İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

İSTANBUL'DAKİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEKLERİ BAĞLAMINDA İSLAMİ MİKRO FİNANS'IN GELİŞMESİNDE STK'LARIN ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Ali Biliz

Eylül 2024

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

İSTANBUL'DAKİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEKLERİ BAĞLAMINDA İSLAMİ MİKRO FİNANS'IN GELİŞMESİNDE STK'LARIN ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Ali Biliz

Danışman

Doç. Dr. Hakan Kalkavan

Eylül 2024

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Ali Biliz tarafından hazırlanan ''**İstanbul'daki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Dernekleri Bağlamında İslami Mikro Finans'ın Gelişmesinde STK'ların Rolü**" başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, İktisat Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ **İMZA**

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Hakan Kalkavan

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Faruk Bal

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Doç. Dr. Halim Baş

Marmara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 20/09 / 2024

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin **İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü** tez yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun **American Psychological Association (APA)** kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Doç.Dr.Hakan Kalkavan

Etik İlkelere Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Ali Biliz

ÖNSÖZ

Bu tezde ele alınan konu, sadece teorik bir çerçeveyle değil, aynı zamanda yaşamın içinden yaşadığım bir olay, tezin konusunu daha derinlemesine kavramama ve süreçteki gelişmeleri daha iyi değerlendirmeme ve tezin ana temasına dair daha kişisel ve pratik bir bakış sunmama vesile oldu.

İshak Namal'ın Hikayesi: Odaklı Manevi Rehberlik ile Verilen Küçük Destekler, Büyük Dönüşümler Yaratır;

Üniversite yıllarımda Yalova'da yaşadığım bir olay, mikro finansın bireylerin hayatlarında nasıl büyük farklar yaratabileceğine dair somut bir örnek teşkil etmektedir. Üniversiteye yakın bir çay ocağına sık sık giderdim ve orada İshak Namal adında bir adamla tanıştım. İshak çorap satıyordu. Ancak onun hikayesi sıradan bir satış hikayesi değildi.

İshak, zamanında yaşadığı bir rahatsızlık nedeniyle akli dengesini kısmen kaybetmiş ve bu durum hayatını oldukça zorlaştırmıştı. Bir gün, ona "Bu çorap işine nasıl başladın?" diye sorduğumda, herkesin bildiği ama pek kimsenin konuşmadığı bir hikâyeyi anlattılar. Meğer zor zamanlarında, İshak bir süre sokaklarda dilenmeye başlamış. Günün birinde, her gün dilendiğini fark eden emekli bir imam, bu hadisten hareketle ***("Sizden birinizin ipini alıp dağdan odun getirip satması, Allah'ın onun yüzünü karartacağı (yani ona zilletten düşeceği) bir durum olan dilencilik yapmasından daha hayırlıdır.")***[1]: "Her gün insanlardan yardım istemek yerine, kendi ayaklarının üzerinde durabilirsin." diye tavsiye vermiş ve Hoca, ona bir çanta içinde satması için birkaç çift çorap vermiş ve bu çorapları satarak geçimini sağlayabileceğini söylemiş tabi o süreçte tedarik ile ilgili bazı iş tecrübelerini öğretmiş. O günden itibaren İshak, çay ocaklarını ve kahvehaneleri dolaşarak çorap satmaya başlamış. Zamanla bu işte ustalaşmış, kazandığı parayla kirasını ödemeye ve geçimini sağlamaya başlamış. Bu olay, İshak'ın hayatında bir dönüm noktası olmuştu. Ona verilen küçük bir sermaye, yani birkaç çift çorap, ekonomik olarak bağımsızlığını kazanmasına ve yeniden topluma kazandırılmasına vesile olmuştu.

İshak'ın hikayesi, mikro finansın bireylerin ekonomik bağımsızlık kazanmasında nasıl etkili olabileceğine dair güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bu hikâye, ekonomik olarak dezavantajlı ve toplumsal dışlanmaya maruz kalmış bir bireyin, küçük bir sermaye yardımıyla kendi ayakları üzerinde durmayı başardığını göstermektedir.

İshak'ın yaşadığı sıkıntılı günlerde, bir emekli hoca ona sadece maddi değil, aynı zamanda manevi bir destek sunmuş ve topluma yeniden kazandırılmasına vesile olmuştur. İmam tarafından verilen bir çanta dolusu çorap, İshak Abi için bir iş fırsatına dönüşmüş ve onu dilenmekten kurtarmıştır. Bu küçük sermaye desteği, tam da mikro

[1] *(Buhârî, Zekât, 50; Müslim, Zekât, 107).*

finansın temelinde yatan "küçük sermayelerin büyük dönüşümlere yol açabileceği" fikrini yansıtmaktadır.

Bu hikâye, mikro finansın yalnızca finansal destek sağlamaktan öte, bireylerin özgüvenlerini yeniden kazanmalarına, topluma aktif olarak katılmalarına ve sürdürülebilir bir gelir elde etmelerine nasıl katkıda bulunduğunu gözler önüne sermektedir. İshak, kazandığı özgüven ve ekonomik bağımsızlık sayesinde hem bireysel anlamda bir başarı hikayesi yazmış hem de toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunmuştur.

Bu kişisel hikâye, tezde ele aldığım konunun sadece akademik bir teori olmadığını, aynı zamanda bireylerin hayatlarında da kendini gösteren bir olgu olduğunu ortaya koyuyor. Yaşadığım bu tecrübe hem karar verme süreçleri hem de insanın kendi içsel sorgulamaları açısından, tezde ele aldığım meseleyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, tezin temel noktalarını daha iyi anlamak adına, bu tür bir kişisel bağlantının kurulmasının son derece faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tezimi tamamlamam için her zaman destek vererek değerli katkılarıyla yanımda olan değerli danışmanım Doç. Dr. Hakan Kalkavan'a, İslam iktisadı alanında çalışmalara yönelmem konusunda bana yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Faruk Bal'a ve son okumada yaptığı değerli yorumlar, öneriler ve teşvikleriyle bana destek veren, lisans hayatımdan bu yana tanıma şansına sahip olduğum sayın Dr. Erol Muzır'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma, sürecinde bana sabreden eşim ve değerli kızlarıma ayrıca çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……..……i

İÇİNDEKİLER……..……ii

KISALTMALAR……..……iv

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ……...vi

ÖZET……ix

ABSTRACT……..……x

GİRİŞ 1

1. MİKRO FİNANS İLE İLGİLİ TEORİK ÇERÇEVE 3

1.1.Mikro Finansın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi 3

1.1.1.Mikro Finansman ve Kredi Kavramı 5

1.1.2. Osmanlı Para Vakıflarının Mikro Kredi Uygulamaları 8

1.1.3.Günümüz Mikro Finans Araçları 10

1.1.4.Türkiye'de Mikro Finans Uygulamaları 12

1.2.İslami Mikro Finansın Tarihi ve Gelişimi 16

1.2.1. Asya Ülkeleri İslami Mikro Finans kurumları (BMT); Beitul Mal ve et-Temvil (BMT) Modeli ve Diğer Örnekler 20

1.2.2. İslami Mikro Finans Araçları 23

2. SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA KURUMLARI VE YOKSULLUKLA MÜCADELE 37

2.1. Yoksulluk Türleri ve Yoksullukla ilgili Temel Kavramlar 37

2.1.1. Dünya Bankası'nın Yoksullukla Mücadele Stratejileri 38

2.1.2.Türkiye'nin Yoksullukla Mücadelede Yaklaşımları 39

2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Yoksullukla Mücadelesi ve Sosyal Yardımlar 42

2.2.1.Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlar ve STK'lar 42

2.2.2. Sosyal Yardımın Avantajları ve Dezavantajları 44

2.2.3.Dünyada Sosyal Yardımlar ve Sürdürülebilir Sosyal Yardımlar 46

2.2.4. Yeni Model Sürdürülebilir Sosyal Yardım Kuruluşları 47

2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkinliğini Artırmak İçin Sosyal Politika Önerileri .. 50

3. SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEKLERİNİN VE STK'LARIN İSLAMİ MİKRO FİNANSIN GELİŞİMİNDE OYNADIKLARI ROLE İLİŞKİN NİTEL BİR ARAŞTIRMA: İSTANBUL ÖRNEĞİ 52

3.1. Araştırmanın Amacı ve Literatüre Katkısı 52

3.2. Araştırma Evreni, Yöntem, Örneklem Seçimi ve Veri Toplama 53

3.3. Araştırma Bulguları 56

3.3.1. Sosyal Yardımların Verimliliğine İlişkin Sorular ve Tespitler 56

3.3.2. Sosyal Yardımların Mikro Finans Olarak Kullanılmasına İlişkin Sorular ve Tespitler 106

3.3.3. Sosyal Yardım ve Yoksulluk İlişkisine Dair Sorular ve Tespitler 146

3.3.4. Mikro Finans Uygulamalarında Yönetim & Denetim ve Meslek Edindirme Kurumları ile Ortak Çalışmalara Dair Sorular ve Tespitler 172

3.3.5.İslami Mikro Finans Uygulamalarının Türkiye Potansiyeline İlişkin Sorular ve Tespitler 202

3.4. Araştırma Sonuçlarına İlişkin Genel Değerlendirme 230

3.5. Politika Önerileri ile Mikro Finans Model Önerileri 234

3.5.1. Model Önerisi: STK'lar ile SYDV'ler Bünyesinde İslami Mikro Finans Uygulamaları 234

3.5.2. Model Önerisi: Kalkınma Ajansları, Belediyeler ve Yerel Yönetimler Bünyesinde İslami Mikro Finans Uygulamaları 236

3.5.3. Model Önerisi: İlçe Tarım Müdürlükleri ve Tarım Kooperatifleri Bünyesinde İslami Mikro Finans Programı-Selem Modeli 238

SONUÇ 242

KAYNAKÇA 243

KISALTMALAR LİSTESİ

BDDK: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
BM: Birleşmiş Milletler
BMT: Baitul Maal wat Tamwil
BPRS: Bank Perkreditan Rakyat Syariah (İslami Yerel Bankalar)
BRI: Bank Rakayat Indonesia
CGAP: The Consultative Group to Assist the Poor (Yoksullara Yardım İçin Danışma Grubu)
GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi
ACCION: Americans for Community Co-operation in Other Nations (Diğer Ülkelerde Topluluk İşbirliği için Amerikalılar)
GYİAD: Genç Yönetici ve İşadamları Derneği
IBBL: Islami Bank Bangladesh Limited (Bangladeş İslam Bankası)
ICD: Islamic Corporation for the Development of the Private Sector
ISFD: Islamic Solidarity Fund for Development (İslamî Kalkınma Fonu)
KEDV: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
AIM: Amanah Ikhtiar Malaysia
MFK: Mikro Finans Kuruluşu
SEWA: Serbest Meslek Sahibi Kadınlar Derneği Bankası (Hindistan)
TİKA: Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
ROSCA: Rotating Savings and Credit Association (Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri)
İKSAR: İslam İktisadı Araştırma ve Uygulama Derneği
KSPPS: Koperasi Simpan Pinjam Pembiayaan Syariah (İslami Tasarruf ve Kredi Kooperatifi)
SSK: Sosyal Sorumluluk Komitesi
STK: Sivil Toplum Kuruluşları
TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TGMP: Türkiye Grameen Mikrofinans Programı
TİSVA: Türkiye İsrafı Önleme Vakfı
İMFK: İslami Mikro Finans Kuruluşu
TKV: Türkiye Kalkınma Vakfı
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLO LİSTESİ ve ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: İKSAR'ın Karz-ı Hasen Programı İşleyişi

Şekil 2: İslam Mikrofinansman Yöntemleri

Şekil 3: Mudarebe İşlem Süreci

Şekil 4: İcare İşlem Süreci

Tablo 1: Bölgelere Göre İMFK Sayısı

Tablo 2: Türkiye'de Yoksulluk ve Gelir Dağılımı İstatistikleri (2017-2021)

Tablo 3: Sosyal Yardımlaşma ve Yoksullukla Mücadele Yapılan Harcamalar (2023)

Tablo 4: Türkiye'de 2023 Yılı Sosyal Yardım İstatistikleri (2023)

Tablo 5: Bağışçıların Güvenini Kazanmaya Yönelik Yöntem Önerileri

Tablo 6:Katılımcı Bilgileri

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, İstanbul'daki sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneklerinin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının (STK) İslami mikro finansın gelişimindeki rollerini araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel odak noktası, STK'lar aracılığıyla İslami mikro finansın nasıl yapılandırıldığı, geliştiği ve toplum üzerindeki etkilerinin nasıl şekillendiğidir. Çalışma, teorik çerçevenin yanı sıra İstanbul'da faaliyet gösteren STK'lar ve bu alanda uzman akademisyenlerle yapılan mülakatlar ışığında mevcut durumun analizi yapılmıştır.

Araştırmada İslami mikro finansın teorik temelleri, mikro finansın tarihsel gelişimi, yoksullukla mücadeledeki rolü ve Türkiye'deki uygulamaları incelenmiştir. Ayrıca, STK'ların yoksullukla mücadelede nasıl bir katkı sunduğu ve bu kurumların mikro finansın etkinliğini artırmak için hangi stratejileri benimsediği tartışılmıştır. Saha çalışması kapsamında, İstanbul'da faaliyet gösteren STK'lar ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, bu kurumların mikro finans projelerine nasıl yaklaştıkları, hangi yöntemleri kullandıkları ve bu projelerin sürdürülebilirliği üzerine derinlemesine bilgi toplanmıştır. Ayrıca, İslami mikro finans üzerine çalışan akademisyenlerle gerçekleştirilen mülakatlar, İslami mikro finans modellerinin uygulanabilirliği ve STK'ların bu süreçte oynadığı rol hakkında kritik veriler sağlamıştır. Bu mülakatlar, Türkiye'deki mevcut mikro finans modellerinin belirlemesini ve bunların, Asya'daki başarılı uygulamalarla karşılaştırılmasını mümkün kılmıştır.

Bu çalışma İslami mikro finansın sadece finansal bir araç değil, aynı zamanda sosyal dayanışmayı ve toplumsal kalkınmayı destekleyen bir sistem olarak ele alınabileceğini göstermektedir. İslami mikro finansın, özellikle STK'lar ve sosyal yardımlaşma dernekleri aracılığıyla daha etkin bir şekilde kullanılabileceği ve yoksullukla mücadelede önemli bir potansiyele sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, bu alanda karşılaşılan zorluklar ve bunlara yönelik öneriler de ele alınarak, Türkiye'deki STK'ların İslami mikro finansın gelişimine nasıl katkı sağlayabileceği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

İslami Mikro Finans, Sivil Toplum Kuruluşları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Dernekleri, Yoksullukla Mücadele, Sürdürülebilir Yardım, Mikro Kredi

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the role in the development of Islamic microfinance of both the social aid and solidarity associations and the non-governmental organizations (NGOs) operating in Istanbul. The focus of the study is to explore how Islamic microfinance is structured and developed, as well as its impact on society through the involvement of NGOs. The study is detailed through a theoretical framework and presents the findings of the interviews conducted with NGOs operating in Istanbul and experts in the field of Islamic microfinance.

The research examines the theoretical foundations of Islamic microfinance, the historical development of microfinance, its role in combating poverty, and its applications in Turkey. In addition, the contribution of NGOs to poverty alleviation and the strategies these institutions adopt to enhance the effectiveness of microfinance are discussed. Fieldwork was conducted by interviewing NGOs operating in Istanbul and academics working in the field of Islamic microfinance. In these interviews, in-depth information was gathered about how these organizations approach microfinance projects, the methods they use, and the sustainability of these projects. Additionally, interviews with academics who work on Islamic microfinance provided critical insights into the applicability of Islamic microfinance models and the role of NGOs in this process. These interviews allowed for the examination of existing Islamic microfinance models in Turkey and their comparison with successful microfinance applications in Asia.

This study demonstrates that Islamic microfinance can be viewed not only as a financial tool but also as a system that promotes social solidarity and community development. It was concluded that Islamic microfinance, especially through NGOs and social aid associations, can be utilized more effectively and has significant potential in the fight against poverty. Furthermore, challenges in this area and suggestions for overcoming them were addressed, discussing how NGOs in Turkey can contribute to the development of Islamic microfinance.

Keywords:

Islamic Microfinance, Non-governmental Organizations, Social Aid and Solidarity Associations, Poverty Alleviation, Sustainable Aid, Microcredit

GİRİŞ

Bu çalışmada, İslami mikro finansın, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) gibi kurumlar tarafından yapılan yardımların etkinliğini ve sürdürülebilirliğini artırmada önemli bir araç olarak kullanılabileceği konusu, derinlemesine bir mülakat çalışması ve literatür araştırması ışığında değerlendirilmiştir. Mikro finans sistemi, bağışçıların stratejik ve etkili bağış yapmalarını teşvik ederken, yapılan yardımların sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kapsamlı bir yol haritası sunar. Bu yaklaşım, sosyal yardımların daha etkin bir şekilde yapılmasını ve uzun vadede daha fazla insana ulaşılmasını hedeflemektedir.

İstanbul'daki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Dernekleri bağlamında, STK'ların İslami mikro finansın gelişimindeki rolünü ele alan bu çalışma, İslami mikro finansın teorik çerçevesini ve uygulamalarını derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında İslami mikro finansın, özellikle İstanbul'da faaliyet gösteren sosyal yardımlaşma ve dayanışma dernekleri gibi STK'lar aracılığıyla nasıl şekillendiğini, geliştiğini ve toplum üzerindeki etkileri üzerine inceleme ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle mikro finansın tarihsel gelişimi ve temel prensipleri teorik olarak ele alınmıştır. Mikro finansın ortaya çıkışı, yoksullukla mücadeledeki rolü ve İslami mikro finans modellerinin nasıl şekillendiği üzerinde durulacaktır. Özellikle Asya'da gelişen mikro finans STK'ları ve günümüzdeki İslami mikro finans kuruluşları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar da incelenecektir. Ayrıca, STK ve SYDV'lerin İslami mikro finansın gelişiminde oynayabilecekleri kilit rol, İstanbul örneği üzerinden analiz edilecektir. Bu analiz çerçevesinde ilgili kurumların yoksullukla mücadelede hangi yöntemleri kullandıklarının belirlenmesi ve mikro finans uygulamaları hakkında sahip oldukları bilgi düzeyinin araştırılması amaçlanmakta olup, söz konusu bu uygulamaların nasıl bir süreç yardımıyla gerçekleştirilebileceğine ilişkin somut bir değerlendirmede bulunabilmek maksadıyla bir etki analizi yapılacak ve neticede bazı model önerilerinde bulunulacaktır.

Çalışmanın metodolojisi, nitel araştırma teknikleri üzerine kurulmuştur. İstanbul'daki STK'lar üzerine yapılan saha çalışmaları, derinlemesine mülakatlar ve belge analizi gibi yöntemlerle toplanan veriler ışığında elde edilecek bulgular ve çıkarımlar, bahsi geçen bu kurumların İslami mikro finansın gelişiminde ne kadar etkili olabileceklerini anlamamıza yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma, İslami mikro finansın sadece finansal bir araç olarak değil, aynı zamanda sosyal dayanışmayı ve toplumsal kalkınmayı teşvik eden bir sosyal yardım sistemi olarak ne şekilde kullanılabileceğini göstermeyi hedeflemektedir. Ayrıca, İslami mikro finansın Asya'daki başarılı örneklerinden hareketle Türkiye'deki

STK'ların sürece ne şekilde katkı sağlayabilecekleri ve bahsi geçen bu dönüşüm sürecinde karşılaşabilecekleri muhtemel zorlukları da ele alarak, mikro finansa sisteminin daha etkin bir şekilde kullanılabilmesine ilişkin politika ve model önerilerinde bulunulacaktır.

Tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde mikro finansla ilgili teorik çerçeve ortaya konulacak olup, ikinci bölümde ise yoksullukla ilgili olarak gerçekleştirilen literatür taramasının detayları sunulacaktır. Çalışmanın son bölümü, STK'ların İslami mikro finans sisteminin gelişiminde oynadıkları role ilişkin olarak İstanbul özelinde yürütülen mülakata dayalı nitel bir çalışmanın sonuçlarına yer verilecektir.

1. MİKRO FİNANS İLE İLGİLİ TEORİK ÇERÇEVE

Mikro finans, düşük gelirli bireylerin ve küçük ölçekli işletmelerin finansal hizmetlere erişimini artırmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu kavram, geleneksel bankacılık sisteminin ulaşamadığı ya da yeterli desteği sağlayamadığı kesimlere finansal kaynak sağlamayı hedefler. Mikro finans, daha çok, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun azaltılması, ekonomik kalkınmanın desteklenmesi ve toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi için önemli bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Teorik çerçevesi, mikro finansın tarihsel gelişimi, uygulama modelleri, bu hizmetin ekonomik ve sosyal etkileri ile İslami finans ilkeleriyle nasıl bütünleştiğini ele alarak, bu finansal modelin çeşitli boyutlarını kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Bu bölümde, mikro finansın temel ilkeleri, tarihsel kökenleri ve dünya genelinde nasıl uygulandığı üzerine derinlemesine bir analiz sunulacaktır.

1.1.Mikro Finansın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Mikro finans, düşük gelirli veya yoksul bireylere, özellikle de yatırımlarını finanse etme imkânı olmayan girişimcilere bankacılık hizmetleri sunulmasını ifade eder. Ancak bu tanım, ülkeler ve gruplar arasında farklılık gösterebilir. "Mikro finans" terimi genellikle daha dar bir anlamda kullanılır ve esas olarak mikro girişimcilerin küçük, çoğunlukla resmi olmayan işletmeleri için sağlanan mikro kredilerle karşımıza çıkar. Bu finansman modeli, özellikle 1980'lerden itibaren sosyal odaklı STK'lar tarafından geliştirilen yöntemlerle sunulmaktadır (Christen, Lyman, & Rosenberg, 2003).

Mikro finans hizmeti sunan kurumlar sadece STK'larla sınırlı kalmayıp ticari bankalar, devlet kalkınma bankaları, mali kooperatifler ve diğer mali birlikler ile lisanslı ve lisanssız banka dışı kuruluşları da kapsamaktadır. Mikro finans hizmetleri, sadece mikro kredileri değil, tasarruf ve para transferleri gibi hizmetleri de içermektedir. Bu sistemin müşterileri, sadece işlerini finanse etmek isteyen mikro girişimciler değil, aynı zamanda finansal hizmetleri yönetmek, acil ihtiyaçları karşılamak, yaşam koşullarını iyileştirmek, tüketimi kolaylaştırmak ve sosyal yükümlülüklerini finanse etmek isteyen yoksul grupları da kapsamaktadır. Mikro finansa benzer uygulamalara 15. yüzyılda da rastlanmaktadır. O dönemde, yoksul insanların finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli kurumlar ortaya çıkmıştır. Örneğin, Avrupa'da tefecilere alternatif olarak kırsal bölgelerde rehin dükkânları (pawnshops) ve Osmanlı'da Para Vakıfları kurulmuş, 1700'lerde ise İrlanda Kredi Fonu (Irish Loan Fund) bu amaçla hayata geçirilmiştir. Bu kurumlar, ihtiyaç sahipleri ve yoksul çiftçilerin finansal gereksinimlerini karşılayan önde gelen kurumlardır (Çizakça, 2006).

Mikro finans, uzun zamandır farklı şekillerde var olmasına rağmen, yoksulluğu azaltmak amacıyla resmî kurumlar aracılığıyla mikro kredi programlarının başlatılması 1970'lerde gerçekleşmiştir (Ahmed H. , 2013).

Mikro finans tekniği, 1980'lerde devletin kredi sağlamadaki başarısızlıklarına dair ortaya çıkan şüphelerin bir yansıması olarak gelişmiştir. Bu dönemde hükümetlerin sunduğu sübvansiyonlu tarım kredileri, deneyimsiz kişilerin yüksek faiz oranları ödemesine yol açmış veya bazı girişimcileri alternatif finansman yöntemlerine yöneltmiştir. Tarımsal üretimi teşvik etmek amacıyla kullanılan Raiffeisen modeli örnek alınarak hükümetler, uluslararası bağışçılar ve kooperatifler mikro finans kuruluşlarının gelişimine katkı sağlamıştır. Bu bağlamda, kırsal alanlarda tasarruf seferberliği kapsamında yoksul çiftçilere eğitim verilmesi gibi sloganlarla faaliyetlerine başlamışlardır (Ledgerwood J. , 1998).

Mikro finans, klasik finansal yaklaşımlara alternatif olarak 1970'lerde az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmıştır. Klasik finans kurumlarına erişimde zorluk yaşayan fakir ve yoksul grupların kalkınmasına yönelik mikro finans kurumları kurulmuştur. Bu sistem, finansal aracılığın bir parçası olarak tarih boyunca uzun bir gelişim süreci yaşamış ve günümüze kadar gelmiştir. Küçük çaplı fonların toplanıp ödünç verilmesi şeklinde başlayan bu yöntemler, daha etkili ve güvenilir bir alternatif olarak gelişmiştir (Dzadzua, 2019).

Mikro finansın yoksullukla mücadelede etkili bir araç olarak kullanılmasına ilişkin en somut örneklerden biri, Prof. Dr. Mohammad Yunus'un 1970'lerde Bangladeş'te başlattığı mikro kredi uygulamasıdır. Bu uygulamanın başarısı, mikro finansın küresel çapta yoksullukla mücadelede alternatif bir çözüm olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Yunus, 1976'da kurduğu Grameen Bank ile düşük gelirli bireylere kredi sağlamış ve mikro finans kavramını dünya gündemine taşımıştır (Korkmaz & Bayramoğlu, 2007). Bu dönemde Grameen Bank, mikro finansın etkili bir örneği olarak öne çıkmıştır. Mikro finans, sadece kredi sağlamakla kalmamış, aynı zamanda tasarruf hesapları, ödeme işlemleri, havaleler ve sigorta gibi diğer finansal hizmetleri de kapsayacak şekilde genişlemiştir. Dünya Bankası ve diğer uluslararası kuruluşlar mikro finans programlarını desteklemeye başlamış ve bu finansman modeli uluslararası arenada daha fazla dikkat çekmiştir. Milenyum Kalkınma Hedefleri doğrultusunda yapılan araştırmalar, mikro finansın yoksul insanların gelir düzeylerini artırmanın yanı sıra, sağlık ve eğitim olanaklarını iyileştirdiği, bireylerin ekonomik şoklara karşı daha dirençli hale gelmelerine katkı sağladığı bulgularını ortaya koymuştur (Helms, 2006).

Mikro finansın tarihsel gelişimi, bu finansman modelinin 15. yüzyıldan itibaren dünya genelinde nasıl şekillendiğini, ancak modern anlamda mikro finans 1970'lerde Bangladeş'te Prof. Dr. Muhammed Yunus tarafından başlatılan Grameen Bank modeliyle ivme kazandığını ortaya koymaktadır. Bu süreç, yoksullukla mücadele için mikro kredi programlarının geliştirilmesine ve zamanla mikro finansın küresel çapta

yaygınlaşmasına neden olmuştur. Mikro finans, klasik bankacılık sisteminden farklı misyon ve araçlara sahip olması nedeniyle, yoksullukla mücadelede önemli bir finansal araç haline gelmiştir. Bu bağlamda, mikro finans günümüzde pek çok ülkede yoksul kesimlere hizmet sunmaya devam etmektedir.

Mikro finans, sadece finansal hizmetlerin sunulmasından öte, ekonomik kalkınmanın desteklenmesi, toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi ve yoksulluğun azaltılması için önemli bir sosyal dönüşüm aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Mikro finansın tarihsel kökenleri, uygulama modelleri ve sosyal etkileri göz önünde bulundurulduğunda, bu finansman modeli, dünya genelinde ekonomik adalet ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında kilit bir rol oynadığını ifade edebiliriz.

1.1.1.Mikro Finansman ve Kredi Kavramı

Mikro kredi ve mikro finans kavramları çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Ancak mikro kredi küçük miktarlarda verilen fonları ifade ederken, buna karşın mikro finans sunulan tüm finansal hizmetleri ve kullanılan enstrümanları kapsayan daha geniş bir terimdir. Mikro finans, düşük-gelir grubundaki bireylere sunulan kredi hizmetinin yanı sıra para muhafazası ve transferini gerçekleştirebilecekleri banka hesaplarını ve çeşitli sigorta hizmetlerini içeren bir organizasyondur. (Şahpaz, 2017).

Mikro finans kavramı, tarihsel süreç içerisinde evrilerek daha kapsamlı bir hal almıştır. Başlangıçta küçük ölçekli krediler aracılığıyla düşük gelirli bireylere finansal destek sağlamak amacıyla kullanılan mikro finans, günümüzde daha geniş bir hizmet yelpazesini kapsamaktadır. Kredi ve tasarruf hizmetlerinin yanı sıra işletme geliştirme, eğitim, pazarlama ve sağlık sigortası gibi sosyal hizmetler de mikro finansın sunduğu hizmetler arasındadır. Ancak, literatürde mikro finans terimi genellikle kredi ve tasarruf hizmetleriyle sınırlı olarak kullanılmaktadır. (Ledgerwood J. , 1998).

Mikro finans, geçmişten günümüze finansal erişimi olmayan veya sınırlı olan bireylere ve küçük işletmelere yönelik olarak geliştirilmiş bir finansal hizmetler sistemidir. Başlangıçta küçük miktarda kredi vererek bu kişilerin ekonomik faaliyetlerini desteklemeyi amaçlayan mikro finans, zamanla daha kapsamlı bir hale gelmiştir. Günümüzde mikro finans kuruluşları, sadece kredi değil, aynı zamanda tasarruf, sigorta, eğitim gibi çeşitli finansal ve sosyal hizmetler de sunmaktadır. Ancak, literatürde mikro finans kavramı genellikle kredi verme faaliyetiyle özdeşleştirilmektedir.

Mikro finans sistemi ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye, hatta aynı ülke içinde bu hizmetleri sunan kurumlar arasında bile farklılık göstermektedir. Buna karşın, sistemin amaç ve faaliyet bağlamında aşağıdaki ortak özelliklere sahip olduğu söylenebilir (Ledgerwood J. , 1998).

- ''Küçük miktarlı kredi ve tasarruflar,
- Genellikle kayıt dışı sektörde faaliyet gösteren yoksul müşteri kitlesi,
- Klasik teminat yapısı yerine grup sistemi gibi sosyal teminatlar,
- Geri ödeme performansına göre daha büyük miktarlı kredilere ulaşma imkânı,
- Güvenli ve likit tasarruf ürünleri,
- Hızlı işleyen kredi dağıtım sistemi,
- Kredi verilen müşterilerin sürekli takibi ve gerektiğinde krediden farklı desteklerin de sağlanması'' (Ledgerwood J. , 1998).

1970'li yıllar, bugünkü şekliyle bildiğimiz mikro kredi ve mikro finans kavramlarının gelişiminde önemli bir dönüm noktasıdır. Bangladeş, Brezilya ve diğer bazı ülkelerde mikro kredi programlarının başlatılması, yoksul kadın girişimcilerin güçlendirilmesinin temelini atmış ve finansal katılımda bir devrimi başlatmıştır. Bu sürecin ilk örnekleri, şu şekilde özetlenebilir: (Ledgerwood J. , 1998).

- Grameen Bank (Bangladeş): Profesör Mohammad Yunus tarafından kurulan Grameen Bank, başta kadınlar olmak üzere yoksul bireylere teminat gerektirmeden küçük krediler sağlayarak mikro kredi kavramına öncülük etmiştir. Bir grup içindeki bireylerin birbirini desteklediği ve toplu olarak geri ödemeyi garanti ettiği Dayanışma Grubu kredi modeli, başarılı mikro kredi programlarının ayırt edici özelliği haline geldi.
- ACCION International (Latin Amerika, Amerika Birleşik Devletleri, Afrika): ACCION International, özellikle Latin Amerika, Amerika Birleşik Devletleri ve daha sonra Afrika'da mikro finans girişimlerinin başlatılmasında önemli bir rol oynadı. Mikrokredi modelini uyarlayıp genişleterek çeşitli kültürel ve ekonomik bağlamlara uygun hale getirmişlerdir.
- Serbest Meslek Sahibi Kadınlar Derneği (SEWA) Bankası (Hindistan): Hindistan'daki bir kadın sendikasına ait olan SEWA Bank, serbest meslek sahibi kadınlara finansal hizmetler sağlamaya odaklanmıştır. Kayıt dışı sektördeki kadınların tespit edilen mali ihtiyaçlarına göre hizmetlerini göre uyarladı.

Mikro kredi, finansal desteğe ihtiyaç duyan düşük gelirli bireylere veya küçük işletme sahiplerine yönelik küçük miktarlarda kredi verme pratiği olarak tanımlanır. Genellikle gelişmekte olan ülkelerde veya düşük gelirli topluluklarda ekonomik faaliyetlerini sürdüren insanların finansmana erişimlerini artırmak ve gelir düzeylerini iyileştirmek amacıyla kullanılan bir finansal araçtır. Mikro kredi, geleneksel bankacılık kurumlarının düşük gelirli bireylere ve küçük işletmelere kredi verme konusunda isteksiz olmaları veya uygun şartlar sunmamaları durumunda kullanılır. Genellikle küçük işletmelerin kurulması veya kapasitelerinin artırılması, bireylerin gelir düzeyinin artırılması, ekonomik büyümeyi teşvik etme ve yoksulluğun

azaltılması gibi hedeflerle sunulur. Mikrokredi programları, kredi veren kuruluşlar veya mikro finans kuruluşları tarafından yürütülür. Bu tür krediler, geleneksel kredilere göre daha düşük tutarlarda ve daha kısa vadelerle verilir. Ayrıca, kredi başvuru süreçleri genellikle daha basit ve esnek olabilir.

Mikrokredi programları 1980'li yıllardan itibaren dünya genelinde önemli gelişme kaydetmiştir. Finansman konusunda özgün metodolojilerle geleneksel görüşe alternatif olacak şekilde yoksul bireylere finansman imkânları sunulmuştur. Öncelikle, iyi yönetilen mikrokredi programları sayesinde yoksul insanlar ve özellikle de yoksul kadınlar, kredi borçlarını mali anlamda daha iyi durumdaki ticari banka kredi müşterilerine kıyasla daha güvenilir bir şekilde ve uygun koşullarda ödeme imkânı bulmuşlardır. Ayrıca yoksul insanların, mikro Finans kurumlarının (MFK'ler) maliyetleri karşılamalarına olanak tanıyan kredi faiz oranlarını ödeyebildikleri görülmüştür. Maliyetlerini karşılayabilen MFK'ler, böylelikle, başarılı ve büyüyen işletmeler haline gelebilmektedirler. Bununla birlikte, büyük yükünlere ulaşsalar da, yoksul bireyler veya müteşebbisler için genellikle ulaşılması zor ve belirsiz kaynaklar olarak nitelendiren ticari krediler ve yatırım sermayesi ile sınırlı kalınmadan yoksul müşterilerin hükümetlerden ve bağışçı kuruluşlardan sübvansiyonlu fon kaynağı elde etmeleri mümkün hale gelebilmektedir. Banka Rakayat Endonezya (BRI), MFK'lerin kredi toplama ve masrafları karşılama işlevlerine odaklanmaları halinde ne denli başarılı olabileceklerinin çarpıcı bir örneğidir. BRI'nin köy düzeyindeki şube sistemi 30 milyondan fazla düşük gelirli tasarruf sahibi insanlara hizmet verebilmektedir (BRI, 2024).

1990'lı yıllar boyunca, Uluslararası Kalkınma Ajansları, mikro finansı yoksulluğu hafifletmeye yönelik bir strateji olarak teşvik eden girişimlere ilgi göstermiştir. Mikro finans, belli sayıda MFK'nin hizmet verdiği birçok ülkede gelişme kaydederek, mikro girişimcilerin ve yoksul hanelerin ihtiyaçlarının önemli düzeyde karşılanmasına olanak tanımıştır. Ancak bu kazanımlar, özellikle kentsel ve yoğun nüfuslu kırsal alanlarda yoğunlaşma eğilimindeydi. Diğer yandan, "Mikrokredi" yerine "Mikro finans" teriminin kullanılmaya başlaması 1990'lı yılların başına denk gelmektedir. Kredi de dahil olmak üzere yoksullara yönelik sunulan bir dizi finansal hizmete atıfta bulunmak için kullanılan "mikro Finans" teriminin ifade ettiği sistem kapsamında tasarruf, sigorta ve para transferi gibi ek hizmetler de verilmeye başlanmıştır. Mikrokredi, Bangladeş'te başlayıp tüm dünyaya yayılmış, 1999 yılı itibarıyla ise 5 kıtada ve 58 ülkede uygulanan önemli bir finansal araç haline gelmiştir. Özellikle Afrika, Asya ve Amerika kıtalarında yaygınlık gösteren mikrokredi, Avustralya kıtası için sadece Papua Yeni Gine'de, geçmişte Avrupa'da ise Arnavutluk, Fransa, Hollanda ve Norveç'te uygulama yapılmaktaydı (Helms, 2006).

Mikrokredi, gelişmekte olan ülkelerde de yaygın olarak kullanılan bir araçtır. Özellikle yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu bölgelerde önemli bir finansal kaynak olarak değerlendirilmektedir. Daha önce de dile getirildiği üzere, geleneksel

bankacılık sistemine erişimi olmayan, düşük gelirli bireyler ve girişimciler için tasarlanmış olan mikro krediler, söz konusu bu kişilere küçük sermaye kredileri sağlayarak, kendi işlerini kurmalarına veya geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Mikrokredi aynı zamanda, yoksulluğu azaltmaya, gelir eşitsizliğini daraltmaya ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmeye yardımcı önemli bir araç olarak görülmektedir. Girişimciliği ve iş yaratmayı teşvik ederek ekonomik büyümeye katkıda bulunabileceğini savunan görüşler mevcuttur. Ancak bu aracın potansiyel dezavantajları da göz önünde bulundurularak uygulanacak kredi programlarının sorumlu bir şekilde tasarlanması ve uygulanması kritik öneme haizdir.

Mikrokrediler günümüze değin sosyal ve ekonomik kalkınmada çok önemli bir rol oynamış ve birçok insanın iş kurmasına veya gelirini artırmasına yardımcı olmuştur. Ancak bu tür kredilerin etkinliği ve sürdürülebilirliği hususuna ilişkin olarak bazı eleştiriler öne sürülmüştür. Mevcut eleştirilerin önemli bir kısmı, yüksek faiz oranları veya borç sarmalı sorunları gibi mühim sorunlara dikkat çekmektedir.

1.1.2. Osmanlı Para Vakıflarının Mikro Kredi Uygulamaları

Vakıf kavramı İslam medeniyetinde önemli bir yer tutmaktadır. Vakıflar, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi alanlarda halka hizmet etmek amacıyla kurulmuşlardır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nda vakıf kurumları büyük bir öneme sahipti ve farklı türleri bulunmaktaydı. Bahsi geçen bu vakıf türlerinden bir tanesi Para vakıflarıdır. Para vakıflarının en önde gelen amacı, sahipleri tarafından bağışlanan nakit parayı kullanarak çeşitli alanlarda hizmet sunmak olmuştur. Gayrimenkul vakıflarından farklı olarak, en likit varlık olan nakit, Para vakıflarının temel faaliyet konusunu oluşturmuştur. Bu durum, işlem maliyetlerinin düşük olmasına imkân sağlamış ve hızlı kullanım olanağı sunmuştur. İslami prensiplere uygun bir şekilde işletilen Para vakıflarında kurucu tarafından bağışlanan para, belirlenen amaçlar doğrultusunda harcanmaktadır. Ancak bu noktada, faiz hassasiyeti ve nakit paranın kullanımıyla ilgili İslam hukukçularının görüşleri devreye girer. İslam'da faiz (riba) yasak olduğu için, bu vakıfların faizsiz bir şekilde yönetilmesi büyük önem taşımıştır (Bulut, & Korkut, 2016).

Osmanlı döneminde faaliyet gösteren Para vakıfları, elde ettikleri gelirleri çeşitli hizmetlerde kullanmanın yanı sıra, faizsiz kredi sisteminin önemli bir aktörü olarak da işlev görmüşlerdir. Bu, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik ve sosyal yapısında önemli bir etki yaratmıştır. Para vakıfları, kurucularının bağışladığı nakit parayı kullanarak çeşitli projelere yatırım yapmış ve elde ettikleri gelirleri genellikle hayır işlerine harcamışlardır. Aynı zamanda bu vakıflar, ihtiyaç sahibi insanlara faizsiz kredi imkânı sağlayarak ekonomik kalkınmaya da katkıda bulunmuşlardır. Bu uygulama, Para vakıflarının İslam dünyasında benimsenmesine ve yaygınlaşmasına vesile olmuştur. Uygulamanın temelinde yer alan faizsiz kredi, İslam hukukundaki faiz yasağına uygun finansal bir modeldir. Osmanlı Devleti'nde başarılı bir şekilde

uygulanan bu sistem, diğer İslam toplulukları arasında ve özellikle Asya İslam ülkelerinde ilgi görmüş ve benimsenmiştir. Asya'da faaliyet gösteren İslami finans kurumları ve faizsiz finans prensiplerine dayalı kurumlar, Osmanlı dönemindeki Para vakıflarının modelini referans alarak faaliyet göstermektedir. Bu tür kurumlar, ekonomik kalkınmayı destekleyen, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik eden bir yaklaşım benimsemektedirler (Çizakça, 2000).

Osmanlı Devleti'nde faaliyet gösteren Para vakıfları ekonomik kalkınma, sosyal yardımlaşma ve eğitim gibi alanlarda önemli bir rol oynamışlardır. Diğer İslam topluluklarında da benimsenip yaygınlaşan ve İslam'a uygun bir finansal model sunan bu tip vakıf uygulamaları, günümüzün faizsiz finans kurumlarının ortaya çıkışında da etkili olmuştur. Dolayısıyla, Para vakıfları ile zamanımızın İslami bankacılık uygulamaları arasında ciddi benzerlikler görmek mümkündür. Söz konusu bu benzerliklerinin bazılarına aşağıda değinilmiştir:

- *Faizsiz Finans Prensipleri:* Her iki model de faizsiz finans prensiplerine dayanır. İslam'da faiz (riba) yasaktır, bu nedenle İslami bankalar ve Para vakıfları faizsiz finansman modellerini kullanarak hizmet verirler.
- *Risk Paylaşımı:* İslamî finans kurumları genellikle riskin paylaşılmasına dayanan modelleri benimserler. İslami bankacılıkta ise benzer şekilde murabaha, mudaraba, muşareka gibi risk ve kazanç paylaşımı esaslı finansman yöntemlerini kullanılır. Para vakıflarında da benzer bir yaklaşımı benimsenmiş ve riskin paylaşılması teşvik edilmiştir.
- *Sosyal Sorumluluk ve İnsani Hizmetler:* Her iki model de toplumun ihtiyaçlarını karşılama ve sosyal hizmetlerde bulunmak amaçlanır. İslami bankalar, Para vakıflarının yaptığına benzerlik arz edecek şekilde, gelirlerini, genellikle hayır işlerine, eğitim ve sağlık hizmeti gibi alanlara yönlendirirler.

Buna karşın, Para vakıfları ile İslami bankalar arasında göze çarpan temel farklılıkların önde gelenleri şu şekilde özetlenebilir (Durmuş, 2021).

a) *Mülkiyet Yapısı:* Para vakıflarında mülkiyet kişilerden çıkarılarak Allah'ın mülküne, yani kamuya ait kabul edilmiştir. İslami bankalarda ise bu durum söz konusu değildir. Başak bir ifadeyle, banka sahiplerinin (hissedarlar) mülkiyeti söz konusudur.

b) *Amaçlar:* Para vakıfları, hayri amaçlarla kurulmuş ve bütün gelirlerini bu amaçlara doğrultusunda yönlendirmişlerdir. Buna karşın İslami bankalar, şirket vasfına sahip olmaları nedeniyle kâr maksimizasyonu amacı güderler.

c) *Finansman Yöntemleri:* Her ne kadar muamele-i şer'iyye (şeriata uygun işlemler) ve murâbaha ile (kâr marjlı satış) finansman sağlama yöntemleri benzerlik gösterse de, elde edilen gelirin kullanımı farklıdır. Para vakıflarında elde edilen gelir vâkıfın belirlediği hayır amaçlarına harcanırken, İslami bankalarda elde edilen gelir banka ve mevduat sahipleri arasında bölüştürülmektedir.

d) *Kuruluş ve Faaliyet Amaçları:* Para vakıfları tamamen hayır işleri ve toplumun refahına odaklanmışken, İslamî bankalar ticari faaliyet gösterip kâr elde etmeyi

hedefler Para vakıflarıyla İslami bankalar arasında benzerlikler bulunmaktadır. Özellikle finansman yöntemleri ve risk yönetimi açısından. İslamî finans kurumları, İslam hukukuna uygun olarak faizsiz finans prensiplerine dayanmaktadır. Para vakıfları da genellikle İslam hukukuna uygun olarak faizsiz kredi veya finansman mekanizmalarını benimser (Durmuş, 2021).

İslami bankalar, genellikle nispeten büyük ölçekte çeşitli finansal araç ve hizmetler sunan finans kurumlarıdır. Para vakıfları ise genellikle belirli bir amaca yönelik olarak daha yerel veya belirli bir topluluk için faaliyet gösteren kuruluşlar olmuşlardır. Değinilen tüm bu benzerlik ve farklılıklar, her iki modelin de İslami finans prensiplerine dayanarak toplumsal hizmetlerde bulunma ve ekonomik kalkınmayı teşvik etme amacını paylaştığını göstermektedir.

Osmanlı Devleti ekonomik kalkınmayı teşvik etmek, küçük işletmelerin ve girişimcilerin desteklenmesini sağlamak amacıyla çeşitli finansal araçlar kullanmıştır. Bu araçlar arasında "esnaf sandıkları" önemli bir yer tutar. Esnaf sandıkları, genellikle belirli bir meslek grubuna mensup esnafın katılımıyla oluşturulan bir tür kooperatif veya fon sistemidir. Bu sandıklar, üyelerine düşük faizle kredi imkânı sağlamış, acil durumlar için dayanışma fonları oluşturmuş ve mesleki eğitim programları düzenlemişlerdir (Bayram, 2012).

Osmanlı Devleti döneminde, günümüzdeki mikro kredi uygulamalarıyla benzer amaçları taşıyan bazı finansal uygulamalar ve kurumlar bulunmaktaydı. İlgili dönemde mikro kredi terimi modern anlamıyla kullanılmasa da, küçük esnaf, zanaatkarlar ve girişimciler için benzer nitelikte finansal destek mekanizmaları işletilmekteydi. Osmanlı'da ayrıca "imar sandıkları" gibi iskân ve yapılaşma ile ilgili projeleri destekleyen fonlar da mevcuttu. Bu fonlar, genellikle belli bir bölge veya mahallede yaşayan insanların bir araya gelmesiyle oluşturulurdu. Ev inşası, altyapı projeleri gibi konularda düşük faizli kredi veya hibe sağlama amacını taşırlardı (Mahiroğulları, 2008).
Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında, 19. yüzyılın ikinci yarısında, ekonomik gelişmelere paralel olarak bankacılık sistemi de gelişmiştir. Ancak, mikrokredi uygulamalarının günümüzdeki gibi sistemli ve kurumsal bir yapıda olmadığı unutulmamalıdır. Bu tür finansal uygulamalar, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik ve sosyal yapısına uygun şekilde evrilmiş ve zaman içinde değişime uğramıştır. Osmanlı dönemindeki bu finansal mekanizmalar, günümüzdeki mikrokredi modellerine benzer bir amacı taşısalar da modern mikrokredi uygulamaları kadar kurumsallaşmış, ölçeklenebilir ve geniş bir perspektife sahip olmamıştır (Bayram, 2012).

1.1.3.Günümüz Mikro Finans Araçları

Genellikle düşük gelirli bireyler veya küçük işletmeler için finansal hizmetlerin sağlanması konusuna odaklanan mikro finans, bu kesime uygun enstrümanlar, finansal ürünler ve hizmetleri içerir. Bunlar arasında mikro krediler, tasarruf ürünleri, mikro sigorta, para transferi ve finansal eğitim gibi araçlar yer almaktadır.

Mikrokrediler, küçük işletme sahiplerine veya gelir düzeyi düşük insanlara düşük miktarlarda kredi sağlayarak finansal olanaklar oluşturma işlevini yerine getirir. Tasarruf ürünleri ise düşük gelirli bireylerin veya küçük işletmelerin gelirlerini biriktirmelerine olanak tanır. Diğer yandan, mikro sigorta ürünleri yardımıyla riskleri azaltmak için düşük primlere dayalı sigorta hizmetleri sunulabilmektedir. Para transferi, düşük maliyetlerle ve kolaylıkla para gönderme ve alma imkânı sağlar. Finansal eğitim ise bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmaya yöneliktir.
Mikro Finans Kurumları (MFK), küçük çaplı işletme sahiplerine veya girişimcilere genellikle düşük faizli veya teminatsız olarak küçük çapta krediler kullandırmayı amaçlamaktadırlar. Bu tür krediler, işletmelerin başlatılmasına veya genişletilmesine yardımcı olabilir. Müşterilere ayrıca kredi dışında kalan farklı ek ürün ve hizmetler de arz edilebilmektedir. Bunlardan ilki ve belki de en önemlisi, sunulan finansal hizmetlerdir. Bununla birlikte, MFK müşterilerinin çoğunluğunu maddi varlıkları olmayan yoksul kadın ve erkekler ile genellikle uzak bölgelerde yaşayan düşük gelirli ve okuma yazma bilmeyen kişiler teşkil etmektedir. Genellikle resmi finans kurumu gibi çalışmayan MFK'ler, yoksullar tarafından işletilen küçük kayıt dışı işletmeleri cazip yatırımlar olarak görmeyen resmi finans kurumlarından farklı bir tutum sergilemektedirler (Bennett & Goldberg, 1993).

MFK'lerin yoksul kişi ve müteşebbislere sundukları mali destek ve hizmetleri aşağıdaki ana başlıklar altında değerlendirmek doğru olacaktır (Ledgerwood J. , 1998).

- *Mikro Tasarruf Hesapları:* Düşük gelirli bireyler için tasarlanmış olup, bu bireylerin küçük miktarlarda birikim yapmalarını sağlayan hesaplardır. Uzun vadeli tasarrufları teşvik etmek amaçlanmaktadır.
- *Mikro Sigorta:* Düşük gelirli bireylerin veya mikro işletmelerin karşılaşabileceği risklere karşı koruma sağlayan sigorta ürünleridir. Sağlık, doğal afetler veya iş kayıpları gibi konularda için koruma sağlayabilir.
- *Mikro finans Kooperatifleri:* Bireylerin veya küçük işletmelerin ortaklaşa finansal hizmetlere erişebildiği yapılanmalardır. Bu tür kooperatifler, üyelerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için kolektif kaynakları kullanabilirler.
- *Mobil Bankacılık ve Dijital Ödemeler:* Mobil cihazlar aracılığıyla bankacılık hizmetlerine ve ödemelere erişimi sağlayan teknolojik çözümlerdir. Bu olanak, uzak bölgelerde veya banka şubelerinin olmadığı yerlerde erişimi kolaylaştırabilir.

Yukarıda bahsedilen bu ve benzeri araçlar mikro finansın temelini oluşturmakta olup, düşük gelirli bireylerin ve küçük işletmelerin finansal gücünü/performansını artırmayı amaçlamaktadırlar. Bu araçların farklı ihtiyaçları karşılamak ve toplulukları güçlendirmek için çeşitli şekillerde kullanılmaları mümkündür. Sistemin amacı,

yalnızca finansal hizmet sağlayan değil, aynı zamanda toplumun sosyal ve beşerî sermayesine de yatırım yapan kapsamlı bir ekosistem oluşturmaktır. Finansal hizmetleri sosyal kalkınma ve finansal olmayan desteklerle birleştirerek, bireylerin kendilerini yoksulluktan sürdürülebilir bir şekilde kurtarmalarını sağlamak hedeflenmektedir. Finansal aracılık hizmeti ile mali anlamda kendi kendine yeterliliğin inşası amaçlanırken, başlangıçta sübvansiyon gerektirebilen sosyal aracılık yardımıyla bağımsızlığa geçişin kapısı aralanır.

1.1.4.Türkiye'de Mikro Finans Uygulamaları

Mikrofinans uygulamaları, Türkiye'de Osmanlı döneminde faaliyet gösteren bazı kurumlardan ilham alarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, nakit sıkıntısı çeken küçük esnaf, taşınmazlarını teminat göstererek para vakıflarına başvurmuş ve maddi destek alabilmiştir. Teminat olarak gösterdiği evde kiracı olarak yaşamaya devam eden esnaf, borçlarını ödedikten sonra tekrar evinin sahibi olmuştur. Bu vakıflar, sadece finansal destek sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda fakirlere gıda yardımı yapmış ve kamu binalarının yanı sıra yolların bakımını da üstlenmişlerdir. Cumhuriyet döneminde ise bu tür kuruluşlar, kredi birlikleri, kooperatifler ve emanet sandıkları şeklinde yeniden yapılandırılmış ve küçük esnaf ile girişimcilerin nakit ihtiyaçlarını karşılamak için başvurabilecekleri alternatifler haline gelmiştir (Ateş & Öğütoğulları, 2012).

Mikro kredi ve mikro finans, Türkiye'de yoksullukla mücadele ve ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları (STK'lar), dezavantajlı gruplara finansal hizmetlere erişim olanağı sağlayarak, girişimciliği teşvik ederek ve gelirlerini artırmalarına yardımcı olarak önemli katkı sunmaktadırlar. Mikro kredi benzeri hizmetler sunan kuruluşları resmi, yarı resmi ve resmi olmayan olmak üzere üç temel başlık altında incelemek mümkündür (Gökyay, 2010).

Aşağıda, bahsi geçen kuruluşların önde gelenlerinin isimleri ve sundukları hizmetler, ilgili sınıflandırma ışığında listelenmiştir:

Resmi Kuruluşlar:

Türkiye Halk Bankası A.Ş.: Mikro kredi ve diğer finansal hizmetleri.

T.C. Ziraat Bankası A.Ş.: Mikro kredi ve diğer finansal hizmetleri.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu: Düşük gelirli ailelere hibe ve krediler.

Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş: Kredi kefaleti hizmeti sunarak girişimcilerin kredi almalarını kolaylaştırmaktadır.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB): Girişimcilere hibe, kredi ve danışmanlık hizmeti hizmetleri.

Yarı Resmi Kuruluşlar:

Türkiye İş Bankası A.Ş, Vakıfbank T.A.O., Halkbank Faktöring A.Ş.: Fatura finansmanı ve diğer finansal hizmetler.

Resmi Olmayan Kuruluşlar:

Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar): Mikro kredi, tasarruf imkanları, finansal eğitim ve danışmanlık gibi çeşitli hizmetler sunmaktadırlar.

Girişimcilik Destek Kuruluşları: Girişimcilere iş planı geliştirme, pazarlama ve networking gibi konularda destek olmaktadır.

Mikro finans Kuruluşları (MFK'ler): Kâr amacı güden veya gütmeyen, mikro kredi ve diğer finansal hizmetleri sunan kuruluşlardır.

STK'lar, dezavantajlı gruplara ulaşmada ve resmi kuruluşların sunduğu hizmetlerin tamamlayıcısı olma noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Genellikle daha esnek koşullar sunan STK'lar, daha küçük tutarlarda krediler verebilmekte ve daha fazla bireysel ilgi göstermektedirler.

Türkiye'de mikro kredi ve mikro finans alanında hizmet sunan STK'ların bir kısmı şu şekilde özetlenebilir:

Türkiye Grameen Mikro finans Programı (TGMP): 2003 tarihinde Aziz Akgül kurmuş olduğu Türkiye İsrafı Önleme Vakfı ve Grameen Bank arasında imzalanan ve "Yap-İşlet – Devret" metodolojisi üzerine kurulmuş iş birliği protokolü ile uygulamaya geçmiştir. Diyarbakır'da başlatılan ve kadınların ekonomik güçlenmesini hedefleyen bir kalkınma projesidir. Program, 2020 yılına kadar 170 bin kadına toplam 960 milyon Türk lirası tutarında mikro kredi sağlamış, böylece kadınların kendi işlerini kurmalarına ve gelirlerini artırmalarına önemli katkı sağlamıştır. TGMP, kâr amacı gütmeyen kuruluştur ve Türkiye'de yoksulluğu azaltmak için "mikrokredi" hizmeti sunmaktadır. İle hedefi, dar gelirli kadınların sürdürülebilir gelir getirici faaliyetlerde bulunmalarına ve aile bütçelerine katkı sunmalarına yardımcı olmaktır. Uygulanan mikrokredi sistemi, konvensiyonel bankacılık sisteminin aksine, kimlik kartı dışında hiçbir belge veya teminat gerektirmeden mikro girişimcilere destek vermektedir. Böylelikle, geleneksel bankacılık sistemine erişimi olmayan bireylere de finansal imkanlar sunulabilmektedir. TGMP, mikro kredinin yanında, finansal eğitim ve danışmanlık hizmetleri de sunmaktadır. Böylelikle, mikro girişimcilerin işlerini kurmalarına ve gelişimlerine yardımcı olmak ve finansal okuryazarlıklarını geliştirmek amaçlanmaktadır. Bunun sonucunda, kadınların gelirlerini artırmalarına, işlerini kurmalarına ve ailelerinin geçimini daha iyi sağlamalarına yardımcı olmuştur. Doğal olarak, Türkiye'de yoksulluğu azaltma ve ekonomik kalkınmada önemli bir rol

oynamaktadır. Mikrokredi sistemi ve diğer finansal hizmetler aracılığıyla, dar gelirli kadınların güçlenmesine ve kendi ayaklarının üzerinde durmalarına yardımcı olmaktadır (TGMP, 2024).

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV): Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), Türkiye'de kadınların ekonomik ve sosyal olarak güçlenmelerine odaklanan bir sivil toplum kuruluşudur. Vakfın amacı, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına destek olmak, eğitim imkânları sunmak, girişimciliklerini teşvik etmek ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmaktır. KEDV, çeşitli programlar yoluyla kadınların iş hayatına katılmasını teşvik eder, eğitimler düzenler ve mikro finansman gibi destekler sunar. Bu destekler, genellikle, küçük işletmelerin kurulmasına veya genişletilmesine yardımcı olur. Ayrıca, kadınların mesleki ve kişisel gelişimlerine yönelik programlar düzenleyerek, toplum içinde daha aktif rol almalarını teşvik eder. KEDV'in çalışmaları genellikle dezavantajlı gruplara odaklanır ve bu grupların ekonomik olarak güçlenmelerini sağlamak için çeşitli projeler yürütülür. Bu tür vakıflar, toplumun daha geniş kesimlerine yayılan ekonomik ve sosyal adalet için önemli bir rol oynarlar (KEDV, 2024).

Karzı Hasen Vakfı: Vakfı'nın temelleri, finans ve ticaret piyasasını bilen, bu alanda yöneticilik yapmış kişilerden oluşan bir mütevelli heyeti tarafından Mavera Vakfı çatısı altında atılmıştır. Gönüllü bir grup tarafından kurulan ve evlilik masraflarını karşılayamayan gençlere "karz-ı hasen" (güzel borç) adı altında faizsiz kredi imkânı sunan bir vakıftır. Vakfın temel amacı, evliliklerini ertelemek zorunda kalan gençlerin ev kurma hayalini gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır. Vakıf, faaliyetlerini Genç Yuva Kooperatifi aracılığıyla yürütmektedir. Kooperatif, evlilik masraflarını karşılayamayan gençlere ihtiyaç duydukları maddi yardımı temin etmektedir. Bu yardımlar faizsiz kredi şeklinde sunulmakta ve geri ödeme planları gençlerin bütçelerine uygun şekilde belirlemektedir (KARZI HASEN VAKFI, 2024).

Borç Verme Sürecinin Hukuki Çerçevesi; Karz-ı hasen Vakfı, kendisinin de üyesi olduğu Genç Yuva Kooperatifi aracılığıyla diğer ortaklara borç verme işlemlerini yürütmektedir. Bu süreçte kooperatif hukuku kapsamında, borç tahsilatı ve borç vermenin vergisel boyutlarıyla ilgili olarak maliye ile ilgili hususları kooperatifin kendisi yönetmektedir. Karz-ı hasen Vakfı, borç verme işlemlerini Genç Yuva Kooperatifi aracılığıyla yaparken, bu kooperatifin mali ve hukuki sorumluluklarını da göz önünde bulundurmaktadır. Kooperatiflerin esnaf kefalet kooperatifi ya da tarım kredi kooperatifleri gibi yapılarla olan ilişkileri, borç verme süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, borçların tahsilatında kooperatif hukuku çerçevesinde vergisel düzenlemeler ve mali hususlar dikkate alınmaktadır. Bu süreçte Karz-ı hasen Vakfı da Genç Yuva Kooperatifi'nin ortaklarından biri olarak kooperatife borç vermekte ve bu finansal yapıların sürdürülebilirliğine katkı sunmaktadır. Vakıf, kooperatifçilik yasası çerçevesinde borç verme süreçlerini yönetirken, hukuki ve mali sorumluluklarını kooperatifler aracılığıyla yürütmektedir. Bu model, hem güven esasına dayalı bir borç verme süreci sağlamakta hem de vakfın mali sürdürülebilirliğini devam ettirmektedir.

Karz-ı hasen Vakfı, borç alan kişilerin ödemelerini gerçekleştiremediği durumlarda, insan odaklı ve sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden bir çözüm mekanizması sunmaktadır. Örneğin, Ali ve Ayşe'ye 200.000 lira kredi verildi, ancak ödeme döneminde çeşitli nedenlerle borçlarını ödeyemediler. İlk olarak, vakıf, durumu araştırır ve borçlunun ödeme zorluğu yaşayıp yaşamadığını inceler. Eğer borçlu ödeme yapamaz durumda ise, borcun yeniden yapılandırılması gündeme gelir. Bu süreçte, taksitler düşürülür, süre uzatılır ve borçluya ek vakit tanınarak kolaylık sağlanır. Vakıf, bu noktada Allah'ın öğüdüne uygun şekilde "kolaylaştırın" ilkesini benimser ve mümkün olduğunca borçluya yük getirmemeye çalışır. Ancak, tüm bu süreçlere rağmen borç yine de ödenemediğinde, daha kapsamlı bir çözüm devreye girer. Eğer borçlu hâlâ ödeme zorluğu yaşıyorsa ve özel bir durumu varsa, Karz-ı hasen Vakfı, borçları belirli durumlarda silebilir ya da zekât fonu aracılığıyla borcun kapanmasını sağlayabilir. Örneğin, Ali'nin borcunu ödeyemediği durumlarda, vakıf zekât fonunu devreye sokar. Bu fon, Ali'nin borcunun tamamını ya da bir kısmını öder. Böylece, Genç Çuva Kooperatifi gibi borcu veren kooperatifin alacağı, sigorta gibi bir işlev gören bu zekât fonu sayesinde her halükârda tahsil edilmiş olur. Bu süreçte vakıf, borçlunun zor durumda olduğunu belgelediğinde, zekât fonu ile borçlunun kalan borcunu ödeyerek sorunu çözmüş olur (Koca, 2024).

İslam İktisadı Araştırma ve Uygulama Derneği (İKSAR): İKSAR projesi, Sakarya Üniversitesi'nde, İslam iktisadı alanında çalışmalar yapan ve bu alana ilgi duyan akademisyenler tarafından 2018 yılının haziran ayında kurulmuştur. İKSAR'ın amacı, teorik olarak ortaya konulan bilgilerin pratik hayatta uygulanabilirliğini sağlamak ve bu uygulamalardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda teorik temelin geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. Aynı zamanda, İslam iktisadının insan merkezli yaklaşımına uygun projelerin yapılabileceğini göstermek de hedeflenmiştir. Mikro kredi ve mikro finans, Türkiye'de önemli bir kalkınma aracıdır. Resmi, yarı resmi ve resmi olmayan kuruluşların çeşitliliği, bu hizmetlerden faydalanabilecek geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. STK'lar, dezavantajlı gruplara ulaşmada ve resmi kuruluşların sunduğu hizmetlerin tamamlayıcısı olmada önemli bir rol oynamaktadır (İKSAR, 2024)

İKSAR karz-ı hasen programı, düşük gelirli bireylere faizsiz kredi imkânı sunarak yeni iş kurma veya mevcut işlerini büyütme imkânı sağlar. Başvuru sürecinde, alınacak finansmanın mutlaka gelir sağlayacak bir işte kullanılması beklenir. Borcun, başka borçları kapatmak veya iş dışı harcamalarda kullanılması kesinlikle kabul edilmez. Bu program kapsamında verilen borçlar, en fazla 12 ay vade ile sunulmaktadır. Mikro girişimcilere sağlanan kredi, hesaba geçtikten yaklaşık bir buçuk ay sonra geri ödeme süreci başlar. İKSAR, bu süreçte bireysel bir model kullanarak geri ödemeleri aylık taksitler halinde talep eder. Borçlardan herhangi bir işlem ücreti veya enflasyona bağlı artış alınmaz (Ülev, 2023).

İKSAR'ın kullandığı fonlar tamamen bağışlarla sağlanmaktadır. Dernek statüsünde faaliyet gösterdiğinden dolayı mevduat toplama yetkisine sahip değildir. Böylece, bağışçılar tarafından bağış olarak verilen paralar karz havuzunda toplanır ve buradan

ihtiyaç sahiplerine borç olarak verilir. Geri ödemeler de aynı havuza aktarılır ve bu şekilde sistem sürdürülebilir hale getirilir. Tüm bağışlar ve borç geri ödemeleri, İKSAR'ın katılım bankalarında bulunan hesapları üzerinden yönetilir. Bağışçılar, bağış hesaplarına katkı sağlarken, karz alan bireyler ödemelerini İKSAR'ın geri ödeme hesaplarına yaparlar. Buna ek olarak, İKSAR bağışların yanı sıra zekât da kabul eder. Zekât fonu ise farklı bir havuzda toplanır ve bu fonlar karz olarak kullandırılmaz. Zekâtın kullanım koşulları kesin çizgilerle belirlendiği için, zekât alacak kişilerin bu şartlara uygun olup olmadığı dikkatle incelenir. Zekât havuzunda biriken paralar, en yoksul kesimde yer alan ve karz-ı hasen programına dahil olan bireyler arasından, zekât almaya uygun olanlara verilir. Bu kesime verilen zekât, geri talep edilmez (Ülev, 2021).

Şekil 1, İKSAR'ın Karz-ı Hasen Programı ile nasıl fon sağlandığını ve bu fonların nasıl kullanıldığını açıklamaktadır.

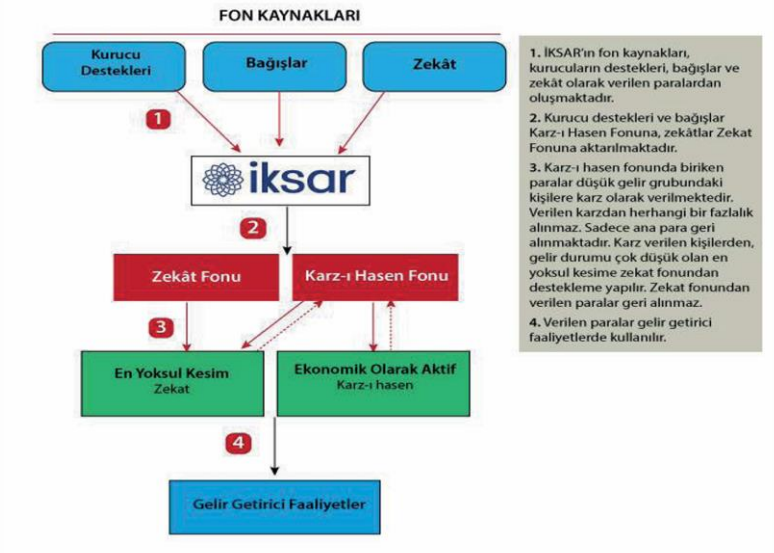

Şekil 2: *İKSAR Karz-ı Hasen Programının İşleyişi*

Kaynak: Ülev (2021)

1.2.İslami Mikro Finansın Tarihi ve Gelişimi

İslami mikro finans, düşük gelirli bireylere, İslami finans prensiplerine uygun olarak hizmet sunulan bir sistemdir. Bu sistem, sadece finansal hizmetleri değil, aynı zamanda İslami değerlere dayalı finansal olmayan hizmetleri de içerir. Temel amacı, toplum içinde adaleti teşvik etmek olan İslami mikro finans, sermayeye ihtiyaç duyan kişilere erişimi artırmak ve finansal kapsayıcılığı desteklemek için özel olarak tasarlanmış bir yaklaşım sunar. Bu çerçevede, İslami mikro finans kuruluşları faizsiz finans prensiplerine dayanarak, sürdürülebilir ve adil bir finansal sistem oluşturmayı hedefler (Riwajanti, 2013). İslami mikro finans sistemi, İslam'ın yoksullukla mücadelede önerdiği prensiplerle uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır. İslam'ın temel öğretilerine göre, yoksulluğu azaltmanın etkili bir yolu, mevcut imkânları üretime, ticarete, emeğe dayalı gelir getirici faaliyetlere yönlendirmektir. Bu, toplumun daha

geniş bir kesimine ekonomik fırsatlar sunarak sürdürülebilir bir kalkınma sağlamayı amaçlar.

İslami mikro finans, faizsiz finans prensiplerini benimseyerek, ekonomik aktiviteleri desteklemek ve finansal kapsayıcılığı artırmak için tasarlanmıştır. Bu sistemde, düşük gelirli bireylere ve küçük işletmelere düşük faizli veya faizsiz krediler sağlanması, İslam'ın sosyal adalet, dayanışma ve ekonomik adaletle ilgili öğretileriyle uyumlu bir şekilde yürütülen bir uygulamadır (Özdemir, 2018).

İslam, bireylerin ve toplumun ekonomik refahını artırmak amacıyla çalışmayı, üretimi teşvik etmeyi ve adil bir ekonomik düzen oluşturmayı önerir. İslami mikro finans, bu ideallere dayalı olarak, finansal kaynakları daha geniş bir kesime ulaştırarak ve yoksullukla mücadelede etkili bir araç olarak rol oynar. Bu sistem, İslam'ın ekonomik adalet ve sosyal yardımlaşma ilke ve değerlerini vurgular, böylece toplumun daha adil bir şekilde kalkınmasına katkıda bulunur.

İslami bankacılıkla benzer dönemlerde gelişen mikro finans uygulamaları, dünyada yoksulluğun azaltılması hedefiyle önemli adımlar atmıştır. Türkiye'de, gelir adaletsizliğini önlemeye ve fırsat eşitsizliğini gidermeye yönelik faizli mikro finans kuruluşları faaliyet göstermektedir. Ancak bu kuruluşlar, ana finans sektörüne tam anlamıyla entegre olamamalarından dolayı büyümekte ve daha geniş kitlelere ulaşmakta zorluk yaşamaktadır. Katılım bankacılığı ise temelinde mikro finansın hedeflerini taşır. Özellikle mudârebe gibi ortaklığa dayalı finansman yöntemleri, kişinin kredibilitesinden ziyade emeğine ve fikrine dayanır. Bugünün dünyasında melek yatırımcılar ve risk sermayesi gibi yöntemler, katılım bankacılığının asıl dayanağını oluşturmaktadır. Karz-ı hasen gibi, faizsiz ve yalnızca verilen sermayenin geri ödenmesini içeren finansman yöntemleri de İslami mikro finans kuruluşları tarafından uygulanmaktadır.

Mikro finansın hedef kitlesine baktığımızda hem İslami hem de konvansiyonel mikro finans kuruluşları, yoksul kesimlere finansal erişim sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak, bu iki yaklaşımın hedef kitlesi ve sunduğu hizmetler açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Konvansiyonel mikro finans kuruluşları, genellikle yoksul kesim içerisinde daha az riskli görülen ve kredi geri ödeme kapasitesi yüksek olan bireylere odaklanmaktadır. Bu durum, en yoksul kesimin finansal hizmetlerden dışlanması anlamına gelmektedir. İslami mikro finans ise, İslam'ın yardımlaşma ve dayanışma ilkelerine uygun olarak, en yoksul kesimi de kapsayan bir yaklaşım benimser. Zekât ve sadaka gibi İslamî yardımlaşma yöntemlerinin sistematik hale getirilmesiyle, en dezavantajlı gruplarda gözetilerek toplumsal refahın yükselmesine katkı sağlamaktadır. Geleneksel mikro finans, dünya genelinde uzun süredir yoksulluğu azaltmak amacıyla uygulanmaktadır. Ancak, sunduğu finansal hizmetlerde faiz bulunması sebebiyle birçok insan bu hizmetlerin dışında kalmaktadır. İslami mikro finans ise, İslami ilkelere uygun bir şekilde yoksulluğu azaltmayı hedeflemektedir. Yalnızca faizsiz işlem yapması değil, aynı zamanda kâr-

zarar ortaklığına dayalı olması, varlık temelli yapısı ve esnek ürünler sunması gibi özellikleriyle de geleneksel mikro finanstan ayrılmaktadır (Özdemir, 2018).

İslami finans ilkelerine dayalı bir ekonomik sistem, konvansiyonel finans sisteminin yerini alarak toplumsal adaleti güçlendirebilir. Toprak mülkiyetinin daha eşit dağılımını hedefleyen toprak reformu ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'ler) desteklenmesi gibi politikalarla birlikte, bu sistem ekonomideki güç dengesini değiştirebilir ve yoksulluğu azaltabilir. İslami finansın faizsiz olması ve kar paylaşımı ilkesine dayanması, servetin belirli bir grupta toplanmasını engellerken, daha geniş kesimlerin ekonomik hayata katılımını sağlar. Bu durum hem istihdamı artırır hem de ekonomik büyümeyi destekler. Ayrıca, toprak reformu ile kırsal kesimde yaşayan insanların gelir düzeyleri yükselirken, KOBİ'lerin desteklenmesiyle de kentlerde yeni iş imkanları yaratılabilir. Bu dönüşümün bir diğer önemli etkisi ise enflasyon üzerindeki olumlu etkisidir. Faizsiz bir sistemde para arzı daha dengeli yönetilebilir ve bu da enflasyonist baskıları azaltır. Ayrıca, döviz kurlarındaki aşırı oynaklıkların önüne geçilerek ekonomik istikrar sağlanabilir. Ancak, bu dönüşümün başarılı olabilmesi için sadece ekonomik reformlar yeterli değildir. Toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi ve fakir kesimlere yönelik ek desteklerin sağlanması da büyük önem taşır. Zekât gibi İslami kurumların yanı sıra devlet ve sivil toplum kuruluşlarının da bu konuda aktif rol oynaması gerekmektedir. İslami finans ilkelerine dayalı bir ekonomik sistem, toprak reformu ve KOBİ'lerin desteklenmesiyle birlikte, daha adil, sürdürülebilir ve kalkınmış bir toplum inşa etmek için önemli bir potansiyele sahiptir (Chapra, 2002).

Mikro finans sektörü, 2018 yılı verilerine göre dünya genelinde 139,9 milyon kişi mikro finans kuruluşlarının hizmetlerinden yararlanmıştır ve toplamda 124,1 milyar dolar kredi kullandırılmıştır. Mikro finans hizmeti alanların %80'i kadınlardan, %65'i ise kırsal kesimde yaşayanlardan oluşmaktadır. 2013-2018 yılları arasında mikro finans kredilerinde ortalama %11,5'lik bir büyüme kaydedilmiştir. İslami mikro finans sektörü ise bu genel mikro finans hizmetlerinin, İslam dini kaideleri çerçevesinde şekillendirilmiş halidir. Dünyada İslami mikro finans sektörüyle ilgili düzenli veri sağlayan bir kuruluş bulunmamaktadır. Mikro finans sektörüyle ilgili en kapsamlı veriyi Mixmarket platformu sağlamaktadır. Bu platformda İslami mikro finansa dair özel bir ayrım yoktur. Mixmarket veri tabanındaki mikro finans kuruluşlarına anket göndererek İslami finans ürünleri sunup sunmadıklarını sormuşlardır. Anket sonuçlarına göre, 644 mikro finans kuruluşundan 101'i İslami mikro finans kuruluşudur (Ülev, 2023).

2020 ICD-Refinitiv İslami finans gelişim Raporu'na göre özellikle İslami mikro finans kurumlarına (IMFK) yönelik güvenilir verilerin sınırlı olduğu belirtilmiştir. Mixmarket veri tabanına ve anketlere göre, dünya genelinde yaklaşık 101 İslami mikro finans kurumu olduğu tahmin edilmektedir. Diğer kaynaklara, özellikle ICD'nin analizlerine göre, yaklaşık 35 adet İslami mikro finans kurumu bulunmaktadır. Güney Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Sahra Altı Afrika, IMF'lerin önemli ölçüde varlık

gösterdiği ana bölgeler olup, bu durum hem yüksek yoksulluk oranları hem de yoğun Müslüman nüfusla ilişkilendirilmiştir.

İslami mikro finansın karşılaştığı başlıca zorluklardan biri, IMF'lerin büyümesini ve performansını izlemek için tutarlı ve kapsamlı bir veri tabanının veya raporlama mekanizmasının bulunmamasıdır. Ancak, sektör, İslami sosyal finans hedefleriyle (özellikle yoksulluğu azaltma ve finansal kapsayıcılığı artırma) uyumlu olduğu için büyük bir potansiyele sahiptir, özellikle de yetersiz hizmet alan topluluklara finansal hizmet sağlama amacı taşımaktadır (ICD-REFINITIV, 2020).

İslami mikro finans kuruluşlarının (İMFK) coğrafi dağılımına bakıldığında, %29'u Güney Asya'da, %28'i Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da, %22'si Sahra Altı Afrika'da, %11'i Doğu Asya ve Pasifik'te, %5'i Doğu Avrupa ve Orta Asya'da, %2'si ise Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde yer almaktadır. Güney Asya'daki yoğunlaşma, mikro finansın bu bölgede yoksullukla mücadelede uzun bir geçmişe sahip olmasına ve Müslüman nüfusun yoğun olmasına bağlanmıştır (Ahmad, Lensink, & Mueller, 2020)**.**

Tablo 1'de dünyada faaliyet gösteren İslami mikro finans kuruluşları sayılarının bölgesel olarak dağılımı verilmiştir.

Tablo 1: Bölgelere Göre İMFK Sayısı

BÖLGE	İMFK SAYISI	ORAN (%)
Sahra Altı Afrika	**23**	**22,8%**
Doğu Asya ve Pasifik	**12**	**11,9%**
Doğu Avrupa ve Orta Asya	**5**	**5,0%**
Latin Amerika ve Karayipler	**2**	**2,0%**
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	**29**	**28,7%**
Güney Asya	**30**	**29,7%**
Toplam	**101**	**100%**

Kaynak: (Ahmad, Lensink, & Mueller, 2020)**.**

1.2.1. Asya Ülkeleri İslami Mikro Finans kurumları (BMT); Beitul Mal ve et-Temvil (BMT) Modeli ve Diğer Örnekler

BMT'ler (Baitul Maal wat-Tamwil), Endonezya'da İslami mikro finansın ortaya çıkışında tarihi bir çekirdek olmuştur. BMT terimi ilk kez 1980'lerde kullanılmaya başlanmıştır. Bandung Teknoloji Enstitüsü'nün (ITB) Salman Camii'nde toplanan Müslüman âlimler, kâr paylaşımı ilkesini temel alan "Teknosa" adlı bir Uzmanlık Hizmetleri Kooperatifi (Koperasi Jasa Keahlian) kurulmuşlardır. Bu kooperatif, 1984 yılında bir BMT'ye (Baitul Maal wat-Tamwil) dönüşmüştür. BMT'nin ilk konsepti, Maal ve Tamwil kavramlarını tek bir kurumda birleştirme amacıyla geliştirilmiştir.

- **Maal**: Kamu malı anlamına gelir ve zekât, infak, sadaka veya vakıf gibi kaynaklardan toplanan servetin, toplum refahı için yönetilmesini ifade eder.
- **Tamwil**: Servet yaratma anlamına gelir ve bu servetin ticari amaçlarla kullanılması demektir.

Endonezya hükümeti tarafından İslami finansla ilgilenen kooperatifler için kullanılan resmi terim "İslami Tasarruf ve Kredi Kooperatifi" (Koperasi Simpan Pinjam Pembiayaan Syariah) olup, KSPPS olarak kısaltılmaktadır. Ancak, halk arasında BMT terimi hâlâ yaygın olarak kullanılmaktadır.

BMT'ler, İslami finans prensiplerine dayalı olarak mikrofinans hizmetleri sunan önemli kurumlardır. Özellikle küçük işletmelere ve girişimcilere finansman sağlayarak toplumsal kalkınmaya katkıda bulunurlar. Geleneksel İslami bankacılığa kıyasla daha esnek ve yenilikçi bir model sunan BMT'ler, Endonezya'da İslami mikrofinansın başarısına katkıda bulunan temel yapı taşlarıdır (Suseno, 2020).

BMT (Baitul Maal wat-Tamwil) finansmanı, mikro işletmelerin işlerini güçlendirmelerine ve hane gelirlerini artırmalarına etkili bir şekilde yardımcı olabilir. Yüksek faiz oranlarıyla verilen krediler, mikro işletmeler için adaletsiz ve sömürücü olduğundan, adil sermaye sağlanması büyük önem taşır. Bu sermaye, hem mikro finans kurumlarının (MFK) hem de mikro işletmelerin çıkarlarını dengeler ve iş ortaklarının güvenilirliği (emanet ilkesi) sayesinde borç geri ödemelerinde adalet korunarak işlerin başarı şansı artırılır. İşletmelerin seçimi, sağlanan finansman türüne göre değişmeli, iş kontrolü ise fonların doğru kullanılmasını sağlamak için periyodik olarak yapılmalıdır. Bu, finansmanın etkinliğini artırır ve katılımcılar arasında çapraz kontroller yapılması da tavsiye edilir.

BMT'lerin başarıya ulaşması, sadece finansman sağlamakla kalmaz, aynı zamanda iş danışmanlığı, dini rehberlik ve ahlaki gelişim gibi finans dışı hizmetlerin sunulmasıyla da yakından ilişkilidir. Mikro işletmelerin gelişimi ve yoksulluğun azaltılması için entegre bir program gereklidir; bu program, finansal ve finans dışı hizmetlerin yanı sıra İslami ahlaki değerlerin de katılımcılara aşılanmasını içerir. Hükümetin de bu tür programlara destek vermesi veya katılması, yoksulluğun azaltılmasında daha geniş çapta başarı sağlanmasına yardımcı olabilir (Widiyanto & Abdul Ghafar, 2010).

Sonuç olarak, BMT'ler, Endonezya'da İslami mikro finansın gelişiminde kritik bir rol oynamış ve küçük işletmelerin güçlendirilmesine, hane gelirlerinin artırılmasına önemli katkılar sağlamıştır. Bu kurumlar, adalet ve emanet ilkelerine dayalı olarak mikro işletmelere finansman sağlamakta ve yüksek faizli kredilerin yarattığı adaletsizliği ortadan kaldırarak işletmelere sürdürülebilir bir sermaye kaynağı sunmaktadır. Ayrıca, iş danışmanlığı, ahlaki rehberlik ve dini değerlerin içselleştirilmesi gibi finans dışı hizmetlerle desteklenmesi, BMT'lerin başarısının ve etkisinin artmasına olanak sağlamaktadır. BMT'lerin, yoksulluğun azaltılması ve toplumsal kalkınmanın hızlandırılması açısından büyük bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Hükümetin bu tür programlara destek vermesiyle, BMT modelinin daha geniş çapta uygulanması ve mikro finansın yoksullukla mücadelede daha etkin bir araç haline gelmesi mümkün olacaktır.

BMT modeline benzerlik arz eden diğer başarılı mikro finans kuruluşlarının bazılarına aşağıda kısaca değinilmektedir.

Amanah Ikhtiar Malaysia (AIM): Malezya'da faaliyet gösteren önemli bir İslami mikro finans kuruluşudur. AIM, Malezya hükümeti tarafından desteklenen ve yoksul kesimlere finansal destek sağlamayı amaçlayan bir kurumdur. İslami finans prensiplerine dayanan faizsiz kredi ve diğer finansal ürünlerle hizmet verir. AIM'in temel özellikleri şunlardır:

- Faizsiz Krediler Sunmak: AIM, İslami finansın temel prensiplerinden biri olan faizsiz finansmanı benimser. Bu sayede yoksul kesimlere faiz yükü olmadan finansal kaynak sağlar.
- Gelir Paylaşımını Desteklemek: AIM, gelir paylaşımı modelini kullanarak kredi geri ödemelerini belirler. Bu modelde, kredi alan kişiler elde ettikleri gelirin belirli bir oranını geri öderler, bu da daha adil ve sürdürülebilir bir finansal sistem oluşturur.
- Eğitim ve Destek Programları Sunmak: AIM sadece finansal kaynak sağlamakla kalmaz, aynı zamanda girişimciliği teşvik etmek ve ekonomik kapasiteyi artırmak için eğitim ve danışmanlık programları da sunar.
- Sosyal Sorumluluk Odaklı Yaklaşım Sergilemek: AIM, Malezya'daki yoksul bölgelerde ekonomik kalkınmayı desteklemek ve sosyal sorumluluğunu yerine getirmek amacıyla faaliyet gösterir. Bu doğrultuda, dezavantajlı gruplara öncelik verilir ve toplumsal fayda odaklı projeler desteklenir.
- Kamu Yararına Çalışmak: AIM, Malezya hükümeti tarafından desteklenen bir kurumdur. Bu destek, kurumun daha geniş bir kitleye erişim sağlamasına ve etkin bir şekilde faaliyet göstermesine olanak tanır (Amanah Ikhtiar Malaysia (AIM), 2024).

WASİL Foundation: 1991 yılında Centre for Women Co-Operative Development (CWCD) adıyla kurulan bir sivil toplum kuruluşu olarak faaliyetlerine başlamıştır. Başlangıçta, dezavantajlı kadınlara ekonomik destek sağlama amacıyla kurulan CWCD, 2012 yılına kadar geleneksel mikrofinans hizmetleri sunmuştur. Ancak, 2012'de tüm varlık ve yükümlülüklerini devrederek WASİL Foundation adıyla kâr amacı gütmeyen bir şirket olarak faaliyetlerine devam etmiştir.WASİL Foundation'ın

temel hedefi, yoksul bireylerin ekonomik güçlenmelerini sağlamak ve onların küçük ölçekli işletmelerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Kurum, sunduğu mikrokredi ve girişimcilik destek programları ile bireylere finansal kaynak sunmanın yanı sıra, iş kurma ve geliştirme süreçlerinde de rehberlik etmektedir. Bu şekilde, özellikle düşük gelirli kesimlerin kendi ayakları üzerinde durmalarına ve sürdürülebilir bir gelir elde etmelerine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

WASİL, 2009 yılında önemli bir değişikliğe giderek, konvansiyonel mikrofinans uygulamalarından İslami mikrofinans sistemine geçiş yapmıştır. Bu dönüşüm, faizsiz finansman modellerine dayalı hizmetler sunma yönünde önemli bir adım olmuştur. WASİL, İslami finans ilkelerine uygun olarak kâr-zarar ortaklığı ve faizsiz kredi gibi etik finansman yöntemleri sunarak yoksul bireylerin ekonomik fırsatlara erişimini kolaylaştırmaktadır. Günümüzde WASİL Foundation, İslami mikrofinans prensipleri doğrultusunda hizmetlerini genişleterek daha fazla insana ulaşmayı ve onların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Sadece finansman sağlamanın ötesine geçerek, girişimcilik eğitimleri, iş geliştirme destekleri ve sosyal kalkınma projeleri ile topluma katkı sağlamaktadır (Wasil Foundation, 2024).

Pakistan Akhuwat Mikro Finans Kuruluşu: Akhuwat, Pakistan merkezli bir İslami mikro Finans kuruluşudur. "Akhuwat" kelimesi, Arapça kökenli olup "kardeşlik" veya "dayanışma" anlamına gelir. Kuruluş, İslam'a uygun finansal hizmetler sunarak yoksul kesimleri desteklemeyi ve toplumsal kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlar. 2001 yılında Dr. Amjad Saqib tarafından kurulmuştur. Kurumun temel misyonu, faizsiz finansman ve İslami değerlere dayalı ekonomik kalkınma aracılığıyla yoksulluğu azaltmaktır. Pakistan'da İslami mikro finansın önemli bir örneğidir ve yoksul kesimlerin ekonomik olarak güçlenmesi için etkili bir model sunar. Kurumun faizsiz finansman ve toplumsal dayanışma ilkeleri, yerel ekonomik kalkınma ve sosyal adaletin sağlanmasına katkıda bulunur:

- *Faizsiz Finansman:* Akhuwat, İslami finans prensiplerini benimseyerek faizsiz kredi ve diğer finansal ürünler sunar. Bu yaklaşım, İslam'a göre faiz yasağını dikkate alır ve toplumsal adaleti teşvik eder.
- *Mikro finans Hizmetleri:* Akhuwat, küçük ölçekli işletmeler ve bireylere yönelik mikro finans hizmetleri sunar. Bu hizmetler arasında faizsiz krediler, tasarruf hesapları, eğitim ve danışmanlık yer alır.
- *Toplumsal Etki:* Akhuwat'ın faaliyetleri, yoksul kesimlerin ekonomik olarak güçlenmesine ve sosyal refahlarının artmasına katkıda bulunur. Kurum, özellikle dezavantajlı gruplara ve kadınlara destek vererek toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eder.
- *Sosyal Dayanışma ve Gelişim Projeleri:* Akhuwat, faizsiz finansmanın yanı sıra sosyal dayanışma ve gelişim projeleri de yürütür. Bu projeler, eğitim, sağlık hizmetleri, barınma ve diğer temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmaları kapsamaktadır (Akhuwat Foundation, 2024).

1.2.2. İslami Mikro Finans Araçları

İslami mikro finans araçları, geleneksel mikro finanstan farklı olarak, İslami finans prensiplerine dayanan finansal ürünler ve hizmetler sunmaktadır. Bu prensipler faizden kaçınmayı, şeffaflığı teşvik etmeyi ve adil ve etik işlemleri vurgulamayı içerir. Gelişmekte olan ülkelerde küçük işletmeleri ve düşük gelirli bireyleri güçlendirmek ve finansal kapsayıcılığı artırmak için önemli bir araç haline gelmiştir (Khan, 2008).

İslami mikro finans araçlarının bazı temel özellikleri şunlardır**:**

Faizsiz finansman: İslami mikro finans, faiz yerine kar paylaşımı gibi alternatif finansman mekanizmaları kullanır. Bu, borçluların faiz yükünden kaçınmalarına ve borçlarını daha kolay yönetmelerine yardımcı olur.

Gelir paylaşımı: Bu modelde, fon sağlayıcı, girişimcinin veya bireyin karına ortak olur. Bu, risk ve ödülü paylaşarak hem fon sağlayıcı hem de borçlu için daha adil bir finansman yöntemi sunar.

Tasarruf hesapları: İslami mikro finans kurumları, tasarruflarını şeriata uygun bir şekilde değerlendirmek isteyen bireyler için tasarruf hesapları da sunmaktadır.

Sigorta: Tekaful olarak bilinen İslami sigorta, geleneksel sigortadan farklı olarak, riskleri paylaşmaya dayalı bir katılımcı sigorta modelidir.

Zekât ve sadaka: Zekât ve sadaka gibi hayırseverlik programları aracılığıyla fon toplamak ve dağıtmak da İslami mikro finansın önemli bir bileşenidir.

İslami mikro finans araçlarının sağladığı faydalar ise şu şekilde özetlenebilir:

Finansal kapsayıcılığı artırır: Düşük gelirli bireylere ve geleneksel finansal sisteme erişimi olmayan kişilere finansal hizmetlere erişim sağlar.

Yoksulluğu azaltmaya yardımcı olur: Küçük işletmeleri finanse ederek ve girişimciliği teşvik ederek gelir ve istihdam yaratılmasına katkıda bulunur.

Ekonomik kalkınmayı teşvik eder: Yerel ekonomilerin gelişmesine ve refahın artmasına yardımcı olur.

Finansal istikrarı sağlar: İslami finansal prensipler, borçluluk döngülerini ve istikrarsızlığı önlemeye yardımcı olabilir.

Sosyal sorumluluğu teşvik eder: Zekât ve sadaka gibi hayırseverlik programları aracılığıyla toplumsal refahı ve dayanışmayı artırır.

İslami mikro finansın bazı zorlukları da vardır:

Düzenleme ve gözetim: İslami mikro finans sektörü nispeten yeni ve gelişmekte olan bir sektördür ve hala standardizasyona ve sağlam düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır.

Farkındalık eksikliği: Hedef kitle arasında İslami mikro finans ürünleri ve hizmetleri hakkında yeterince farkındalık olmayabilir.

Kapasite geliştirme ihtiyacı: İslami mikro finans kurumlarının çalışanları ve yöneticileri için kapasite geliştirme ve eğitime ihtiyaç duyulmaktadır.

Veri eksikliği: İslami mikro finansın etkisini değerlendirmek için sektöre ilişkin veri eksikliği vardır (Khan, 2008).

İslami mikro finans araçları, gelişmekte olan ülkelerde küçük işletmeleri ve düşük gelirli bireyleri güçlendirmek ve finansal kapsayıcılığı artırmak için önemli bir potansiyele sahiptir. Bu araçların sunduğu faydaları en üst düzeye çıkarmak ve zorlukları ele almak için, sektörün gelişimini desteklemek için sağlam düzenlemeler, kapasite geliştirme girişimleri ve daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Şekil 2'de gösterilen İslami mikro finansman yöntemleri, çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. Bu yöntemler arasında Ortaklığa Dayalı Yöntemler, Mikro-kredi Yöntemleri, Kâr Amacı Gütmeyen Mikro finansman Yöntemleri ve Karşılıksız Maddi ve Sosyal Yardım Yöntemleri yer almaktadır. Bu yapı, İslami mikro finansın sadece finansal kaynak sağlamakla kalmadığını, aynı zamanda sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı da teşvik ettiğini göstermektedir. Her yöntem, İslam'ın faizsiz finans ilkelerine uygun şekilde, toplumsal refah ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunmayı amaçlamaktadır (Özdemir, 2018).

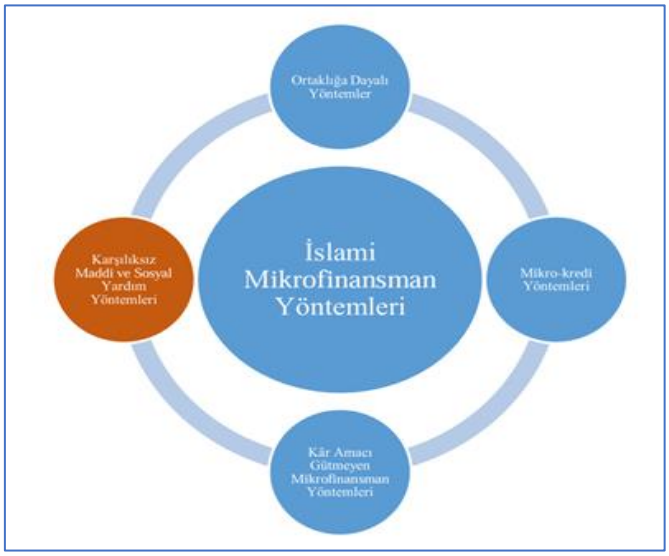

Şekil 2: İslami Mikrofinansman Yöntemleri

İslami mikro finansman araçları, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun azaltılmasında ve finansal kapsayıcılığı artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Faizsiz finansman, gelir paylaşımı, zekât ve sadaka gibi yöntemlerle küçük işletmeler ve düşük gelirli bireyler desteklenmektedir. Ancak, bu araçların daha etkili hale gelmesi için düzenleyici altyapının güçlendirilmesi, farkındalığın artırılması ve kapasite geliştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu sayede İslami mikro finans toplumsal refah ve sürdürülebilir kalkınmaya daha fazla katkı sağlayacaktır.

1.2.3.1. Karz-ı Hasen

Karz-ı hasen, İslam da teşvik edilen ve herhangi bir karşılık beklemeden verilen borçtur. Karz-ı hasen de verilen paranın geri dönüşünde herhangi bir faiz veya kâr talep edilmez. Amaç, ihtiyaç sahibine maddi yardımda bulunarak onu zor durumdan kurtarmaktır. Karz-ı hasen bir borç olduğu için, borç alan kişinin maddi durumu düzeldiğinde borcunu geri ödemesi beklenir (Kaya, 2007).

Karz-ı hasen, alacaklının herhangi bir beklentisi olmaksızın gönüllü bir kredidir. Anaparanın herhangi bir getirisi. Ayrıca borçlu anaparayı iade etmekle yükümlü iken, Alacaklı, kendi özgür iradesiyle borçluya borcun geri ödeneceği kesin bir zamanlama konusunda baskı yapmaz. Karz-ı hasen'in temel amacı yoksulların kendi ayakları üzerinde durup ekonomik hayatın bir parçası olmalarına yardımcı olmaktır. Ve ekonomik faaliyetlerin onurlu ve uygun maliyetli bir şekilde yürütülmesi (Iqbal & Shafiq, 2015).

Karz-ı hasen, ihtiyaç sahiplerine maddi destek sağlayarak hem onların yaşam standartlarını yükseltmeye hem de ekonomiye katkıda bulunmaya yardımcı olur. Faizsiz olması nedeniyle, borçlulara ek bir yük bindirmez ve onları zor duruma sokmaz. Bununla birlikte gıda, giyim, barınma gibi temel ihtiyaçlar için nakit temin edilebilir. Bu sayede zor durumda olan kişiler, ihtiyaçlarını karşılayarak daha rahat bir şekilde hayatlarını sürdürebilirler. Diğer bir harcama kalemi olarak, eğitim ve sağlık masrafları için de kullanılabilir. Eğitim masrafları, okul ücretleri, kitap ve kırtasiye gibi kalemleri kapsar. Sağlık masrafları ise ilaç, tedavi ve ameliyat gibi giderleri içerir.

Karz-ı hasen, üretimde Kullanım, İslam toplumlarında en önemli şirketler yakın akraba ve dostlardan alınan karz-ı hasen ile girişimciler iş kurmuşları veya mevcut işlerine sermaye desteği koyarak işletmeleri büyütmüşler. Bu sayede yeni iş imkanları ortaya çıkmış ve ekonomiye katkıda olmuştur.

1.2.3.2. Murabaha

Murabaha, genelde en popüler ve yaygın olarak kullanılan İslami finansman tekniğidir. Çünkü diğer İslami finans araçlarıyla karşılaştırıldığında uygulaması nispeten basittir. Uygulanmasına yönelik düzenlemeler. Murabaha, bir malın ilave edildikten sonra yeniden satılmasını içerir. Borç veren tarafından borçluya belirli bir kâr marjı (genellikle 'mark-up' olarak anılır) o malı yeni teklif edilen fiyattan satın almayı kabul eder. Genellikle geri ödeme yapılır (Ahmad A. , 1994). Bu tür finansman genellikle varlıkların veya işletme sermayesi girdilerinin finansmanı için kullanılır; hammadde, makine veya ekipman. Murabahanın şeriata uygun olması için finansör önce mala sahip olmalı (veya satın almalı) ve sonra onu yeniden satmalıdır; mal bir

olmalıdır somut olan ve alıcının satın alma ve yeniden satış fiyatlarını bilmesi ve ardından kabul etmesi gerekir (Usmani, 1998).

Genellikle bankaların en çok tercih ettiği finansal araç maalesef vade farkı oranları faiz oranlarıyla yakın bir seyirde izlemesinden dolayı faizli kredilere benzetilmektedir. Murabaha ile ilgili bazı şüpheler, bu yöntemin faize benzeyip benzemediği konusudur. Bazı kişiler, murabahadaki sabit kâr marjının faize benzer olduğunu savunmaktadır. Ancak, murabaha savunucuları bu görüşe karşı bazı argümanlar sunmaktadır (Khan, 2008).

a) Faiz, paranın kullanımı için bir bedeldir. Murabaha 'da ise kâr marjı, malın satın alınması ve satılması için sunulan hizmetlere karşılık alınır. Bu hizmetler şunlar; Gerekli malları bulmak, araştırmak ve en iyi fiyata satın almak. Satın alma işlemini gerçekleştirmek ve malın alıcıya teslim edilmesini sağlamak. Vadeli satış işleminin takibini yapmak ve tahsilatı gerçekleştirmek.
b) Faiz zamanla artar. Murabahadaki kâr marjı ise sabittir ve vadenin uzamasıyla birlikte artmaz. Faiz, borç alan kişiye bir yük bindirir. Murabaha 'da ise kâr marjı önceden belirlenmiş olup, alıcı bu tutarı bilerek kabul eder.

Murabaha ile faiz arasındaki en temel fark, elde edilen kazancın niteliğinde yatmaktadır. Faiz, borç olarak verilen paranın kullanımına karşılık alınan bir bedel iken, murabahada kâr marjı malın alım-satımı ve sunulan hizmetlere dayanmaktadır. Murabahada borçlu, kâr marjını önceden bilerek kabul eder ve bu marj vade uzadıkça artmaz. Dolayısıyla, murabaha işlemleri İslami finans ilkelerine uygun bir alternatif sunmakta olup, bazı kesimlerin faizle benzerlik iddialarına rağmen bu yöntem, hizmet bedeline dayalı olarak savunulmaktadır. Bu durum, murabahanın şeriata uygun bir finansman aracı olarak kabul edilmesine zemin hazırlamaktadır.

1.2.3.3. Müdarada

Mudarebe, bir tarafın sermaye koyması, diğer tarafın ise bu sermayeyi işletmesi sonucunda elde edilen kârın önceden belirlenen oranlarda paylaşılması esasına dayanan bir İslami finansman şeklidir (Özdemir, 2018). Müdarada sözleşmesinde iki taraf vardır; tüm parayı sağlayan finansör ve yeteneğini parayı çekici bir yatırıma yatırmak için kullanan girişimci (veya mudarib) işletme. Mudaraba sözleşmesinde kar elde edildiğinde finansör arasında paylaştırılır. Ve girişimciye önceden belirlenmiş bir orana göre pay verilir. Kar paylaşımı oranları toplu ödeme olarak değil, yalnızca karın yüzdesi olarak belirlenmelidir. İçinde bir zarar olması halinde, bunun normal iş süreci içerisinde meydana gelmiş olması ve başka bir nedenden kaynaklanmaması kaydıyla, girişimcinin ihmali veya suiistimali nedeniyle finansör tüm parasını kaybeder. Girişimci yalnızca zamanını ve çabasını kaybeder. Kanıtlanmış ihmal veya girişimciler tarafından kötü yönetilirse, mali durumdan sorumlu tutulabilirler bu sebepten dolayı Müdarada sözleşmelerinin çok riskli görülmesinin ve büyük bir maliyet

gerektirmesinin nedeni borçluya güven anlaşmasıdır. Girişimci işe hiçbir yatırım yapmaz emeğinden tasarruf etmeli ve işin yürütülmesi karşılığında herhangi bir ücret talep etmemelidir. Bu tür sözleşmelerin sayısı en çok kısa bir sürede tam operasyonel duruma ulaşabilen ticaret ve ticaret alanındaki yatırım projelerinde yaygındır (Khan, 2008).

Mudarebe ortaklığında İslami MFK'nın ve mikro girişimcinin oynadığı roller şu şekilde özetlenebilir:

*İslami MFK'nın Rolleri***:**

- İslami MFK (Mudarib): Sermayeyi koyan ve projenin finansal riskini üstlenen taraftır.
- Sermaye Temini: İslami MFK, mikro girişimciye projeyi başlatmak ve yürütmek için gerekli olan nakdi sağlamaktadır.
- Finansal Risk Alımı: İslami MFK, projenin başarısız olma ihtimaline karşı finansal riski üstlenmektedir. Bu risk, sermayenin geri alınamaması veya beklenen kârın elde edilememesi anlamına gelmektedir.
- Danışmanlık ve Destek: İslami MFK, mikro girişimciye finansal ve iş konularında danışmanlık ve destek hizmeti sunabilmektedir.

*Mikro Girişimcinin Rolleri***:**

- Mikro Girişimci (Mudarib): Sermayeyi işleten ve projenin yürütülmesinden sorumlu olan taraftır.
- Proje Yürütme: Mikro girişimci, İslami MFK tarafından sağlanan sermayeyi kullanarak projeyi planlamak, uygulamak ve yönetmekten sorumludur.
- Kâr Maksimizasyonu: Mikro girişimci, projeden elde edilebilecek en yüksek kârı sağlamak için çaba göstermelidir.
- Hesap Verme: Mikro girişimci, İslami MFK'ya projenin gidişatı ve elde edilen sonuçlar hakkında düzenli olarak bilgi vermelidir.

Mudarebe ortaklığı, mikro girişimcilere sermaye ve finansal destek sağlayarak işlerini kurmalarına ve geliştirmelerine yardımcı olmak için etkili bir araç olabilmektedir. İslami MFK için de bu model, kâr amaçlı yatırımlar yapmanın ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmenin bir yolu olabilir. Ancak, mudarebe ortaklığının karmaşık bir finansal enstrüman olduğunu ve uygulamada bazı zorluklar olabileceğini de unutmamak gerekir. Bu nedenle, bu modelin her iki taraf için de faydalı olması için detaylı bir anlaşma hazırlanması ve tarafların hak ve yükümlülüklerinin net bir şekilde belirlenmesi önemlidir.

Mudaraba işlem süreci Şekil 3'te özetlendiği üzere beş temel aşamadan oluşmaktadır (Özdemir, 2018).

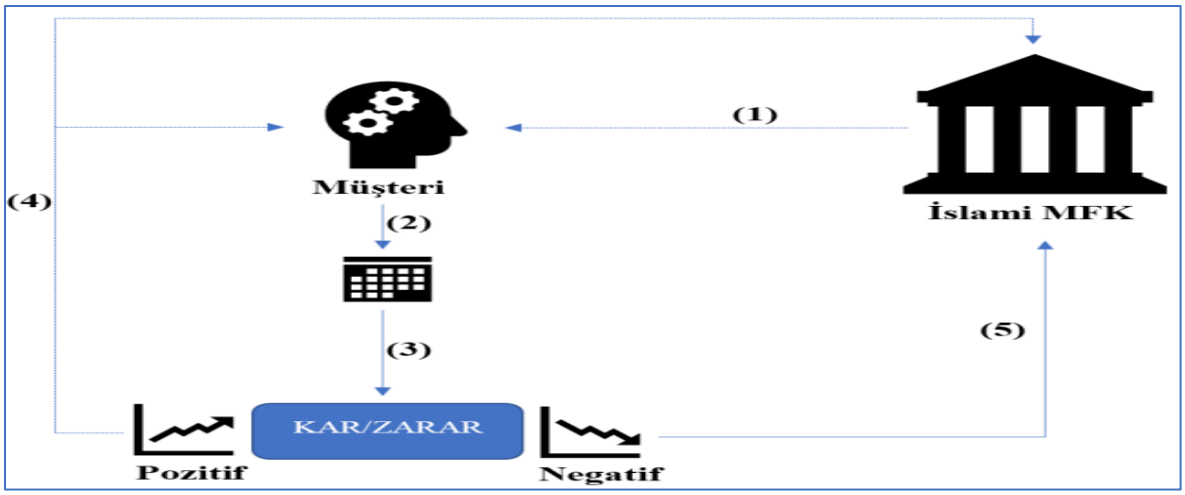

Şekil 3: Mudarebe İşlem Süreci

" (1) Ortaklık Kurulması: İslami MFK ve müşteri, belirli bir projeyi hayata geçirmek için bir araya gelir ve detaylı bir iş planı oluştururlar. Bu planlama sürecinde projenin tüm detayları, beklentiler ve olası riskler değerlendirilir. İFK, projeye finansal destek sağlayarak müşterinin sermaye ihtiyacını karşılar.

(2) Projenin Hayata Geçirilmesi: Müşteri, İslami MFK'nın sağladığı finansal destek ile projeyi hayata geçirir, gerekli yatırımları yapar ve işletmeyi faaliyete geçirir. Bu aşamada müşteri, işletmenin yönetiminden ve operasyonlarından sorumludur.

(3) Sonuçların Değerlendirilmesi: İşletme faaliyete başladıktan sonra, belirli bir süre sonunda elde edilen sonuçlar değerlendirilir. Bu değerlendirme, projenin karlılığını veya zararını ortaya koyar.

(4) Kar Paylaşımı: Proje karlı ise, daha önce yapılan anlaşmaya göre kar İslami MFK ve müşteri arasında belirlenen oranlarda paylaşılır. Bu oran, projenin başında yapılan iş planında net bir şekilde belirtilir ve her iki tarafın da kabul ettiği bir orandır. Kar paylaşımı, İslami finans prensiplerine uygun olarak adil ve şeffaf bir şekilde gerçekleştirilir.

(5) Zararın Üstlenilmesi: Proje zarar ederse, oluşan zararın tamamı İFK tarafından üstlenilir. Bu, İslami finansın temel prensiplerinden biri olan risk paylaşımını yansıtır. Müşteri, zarar durumunda sermayesini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmaz. Ancak, projenin başarısızlığına sebep olan faktörlerin müşteriden kaynaklanması durumunda farklı bir değerlendirme yapılabilir'' (Özdemir, 2018).

Mudarebe, mikro finans için önemli bir araç olabilmektedir. Kısıtlı ve serbest olmak üzere iki farklı türü mevcuttur. Hangi türün kullanılacağı, projenin türüne, müşterinin ihtiyaçlarına ve İslami MFK'nın risk alanına göre uygulanmaktadır.

Mudarebe iki farklı şekilde yapılandırılabilir:

a) Kısıtlı Mudarebe (Mudarebe Muqayyad):

- ✓ Müşteri, İslami MFK'dan aldığı parayı sadece belirli bir proje için kullanabilir.
- ✓ Bu proje önceden belirlenir ve mudarebe sözleşmesinde tanımlanır.
- ✓ Müşteri, paranın başka bir amaçla kullanılmasına izin verilmez.

İslami MFK ile müşteri arasında belirli bir projenin finansmanı için kısıtlı mudarebe tercih edilir.

b) Serbest Mudarebe (Mudarebe Mutlaqa):

- ✓ Müşteri, İslami MFK'dan aldığı parayı kendi belirlediği herhangi bir projede kullanabilir.
- ✓ Projenin önceden belirlenmesi şart değildir.
- ✓ Müşteri, parayı istediği gibi kullanma özgürlüğüne sahiptir.
- ✓ Serbest mudarebe daha az yaygındır ve genellikle daha fazla risk içerir.

Mudarebe, mikro finans için önemli bir araç olabilmektedir. Ancak, bu modelin riskleri de göz önünde bulundurulmalı ve bu risklerin önlenmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Eğitim, denetim ve sigorta gibi araçlar, mudarebenin daha güvenli ve etkili bir şekilde uygulanmasına yardımcı olabilir (Obaidullah, 2008).

1.2.3.4. Müşareke Modeli (Ortak Girişim)

Müşareke veya ortak girişim, her iki tarafın da dahil olduğu bir ortaklığı içerir. IMFK ve mikro girişimcisi girişimciliğe ve sermayeye katkıda bulunuyor. Müşareke, mikro girişimcinin ve İslami MFK'nin şunları kabul ettiği bir anlaşmadır: Her türlü ticari girişimi üstlenmek için mali kaynakları birleştirmek ve anlaşma şartlarına göre yönetmeyi kabul ederler. Kârlar IMFK ile mikro girişimci arasında önceden kararlaştırılan oranda paylaştırılır. Zararlar kesinlikle sermaye katkılarıyla orantılı olarak paylaştırılır (Obaidullah, 2008).

Müşareke, iş ve ticaret bağlamında ortak girişim anlamına gelir. Bu modelde, tüm ortaklar kâr ve zarara eşit şekilde katılır. Müşareke, faiz temelli finansal sistemlere alternatif olarak hem üretim hem de dağıtım süreçlerinde geniş kapsamlı etkiler yaratabilir. Özellikle modern kapitalist sistemde faizin neredeyse her türlü finansal işlemin temeli olduğu göz önüne alındığında, İslam'ın faizi yasaklamasının arkasındaki nedenler daha iyi anlaşılmaktadır. Faiz, İslami finansal araçlarla bağdaşmadığı için müşareke, İslami ilkelere dayalı bir ekonomide kritik bir rol oynayabilir. Müşareke modeli, kolaylıkla menkulleştirilebilen bir finansman şeklidir. Özellikle büyük miktarların olduğu büyük projeler durumunda sınırlı sayıda insanın karşılayamayacağı büyük finansman durumunda her ortağa müşareket sertifikası verilebilir, varlıklarındaki oran kadar mülkiyeti temsil ederler. Müşareke ve önemli miktarda satın alma ile projeye başlandıktan sonra likit olmayan varlıklar açısından bu müşareke sertifikaları şu şekilde değerlendirilebilir: kıymetli evraklar ve ikincil olarak alınıp satılabilen varlıklardır. (Usmani, 1998).

1.2.3.4 Selem

Selem, satıcının belirli bir miktar tedarik etmeyi taahhüt ettiği bir satıştır. Peşin bir fiyat karşılığında ileri bir tarihte malları alıcıya teslim etmek tamamı yerinde ödenir. Burada fiyat nakittir, ancak satın alınan malın temini ertelenmiş (Usmani, 1998).

Selem, tarım sektöründe kullanılan borç esaslı İslami finansman yöntemidir. Bu yöntemde, müşteri belirli bir malın gelecekteki teslimatı karşılığında peşin bir bedel öder. Malın mülkiyeti teslimattan sonra müşteriye geçer. Selem'de malın mülkiyeti, teslimattan sonra müşteriye devredilir. Bu, geleneksel borçlanma işlemlerinde olduğu gibi borçlunun borcunu geri ödedikten sonra mülkiyeti elde etmesinden farklıdır. Selem, genellikle tarım ürünlerinin finansmanı için kullanılır. Bunun sebebi, tarım üretiminin belirli bir mevsimde yapılması ve çiftçilerin hasat zamanına kadar nakde ihtiyaç duymalarıdır.

İslami mikro finans yöntemlerinden biri olan selem, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan ve gelir düzeyi düşük bireylerin üretim faaliyetlerini sürdürebilmeleri için gerekli finansmanı temin etmeyi amaçlayan bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu sayede, bu insanlar faizsiz bir şekilde finansmana erişebilir ve üretimlerini artırabilirler. Sudan'da bazı İslami MFK'lar, Selem'i tarım ürünlerinin finansmanı için kullanmaktadır. Bu yöntem, özellikle dar gelirli çiftçiler arasında oldukça popülerdir. Aynı şekilde, Pakistan'da Wasil Foundation, Selem'i mikro işletmeleri finanse etmek için kullanmaktadır (El-Zoghbi & Alvarez, 2015). Bu sayede, girişimciler faizsiz bir şekilde sermaye sağlayabilir ve işlerini büyütebilirler.

Selem satışı, satıcı ve alıcıya birçok faydası vardır. Satıcıya faydaları, anında likidite; Satıcı, malların tam fiyatını peşin olarak alır ve acil finansal ihtiyaçları karşılar. Bu, özellikle hasattan önce paraya ihtiyaç duyan çiftçiler veya işletme sermayesi gerektiren işletmeler için yararlı olabilir. Diğer bir faydası azalan risk; Satıcı malları zaten teslim ettiğinden, fiyat dalgalanmaları veya alıcının temerrüde düşmesi riskine maruz kalmaz. Alıcıya faydalarına baktığımızda daha düşük maliyet; Selem satışında, fiyat genellikle spot satışlardaki fiyattan daha düşüktür. Bunun nedeni, alıcının esasen mallar için ön ödeme yapması ve satıcının indirim sunmasına olanak sağlamasıdır. Aynı zamanda güvenli tedarik alıcının, önceden belirlenmiş bir fiyatla garantili bir mal tedariği var bu, üretimini veya envanterini planlaması gereken işletmeler için yararlı olabilir (Anwar, Rohman, Purbayu, & & Gunant, 2019).

Selem, özellikle tarım sektörü ve kırsal bölgelerdeki üreticiler için etkili bir İslami finansman yöntemi olarak öne çıkmaktadır. Selem, çiftçilere ve küçük işletmelere peşin likidite sağlayarak, onların hasat dönemi öncesi veya üretim süreçlerinde nakit ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur. Aynı zamanda, alıcılar için daha düşük maliyetlerle mal tedariği sağlanırken, satıcılar fiyat dalgalanmalarına ve risklere karşı korunmuş olur. Bu yöntem hem satıcı hem de alıcı için karşılıklı faydalar sunarak

İslami mikro finansın faizsiz yapısını destekleyen önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Özellikle Sudan ve Pakistan gibi ülkelerdeki uygulamaları, Selem'in tarım sektöründeki etkinliğini ve küçük işletmelere sağladığı katkıyı açıkça ortaya koymaktadır. Selem, dar gelirli bireyler için sürdürülebilir bir ekonomik gelişim aracı olarak da değerlendirilmektedir.

1.2.3.5. İcare Modeli

İcare, İslam finans sisteminde kullanılan bir kiralama modelidir. Bu modelde, bir finans kuruluşu tarafından satın alınan bir mal (makine, ekipman vb.), belirli bir süreliğine bir müşteriye kiralanır. Kiralama süresince malın mülkiyeti finans kuruluşunda kalır ve müşteri, malı kullanma hakkına sahip olur. Müşteri, bu hak karşılığında düzenli kira ödemeleri yapar ve malın bakımından sorumludur. Sözleşme sonunda, genellikle önceden belirlenmiş bir bedel karşılığında malın mülkiyeti müşteriye geçebilir. İcare sözleşmelerinde, malın değer kaybı, zarar görmesi veya kaybolması gibi riskler genellikle müşteri tarafından üstlenilir (Obaidullah, 2008). Diğer bir deyişle icare, yatırım yapmak için yeterli sermayeye sahip olmayan veya nakit akışını korumak isteyen işletmeler için uygun bir finansman seçeneği olabilir. İcare'yi tercih etmeden önce, tüm şartları ve koşulları dikkatlice incelemeniz ve sizin için en uygun finansman yöntemi olup olmadığını değerlendirmeniz önemlidir.

İslami kiralama veya icare da kiralanan emanet veya varlık emanet olarak kiracıda kalır. Emanet kiracının ihmalinden kaynaklandığı durumlar hariç, imha edilmesi halinde tazminat ödenmez. Böylece kiralanan varlık icara süresi boyunca kiraya verenin riski altında kalır. İhmalin dışındaki faktörlerin neden olduğu herhangi bir kayıp, hasar veya kayıp anlamında kiracının kontrolü kiralayana ait olacaktır. Bu anlamda İslami icare, geleneksel kiralamadan farklıdır. Geleneksel finansal anlaşmalar kiralamada genellikle iki durum arasında ayrım yapılmaksızın tazminat ödenir. Kiraya veren elbette kiracıyı özel şartlar ile anlaşma yaparak riskini azaltabilir. Özellikle varlıklara zarar verilmesinden kaynaklanan hasarlardan, hırsızlıktan ve/veya kayıplardan özellikle kiracı sorumlu yapılabilir (Obaidullah, 2008).

İcare (leasing) işlem süreci Şekil 4'te özetlendiği üzere beş temel aşamadan oluşmaktadır (Özdemir, 2018).

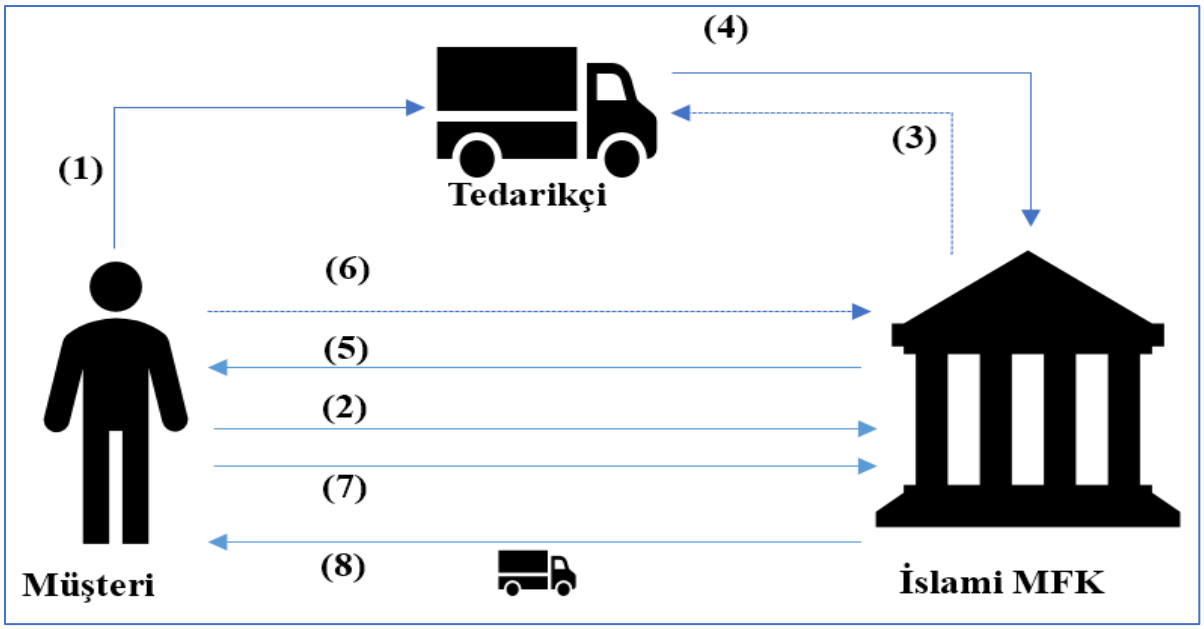

Şekil 4: İcare İşlem Süreci

" (1) Müşteri, ihtiyaç duyduğu aracı bulmak için tedarikçiyle iletişime geçer ve gerekli fiyat ve şartlarla ilgili bilgileri alır.

(2) Müşteri, belirlediği aracı kiralamak için İslami mikro finans kuruluşuna (MFK) başvurur.

(3) İslami MFK, aracın tedarikçisinden aracı satın alır.

(4) Tedarikçi, aracın mülkiyetini İslami MFK'ya devreder.

(5) İslami MFK, aracı müşterisine kiralar ve kullanım hakkı müşteriye geçer.

(6) Müşteri, belirlenen tutar ve vade koşullarına uygun olarak kira bedelini İslami MFK'ya öder.

(7) Sözleşme süresinin sonunda araç, İslami MFK'ya geri iade edilir.

(8) Sözleşme şartlarına bağlı olarak, aracın mülkiyeti son ödeme ya da hediye yoluyla tamamen müşteriye devredilebilir" (Özdemir, 2018).

1.2.3.6. Zekât Modeli

Zekât, kelime anlamı olarak "artma, arıtma, temizlik, övgü ve bereket" anlamlarına gelen, İslam'ın beş şartından biridir. Terim olarak ise, Kur'an-ı Kerim'de belirtilen sekiz hak sahibi gruba verilmek üzere, dinen zengin sayılan Müslümanların mallarından her yıl belirli bir oranında alınan payı ifade eder. Bu payın maldan çıkarılması işlemine de zekât verme denir (Erkal, 2013).

Zekât, esasen bir yetişkin, aklı başında, belirlenen nisap miktarın ötesinde bir servete sahip olabilecek Müslüman bireylerin serveti üzerinden alınan zorunlu yıllık bir vergi olarak adlandırılabilir. Bu verilen diğer bir adıyla sadakanın, sadece maddi bir vergi değil, aynı zamanda manevi bir sorumluluk ve sosyal dayanışmanın bir aracıdır. Zekât veren kişi, mal varlığının bir kısmını Allah rızası için paylaşarak hem fakir ve yoksullara yardım ederek toplumdaki maddi dengesizlikleri gidermeye ve sosyal adaleti sağlamaya katkıda bulunur.

Zekât, sadece dini bir yükümlülük olmanın ötesinde, toplumda refahın adil dağılımına, gelir adaletine, sosyal dayanışmaya ve yoksulluğun azaltılmasına önemli katkılar sunan bir sistemdir (Ahmad K. , 1979).

Zekât, İslam dininde belirli şartları taşıyan Müslümanlara Allah tarafından emredilen zorunlu bir mali ibadettir. Tarih boyunca bazı insanlar yeterli maddi imkânlara sahipken, bazıları asgari geçim standardının altında yaşamlarını sürdürmüştür. Zekât ibadetinin temel amacı, zengin ile fakir arasındaki dengesizliği, zenginin yoksula yardım etme sorumluluğu aracılığıyla düzeltmektir. Bu şekilde, yoksulun lehine olacak bir denge sağlanır (Bilen, 2019).

Zekâtın, yoksulluğu azaltma da büyük bir potan seli olduğunu gösteren bir sürü çalışma mevcuttur. Zekât fonları, zekâtın toplanması ve dağıtılması için devletler veya hayır kurumları tarafından yönetilmektedir. Teoride, zekât fonları büyük bir potansiyele sahip olsa da uygulamada bazı ülkelerde zekât fonlarının kötü yönetilmesi gibi nedenlerle çeşitli problemler meydana gelmektedir (Özdemir, 2018).

Geleneksel olarak zekât, acil tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. Ancak, son yıllarda zekâtın daha etkili ve sürdürülebilir bir şekilde kullanımı için yeni bir strateji geliştirilmiştir. Bu strateji, zekâtın ekonomik olarak dezavantajlı kişilere sadece acil ihtiyaçlarını karşılamak için değil, aynı zamanda onları yoksulluktan kurtaracak ve sürdürülebilir bir yaşam sürmelerini sağlayacak projeler geliştirmek için kullanılmasını savunmaktadır (Asutay, 2007). Mevcut zekât kaynaklarının yoksullukla mücadelede daha etkili bir şekilde nasıl değerlendirilebileceği, bu sürecin hangi kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirileceği ve bu konularda kapsamlı bir strateji geliştirilmesi son derece önemlidir (Özdemir, 2018). İslami mikro finans kuruluşları, düşük gelirli bireylere ve ailelere finansal hizmetler sunan önemli kurumlardır. Bu kurumların ana amaçlarında biri, zekât alacak durumda olan yoksul insanlara, zekât verecek, maddi imkana sahip hale dönüştürmektir (Obaidullah, 2008).

Zekât, İslam'ın temel ibadetlerinden biri olarak sadece dini bir yükümlülük olmanın ötesinde, toplumda refahın adil dağılımına, gelir adaletine, sosyal dayanışmaya ve yoksulluğun azaltılmasına önemli katkılar sunan bir sistemdir. Teoride, zekât potansiyeli oldukça yüksektir. Ancak, uygulamada bazı ülkelerde zekât fonlarının kötü yönetilmesi, zekâtın toplumda yeterince bilinmemesi ve zekâtın kurumsallaşmamış olması gibi nedenlerden dolayı bu potansiyel tam olarak kullanılamamaktadır. Bu sebeple, mevcut zekât potansiyelinin yoksulluğu azaltmada

nasıl daha etkili kullanılabileceği ve bu sürecin hangi kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilebileceği konularının ayrıntılı bir şekilde ele alınması ve kapsamlı bir strateji oluşturulması büyük önem arz etmektedir.

1.2.3.7. Vedia (Cari Hesaplar) Modeli

Vedia, Arapça kökenli bir kelimedir. Sözlük anlamı "bırakmak, terketmek" anlamlarına gelir. Fıkıhta vedia, bir kimseye emanet olarak verilen malı ve bu emanet verme işlemini ifade etmektedir. Emaneti alan kişiye "mudi", emanet veren kişiye ise "muvid" denir. Karşılıklı ve karşılıksız, iki farklı vedia sözleşmesi mevcuttur. Karşılıklı vediada mudi, muvide bir ücret öder. Karşılıksız vediada ise mudi herhangi bir ücret ödemez (Yıldırım, 2012).

İslami MFK'lar, cari hesaplarda biriken tasarrufları mikro girişimcilere finansman sağlamak ve para transferlerini gerçekleştirmek için kullanır. Aynı şekilde, cari hesaplarda biriken fonları, faiz yerine kar/zarar paylaşımı prensibi ile mikro girişimcilere kredi olarak verir. Cari hesaplar aracılığıyla müşteriler arasında hızlı ve güvenli para transferleri gerçekleşmektedir. Bazı İslami MFK'lar, cari hesaplarda biriken paradan bağımsız, sabit tutarda hesap işletim ücreti talep etmektedir. Bu ücret, hesabın işleyişi ve sunulan hizmetler için alınan bir bedeldir. İslami MFK'lar tarafından cari hesaplarda elde edilen gelirler, fon sahiplerine dağıtılmaz. Bu durum, İslam finansının temel prensiplerinden biri olan "risk yoksa kâr da yoktur" ilkesiyle açıklanabilir. Bu ilke gereği, fon sahipleri yalnızca yatırımlarının karlı olması durumunda kâr elde ederler. İslami bankacılık, finansal aracılık süreçlerinde faiz yerine risk ve kazanç paylaşımı ilkesini esas alır. Bu prensibe göre, kredi alan ve kredi veren taraflar, yatırımın riskini ve getirisini paylaşırlar. Bu sayede faiz gibi faiz unsuru ortadan kalkmış olur (Chapra, 2002).

İslami MFK'lar, cari hesaplar aracılığıyla müşterilere faizsiz finansal işlemler sunarak İslam finansının temel prensiplerini uygulamaya koymaktadır. Bu sayede müşteriler, tasarruflarını karlı yatırımlara dönüştürme ve çeşitli finansal işlemleri güvenli bir şekilde gerçekleştirme imkânı bulmaktadır.

1.2.3.8. Sadaka Modeli

İslam, inananları hayırseverliğe ve hayır işlerine aktif olarak katılmaya teşvik eden bir dindir. Sadaka, zekât ve vakıf gibi çeşitli hayırseverlik türleri, fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmenin, toplumu güçlendirmenin ve Allah'ın rızasını kazanmanın yolları olarak teşvik edilir.

Yoksulluğun ortadan kaldırılması, sosyoekonomik adalet ve adil servet dağılımı, İslam'ın temel amaçları arasındadır. Bu amaçlara ulaşmak için İslam ekonomik

sisteminin bu değerleri yansıtan bir şekilde tasarlanması gerekir. Mikro finans, düşük gelirli bireylere ve küçük işletmelere finansal hizmetler sunan bir finansal aracıdır. İslam mikro finans kurumları, faizsiz finansman ve diğer finansal hizmetler sunarak İslam'ın temel prensiplerini uygulamaya koymayı amaçlamaktadır. Böylelikle Müslümanlar, fayda veya gelir üretmeye devam eden sadaka cariye vermeye teşvik edilmektedir. "Sadaka cariye" veya "sürekli" olarak da adlandırılan ''Sadaka", devamlılık özelliği taşıyan bir varlığın bağışlanmasıyla oluşturulan vakıf kalıcı bir temel ile bu sadakalar cami kurmak gibi dini olabileceği gibi, yolcu için ev inşa etmek veya nehir/kanal kazmak gibi sosyal amaçlar veya Vefatından sonra devam eden (faydasını veren) hayatı boyunca verdiği sadakadır (Ahmed H. , Waqf-based microfinance: realizing the social role of Islamic finance, 2007).

Sadaka ve vakıflar, fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine sadece maddi yardım sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda onların sosyal ve ekonomik kalkınmalarını da desteklemek için kullanılmalıdır. Bu yaklaşımda, sadaka ve vakıflar, yoksulluğun kökenine inmeye ve sürdürülebilir çözümler üretmeye odaklanır.

1.2.3.9. Mikrotekafül

Tekafül, Arapça'dan gelmektedir. Anlamı "birbirini garanti altına almak" veya "ortak olmak" anlamına gelen 'kefele' kelimesinden gelmektedir. Garanti". Tekafülde birbirini garanti altına alma kavramı, tüm tekafüllerin ortaklaşacağı şekilde uygulanmaktadır. Katılımcının karşılaştığı talihsiz durumlarda diğer katılımcılara mali yardım sağlamak için katılımcılar karşılıklı olarak bir miktar katkıda bulunmayı kabul ederler. Tekafül genel ve aile tekafülü olmak üzere ikiye ayrılabilir. Genel tekaful, Katılımcıya, kaza, yangın, su baskını, sorumluluk ve hırsızlık durumlardan kaynaklanan kayıplara karşı mali koruma sağlar. Öte yandan aile tekafülü olarak da bilinen geleneksel hayat sigortası olarak bilinen, katılımcıya hastalık, sakatlık ve ölüme karşı mali koruma sağlar (Ahmed M. , 2016).

İslam finans sisteminde bankacılık hizmetlerinin ardından en hızlı büyüyen sektörlerden biri olan tekâfül, sigortacılık prensiplerini İslami değerlerle birleştiren bir finansal araçtır. Özellikle Malezya gibi İslam finansının öncülüğünü yapan ülkelerde yaygın olarak kullanılan tekâfül, dayanışma ve risk paylaşımı prensiplerine dayanmaktadır. Bu sistemde katılımcılar, oluşturdukları ortak bir fonda belirli miktarlarda pay alarak, birbirlerinin risklerini karşılıklı olarak sigortalarlar. Böylelikle, bir katılımcının belirli bir riskle karşılaşması durumunda, diğer katılımcıların paylarından oluşan fondan tazminat ödenerek, risklerin dağıtılması hedeflenir. (Özdemir, 2018).

İMFK'ların doğacak risklere karşı sigortalamak için bazı özel karşılıklar oluşturmaları gerekmektedir. Tekafül sistemi, İslami değerlere uygun olarak sigortacılık hizmetlerini sunan bir mekanizma olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar arasında dayanışma ve yardımlaşmaya dayanan bu sistem, karşılıklı risk paylaşımına dayanır ve geleneksel sigorta sistemlerinden farklı olarak faizsiz, adil bir yapı sunar. Tekafül, genel ve aile

sigortası gibi çeşitli riskleri kapsayarak katılımcılara mali güvence sağlamayı amaçlar. Özellikle İslam finans sisteminde hızla büyüyen bu sektör, Malezya gibi ülkelerde yaygın olarak kullanılmakta ve diğer İslam ülkelerinde de önem kazanmaktadır. Tekafül, sigortacılıkta etik ve dini hassasiyetleri dikkate alarak, katılımcılara İslami prensiplerle uyumlu bir seçenek sunar

2. SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA KURUMLARI VE YOKSULLUKLA MÜCADELE

Yoksulluk, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanan ve insanlık tarihi boyunca varlığını sürdüren, toplumsal bir sorun olmuştur. Türkiye'de de yoksulluk, ekonomik büyümeye rağmen gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve çeşitli sosyal, ekonomik faktörler nedeniyle geniş kitleleri etkilemeye devam etmektedir. Küreselleşme, neo-liberal politikalar, iç ve dış göçler, plansız kentleşme gibi süreçler, yoksulluğun daha da derinleşmesine neden olurken, bu sorunla mücadelede sosyal yardım ve dayanışma kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının rolü giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, yoksulluk konusundaki literatür incelenmiş ve Türkiye özelinde durum değerlendirilerek, yoksullukla mücadelede kavramsal bir çerçeve sunulmaktadır

2.1. Yoksulluk Türleri ve Yoksullukla ilgili Temel Kavramlar

Yoksulluk kavramı en genel tarifiyle, bireylerin gıda, barınma, giyim gibi temel insani ihtiyaçlarını karşılayamama durumunda oluşan yoksunluk hissidir. Yoksulluk, insanlık tarihi kadar eskidir ve her çağda farklı şekillerde kendini gösteren bir sorundur. Her ne kadar yoksulluk algısı ve tanımı zamanla ve toplumlara göre değişse de temelde insan onurunu zedeleyen ve temel ihtiyaçların karşılanmasını zorlaştıran bir durumdur. Yoksulluk, toplumdan topluma ve bölgeden bölgeye farklılık gösterebilir. Bu durum, yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesinde bazı zorluklar yaratmaktadır. Örneğin, kırsal alanlarda yaşayan insanların temel ihtiyaçları, şehirlerde yaşayan insanlardan farklı olabilir. Bu nedenle yoksulluk çizgisi, farklı toplumlar ve bölgeler için farklı belirlenebilir (Dumanlı, 1996).

Mutlak yoksulluk, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri ve en temel düzeyde insani gereksinimlerini karşılayabilmeleri için yani biyolojik olarak varlıklarını devam ettirecek gelir düzeyine sahip olunması şeklinde tanımlanmaktadır. Mutlak yoksulluk, genellikle kişi başına düşen yıllık gelir seviyesine göre ölçülür. Dünya Bankası'na göre, mutlak yoksulluk sınırı 1,90 Amerikan doları veya 2 Amerikan doları olarak kabul edilmektedir. Bu sınırı aşamayan kişiler, mutlak yoksulluk içinde sayılmaktadır.

Göreceli yoksulluk, bireysel bazda bir kimsenin diğer bir kimseye göre daha az gelir elde etmesi durumuyla ortaya çıkar. Bireysel ve toplumsal boyutları iç içe geçmiş karmaşık bir olgudur. Aynı zamanda toplumsal boyutlarıyla da yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, göreceli yoksulluk toplumun genel hayat standartlarına ve sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine bağlı olarak ortaya çıkan bir yoksulluk durumudur. Sadece gelire bakarak değil, toplumdaki yaşam standardı ile kişinin ihtiyaçlarını karşılayabilme ve topluma katılım düzeyi de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gereken bir durumdur (Şenses, 2014).

Yoksulluk, farklı perspektiflerden ele alındığında çeşitli şekillerde tanımlanan bir olgudur. Yoksulluğu tanımlarken ve ölçerken ilk olarak üzerinde durulması gereken konu, yalnızca ekonomik ölçütlerin mi yoksa bunlara ek olarak sosyal ve hatta siyasi ölçütlerin de göz önünde bulundurulup bulundurulmayacağıdır (Şenses, 2001).

Tablo 2: Türkiye'de Yoksulluk ve Gelir Dağılımı İstatistikleri (2017-2021)

Yıl	Yoksulluk Oranı (%)	Mutlak Yoksulluk Oranı (%)	Göreceli Yoksulluk Oranı (%)	Gini Katsayısı
2017	21.2	8.5	15.8	0.410
2018	20.1	7.8	15.2	0.405
2019	19.5	7.1	14.7	0.395
2020	18.7	6.5	14.0	0.384
2021	17.8	6.0	13.5	0.380

''Tablo TÜİK verilerinden derlenmiştir.''

Türkiye son yıllarda ekonomik büyüme ile yoksulluk oranında önemli düşüşler yaşamış olsa da bu iyileşme sürecinde hâlâ birçok birey ve hane yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, özellikle kırsal bölgelerde ve düşük gelirli hanelerde yoksulluk oranı yüksek kalmaktadır. Ayrıca, mutlak yoksulluk azalmakla birlikte, göreceli yoksulluk hâlâ bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Göreceli yoksulluk, ekonomik büyümeye rağmen, toplumun geniş kesimlerinin yeterli yaşam standardına ulaşamamasıyla ilişkilidir. Bu durum, ekonomik kalkınmanın adil dağıtımını sağlama ve tüm bireylerin yaşam kalitesini iyileştirme açısından Türkiye'nin gelecekte çözmesi gereken önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır.

2.1.1. Dünya Bankası'nın Yoksullukla Mücadele Stratejileri

Son yıllarda dünyada refah devleti anlayışı kapsamında, yoksullukla mücadelede ve sosyal refahın artırılmasında devlete önemli bir rol atfetmektedir. Bu anlayışa göre, sosyal yardımlar, yoksul vatandaşlar için karşılıksız bir hak olarak görülür ve devletin temel görevlerinden biridir. Ancak son yıllarda, pek çok devlet refah devleti ilkelerinden liberal devlet ilkelerine doğru bir dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşümün bir sonucu olarak, sosyal yardım anlayışında da önemli değişiklikler gözlemlenmektedir. Liberal devlet anlayışına göre, devletin rolü sınırlandırılmalı ve

bireysel sorumluluk ön plana çıkarılmalıdır. Bu bağlamda, sosyal yardımların, yararlanıcı ile devlet arasında karşılıklı yükümlülükleri kapsayan bir anlaşma olarak değerlendirilmesi yönünde yeni bir anlayış gelişmektedir (Bolat, 2016).

2.1.2.Türkiye'nin Yoksullukla Mücadelede Yaklaşımları

Yoksulluk, tüm toplumları ve devletleri olumsuz etkileyen bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Kaliteli yaşam standartlarından yoksun olmak anlamına gelen yoksulluk, birçok farklı faktörden kaynaklanmaktadır. Hızla artan nüfus, eğitim eksiklikleri, plansız şehirleşme, yönetimsel sorunlar, salgın hastalıklar, doğal afetler, iç savaşlar, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, göç hareketleri, ekonomik belirsizlikler ve savaşlar, bu faktörler arasında yer almaktadır (Yıldırım & Karakoyun, 2023).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2023 yılına ilişkin "Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri "ne göre, göreli yoksulluk oranı %13,9 olarak gerçekleşmiştir. Medyan gelirin %60 dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranı ise %21,7'ye çıkmıştır. Bu oranlar, 2022 yılına göre önemli bir değişiklik göstermemektedir (TÜİK,2023)

Türkiye'de yoksulların toplam nüfus içindeki oranı, yıllar boyunca ekonomik büyümenin artmasına rağmen hala önemli bir kesimin yoksulluk sınırının altında yaşamını sürdürdüğünü göstermektedir. Bu durum, ekonomik büyümenin tüm toplumsal kesimlere eşit şekilde yansımadığını ve gelir dağılımında adaletsizliklerin devam ettiğini işaret eder. Özellikle ekonomik büyüme oranlarının yüksek olduğu yıllarda bile, bu büyümenin yoksulluk oranlarını belirgin şekilde düşürmediği görülmektedir.

Küreselleşme ve neo-liberal politikalarla birlikte, yoksulluk dünya genelinde artış göstermiştir. Ülkeler arasındaki gelir farklılıkları belirginleşirken, bu durum ekonomik ve toplumsal yapılardaki değişimlerle daha da belirgin hale gelmiştir. Özellikle 1980'lerden sonra Türkiye'de yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği artış göstermiştir. Ekonomi politikaları, küreselleşme, ekonomik ve sağlık krizleri, toplumsal tabakalaşma, kentlerdeki nüfus artışı ve kültürel değişimler bu süreçte yoksulluğun artmasına neden olmuştur. Bu faktörler, şehirlerde yoksulluğun daha belirgin hale gelmesine ve toplum içindeki farklı gruplar arasındaki gelir farklarının büyümesine yol açmıştır. Bu dönemdeki ekonomi politikaları, serbest piyasa ekonomisinin ve özelleştirme politikalarının benimsenmesiyle birlikte, kamu harcamalarında kesintilere ve sosyal hizmetlerde azalmaya neden olmuştur. Bu durum, özellikle alt gelir gruplarını olumsuz etkilemiş ve yoksulluğun artmasına katkıda bulunmuştur (Tınar, 2022).

Günümüzde küreselleşme, ekonomik fırsatları ve rekabeti artırırken, aynı zamanda düşük gelirli işçilerin ve marjinal grupların ekonomik güvenliğini tehlikeye atmış, gelir eşitsizliğini artırmıştır. Ekonomik krizler ve sağlık krizleri de yoksul kesimlerin

daha fazla etkilenmesine neden olmuştur. Toplumsal tabakalaşma ve kentlerdeki hızlı nüfus artışı, yoksulluğun kentlerde daha görünür hale gelmesine yol açmıştır. Kentlere göç eden düşük gelirli aileler, genellikle yetersiz konut koşullarında yaşamakta ve düşük ücretli, güvencesiz işlerde çalışmaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2023 faaliyet raporuna göre, yoksullukla mücadele ve sosyal yardımlaşma için toplam 140.135.703.368 TL harcanmıştır. Bu rakam, Türkiye'de sosyal yardımların önemli bir boyutunu göstermektedir. Bu bütçe, yoksulluk sınırının altındaki bireyler ve aileler için çeşitli yardım programları ve destekler sunarak yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedeflemektedir. Bu tür yardımlar, toplumda sosyal dengeyi sağlamada ve yoksulluğun etkilerini azaltmada kritik bir rol oynamaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2023 faaliyet raporuna göre, yoksullukla mücadele ve sosyal yardımlaşma için toplamda 140.135.703.368 TL harcanmıştır. Bu bütçenin dağılımı şöyledir:

Tablo 3: Sosyal Yardımlaşma ve Yoksullukla Mücadele Yapılan Harcamalar (2023)

Kategori	**2023 Ödenek**
Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma	140.190.618.000
Sosyal Yardımlaşma (Sosyal Yardım Hizmetlerinin Planlanması ve Koordinasyonu)	*42.954.770.000*
Yoksullukla Mücadele	*97.235.848.000*

(Kaynak: (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2023 Yılı Faaliyet Raporu, 2024).

Bu harcamalar, Türkiye'de sosyal refahın güçlendirilmesi ve yoksulluğun azaltılması amacıyla önemli kaynakların ayrıldığını göstermektedir. 140,19 milyar TL'lik büyük bir bütçe, yoksullukla mücadele ve sosyal yardımlaşma için tahsis edilmiştir. Bu ödenek, toplumun dezavantajlı kesimlerine, özellikle sosyal güvenlikten yoksun bireylere, yaşlılara ve engellilere yönelik kritik yardımların yapılmasına olanak sağlamaktadır.

Sosyal Yardımlaşma kategorisinde 42,95 milyar TL ayrılması, sosyal yardımların etkin bir şekilde planlanması ve koordine edilmesi için yapılan harcamaları içermektedir. Bu destek, sosyal yardımların daha sistematik ve etkili bir şekilde yönetilmesine katkı sağlamaktadır.

Yoksullukla Mücadele için ayrılan 97,23 milyar TL ise, doğrudan yoksulluğu azaltmaya yönelik yapılan harcamaları ifade eder. Bu harcamalar, düşük gelirli

bireylere, işsizlere ve ekonomik olarak zor durumda olan diğer vatandaşlara yönelik yapılan destekleri kapsamaktadır. Bu yardımlar, yoksulluğun etkilerini azaltarak toplumda daha dengeli bir ekonomik kalkınmanın sağlanmasına yardımcı olur.

Sonuç olarak, bu harcamalar, Türkiye'nin sosyal refahı güçlendirmek ve dezavantajlı gruplara destek olmak için önemli adımlar attığını göstermektedir. Bu kaynakların etkili kullanımı, uzun vadede ekonomik ve sosyal kalkınmayı destekleyerek toplumsal eşitsizliklerin giderilmesine katkı sağlayacaktır.

2.1.2.1. Geçmişten Günümüze İstanbul'daki Sosyal Yardımlaşma Kurumları

Osmanlı devletinde sosyal yardım faaliyetlerinin merkezi vakıf kurumlarıydı. Vakıflar, din, dil ve etnik köken ayrımı yapmadan yardım sunuyordu. XVIII. yüzyıl sonlarında İstanbul'daki imarethaneler, her gün 30.000 muhtaç kişiye yemek sunarak vakıfların etkinliğini gösterdi. Kudüs'teki bir imaretin vakfiyesinde dul kadınlara belirli miktarda yardım yapılması, vakıf temelli sosyal yardımı örnekler. Ayrıca devlet adamları ve zenginler de zaman zaman düzensiz yardımlar yaparak bu sistemi tamamlıyordu. Vakıfların mali kaynaklarına el konması ve XIX. yüzyılda yaşanan kitlesel göçler, geleneksel vakıf sisteminin işlevini azalttı. Bu durum, geleneksel sosyal yardım kurumlarının yanında modern sosyal hizmet kurumlarının açılmasına yol açtı ve sosyal hizmetler devletin doğrudan sorumluluğuna geçti (Bay, Abdullah).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, cami ve külliye kompleksleri içinde yer alan imaretler (aşevleri), ihtiyaç sahiplerine yemek ve diğer yardımları sağlardı. Süleymaniye Külliyesi, Fatih Külliyesi, Yavuz Sultan Selim Külliyesi gibi önemli külliyelerde sosyal yardımlaşma faaliyetleri gerçekleştirilirdi. Osmanlı İmparatorluğu'nda sosyal yardımın temelini oluşturan vakıf sistemi, XIX. yüzyılda yaşanan siyasi ve sosyal dönüşümlerle birlikte önemli bir dönüşüm sürecine girmiştir. Toprak kayıpları ve göçler sonucu ortaya çıkan yeni sosyal sorunlar, devletin sosyal yardım alanında daha aktif bir rol üstlenmesini zorunlu kılmış, böylece klasik vakıf temelli sistemin yerini modern sosyal hizmet anlayışına dayalı bir sisteme bırakmaya başlamıştır (Abay, Abdullah)

İstanbul'daki sosyal yardımlaşma kurumları, tarih boyunca imaretlerden vakıflara, devlet ve sivil toplum kuruluşlarına kadar geniş bir yelpazede şekillenmiştir. Bu kurumlar, sosyal yardımların etkin bir şekilde dağıtılmasını ve ihtiyaç sahiplerinin desteklenmesini amaçlamaktadır.

Günümüzde ise sosyal yardımların koordinasyonu, belediyeler, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği ile sağlanmaktadır. İstanbul'daki sosyal yardımlaşma kurumları, metropolün dinamik yapısı içindeki sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşümlere paralel olarak tarihsel bir evrim süreci geçirmiştir. Bu kurumlar, toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlamak amacıyla farklı organizasyonel yapılar ve hizmet modelleri geliştirmişlerdir.

2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Yoksullukla Mücadelesi ve Sosyal Yardımlar

Sosyal yardım kavramı, en basit tanımıyla, muhtaç durumdaki bireylere belirli çerçeveler içerisinde maddi veya maddi olmayan, ayni veya nakdi yardımların sağlanması anlamına gelmektedir (Taşçı, 2008). Yardım ekonomisinin daha sürdürülebilir bir yapıya dönüşmesi ve bu bağlamda devlet-sivil toplum dengesinin değerlendirilmesi hasebiyle yardım ekonomisinin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini artırmak ve devlet ve sivil toplum kuruluşları (STK) arasındaki iş birliğini ve rol paylaşımını optimize etmek. Kaynakların etkin kullanımını sağlamak ve meşruiyet sorunlarını gidererek mevcut konumlanma değerlendirilmeli. Hedeflenen bir konumlanma tarif edilerek ekosistemdeki ana aktörlerin rolleri netleştirilmeli. Yardım kaynaklarının kullanımında kapsam ve ölçek ekonomisi çok önemlidir. Destek fonksiyonlarına harcanan payın minimum düzeyde tutulması gerekmektedir. STK'ların imkânları ve faaliyet ölçeği devlete kıyasla düşük. STK'ların daha çok destekleyici, tamamlayıcı ve iş birlikçi rolleri olmalıdır. Önemli faaliyet ölçeğine ulaşabilen STK'ların ise ikame edici veya vekil (agent) rolünde konumlandırılabilir. "Kamu yararı statüsü "nün yeniden düzenlenmesi. STK'ların kamusal ajans statüsüne geçebilmeleri. Bu geçişin vakıf veya dernek statüsü yerine kamusal ajans statüsü ile desteklenmesi. 4. Kamusal Ajans ve Hibrit Yapılar Kamusal ajans olarak isimlendirilebilecek kurumların özel düzenlemelerle yönetilmesi. Yönetimlerinin STK dinamiklerine, denetimlerinin ise kamu kurumlarına yakın olması yardım ekonomisinin daha sürdürülebilir ve etkili bir yapıya kavuşması için devlet ve STK'ların mevcut konumlanmasının değerlendirilmesi ve buna uygun modeller geliştirilmesi gerekiyor. Özellikle kapsam ve ölçek ekonomisi ile meşruiyet sağlanarak, kaynakların en verimli şekilde kullanılması ve yardım ekosisteminin dinamik bir yapıya kavuşması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, STK'ların kamusal ajans statüsüne geçebilmesi ve hibrit yönetim yapılarının oluşturulması gerekmektedir (Doğan, 2024).

2.2.1.Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlar ve STK'lar

Türkiye'de de yoksullukla mücadelede en yaygın kullanılan stratejilerden biri olan sosyal yardımlar, kısa sürede sonuç alınabilme potansiyeli sayesinde tercih edilmektedir. Türkiye'de, dezavantajlı gruplar başta olmak üzere geniş bir kesime yönelik çeşitli sosyal yardım programları uygulanmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı liderliğinde yürütülen bu çalışmalar, merkezi ve yerel yönetimlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da katkılarıyla gerçekleştirilmektedir. Sosyal yardımların etkinliği, adil dağılımı ve sürdürülebilirliği, sosyal politikaların merkezinde yer alan önemli konulardır. Ancak, bu uygulamaların bağımlılık yaratma riski, hedef saptırma

olasılığı ve bürokratik engeller gibi bazı dezavantajları da bulunmaktadır (Zengin, Şahin, & Özcan, 2012).

TÜİK verilerine göre, Son yıllarda yapılan sosyal yardım harcamaları giderek artmaktadır. Yapılan bu harcamalar özellikle yoksullukla mücadelede kritik rol oynamaktadır. 2022 yılı TÜİK verilerine baktığımızda, göreli yoksulluk 14,4% oranında gerçekleşmiş. Maddi ve yoksunluk oranı da 16,6% olarak kaydedilmiştir. Bu veriler bölgesel olarak da farklılık göstermektedir. Örneğin, Adana ve Mersin'i kapsayan bölgede göreli yoksulluk oranı 15% iken, Gaziantep, Adıyaman ve Kilis'i kapsayan bölgede %3,7 gibi çok düşük seviyede gözlenmektedir (www.tuik.gov.tr, 2024).

Özellikle son yıllarda gerek Türkiye'de gerekse yurtdışında Türk sivil toplum kuruluşları (STK'lar) da yoksullukla mücadelede önemli bir role sahiptir. Bu kuruluşlar, devletin sunduğu sosyal yardımları tamamlayıcı nitelikte programlar ve projeler yürütmekte, yerel düzeyde yoksulluğu hafifletmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

Tablo 4: Türkiye'de 2023 Yılı Sosyal Yardım İstatistikleri (2023)

Toplam Sosyal Yardım Harcaması Tutarı (TL)	305,9 Milyar
Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünce Yapılan Sosyal Yardım Harcaması (SYDTF + Genel Bütçe)	192,6 Milyar
Sosyal Yardımların GSYH İçindeki Payı	1,20%
Sosyal Yardımlardan Faydalanan Toplam Hane Sayısı	4.989.456
2023 Yaşlı ve Engelli Aylığı Fayda Sahibi Sayısı	1.520.902
2023 Yaşlı ve Engelli Aylığı Toplam Aktarılan Kaynak (TL)	35,97 Milyar
GSS Primi Devlet Tarafından Ödenen Kişi Sayısı	9.021.162
GSS Prim Desteği (SGK'ya Ödenen) (TL)	61,11 Milyar
SYDV Sayısı	1.003
SYDV Personel Sayısı	8.866
SYDV Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi Sayısı	4.269
Nakdi Yardımların Tüm Yardımlar İçindeki Yüzdesi	98%

Düzenli Yardımlara Aktarılan Kaynağın Tüm Yardımlara Oranı	92%

(Kaynak: (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2023 Yılı Faaliyet Raporu, 2024).

" (*) Ülkemiz genelinde tüm kamu kurumları tarafından yapılan sosyal yardım harcamalarını ifade etmektedir. Öte yandan tüm kamu kurumlarının sosyal yardım harcamaları hesaplanırken Belediyeler tarafından yapılan sosyal yardım harcamaları projeksiyon yöntemi ile elde edilmekte olup tahmini rakamları ifade etmektedir.
(**) 2023 yılı GSYH verileri kesinleşmediği için 2024-2026 OVAP'tan 2023 yılı GSYH tahmin verileri kullanılmıştır. "

2023 yılı sosyal yardım verilerini incelediğimizde, Türkiye'nin sosyal koruma sisteminde önemli bir dönüşümün yaşandığını göstermektedir. Nakdi transferlerdeki artış, sosyal yardım programlarının kapsamının genişlediğini ve daha fazla ihtiyaç sahibine ulaştığını göstermektedir. Bu durum, sosyal güvencenin güçlendirilmesi ve yoksulluğun azaltılması yönünde atılan adımların somut bir yansımasıdır. Ancak, bu olumlu gelişmelere paralel olarak, sosyal yardım programlarının etkinliği ve verimliliği üzerinde daha fazla durulması gerekmektedir. Hedefli ve şeffaf bir dağıtım sistemi oluşturmak için, veri tabanlarının güçlendirilmesi, denetim mekanizmalarının geliştirilmesi ve personel kapasitesinin artırılması önemlidir. Ayrıca, sosyal harcamaların GSYİH içindeki payının artırılması, sürdürülebilir bir sosyal refah sistemi için kritik bir adımdır.

2.2.2. Sosyal Yardımın Avantajları ve Dezavantajları

Sosyal yardım, muhtaç durumdaki kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmak amacıyla devlet veya sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan maddi veya ayni yardımlar bütünüdür. Bu yardımlar, yoksulluk, işsizlik, hastalık, yaşlılık gibi çeşitli nedenlerle ihtiyaç sahibi olan kişilere sunulmaktadır. Sosyal yardımın faydaları tartışmasızdır. Yoksulluğun olumsuz etkilerini hafifleterek, temel ihtiyaçların karşılanmasını sağlayarak ve sosyal refahı artırarak toplumda daha adil bir düzen kurulmasına katkıda bulunur. Ancak sosyal yardımın bazı olumsuz yönleri de göz ardı edilemez. Sosyal yardım alan kişiler, toplumda "fakir" veya "yardıma muhtaç" olarak etiketlenebilir ve bu durum onların özgüvenlerini zedeleyebilir ve sosyal dışlanmaya yol açabilir. Bazı durumlarda sosyal yardımlar, kişilerin çalışmaya teşviklerini azaltabilir ve onları yardıma bağımlı hale getirebilir. Bu durum, uzun vadede yoksulluğun kalıcı hale gelmesine yol açabilir. Sosyal yardım sistemleri, dolandırıcılık ve suistimale karşı hassastır. Yardıma ihtiyacı olmayan kişiler haksız yere yardım alabilir veya yardımlar suistimal edilebilir. Ayrıca bazı sosyal yardım programları, ayrımcı veya insan onurunu zedeleyen uygulamalar içerebilir. Bu durum, sosyal yardıma ihtiyaç duyan kişilerin temel haklarını ihlal edebilir.

Sosyal yardım, yoksulluk ve diğer dezavantajlı durumlarla mücadelede önemli bir araçtır. Ancak, sosyal yardım almanın bazı psiko-sosyal sakıncaları da olabilmektedir. Bu sakıncalardan bazıları şunlardır. Sosyal yardım alan kişiler, toplumda "fakir" veya "yardıma muhtaç" olarak etiketlenebilir ve bu durum onların özgüvenlerini zedeleyebilir ve sosyal dışlanmaya yol açabilir. Yardıma ihtiyaç duymak, utanç ve suçluluk duygularına yol açabilir. Bu duygular, kişinin sosyal hayata katılımını ve kendini kabulünü olumsuz etkileyebilir. Bazı durumlarda sosyal yardımlar, kişilerin çalışmaya teşviklerini azaltabilir ve onları yardıma bağımlı hale getirebilir. Bu durum, uzun vadede yoksulluğun kalıcı hale gelmesine yol açabilir. Sosyal yardım programları, yardıma ihtiyaç duyan kişiler üzerinde belirli bir kontrol mekanizması oluşturabilir. Bu durum, kişilerin kendi hayatları üzerinde kontrol sahibi olma duygularını zedeleyebilir. Sosyal yardım programlarına erişim zor ve karmaşık olabilir. Yardım almak için gerekli prosedürler ve belgeler, yardıma ihtiyaç duyan kişiler için stres ve kaygı yaratabilir (Taşçı, 2008).

Yardım almak için kişinin ihtiyaç sahibi olduğunu kanıtlamak zorunda kalması ve bu süreçte bu durumu yoğun bir şekilde hissetmesi, onur kırıcı etkiler yaratmaktadır. Kişinin muhtaç olduğunu ispat etme gerekliliği ve bu süreçte yaşanan deneyimler, birey üzerinde onur kırıcı etkiler bırakmakta ve büyük bir psikolojik baskı altında kalmakta ve bu durum onların "damgalanmasına" neden olmaktadır. Bu, bireyler üzerinde ciddi psikolojik olumsuz etkiler yaratmaktadır (Taşçı, 2008).

Sosyal yardımın psiko-sosyal sakıncalarını minimize etmek için çeşitli önlemler;

- Sosyal yardım programlarının tasarımı ve uygulamasında, farklı grupların ihtiyaçları ve koşulları dikkate alınmalıdır.
- Sosyal yardım alan kişilerin sosyal ve ekonomik hayata katılımı teşvik edilmelidir.
- Sosyal yardım sistemleri şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde yönetilmelidir.
- Sosyal yardım programlarına erişim kolaylaştırılmalı ve bürokratik engeller kaldırılmalıdır.
- Sosyal yardım alan kişilere psiko-sosyal destek hizmetleri sunulmalıdır.

Sosyal yardım, karmaşık bir konudur ve hem olumlu hem de olumsuz yönleri barındırmaktadır. Sosyal yardım sistemlerinin etkin ve adil bir şekilde işlemesi için, bu sistemlerin potansiyel dezavantajlarının da göz önünde bulundurulması ve gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Sosyal yardımların bu olumsuz yönlerinin büyük bir kısmı, yardımların doğasına ve kapsamına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle, sosyal yardımlardan yararlanmak isteyen kişilerin aşağılanmasının, yardım kuruluşlarında çalışan personelin yeterli eğitim almasıyla önlenebileceği düşünülmektedir. Yardımların kötüye kullanılması sorunu ise, sosyal yardımların merkezi bir sistem üzerinden veya en azından koordineli bir şekilde yürütülmesiyle çözülebilir. Sosyal yardımların tembelliği teşvik etmesi ve bağımlılık yaratması

sorununu önlemek için, sosyal yardımlar ile istihdam arasında bir bağlantı kurulması gerekmektedir. Bu, sosyal yardımlardan faydalanan ve çalışabilir durumda olan bireylerin iş gücüne katılımını teşvik etmekle mümkün olabilir.

2.2.3.Dünyada Sosyal Yardımlar ve Sürdürülebilir Sosyal Yardımlar

Yeni yardım modelleri kapsamında, muhtaç insanlara yardım etmekten çok bu kişilerin kendi ayakları üzerinde durması üzerine çalışma yapan mikro finans kurumları gibi modeller öne çıkmaktadır. Kendini sosyal yardım kuruluşu ile mikro kredi veren bir müessese arasında konumlandıran, sosyal bir girişim olarak ifade edilen bu kurumlar faaliyetlerini farklı ülkelerde farklı hukuki statülerde icra etmektedir. Bazı ülkelerde sosyal işletme (social business) veya kâr amacı gütmeyen şirket (non-profit company) gibi statülerle faaliyet gösteren sosyal girişimler, "liberal ekonomik yapılarda" daha etkili olabileceği düşünülmektedir. Özellikle Türkiye gibi sosyal girişimlerin hukuki bir meşruiyeti yoktur. Bu nedenle bu tür hibrit örgütlerin yerel yönetimler tarafından programlar şeklinde yürütülmesi daha verimli olabileceği öngörülmektedir. STK'ların bu süreç zarfında destekleyici, tamamlayıcı ve iş birlikçi rollerde görev almasının anlamlı katkı sağlayacağı düşünülmektedir. STK'lar, Dernekler ve vakıflar, geleneksel yardım modelleri olarak önemli bir rol oynamaktadır. Ancak son yıllarda öne çıkan yeni modeller, yardım faaliyetlerinde daha farklı ve etkili çözümler sunmaktadır. Bu modellerin Türkiye'de de daha yaygın bir şekilde benimsenmesi ve uygulanması için gerekli yasal ve altyapısal düzenlemelerin yapılması ve STK'ların bu sürece dahil edilmesi çok önemlidir (Doğan, 2024).

Türkiye'de yardım ekonomisi, yoksulluğu azaltma ve sosyal adaleti sağlamada önemli bir rol oynayabilir. Ancak, mevcut zorlukların aşılması ve yardım ekonomisinin daha etkili hale getirilmesi için sürekli iyileştirme ve yenilikçi yaklaşımlar gerekmektedir. Farklı paydaşların iş birliği ve koordinasyonu, bu alandaki ilerlemenin anahtarı olacaktır.

Sürdürülebilir sosyal yardım kapsamında, sosyal yardım ve istihdam arasındaki bağlantıyı güçlendirmek hem yoksulluğu azaltmak hem de sosyal yardım sisteminin sürdürülebilirliğini sağlamak için kritik önem taşımaktadır. Bu kapsamda bireysel odaklı yaklaşım ile her bireyin kendine özgü becerilerini, ihtiyaçlarını ve engellerini göz önünde bulundurarak kişiye özel istihdam programları ve destek hizmetleri sunmaya odaklanarak eğitim, mesleki beceri edindirme, iş bulma yardımı ve rehberlik gibi hizmetler sunularak, daha kapsayıcı ve etkili bir çözüm sunmaktadır. Yoksulluğun kökenine inmek ve istihdamın önündeki engelleri ortadan kaldırmak için sadece bireysel programlar yeterli olmayabilir. Eğitim sistemindeki eşitsizlikler, işgücü piyasasındaki ayrımcılık, uygun iş imkânlarının eksikliği gibi yapısal sorunlara da çözüm bulunması gerekir. Bu bağlamda, asgari ücret politikaları, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve işverenlere teşvikler sağlanması gibi adımlar da önemli

rol oynamaktadır. Sosyal Yardım Sisteminin Dönüşümü ile mevcut sosyal yardım sistemleri, bürokratik engeller, karmaşık iş süreçleri ve yetersiz veri akışı gibi sorunları ortadan kaldırarak bu sistemlerin daha etkin ve şeffaf hale getirilmesi, sosyal yardım alan kişilerin ihtiyaç duydukları desteğe daha kolay ve hızlı bir şekilde ulaşmalarını sağlayacaktır. Ayrıca, sosyal yardım ile istihdam hizmetlerinin entegre edilmesi ve koordinasyonu da önemli bir adımdır. Diğer önemli bir adım olarak yoksulluğu ve işsizliği ortadan kaldırmak için sadece devlet ve kurumların değil, tüm toplumun birlikte hareket etmesi gerekir. Bu bağlamda, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve yerel yönetimlerle iş birliği yapılmalı, yoksulluğa karşı farkındalık çalışmaları yürütülmeli ve dayanışma kültürü teşvik edilmelidir (Aksanyar, 2015).

Yoksullukla mücadelede geleneksel sosyal yardım modellerinden daha yenilikçi ve sürdürülebilir çözümlere geçiş, Türkiye'de sosyal yardımların etkinliği açısından kritik bir aşamayı işaret etmektedir. Mikro finans gibi modellerin ve sosyal girişimlerin teşvik edilmesi, yardım ekonomisinin daha geniş bir çerçevede değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Sosyal yardım ve istihdam arasındaki bağın güçlendirilmesi, hem bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına olanak sağlayacak hem de sosyal yardım sisteminin sürdürülebilirliğini destekleyecektir. Bu süreçte devlet, STK'lar, özel sektör ve yerel yönetimlerin iş birliği ve koordinasyonu, yoksulluğun köküne inen daha kapsayıcı çözümler üretilmesini mümkün kılacaktır. Uzun vadeli ve bütüncül bir strateji ile, sosyal adalet ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde sosyal yardım politikalarının yeniden şekillendirilmesi, toplumsal dayanışmayı artırarak sosyal kalkınmaya önemli bir katkı sağlayacaktır.

2.2.4. Yeni Model Sürdürülebilir Sosyal Yardım Kuruluşları

Günümüzde, STK'ların faaliyetlerine benzer faaliyetlerde bulunan bazı online sosyal yardım kuruluşlarından da bahsetmek mümkündür. Önde gelenlerinden bir tanesi olarak değerlendirebileceğimiz Kiva.org, 2005'te kurulan bir yardım kuruluşu. İnternet üzerinden insanları bir araya getirerek yoksulluğa çözüm arıyor. Birçok kişiden az miktarda para toplayarak (kitle fonlaması) dünyanın farklı yerlerindeki insanlara kredi veriyor. Bu sayede insanlar kendiişlerini kurabiliyor ve yoksulluktan çıkabiliyor. Kiva platformuna en az 25 dolarlık bir katkı yaparak, mikro girişimcilere kredi verilmesine destek verilmektedir. Hedeflenen finansman miktarına ulaşıldığında, kredi, Kiva'nın yerel ortak kuruluşları aracılığıyla girişimciye aktarılır. Ayrıca, en az 10 dolarlık bağışlarla da Kiva'ya destek olabilir, platformun sürdürülebilirliğine katkıda bulunabilirsiniz. Kiva'nın finansmanının büyük bir kısmı bireysel bağışçılardan gelmektedir. Kredi süresi sonunda, girişimci tarafından ödenen tutar, doğrudan kredi veren kişinin hesabına aktarılır. Bu döngüsel ve şeffaf sistem, Kiva'yı geleneksel yardım modellerinden ayıran en önemli özelliklerinden biridir (Özdemir, 2018).

Kiva'nın 4,420 kredi verme ortağı ve mütevelli heyeti ile birlikte 110 çalışanı, 5 milyon borçlu, 81 ülkede, 2.2 milyon kredi veren kişi ile birlikte, Kiva üzerinden sağlanan krediler toplamda 2.08 milyar dolara ulaştı ve geri ödeme oranı %96.3'tür. Kiva'nın dünya genelinde 450 gönüllüsü bulunmaktadır. Kiva, dünya genelinde milyonlarca insanın hayatına dokunan, yenilikçi bir sosyal girişimdir. Bu platform, finansal hizmetlere erişimi olmayan veya sınırlı olan bireylere ve küçük işletmelere küçük miktarlarda kredi sağlayarak ekonomik bağımsızlık kazanmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Kiva, kitlesel fonlama modelini kullanarak çalışır. Yani, platformdaki herhangi bir kişi, dünyanın farklı köşelerindeki ihtiyaç sahiplerine sadece 25 dolar gibi küçük bir miktarda kredi verebilir. Bu sayede, bireyler kendi başlarına büyük bir etki oluşturma imkânı bulur. Verilen her bir dolar, doğrudan kredi olarak kullanıldığından, bağışlanan her kuruşun birinin hayatında somut bir değişikliğe yol açmaktadır. Dünyada milyarlarca insan, bankacılık hizmetlerinden yoksun olduğu için ekonomik fırsatları kaçırmaktadır. Kiva, bu kişilere finansal erişim sağlayarak ekonomik büyümelerine katkı sağlar. Kiva'nın sağladığı krediler, sadece acil ihtiyaçları karşılamakla kalmaz, aynı zamanda uzun vadeli ekonomik kalkınmayı da destekler. Örneğin, bir çiftçiye verilen kredi, daha iyi bir ürün almasına ve gelirini artırmasına yardımcı olabilir. Kiva, sadece borç veren değil, aynı zamanda sosyal bir etki yaratan bir platformdur. Krediler, toplulukların güçlenmesine, kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanmasına ve çocukların eğitimlerine devam etmelerine yardımcı olmaktadır (KIVA, 2024).

Kiva.org mikro finans platformunun geleneksel yardım STK'larında ayıran temel özellikler ise şu şekilde özetlenebilir:

Kitle Fonlaması ile Yoksullukla Mücadele: Kiva.org kitlesel fonlamanın gücünü kullanarak yoksulluğu azaltmak için çığır açıcı bir model sunuyor. Küçük miktarlardaki bağışların bir araya gelerek büyük bir etki yaratması hem bireylerin katılımını kolaylaştırıyor hem de geleneksel yardım kuruluşlarına göre daha esnek bir yapıdadır.

Sanal Platformun Gücü: Kiva.org, internetin ulaştığı her noktadan insanların bir araya gelmesini sağlayan sanal bir platform oluşturarak coğrafi sınırları ortadan kaldırıyor. Bu sayede, dünyanın bir ucundaki bir birey, diğer ucundaki bir girişimciye destek olma imkanına sahip.

Bireysel Katılımın Önemi: Kiva.org, sadece büyük kuruluşlara değil, tek tek bireylere de mikrokrediye katkı yapma imkânı sunarak sosyal sorumluluk bilincini artırıyor. Bu sayede, yardım etmek isteyen herkes, kendi bütçesine uygun miktarlarda katkıda bulunarak küresel bir değişimin parçası olmaktadır.

Geleneksel Modellerden Ayrışma: Kiva.org, geleneksel yardım modellerinin bürokratik yapılarından ve merkeziyetçiliğinden uzaklaşıyor. Daha doğrudan ve şeffaf bir yaklaşım benimseyerek, bağışçıların paralarının nereye gittiğini görmelerini sağlamaktadır.

Diğer önemli platformlardan bir tanesi de Lendwithcare, yoksul ülkelerdeki insanlara küçük miktarlarda kredi veren bir online platformdur. Bu sayede insanlar kendi işlerini kurabilir ve gelir elde edebilirler. Bu platformu özel kılan şey, insanların birbirlerine doğrudan kredi vererek bu sürecin bir parçası olmalarını sağlamasıdır. Böylece hem yardım edenler, destekledikleri kişilerin hikayelerini öğrenme fırsatı bulur hem de yoksullukla mücadeleye katkıda bulunmaktadır (Horner, T., & Salway, M. (2020). Düşük gelirli girişimcilere küçük krediler vererek onların işlerini büyütmelerine ve onurlu bir şekilde yoksulluktan kurtulmalarına yardımcı olmayı amaçlayan bir platformdur. Kredi verenler, belirli girişimcileri seçerek onlara fon sağlar ve geri ödemelerle bu süreci devam ettirebilirler. Lendwithcare aracılığıyla, küçük bir işletmeyi finanse etmek için sadece 15 £ kadar az bir miktar borç verebilirsiniz. Paranızı geri aldığınızda, kredinizi daha fazla düşük gelirli girişimciyi desteklemek için yeniden kullanmayı, bağış yapmayı veya fonlarınızı çekmeyi tercih edebilirsiniz (LENDWITHCARE, 2024).

Lendwithcare Çalışma Süreçleri;

a) İş Fikri Geliştirme; Hurda geri dönüşüm işini başlatmaktan ürün çeşitlendirmeye kadar, düşük gelirli ülkelerde yaşayan girişimciler fikirlerle dolup taşıyor- tek ihtiyaçları olan şey başlamak için bir yardım eli.

b) Girişimcinin Kredi Talebi Süreci; Girişimciler, Lendwithcare'in yerel kalkınma ortaklarından birine kredi başvurusunda bulunur. İşlerine yatırım yapma planları umut verici görünüyorsa, kredi onaylanır ve işe koyulmaları için yeşil ışık yakılır. Çoğu Lendwithcare ortağı, düşük gelirli müşterilere küçük krediler sağlarken ortaya çıkan yüksek operasyonel maliyetleri karşılamak için faiz alır. Daha fazla bilgiye buradan ulaşabilirsiniz.

c) Bir Girişimciye Kredi Onay Süreci; Yerel ortak, girişimcinin profilini Lendwithcare web sitesine ekler. Bu profil, dünya genelindeki diğer girişimcilerin profillerine katılır. Tüm girişimcileri inceleyebilir ve desteklemek istediğiniz umut verici iş fikrini seçebilirsiniz.

d) Girişimcinin İşletmesi Büyütme Süreci; Girişimci, Lendwithcare fonunu aldıktan sonra küçük işletmesini başlatmak veya büyütmek için çalışmaya başlar. Tüm girişimci profillerinin güncel tutulmasına özen gösteririz, böylece işlerinin nasıl ilerlediğini görebilirsiniz.

e) Krediniz Geri Ödenir; Girişimciler, kredilerini yerel ortaklara taksitler halinde geri öderler. Yerel ortaklar da bu geri ödemeleri CARE International'a aktarır. Daha sonra bu geri ödeme, Lendwithcare hesabınıza kredi olarak eklenir. Desteklemeyi seçtiğiniz kredilerin çoğunun yerel para biriminde dağıtıldığını ve geri ödemelerin döviz kuru dalgalanmalarına tabi olacağını lütfen unutmayın. Daha fazla bilgiye buradan ulaşabilirsiniz.

f) Sonraki Adıma Siz Karar Verirsiniz; Bir kredi geri ödendiğinde, çoğu kredi veren daha fazla kredi vererek, daha fazla düşük gelirli girişimcinin daha iyi bir gelecek umutlarını gerçeğe dönüştürmelerine yardımcı olmayı tercih eder. Dilerseniz krediyi geri çekebilir veya Lendwithcare'in işletme maliyetlerini ve CARE International UK'in diğer önemli yoksullukla mücadele girişimlerini desteklemek için bağış yapabilirsiniz (LENDWITHCARE, 2024).

Yukarıda bahsedilen örneklerde görüldüğü gibi, sosyal yardımların ve mikro finansmanın çevrimiçi platformlar aracılığıyla nasıl daha etkin hale getirilebileceğini göstermektedir. Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları (STK'lar) da benzer yaklaşımlarla sosyal yardım faaliyetlerini güçlendirebilir ve daha geniş kitlelere ulaşabilir. Bu tür platformlar, yardımı veren ve alan bireyleri doğrudan bir araya getirerek hem şeffaflığı artırmakta hem de bireylerin daha etkili bir şekilde desteklenmesini sağlamaktadır. Türkiye'deki STK'ların bu gibi dijital platformlara yatırım yapması, yerel ve küresel ölçekte yoksullukla mücadelede daha sürdürülebilir ve yenilikçi çözümler sunabilir. Özellikle, Kiva.org ve Lendwithcare gibi modeller, Türkiye'deki düşük gelirli girişimcilerin ekonomik bağımsızlık kazanmalarına, işlerini kurmalarına ve yoksulluktan çıkmalarına destek olabilir. Böylece, sosyal yardım süreçleri daha esnek, katılımcı ve etkili hale gelerek, yardımların doğru yerlere ulaşmasını sağlayacak bir dönüşüm yaratabilir. Bu doğrultuda, Türkiye'deki sosyal yardım kuruluşlarının, küresel platformlardan ilham alarak ve dijitalleşmenin gücünden faydalanarak yardım faaliyetlerini yeniden şekillendirmeleri mümkündür.

2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkinliğini Artırmak İçin Sosyal Politika Önerileri

Bağışçılar, bağışlarının doğru ve etkili bir şekilde kullanılmasını beklemektedirler. Bu yüzden, güvenilirlik bağış yapma davranışında kritik bir rol oynamaktadır. Kurumlar, bağışçılarla aralarındaki güveni pekiştirmek için şeffaf ve açık bir iletişim kurmalı, bağışların nasıl kullanıldığı hakkında düzenli geri bildirim sağlamalıdır. Bağış yapan kişilerin motivasyonları, bağış yapılacak kurumların güvenilirliği ve bağışların nasıl kullanılacağına ilişkin şeffaflık gibi unsurlar oluşturmaktadır. Bağış yapma kararında en önemli etkenlerden biri güvendir. Kişiler, bağışlarının boşa harcanmayacağına ve gerçekten ihtiyaç sahiplerine ulaşacağına inanmak isterler. Bu nedenle, kurumların potansiyel bağışçılarla bir güven ilişkisi kurabilmeleri hayati önem taşımaktadır (Çarkoğlu & Aytaç, 2016).

Kurumlar, bağışçıların güvenini kazanmak için çeşitli adımlar atabilirler. Bunlardan bazılarına Tablo 5'te değinilmiştir:

Tablo 5: Bağışçıların Güvenini Kazanmaya Yönelik Yöntem Önerileri

AMAÇ	YÖNTEM
Açık ve şeffaf bir yönetim anlayışı benimsemek	Kurumların mali durumları, bağışların kullanımı ve projelerle ilgili bilgileri açık bir şekilde paylaşması.
Bağışçılarla iletişimi geliştirmek	Bağışçılarla düzenli iletişim kurarak, bağışların nasıl kullanıldığını anlatan raporlar sunmak ve soruları yanıtlamak.
Bağışçıları projelere dahil etmek	Bağışçıların hangi projelere destek verdiğini bilmelerini sağlamak ve projelerdeki gelişmeler hakkında bilgilendirmek.
Etik ve hesap verebilir bir şekilde çalışmak	Tüm faaliyetlerde etik ve hesap verebilir şekilde çalışmak, bağışçıların güvenini sarsabilecek davranışlardan kaçınmak.
Bağışçılara özel programlar sunmak	Farklı bağışçı kategorilerine özel programlar ve ayrıcalıklar sunarak, bağışçıların ilgisini ve bağlılığını artırmak.
Gönüllülük imkanları sunmak	Bağışçılara, projelerde gönüllü olarak yer alma imkanları sunmak ve kurumla daha yakın ilişki kurmalarını sağlamak.
Bağışçılara özel etkinlikler düzenlemek	Bağışçılar için özel etkinlikler düzenleyerek, onlarla bir araya gelmek ve bağışların nasıl kullanıldığını göstermek.

Sonuç olarak, bağışçıların güvenini kazanmak ve bağış yapma davranışını teşvik etmek, kurumların başarısında kritik bir rol oynamaktadır. Güven, bağış yapma kararında en önemli faktörlerden biridir ve bu güvenin inşa edilmesi, kurumların şeffaf, açık ve etik bir şekilde yönetilmesiyle sağlanabilir. Bağışçılar, yardımlarının doğru ve etkili bir şekilde kullanıldığını bilmek isterler. Bu nedenle, düzenli geri bildirim sağlamak, projelerdeki gelişmeleri paylaşmak ve bağışçılarla sürekli iletişim halinde olmak kurumların güvenilirliğini artıracaktır. Ayrıca, bağışçılara özel programlar sunmak, gönüllülük imkanları tanımak ve bağışçılarla doğrudan etkileşim sağlayan etkinlikler düzenlemek, bağışçıların kurumla daha yakın bir ilişki kurmasına katkı sağlayarak güveni pekiştirecektir. Sonuç olarak, güven ve şeffaflık odaklı yaklaşımlar, bağışçıların sadakatini artıracak ve daha güçlü sosyal yardım faaliyetlerinin yürütülmesine zemin hazırlayacaktır.

3. SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEKLERİNİN VE STK'LARIN İSLAMİ MİKRO FİNANSIN GELİŞİMİNDE OYNADIKLARI ROLE İLİŞKİN NİTEL BİR ARAŞTIRMA: İSTANBUL ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Literatüre Katkısı

Bu araştırmanın temel amacı, İstanbul'da faaliyet gösteren sosyal yardımlaşma ve dayanışma dernekleri (SYDD) ile sivil toplum kuruluşlarının (STK) İslami mikro finansın gelişiminde oynadıkları rolü incelemektir. Mikro finans, küresel çapta yoksulluğun azaltılması ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi amacıyla önemli bir araç olarak kabul edilmiştir. Ancak, İslami mikro finans, özellikle Asya'da ve diğer İslam ülkelerinde, insanlara daha sürdürülebilir bir yardım modeli sunması açısından farklılık göstermektedir.

İslami mikro finansın kökenleri, Osmanlı dönemindeki para vakıflarına kadar uzanmakta olup, bu model yüzyıllardır toplumun özellikle yoksul kesimlerinin ekonomik olarak güçlendirilmesine hizmet etmiştir. Osmanlı döneminde faaliyet gösteren para vakıfları, esnaf ve küçük işletme sahiplerinin ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durabilmelerine vesile olmuş, bu sayede toplumsal refahın artmasına katkı sağlamıştır. Günümüzde ise İslami mikro finans, modern uygulamaları ile sosyal dayanışmayı güçlendiren, yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunan ve esnafın ekonomik bağımsızlığını destekleyen önemli bir finansal model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda, araştırmamız, İstanbul'da faaliyet gösteren SYDV ve STK'ların İslami mikro finansın gelişiminde nasıl bir rol oynadığını, bu kuruluşların yoksullukla mücadelede ve ekonomik kalkınmada ne tür katkılar sunduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu çalışmanın literatüre katkısı, İslami mikro finansın tarihi ve modern uygulamalarını değerlendirerek, bu alanda mevcut olan bilgi birikimine yeni perspektifler kazandırmaktır. Aynı zamanda, araştırma bulguları, İslami mikro finansın sosyal ve ekonomik etkilerini daha iyi anlamamıza ve bu modelin yaygınlaştırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesine de katkıda bulunacaktır.

Araştırmanın bir diğer önemli hedefi ise, İstanbul'da faaliyet gösteren sosyal yardım kuruluşları ve mikro finans alanında çalışma yapan akademisyenlerle derinlemesine mülakatlar gerçekleştirerek, bu kuruluşların sağladığı sosyal yardımların daha etkili kullanılmasını sağlamaktır. Bu kapsamda, yöneticilerin ve akademisyenlerin görüşleri alınarak, mevcut yardımların etkinliğini artıracak stratejiler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, İslami mikro finansın uygulama alanlarına yönelik modeller sunulacak ve bu modellerin sosyal yardım kuruluşları tarafından uygulanabilirliği değerlendirilecektir. Böylece, sosyal

yardımların sürdürülebilirliği ve etkinliği konusunda önemli bir katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma hem teorik hem de pratik düzeyde İslami mikro finansın toplumsal faydalarını ve sürdürülebilir kalkınmaya olan katkılarını ortaya koyarak, ilgili alanlardaki akademik çalışmalara ve politika yapıcılara yol gösterecek önemli bir referans niteliği taşıyacaktır.

3.2. Araştırma Evreni, Yöntem, Örneklem Seçimi ve Veri Toplama

Nitel Araştırmalarda Görüşme Sayısının Belirlenmesi ve Tekrar Etme Noktası; Nitel araştırmalar, araştırmacının arka plan bilgisi ve görüşülen kişilerin birikimlerinin birleşimiyle şekillenir. Bu tür araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlilik, sayısal verilerden ziyade araştırmacının topladığı bilgileri ne kadar derinlemesine analiz ettiğine bağlıdır. Nitel araştırmalarda görüşme sayısının belirlenmesi, genellikle verilerin tekrar etmeye başladığı noktada son bulur. Bu duruma, literatürde "doyum noktası'' denir.

Özellikle araştırma konusunun heterojen olması durumunda, farklı taraflar ve perspektifler yeni ve çeşitli bilgilerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Dolayısıyla, araştırma sırasında on üç, on beş, hatta on yedinci görüşmede dahi yeni bulgularla karşılaşmak mümkündür. Ancak, konu daha homojen ve katılımcılar benzer özelliklere sahip olduğunda, beşinci ya da altıncı görüşmeden itibaren veriler tekrar etmeye başlayabilir. Araştırmacı bu tekrarın başladığı noktada birkaç görüşme daha yaparak, artık yeni bir bilgi ortaya çıkmadığından emin olabilir.

Genel olarak, nitel araştırmalarda görüşme sayısı on ile yirmi arasında bir yerde doygunluğa ulaşır. Birçok makalede on üç ile on yedi arasında görüşme yapıldığı gözlemlenir. Araştırmacılar, görüşmeler sırasında ulaştıkları bilgilere dayanarak, araştırmalarının güvenilir ve geçerli olduğunu beyan ederler. Bu noktada, farklı bir araştırmacının benzer sonuçlara ulaşma olasılığı yüksektir. Ancak, elbette her araştırmacının yaklaşımı ve katılımcıların bireysel farklılıkları nedeniyle bazı değişiklikler de gözlemlenebilir. Bu sebeple, araştırmacılar, sonuçlarını daha mütevazı bir dille ifade etmeli ve bu varyasyonlara açık olduklarını belirtmelidir (Baltacı, 2019). Bu bilgiler ışığında normalde 20 tane görüşme planlaması yapılmıştır. Ancak sorular verilen cevapların tekrar etmeye başlamasıyla 14 kişi de durulup gerekli analiz işlemleri yapılmıştır.

Araştırma kapsamında, sivil toplum kuruluşları, İslami mikro finans uygulaması yapan vakıflar, İslami finans ve mikro finans alanlarında uzman akademisyenler, uygulayıcılar ve düzenleyicilerle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Toplamda 14 kişi ile görüşülmüştür; bunların 7'si akademisyen, 3'ü profesyonel sosyal yardım uzmanı, 2'si iş adamı ve STK yöneticisi ve 2'ü İslami/mikro finans sektöründendir. Katılımcılara, görüşme sırasında isimlerinin çalışmada

açıklanmayacağı bilgisi verilmiş, sadece kurumlarının bilgisi, unvanları ve uzmanlık alanlarına dair bilgilerin paylaşılacağı belirtilmiştir. Mülakatların süresi katılımcıların uygunluk durumuna bağlı olarak 45 dakika ile 120 dakika arasında değişmekte olup, çoğunluk 60 dakikadan fazla sürmüştür. Katılımcılara ilişkin bilgiler tablo 5'te,

Araştırmanın temel konusu, İstanbul'daki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Dernekleri bağlamında İslami mikro finansın gelişiminde STK'ların rolü üzerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda, mülakat yapılan kişiler, hem sosyal yardım alanında uzman STK temsilcileri hem de İslami mikro finansla ilişkilendirilebilecek farklı alanlarda uzmanlık sahibi kişilerden özenle seçilmiştir. Seçilen kişilerin uzun yıllara dayanan tecrübeye sahip olması, eğer bir kurumda çalışıyorlarsa o kurumun karar mekanizmalarında söz sahibi ve aynı zamanda üst düzey yöneticiler olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle mülakatlar, sadece bu kriterlere uyan kurum yöneticileriyle sınırlandırılmıştır. Ancak, Türkiye'de sosyal yardım alanında en büyük paya sahip olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) ile herhangi bir mülakat yapılmamış olması, araştırmanın önemli bir kısıtı olarak değerlendirilebilir. SYDV'ler, sosyal yardım sisteminin en büyük ve en yaygın yapı taşlarından biri olduğundan, bu kurumlarla yapılan görüşmeler araştırmaya daha geniş bir perspektif kazandırabilirdi.

Tablo 5: Katılımcı Bilgileri

	Kurum	Ünvan	Grup	Uzmanlık
Katılımcı 1	Karz-ı hasen Vakfı	Vakıf Genel Müdürü	Uygulama	Vakıf
Katılımcı 2	Uludağ Üniversitesi	Doç. Dr.	Akademisyen	İslam İktisadı
Katılımcı 3	İKSAR ve Sakarya Üniversitesi	Doç. Dr.	Akademisyen Uygulama	İslam İktisadı
Katılımcı 4	Beşir Derneği	Genel Müdür	Uygulama	STK-Sosyal Yardım
Katılımcı 5	Cansuyu Derneği	Şube Müdürü	Uygulama	STK-Sosyal Yardım
Katılımcı 6	Yetim Vakfı	Genel Müdür	Uygulama	STK-Sosyal Yardım
Katılımcı 7	Medipol Üniversitesi	Dr. Öğretim Üyesi	Akademisyen	İslam İktisadı
Katılımcı 8	Marmara Üniversitesi	Dr. Öğretim Üyesi	Akademisyen	İslam İktisadı
Katılımcı 9	İstanbul Üniversitesi	Doç Dr.	Akademisyen	İslam İktisadı
Katılımcı 10	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	Dr. Öğretim Üyesi	Akademisyen	İslam İktisadı
Katılımcı 11	İDDEF	Mali. İşler Müd. Ve Başk. Yrd.	Uygulama	STK-Sosyal Yardım
Katılımcı 12	TÜBİTAK Kaynak Geliştirme	Yönetim Kurulu Üyesi	Uygulama	STK-Sosyal Yardım
Katılımcı 13	İGİAD	Dr/Yönetici	Uygulama	Vakıf
Katılımcı 14	İstanbul Üniversitesi	Prof/Yönetici	Akademisyen	Sosyal Pol. Ve Sosyal Yard.

Bu araştırmada, sivil toplum kuruluşlarının (STK) sosyal yardım faaliyetleri ve mikro finans uygulamalarının etkileşimi, bu uygulamaların olumlu ve olumsuz yönleri, STK'ların bu konudaki bilinç düzeyi ve İslami mikro finansın Türkiye'deki potansiyeli gibi konular incelenmektedir. Bu amaçla yapılan mülakatlarda, literatürdeki kavramsal çerçeve doğrultusunda beş ana soru grubu oluşturulmuştur. Mülakatlar sırasında, katılımcıların doğal bir şekilde konuşmalarını sağlamak ve vurgulamak istedikleri noktalara odaklanmak için sorular esnek bir şekilde kullanılmıştır. Her mülakatın sonunda, katılımcılara eklemek istedikleri herhangi bir konu olup olmadığı sorulmuştur. Bu sayede, katılımcıların deneyim ve görüşlerine daha derinlemesine ulaşmak amaçlanmıştır. Mülakat süreci boyunca, soruların akışı ve içeriği, elde edilen verilere ve katılımcıların geri bildirimlerine göre sürekli olarak güncellenmiştir. Benzer görünen sorular bile, doğal bir konuşma akışı yaratmak ve farklı nüansları ortaya çıkarmak amacıyla farklı şekillerde sorulmuştur. Bu araştırma için benimsenen mülakat yaklaşımı, sosyal araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu yaklaşımın temel amacı, katılımcıların kendi deneyim ve perspektiflerinden yola çıkarak konuya dair derinlemesine ve zengin veriler sunmalarını sağlamaktır. Bu sayede, elde edilen bulguların daha gerçekçi ve anlamlı olması hedeflenmektedir. Hülasa, bu araştırmada gerçekleştirilen mülakatlar, sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım ve mikro finans uygulamalarına dair kapsamlı bir anlayış sunmayı amaçlamaktadır. Mülakat soruları, literatürdeki kavramsal çerçeveye uygun olarak geliştirilmiş ve mülakat süreci boyunca katılımcıların geri bildirimlerine göre uyarlanmıştır. Bu sayede, elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliği artırılmıştır. Mülakatta yer alan sorular, STK'ların mevcut sosyal yardım programlarının etkinliği, hedef kitleye ulaşma durumu, kaynakların kullanımı gibi konulara odaklanmaktadır. Amacımız, sosyal yardım faaliyetlerinin mevcut durumunu daha iyi anlamak ve iyileştirme alanlarını belirlemektir.

Literatür taramaları sonucunda, mikro finans üzerine yapılan tez çalışmaları, kitaplar, makaleler ve diğer yayınlardan derlenen yaklaşık 50 soru belirlenmiştir. Danışmanla yapılan değerlendirmeler sonucunda, mülakat yapılacak kişilerin alanına ve genel olarak mikro finans kapsamına uygun şekilde, mülakatın araştırma sorusuna odaklı ve verimli hale getirilmesi amacıyla soru sayısı 5 başlık altında 25 soruya düşürülmüştür. Soruların, katılımcıların anlayabileceği ve rahatlıkla yanıtlayabileceği bir düzeyde olması için deneme mülakatları gerçekleştirilmiş ve geri bildirimler doğrultusunda son hali oluşturulmuştur. Nihayetinde, açık uçlu 25 soru, aşağıda açıklanan beş temel başlık altında yapılandırılmıştır. Bu sayede, mülakatın derinlemesine ve kapsamlı bir veri toplama süreci olması hedeflenmiştir. Sorular verilen cevapları çeşitli ses kayıt araçlarıyla veril alınmıştır daha sonra SONIX yazılım programı ile ses dosyaları metne dönüştürülüp gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Verilen cevaplar sınıflandırıp ona göre tespit ve yorumlar geliştirildi. Bu bağlamda, tezde kullanılan araştırma yöntemi bir nitel durum çalışmasıdır. Araştırmada, İstanbul'daki STK'ların İslami mikro finansın gelişimine olan katkıları incelenmiş, yapılan mülakatlar ve literatür taramaları ile bu kurumların yoksullukla mücadelede oynadıkları rol araştırılmıştır.

3.3. Araştırma Bulguları

Örnekleme dahil edilen katılımcılara yöneltilen beş ana başlık altındaki toplam 25 soruya verilen yanıtlar, titizlikle incelenmiş ve mükerrer tespitlerin önüne geçebilmek adına her bir soru özelinde kapsayıcı ve işlevsel olduğu değerlendirilen katılımcı yanıtlarına odaklanılmıştır. Bu süreçte, katılımcıların paylaştığı derinlemesine ve özgün yaklaşımlar, diğer yanıtlarla tekrara düşmemesi amacıyla özenle filtrelenmiş ve yalnızca anlamlı içgörüler sunan görüşler detaylandırılarak aktarılmıştır. Aynı zamanda, bu yanıtlar doğrultusunda geliştirilen analizler ışığında, konuya dair işlevsel ve geleceğe yönelik öneriler de dikkatlice şekillendirilmiş ve sunulmuştur. Böylelikle, hem mevcut durumun daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlanmış hem de gelecekte izlenecek yol haritaları için değerli bir perspektif ortaya konulmuştur.

3.3.1. Sosyal Yardımların Verimliliğine İlişkin Sorular ve Tespitler

Sosyal yardımların toplumda ne tür bir etki yarattığı, onlarca yıldır tartışma konusudur. Bu yardımlar, yoksulluğu azaltmak açısından etkin bir mekanizma olan, sürdürülebilir yoksulluğun teşvik edebileceği iddia edilmektedir. Sosyal yardımların yoksulluğu azaltmada önemli bir rol oynadığını gösteren çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalar özellikle sosyal harcamaların yoksulluk oranlarını düşürmede etkili olduğunu açıklar. Sosyal yardımlar, düşük gelirli bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayarak yaşam kalitelerini arttırır ve gelirlerdeki farklılaşma- farklı düzeylerde olma arasındaki boşlukları kapatmaya yardımcı olur. Bununla birlikte, bazı uzmanlar sürekli ve kalıcı sosyal yardım programlarına karşıdır. Olgular sürekli yardıma bağlı kalmayı önerdiğinde, yardımın bireylerin kendi kendine yeterlilik becerilerini zayıflatabileceğini iddia ediyorlar. Bu süreç, bireylerin sık sık yardıma gereksinim duyduğu ve kendi ayakları üzerinde duramadıkları " sürdürülebilir yoksulluk" olarak adlandırılabilir. Dolayısıyla sorunun sürekli haliyle yetinilerek, sadece geçici önerilerle yetinilirken de sorun devam edebilir aslında söz konusu olan bu durum durumu; kalıcı yoksulluk sorunlarına kökten çözüm bulunmasının sadece uzun vadede mümkün olduğu ve toplumun bu düzeye ulaşana kadar çok para harcamasını gerektirdiğidir bu yüzden de toplum sürekli olarak fakirlik meselesiyle karşı karşıya kalacaktır.

Sosyal yardımların verimliliğine ilişkin olarak katılımcılara yöneltilen sorulara verilen cevaplar ve söz konusu bu cevaplara dayalı olarak oluşturulan tespitler aşağıda soru bazında sunulmuştur.

3.3.1.1.Sosyal yardımlar sürdürülebilir gelir kaynağı mıdır? Yoksa sürdürebilir yoksulluğu yaygınlaştırıyor mu?

Katılımcı 1; ''*Şimdi tabii sosyal yardımlar, sürdürülebilirlik ten ziyade, şimdi olaya biz tabi Müslümanlar olarak olaylara sorumluluklarımız çerçevesinde bakmamız lazım. Kur'an ı Kerim'de ekonomik kavram, finansal sorumluluk olarak tanımladığı kavramlar var, zekât var, evet infak var, ondan sonra şey var, sadaka var, bir de karz-ı hasen var. Bunların muhatap olduğu şeyler var, sorumluluklar var. Biz dolayısıyla infak kavramı, zekât kavramından sorumluyuz. Dünya tarihi boyunca insanlık içerisinde gelir dengesini sağlayacak, gelir dengesini sağlayacak ihtiyaç oluşturan zeminler var. Fakir var, zengin var, yolda kalmış var, muhtaç var, geçici ihtiyacı olanlar var, sürekli ihtiyacı olanlar var. Zekâta muhatap ayeti kerimede tanımladığı muhataplar var. Onun dışında tanımlanmamış bir sürü daha sosyal şeyler var, ihtiyaçlar var. Dolayısıyla bunlara karşı bir çözüm mekanizması var. Bunun sürdürülebilirliğinin sorumluluğu. Bunu vermekle sorumlu olan muhatap zengin. Dolayısıyla bir kişinin ihtiyacını ihtiyaç sahibi açısından şunu sormak istiyorsunuz siz sürekli onlara ver ver, ver ver bir alışkanlık oluşturuyor. Problemi var, bu var. O da onun sorumluluğunda. Dolayısıyla destek alacak kişinin tavsiyesi, vasıfları değil mi? Tabii dinamiği var. Bir de bunu vermesi gereken insanların tavsiyesi, sorumlulukları, çerçevesi var. Olaya bir bütün olarak bakmak lazım. Bunu istismar eden mekanizmalar olur mu? Olur. Vermeyerek istismar edenler var değil mi? Sürekli olarak istismar edenler var. Evet, bir de Allahu Teala bunun dışında ne yapmış? Anlık sorumluluklar vermiş. Savaşa giderken destek değil mi? Yolda kalana destek, evlenenlere destek gibi bir sürü, bir sürü. Kur'an ı Kerim'de geçen Hz. Resulullah'ın uygulamalarında karşılık bulan, tarihte karşılık bulan değil mi? Bir sürü vakıf müesseseler ortaya çıkmış. Göçmen kuşlara bile destek verme ihtiyacı hissetmişlerdir. Onunla ilgili vakıf kurmuşlar. Dolayısıyla bizim özetle yaşanılır bir çağdaş dünyada, yani çağdaşlıktan kasıp yaşan ırkımız, dünyada muhatap olduğumuz problemlere karşı bunu çözebilecek kabiliyetleri olanlara sorumluluklar var. Olaylara böyle bakmak lazım. Dolayısıyla bence buradan tasdik etmek lazım. Ya bu sosyal yardımların sürekli sürdürülebilir kavramını bu konuda konumlandırmak lazım diye düşünüyorum. Çok dolaylı bir cevap oldu ama derdimi anlatabildim mi? Gayet tabi. Dolayısıyla borç vermemiz gerekenlere vereceğiz. Bağış yapmamız gerek. Bağış yapacağız. Bila bedel destek vermemiz gerek. Bilahare de destek vereceğiz. Bunu o konjonktür o ne diyelim şey karar verir. Süreç içinde süreçler karar verir. Ama bu tarih boyunca bunlar var olacak. Bu sınıflar tabii ama bu sınıfların esas sorumlusu bu kabiliyete sahip olan mekanizmalar. Bu çok önemli. Vurgu yaptım ama içim var mı itiraz edeceğim. Söylediklerim mesuliyet üzerine. İslam'ın mükellefiyet kavramı vardır.*''

Katılımcı 1'e göre; sosyal yardımların yalnızca ekonomik bir araç değil, aynı zamanda dini ve ahlaki bir sorumluluk olarak da görülmesi gerektiğini vurguluyor. Yardımların sürdürülebilirliğinin sağlanması, yardımların amacı olan sosyal dengeyi korumakla mümkün olabilir. Bu yardımların kötüye kullanılması veya sürekli olarak verilmesi, bireyleri yardıma bağımlı hale getirebilir ve bu da toplumda sürdürülebilir yoksulluğa yol açabilir. Ayrıca sosyal yardımların karmaşık bir konu olduğu ve tek bir perspektifle ele alınamayacağı, sürdürülebilirliği için hem dini hem de ekonomik boyutların birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Katılımcı 2;'' *Yani burada çok keskin bir şekilde ben açıkçası yoksulluğu yaygınlaştığını söylemek, ya bir veriye dayalı olarak bunu ifade etmek lazım. Ve bence bölgelere göre, ülkelere göre de bu farklılık arz edebilir. Çünkü bu yoksulluğun niteliğiyle alakalı olan bir şey. Şimdi ama temeldeki yaklaşım şu. Yani söylemde böyle. Yani insanlara karşılıksız olarak bağış yapıldığı zaman bu insanlar pasif bir pozisyonda oluyor. Yani bağışa alışmış oluyorlar ve bunun ötesinde de bir gayreti ortaya koymaya bilmiyorlar şeklindeki bu bir noktada yani geçerliliği olabilir. Çünkü her zaman bir maddi bir yardıma insan muhtaç olduğunda bunun da devam edeceğini bildiği zaman belki insanlar bunun ötesine bir gayret, gayret sarf etmeyebilir ama bu noktada yani ben çok keskin bir şekilde sürdürülebilir yoksulluğu yaygınlaştıran odur görüşünde değilim. Yani çok keskin bir şekilde bunu söyleyebileceğini çok düşünmüyorum. Ama tabi verilerle bu birazcık desteklenebilir ama bir gelir kaynağı mıdır o noktada da yani bir insanın ya da bir ailenin her zaman bu bağışları ya da sosyal yardımlara bağımlı olarak hayatlarını sürdürebilmesi de mümkün değil. Çünkü sonraki sorularda da vardı. Yani bunun sürdürülebilirliği önemli bir mesele. Yani belirli dönemlerde bazen bunu gerçekleştiren sivil toplum kuruluşları kaynaklara çok fazla erişemeyen gidiyor, kaynak ihtiyacı ortaya çıkabiliyor. O yüzden bir kısmını daha önceden yardım yaptığı, bir kısmını arka plana atma durumunda kalabiliyor. Yani o yardımları kesme durumunda kalabiliyor. Tabi bu yardımı alan kişiler açısından oldukça kötü. Hayatlarının sürdürülebilirliğini etkileyebilecek unsurlardan bir tanesi. O yüzden bir gelir, düzenli bir gelir olarak bunu görmemek lazım tabi.''*

Katılımcı 2, Sosyal yardımların bireyleri pasif hale getirme potansiyeline sahip olabileceği kabul etse de bu durumun kesin olarak her zaman geçerli olmadığını vurguluyor. Kişiler, sürekli yardım alabileceklerini bildiklerinde, kendi çabalarını göstermek yerine bu yardımlara bağımlı hale gelebilirler. Ancak, bu durumun her zaman gerçekleşmediği ve bölgelere veya ülkelere göre farklılık gösterebileceği belirtiliyor. Sosyal yardımların bazı durumlarda bireyleri pasif hale getirebileceği ve bağımlılık yaratabileceği kabul ediliyor, ancak bu durumun her zaman geçerli olmadığını ve farklı koşullara göre değişebileceğini vurguluyor. Ayrıca, sosyal yardımların sürdürülebilir bir gelir kaynağı olarak değil, geçici bir destek mekanizması olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Katılımcı 3 '' *Öncelikle, sosyal yardımlar konusunda iki farklı grubu ayırmak gerekiyor. Birincisi, gerçekten sosyal yardıma muhtaç olan ve sürekli yardımlarla ayakta durabilen kesimler. Örneğin, engelli bireyler veya çalışamayacak durumda olan kişiler gibi. Bu gruptaki insanlar, sosyal yardımlara sürekli olarak ihtiyaç duyar ve bu yardımların sürdürülebilirliği onlar için hayati önem taşır. Sosyal yardımlar bu kişiler için kaçınılmazdır ve onların yaşamlarını idame ettirmelerine yardımcı olur. Ancak ikinci grup, ekonomik olarak aktif olabilecek, çalışmaya uygun bireyleri kapsıyor. Bu gruba sürekli sosyal yardım sağlamak, sürdürülebilir bir çözüm olmayabilir. Bu kişilere sadece yardım yapmak, uzun vadede onların ekonomik olarak bağımsız hale gelmelerine katkı sağlamaz. Sürekli bağışlarla desteklenen bir yardım modelinin sürdürülebilirliği sınırlıdır. Dolayısıyla, bu iki kesimi ayırmak gerekiyor. Sosyal yardımlar, çalışamayacak durumda olanlar için gereklidir. Ancak, ekonomik olarak aktif olabilecek bireyler için sosyal yardımlar yerine, onları üretken kılacak ve bağımsız hale getirecek modeller üzerinde durulmalı. Bu noktada mikro finans gibi alternatif çözümler devreye girebilir.''*

Katılımcı 3'ün yaptığı değerlendirme, sosyal yardımların sürdürülebilirliği ve etkileri konusunda önemli bir ayrım yapıyor. Sosyal yardımların hedef kitlesini iki ana gruba ayırarak, farklı stratejilerin gerektiğini vurguluyor:

Gerçekten sosyal yardıma muhtaç olan kesimler: Bu grup, engelli bireyler, yaşlılar veya çalışamayacak durumda olan insanlardan oluşuyor. Bu kişilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için sosyal yardımlara kalıcı olarak ihtiyaçları var. Bu tür yardımların sürdürülebilirliği bu kesim için elzemdir ve sosyal adaletin bir parçası olarak görülür. Yardımların kesilmesi, bu insanların yaşam standartlarını ciddi şekilde etkileyebilir. Katılımcı 3'ün bu gruba yaklaşımı, sosyal yardımların bu kesim için kaçınılmaz ve gerekli olduğu yönünde.

Ekonomik olarak aktif olabilecek kesimler: İkinci grup ise çalışabilir durumda olan ancak sosyal yardımlarla desteklenen insanları kapsıyor. Katılımcı 3, bu kesime sürekli sosyal yardım sağlanmasının sürdürülebilir olmadığını savunuyor. Çünkü bu durum, insanların bağımsızlık kazanmasını engelleyebilir ve onları yardıma bağımlı hale getirebilir. Sürekli bağışlarla desteklenen bu yardım modelinin uzun vadede ekonomik bağımsızlık sağlamayacağı vurgulanıyor. Bu noktada, mikro finans gibi çözümler, insanların üretken hale gelmesini sağlayarak daha sürdürülebilir bir çözüm sunabilir.

Bu ayrım, sosyal yardımların herkese aynı şekilde uygulanmaması gerektiğini vurgulayan bir bakış açısı sunuyor. Gerçekten yardıma muhtaç olanların sürekli desteğe ihtiyaçları varken, çalışabilecek durumdaki bireylerin daha üretken olmalarını teşvik eden çözümlerle desteklenmesi gerektiği fikri, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal adalet açısından önemlidir. Sosyal yardımların bir grup için kaçınılmaz olduğu kabul edilse de diğer grup için uzun vadede ekonomik bağımsızlığı teşvik edecek yolların bulunması gerektiği açık. Mikro finans gibi çözümler, bu noktada devreye girerek, yardıma bağımlılığı azaltıp insanların kendi ekonomik faaliyetlerine yönelmelerine yardımcı olabilir. Bu stratejik ayrım, sosyal yardımların doğru bir şekilde hedeflenmesi gerektiğini ve uzun vadede toplumsal refahı artırmak için daha sürdürülebilir çözümler düşünülmesi gerektiğini gösteriyor.

Katılımcı 4;'' *Sosyal yardımlar aslında. Yoksulluğu yaygınlaştırmak yerine var olan yoksulluğun kabullenerek devam ettirilmesini sağlıyorlar. Çünkü şöyle sosyal yardım. İnsanların acziyete düştüğü ya da sıkıştığı ya da ulaşamadığı imkânlara dolayı gerek kendi, gerek ailesi, gerek çocuklarıyla ilgili yoksunluklarının kısa dönemli desteklenerek o süreci adım atmalarına yardım edilebilecek bir çalışma alanı aslında. Gördüğümüz şey şu, uzun süreli sosyal yardım bireyi de toplumu da tembel eleştiriyor. Üretimi durduruyor, kişisel gelişimi durduruyor ve kişiler almayı alarak yaşamayı daha çok benimsemeye başlıyorlar. Ve bu toplumda kısa süre sonra minnet den ziyade hak gibi görülmeye başlanıyor. Ve bu hem sivil toplum alanında hem kişisel ilişkiler alanında hem de devlet alanında çok ciddi sorunlara yol açıyor. Onun için sosyal yardım bizce kısa süreli olmalı. Ve sürdürülebilirliği açısından da uzatılmaması. Daha farklı yöntemlerle insanlar bu çalışmalara, yani bu çalışmalarla desteklenip kendi ayaklarının üzerinde durabilecek hale getirilmeleri olduğuna inanıyoruz.''*

Sosyal yardımların etkili bir şekilde kullanılabilmesi için belirli sınırlar içinde tutulması gerektiğini vurguluyor. Yardımlar, gerçekten ihtiyaç duyulan dönemlerde bir destek aracı olarak kullanıldığında, bireylerin ve toplumun faydasına olabilir. Ancak, uzun vadede bu yardımların sürekli hale gelmesi, bireylerin ve toplumun üretkenliğini ve bağımsızlığını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, sosyal yardımların kısa süreli ve amacına uygun şekilde kullanılması, toplumda uzun vadeli bir refahın sağlanması açısından önemlidir. Ayrıca sosyal yardımların yalnızca kısa vadeli çözümler olarak kalması gerektiğini ve bireylerin kendi kendine yetebilmelerini teşvik edecek şekilde tasarlanması gerektiğini öneren bir perspektifi yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, sosyal yardımların toplumdaki potansiyel olumsuz etkilerini azaltmak için stratejik bir planlama gerekliliğini belirtmektedir.

Katılımcı 9; "*Yani şöyle, tabii ki haklar ve sorumluluklar bağlamında bir denge gerekiyor. Devletlerin kamu harcamalarını yönetirken, ister klasik iktisadi düşünce, ister Keynesyen iktisadi düşünce, isterse neoliberal ya da neo-Keynesyen olsun, fark etmiyor; günümüzde sosyal devlet, daha doğrusu 'refah devleti' olarak adlandırdığımız yapıları takip eden bütün devletlerin geldiği bir nokta var. Ekonomi politikaları, neoliberal olsa bile, sosyal politikalarda daha Keynesyen davranmaya çalışıyor. Bu tabii ki kaynaklarla, vergilendirmeyle ve gelir dağılımındaki adaletle alakalı bir durum. Gelişmekte olan ülkelerde, Türkiye gibi ülkelerde sosyal yardımlar ve kapsayıcı sağlık sistemi gibi uygulamalarıyla Kıta Avrupa'sına yönelmiş olsak da, kalkınma politikaları daha neoliberal ilerliyor. Bu karma ekonomide, özellikle seçim dönemlerinde popülist politikalar veya coğrafi ve jeopolitik durumlar nedeniyle sosyal yardım ve hizmetler, toplumu dönüştürücü hatta olumsuz etkileyebiliyor. Ben bunu salt toplumu tembelleştiriyor ya da iktisadi ve insani kalkınmayı ilerletiyor demek istemiyorum. Çünkü eşitsizlikler sadece iktisadi değil, aynı zamanda bölgesel, ailevi ya da bireysel faktörlerle de ortaya çıkabiliyor. Nihai olarak herkese her şeyi eriştirebilmek için hiçbir şeye sahip olmayanlara her şeyi vermek de eşitsizlik üretiyor. Bu sefer toplumu çalışkanlıktan ve amaç edinmekten uzaklaştırmış oluyoruz. Toplumda vergisini zamanında ödeyenlerle geciktirebilenler arasında olduğu gibi, çalışarak kazananlarla kolay yoldan kazananlar arasında da bir fark var. Toplumun ve ülkenin verdiği hakları suistimal ederek, bunu kendine hak gören insanlar da maalesef var. Toplumun ve ülkenin ona verdiği bu hakları ruhsat dengesinde kullanıp bunu daha sonra sürdürebilir kılmak için farklı yerlerden çoğaltıp bunu kendine hak gören insanların toplumu suistimal ettiği, kaynakları suistimal ettiği bir yapı da maalesef var. Ben yerel yönetimlerle çalıştım, kaymakamlıklar da SYDV ve vakıflarla çalıştım ve bir yandan da Aile Bakanlığında çalıştım. Ve şunu çok net görüyorum. Aile Bakanlığının 60'a yakın sosyal yardım kalemi var ve Aile Bakanlığı'nın iki bin yirmi üç yılında hazırladığı iki bin yirmi dört yılı vizyon belgesinde sosyal yardım sisteminin sadeleştirilmesi gündemde. Bu nasıl bir sadeleştirme olacak? Hak temelli, güçlendirici bir sosyal yardım sistemi nasıl uygulanabilir? Hane bazlı bu tartışılıyor. Bu bir ara temel gelir vatandaşlık geliri bağlamında tartışılıyordu. Her vatandaşa temel düzeyde bir gelir verelim, insani anlamda ihtiyaçlarını karşılasın diye başka bir yardım vermeyelim diye düşünüyordu. Bu tartışmalar. Bir karşılık bulamadı o taraf, bu taraf derken. Ama günümüzde bu bir gerçek. Sosyal yardım sisteminde şartlı nakit transferleri dahil olmak üzere şartlı eğitim yardımı, şartlı sağlık yardımları, şeyler başta olmak üzere, eğitim, gıda, aile, şehit işte birçok farklı türde yardım türleri var. Bakanlığın faaliyet raporunda görebilirsiniz. Altı ana başlıkta 60'a yakın. Bunların miktarları küçük kalmaya başlamakta. Bizim gibi yakın*

dönemde enflasyonu bu kadar acı şekilde yıkıcı yaşayan ülkelerde sosyal yardım sistemindeki sosyal yardım ürünlerinin miktarları karşılayacak olmuyor. Herkes bu miktarları arttırılmasını talep ediyor. Artırılması sürecinde insanlar bir yardım değil beş yardım alarak bunu yapmaya çalışınca sivil toplumdan, yerel yönetimden, kaymakamlıktan ve diğer iş insanlarından yardıma koşmaya başlıyor. Bu insanı maalesef iş aramaktan uzaklaştırır, sosyal çevreden uzaklaştırır ve hep alan fonksiyonuna yönlendiriyor''

Katılımcı 9'un düşünceleri, sosyal yardımların toplum üzerindeki derin etkilerini incelikli bir dille ortaya koyuyor. Devletlerin, hangi ekonomik sistem altında olursa olsun, sosyal politikalarda bir denge arayışında olduğunu ve bu dengeyi kurarken adaletin, kalkınmanın ve toplumsal düzenin sınırlarını zorladığını belirtiyor. Ancak, topluma fazlasıyla destek vermenin, bireylerin çalışkanlık ve amaç duygusunu zayıflatabileceği gibi bir risk taşıdığını, böylelikle yardımların, toplumu üretkenlikten uzaklaştıran bir unsur haline gelebileceğini ifade ediyor. Yardımların insanı hem bir kurtarıcı hem de bir bağımlı yapabileceği bu ikilem, ekonomik ve sosyal denklemlerde özenle işlenmesi gereken bir konu olarak sunuluyor. Neoliberal politikalarla yön verilen bir ekonomide, sosyal yardımların miktarının yetersiz kaldığı ve bireylerin daha fazla yardıma yöneldikçe iş arama ve sosyal çevrelerinden kopma tehlikesi yaşadığı anlatılıyor. Yardımın, bireyleri kurtarmaktan öteye geçip, onları bir "bağımlı" haline getirme riski taşıyan bu durumu, edebi bir derinlikle dile getiriyor.

Sosyal yardımların, özellikle seçim dönemlerinde, popülist politikalarla toplum üzerinde olumsuz etkileri olabilir. Bu yardımlar, toplumu tembelliğe yönlendirebilir ve insanları uzun vadeli hedeflerden uzaklaştırabilir. Vergisini düzenli ödeyenlerle, ödemelerini geciktirenler arasında olduğu gibi, çalışarak kazananlarla sosyal yardımları suistimal edenler arasında bir eşitsizlik ortaya çıkabilir. Yerel yönetimler, kaymakamlıklar ve Aile Bakanlığı gibi kurumlar sosyal yardım sisteminde önemli rol oynuyor. Aile Bakanlığı'nın 2024 vizyon belgesinde sosyal yardım sisteminin sadeleştirilmesi planlanıyor. Bu sadeleştirme, hak temelli ve güçlendirici bir sosyal yardım sistemi oluşturmayı amaçlıyor. Ancak, mevcut yardım miktarları, özellikle yüksek enflasyon dönemlerinde yetersiz kalabiliyor, bu da insanları iş aramaktan uzaklaştırarak sürekli yardım talep eden bir duruma sürükleyebileceğini belirtmektedir.

Katılımcı 6; "*Sosyal yardımların sürdürülebilirliği, yardımın kaynağı ve yönetimiyle doğrudan ilişkilidir. Eğer sosyal yardım uzun vadeliyse ve eğitim, istihdam gibi alanlarda kişinin gelirini artırmasına destek olmuyorsa, ne yazık ki yoksulluğu yaygınlaştırabilir ve kişiyi bağımlı hale getirebilir. Bu durum, sosyal yardımların asıl amacı olan kişinin bireysel gelişimini sağlama ve sosyal ekonomik durumunu iyileştirme hedefiyle çelişir. Sosyal yardımın sürdürülebilir olması için, kişinin kendi kendine yetme becerilerini geliştirmesine destek olunmalı ve bağımlı hale gelmesi engellenmelidir. Böylece, sosyal yardım bir geçiş süreci olarak işlev görür ve kişi uzun vadede kendi gelirini sağlayabilir hale gelir. Aksi takdirde, sosyal yardım kişiyi mevcut durumunda rahatlatarak herhangi bir çaba göstermemesine neden olabilir ve bu da yoksulluğun devam etmesine yol açar.*"

Katılımcı 6 da sosyal yardımların asıl amacının bireyin gelişimini sağlamak ve sosyal-ekonomik durumunu iyileştirmek olduğu belirtiliyor. Ancak, bu amaç

gerçekleşmezse, yani yardımlar sadece kısa vadeli rahatlık sağlarsa ve bireyin kendi gelirini elde etme becerilerini geliştirmezse, bu yardımlar amacına ulaşamaz. Yardımların, bireyi mevcut durumunda rahatlatarak uzun vadede daha bağımlı bir hale getirebileceği endişesi dile getiriliyor. Bu durum, sosyal yardımların sürdürülebilirliği açısından bir sorun teşkil eder. Sosyal yardımların uzun vadeli etkileri konusunda oldukça dengeli bir perspektif sunulmaksın gerekiyor. Sosyal yardımların doğru yönetilmesi ve bireyleri bağımsız hale getirecek şekilde yapılandırılması gerektiği vurgulanıyor. Eğer bu yardımlar doğru bir şekilde uygulanmazsa, yardım alan kişilerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanması zorlaşabilir ve bu da sosyal yardımların asıl amacı olan yoksulluğu azaltma hedefiyle çelişebilir. Bu nedenle, sosyal yardımların sadece kısa vadeli bir rahatlama aracı olmaktan ziyade, uzun vadeli bir kalkınma stratejisine entegre edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Katılımcı 5 "*Sosyal yardımları bir nevi geçici bir çözüm, yani pansuman gibi düşünebiliriz. Ancak bu durumun sadece bizim elimizde olduğu söylenemez. Ekonomik süreçler de bu durumu etkileyen önemli bir faktördür. Yardımlar arttıkça, ekonomi bu şekilde devam ederse, bu durum sürdürülemez hale gelebilir. Ayrıca, toplumda bu konuda suistimal durumları da yaşanmaktadır. İhtiyaç sahibi olanlarla gerçekten muhtaç olanları ayırt etmek büyük önem taşımaktadır. Biz ve diğer kurumlar, başvuru yapan herkesin gerçekten ihtiyaç sahibi olduğunu varsaysak da, gerçekte durum böyle olmayabilir. Bu ayrımı yapmaya çalışıyoruz ancak ne kadar başarılı olduğumuz tartışılır.*"

Katılımcı 5, sosyal yardımların geçici bir çözüm olarak etkili olabileceğini kabul ederken, bu yardımların uzun vadeli bir çözüm sağlamadığına dikkat çekiyor. Ekonomik süreçlerin sosyal yardımlar üzerindeki etkisi ve yardımların sürdürülebilirliği konusunda ciddi endişeler dile getiriliyor. Ayrıca, suistimal ve gerçek ihtiyaç sahiplerini tespit etmenin zorluğu, sosyal yardım sistemlerinin karşılaştığı temel zorluklar arasında yer alıyor. Bu durum, sosyal yardım politikalarının daha titiz bir şekilde planlanması ve uygulanması gerektiğini, aksi takdirde sistemin sürdürülemez hale gelebileceğini ortaya koyuyor.

Sosyal yardımların etkileri, uygulandıkları bağlam ve koşullara göre değişkenlik göstermektedir. Yoksulluğun azaltılmasında önemli bir araç olmalarına rağmen, aynı zamanda bağımlılık yaratma ve yapısal sorunları maskeleme gibi riskler de taşımaktadırlar. Bu nedenle, sosyal yardımların uzun vadeli etkileri ve sürdürülebilirliği konusunda dikkatli olunması gerekmektedir. Yoksullukla mücadelede sadece sosyal yardımlara değil, aynı zamanda eğitime, istihdama ve ekonomik büyümeye yönelik politikalara da önem verilmelidir.

Katılımcı 10 *Evet, sosyal yardımların niteliği, hangi kanallarla verildiği ve nasıl kullanıldığı oldukça önemli. Eğer yardımlar hibe tarzında yapılıyorsa ve bu Türkiye'de maalesef yaygın bir durum, bu kesinlikle sürdürülebilir değil. Burada bir kompozisyona ihtiyaç var. Tamamen hibe tarzı yardımlara ihtiyaç duyan bir kesim var. Sadaka ve zekâta muhtaç olan bu kesime yardım yapılmalı. Ancak, bir de karz-ı hasen tarzı, daha farklı ortaklık yapıları gibi enstrümanlarla kendi işlerini kurabilecek, ayağa kalkabilecek olan bir kesim var. Bu kesimin mutlaka kendi*

ayakları üzerinde durabilmesi için gerekli altyapının sağlanması ve desteklenmesi gerekiyor. Öte yandan, çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi ekonomik hayata doğrudan katılma ve kendi ayakları üzerinde durma şansı olmayan bir kesim de var. Bu kesime hibe tarzı yardımlarla destek vermek zorunlu. Ancak, geri kalan kesimlerin ayağa kalkabilmesi için onlara yönelik altyapının mutlaka sağlanması gerekiyor. Aksi takdirde bu durum sürdürülebilir olmuyor ve yanlış sonuçlar doğuruyor''

Katılımcı 10, Hibe şeklinde verilen sosyal yardımların sürdürülebilir bir yoksulluğu artırma potansiyeline sahip olduğunu belirtiyor. Eğer bireylerin tek gelir kaynağı bu tür yardımlarsa ve başka bir ekonomik faaliyete katılım sağlanmıyorsa, bu yardımlar yoksulluğun köklü bir çözümü olmaktan uzak kalabilir. Özellikle Türkiye'de yaygın olan bu tür yardımların, uzun vadede bireyleri ekonomik bağımsızlıktan uzaklaştırabileceği ifade ediliyor. Sadece hibe şeklinde değil, aynı zamanda bireyleri güçlendirecek ve onları kendi ayakları üzerinde durabilecek duruma getirecek şekilde yapılandırılması gerektiğini savunuyor. Bu bağlamda, karz-ı hasen gibi borç verme yöntemleri, ortaklık yapıları ve diğer finansal enstrümanlarla, yardım alan bireylerin iş kurma ve ekonomik bağımsızlık sağlama yönünde teşvik edilmesi gerektiği belirtiliyor. Bu tür bir yaklaşım, sadece yoksulluğu geçici olarak hafifletmekle kalmayıp, bireylerin ekonomik olarak güçlenmelerine ve uzun vadede sürdürülebilir bir gelir kaynağı oluşturmalarına da yardımcı olabilir.

Katılımcı 11 *'' Bu, kritik bir soru ve aslında sivil toplumda çok tartışılması gereken bir konu. Yurt dışında ve yurt içinde çalışan kurumlarımızın bu soru üzerinde hem teorik hem de pratik olarak yoğun bir şekilde çalışması gerektiğini düşünüyorum. Bunun sebepleri ise şöyle: Yardım olgusu çift taraflı bir süreçtir hem veren hem de alan açısından farklı dinamiklere sahiptir. Veren kişi, manevi duygularını tatmin etmek ve üzerindeki farz olan sorumlulukları yerine getirmek için elindeki imkanları paylaşır. Alan kişi ise ihtiyaç duyduğu süreçlerde bu yardımı karşılayarak ihtiyaçlarını giderir. Ancak burada kritik bir soru ortaya çıkıyor: Bu durum bir bağımlılık yaratıyor mu? Böyle bir tehlike var. Yardımın verimliliği sayısal olarak bir rakama ulaşsa da niteliksel olarak gerçekten ihtiyaç sahibine ulaşabiliyor mu? Bu soruların tartışılması gerekiyor. Türkiye'yi baz aldığımızda, öncelikle şunu vurgulamak istiyorum: Her şeyden önce bu, ciddi anlamda bir "yumuşak güç"tür. Türkiye'nin yumuşak gücünün bir parçasıdır. Bu nedenle, yapılan yardımları sadece bir bağımlılık veya yoksulluğa teşvik olarak değerlendirmeden önce, bunları bir artı olarak düşünmeliyiz. İkinci olarak, yardımların niteliği önemlidir. Eğer sadece "götür, ver ve geri dön" şeklinde değerlendirilirse, yeterli verim elde edilemez. Burada ayrıca eğitim yoluyla yaklaşımın önemine değinmek istiyorum. Afrika'daki veya İslam coğrafyasındaki temel meselelerin, insan niteliğindeki problemlerden kaynaklandığını düşünüyoruz. İnsanın değişmesi, dönüşmesi ve farkındalığının artması, temel sıkıntıların azalmasına katkı sağlar. Sürekli yardım yapmak sürdürülebilir bir çözüm değildir. Bugün elinizdekini verebilirsiniz, ama yarın verecek bir şeyiniz kalmayabilir. Bu noktada, insanların kendi kendilerine yetebilecek seviyeye gelmeleri önemlidir. Bunun yolu ise farkındalık ve eğitimden geçiyor. Mevcut koşullardaki olumlu ve olumsuzları tahlil edebilmek ve muhasebesini yapabilmek de eğitimle mümkündür. İnsanın dönüşümü ve insana yatırım, burada kritik bir rol oynuyor. Bu nedenle, biz sadece bir yardım kuruluşu değiliz; bu noktada verimliliği artırmaya çalışıyoruz. Ancak, metodolojimiz doğru olsa da, pratikte yüzde yüz*

verim sağlayabiliyor muyuz? Hayır. Çünkü insana dokunma meselesi zorlu ve süreç gerektiren bir meseledir. Sorunuza kabaca böyle cevap verebilirim.''

Katılımcı 11 Sürekli yardım yapmanın sürdürülebilir bir çözüm olmadığını, bunun yerine insanların kendi kendilerine yetebilecek seviyeye gelmelerinin önemini vurguluyor. Bu noktada, eğitimin ve insan niteliğini geliştirme çabalarının önemi ön plana çıkıyor. Yardımın, insanların kendi hayatlarını idame ettirebilecekleri bir seviyeye gelmeleri için bir araç olması gerektiği, yani asıl çözümün eğitim ve farkındalığın artırılması olduğu sonucuna varılıyor. Genel olarak, sosyal yardımların sadece geçici bir çözüm olmaktan çıkıp, uzun vadede bireyleri güçlendiren ve toplumsal kalkınmayı destekleyen bir yapıya evrilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yardımlar, insanların kendi kendine yetebilmesi ve sürdürülebilir bir yaşam kurabilmesi için bir araç olarak kullanılmalı; bu da eğitim, farkındalık artırma ve nitelikli destekle mümkündür. Türkiye'nin bu yardımları bir "yumuşak güç" olarak kullanma potansiyeli ise, yardımların stratejik olarak planlanması gerektiğine işaret ediyor. Yardımlar hem insani hem de diplomatik anlamda doğru yönetildiğinde, toplumları kalkındıran ve bireyleri güçlendiren bir etki yaratabilir.

Katılımcı 6, '' "*Sosyal yardımların sürdürülebilir olup olmaması, yardımın kaynağına ve yönetimine doğrudan bağlıdır. Eğer sosyal yardımlar uzun vadede eğitim, istihdam ve gelir artışına katkı sağlamıyorsa, bu yardımlar yoksulluğu yaygınlaştırabilir ve bireyleri bağımlı hale getirebilir. Böyle bir durumda, sosyal yardımlar sorunun çözümüne katkı sağlamaktan uzak kalır. Ancak, sosyal yardımlar bireylerin sosyal ve ekonomik gelişimini destekleyecek şekilde yönlendirilirse, yani bireyleri tamamen bağımlı hale getirmek yerine, onların kendi ayakları üzerinde durmalarına katkı sağlarsa, o zaman bu yardımlar sürdürülebilir bir gelir kaynağı haline gelebilir. Bu durumda, yoksulluğu olumlu yönde etkileyebilir ve yayılmasını engelleyebilir. Aksi halde, yardımlar bireyleri herhangi bir çaba göstermeden mevcut durumlarını korumaya iter ve bu da yoksulluğun artmasına neden olur.*"

Katılımcı 6, yukarıdaki ifadesine göre sosyal yardımların ne kadar sürdürülebilir olduğu, bu yardımların nasıl ve ne amaçla verildiğine bağlı. Eğer sosyal yardımlar sadece geçici bir çözüm sunuyorsa ve insanlara uzun vadede kendi ayakları üzerinde durmayı öğretmiyorsa, bu durumda insanlar yardıma bağımlı hale gelebilir. Yardımlar, bireylerin yaşamlarını iyileştirecek eğitim veya iş imkanlarına dönüştürülemezse, bu durum yoksulluğun yayılmasına neden olur. Öte yandan, sosyal yardımlar insanlara sadece kısa vadede destek olmak yerine, onların eğitim alarak iş bulmalarına ya da gelirlerini artırmalarına yardımcı oluyorsa, o zaman bu yardımlar gerçekten faydalı ve sürdürülebilir olabilir. Kısacası, yardımlar insanları bağımlı yapmamalı, aksine kendi kendilerine yetebilmelerini sağlamalı. Eğer bunu başarabilirsek, yoksulluğun azalmasına ve insanların hayatlarının iyileşmesine katkıda bulunabiliriz. Aksi takdirde, yardımlar sadece kısa vadeli bir çözüm olup, yoksulluğu daha da artırabilir.

Katılımcı 10, '' *Tabii ki. Sosyal yardımların niteliği, hangi kanallarla verildiği ve nasıl kullanıldığı çok önemlidir. Yardımlar hibe şeklinde veriliyorsa, ki maalesef Türkiye'de bu tür*

yardımlar yaygındır, bu durum sürdürülebilir değildir. Bu noktada bir kompozisyona ihtiyaç var. Çünkü hibe şeklinde yardıma ihtiyaç duyan bir kesim var, bu kesim sadaka ve zekâta muhtaç olabilir. Ancak bir de karz-ı hasen gibi daha farklı finansal enstrümanlar ya da ortaklık yapılarıyla ayağa kalkıp kendi işlerini yapabilecek bir kesim var. Kendi ayakları üzerinde durabilecek bu kişilere yönelik uygun bir altyapı sunulmalı ve onların kendi geçimlerini sağlayabilir hale gelmeleri sağlanmalıdır. Tabii ki çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi bir grup var ki bunların bir kısmı ekonomik hayata doğrudan katılamıyor. Bu kesim hibe ile desteklenmek zorunda. Ancak, diğer kesimin mutlaka kendi ayakları üzerinde durabilmesi için teşvik edilmesi gerekiyor. Aksi takdirde, sosyal yardımlar sürdürülebilir olmuyor ve yanlış bir yola sapılmış oluyor.''

Katılımcı 10, Sosyal yardımların etkisi, bu yardımların nasıl tasarlandığı ve uygulandığına göre etkisinin değişeceğini belirtmektedir. Eğer yardımlar sadece hibe (geri ödemesiz maddi destek) şeklinde sürekli olarak veriliyorsa, bu tür bir yardım modeli uzun vadede sürdürülebilir değildir ve insanların kendi ayakları üzerinde durma becerilerini köreltebilir. Bu durum, sosyal yardımların yoksulluğu azaltma amacı yerine, yoksulluğu daha kalıcı hale getirebileceği bir duruma yol açabilir. Böyle bir yapı, özellikle ekonomik olarak aktif olabilecek bireyleri iş arama ya da kendini geliştirme çabasından uzaklaştırabilir.

Ancak burada önemli bir ayrım yapılmalıdır. Gerçekten yardıma muhtaç olanlar, yani çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi toplumun kırılgan kesimleri, sürekli destek gerektirebilir. Bu grup için sosyal yardımların hibe şeklinde olması gerekebilir. Diğer taraftan, iş gücüne katılabilecek ya da kendi işini kurabilecek bireyler için farklı enstrümanlar kullanılmalıdır. Örneğin, karz-ı hasen (geri ödemeli borçlar), mikro finans ya da iş kurma ortaklıkları gibi modeller, bu kişilere ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları için daha sürdürülebilir bir yol sunar.

Katılımcı 7, '' *Ben şahsi ve akademik anlamda, bu konuda ciddi bir kanaate sahibim. İslam'ın iktisadi amacının yoksulluğu gidermek ve refahı artırmak olduğunu düşünüyorum. Belli bir gelir düzeyine sahip olmayan bir insan, kamil bir insan olamaz ve topluma katkı sağlayamaz. Maddi yardımlar geçici olarak faydalı olabilir, ancak esas olan bireylerin katkı karşılığında gelir elde etmesini sağlamaktır. Bu anlamda, dar bir zümreye sürdürülebilir sosyal yardımlar yapılabilir, ancak sağlıklı bireylere düzenli sosyal yardım yapılmasının uygun olmadığı kanaatindeyim.*"

Katılımcı 8, "*Sosyal yardımlar yeterli olsaydı, bu kadar çok ihtiyaç sahibi insan olmazdı. Demek ki bu alanda eksiklikler var. Bir öğrencim de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının etkinliğini ölçmek için bir çalışma yapıyor ve sonuçlar bu vakıfların yeterince etkin olmadığını gösteriyor. Aslında İslam dininde de komşuya yardım etme ve dayanışma önemli bir yer tutar. Ancak günümüzde insanlar bu sorumluluğu tamamen vakıf ve derneklere bırakınca, bu kuruluşlar herkese ulaşmakta zorlanıyor. Bu durum, yoksulluğun tamamen ortadan kalkmasını engelliyor ve yardım dağılımında verimsizlik yaşanmasına neden oluyor.*"

Katılımcı 8, sosyal yardımların yeterince etkili olmadığını ve bu nedenle toplumda hâlâ çok sayıda muhtaç insan bulunduğunu vurguluyor. Eğer sosyal yardımlar etkin olsaydı, bu kadar ihtiyaç sahibi kişi olmayacağını belirtiyor. Ayrıca, vakıflar ve dernekler üzerinden yürütülen yardım faaliyetlerinin herkese ulaşmada yetersiz kaldığını ve bu sistemin verimsiz olduğunu düşünüyor. Katılımcı, İslam'ın komşuya ve akrabaya yardım etme anlayışının zayıfladığını, sorumluluğun tamamen kurumsal yapılara yüklendiğini, bunun da yoksulluğu ortadan kaldırmakta yeterli olmadığını ifade ediyor.

Katılımcı 14, "*Sosyal yardımlar, geçici olarak yapılması gereken bir destektir ve politik bir amaç olarak değil, acil bir ihtiyaç doğrultusunda kullanılmalıdır. Sosyal yardımlar, bir toplumda ne devletin ne belediyenin, ne de sivil toplum kuruluşlarının uzun vadeli olarak sürdürmesi gereken bir çözüm olmamalıdır; çünkü bu, otomatik olarak yoksulluğun varlığını kabul etmek anlamına gelir. Bu noktada iki farklı yorum yapılabilir: Birincisi, daha önce var olan yoksullar ihmal ediliyordu ve artık ihmal edilmiyorlar, bu yüzden yoksullara yönelik yardımlar artmış durumda. Bu olumlu bir gelişme olabilir çünkü daha önce görünmeyen yoksullarla artık muhatap olunuyor. Ancak, tam olarak böyle mi bilmiyoruz. Diğer yandan, yoksulluk gerçekten arttıysa ve bu yüzden yardım talep eden kişi sayısı da arttıysa, bu riskli bir durumdur. Yani, bu durumda başarısız bir sosyal politika söz konusu olabilir. Her iki durumda da sosyal yardım, sadece kimsesi olmayan, çalışamayacak durumda olan kişiler için yapılmalıdır. Diğer herkesin sosyal yardımlar yerine eğitimle desteklenip istihdama yönlendirilmesi gerekmektedir. Sosyal yardım, uzun vadeli bir çözüm değil, geçici bir destek olarak ele alınmalıdır. Sosyal yardımların sürdürülebilir bir gelir kaynağı olup olmadığı ise yardımın şekline bağlıdır. Eğer yardımlar, bireyleri eğitim veya meslek edinme gibi fırsatlarla destekleyerek uzun vadeli ekonomik katkı sağlayacak şekilde organize edilirse, bu yardımlar sürdürülebilir olabilir. Ancak sadece nakit yardımların sürekli hale gelmesi, ekonomik bağımlılığı artırabilir.''*

Katılımcı 14 burada, önemli olan sosyal yardımların sürdürülebilirliği konusunda yardımların nasıl organize edildiğine dikkat çekmektedir. Eğer sosyal yardımlar, bireyleri sadece geçici olarak desteklemek yerine, onları eğitim veya meslek edinme fırsatlarıyla uzun vadede ekonomik hayata kazandıracak şekilde planlanırsa, bu yardımların sürdürülebilir olabileceğini ifade etmektedir. Yardım alan kişilerin kendi gelirlerini elde etmelerini sağlayacak beceriler kazanması, yardımların sürdürülebilir olmasına katkı sağlar. Ancak, yardımlar sürekli nakit desteği şeklinde olursa, bu durum kişilerin yardıma bağımlı hale gelmesine ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanamamalarına neden olabilir. Bu bağlamda katılımcı, sosyal yardımların doğru bir şekilde tasarlanmadığı takdirde uzun vadede bireylerin bağımsızlığına zarar verebileceğini vurgulamaktadır.

Katılımcı 13, "*Sosyal yardımların sürdürülebilirlik amacı, finansın sürdürülebilirlik amacıyla benzerlikler gösterir. Finansın sürdürülebilirlik amacı, bir işletmeye verilen finans kaynağının, o işletmenin yeni bir iş modeli üretmesine ve böylece devamlılığını sağlamasına yardımcı olmaktır. Ancak finansal kaynaklar sadece borçlanma aracı olarak kullanılırsa ve doğru yatırımlara yönlendirilmezse, sürdürülebilirlik kaybı yaşanabilir. Bizim yaklaşımımızda,*

sosyal yardımlar daha çok bireysel değil, iş modellerine odaklanır. Bu sayede, sosyal yardımların sürdürülebilirliği sağlanabilir. Ancak bireylere doğrudan yapılan sosyal yardımlar, temel ihtiyaçları karşılamak için tüketime yönlendirildiği için sürdürülebilir olmayabilir. Tabii ki, sosyal yardımların alt yapısı değiştirilebilir ve infak gibi farklı kavramlar buraya dahil edilebilir. Ancak mevcut durumda, sosyal yardımların birçoğu iş modellerine dayalı olduğu için sürdürülebilirlik potansiyeli daha yüksektir. Bu durum, Muhammed Tunus'tan gelen bir gelenekle de uyumludur."

Katılımcı 13 burada, sosyal yardımların sürdürülebilir bir gelir kaynağı olup olmadığı konusunda önemli bir noktaya dikkat çekmektedir. Sosyal yardımların sürdürülebilirliği, bu yardımların nasıl kullanıldığına bağlıdır. Eğer sosyal yardımlar, bireylerin iş modeli geliştirmesine ve kendi geçimlerini sağlamalarına olanak tanıyacak şekilde yapılandırılırsa, bu yardımlar sürdürülebilir bir gelir kaynağı haline gelebilir. Katılımcı, bu yaklaşımın özellikle girişimciler ve iş adamları için geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Ancak, sosyal yardımlar sadece bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılırsa ve bir iş modeline dönüştürülmezse, bu yardımların sürdürülebilirliği tehlikeye girebilir. Çünkü bu durumda yardımlar, tüketimle sınırlı kalır ve uzun vadeli bir gelir kaynağı oluşturmaz. Ayrıca, sosyal yardımların infak gibi kavramlarla ilişkilendirilerek daha derin bir yapıya kavuşturulabileceğini de belirtmektedir.

Katılımcı 12, '' *Sadece doğrudan yardım yeterli değil. Kişilere doğrudan yardım önemli olsa da başka modeller de olmalı. Kişileri kendi ayakları üzerinde durabilecek bir düzene kavuşturmak gerek. Burada denge önemli. Sosyal yardımlar yapıldıkça insanların yoksul kaldığı ve bu durumun yaygınlaştığı düşüncesiyle yardımları kesmek doğru değil. Bu süreç aşamalı olmalı. En zor durumda olan insanlara yardım etmek gerekir, ancak bu yardımların sürekli olmaması gerektiği de anlatılmalı. Öncelikle kişiyi çok zor durumdan, zor duruma getirmek için yardım etmek gerekebilir. Sonrasında ise kişiyi bir üst aşamaya taşımak için eğitim, iş imkânı sağlama gibi adımlar atılmalı. Eğer model sadece yardım etmek üzerine kuruluysa, insanlar yardıma bağımlı hale gelebilir ve bu durum sürdürülebilir olmaz. Bu nedenle, yardımların bir süre sonra azaltılması veya kesilmesi ve kişinin kendi ayakları üzerinde durup duramadığının gözlemlenmesi gerekir. Sosyal yardım uzmanları da benzer yöntemler uyguluyor. Ancak bu genel bir algoritma olarak benimsenirse daha sağlıklı olur. İnsanların çoğu, yoksulluk durumundan kurtulup kendi ayakları üzerinde durmayı tercih edecektir. Bu nedenle, yardımların bir süre sonra azalacağı veya kesileceği belirtilerek kişiler teşvik edilmeli ve bir üst aşamaya geçmeleri sağlanmalıdır. Denge burada önemli. Devlet veya STK'lar, farklı aşamalarda farklı yardımlar sağlayabilir. STK'lar daha küçük oldukları için belirli bir aşamaya odaklanabilirler. Ancak devlet, büyük bir organizasyon olduğu için tüm aşamalarda yer almalı ve bazı aşamaları STK'lara devredebilir veya onlarla iş birliği yapabilir.''*

Katılımcı 12, sosyal yardımların yalnızca maddi destek sağlamaktan ibaret olmaması gerektiğini vurguluyor. Ona göre, yardımların yanı sıra kişilere kendi ayakları üzerinde durabilecekleri bir yapı kazandırmak da önemlidir. Yardım sürecinde aşamalı bir yaklaşım benimsenmeli; başlangıçta en zor durumda olanlara yardım yapılmalı, ancak bu yardımların sürekli olması kişileri yardıma bağımlı hale

getirebilir. Bu nedenle, yardımların belirli bir süre sonra azaltılması ya da kesilmesi gerektiğini savunuyor. Yardım edilen kişilere eğitim, iş imkanları gibi fırsatlar sunularak, onları daha üst aşamalara taşımak önemli bir adım olarak görülüyor. Ayrıca, bu süreçte devlet ve STK'ların rolüne de dikkat çekiyor. STK'lar daha küçük ölçekte belirli bir aşamaya odaklanabilirken, devletin büyük bir organizasyon olarak sürecin tüm aşamalarında yer alması gerektiği belirtiliyor. Katılımcı, yardımların sadece maddi değil, aynı zamanda kişilerin kendi kendine yetebileceği bir model üzerine kurulması gerektiğini savunuyor. Böylece, yardımların sürdürülebilirliği sağlanabilir ve kişilerin yoksulluktan kurtulması daha olası hale gelir.

3.3.1.2. Sivil toplum kuruluşları ve yardımlar artmasına rağmen muhtaç insan sayısı neden artmaktadır?

Katılımcı 2, ‘’*Muhtaç insan sayısındaki artışın birkaç nedeni olabilir. Öncelikle, ekonomik konjonktürün etkisi büyüktür. Özellikle enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde, insanların gelirleri enflasyon karşısında eriyebilir. Bu durum, muhtaç insanların sayısının artmasına yol açabilir. Aynı zamanda, afet durumları gibi olağanüstü olaylar da bu artışta rol oynayabilir. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliği de önemli bir faktördür. Kaynaklara erişim sorunları, bağışların yeterince organize edilememesi ve muhtaç kişilere ulaşmadaki zorluklar, bu kuruluşların etkinliğini düşürebilir. Bu da muhtaç insan sayısının artmasına katkıda bulunabilir. Bunun yanı sıra, toplumun ihtiyaçları zamanla değişebilir. Geçmişte muhtaç olarak görülmeyen kişiler, yeni ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayamadıkları için kendilerini muhtaç olarak tanımlayabilir ve sivil toplum kuruluşlarına başvurabilirler. Bu da, muhtaç tanımının ve bu tanıma uyan kişi sayısının artmasına neden olabilir. Özetle, muhtaç insan sayısındaki artış, ekonomik koşullar, sivil toplum kuruluşlarının etkinliği, değişen ihtiyaçlar ve olağanüstü durumların bir araya gelmesiyle açıklanabilir.*’’

Katılımcı 2’yw göre, sivil toplum kuruluşlarının ve yardımların artmasına rağmen muhtaç insan sayısındaki artış, çeşitli sosyal, ekonomik ve kurumsal dinamiklerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkıyor. Öncelikle, ekonomik faktörler başta geliyor. Enflasyon gibi makroekonomik göstergeler, bireylerin alım gücünü düşürürken, mevcut yardımların etkisini azaltıyor. Enflasyon, gelirlerin erimesine neden olurken, bağışların ve yardımların reel değerini de düşürüyor. Bu, birçok insanın yardım almasına rağmen hala ihtiyaçlarını karşılayamamasına yol açıyor. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliği de bu sorunun diğer bir boyutunu oluşturuyor. Bu kuruluşlar, yardım toplama ve dağıtma süreçlerinde zorluklar yaşayabiliyor. Bu durum, yardımların muhtaçlara ulaşma sürecini etkileyebilir. Ayrıca, bu kuruluşlar, insanların ekonomik bağımsızlık kazanmalarını sağlama konusunda yeterince etkili olamıyor olabilirler. Yardım alan kişilerin sürekli olarak yardıma bağımlı hale gelmesi, sorunun çözümüne yönelik kalıcı adımların atılmadığı anlamına gelebilir. Bunun yanı sıra, toplumsal ihtiyaçların ve muhtaçlık tanımının zamanla değişmesi, muhtaç insan sayısının artmasına katkıda bulunuyor. Geçmişte lüks olarak görülen bazı ihtiyaçlar, günümüzde temel ihtiyaç haline gelebiliyor. Bu durum, daha fazla insanın kendini

muhtaç olarak tanımlamasına ve yardım talep etmesine yol açabilir. Muhtaç insan sayısındaki artış, sadece yardımların miktarıyla çözülemeyecek, daha derin ve çok boyutlu bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Ekonomik istikrarın sağlanması, sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılması ve muhtaç bireylerin ekonomik bağımsızlık kazanmalarına yönelik stratejilerin geliştirilmesi, bu sorunun çözümüne katkıda bulunabilir. Yardım programlarının daha sürdürülebilir ve insanları bağımsız hale getirecek şekilde tasarlanması, uzun vadeli bir çözümün anahtarı olabilir.

Katılımcı 5; "*Yani Türkiye genelinde şu anda yaşanan ekonomik süreç, başvurulardan ve sahadaki tespitlerden de anlaşılacağı üzere, işsizliğin artmasında en büyük etken olarak görülüyor.*"

Katılımcı 5, bu sorunun en en önemli etkeni olarak, Türkiye'deki ekonomik durumun, özellikle işsizlik gibi faktörlerin, sosyal yardımlara olan ihtiyacı artırdığını vurguluyor. Bu, sosyal yardımların ekonominin bir yansıması olarak görülmesi gerektiğini ve işsizliğin bu sürecin en büyük belirleyicisi olduğunu ortaya koyuyor.

Katılımcı 1; "*Şimdi, insanların iyilik yapma arzusu doğal bir eğilim. Türkiye'de ekonomik imkanların artmasıyla birlikte insanların yardım etme kapasitesi de yükseliyor. Ayrıca, insanların örgütlü güçlere olan güveninin artmasıyla birlikte, kendi başlarına hareket etmek yerine sivil toplum kuruluşlarına katılma eğilimi de artıyor. Ancak bu durum, bazı sorunları da beraberinde getiriyor. En büyük sorunlardan biri, bu kuruluşların çoğunun kendi kaynaklarını ve yeteneklerini kullanmak yerine, dışarıdan gelen kaynaklara bağımlı olması. Oysa sürdürülebilir bir yapı için, kuruluşların kendi ayakları üzerinde durması ve kendi kaynaklarını yaratması gerekmektedir. Türkiye'de şirketlerin ve holdinglerin de kendi vakıflarını kurması, bu alandaki hareketliliği artırsa da, şeffaflık ve denetim konularında bazı eksiklikler bulunuyor. Sosyolojik olarak bakıldığında ise, toplumdaki din anlayışındaki değişimler ve insan merkezli bakış açısının güçlenmesi, yardımseverlik bilincinin artmasına katkı sağlıyor. Ancak bu durum, kaynak israfına yol açabilecek bir durumun da ortaya çıkmasına neden olabiliyor. Bu nedenle, sürdürülebilir ve şeffaf mekanizmalar oluşturmak büyük önem taşıyor. Kurumsallık, sadece bürokratik bir yapı değil, aynı zamanda tüm paydaşların ortak bir amaç için birlikte çalışması anlamına geliyor. Bu sayede hem şeffaflık sağlanır hem de kaynaklar daha etkin kullanılır.*"

Katılımcı 1, yukarıdaki ifadesinden şunu anlamaktayız, Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının (STK) artan yardımseverlik eğilimleri ve ekonomik imkânlarla nasıl geliştiğini ele alıyor. İnsanların örgütlü yardımlara olan güveni artarken, STK'ların dış kaynaklara bağımlı olması sürdürülebilirlik açısından sorun yaratıyor. Şirket vakıflarının yaygınlaşması hareketliliği artırsa da şeffaflık eksiklikleri dikkat çekiyor. Toplumdaki din anlayışındaki değişimler ve insan merkezli yaklaşımlar yardımseverliği artırsa da kaynak israfı riski var. Sürdürülebilirlik ve şeffaflık için STK'ların kendi kaynaklarını yaratması ve kurumsal yapılar geliştirmesi önemlidir.

Katılımcı 2; "*Sivil toplum kuruluşlarına başvuru sayılarındaki artışın birçok nedeni olabilir. Bunlardan ilki, ekonomik koşulların kötüleşmesidir. Özellikle enflasyon gibi durumlar, insanların gelirlerini düşürerek daha fazla kişiyi yardıma muhtaç hale getirebilir. Ayrıca, doğal*

afetler gibi olağanüstü durumlar da ihtiyaç duyulan yardım miktarını önemli ölçüde artırabilir.Ancak bu durumun altında yatan daha temel sorunlar da olabilir. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliği, kaynak yönetimi ve hedef kitleye ulaşma konusunda yetersiz kalması, bu artışta önemli bir rol oynayabilir. Kuruluşların aynı kişilere sürekli yardım ediyor olması veya insanları uzun vadede ekonomik olarak bağımsız hale getirebilecek programlar geliştirmekte yetersiz kalması gibi durumlar, bu artışı tetikleyebilir. Mikro finans gibi konular da bu bağlamda önemlidir. İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamak için finansman sağlamak her zaman doğru bir çözüm olmayabilir. Özellikle gelir getirici bir faaliyete dönüşmeyecek harcamalar için yapılan finansmanlar, uzun vadede bağımlılığı artırabilir. Bunun yanı sıra, toplumun ihtiyaçlarının zamanla değişmesi de bu artışta etkili olabilir. Örneğin, geçmişte temel ihtiyaç olarak görülen bazı şeyler (örneğin, bulaşık makinesi) günümüzde daha yaygın hale gelmiş ve bu nedenle yeni ihtiyaçlar doğmuş olabilir. İnsanlar bu yeni ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında kendilerini muhtaç hissedebilir ve yardım talep edebilir. Sonuç olarak, sivil toplum kuruluşlarına olan talebin artmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Hem ekonomik koşullar hem de sivil toplum kuruluşlarının etkinliği, bu artışta önemli rol oynamaktadır. Bu konuyu daha iyi anlamak için, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, kaynak yönetimi ve hedef kitleye ulaşma stratejileri detaylı bir şekilde incelenmelidir. Ayrıca, toplumun değişen ihtiyaçları ve muhtaçlık kavramının zaman içindeki evrimi de dikkate alınmalıdır."

Katılımcı 2, Sivil toplum kuruluşlarına yönelik talebin artmasının nedenlerini derinlemesine inceleyerek, ekonomik, sosyal ve kurumsal faktörlerin bu durumu nasıl etkilediğini açıkça ortaya koyuyor. STK'ların sadece dış etkenlerle değil, aynı zamanda kendi iç dinamikleriyle de yüzleşmesi gerektiğini vurguluyor. Bu analiz, STK'ların daha stratejik, sürdürülebilir ve toplumsal değişimlere duyarlı bir şekilde çalışması gerektiğini gösteriyor. Ayrıca, muhtaçlık kavramının dinamik olduğunu ve bu kavramın sürekli olarak yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

Katılımcı 3; ''*Yani şöyle. Burada ekonomik sistemin getirdiği bir durum daha çok söz konusu. Yani bir ekonomik hâkim ekonomik sistem zengini daha zengin, fakiri daha fakir yapıyor. Sonra biz bunu sosyal yardımlarla telafi etmeye çalışıyoruz. Yani sistem sizi, varlıklı olan sermaye sahiplerini, karlılığını daha da yükseltiyor. Onları daha da büyük sermayedarlar yapıyor, yapıyorlar. Ama diğer tarafta yoksul ve dar gelirli olan kesimler ise bu ekonomik, iktisadi paydan çok fazla yer alamıyorlar. Yani üretilen ekonomik çıktılar, gayri safi yurtiçi hâsıla payları gitgide azalıyor. Yani belki sosyal yardımlar, siz ona takviye ediyorsunuz, geliri arttı diyorsunuz ama toplam gelire baktığınız zaman toplam gelir daha fazla artıyor. Dolayısıyla onların dünya milli gelirden aldığı pay gitgide düşüyor. Biz sadece bunu milli şeyle, sonra sosyal yardımla telafi etmeye çalışıyoruz. Dezavantajlı. Yani bir hakem daha adil bir sistem olmuş olsa muhtemelen tekrar yanlış bir dağılımda gelir. Yanlış bir gelir dağılımından sonra onu telafi edici kısımla çok fazla uğraşmayıp zaten sistem bunu otomatikman gelir dağılımını daha adaletli bir şekilde yapmış olacak.''*

Katılımcı 3, mevcut ekonomik sistemin temel yapısının ciddi bir sorun yarattığını ve sosyal yardımların bu sorunun kökenine inmeden yalnızca geçici çözümler sunduğunu açıkça ortaya koyuyor. Ekonomik sistem, zenginleri daha zengin

yaparken, yoksulların durumunu daha da kötüleştiriyor. Bu adaletsizlik, sosyal yardımların sınırlı etkisini gösteriyor; yardımlar, temel bir sorunu çözmektense, sadece etkilerini hafifletmeye çalışıyor. Sistemdeki adaletsizliğin giderilmesi ve daha adil bir gelir dağılımı sağlanması için ekonomik sistemin yapısal reformlara ihtiyaç duyduğu belirtiliyor. Bu tür reformlar, sosyal yardımların gerekliliğini azaltacak ve daha eşitlikçi bir toplumsal yapı oluşturulmasına katkıda bulunacaktır. Sistemin adil bir şekilde işlediği bir dünyada, yoksullukla mücadele daha az yardım odaklı ve daha çok yapısal çözümlerle mümkün hale gelecektir.

Katılımcı 11 *''Günlük çözümler üretiyoruz. Bu ne demek? Şöyle ki, bir yara var ve biz bu yaraya sadece pansuman yapıyoruz. Çok yüzeysel ve geçici çözümlerle yetiniyoruz, kalıcı çözümler geliştirmiyoruz. Yani yaranın üzerine basıp iyileşmesini sağlamak yerine, sadece geçici bir rahatlama sağlıyoruz. Bunun sonucunda, evet, yardım oranları ciddi anlamda artıyor ama aynı oranda yoksullaşma da artıyor. Çünkü kalıcı çözümler geliştirilmiyor. Peki, kalıcı çözüm nedir? Ben burada oturup düşünüyorum; örneğin, Afrika'ya gittiğinizde şunu görüyorsunuz: 50 kiloluk pirinç, bir kişinin altı ayını idare edebiliyor. Siz bu pirinci tedarik ettiğinizde, o kişi sadece altı ay boyunca yardım bekliyor. Ancak yeni gelen nesil ve süreçler bu yardımların devamını sağlayamıyor. Bu durumdan çıkış yolu bulmak gerekiyor. Artan yardım miktarı, niteliksel olarak temel soruna dokunmuyor. Örneğin, kurban sürecinde yakın zamanda bir Kurban Bayramı geçirdik. Sadece Diyanet'in oranlarına göre, 750 bin hisse kesildi. Hedef 84 bin küsür hisse paylaşımıydı, bu net. Bu kısa süreli bir fayda sağlıyor. Örneğin, bu kadar kurbanın kesildiği bir dönemde deri endüstrisi gelişti mi acaba? Ciddi anlamda bir deri endüstrisi oluşması lazım. Türkiye'nin temel ihtiyaçlarından biri olduğunu biliyoruz. Türkiye'de sivil toplum kuruluşları, Kurban Bayramı'nda sahaya çıkar ve gönüllülerine deri toplatır. Bunun sebebi nedir? Deriler toplanır ve sanayide temel ihtiyaçlarımızı gidermek üzere kullanılır. Ancak Afrika'da durum böyle değil. Oraya yardım ulaştırıyorsunuz, ama o yardım belli bir süre sonra tükeniyor ve temeldeki ihtiyacı karşılayamıyor. Sadece kısa süreli pansuman yapmış oluyorsunuz. Bu çelişkiler en temelde mevcut. Mikro düzeyde bu böyleyken, makro düzeyde ise bu durum uluslararası düzenin yapısından kaynaklanıyor. Uluslararası düzen, sömürü ve emperyalist bir yapıya dayandığı için, bir ülkenin kendine yeterli hale gelmesine rıza göstermiyor. Örneğin, Fransa'nın sömürdüğü ülkelerin para birimi CFA'dır ve bu para Fransa'da üretilir. Sizin gönderdiğiniz her para CFA olarak Fransa'ya gider ve Fransa kendi komisyonunu alır. Türkiye, Burkina Faso'ya yardım edecekse, bu para transferi Fransa üzerinden gerçekleşir ve Fransa'ya bir gelir sağlar. Bu noktada, ülkelerin kendi içindeki yönetimlerinin liyakatsiz olması da bir diğer sorun. Mevcut yardım ve kaynaklar gidiyor, ama bir zümre bu kaynakları kontrol ediyor. Ayrıca, darbelerle hükümetler çok çabuk değişebiliyor; küçük finansmanlarla gruplar desteklenip ülkenin yönetimi değiştirilebiliyor. Bunların hepsi, mevcut sıkıntıların giderilmesinde ciddi etkenler olarak karşımıza çıkıyor.''*

"Katılımcı 11, uluslararası bir çerçevede, Afrika'daki spesifik durumu örnek alınarak, sorunun küresel boyutlarını ve etkilerini şu şekilde değerlendirmiştir: Sosyal yardımların büyük ölçüde "pansuman" görevi gördüğü, yani geçici ve yüzeysel çözümler sunduğu vurgulanıyor. Yardımların anlık bir rahatlama sağladığı, ancak temeldeki sorunu çözmediği belirtiliyor. Bu, yardımların sürekli hale gelmesi durumunda, yoksulluğu daha da artırabileceğine dikkat çekiyor. Yardım alan kişiler, bu yardımlara bağımlı hale gelebilir ve kendi kendine yeterlilik geliştirme şansını kaybedebilir. Sosyal yardımların miktar olarak artmasına rağmen nitelik olarak temel

sorunlara çözüm sunamadığını ele alıyor. Örneğin, kurban kesimi gibi kısa vadeli yardımların, uzun vadeli ekonomik kalkınmayı sağlamadığı, hatta potansiyel endüstriyel gelişmeleri (deri endüstrisi gibi) bile desteklemediği ifade ediliyor. Bu, yardım süreçlerinin stratejik bir vizyon eksikliğiyle yürütüldüğünü gösteriyor. Yardımların etkisizliğinin bir başka nedeni olarak uluslararası düzenin sömürücü yapısı gösteriliyor. Özellikle Afrika'daki ülkelerin, sömürgeci güçler tarafından ekonomik olarak kontrol altında tutulduğu ve bu durumun ülkelerin kendi kaynaklarını etkin kullanmalarını engellediği belirtiliyor. Bu bağlamda, yardımların çoğunlukla bu sömürücü düzenin sürdürülmesine katkıda bulunduğu ima ediliyor. Yardımların etkisiz olmasının bir diğer nedeni olarak, yardım alan ülkelerin içsel yönetim sorunları gösteriliyor. Liyakatsizlik, hükümetlerin darbelerle sık sık değişmesi ve kaynakların belirli zümreler tarafından kontrol edilmesi, yardımların etkisini azaltıyor. Bu durum, yardımın sadece geçici bir rahatlama sağlaması ve kalıcı çözümler üretmemesinin sebeplerinden biri olarak sunuluyor.

Katılımcı 4, '' *Evet, cevabı kısaca özetleyeyim. Dediğiniz gibi, devlet sosyal politikalarını artırdıkça, toplumda yalnızlaşma ve bireysellik de artıyor. Aslında, birçok sosyal yardım programı aile kurumunun zayıflamasına neden olabilir. Çünkü insanlar, 'Devlet zaten bana bakıyor' gibi bir algıya kapılıyor. Oysa biz toplum ve kültür olarak, insani davranışlar çerçevesinde birbirimize yardımlaşarak bir arada durmayı başarmamız gereken bir toplumuz. Kültürümüzde 'Komşu komşunun külüne muhtaçtır' gibi bir atasözü vardır ki bu, sosyolojik olarak çok derin anlamlar taşır. Komşunuzdan destek alıyorsanız, onunla iyi geçindiğinizi, sosyal ilişkilerinizi güçlü tuttuğunuzu gösterir. Bu, en ufak bir şeyde kavga etmediğiniz ve birbirinize müsamahalı davrandığınız anlamına gelir. Ancak günümüzde, 'Devlet bana bakıyor, komşuya da aileye de ihtiyaç yok, tek başıma yaşayabilirim, hatta bekar kalabilirim' düşüncesi yaygınlaşıyor. Bu düşüncenin temelinde, artan sosyal yardım politikaları ve sivil toplum kuruluşlarının insaniyet adına bilinçsizce verdikleri destekler var. Bu durum, yoksulluktan çok, insanların çalışmadan başkalarından bir şeyler almayı artırmasına neden oluyor.*"

Katılımcı 4, modern sosyal yardım politikalarının toplumsal yapıya etkisini ele alıyor. Cevapta öne çıkan temel görüş, sosyal yardımların artmasına rağmen muhtaç insan sayısındaki artışın, bireylerin aile ve komşuluk gibi geleneksel dayanışma ağlarından uzaklaşmasına neden olduğu yönünde. Devlet tarafından sunulan sosyal yardımlar, bireylerin ailelerine ya da komşularına daha az ihtiyaç duymasına yol açarak, toplumsal bağları zayıflatabilir. Bu durumda, insanlar kendi başlarına yaşayabileceklerini, hatta aile veya komşuluk ilişkilerinin gereksiz olduğunu düşünebilir hale gelebilir. Bu, bireycilik ve yalnızlaşmanın artmasına neden olurken, sosyal yardımların uzun vadede çalışmadan elde edilen kazançlara bağımlılığı artırabileceği iddia ediliyor. Geleneksel olarak, toplum içinde dayanışma ve yardımlaşma önemlidir. Metinde belirtilen "Komşu komşunun külüne muhtaçtır" atasözü, bu dayanışmanın önemini vurguluyor. Ancak, devletin sağladığı yardımlar bireylerin bu tür ilişkilere ihtiyaç duymadıkları algısını güçlendirebilir.

Katılımcı 6, "*Şöyle ki, günümüz dünyasında ekonomik krizler, sosyal ve ekonomik eşitsizlikler, işsizlik, doğal afetler ve savaşlar gibi faktörler, toplumsal dengeleri bozan birçok sorun yaratıyor. Bu durum, doğal olarak muhtaç insan sayısının artmasına yol açıyor. Yani sivil*

toplum kuruluşları ne kadar fazla kişiye ulaşsa da, yardım edebildiğimiz üç kişinin yanı sıra beş kişi daha mağdur hale gelebiliyor. Bu yüzden, sivil toplum kuruluşlarının ve özellikle insani ve İslami kuruluşların birlikte hareket etmesi gerekiyor. Bunu şöyle düşünebiliriz: Üç tane 'bir'i toplarsak üç eder, ancak yan yana koyduğumuzda yüz on bir olur. Burada önemli olan, nicelikten ziyade nitelikli bir şekilde iş birliği yapmaktır. Eğer kuruluşlar birlikte hareket edebilirse, bu durum daha olumlu bir sonuç doğurur ve muhtaç insan sayısı azaltılabilir. Ancak biz sadece belli bir gruba yardım ederken diğerlerini göz ardı edersek, yardım yaptığımız kısımda iyileşme sağlansa bile, mağduriyet genel anlamda devam eder ve sorun çözülmüş olmaz."

Katılımcı 6, sivil toplum kuruluşlarının, özellikle de insani ve İslami kuruluşların, birlikte ve koordineli bir şekilde çalışması çok önemine dikkat çekerek günümüz krizlerine el birliğiyle daha etkili bir sonuç alınacağını ifade etmektedir. Bu neticesinde, sivil toplum kuruluşlarının iş birliği yaparak daha geniş ve etkili çözümler üretmesi gerektiğini vurguluyor. Yardımların sadece bir grup insanı değil, daha geniş kesimleri hedef almasının önemine dikkat çekiyor.

Katılımcı 9, *'' Çünkü muhtaç sayısı asla azalmıyor, insanların ihtiyaçları sürekli artıyor. Bugün lüks sayılan tüketim ürünleri bile artık temel ihtiyaç haline geldi. Örneğin, bir çocuğu olan ailenin evinde 10 GB internet olması gerekiyor. Bilgi okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, çevre bilinci gibi konularda gelişmek için sosyal medyayı kullanmak şart. Bu da laptop ve telefon gibi teknolojik aletleri gerektiriyor. Yani, insanların gelişmesi ve sürdürülebilir bir hayat kurabilmesi için eğitimden, iş hayatından ve sosyal çevreden kopmayan bir standart oluşturmak gerekiyor. Bu ihtiyaçları doğru tanımlamak çok önemli. İnsanlara yardım yaparken sadece makarna dağıtmak yerine, hayata uyum sağlayabilecekleri ve katılabilecekleri çözümler üretmeliyiz. Bu çözümleri projelendirerek ve fonlayarak sosyal yardım uygulamalarına dönüştürmeliyiz.''*

Katılımcı 9, farklı bir yorum getirerek şunu ifade etmektedir. Muhtaç insan sayısının artmasının nedenlerini modern yaşamın değişen koşulları üzerinden ele alıyor. Yardımların artmasına rağmen, insanların ihtiyaçlarının giderek çeşitlenmesi ve büyümesi bu durumu tetikliyor. Bugünün lüksleri, yarının zorunlulukları haline geliyor. Bir aile, çocuğunun gelişimi için artık internet ve teknolojiye ihtiyaç duyuyor; bu da temel ihtiyaçların yeniden tanımlanmasını gerektiriyor. Bu nedenle yardımların sadece kısa vadeli ihtiyaçları karşılamakla kalmayıp, insanları eğitime, iş dünyasına ve sosyal yaşama bağlayan, uzun vadeli çözümler sunması gerektiği savunuluyor.

Katılımcı 10, *'' Gelir dağılımındaki bozukluk, maalesef liberal ekonominin ortaya çıkardığı ciddi bir problem ve bu sorun hızla büyüyor. Dünya nüfusunun yüzde biri, geri kalan yüzde 99'dan çok daha fazla bir gelire sahip. Bundan 5-6 yıl önce bile bu kadar belirgin değildi, durum daha iyiydi. 10 yıl önce ise daha farklıydı. Oxfam gibi kuruluşların verilerine bakarsanız, gelir dağılımındaki bozulmanın ne kadar ciddi olduğunu görebilirsiniz. Bu, küresel bir problem ve göç olgusunda da bunu gözlemliyoruz. Dünyada pek çok ülke, göçmenlerin gelmesini önlemek için duvar örmeye çalışıyor. Ancak insanların temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamadığı zaman göç etmeleri kaçınılmaz oluyor. Dolayısıyla bu durumun ana nedeni, gelir dağılımındaki*

bu ciddi adaletsizliktir. İkinci bir neden ise, insanların gerekli altyapıya sahip olmamaları. Eğitim, bu altyapının bir parçası. Ayrıca, genel olarak ekonomik sistem, insanları kolay yoldan para kazanmaya yönlendiriyor. Eğitim sistemi de bu eğilimi destekliyor. Ekonomik sistem başarıyı doğru bir şekilde ödüllendirmezse, insanlar başka yönlere kayıyor. Özellikle gençlerde, kolay para kazanma içgüdüsü çok daha yaygın. Bu durum, ister kültürel ister ekonomik olarak bilinçaltında destekleniyor. Böyle bir ortamda, genç olduğu halde çalışabilir durumda olan bireylerin muhtaç hale gelmesi daha olası hale geliyor. Bu kişiler, gerekli altyapıyı ve temel becerileri edinemiyor, kolay para kazanma arayışına giriyor, ancak başarılı olamayınca muhtaç duruma düşüyorlar. Tabii ki başka faktörler de vardır, ancak benim şu anda dikkatimi çeken iki büyük faktör bu şekilde özetlenebilir.''

Katılımcı 10, bu soruya çok derin analiz etmektedir. Sosyal yardım kuruluşlarının sayısındaki artış ile muhtaç bireylerin sayısının artışı arasındaki ilişki, sosyolojik ve ekonomik açıdan derinlemesine incelenmesi gereken bir meseledir. Bu durum, özellikle gelir dağılımındaki adaletsizliklerin ve ekonomik sistemin bireyler üzerindeki etkilerinin çarpıcı bir göstergesidir. Liberal ekonomik sistemin getirdiği en büyük problemlerden biri olan gelir dağılımındaki dengesizlik, dünya genelinde toplumsal sınıflar arasındaki uçurumun giderek büyümesine neden olmaktadır. Metin, bu bozulmayı Oxfam gibi kuruluşların verileriyle destekleyerek, dünya nüfusunun yüzde birinin geri kalan yüzde 99'dan çok daha fazla gelir elde ettiğini vurgulamaktadır. Bu veri, küresel ekonominin eşitsiz yapısını gözler önüne sermektedir.

Bu sosyo-ekonomik eşitsizlik, sadece gelir dağılımı alanında değil, aynı zamanda küresel göç olgusunda da kendini göstermektedir. Yaşam koşullarının temel gereksinimlerini karşılayamayan bireyler, daha iyi bir hayat umuduyla başka ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum, ülkelerin sınırlarını kapatma çabalarını artırsa da, temel yaşam ihtiyaçlarına erişemeyen bireylerin çaresizliği karşısında etkisiz kalmaktadır. Gelir dağılımındaki bozulma, küresel göç krizinin de ana sebeplerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Diğer yandan, eğitim ve ekonomik sistemler, bireylerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını destekleyecek gerekli altyapıyı sağlayamamaktadır. Özellikle gençler arasında "kolay para kazanma" içgüdüsü, kültürel ve ekonomik yapılar tarafından teşvik edilmektedir. Ekonomik sistemin başarısızlıkları, bireyleri kolay yoldan kazanç elde etmeye yönlendirdiğinde, gerekli beceri ve altyapıdan yoksun kalan gençler başarısızlıkla karşılaşmakta ve muhtaç duruma düşmektedir. Bu durum, modern toplumlarda muhtaç bireylerin sayısının neden sürekli arttığına dair bir ipucu sunmaktadır. gelir dağılımındaki bozulma ve ekonomik sistemin bireylere sunduğu adaletsiz fırsatlar, toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirmekte, sosyal yardımlara olan ihtiyacı artırmakta ve bireylerin ekonomik hayata katılımını engellemektedir. Bu yapısal sorunlar, sadece sosyal yardım kuruluşlarının sayısını artırmakla çözülemez;

aksine, daha adil bir gelir dağılımı ve bireylerin kendilerini geliştirebilecekleri altyapıların oluşturulması gereklidir.

Katılımcı 5, '' *Yani Türkiye genelinde şu anda ekonomik süreç bunun artmasında bir sebep. Yani en büyük sebep o görüyorum. İşsizlik başvurulardan ve sahadaki tespitlerden bu çıkıyor. Onun haricinde. Diğer bir algı var. O da biraz da şeyden de kaynaklanıyor. Bu işin bütün STK'lar bazında bireysel yapılmasından kaynaklanıyor. Biz kaymakamlık ziyaretlerinde, valilik ziyaretlerimizde özellikle bunu dile getirmiştik. Ama sistemin açılmasıyla alakalı sıkıntılar yaşadıkları için ortak bir platform yapamıyoruz. Yani bir ihtiyaç sahibi muhtaç diyelim. Başvuru yaptığı zaman bütün STK'lar bunu görebilmeli. Ortak bir sistem o sistem olmalı. Bu olmayınca da bu ayırdım ayrımı yapamıyoruz. İhtiyaç sahibi caddenin başından başlıyor. Sonuna kadar bütün derneklerimize başvuru yapıyor. Kaymakamlıktan da alıyor. Buna da çözüm üretemiyoruz. Bu da sizin dediğinize de sebebiyet veriyor* (kazan kapısı görerek insanları tembelliğe sevk etmek). *Yani bunu toplam vatandaşın aldığı kaynağı anlarsak çok yüksek oranlar çıkarıyor.*"

Katılımcı 5 bir STK yöneticisi olarak, STK'lar arası yaşanan koordinasyon eksikliğiyle birlikte Türkiye'de yaşanan ekonomik sıkıntılar, ihtiyaç duyanların sayısını artırmış durumda olduğunu ifade etmektedir. Özellikle işsizlik, bu durumun en büyük nedenlerinden biri. Ancak asıl sorun, farklı yardım kuruluşlarının birbirinden bağımsız çalışması. Bir kişi, farklı kuruluşlara başvurarak birden fazla yardım alabiliyor. Bu da gerçek ihtiyacı belirlemeyi zorlaştırıyor ve kaynakların verimsiz kullanılmasına neden olduğunu açıklıkla söylemektedir. SYDV kullandıkları ortak bir sistem gibi veri programına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Katılımcı 7, "*Yardım, geçici bir çözümdür. İslam ekonomisi açısından sadaka, zekât ve fitre birer ibadettir. Bu ibadetleri yerine getirebilecek duruma gelmek, kişinin Müslümanlık kalitesi açısından önemlidir. Sürekli zekât alan ve hiç zekât verecek hale gelmeyen bir kişi, bu ibadetin gerektirdiği olgunluğa ulaşmamış demektir. Yardımlarla bir toplumun kalkınması veya fakirliğin azaltılması mümkün değildir. Fakirliğin azalması, istihdamın sağlanması ve emeğin hak ettiği karşılığı bulması ile mümkündür. Yardımlarla bu sorunun çözüleceğini düşünmüyorum.*"

Katılımcı 7, yoksulluğun sosyal yardımlarla değil, istihdamın artırılması ve emeğin hak ettiği seviyeye ulaşmasıyla çözülebileceğini savunuyor. Ona göre, bireylerin sürekli yardıma bağımlı hale gelmesi yerine, kendilerini geliştirmeleri ve kendi ayakları üzerinde durmaları hedeflenmeli. Yardımlar, yalnızca geçici bir çözüm sağlar ve kalıcı refah için yeterli değildir. Asıl amaç, bireylerin çalışarak gelir elde etmelerini sağlamak ve böylece toplumun ekonomik yapısını güçlendirmektir. Bu yaklaşım, yoksulluğun kalıcı olarak azalması için en etkili yoldur.

Katılımcı 13, '' *Sosyal yardımların yapıldığı yerler genellikle ekonomik ve yapısal sorunları olan, özellikle Afrika ülkeleri ve Türkiye gibi orta gelişmişlik düzeyindeki ülkelerdir. Gelişmiş ülkelerde bu durum daha az görülür. Gelişmekte olan ülkelerde, demokratik kurumlar ve hukuk sistemi gibi yapısal sorunlar yaşanabilir. Bu sorunlar, darbeler, siyasi istikrarsızlık ve dış*

güçlerin etkisi gibi faktörlerle daha da derinleşebilir. Bu durum, sosyal yardımların doğru kişilere ulaşmasını engelleyerek, çıkar ilişkilerini güçlendirir. Ekonomik eşitsizlikler de sosyal yardımların etkinliğini azaltır. Gelir dağılımındaki adaletsizlik, zenginlerin daha da zenginleşmesine ve yoksulların daha da yoksullaşmasına neden olur. Bu durum, enflasyon gibi ekonomik mekanizmalar aracılığıyla hızlanır. Türkiye'de yakın zamanda yaşanan ekonomik kriz, bu durumu açıkça göstermektedir. Az gelişmiş ülkelerde ise sömürgecilik geçmişinin etkileri hala devam etmektedir. Bu ülkelerdeki kaynaklar etkin bir şekilde kullanılamadığı için yoksulluk artar. Bu durum, dış güçlerin baskısı altında gerçekleşen bir dayatma olarak değerlendirilebilir.''

Katılımcı 12, *''Muhtaç insan sayısının artmasının nedenleri, birkaç temel faktörle açıklanmaktadır. Nüfusun hızla artması, yardım etme kapasitesini aşmaktadır. Dünya nüfusu hızla büyümekte ve bu durum yardıma muhtaç insan sayısını artırmaktadır. Ayrıca, küresel ve yerel krizlerin sayısının artması, ekonomik istikrarsızlıklar ve doğal afetler gibi faktörler yardıma olan ihtiyacı yükseltmektedir. STK'ların yavaş gelişmesi de bu soruna katkıda bulunmaktadır; nüfus hızla artarken, STK'ların yardım kapasitesi aynı oranda gelişmemektedir. Aynı zamanda, gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve eşitsizliklerin artması da sosyal yardımlarla bu durumu çözmeyi zorlaştırmaktadır. Şehirleşme ise başka bir etken olarak öne çıkmaktadır; köylerde daha düşük gelirle rahat geçinen insanlar, şehirlerde aynı gelirle geçinemez hale gelmekte ve bu da yoksulluğu derinleştirmektedir. Ayrıca, yapılan yardımlar kalıcı çözümler sunmak yerine geçici destekler olduğu için, yardıma muhtaç insan sayısı azalmamakta, hatta artmaktadır.''*

Katılımcı 12, muhtaç insan sayısındaki artışın karmaşık bir sorun olduğunu ve birden fazla faktörün etkisiyle ortaya çıktığını vurguluyor. Nüfus artışı ve krizler gibi kaçınılmaz faktörlerin yanı sıra, STK'ların yetersiz gelişimi, gelir dağılımı eşitsizliği, şehirleşme ve kalıcı olmayan çözümler gibi sorunlar da bu durumu etkiliyor. Katılımcı, özellikle gelir dağılımı eşitsizliğine ve kalıcı olmayan çözümlere dikkat çekerek, sosyal yardımların sadece geçici rahatlama sağladığını ve yoksulluğun temel nedenlerini ele almadığını ima ediyor. Bu, daha sürdürülebilir ve uzun vadeli çözümlerin gerekliliğini ortaya koyuyor. Katılımcı 12, muhtaç insan sayısındaki artışın nedenlerini çok yönlü bir şekilde değerlendiriyor ve hem küresel hem de yerel faktörlerin bu soruna katkıda bulunduğunu belirtiyor. Bu analiz, sorunun karmaşıklığını anlamak ve etkili çözümler geliştirmek için önemli bir başlangıç noktası sunuyor.

3.3.1.3. Sosyal yardımlar insanları tembelleştiriyor mu?

Katılımcı 2, *"Tembellik ifadesi biraz ağır ve yargılayıcı bir ifade olabilir. Bu, yardımlar alan kişilerin gayret göstermediği ve sadece yardım alarak yetindiği anlamını taşıyabilir. Belki de bu durumu tanımlamak için daha uygun bir kelime seçilmelidir. Ancak, şu bir gerçek ki, bazı insanlar sosyal yardım aldıkları için ekstra bir çaba göstermeleri gerekmediğini düşünebilirler.*

Devletten yardım alanlar bu durumu daha sürdürülebilir bir kaynak olarak görebilirken, sivil toplum kuruluşlarından yardım alanlar, yardımların sürekliliği konusunda endişe duyabilirler. Devlet yardımları, bazen seçim dönemleri ve belediyelerde yaşanan değişiklikler nedeniyle belirsizlik yaratabilir. Bu belirsizlik, insanların gelecekteki yardımlara güven duymamasına yol açabilir. Yardım alan bazı kişilerin pasif hale geldiği durumlar elbette vardır, ancak tüm yardım alanları tembellikle suçlamak doğru olmaz. Öte yandan, mikro finans gibi karşılıksız yardımlar yerine, geri ödemesi olan destekler sağlandığında, bu tür yardımlar insanları daha aktif ve sorumlu bir hale getirebilir. Tembellik eleştirisi her durumda geçerli olmayabilir, ancak sosyal yardımların bazen insanları daha pasif hale getirdiği de bir gerçektir."

Katılımcı 2, Sosyal yardımların insanları tembelliğe sevk edip etmediği konusundaki görüşleri ele alıyor. Ve "tembellik" ifadesinin kullanımı sorguluyor ve bunun yargılayıcı olabileceği vurgulanıyor. Yardım alan kişilerin tümünü bu şekilde nitelendirmenin adil olmadığı belirtiliyor. Bu görüş, sosyal yardımların etkilerini daha geniş bir perspektiften değerlendirmeyi öneriyor. Sosyal yardımların, bazı durumlarda kişileri daha pasif hale getirebileceği kabul edilse de bu durumun genelleştirilmesi doğru bulunmuyor. Yardım alan insanların bir kısmı, yardımları bir tür güvence olarak görebilir ve bu da onların ek çaba göstermelerini engelleyebilir. Ancak, yardımın türü ve şartları da bu durumu etkileyebilir. Örneğin, mikro finans gibi geri ödemeli yardımlar, bireyleri daha sorumlu ve aktif hale getirebilir. Bu açıdan bakıldığında, sosyal yardımların tasarımının büyük önem taşıdığı söylenebilir. Yardımların, bireyleri desteklemenin ötesinde, onları daha bağımsız ve üretken hale getirecek şekilde yapılandırılması gerektiği vurgulanıyor. Yardımların koşulsuz ve sürekli olması, bazı bireyleri pasif hale getirebilirken, daha katılımcı ve sorumluluk gerektiren modeller, kişisel gelişimi ve ekonomik bağımsızlığı teşvik edebilir. Sosyal yardımların insanları tembelliğe sevk ettiği iddiası, yardımların türü, süresi ve bireylerin durumuna bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Bu yüzden, sosyal yardım politikalarının, bireylerin aktif ve sorumlu bir şekilde topluma katkıda bulunmalarını sağlayacak şekilde tasarlanması önemlidir. Yardım alanların pasifleşmesinden ziyade, onları güçlendiren ve bağımsızlıklarını teşvik eden yaklaşımlar geliştirilmelidir.

Katılımcı 1 ''*Devlet kurumlarının sağladığı sosyal yardımların, bazı durumlarda asalak bir grup oluşturduğu gerçeğiyle karşı karşıyayız. Bu nedenle, verilen yardımların doğru ve yerinde olmasını sağlamak, destek mekanizmalarını kontrol etmek ve denetim mekanizmalarını hem kurumlar hem de bu kaynaklar için geliştirmek zorundayız. Yardım dağıtımında "bir elin verdiğini diğer elin görmemesi" anlayışı, bugün istismar edilen bir durum haline gelmiştir. Kur'an-ı Kerim, yardımların sadece gizli değil, açık bir şekilde de yapılmasını önerir. Her ibadet ve yaklaşım, kendi zamanında ve bağlamında anlam kazanır; dolayısıyla yardımların da bu şekilde organize edilmesi gerekir. Örneğin, yardım kuruluşları kaynaklarını paylaşıp koordinasyon sağlasalar, istismarın bir kısmını engelleyebilirler. Ayrıca, yapılan yardımın ihtiyaç sahibinin tüm gereksinimlerini karşılamak yerine, az bir miktar olarak verilmesi durumunda, kişinin daha fazla çaba göstermesi teşvik edilebilir. Yardımların ihtiyacı gerçekten karşılayacak şekilde organize edilmesi önemlidir. Konya'da yapılan bir çalışma, aşevlerinin günlük 52.000 kişiye yemek dağıttığını, ancak bu sayının üçte ikisinin aslında muhtaç olmadığı halde yardım aldığını ortaya çıkardı. Bu durumu düzeltmek için bir bilgisayar programı*

geliştirildi ve T.C. kimlik numaraları üzerinden ailelerin hangi aşevlerine üye oldukları belirlendi. Sonuç olarak, aşevinden yararlanan kişi sayısı 8.000'e kadar geriledi, bu da daha rasyonel bir sayı oldu. Bu örnek, yardım dağıtımında koordinasyonun önemini gösteriyor. Bu tür koordinasyonlar, sivil toplum kuruluşları tarafından yapılmalı ve devlet müdahalesi beklenmemelidir. Sivil toplumun, bulunduğu noktadaki sorumluluk duygusuyla hareket etmesi ve kurumlar arası iş birliğine açık olması gereklidir. Entegrasyon derken, kurumsal değil, faaliyet bazında bir entegrasyon kastediyorum. Denetim ve şeffaflık mekanizmaları, kurumların yanı sıra bu yardımlardan faydalananlar için de geçerli olmalıdır. Bu süreçte verilerin paylaşımı ve koordinasyonu önemlidir. Tarih boyunca yardım istismar eden insanlar olmuştur, ancak bu yardımları doğru kanallarla en iyi şekilde konumlandırmak gerekir.''

Katılımcı 1 Sosyal yardımların insanları tembelleştirmesi sorusu üzerine sosyal yardımların dağıtımı ve bu süreçte karşılaşılan zorluklar üzerine derinlemesine bir analiz sunuyor.

Sosyal Yardımların İstismar Edilmesi: Katılımcı, sosyal yardımların bazen asalak bir grup oluşturabileceği gerçeğine işaret ediyor. Bu, sosyal yardım programlarının nasıl kötüye kullanılabileceğine dair önemli bir uyarı. Yardımların doğru ve yerinde verilmesi gerektiği, aksi takdirde sistemin suistimal edilebileceği vurgulanıyor.

Denetim ve Şeffaflık: Yardım programlarının etkinliği için denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiği belirtiliyor. Hem yardım dağıtan kurumların hem de yardım alanların şeffaf bir şekilde izlenmesi, yardımların amacına ulaşması için kritik bir unsur olarak öne çıkıyor.

Yardımların Koordinasyonu: Katılımcı, sivil toplum kuruluşlarının (STK) iş birliği yaparak, kaynakları daha etkili bir şekilde kullanmalarının önemine dikkat çekiyor. Kurumlar arası iletişim ve koordinasyonun eksikliği, yardım dağıtımında gereksiz tekrarlar ve kaynak israfına yol açabilir. Bu tür iş birliği, istismar riskini azaltabilir ve yardımların daha adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayabilir.

Gerçek İhtiyaç Sahiplerine Ulaşmak: Yardımların sadece gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşması gerektiği vurgulanıyor. Konya'daki örnek, aşevlerinin yardımlarının nasıl suistimal edildiğini ve bu sorunun nasıl çözüldüğünü gösteriyor. Bu türden bir çözüm, sosyal yardım sistemlerinin daha verimli çalışmasına katkı sağlayabilir.

Sivil Toplumun Rolü: Katılımcı yardım dağıtımında sivil toplum kuruluşlarının rolünün önemini vurguluyor ve devlet müdahalesine gereksinim duyulmadan, STK'ların kendi sorumluluk bilinciyle hareket etmesi gerektiğini savunuyor. Bu, toplumun kendi içindeki dayanışma ve sorumluluk duygusunun güçlendirilmesi gerektiği anlamına gelir.

Katılımcı 1, genel olarak sosyal yardım sistemlerinin etkinliği, şeffaflığı ve adaleti konularında önemli tespitler yapıyor. Sosyal yardımların istismar edilmesini önlemek ve gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşmak için denetim, şeffaflık, koordinasyon ve sivil toplumun aktif rolü üzerinde duruluyor. Bu, sosyal yardım programlarının sürdürülebilirliği ve etkisi açısından kritik bir bakış açısı sunuyor. Sistemin suistimal

edilmemesi ve yardımın gerçekten ihtiyaç sahiplerine ulaşması için yapılması gerekenler, pratik örneklerle desteklenmiş ve bu da önerilerin uygulanabilirliğini artırıyor.

Katılımcı *11 '' Tabii ki, hazır gelen yardımlar konusunu sadece Afrika veya yoksul ülkelerle sınırlı düşünmek doğru olmaz. Sosyal devlet anlayışının gelişmiş olduğu Avrupa ülkelerinde de bu durum sıkça görülür. Örneğin, buradan göç eden ya da iş için Avrupa'ya giden insanlarla birebir mülakat yaptığınızda, genellikle şu tür ifadeler duyarsınız: "Çalışmasan bile şu kadar para alıyorsun, çalışmaya başlarsan çocuk sayısına göre şu kadar para alıyorsun" gibi. Bu tür hazır para veya destekler, kitleyi tembelliğe itebilir. Çünkü insanın temel dürtüsü, ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaktır. Bu ihtiyaçlar giderildiğinde, tembellik ortaya çıkabilir.Ancak bunu tam olarak ölçmek zordur. Afrika özelinde bir çalışma yapılsa bile, "Bu insanlar tembeldir" diyemeyiz. Bu durumda bir alışkanlık problemi ortaya çıkar. Yüzde yüz çalışılabilecek bir ortamın yoksunluğundan söz edemeyiz. Herhangi bir ülkeye gittiğinizde, "Bu insanlar ne yapsın, çalışabilecek bir ortam yok" diyemezsiniz. Burada gayret eksikliğinden bahsedebiliriz. Bu gayret eksikliğini teşvik eden unsurlardan birinin, hazır gelen yardımlar olduğunu düşünüyorum. Zaten bu nedenle, merkezimize eğitimi alıyoruz. Amacımız, sadece bir yardım kuruluşu olarak kalmayıp, eğitim yoluyla bu ataletten insanları belli bir ölçüde çıkartabilmek.''*

Katılımcı 11'in görüşüne göre, sosyal yardımların insanları tembelleştirme potansiyeli yalnızca Afrika veya yoksul ülkelerle sınırlı değil; gelişmiş Avrupa ülkelerinde de benzer durumlar gözlemleniyor. Yardımların, insanların temel ihtiyaçlarını karşılaması nedeniyle, çalışmaya teşvik etmeyip tembelliğe yol açabileceği ifade ediliyor. Ancak, bu durumu kesin olarak ölçmek zor. Yardım alan insanların tembel olduğunu söylemek yerine, burada bir alışkanlık sorunu olduğunu vurguluyor. Çalışabilecek bir ortamın olmaması gerekçesiyle tembellik açıklanamaz; asıl sorun gayret eksikliği olabilir. Bu nedenle, sadece yardım dağıtmak yerine, eğitim yoluyla insanları bu ataletten kurtarmayı hedeflediklerini belirtiyor.

Katılımcı 3 *'' Sosyal yardımların insanları tembelliğe yönlendirdiği bir boyut var, kısmen de olsa var. Bunu somut bir örnekle ifade edeyim. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları var, malum. İlçelerdeki kaymakamlıklarda bu vakıfların portföylerinde yer alan kişilere baktığınızda, birçoğu sağlık ve çalışma açısından uygun olup, yine de yoksul kategorisinde yer alıyor. Devletin belirlediği bazı kriterler var, örneğin ailenin asgari ücretin üçte birini geçmeyecek bir gelire sahip olması gibi. Ancak burada devlet, bu kişilerin genç ve çalışabilir durumda olup çalışmadığını çok fazla göz önünde bulundurmuyor, gördüğüm kadarıyla. Ama biz bu kişilere sosyal yardımlar vermeye devam ediyoruz ve bu yardımlar, benim gözlemime göre insanları tembelliğe yöneltiyor. Yani bu tür kişilere yardım verildiğinde, yardıma alışmış bir topluluk oluşuyor. Kişi de "Zaten devlet bana yardım veriyor, kış geldiğinde kömür veriyor, aylık da belli bir maaş veriyor" deyip çalışmayı tercih etmeyen bir kesim oluşuyor, bunu gözlemledim. Sivil toplum kuruluşlarının durumu konusunda çok somut bir gözlemim yok. Sivil toplum kuruluşlarının ne kadar düzenli yardım sağladığını tam olarak bilemiyorum. Ancak devletin verdiği bu tür yardımlarda bir sorun olduğunu düşünüyorum. Yani bu yardımlar, insanları tembelliğe alıştıran, hazıra yönelten bir etkiye sahip. Ayrıca, insanlar bu yardımları alırken*

kendilerini mahcup hissetmiyorlar; bunu devletin görevi olarak görüyorlar. Bu nedenle de sosyal yardıma başvurmakta daha rahat davranıyorlar.''

Katılımcı 3'ün vurguladığı nokta, sosyal yardımların, özellikle çalışabilecek durumda olan insanlar için, bir tür rahatlık ve tembelliğe yönlendiren bir alışkanlık yaratma potansiyeli bulunuyor. Bu, yardımların amacını aşarak bireyleri üretkenlikten uzaklaştıran bir sonuç doğurabiliyor. Özellikle genç ve çalışabilir bireylerin, sosyal yardımlar sayesinde geçimlerini sağlamaya alışması, onları iş aramaktan ya da çalışmaktan alıkoyabilir.

Bu noktada, sosyal yardımların kime ve ne koşullarda verildiği, yardım sisteminin nasıl yapılandırıldığı kritik hale geliyor. Katılımcı 3'ün gözlemi, yardım alan bazı kişilerin bu durumu "devletin görevi" olarak algılayıp, bunu hak edilmiş bir gelir kaynağı gibi görmeye başladıklarını işaret ediyor. Bu tür bir düşünce, bireylerde sorumluluk bilincini zayıflatabilir ve çalışmaya yönelik motivasyonlarını azaltabilir. Öte yandan, sosyal yardımların tamamen olumsuz sonuçlar doğurduğunu söylemek de doğru olmaz. Gerçekten yardıma muhtaç olan kesimler (engelli bireyler, yaşlılar, çalışamayacak durumda olanlar) için bu yardımlar hayati öneme sahiptir. Ancak, çalışabilir durumda olup yardıma bağımlı hale gelen bireyler için farklı stratejilerin uygulanması gerektiği açık. Bu stratejiler, kişilerin yardımlara bağımlı kalmasını engelleyerek, onları üretken ve bağımsız bireyler haline getirmeye odaklanmalı.

Bu noktada mikro finans, iş edindirme programları ve beceri geliştirme projeleri gibi alternatif çözümler devreye sokulabilir. Bu tür programlar, insanları sadece yardım almaktan çıkararak, kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayacak fırsatlar sunar. Yardım, bir geçiş dönemi desteği olarak kullanılmalı ve bireylerin nihai hedefi, kendi geçimlerini sağlamaya yönelik olmalıdır.

Katılımcı 3'ün gözlemi, sosyal yardımların işlevselliği konusunda dikkatli olunması gerektiğini gösteriyor. Yardımların sürdürülebilirliği için, yardımın verildiği kesimlerin dikkatle değerlendirilmesi, çalışabilecek durumda olanların yardımlardan faydalanırken aynı zamanda iş gücüne kazandırılması gerektiği vurgulanıyor. Yardıma muhtaç olanlarla çalışabilir olanlar arasındaki bu farkı netleştirmek, yardımların etkisini artırabilir ve toplumsal refaha katkı sağlayabilir.

Katılımcı 4, *'' Şunu belirtmek gerekir ki, sosyal yardımların sosyal hizmet modellerine dönüştürülmesi gerekmektedir. Sosyal yardımlar, karşılıksız verilen yardımlardır ve kişilere herhangi bir sorumluluk yüklemez. Tamamen insani amaçlarla sunulur ve yalnızca tüketilmeye yöneliktir. Ancak, bu yardımları sınırlı kaynaklarla uzun vadede sürdürmek imkansızdır. Yardım ettiğiniz bir kişi, ertesi gün tekrar yardıma ihtiyaç duyar. Bu durum, sosyal yardım kuruluşlarının bağışlarla ya da sınırlı fonlarla çalıştığı göz önünde bulundurulduğunda, sürdürülebilir değildir. Sosyal yardımların sınırı yoktur; ne kadar yardım edilirse edilsin, ihtiyaçlar bitmez. Bu, ekonomi biliminin temel ilkelerinden biridir: Sonsuz ihtiyaçlar, kıt kaynaklarla karşılanmaya çalışılır. Bu bağlamda, sosyal yardımlar yerine sosyal hizmet modelleri geliştirilmelidir. Bu modeller, bireyleri yalnızca yardıma bağımlı bırakmak yerine, kendi ayakları üzerinde durabilecek hale getirmeye yönelik olmalıdır. Kişinin*

ekonomik yoksunluğu ya da eğitim eksikliği olabilir. Burada sosyal yardımla, kişinin bu eksiklikleri giderilerek kendi kendine yetebilmesi sağlanmalıdır. Sosyal hizmetler karşılıklıdır; yani kişiye bir görev verir ve o görevi yerine getirdiğinde destek sunmaya devam edersiniz. Örneğin, eğitim alırsa ya da bir meslekte ilerlerse ona destek sunarsınız. Böylece, bir süre sonra kişi kendi ekonomik özgürlüğüne kavuşur ve hatta başkalarına yardım edebilecek hale gelir. Sosyal yardımlar ise bu döngüyü yaratmaz; aksine hem yardım alan hem de yardım eden tarafı tüketir. Oysa sosyal hizmetler iki tarafın da kazanmasını sağlar. Mikro finans gibi modellerle, kişiye küçük bir borç vererek iş kurmasını sağlarsınız ve bu borç peyderpey geri ödenir. Böylece hem kişi ekonomik bağımsızlığını kazanır hem de başka insanların bu kaynağa erişmesi mümkün hale gelir. Bu tür sosyal hizmet modelleri, kaynakları koruyarak kişilerin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlar."

"Katılımcı 4, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler arasındaki farkları vurgulayarak, sosyal politikaların daha sürdürülebilir hale getirilmesi konusunda önemli bir tespit yapıyor. Verilen cevapta, karşılıksız sosyal yardımların uzun vadede insanları tembelliğe ve bağımlılığa itebileceği, bunun yerine bireylerin kendi kendilerine yetebilecekleri sosyal hizmet modellerinin geliştirilmesi gerektiği ifade ediliyor. Katılımcı, sosyal yardımların yalnızca tüketmeye dayalı olduğunu ve sınırlı kaynaklarla sürdürülemeyeceğini belirtiyor. Sosyal yardımlar, bireylere geçici bir çözüm sunarken, sosyal hizmetler kişiyi ekonomik bağımsızlığa ulaştırmayı hedefler.

Bu bağlamda, sosyal yardımlar yerine sosyal hizmetlere odaklanmak, bireylerin hem kendi ayakları üzerinde durmalarını hem de toplumun genel refahını artırmalarını sağlar. Mikro finans gibi modeller, insanların küçük iş girişimleri yaparak bağımsız hale gelmesini ve borçlarını geri ödeyerek başka bireylerin de bu kaynağa erişmesini sağlayan başarılı örneklerdir.

Bu yaklaşım, kısa vadeli yardım yerine uzun vadeli çözümler sunan bir sosyal politika modelini öne çıkarıyor. Yardım alan bireylerin, toplumda üretken bireyler haline gelmesi, hem ekonomik hem de sosyal anlamda daha sürdürülebilir sonuçlar doğuracaktır. Yardım ve hizmet arasındaki bu dengeyle, bireylerin yalnızca tüketici olmaktan çıkıp üretici hale gelmesi teşvik edilebilir.

Katılımcı, bir sivil toplum kuruluşunda yönetici olarak, yapılan sosyal yardımların mikro finans araçlarıyla nasıl bir çalışma yürütülebileceğine dair araştırmalar yapmıştır. Hatta, mikro finansın kurucusu olarak bilinen Muhammed Yunus ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve çeşitli İslami mikro finans kuruluşlarıyla temaslar kurulmuştur. Sonuç olarak, bir mikro finans programı oluşturma yönünde bir plan geliştirilmiş ve bazı yardım alan kişilere sosyal yardım yerine karz-ı hasen verilmesi uygulamasına başlanmıştır."

Katılımcı 5 *'' Evet, böyle bir algı var. Bu algı biraz da yardımların STK'lar arasında bireysel bazda yapılmasından kaynaklanıyor. Biz bu durumu kaymakamlık ve valilik ziyaretlerimizde dile getirdik. Ancak sistemin tam olarak açılmaması nedeniyle ortak bir platform oluşturulamadı. Bir ihtiyaç sahibi başvuru yaptığında, tüm STK'lar bu başvuruyu görebilmeli. Ortak bir sistem kurulmadığı için bu ayrımı yapamıyoruz. İhtiyaç sahibi bir kişi, caddenin*

başından başlayarak sonuna kadar bütün derneklere başvuruyor. Aynı zamanda kaymakamlıktan da yardım alabiliyor. Bu duruma da bir çözüm üretemiyoruz. Bu durum, sizin dediğiniz gibi, yardımların gereksiz yere tekrarlanmasına ve suistimale yol açıyor. Yardımların gereksiz yere tekrarlanması oranları bu şekilde oldukça yüksek seviyelere çıkabiliyor.''

Katılımcı 5, bu soruya yanıt verirken, yardım alan kişilerin STK'ları suistimal etme yöntemlerinden bahsediyor. Özellikle ihtiyaç sahiplerinin birden fazla sivil toplum kuruluşuna (STK) aynı anda başvurarak, her birinden yardım aldığını ve bu şekilde yardımların gereksiz yere tekrarlandığını ifade ediyor. Bu durum, gerçek ihtiyaç sahiplerini belirlemede zorluk yaşanmasına ve yardımların etkin kullanılmamasına neden oluyor. Katılımcı 5, suistimalin önlenmesi için ortak bir veri tabanı veya platform kurulmasının, tüm STK'ların yardım alan kişilerin başvurularını takip edebilmesi açısından önemli olduğunu vurguluyor. Böylece bir kişinin aynı yardımı farklı yerlerden tekrar tekrar almasının önüne geçilebilir. Katılımcı 5, devletin kullandığı Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Platformu (BSYBP)'nun Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) dışında da sivil toplum kuruluşlarının (STK) kullanımına açılması gerektiğini vurguluyor. Bu sistem, yardım başvurusu yapan kişilerin merkezi olarak takip edilmesini sağladığı için, STK'ların da bu platforma erişimi olursa, yardımların tekrarlanmasının ve suistimalin önüne geçilebileceğini düşünüyor. Ortak bir platform kullanılmasıyla, her başvuru daha etkin bir şekilde değerlendirilebilir ve gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşılması sağlanabilir. Böylece yardım alan kişiler aynı yardımı farklı kurumlardan birden fazla kez alamayarak sistemi suistimal edemezler.

Katılımcı 6, *''Şöyle, eğer bir ihtiyaç sahibi kişiye her ay 5 bin lira vereceğinizi taahhüt ederseniz, kişi bu paranın düzenli olarak geleceğini bilerek, "Bunun için bir şey yapmama gerek yok" diye düşünüp tembelleşebilir. Ancak, kişiye "Sana 5 bin lira vereceğim, ama bu süreçte bir çaba gösterip kendini geliştirmeli ve kendi ayakların üzerinde durabilmek için çalışmalısın" mesajını verirseniz, bu yardımın belirli bir süre (örneğin 5-6 ay) devam edeceğini söylerseniz, kişi kendini geliştirmek ve bağımsız hale gelmek zorunda kalır. Böylece tembelleşme oluşmaz. Ancak bu yardımı sadece bir gelir temini, bir geçim kaynağı olarak görürse, tembellik oluşabilir ve bu da bir çözüm sunmaz. Yetim Vakfı'nda nasıl bir çözümümüz var? Biz ihtiyaç sahibi ailelerimizi düzenli olarak takip ediyoruz. Yılın belli dönemlerinde yaptığımız kampanyalar, Ramazan, Kurban, kırtasiye ve kış yardımları gibi yardımlarla destek sağlıyoruz. Aynı zamanda sosyal nakdi yardımlarla da ailelerle sürekli temas halindeyiz. Ailelerin genç bireylerinin gelişimine katkı sağlamak amacıyla atölyeler, kurslar ve etkinlikler düzenleyerek istihdam ve gelişim fırsatları yaratıyoruz. Bu süreçte, ailelerin kendi ayakları üzerinde durmalarına, sosyal ve ekonomik statülerini güçlendirmelerine yönelik çalışmalar yapıyoruz. Ayrıca, ailelerin psikososyal desteğe ihtiyaçları varsa, psikologlarımız, sosyologlarımız veya sosyal hizmet uzmanlarımız devreye giriyor. Bazen bu desteği kendi uzmanlarımızla*

sağlıyoruz, bazen de yönlendirdiğimiz psikososyal danışma merkezleri üzerinden çözüm üretiyoruz.''

Katılımcı 6'nın ifadelerinden şunu anlamaktayız, Sosyal yardımlar, toplumların en kırılgan kesimlerine uzanan bir el olarak görülse de o elin nasıl uzandığı büyük bir öneme sahiptir. Eğer bu yardım eli, birinin avuçlarına sürekli bir miktar para koymakla yetiniyorsa, o avuç zamanla kapanır, insanın çabası körelir, iradesi zayıflar. Yardım, sürekli bir kaynaktan gelen su gibi verildiğinde, o suyun tatlılığı kişiyi tembelliğe sürükler. Kişi bir süre sonra sadece gelen yardımı bekler, hayatı bu dar çerçevede yaşar ve bu kısır döngüye hapsolur. Ancak, yardımlar bir can simidi gibi değil de, bir yüzme öğretmeni gibi verildiğinde işler değişir. İnsana yalnızca geçici bir nefes aldırmakla kalmaz, aynı zamanda ona yüzmeyi, hayatta kendi başına durabilmeyi öğretir.

Yetim Vakfı'nda bizler, yardımlarımızı sadece maddi bir destek olarak görmeyiz. Bir aileye yardım ederken, o yardımı geleceğe köprü kurmak için kullanırız. O ailenin çocukları, gençleri ve hatta ebeveynleri için yollar açarız; atölyelerde, kurslarda yeni yetenekler geliştirmeleri için fırsatlar sunarız. Maddi destek, onların sosyal ve ekonomik gelişimlerini sağlamak için sadece bir basamaktır. Aileyi sadece para ile değil, onlara sunulan eğitim ve fırsatlarla güçlendirmek asıl hedefimizdir. Eğer ihtiyaçları psikolojik bir boyuta ulaşmışsa, onları o derin sudan çekip çıkarmak için uzmanlarımız devreye girer, hayatlarına yeni bir yön kazandırır. Çünkü bizler sadece geçici çözümler değil, kalıcı değişimler yaratmayı amaçlıyoruz. Bu yüzden, yardımı sadece yardım olarak görmek yerine, insanları kendi ayakları üzerinde durabilecek hale getirecek bir araca dönüştürmek gerekiyor. Bu aracın iyi kullanılması, insanları tembelliğe sürüklemek yerine, onlara yeni ufuklar açar, bağımsız ve özgüvenli bireyler haline getirir. Yardım, eğer doğru yönetilirse, bir umut tohumu gibi insanın kalbine ekilir ve o tohum, zamanla güçlü bir ağaca dönüşebileceğini ifade etmektedir.

Katılımcı 9 "*Sosyal yardım sistemleri, işsizlik sigortası gibi, bazen istenmeyen sonuçlara yol açabilmektedir. Örneğin, işsizlik sigortasının yüksek olduğu ülkelerde insanlar, iş aramak yerine sigortadan elde ettikleri gelirle yetinmeyi tercih edebilmektedir. Bu durum, pasif bir emek piyasası yaratabilmektedir. Benzer şekilde, sosyal yardımların bazı türleri, insanların tembelleşmesine ve bağımlılığına neden olabilmektedir. Özellikle, yardımların miktarı düşük ve enflasyon yüksek olduğunda, insanlar daha fazla yardım almaya yönelmekte ve bu durum, çalışmaya olan isteksizliği artırmaktadır. Ayrıca, yardımların sürekliliği ve denetimi konusunda yetersizlikler, insanların bu duruma alışmasına ve bağımlı hale gelmesine neden olabilmektedir. Öte yandan, İslami değerler çerçevesinde zekât, sadaka ve bağış gibi uygulamalar, bireysel ve toplumsal dayanışmayı güçlendirerek daha etkili bir yardımlaşma sistemi oluşturabilmektedir. Bu sayede, insanlar birbirlerine daha yakın hisseder ve ihtiyaç sahiplerine daha duyarlı olurlar. Ancak mevcut sosyal yardım sisteminde, bürokratik engeller ve yanlış teşvikler nedeniyle birçok sorun yaşanmaktadır. Örneğin, aynı aileden farklı kişilerin*

aynı anda yardım alması gibi durumlar, kaynakların israfına ve sistemin suistimal edilmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle, sosyal yardım sistemlerinin daha etkin ve şeffaf hale getirilmesi gerekmektedir.''

Katılımcı 9'un sosyal yardımlara ilişkin yorumu, yardımların merkezi düzeyde değil, yerel düzeyde yapılmasının önemini ve avantajlarını vurgulayan bir perspektifle ele alınabilir. Katılımcı, sosyal yardım sistemlerinin bazı istenmeyen sonuçlar doğurabileceğini belirtiyor. Özellikle işsizlik sigortası gibi yardımların, insanların iş arama motivasyonunu azaltarak pasif bir emek piyasası yaratabileceğine dikkat çekiyor. Benzer şekilde, sosyal yardımların düşük miktarda ve enflasyonun yüksek olduğu durumlarda, insanların daha fazla yardım almaya yöneldiğini ve bu durumun çalışmaya isteksizliği artırdığını ifade ediyor. Bu bağlamda yardımların sürekliliği ve denetimi konusunda yetersizlikler olduğunda, insanlar yardımlara bağımlı hale gelebiliyor.

Yerel düzeyde sosyal yardımların organize edilmesi, Katılımcı 9'un belirttiği sorunların bir kısmını hafifletebilir. Ayrıca STK'lar, yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını daha iyi kontrol edebilir. Yerel düzeyde yapılan yardımlar, bireylerin durumlarını ve ihtiyaçlarını daha yakından takip etme ve denetleme imkânı sağlar. Bu sayede yardımların suistimal edilmesi, aynı aileden birden fazla kişinin haksız yere yardım alması gibi sorunlar daha kolay engellenebilir. Ayrıca, yerel düzeyde yardımların yapılması, topluluk içinde dayanışmayı güçlendirir. Katılımcı 9'un da belirttiği gibi, İslami değerler çerçevesinde zekât, sadaka ve bağış gibi uygulamalar bireysel ve toplumsal dayanışmayı güçlendirir. Yerel yardımlar, bu dayanışma duygusunu canlandırarak, yardım alan kişilerin toplumla daha güçlü bir bağ kurmasına yardımcı olabilir. Yerel düzeyde, insanlar birbirlerinin ihtiyaçlarını daha iyi anlar ve daha hedefe yönelik yardımlar yapabilirler. Bu, yardımların hem daha etkili hem de daha verimli olmasını sağlar.

Katılımcı 10, "*Şöyle dediğim gibi, sosyal yardımlar kesinlikle bir ihtiyaçtır ve gereklidir. Ancak, bunların doğru kullanılması ve doğru yerlere verilmesi çok kritiktir. Eğer bu dikkat edilmezse, bazı kişiler bu yardımları bir gelir kaynağı haline getirebilir. Bu durum, doğru denetimlerin olmamasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan, toplumda her zaman yardıma muhtaç insanlar olacaktır. Hastalık, yaşlılık, işsizlik gibi nedenlerle insanlar zor durumda kalabilir. Bu durum, tarih boyunca her toplumda var olmuştur ve yardımlaşma insani bir görevdir. Önemli olan, yardımların doğru şekilde verilmesidir. İş yapabilecek durumda olan kişilere sürekli hibe vermek yerine, onlara kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için fırsatlar sunulmalıdır. Bu sayede hem kişiler kendi potansiyellerini geliştirebilir hem de topluma katkı sağlayabilirler. Sosyal yardımların her zaman ihtiyaç duyulacağı bir gerçektir. Çünkü birileri hasta olacak, birileri yaşlanacak ve bir şekilde sistem dışı kalabilecektir. Çocuklar, yetimler, öksüzler gibi durumlar da hayatın bir parçasıdır. Asıl mesele, bu yardımları nasıl*

yöneteceğimiz ve doğru kişilere ulaştıracağımızdır. Aksi takdirde, hem gerçek ihtiyaç sahipleri mağdur olabilir hem de sistemde istismarlar yaşanabilir."

Katılımcı 10, sosyal yardımların ihtiyaç duyulacağı bir gerçek olduğunu beyan etmektedir çünkü toplumda her zaman yardıma ihtiyaç duyan bireyler olacaktır. Ancak, asıl mesele, bu yardımların doğru bir şekilde yönetilip yönetilmediğidir. Doğru bir yönetim olmazsa, yardımlar hem gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşamayabilir hem de istismar edilme riski doğar. Bu nedenle, sosyal yardımların sürdürülebilir ve adil bir şekilde organize edilmesi, toplumsal denge ve adaletin sağlanması açısından hayati bir öneme sahiptir.

Katılımcı 7, *'' Sosyal yardımların insanlar çeşit tembellik ettirici bir boyutu olabilir. Dahası benim kanaatime göre daha sıkıntılı bir yönü var. Sosyal yardımın, insanların. Kişiliğine dair bir zararı var mı? İslam literatüründe alan veren el alan elden üstündür tabiri var. Yani bir insanın sürekli başka bireylere, kurumlara muhtaç olması, onun şahsiyetinin, kişiliğinin, kimliğinin olgunlaşmasını zedeleyici bir durumdur. Dolayısıyla elbette. Fiziki olarak bir tembelliğe yönelme durumu olabilir ama ondan daha büyük zararlarının olduğunu da kabul etmek lazım.''*

Katılımcı 7, toplumda sürekli yardım alan kesimin bu durumdan kurtulup yardım eden konumuna geçme hedefinin olmamasını büyük bir sorun olarak görüyor. Yardım alan kişilerin, bu yardımlara bağımlı hale gelmek yerine, kendi geçimlerini sağlayabilecek duruma gelmeleri gerektiğini vurguluyor. Asıl sorunun, bu kesimin "veren el" olma amacını gütmemesi olduğunu ifade ediyor. Yardımların kalıcı bir çözüm olmadığını, bu kişilerin çalışarak refah düzeylerini artırmalarının ve böylece topluma daha fazla katkı sağlamalarının önemine dikkat çekiyor.

Katılımcı 14, "*Asalak yerine 'bağımlı' ifadesini kullanmak daha doğru olur. İnsanlar bir şeye alıştıklarında kolay kolay vazgeçemezler. Bu durum sadece yoksullukla sınırlı değil, herkeste görülebilir. Bu kişiler de paraya bağımlı hale gelmişlerdir. Sivil toplum kuruluşlarının yoksullara aktardığı sosyal yardım miktarı, genel pastanın çok küçük bir kısmını oluşturuyor. Türkiye'de sosyal yardımın büyük bir kısmı devlet tarafından sağlanıyor. Sivil toplumun bu konudaki payı ise oldukça düşük. Bu durum, sivil toplumun yardımlarında daha fazla sorun yaşanmasına neden olabilir. Örneğin, bir önceki yıllarda yapılan araştırmalarda, sivil toplum kuruluşlarının yardımlarında ciddi oranda çakışmalar olduğu tespit edilmişti. Bu durum, sistemdeki denetimin yetersizliğinden kaynaklanıyordu. Sivil toplumun daha esnek ve standart dışı yapısı, bu tür sorunların yaşanmasına zemin hazırlıyor. Dolayısıyla, sivil toplumun yoksullara verdiği yardımların daha sistematik ve şeffaf hale getirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, bu durum hem yardımların etkinliğini azaltacak hem de bağımlılığı artıracaktır.*"

Katılımcı 14, konuşmasında "asalak grup" terimini ağır bulmakta ve bu grubun daha doğru bir ifadeyle sosyal yardımlara "bağımlı" hale geldiğini belirtmektedir. Yardım alan kişilerin bu yardımlara alıştıkları ve bundan kopmanın zor olabileceğini ifade ediyor. Yoksullara yönelik sosyal yardımlarda STK'ların rolünün, Türkiye'de merkezi hükümetin ve belediyelerin yaptığı yardımlarla kıyaslandığında oldukça sınırlı olduğunu, bu yardımların toplam yardım bütçesindeki payının sadece %2-3 civarında

olduğunu vurguluyor. Bu nedenle, sosyal yardımların sorun yaratan bir bağımlılık oluşturma ihtimali olsa bile, bu sorunun çözülmesinin nispeten daha kolay olabileceğini söylüyor.

Bununla birlikte, sosyal yardım sistemlerinin merkezi hükümet ve belediyeler gibi daha yapılandırılmış kurumlarda daha iyi çalıştığını, ancak STK'ların bu yardımlarda daha sistematik bir sorun yaşadığını belirtiyor. Örnek olarak Konya'da %40 oranında mükerrer yardım tespit edildiğini ve STK'larda bu tür sistemsizliklerin daha fazla risk taşıdığını ifade ediyor. Sonuç olarak, sosyal yardımlara bağımlılığın STK'lar için bir sorun olduğunu ve daha etkili bir sistemle, özellikle mikro finans gibi alternatif çözümlerle bu sorunun yönetilebileceğini öne sürüyor.

Katılımcı 12, *''Evet, sosyal yardımlar tembelliğe yol açabilir. Yardım yapan kuruluşların ve fon sağlayanların bu konuya dikkat etmesi gerekir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, yardım modeli sürekli yardım etmek yerine, kişileri kendi ayakları üzerinde durabilecekleri bir noktaya taşımayı hedeflemelidir. Aksi takdirde, insanlar yardıma bağımlı hale gelebilir ve tembelleşebilir. Bu nedenle, mikro kredi veya meslek edindirme gibi çözümlerle kişileri teşvik etmek önemlidir. Eğer kişi gerçekten yardıma muhtaçsa ve kendi kendine yetemeyecek durumdaysa, ona yardım etmeye devam etmek gerekir. Ancak, yardım alan kişilerin bir süre sonra durumlarının tekrar değerlendirilmesi ve gerekirse yardımların azaltılması veya kesilmesi önemlidir. Bu sayede, kişiler kendi ayakları üzerinde durmaya teşvik edilebilir. Yeryüzü Doktorlar Derneği'nin Somali'deki katarakt kampı örneği, yardımların insanları nasıl olumlu yönde etkileyebileceğini gösteriyor. Katarakt ameliyatı olan bir baba, tekrar görebildiği için çocuklarına bakabileceğini ve baba olduğunu hissettiğini söylüyor. Bu örnek, insanların yardım sayesinde hayata tutunabileceğini ve kendi ayakları üzerinde durabilme potansiyeline sahip olduğunu gösteriyor. Yeryüzü Doktorları olarak biz de sağlık yardımı yoluyla insanların hayata tutunmalarına yardımcı olmayı hedefliyoruz. Bu, sadece maddi yardım sağlamaktan daha sürdürülebilir bir yardım şeklidir. Örneğin, katarakt ameliyatı olan bir çocuk okula gidebilir ve eğitim alabilir. Bu da onun gelecekte kendi ayakları üzerinde durmasına yardımcı olacaktır. Yardım yapılan yerlerin ve STK'lara fon sağlayan kuruluşların, yardımların sürdürülebilirliğini ve insanların kendi ayakları üzerinde durmalarını teşvik edecek modelleri benimsemeleri gerekiyor.''*

Katılımcı 12, sosyal yardımların tembelliğe yol açabileceği riskini vurguluyor ve yardım kuruluşlarının bu konuda dikkatli olması gerektiğini belirtiyor. Sürekli yardım sağlamak yerine, kişilerin kendi ayakları üzerinde durabilecekleri bir yapıya kavuşturulması gerektiğini savunuyor. Bu nedenle mikro kredi veya meslek edindirme gibi daha kalıcı çözümlerin devreye sokulması gerektiğini ifade ediyor. Yardım alan kişilerin durumu belirli aralıklarla tekrar değerlendirilip, ihtiyaçları kalmadığında yardımların azaltılması veya kesilmesi gerektiğini öne sürüyor.

Katılımcı, Yeryüzü Doktorlar Derneği'nin Somali'deki katarakt kampı örneğiyle bu fikrini destekliyor. Yardım edilen bir babanın, katarakt ameliyatı sonrası çocuklarına bakabilme yetisini geri kazandığını, bunun ona bir "baba" olma duygusunu tekrar verdiğini anlatıyor. Bu örnek, yardımın insanları hayata tutundurduğunu ve onların kendi ayakları üzerinde durabilme potansiyeline sahip olduklarını gösteriyor.

Yardımların sadece maddi destek sağlamakla kalmayıp, bireylerin uzun vadede bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olacak şekilde organize edilmesi gerektiğini belirtiyor.

Nihai olarak, katılımcı 12, sosyal yardımların sürdürülebilirliği ve insanların bağımsızlıklarına kavuşmalarını sağlayacak bir modelin geliştirilmesini savunuyor. Yardım yapılan yerlerde ve fon sağlayan kuruluşlarda bu tür uzun vadeli çözümler benimsenmeli ve uygulanmalı.

3.3.1.4. Sürdürülebilir sosyal yardımlar ile ilgili dünyadaki çalışmalar nelerdir?

Katılımcı 2, *''Sürdürülebilir sosyal yardımlar konusunda dünya genelinde yapılan en yaygın çalışmalardan biri mikro finans uygulamalarıdır. Mikro finans, yardımları alan kişilerin sadece pasif bir şekilde fayda sağlamalarını değil, aynı zamanda ekonomik olarak daha aktif hale gelmelerini ve mevcut durumlarının ötesine geçmelerini sağlamayı hedefler. Dünyada bu yöntem, yoksulları belirli bir seviyeye getirmek ve daha sürdürülebilir bir yaşam standardına ulaştırmak amacıyla etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Örneğin, Bangladeş'teki Grameen Bank ve diğer mikro finans kuruluşları, yoksul kesimlerin ekonomik durumlarını iyileştirmek için mikro krediler sunarak, onların kendi işlerini kurmalarına veya mevcut işlerini büyütmelerine olanak tanımaktadır. Bu, yoksulları bağımlılıktan kurtarıp, daha sürdürülebilir bir gelir kaynağı elde etmelerine yardımcı olur. Ayrıca, mikro finans dışında, çeşitli sosyal sorumluluk projeleri de bu alanda önemli bir rol oynamaktadır. Bazı kuruluşlar, bireylerin kabiliyetlerini geliştirmek ve onları iş gücüne katmak amacıyla gönüllü olarak istihdam etmekte veya onlara beceri kazandırma programları sunmaktadır. Bu tür girişimler, bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına katkıda bulunur ve sosyal yardımların daha sürdürülebilir hale gelmesini sağlar. Mikro finans, işin finansal boyutunda etkili bir çözüm sunarken, diğer sosyal sorumluluk projeleri ise insanların becerilerini geliştirerek ve istihdam olanakları sunarak sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmaktadır.''*

Katılımcı 2, Sürdürülebilir sosyal yardımların nasıl daha etkili ve kalıcı hale getirilebileceğine dair farklı yaklaşımları ele alıyor. Metnin temel vurgusu, yardımların pasif bir destekten ziyade, bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmasına yönelik stratejilerle sağlanması gerektiği üzerine kurulu.

Yorumlarsak, mikro finansın burada önemli bir rol oynadığı görülüyor. Mikro finans, yoksul bireylere küçük ölçekli krediler sağlayarak, onların kendi işlerini kurmalarına veya geliştirmelerine olanak tanıyor. Bu, yardım alan kişilerin pasif birer alıcı olmaktan çıkarak, kendi gelir kaynaklarını oluşturma sürecine aktif bir şekilde katılmalarını sağlıyor. Bu yaklaşım, yardımların sürdürülebilirliğini artırıyor çünkü bireyler ekonomik bağımsızlık kazandıkça, yardımlara olan bağımlılıkları azalıyor. Ayrıca, sosyal sorumluluk projeleri de bu sürdürülebilirlik çabalarının bir parçası olarak öne çıkıyor. Bu projeler, bireylerin yeteneklerini geliştirmelerine, iş gücüne katılmalarına ve böylece ekonomik olarak güçlenmelerine yardımcı oluyor. Bu tür projeler, sadece maddi yardım sağlamaktan öteye geçerek, bireylerin kendi kendine

yeter hale gelmelerini amaçlıyor. Sosyal yardımların sürdürülebilir olmasının, sadece yardımların devamlılığını sağlamaktan değil, aynı zamanda bireyleri ekonomik olarak aktif ve bağımsız hale getirmekten geçtiğini savunuyor. Bu, uzun vadeli bir çözüm sunuyor çünkü bireyler kendi ayakları üzerinde durdukça, yardımlara olan ihtiyaçları azalıyor ve bu da toplum genelinde daha sürdürülebilir bir kalkınmaya katkıda bulunuyor. Nihai olarak, sürdürülebilir sosyal yardımlar için en etkili yaklaşım, bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını sağlayacak, onların aktif katılımını teşvik edecek ve yeteneklerini geliştirecek programlar ve projelerle desteklenmektir. Bu şekilde, yardımlar birer geçici çözümden ziyade, kalıcı bir iyileşme ve gelişim aracı haline gelebilir.

Katılımcı 3 '' Avrupa'da sosyal girişimler biraz daha yaygınlaştı. Yani insanlar girişimler kuruyorlar. Bu girişimlerle hem kâr elde ediyorlar hem de bir sosyal probleme çözüm buluyorlar. Bunun dışında başka ne tür yardımlar var, çok detaylı bir araştırma yapmadım, çok bilgi sahibi değilim. Dünyadaki çalışmalar hakkında da fazla bilgim yok. Belki sürdürülebilir sosyal yardımlar kategorisine mikro finansı dahil edersek, mikro finans Avrupa'da çok yaygın değil. Örneğin, İrlanda Kredi Fonu diye bir fon var. Bu, İrlanda'daki yoksul kesime yönelik mikro finans kuruluşlarının ilki olarak kabul edilebilir. İrlanda Kredi Fonu, kırsal kesimdeki dar gelirli kişilere kredi veren kuruluşlardan biridir ve bunların sayısı yüzleri buluyor, giderek de yaygınlaşıyor. Bu sistem 19. yüzyılda başlamış, ancak şu anda çok fazla aktif değil. Kosova'da, Arnavutluk'ta ve Avrupa'nın daha düşük gelirli kesimlerinde küçük çaplı mikro finans kuruluşları var. Ancak genel olarak mikro finans kuruluşlarına baktığımızda, bunların daha çok Güney Asya ve fakir ülkelerde yaygın olduğunu görüyoruz. Pakistan, Bangladeş, Endonezya gibi ülkelerde mikro finans kuruluşları daha fazla bulunuyor.''

Katılımcı 3'ün değerlendirmesinden özellikle Avrupa'da sosyal girişimler üzerine yapılan vurgu, oldukça önemli bir noktayı işaret ediyor. Sosyal girişimler hem kâr elde etmeyi hem de toplumsal sorunlara çözüm bulmayı amaçlayan yapılar olarak öne çıkıyor. Bu tür girişimler, yardımları sürdürülebilir kılmanın farklı bir yolu olarak karşımıza çıkıyor. Yani, insanlar sadece yardım almakla kalmıyor, aynı zamanda bir sosyal probleme çözüm bulmak için kendi girişimlerini kurarak aktif bir şekilde topluma katkıda bulunuyorlar. Bu tür girişimlerin Avrupa'da yaygınlaşması, sosyal yardımların daha etkili bir şekilde kullanılmasını ve bireylerin yardıma bağımlı olmadan ekonomik olarak aktif hale gelmelerini sağlıyor.

Mikro finans ise günümüzde Avrupa'da çok yaygın olmayan bir model olarak değerlendiriliyor. Konuşmacı, İrlanda Kredi Fonu'ndan örnek vererek, 19. yüzyılda kırsal kesimde dar gelirli insanlara kredi veren bu tür mikro finans kuruluşlarının varlığını ve zamanla yaygınlaştığını belirtiyor. Ancak şu anda bu tür kuruluşların Avrupa'da fazla aktif olmadığını dile getiriyor. Bununla birlikte, mikro finansın Avrupa'dan ziyade daha çok Güney Asya'da, fakir ülkelerde yaygın olduğunu vurguluyor. Pakistan, Bangladeş, Endonezya gibi ülkelerde mikro finans, yoksullukla mücadelede etkin bir rol oynuyor. Bu durum, Avrupa'nın ekonomik olarak daha güçlü ülkelerinde sosyal yardımların farklı bir yapıya sahip olduğunu ve mikro finans gibi

modellere fazla ihtiyaç duyulmadığını gösteriyor olabilir. Avrupa'da sosyal girişimler ve devlet destekli sosyal yardım programları daha yaygınken, gelişmekte olan ülkelerde mikro finans, insanların kendi işlerini kurup gelir elde etmeleri için bir çıkış noktası olarak kullanılıyor.

Sonuç olarak, Avrupa'da sosyal yardımlar daha çok sosyal girişimlerle sürdürülebilir hale getirilmeye çalışılırken, fakir ülkelerde mikro finans gibi modellerin kullanılması, coğrafi ve ekonomik şartların yardımların nasıl yapılandırıldığını belirlediğini gösteriyor. Avrupa'da daha fazla sosyal güvenlik ve devlet desteği varken, gelişmekte olan ülkelerde bireylerin küçük miktarlarda kredi alarak kendi işlerini kurmaları ve gelir elde etmeleri, yoksullukla mücadelede kritik bir rol oynuyor.

Katılımcı 5, ‘’*Sürdürülebilir yardım dediğimiz zaman, mikro finans veya başka tür yardımlar gündeme gelebilir. Aslında bu ayrım Türkiye'de daha net bir şekilde yapılmalı. Ancak Türkiye'de bu işler daha çok "alaylı" bir şekilde yürütülüyor. Yani kurumsal olarak bu işin sürdürülebilirliği henüz sağlanabilmiş değil. Sadece aracı kurum olmak rolüyle STK'lar bu işi yapıyor. Zenginden alıp fakire vermekle yetiniliyor. Bu süreç, takvim gerektiren ve idari beceri isteyen bir iş. Türkiye'de bu konuda daha çok mesafe kat edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Sosyal yardımları finansa dönüştürmek, ileriye yönelik çok faydalı olabilir. Çünkü bizimkisi sadece suda bir dalga oluşturuyor; anlık bir katkı sağlıyoruz ama kişinin hayatına uzun vadeli bir müdahale yapmıyoruz. Eğer bu yardımlar süreklilik arz eden bir sisteme dönüştürülürse, binlerce kişiye anlık yardım yerine yüzlerce kişiyi sürekli desteklemek daha mantıklı olur. Şu anda Türkiye'de böyle bir sistem uygulamamız yok, ancak Afrika'da sürdürülebilir tarım ve hayvancılık projelerimiz var.*"

Katılımcı 5'in ifadelerine dayanarak, sürdürülebilir sosyal yardımlar konusunda Türkiye'deki uygulamalar, dünyadaki daha kurumsal ve planlı çalışmalara göre geride kalıyor. Katılımcı, Türkiye'deki sosyal yardımların genellikle "alaylı" yani deneyime dayalı ve sistematik bir altyapıya dayanmayan bir şekilde yürütüldüğünü vurguluyor. İhtiyaçların karşılanması, STK'ların bireysel inisiyatiflerine dayanıyor ve bu yardımlar genellikle kısa vadeli, geçici çözümler sunuyor. Sadece zenginden alıp fakire vermek, yani yardımı anlık olarak dağıtmak, sürdürülebilir bir çözüm sunmuyor. Dünyadaki örneklere bakıldığında, sürdürülebilir sosyal yardımlar daha çok mikro finans gibi uzun vadeli çözümlerle destekleniyor. Mikro finans, bireyleri sadece yardıma bağımlı bırakmak yerine, onların ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmeleri için fırsatlar yaratıyor. Bu tür sistemlerde yardım, bir defalık destekten öte, bireylerin ekonomik kalkınmasına yönelik bir araç haline getiriliyor. Örneğin, dünyada birçok başarılı mikro finans örneği, yoksullara küçük çaplı krediler vererek onların kendi işlerini kurmalarını veya mevcut işlerini büyütmelerini sağlıyor.

Türkiye'de ise bu tür yapıların henüz tam anlamıyla oluşturulamadığı ifade ediliyor. Yardımların kurumsal altyapıya oturtulması ve daha profesyonel bir yaklaşımla, uzun vadeli çözümler sunacak şekilde organize edilmesi gerektiği vurgulanıyor. Bu da,

sistemin planlama, takvimlendirme ve idari beceriler gerektirdiği anlamına geliyor. Yani sadece "alaylı" bir yaklaşımla yardımları organize etmek yeterli değil; sürdürülebilir ve daha geniş kitlelere ulaşabilecek sosyal yardım modelleri geliştirilmeli.

Bu bağlamda, Türkiye'deki sosyal yardımların daha sürdürülebilir ve etkin hale gelebilmesi için, dünya çapında başarılı olmuş modellerin incelenmesi ve profesyonel yönetim sistemlerinin devreye sokulması gerektiği söylenebilir. Sosyal yardımlar, bireylerin sadece geçici ihtiyaçlarını gidermekten öte, onların bağımsız bir şekilde ayakta durmalarını sağlamaya yönelik olmalıdır.

Katılımcı 6; ''*Şöyle söyleyeyim, dünya genelinde her bölgenin kendine özgü kültürel, ekonomik ve sosyal yapıları var. Bu yapıların bazıları sürdürülebilir sosyal yardımlara izin verirken, bazıları vermiyor. Özellikle nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu yerlerde, ekonomik koşullara bağlı olarak sürdürülebilir bir sosyal yardım programı oluşturmak zor olabiliyor. Sosyal yardımların asıl amacı, kişilerin sürekli maaş gibi bir gelirle yaşamalarını sağlamak değil, onları ayağa kaldırıp kendi ayakları üzerinde durmalarına yardımcı olmaktır. Bu doğrultuda bizim politikamız da önce ihtiyaçları karşılamak, ardından gerekli eğitim ve sosyal desteklerle kişinin kendine uygun bir iş ya da kariyer yoluna girmesini sağlamak. Bunu başardığınızda zaten yardımlar sürdürülebilir hale geliyor. Dünya genelinde bu konuda yapılabilecek şeylerden biri de tüm sivil toplum kuruluşlarının (STK) ortak bir portal üzerinden iş birliği yapmasıdır. Böylece her STK kendi uzmanlık alanına göre ihtiyaç sahiplerini takip edebilir ve yardımları kategorize edebilir. Bu portalda, her bir kurum ihtiyaç sahiplerinin durumunu analiz edip en uygun yardımları sunabilir. Örneğin, bir kişi için 5 bin lira en büyük ihtiyaç olabilirken, bir başkası için bu miktar sadece küçük bir destek olabilir. Bu yüzden STK'ların birlikte hareket etmesi, mikro finansman ve mikro krediler gibi yöntemlerle daha etkili çözümler üretmesi önemlidir. Bir örnek vereyim, kış yardımı yapılan bir bölgede 5 STK aynı anda çalışıyorsa, hepsinin kömür yardımı yapması sadece kişiye kömür sağlar. Ancak, bu STK'lar birlikte hareket ederek biri soba, biri kömür, biri yakacak, diğeri battaniye ve bir diğeri de kıyafet yardımı yaparsa, o bölgedeki ihtiyaçlar daha kapsamlı bir şekilde karşılanmış olur. Bu tür bir koordinasyon, kişilerin kışı sağlıklı bir şekilde atlatmasını ve yardımların daha verimli kullanılmasını sağlar. Bu nedenle, projeler başlatılmadan önce iyi bir planlama yapmak çok önemli. Biz de piyasa araştırmalarımızı ve projelerimizi bu çerçevede şekillendiriyoruz. Örneğin, sobası olmayan bir eve sadece kömür vermek, o kişinin ekstradan çaba göstererek soba almasını gerektiriyor. Herkes kömür yardımı yaptığında, o kişi elindeki kömürü soba almak için satmak zorunda kalıyor. Piyasa değeri 500 lira olan bir torba kömürü, belki 200 ya da 300 liraya satıp soba alıyor ve sonuçta bu yardımlar tam olarak amacına ulaşmamış oluyor.*''

Katılımcı 6'nın da belirttiği gibi, yardım bir can simidi değil, bir yön tabelası olmalı. Türkiye'de sıklıkla karşılaşılan durum, yardımların yalnızca tek bir ihtiyaç üzerine yoğunlaşması ve bu yüzden gerçek çözümü getirememesidir. Özellikle verdiği kömür yardımı örneği, Türkiye'de sık sık tekrar eden bir soruna ışık tutuyor. Kış ayları geldiğinde, soğuk bir bölgedeki kömür yardımları adeta bir kurtuluş gibi görünür.

Ancak sobası olmayan bir ailenin eline geçen kömür, sadece bir fazlalık haline gelir. O aile, bu kömürü bir şekilde paraya çevirmek zorunda kalır. Elindeki kömürü piyasa değerinin çok altında satar, soba alır, fakat bu defa kışın ortasında yine kömüre muhtaç hale gelir. Bu durum, yardımların amacına ulaşmadığını ve iyi bir planlama olmadan yapıldığını gösterir. Yardımın sadece niceliğine değil, nitelikli olmasına da dikkat edilmelidir.

Türkiye gibi geniş bir coğrafyada, özellikle kırsal ve ekonomik olarak geri kalmış bölgelerde, yardımların dağılımı ve organizasyonu stratejik bir şekilde yapılmalıdır. Eğer 5 STK bir bölgede aynı anda çalışıyorsa ve hepsi kömür dağıtıyorsa, bu bir çözüm değil, bir tekrar döngüsüne dönüşür. Oysa her biri farklı bir ihtiyaç üzerinde yoğunlaşsa – biri soba, biri battaniye, biri yakacak, diğeri kıyafet verse – o bölgedeki insanların ihtiyaçları daha bütüncül bir şekilde karşılanır. Bu yardımlar, sadece kısa vadeli bir ihtiyaç giderme olarak kalmaz, insanlara daha uzun vadeli bir rahatlama sağlar. Bu örnekte gördüğümüz gibi, Türkiye'de sosyal yardımların sürdürülebilirliği meselesi, çoğu zaman bu plansızlık yüzünden çözümsüz bir döngüye hapsoluyor. Yardımların, aynı anda ve aynı şekilde yapılması, ihtiyaç sahiplerinin sorunlarını tamamen çözmek yerine, onları bir başka sorunla baş başa bırakıyor. Aslında ihtiyaç olan, yardımların birbirini tamamlayan bir yapıya bürünmesi; yani bir mozaik gibi her kurumun bir parça sunarak, bütünü oluşturmasıdır.

Türkiye'de bu sorunu aşmak için yapılması gereken en önemli şey, STK'ların birbirleriyle daha fazla koordinasyon içinde olmasıdır. Katılımcı 6'nın önerdiği portal sistemi, bu iş birliğinin sağlanması için harika bir çözüm olabilir. Yardımların sadece kişisel hayırseverlik duygusuyla değil, geniş çaplı bir planlama ve analizle yapılması gerekir. Çünkü yardımlar, ihtiyaç sahibini tembelliğe ya da kısıtlı bir çözüm döngüsüne itmemeli; aksine onu kendi ayakları üzerinde durabilecek hale getirecek bir yol açmalıdır. Yardım edilen insanın, bir gün yardıma ihtiyacı kalmaması esası üzerine bir politika yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

Katılımcı 9, *''Dünya bunu etki tasarımı, etki ölçümü ve etki yönetimiyle yapıyor. Yani bir sosyal yardım kuruluşuysak, bu yardımı bir ihtiyaç analizine dayandırmalıyız. Bu analiz dinamik olmalı ve kurumlar arasında bireysel veri paylaşımı olmalıdır. Tıpkı zekât kültürümüzdeki gibi. Bu şekilde başarılı olunabilir. Örneğin, Ahmet'in babası iflas etmiş ve kendisi 18 yaşında bir öğrenciyse, bu çocuğun 5 yıllık üniversite maliyeti, sosyalleşme maliyeti ve kitap maliyeti bellidir. Bu çocuğu 5 yıl sonra iş dünyasına hazır hale getirecek ve bir daha yardıma ihtiyaç duymayacak şekilde desteklemek için 5 yıllık bir zekât operasyonu planlanabilir. Benzer şekilde, iflas etmiş bir tüccarı tekrardan bir şirket kurabilmesi için devlet, vergi sistemi ve icra sistemi yerine sivil toplum örgütleri devreye girebilir. Doğru bir iş modeliyle danışmanlık yapıp, finansman kaynağı sağlayarak sürdürülebilir bir modelle borçlarını ödeme imkânı sunabilir. Sürdürülebilirlik, bir kişiye dokunduğunuzda onu ne kadar sürede ayağa kaldırabileceğinizi ölçmekle ilgilidir. Bu kişiye yardımı verip kendi haline*

bırakmak yerine, bir plan dahilinde desteklemek gerekir. Örneğin, Ahmet sistemde nereye yerleştirildi, sosyoekonomik yapısı nasıl değişti, bu bilgileri takip etmek önemlidir. Veren olarak dönüştüğüm bir sistem sürdürülebilir sosyal yardım sistemidir. Bu sistem acil ihtiyaçları karşılamalı, önleyici olmalı ve insanları kötü yola düşmekten korumalıdır. Sosyal güvenlik sistemine entegre edildiğinde çalışan olduğu an amacına ulaşmış sayılır.''

Katılımcı 9, Türkiye'de SYDV'lere danışmanlık yapmış bir uzman olarak, şu tespiti yapmaktadır. Sosyal yardımlarda etkili olmanın yolu, yardımların ihtiyaç analizine dayandırılması ve verilen yardımların sonrasında takip edilerek kişinin yeniden topluma kazandırılmasıyla mümkün oluyor. Bir bireyin geçici yardımlarla değil, uzun vadeli desteklerle güçlendirilmesi gerektiği vurgulanıyor. Ayrıca, sosyal yardımların kişiyi tamamen bağımsız hale getirmeyi hedeflemesi gerektiği belirtiliyor. Bu yaklaşım, sosyal yardımların bir "el uzatma" değil, bir "dönüştürme" süreci olması gerektiğini savunuyor. Yardımların sürdürülebilirliği, sadece anlık ihtiyaçları karşılamaktan öte, bireylerin ekonomik ve sosyal olarak ayağa kalkıp yeniden bağımsız hale gelebilmelerini sağlayan bir model üzerine kurulmalı. Sistemin başarılı olabilmesi için kişiye verilen yardımın etkili ve ölçülebilir bir şekilde izlenmesi, sonuçların uzun vadede değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi gerektiği öne sürülüyor. Bu süreçte devlet, STK'lar ve diğer sosyal yardım kuruluşları etkin iş birliği içinde olmalı ve bireylerin ekonomik durumlarının iyileştirilmesi hedeflenmelidir.

Katılımcı 10, ''İslam ekonomisi perspektifinden baktığımızda, Peygamber Efendimiz 'in savaşlarda ve yardıma ihtiyaç duyanlara yönelik hadis-i şeriflerini biliyorsunuz. Bir yardım talebi geldiğinde, önce "evinde bir şey var mı?" diye soruyor ve ardından o kişiye bir çözüm sunuyor. Teknik olarak, odun toplamasını ve bu sayede kendi ayakları üzerinde durabilmesini sağlıyor. Yine hadis-i şerifte ve ayet-i kerimede de insanın kendi elinin emeğiyle çalışmasından daha hayırlı bir şey olmadığı, emeğin ne kadar önemli olduğu belirtilmiştir. İnsanın doğasında, kendi onuruyla ayakta durma isteği vardır. Hem insan olmak hem de kulluğunu yerine getirebilmek için özgür ve bağımsız olabilmek çok önemlidir. Bu yüzden, bizim de bu dönemde yaşayan insanlar olarak, bu amaç doğrultusunda enstrümanları, araçları ve kurumları geliştirmemiz gerekiyor. Mikro finans, bu bağlamda İslam ekonomisindeki dayanışmacı ve rekabetçi mantaliteden ortaya çıkmıştır. Aslında, başlangıçta faizli bir yapıya dayanmış olabilir, fakat Muhammed Profesör Yunus bu sistemi geliştirmiştir. Profesör Yunus, medeniyet hafızası üzerinden bu dayanışmayı teşvik etmiş ve bu durum liberal ekonomi ile çatışan bir paradigma oluşturmuştur. İlk başladığında, kendi cebinden destek sağlamış ve liberal iktisat bakış açısıyla eleştirilere maruz kalmıştır. Eleştiriler, "Bu sürdürülemez" ya da "Bu şekilde olmaz" şeklinde olmuştur. Ancak mikro finans, özellikle fakir girişimcilere yönelik bir çalışma olarak önemli bir kurumdur. Bankalar üzerinden yürütülen kredi işlemleri çoğunlukla sermayesi olmayan ama iş yapabilme kapasitesine sahip girişimcilere hitap eder. Bu bağlamda mikro finans oldukça değerlidir. Özellikle İslam ekonomisi ve İslam finansı çerçevesinde uygulandığında, bazı olumsuz yan etkilerin de önlenmesine katkı sağlar. Ancak elbette tek çözüm mikro finans değildir; başka enstrümanlar da olabilir. Ancak günümüzde uygulanan ve

başarılı bir model olarak kendini kanıtlayan mikro finans, önemli bir yere sahiptir. Buradaki asıl mesele, ekonomik anlamda değer üretir hale getirilebilecek, iş yapma kapasitesine sahip fakir insanları kendi ayakları üzerinde durabilir hale getirmektir. MFK'lar bu konuda ciddi bir rol oynamaktadır ve bu rol daha da genişletilebilir.''

Katılımcı 10'un açıklaması, İslam ekonomisi perspektifinden sosyal yardımların sürdürülebilirliği ve bireylerin ekonomik bağımsızlığa erişmesi konusunu ele alıyor. Peygamber Efendimiz 'in yardımla ilgili hadislerine atıfta bulunarak, yardıma muhtaç kişilerin onurlu bir şekilde ayakta durabilmeleri için kendi emekleriyle geçimlerini sağlamalarının önemi vurgulanıyor. Bu bağlamda, mikro finans modeli, fakir girişimcilerin kendi işlerini kurup bağımsız hale gelmelerini sağlamak için etkili bir araç olarak öne çıkarılıyor. Muhammed Yunus'un geliştirdiği mikro finans sistemi, başlangıçta eleştiriler alsa da, zamanla başarılı bir model olarak kendini kanıtlamıştır. Mikro finans, sermayesi olmayan ancak çalışabilir durumda olan girişimcilere ekonomik fırsatlar sunarak, onları toplumda üretken bireyler haline getirme potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte, mikro finansın tek çözüm olmadığı, farklı enstrümanların da kullanılabileceği belirtiliyor.

Katılımcı 5, *'' Türkiye'de. Bu iş sadece alaylı yapılıyor. Evet. Yani Türkiye'de onun altyapısı yani. Kurumsal olarak bu işin uygulanabilirliği tek başına. Süreç isteyen, takvim isteyen, biraz da idarecilik isteyen bir iş. Şu anda Türkiye'de bu iş daha alaylı yapılıyor. Sadece aracı kurum olmak vasfıyla yapılıyor STK'lar. Yani zenginden alıp fakire vermekle şu anda yetebiliyor diye düşünüyorum. Yani bu iş için çok mesafe kat edilmesi lazım.''*

Katılımcı 5, Türkiye'deki sosyal yardım anlayışını eleştirerek, yardım işinin profesyonellikten ve akademik veriden uzak, gönüllülük esasına dayalı ve plansız bir şekilde yürütüldüğünü vurguluyor. Bu eleştirisi, STK'ların çoğunun aynı faaliyetleri yaparak farklılaşma sağlamadığını ve sürdürülebilir yardım çalışmalarının eksikliğini ortaya koyuyor. Ayrıca, dünyada yapılan sürdürülebilir yardım çalışmaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını belirterek, Türkiye'deki STK'ların genellikle planlı ve hedef odaklı çalışmalardan uzak olduklarına dikkat çekiyor.

Katılımcı 8, "*Mikro finans, sürdürülebilir sosyal yardım modellerine iyi bir örnek teşkil ediyor. Özellikle İslam ekonomisi perspektifinden bakıldığında, mikro finansın amacı sadece borç vermek değil, aynı zamanda bireylerin ekonomik olarak güçlenmesini sağlayacak yatırımlara destek olmaktır. Bu yaklaşım, bireylere balık verme yerine balık tutmayı öğretme mantığına daha uygundur. Muhammed Yunus'un Grameen Bankası örneğinde olduğu gibi, mikro finans kurumları, kadınların ekonomik bağımsızlığını destekleyerek önemli bir sosyal etki yaratmaktadır. Ancak, sürdürülebilirliğin sağlanması için sadece iyi bir modelin olması yeterli değildir. Sistemin düzenli olarak takip edilmesi ve kontrol edilmesi de büyük önem taşır. Türkiye'deki KOSGEB gibi kurumların uygulamalarında görüldüğü gibi, iyi niyetle başlatılan destek programları, takip eksikliği nedeniyle istenen sonuçları vermeyebilir.*

Dünya genelinde, özellikle Pakistan ve Endonezya gibi ülkelerde mikro finans uygulamaları oldukça başarılı bir şekilde yürütülmektedir. Bu ülkelerdeki kurumlar, mikro finansın sürdürülebilirliğini sağlamak için çeşitli yöntemler kullanmaktadırlar. "

Katılımcı 8, mikro finansın sürdürülebilir sosyal yardımların önemli bir bileşeni olduğunu ve İslami iktisat bağlamında borç ve yatırım ilişkisinin bu sistemde nasıl işlendiğini açıklıyor. Ancak sürdürülebilirliği sağlamak için modelin takibinin ve kontrolünün doğru bir şekilde yapılması gerektiği vurgulanıyor. Türkiye'deki teşviklerin ise bu nedenle yeterince başarılı olamadığı belirtiliyor. Sonuç olarak, sürdürülebilir sosyal yardım modellerinin başarısı, sadece iyi bir modelin tasarlanmasına değil, aynı zamanda bu modelin etkin bir şekilde uygulanmasına ve takip edilmesine bağlıdır.

Katılımcı 11, "*Çeşitli teorik çalışmalarımız, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının uluslararası alandaki çalışmalarında pratik anlamda yetersiz kaldığını gösteriyor. Özellikle, yurt dışına yapılan yardımların kalıcı etkilere dönüşme oranı oldukça düşük. Bu durumu, istatistiksel bir çalışma ile daha detaylı analiz edebiliriz. Sivil toplum kuruluşlarının genellikle biçki dikiş kursları, süt keçisi dağıtımı gibi kısa süreli projeler gerçekleştirdiğini görüyoruz. Bu projelerin uzun vadeli etkileri ve çıktılarını ölçebilecek yeterli veriye sahip değiliz. Bu durum, projelerin süreklilik göstermemesinden kaynaklanıyor. Bu sorunun çözümü için sadece sivil toplum kuruluşlarına yüklenmemeli, aynı zamanda yardım yapılan ülkelerin de bu konuda alt yapı oluşturması gerekiyor. Örneğin, bir süt keçisi projesinin başarılı olması için, ülkenin kendi kaynakları ile bu hayvanların takibini yapabilecek bir sistem kurması gerekiyor. Sivil toplum kuruluşlarının eğitime verdiği önem oldukça önemli. Özellikle kırsal bölgelerde eğitim imkanları sınırlı olduğu için, bu bölgelerde eğitim projeleri gerçekleştirmek büyük önem taşıyor. Eğitim, insanların kendi kendilerine yetmelerini ve yaşamlarını iyileştirmelerini sağlayacak en önemli araçlardan biridir. Ancak, sivil toplum kuruluşlarının bu konuda daha fazla çaba göstermesi gerekiyor. Teorik ve pratik altyapılarını güçlendirerek, daha etkili projeler geliştirebilirler. Bu sayede, hem Türkiye'nin uluslararası alandaki imajı güçlenir hem de yardım yapılan ülkelerin kalkınmasına daha büyük katkı sağlanır.*"

Katılımcı 11'in açıklamasında, sivil toplum kuruluşlarının (STK'ların) etkilerini artırmak için daha iyi bir planlama ve sürdürülebilirlik çerçevesinde hareket etmeleri gerektiğini vurguladığını görüyoruz. Katılımcı, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının hem teorik hem de pratik altyapılarının uluslararası düzeyde çalışan STK'lar kadar güçlü olmadığını ifade ediyor. STK'ların yurt dışına yaptıkları yardımların miktarı ile bu yardımların uzun vadede kalıcı etki yaratıp yaratmadığı arasında bir kopukluk olduğunu söylüyor. Yardımlar yapılıyor ama bu yardımların sürdürülebilir bir etkisi olup olmadığını ölçmek için yeterli veri olmadığını belirtiyor. Özellikle, STK'ların yerel kalkınmaya yönelik projeler (biçki-dikiş kursları, meslek edindirme kursları, hayvancılık projeleri gibi) yürüttüğünü, ancak bu projelerin

sonuçlarının uzun vadede sürdürülebilir olup olmadığını analiz edecek mekanizmaların yetersiz olduğunu ifade ediyor.

Katılımcı, bu durumun sadece STK'lara yüklenmemesi gerektiğini, yardım yapılan ülkelerin de kendi altyapılarını ve sistemlerini geliştirmeleri gerektiğini vurguluyor. Örneğin, süt keçisi projesi gibi projeler hayata geçiriliyor, ancak bu projelerin takibini yapacak insan kaynağı veya maddi gücün eksik olduğunu belirtiyor. Yardım yapılan ülkelerde yerel altyapı ve destek mekanizmaları geliştirilmedikçe, projelerin sürdürülebilir olmalarının zor olduğunu düşünüyor. Katılımcı ayrıca, eğitimin bu noktada önemli bir çözüm sunduğunu ifade ediyor. Eğitimsizliğin yoksulluğun en büyük tetikleyicilerinden biri olduğunu vurguluyor ve eğitim yoluyla insanların meslek kazanmasının hem İslami hem de pozitif bilimler açısından bireylerin gelişmesine katkı sağlayacağını belirtiyor. Kırsal alanlarda eğitimin daha az erişilebilir olduğunu ve bu nedenle bu alanlara yönelik çalışmaların artırılması gerektiğini düşünüyor.

Dolayısıyla, Katılımcı 11, Türkiye'nin sivil toplum gücünün potansiyelinin olduğunu, ancak zihinsel, teorik ve pratik altyapıların yeterince geliştirilmediğini ve bu eksikliklerin giderilmesi gerektiğini savunuyor. STK'ların bu konuda daha fazla sorumluluk alarak, çalışmalarını uzun vadeli ve sürdürülebilir hale getirmesi gerektiğini belirtiyor.

Katılımcı 14, "*Bolivya'da olsun, Latin Amerika'da olsun, sosyal yardımdan mikro finans kuruluşuna dönüşen kurumları gördüm. Orada böyle tecrübeler var. Şartlı nakit transferi gibi modeller de mevcut. Türkiye'de de bu tür dönüşümler yaşanıyor, ancak burada yine vurgulamak isterim ki, mikro kredi konusunda elimizde net veriler ve etki analizleri yok. Bu sebeple şu an kısmen farazi konuşuyoruz. İyi niyetli biri de kötü niyetli biri de bu konuda farazi değerlendirmelerde bulunabilir. Bu nedenle otomatik olarak bu konuyu siyah-beyaz bir mesele olarak görmemek gerek. Ancak kesin olarak söyleyebilirim ki, sosyal yardımların gerçekten çalışamayacak durumda olanlar dışında devre dışı kalmasıyla başarıdan söz edebiliriz. Aksi takdirde başarıdan söz etmek doğru olmaz.*"

Katılımcı 14'ün görüşü, STK'ların sosyal yardımdan mikro finans kuruluşlarına dönüşmesi üzerinden değerlendiriliyor ve sürdürülebilir yardımlar ile ilgili dünya çapında uygulamalara eleştirel bir bakış sunuyor. Katılımcı, Latin Amerika ve Bolivya'daki mikro finans uygulamaları üzerinden bu dönüşümün etkili olup olmadığını sorguluyor. Özellikle mikro kredi modellerinin etkilerinin yeterince ölçülmediğini, doğru etki analizlerinin yapılmadığını belirtiyor.

Sürdürülebilir sosyal yardım konusunda, Katılımcı 14, yardımların yalnızca gerçekten çalışamayacak durumda olan bireylere verilmesi gerektiğini savunuyor. Mikro finans uygulamalarının, sadece doğru yapıldığında ve ihtiyaca uygun modeller geliştirildiğinde başarıya ulaşabileceğini öne sürüyor. Yardımların doğrudan

verilmesindense, bireylerin kendi gelir kaynaklarını yaratmalarını sağlayacak sistemlerin daha sürdürülebilir olduğunu düşünüyor. Bu çerçevede, mikro finans kuruluşlarına dönüşümün sürdürülebilir yardım modeli açısından umut verici olabileceğini, ancak etkili olabilmesi için yeterli analiz ve veri desteğinin şart olduğunu vurguluyor. Sonuç olarak, Katılımcı 14, sosyal yardımların sürekli olarak yapılmasının, yoksulluğu azaltmadığını ve bir bağımlılık yarattığını savunurken, mikro finans uygulamalarının ise sürdürülebilir kalkınma için daha fazla potansiyel sunduğunu ifade etmektedir.

Katılımcı 13, "*Spesifik kurum isimleri şu an aklıma gelmese de, sosyal yardımların sürdürülebilirliği konusunda Batı ülkelerinde daha başarılı örnekler olduğunu söyleyebiliriz. Pakistan, Afganistan gibi ülkelerde verilen örneklerin aksine, Batı'da bu konuda daha köklü bir yapı mevcut. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri, 2008 küresel finans krizidir. Krizin etkisiyle, Batı ülkelerinde faiz oranları yükselmiş ve birçok kişi borçlarını ödeyemez hale gelmiştir. Bu durum, faizsiz finansman yöntemlerine olan ilgiyi artırmış ve toplumda yeni bir sosyal kültürün oluşmasına katkı sağlamıştır. Faizsiz finansman, mevcut sermayenin artırılmasına ve sürdürülebilir bir gelir elde edilmesine olanak tanır. Bu sayede, sosyal yardımlar daha uzun vadede devam ettirilebilir. Batı ülkelerinde bu alanda birçok kurumun faaliyet gösterdiğini söyleyebiliriz. Batı ülkelerinde faizsiz finansman yöntemlerinin yaygınlaşmasının temel nedenleri arasında finansal okuryazarlığın yüksek olması ve ekonomik istikrarın sağlanması yer alır. İnsanlar, finansal araçları ve riskleri daha iyi anladıkları için, bu yöntemlere daha güvenerek katılım gösterirler. Ayrıca, bu ülkelerde faiz ve enflasyon gibi ekonomik sorunlar daha iyi yönetildiği için, finansal kaynaklar daha etkin bir şekilde kullanılabilmektedir. Dolayısıyla, Batı ülkelerindeki sosyal yardımların sürdürülebilirliği konusunda başarılı örnekler bulunmasının temel nedeni, faizsiz finansman yöntemlerinin yaygınlaşması ve bu yöntemlerin finansal okuryazarlık ile desteklenmesidir.*"

Katılımcı 13'ün görüşü, sosyal yardımların sürdürülebilirliği konusunda önemli bir bakış açısı sunuyor. Özellikle faizsiz finansmanın önemini vurgulaması, geleneksel finansal sistemlerin alternatiflerine yönelik bir arayışın olduğunu gösteriyor.

Katılımcı 12, '' *O zaman dediğimiz gibi, sağlık yardımları ve eğitim yardımları gibi alanları da sosyal yardımlar kapsamında değerlendirebiliriz. Çünkü bunlar sadece anlık ihtiyaçları karşılamakla kalmaz, daha uzun vadeli etkiler de yaratır. Örneğin, yetim çocuklara yönelik eğitim ve sağlık yardımları, gelecek nesillerin daha iyi bir yaşam sürmesine katkı sağlar. Bu tür yardımlar, sürdürülebilirlik açısından kritik öneme sahiptir. Son yıllarda, düzenli ve yüksek miktarda bağış yapan kişilerin, bağışlarını daha etkili kullanmak için danışmanlık almaya başladığını gözlemliyorum. Bu kişiler, genellikle sağlık ve eğitim gibi alanlarda daha kalıcı etkiler yaratacak projelere yönelmek istiyor. Sağlık ve eğitim alanları, uzmanlık gerektiren ve bireylerin kolayca katkı sağlayamayacağı alanlar olduğu için, bu alanlardaki STK'lara destek vermek büyük önem taşıyor. Türkiye'nin özellikle sosyal bilimler alanında daha fazla gelişmeye ihtiyacı var. Tıp ve mühendislik gibi teknik alanlarda son yıllarda ilerleme kaydedilse de, sosyoloji, iktisat, işletme, psikoloji ve felsefe gibi sosyal bilimler alanlarında hala gerideyiz. Bu*

nedenle, üniversite öğrencilerine burs sağlamak veya eğitim faaliyetleri düzenleyen vakıf ve derneklere destek olmak çok önemli. Sosyal yardımlardan kastımız, sadece temel ihtiyaçları karşılamak değil, aynı zamanda sosyal yapıyı iyileştirmek ve bunu sürdürülebilir kılmaktır. Eğitim yardımları sadece ilkokul ve ortaokul düzeyinde değil, aynı zamanda yükseköğretim ve araştırma alanlarında da önemlidir. Örneğin, öğrencilerin yüksek lisans veya doktora eğitimlerini tamamlamalarına destek olmak da bir sosyal yardım olarak değerlendirilebilir. Sosyal yardımların sürdürülebilir olması için, insanların sadece yardıma bağımlı kalmaması, aynı zamanda kendi ayakları üzerinde durabilmeleri de sağlanmalıdır. Bu nedenle, eğitim ve sağlık gibi alanlardaki yardımlar, insanların potansiyellerini gerçekleştirmelerine ve topluma katkıda bulunmalarına yardımcı olacak şekilde tasarlanmalıdır.''

Katılımcı 12, sosyal yardımların kapsamını geniş bir perspektiften ele alarak, sadece temel ihtiyaçları karşılamak yerine uzun vadeli sürdürülebilir çözümler yaratılması gerektiğini vurguluyor. Eğitim ve sağlık yardımlarının, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmelerine ve topluma katkı sağlayabilmelerine yardımcı olacak kritik alanlar olduğunu belirtiyor. Özellikle yetim çocuklara sağlanan sağlık ve eğitim yardımlarının gelecekte daha iyi yaşam koşulları yaratma açısından önemine dikkat çekiyor. Bu tür yardımlar, bireyleri sadece geçici bir şekilde desteklemekle kalmayıp, onların uzun vadeli başarısını da hedefliyor.

Katılımcı ayrıca, büyük bağışçılar arasında bu alanda danışmanlık hizmeti alma eğiliminin arttığını gözlemliyor. Bağışçılar, yardımlarının daha kalıcı ve sürdürülebilir sonuçlar doğurmasını istediklerinden, sağlık ve eğitim projelerine yönelmeyi tercih ediyorlar. Türkiye'de sosyal bilimler alanında daha fazla gelişmeye ihtiyaç olduğunu ve bu bağlamda üniversite öğrencilerine verilen burslar ya da eğitim faaliyetlerine destek sağlamanın önemine vurgu yapıyor.

3.3.1.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkinliğini Artırmak İçin Sosyal Politika Önerileri neler olabilir?

Katılımcı 2, '' *Sivil toplum kuruluşlarının etkinliğini artırmak için önerilen sosyal politikalar arasında, yardım alan bireylerin kabiliyetlerini geliştirmeye yönelik programlar büyük önem taşır. Mikro finans bu bağlamda kritik bir rol oynar. Sivil toplum kuruluşları, yalnızca belirli zamanlarda yapılan yardımların ötesine geçerek, bireylerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için gerekli becerileri kazanmalarını sağlamalıdır. Yardım alan kişilerin mevcut yeteneklerini yeniden hayata geçirmelerine yardımcı olacak eğitim programları, bu bireylerin daha aktif ve bağımsız hale gelmelerini sağlayabilir. Mikro finans, kişilerin ekonomik bağımsızlık kazanmaları için gerekli sermayeyi sağlamak açısından önemli bir araçtır, ancak bu aracın doğru bir şekilde kullanılması gerekir. Özellikle temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylere doğrudan kredi verilmesi, bu kişileri daha da zor duruma sokabilir. Mikro finans, ancak bireylerin temel ihtiyaçları karşılandıktan sonra devreye girmeli ve gelir getirici*

faaliyetlere yönelik bir sermaye desteği olarak kullanılmalıdır. Yanlış uygulandığında, mikro finans, insanları borç yükü altına sokabilir ve ekonomik durumlarını daha da kötüleştirebilir. Bu nedenle, sosyal yardımların yerini mikro finansın alması değil, her iki aracın da doğru bir şekilde ve birbirini tamamlayacak şekilde kullanılması önemlidir.''

Katılımcı 2'e göre sivil toplum kuruluşlarının etkinliğini artırmak için önerilen sosyal politikalar üzerine odaklanıyor ve özellikle mikro finansın bu bağlamdaki rolünü ele alıyor. Cevapta, yardım alan bireylerin kabiliyetlerini geliştirmeye yönelik programların önemi vurgulanıyor. Ancak, mikro finansın doğru bir şekilde kullanılmadığında, yardım alan bireyleri borç yükü altına sokabileceği ve ekonomik durumlarını daha da kötüleştirebileceği uyarısında bulunuluyor.

Yorumlayacak olursak, Katılımcı, sivil toplum kuruluşlarının yalnızca maddi yardım sağlamaktan öteye geçmesi gerektiğini savunuyor. Bireylerin kabiliyetlerini geliştirmek, onları bağımsız hale getirmek ve sürdürülebilir bir şekilde desteklemek, uzun vadede daha etkili bir sosyal politika olarak öne çıkıyor. Bu bağlamda, mikro finans, doğru kullanıldığında güçlü bir araç olabilir. Ancak, mikro finansın bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamadan uygulanması, onları daha zor bir duruma koyabilir. Katılımcı, sosyal yardımların ve mikro finansın birbirini tamamlayıcı roller üstlenmesi gerektiğini vurguluyor. Yardımlar, temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik olmalı, mikro finans ise bireylerin ekonomik bağımsızlık kazanmalarına yönelik bir destek olarak kullanılmalıdır. Bu dengeyi kurmak, hem bireylerin refahını artırmak hem de sivil toplum kuruluşlarının etkinliğini maksimize etmek için kritik öneme sahiptir.

Katılımcı 3 '' *STK'lar bağışı ihtiyaç sahiplerine iletiyorlar. Sivil toplum ayni yardım ya da nakdi yardım yapıyor, ancak bu yardımlar karşılıksız oluyor. Bizim fıkıhta bu, hibe şeklinde veriliyor, bir borç olarak değil. Dolayısıyla STK'larda algı bu şekilde; hep karşılıksız veren bir kurum olma durumu söz konusu. Ancak benim kanaatim, evet, karşılıksız verilecek belli bir kesim var, fakat karşılıksız verilmeyecek bir kesim de var. Sosyal yardım paradigmasının biraz daha geri dönüşlü, geri döndürülebilir kaynaklarla ilerletilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani sürekli veren bir sivil toplum algısından ziyade, yardımın insanların hayatına dokunan, verdiği parayı geri alabilen, onları ekonomik olarak aktif hale getirebilecek bir yapıda olması gerekiyor. Bu mentorluk olabilir, eğitimler olabilir. Bu şekilde bir sivil toplum kuruluşu mantığının yerleşmesi gerektiğini düşünüyorum. Fakat Türkiye'deki yerleşik kanaat, genelde bir vakıf ya da dernek varsa, burada karşılıksız bir yardımın olduğudur. Veren kişi, bu yardımı karşılıksız bir şekilde verir. Sivil toplum kuruluşu bağış yapar; o da Ramazan paketi verir, ihtiyaç sahibi birine yardım eder, nakdi ya da ayni yardım yapar. Kömür yardımı, gıda yardımı gibi yardımlar hep bu mantıkla yürütülüyor. Ancak bu paradigmanın biraz değişmesi gerektiği kanaatindeyim.''*

Katılımcı 3'ün bu bakış açısı, sosyal yardımların daha etkili ve sürdürülebilir hale getirilmesi için önemli bir tespittir. Karşılıksız yardımlar, bazı durumlarda yardımı alan kişileri pasifleştirip ekonomik bağımsızlığa yönelmek yerine yardıma bağımlı hale getirebilir. Yardımların sadece kısa vadeli bir çözüm değil, uzun vadede insanların hayatını iyileştirecek bir fırsat yaratması gerektiği vurgulanıyor. Geri

dönüşlü yardımlar, hem bireylerin ekonomik hayata katılmasını sağlar hem de STK'ların daha fazla kişiye ulaşabilmesi için kaynakların yeniden kullanılması olanağını sunar. Bu tür bir yaklaşım, sosyal yardımların daha etkili, sorumlu ve uzun vadede toplumsal kalkınmaya katkı sağlayacak bir modelle sunulmasını sağlayabilir.

Katılımcı 11 ''Bu noktada çeşitli teorik düşüncelerimizi oluşturuyoruz. Pratik anlamda da zaman zaman bu konuda çeşitli hamlelerimiz oluyor. Ancak genel olarak Türkiye'deki sivil toplumun, özellikle uluslararası alanda çalışan sivil toplum kuruluşlarının, teorik ve pratik noktalarının zayıf olduğunu düşünüyorum. İstatistiksel olarak daha derinlemesine bir araştırma yapıldığında da bunu görebileceğimize inanıyorum.Örneğin, yurt dışına bir derneğin gönderdiği yardım miktarı ile bu yardımı kalıcı çalışmalara harcama oranını kıyasladığımızda, saha pratikleri bize bu oranların çok düşük olduğunu gösteriyor. Türkiye bu noktada zayıf kalıyor. Peki, nasıl öneriler olabilir? Temelde bazen sivil toplum kuruluşlarını görürsünüz; biçki dikiş kursları açarlar, süt keçisi verirler ya da meslek edindirme kursları düzenlerler. Ancak bu çalışmaların uzun vadeli etkilerini veya temel çıktılarının ne olduğunu çok net göremiyoruz. Evet, bu tür projeler yapılabilir, ama çıktılarını ölçebilecek bir argümanımız veya veri kaynağımız maalesef yok. Sahada gözlemlediğimizde, bu işlerin süreklilik gerektirdiğini görüyoruz; süreklilik olmadığında ise bu projelerde eksiklikler ortaya çıkıyor.Bu noktada iki temel şey gerekiyor: Sivil topluma sadece olumsuz bir anlam yüklemek doğru değil. Yardım yapılan ülkenin de bu yardımları teşvik edecek bir altyapıya sahip olması gerekiyor. Yardım yaptığınız ülke, bu süreçleri tek başınıza yürütmeye çalıştığınızda gücünüz yeterli olmayabilir. Örneğin, bir süt keçisi projesi gerçekleştiriyorsunuz ve keçileri veriyorsunuz; ancak bu sürecin takibini yapabilecek insan kaynağınız ya da maddi gücünüz olmayabilir. Yardım yapılan ülke, kendi doğal kaynaklarında bu süreci takip edebilecek bir destek altyapısı oluşturduğunda, bu yardımlar daha etkili hale gelir. Bu kaynakların aktarılmasında sürdürülebilir çalışmaların yeteri kadar yapılamaması, ülkelerin altyapı ve donanım yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.ğitim kurumlarımızın bu noktada bir avantaj sağladığını düşünüyorum. İyi eğitimle, belli meslekler kazandırabilir, temel donanımları artırabilirsiniz. Hem İslami hem de pozitif bilimler açısından öğrencinin gelişimine katkı sunarak onlara diploma kazandırabilirsiniz. Yoksulluğu tetikleyen en büyük sebeplerden biri eğitimsizliktir. Bu nedenle, eğitim yoluyla yoksulluğu önlemeye çalışıyoruz. Ayrıca, bu eğitimi sadece merkezlerde değil, kırsal alanlarda da vermeye çalışıyoruz. Çünkü merkezlerde eğitime erişim nispeten kolayken, kırsal alanlarda bu oran çok daha düşük. Çalışmalarımızı medreseler, kurumlar ve eğitim merkezleri aracılığıyla özellikle kırsal bölgelerde yürütüyoruz. Son olarak, Türkiye'nin sivil toplum gücünün dünya çapında güçlü bir hareket olduğunu belirtmek istiyorum. Ancak bu gücün niteliğe dönüşmesi için gerekli zihinsel altyapının, teorik altyapının ve pratikteki altyapının yeterli olmadığını düşünüyorum. Bu, sivil toplum kuruluşlarımız için bir eksikliktir ve bu alanda daha fazla çalışmaları gerektiğini düşünüyorum.''

Katılımcı 11'in görüşüne göre, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının (STK) sosyal yardımlar ve sürdürülebilir kalkınma konusunda teorik ve pratik açıdan yetersiz olduğu vurgulanıyor. STK'ların yurt dışına yönelik yardım projelerinin uzun vadeli etkilerinin genellikle sınırlı olduğu ve süreklilikten yoksun olduğu belirtiliyor. Örneğin, biçki dikiş kursları veya süt keçisi dağıtımı gibi projeler yapılıyor, ancak bu

projelerin sürdürülebilirliği ve somut çıktıları yeterince izlenmiyor. Bu durumun bir nedeni olarak, yardım yapılan ülkelerin kendi altyapı yetersizlikleri gösteriliyor. Yardım sürecinin etkili olabilmesi için bu ülkelerin de kendi doğal kaynaklarını ve altyapılarını geliştirmeleri gerektiği ifade ediliyor. Ayrıca, eğitim yoluyla yoksulluğu önleme ve bireyleri güçlendirme ihtiyacına vurgu yapılıyor. Eğitimle, kırsal bölgelerde bile meslek edindirme ve temel donanım kazandırma yoluyla yoksulluğun azaltılabileceği belirtiliyor.

Katılımcı 5, '' *Türkiye'de STK'lar genellikle aynı faaliyetleri yürütüyor. Bu alanlarda farklı neler yapılabilir? Bu STK'lar bireysel faaliyetler gösterdiği için, devletin kurumsal olarak devreye girip bir yönlendirme yapması gerekebilir. Türkiye'nin şartlarına ve STK'ların konumlarına göre devletin daha büyük bir rol üstlenmesi faydalı olabilir. STK'ların bireysel olarak bu faaliyetleri yürütme kapasiteleri sınırlı.*''

Katılımcı 5 yukarıdaki ifadesine göre Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının (STK'ların) etkinliğini artırmak için mevcut faaliyetlerin yeterli olmadığını ve daha güçlü bir kurumsal yapıya ihtiyaç olduğunu vurguluyor. STK'lar, genellikle bireysel düzeyde çalışmakta ve benzer faaliyetler yürütmektedir. Bunun sonucu olarak, faaliyetlerin tekrarlanması ve belirli bir standardın olmaması, yardımların etkisini azaltmaktadır. STK'lar kendi kapasiteleri çerçevesinde çalışsa da, bu faaliyetlerin daha etkin olabilmesi için devletin devreye girip bu süreçleri yönlendirmesi gerektiği ifade ediliyor. Buradaki ana fikir, sivil toplum kuruluşlarının bağımsız olarak faaliyet yürütme kapasitelerinin sınırlı olduğudur. STK'lar, yardımları dağıtırken ya da sosyal sorunları ele alırken çoğunlukla kendi inisiyatifleri ile hareket eder. Ancak bu durum, koordinasyon eksikliğine ve kaynakların etkin kullanılmamasına yol açabilir. Aynı zamanda, STK'ların bireysel olarak hareket etmesi, bazı alanlarda yardımların yetersiz kalmasına veya bazı alanların gözden kaçmasına sebep olabilir.

Bu bağlamda, devletin sosyal politika alanında daha büyük bir rol üstlenmesi gerektiği vurgulanıyor. Devlet, STK'lar arasındaki koordinasyonu sağlayarak kaynakların daha etkili kullanılmasını ve yardımların daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayabilir. Ayrıca, devletin rehberliğinde oluşturulacak bir çerçeve ile STK'lar daha stratejik ve uzun vadeli projeler geliştirebilir. Bu da, sosyal yardımların ve projelerin daha sürdürülebilir ve etkili olmasına katkı sağlayabilir.

Katılımcı 9, '' *Sivil toplum kuruluşlarının etkinliğini artırmak için, öncelikle bu kuruluşların bakış açısında bir değişiklik yapılmalıdır. Fon kaynaklarının ne olduğu ve bu kaynakların nasıl kullanılacağı iyi anlaşılmalıdır. Bağış, zekât ve aidat toplama işlevi, varoluş amacı doğrultusunda STK yönetim kurullarında daha fazla bağış yapan ve mal vakfeden kişiler olmalıdır. Böylece, hayırseverlik kültürü korunur ve bağış yapan kişi kendi katkısının verdiği hazla motive olur. Ancak Türkiye'de STK kurma anlayışında, başkalarının parasını toplama amacı yaygınlaşmıştır ki bu yanlıştır. Bu tür bir anlayış, hayırseverlik kavramının içini boşaltmakta ve dilenci STK'ların artmasına neden olmaktadır. STK'ların, üyelerine sağladıkları sosyo-politik statü avantajları ile bağış kültürünü sürdürmeye çalışmaları yanlış*

bir yaklaşımdır. Hayırseverlik, vicdani ve insani bir görevdir ve bu görevi üstlenen STK'lar bu süreci projelerle yönetmelidir. STK'lar, projeler üreterek bu projelere fon bulmalı ve buldukları fonları etkin bir şekilde kullanmalıdırlar. Bu, sivil toplumun daha etkin ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasının yoludur. Aile Bakanlığı'nın 60'a yakın sosyal yardım kalemi bulunuyor ve 2023 yılında hazırladığı 2024 yılı vizyon belgesinde sosyal yardım sisteminin sadeleştirilmesi gündemde. Bu nasıl bir sadeleştirme olacak? Hak temelli, güçlendirici bir sosyal yardım sistemi nasıl kurgulanabilir? Hane bazlı bu tartışılıyor. Bu bir ara temel gelir, vatandaşlık geliri bağlamında tartışılıyordu. Her vatandaşa temel düzeyde bir gelir verelim, insani anlamda ihtiyaçlarını karşılasın diye başka bir yardım vermeyelim diye düşünüyorduk. Bu tartışmalar bir karşılık bulamadı. Ben, Türkiye'de özellikle nüfusun yoğun olduğu ilçeler ve illerde sosyal yardım sisteminin kaymakamlıklarda iyi işlediğini düşünüyorum. SYDV'lerde çok net bir sistem olmasına rağmen, kişilerin bilgileri her ne kadar çok güncellenemese de kaymakamlıklar ortak bir sistemden yönettiği için bunu belediyelerle ve STK'larla paylaşmıyorlar. Ancak kısmen kendileri bu datayı tuttukları için, en azından insanları tembelleştirmeyen ve daha ihtiyaç odaklı bir yaklaşım var. Ama sivil toplum kurumları özellikle bağış toplayan, zekât toplayan, sadaka toplayan bir yapıda olduğu için, doğrudan saha çalışması ve sosyal çalışmacı faaliyetlerini iyi yürütemiyorlar. İyi yürütenler var ama geneli yürütemiyor. Burada daha çok bilinen listelere yardımlar yapılıyor. STK'lar şunu ölçtüğü zaman yani 'ben bu kişiye kaç yıldır yardım ediyorum?' diye sorduğunda 10 yıldır gibi cevaplar alıyor. Bu insan niye hayatını idame ettirecek hale getirememiş? Bunu kendinde sorumluluk olarak bilmiyor. Bunlar bir veri bizim için. O yüzden STK yardımları, SYDV ve belediye yardımları varken STK'lar da kendi finansmanlarını, bakanlık bütçelerindeki projelerden, yerel yönetimlerin hemşehri derneklerine veya sivil topluma yaptığı yardımlardan alırken çok cüzi miktarda kendi vakıf kuran, dernek kuran insanlar kendi maaşlarından, vakıf mallarından vakfa yetmiyor. O yüzden de STK sosyal yardımlarının çok iyi olmadığını, karşılık toplumu güçlendirmediğini düşünüyorum. O anlık bir reçete, palyatif bir reçete, geçici bir reçete. Evet, ihtiyaç sahibi insanlara ulaşıyorlar ama ben sosyal hizmet tarafına yoğunlaşırsa, sivil toplumun gerçekten sağlık ya da yaşlılık ya da evde bakım sorunu olan annelere, insanlara daha iyi hizmetler sunabileceklerini düşünüyorum.''

Katılımcı 9, STK'ların etkinliğini artırmak için gerekli olan temel değişiklikleri vurguluyor. Özellikle STK'ların fon kaynaklarının doğru anlaşılması ve yönetim kurullarında hayırseverlik bilincine sahip bireylerin yer alması gerektiği belirtiliyor. Türkiye'de yaygın olan yanlış bir anlayışın, başkalarının parasını toplama amacıyla STK kurmak olduğu, bu yaklaşımın ise hayırseverlik kültürünü zayıflattığı ifade ediliyor. Doğru çözümün, STK'ların projeler üretip bu projeler için fon bularak hayırseverliği sürdürülebilir bir şekilde projelendirmesi olduğuna dikkat çekiliyor. Katılımcının diğer eleştirisi, hayırseverliğin amacının giderek saptığı ve sivil toplumun dilenci gibi hareket eden yapılar oluşturmaya başladığına yönelik. Bu eleştiriyi çözmek için önerilen yol ise projelendirme ve fonların doğru yönetimi. STK'ların toplumu gerçekten dönüştürücü bir işlev üstlenmesi için, bağış toplama ve

hayırseverlik faaliyetlerinin bilinçli, planlı ve sürdürülebilir hale getirilmesi gerektiği vurgulanıyor.

Katılımcı 5, ‘’ "Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının etkinliğini artırmak için sosyal politikalar geliştirilebilir. STK'lar genellikle bireysel faaliyetler gösterdiği için, devletin bu süreci kurumsal olarak yönlendirmesi faydalı olabilir. Türkiye'nin koşullarına ve STK'ların konumlarına göre bir çerçeve oluşturulabilir. Bu sayede daha büyük etkileşim sağlanabilir. Ancak, STK'ların tek başına bu kapasiteyi oluşturabilmesi zor görünüyor. Devletin yönlendirici rol üstlenmesi, STK'ların daha etkin ve koordineli çalışmasına katkı sağlayabilir."

Katılımcı 5, Türkiye'deki. STK'ların bireysel olarak faaliyet göstermeleri, kapasitelerini sınırlı tutuyor. Bu nedenle devletin kurumsal bir yönlendirme yapmasının önemli olduğu vurgulanıyor. STK'lar, devletin belirlediği çerçevede faaliyet gösterir ve iş birliği içinde çalışırsa, daha etkili ve koordineli projeler üretebilirler. Öneri, STK'ların kapasitelerini artırarak daha geniş etkileşim alanı yaratmak için devlet desteğine ihtiyaç duyduğunu ifade ediyor.

Katılımcı 7, "*Benim kanaatimce sivil toplum kuruluşlarının bu bağlamdaki en büyük katkısı, kendi alanlarını doğru belirlemeleridir. Yani ne iş yapıyorsa, bir sivil toplum kuruluşunun, diyelim ki yardım kuruluşuysa, yardım kuruluşu olarak kendini geliştirip ilerlemesi gerekir. Şu an Türkiye'de birçok sivil toplum kuruluşu aynı anda yardım faaliyeti, gençlik çalışmaları ve dezavantajlı gruplarla ilgili çalışmalar yapıyor, bu da verimliliklerini düşürüyor. Kendilerine net bir alan belirleyip o alan üzerine çalışmalarını yoğunlaştırırlarsa daha sağlıklı sonuçlar elde ederler. Benim kanaatimce sivil toplumun bu anlamdaki en önemli katkısı, bilinçlenme boyutunda olur. Çünkü bir insanın bir sivil toplum kuruluşuyla irtibatını sağlayan en temel unsur, gönül bağıdır. Elbette bir yardım vesilesi ya da maddi menfaat insanın bir kuruma gidip gelmesini sağlar, ama bağlılığı sağlayan şey bu değildir. Bir yere ünsiyetin oluşması, bir kurumla bağlılığın gelişebilmesi için mutlaka o kurumla bir fikir, düşünce ve algı birlikteliğinin olması gerekir. O yüzden sivil toplumun temel misyonunun bilinçlendirme olduğunu düşünüyorum, maddi katkılarından ziyade.*"

Katılımcı 7'nin görüşlerine göre, sivil toplum kuruluşlarının en büyük etkisi, kendi uzmanlık alanlarını net bir şekilde belirleyip o alanda derinleşmeleridir. Aynı anda birçok farklı alanda faaliyet göstermek yerine, bir STK'nın odaklanarak etkinliğini artırması gerektiğini savunuyor. STK'ların maddi yardımlardan ziyade toplumu bilinçlendirme misyonunun ön planda olması gerektiğini vurguluyor. Ayrıca, bireylerin STK'larla kurduğu bağın gönülden gelmesi ve bu kurumlarla ortak fikir ve değerler etrafında buluşmasının, uzun vadeli başarı için kritik olduğunu belirtiyor.

Katılımcı 8, "*STK'ların etkinliğini artırmak için şeffaflık ve bilgi paylaşımı oldukça önemlidir. Belki de bankacılık sistemindeki kredibilite sorgulamasına benzer bir sistem, STK'lar için de kurulabilir. Yani, devlet, ihtiyaç sahibi kişilerle ilgili verileri bir platformda toplayabilir ve STK'ların bu verilere erişimini sağlayabilir. Böylece STK'lar, hangi kişilerin hangi tür yardımlara ihtiyacı olduğunu daha net bir şekilde görebilir ve kaynaklarını daha etkin bir şekilde kullanabilir. Bu sayede, hem yardımın ihtiyaç sahiplerine ulaşması daha kolay hale gelir*

hem de kaynakların israfı önlenir. Muhtarlıklar gibi yerel yönetimler, bu verilerin toplanmasında önemli bir role sahip olabilir."

Katılımcı 8, STK'ların (Sivil Toplum Kuruluşları) etkisini artırmak için bir öneride bulunuyor. Önerisi, bankacılık sisteminde olduğu gibi, yardıma muhtaç kişilerin bilgilerini içeren bir veri tabanı oluşturulması yönünde. Bu veri tabanı, devlet tarafından kurulabilir ve STK'ların erişimine açık olabilir. Böylece, STK'lar yardım yapacakları kişilerin durumunu görebilir, bu kişilerin daha önce ne kadar yardım aldığını öğrenebilir ve yardımları daha verimli bir şekilde dağıtabilirler. Bu sistem, yardımların belirli bölgelerde yoğunlaşmasını önler ve kaynakların daha adil bir şekilde dağıtılmasını sağlar. Özetle, Katılımcı 8, şeffaflık ve veri paylaşımı üzerine kurulu bir sistem önererek STK'ların daha etkili olabileceğini savunuyor.

Katılımcı 14, *''STK'nın finans kısmına gelirsek, Türkiye'de bu konuda sorunlar var. Devletin finansmanı büyük ölçüde sosyal vergilerle karşılanıyor ve başka bir kaynağı yok. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına da bağışlar yapılıyor, ancak bu vakıfların yapılanması karmaşık; onları tam anlamıyla sivil toplum kuruluşu olarak nitelendiremeyiz. Bu sorun sadece devletle sınırlı değil, sivil toplum kuruluşları için de geçerli. Türkiye'deki STK'lar genellikle finansmanlarını dini, yani İslami çerçeveden, özellikle zekât fonlarından sağlıyorlar. Bu bağlamda, Türkiye'deki STK'ların sürdürülebilirliklerini artırmak için zekât fonunun daha merkezi bir rol alması gerekiyor. Elbette, zekât dışındaki bağışlar da mevcut. En son yapılan çalışmalara göre, Türkiye'deki zekât potansiyeli 30 milyar dolar civarında iken, verilen miktar yaklaşık 4 milyar dolar olarak tahmin ediliyor. Ancak, bu rakamların ne kadarının sosyal güvenlik sistemine gittiği ya da doğrudan kişilere verildiği tam olarak bilinmiyor. Bu nedenle, Türkiye'de bir Zekât Fonu Modeline ihtiyaç var. Eğer bu model devletin hukuk sistemi içinde yer almazsa, başka sorunlar ortaya çıkabilir. Şu anki STK'ların büyük bir kısmı, kaynaklarını nereye harcadıklarını şeffaf bir şekilde açıklamıyor. Devlet bazı takip mekanizmaları kurmuş olsa da, bu konuda boşluklar mevcut. STK'ların mali raporlarını açık bir şekilde paylaşmaları, ne kadar zekât toplandığını, bağışların nerelere harcandığını göstermeleri gerekiyor. STK'ların finansal sürdürülebilirliği için en büyük sorunlardan biri güven meselesi. Özellikle 15 Temmuz sonrası, toplumun STK'lara duyduğu güven sarsıldı. Bu güveni yeniden tesis etmek için devletin garantör rolünde olması önemli. STK'lar mikro finans gibi modelleri harekete geçirebilmek için sürekli ve büyük bir akışa ihtiyaç duyuyorlar. Bu model STK'lara ait olsa bile, devletin gözetimi altında olması gerekiyor. Nasıl ki bir banka battığında devlet garantörlük yapıyorsa, benzer bir sistemin STK'lar için de kurulması gerekir. Devletin sosyal yardım sisteminde de benzer bir mekanizma mevcut. 28-30'a yakın sosyal yardım kalemi bir memur tarafından görülebiliyor. Bu şeffaflık, sivil toplum kuruluşları tarafından da benimsenmeli. Devlet her yıl rapor yayımlayarak, STK'ların aldığı paraların nereye harcandığını şeffaf bir şekilde göstermelidir. Böylelikle, bağışçıların güveni sağlanabilir. Sivil toplum kuruluşları açısından en büyük mesele güvendir ve devlet bu güveni sağlamada kilit rol oynamalıdır.*

Katılımcı 14, sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) finansman ve sürdürülebilirlik sorunlarına değinerek, politika önerileri vererek ve Türkiye'de STK'ların büyük ölçüde dini kaynaklar, özellikle zekât fonları üzerinden finanse edildiğini vurguluyor. Ancak bu sistemde şeffaflık ve güven eksiklikleri olduğunu belirtiyor. Özellikle 15 Temmuz

sonrası dönemde STK'lara duyulan güvenin azaldığını ve bu güvenin yeniden tesis edilmesi gerektiğini ifade ediyor. Katılımcıya göre, STK'ların finansal sürdürülebilirliği için zekât fonlarının daha merkezi bir rol üstlenmesi ve devletin bu süreçte garantör rol oynaması gerekmektedir. Devletin bu süreçte hem şeffaflığı artırarak hem de denetim mekanizmaları kurarak bağışçıların güvenini sağlaması önemlidir.

Katılımcı 13, "*Sivil toplum kuruluşları (STK), özellikle karz-ı hasen gibi uygulamalarla, ihtiyaç sahiplerine finansal destek sağlama konusunda önemli bir rol oynuyor. Ancak STK'ların daha geniş kitlelere ulaşması ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşması için bazı zorluklarla karşılaşıyoruz. Bu zorlukların başında, STK'ların genellikle gönüllülük esasına dayalı ve daha küçük ölçekli olması geliyor. Bu durum, profesyonellik eksikliği, risk yönetimi konusunda yetersizlikler ve finansal kaynakların etkin kullanılmaması gibi sorunlara yol açabiliyor. Türkiye'de STK'ların daha kurumsal bir yapıya kavuşması, finansal okuryazarlığın artırılması ve sektöre profesyonellerin dahil edilmesi gerekiyor. Böylece, hem mevcut kaynaklar daha etkin kullanılabilir hem de yeni kaynaklar yaratılabilir. Kurumsallaşma ile birlikte, STK'lar daha geniş kitlelere ulaşabilir, daha iyi projeler geliştirebilir ve toplumda daha fazla güvenilirlik kazanabilir. Bu durum, hem donörlerin güvenini artırarak daha fazla kaynak bulmalarını sağlayacak hem de ihtiyaç sahiplerine daha doğru ve etkili destekler sunmalarını mümkün kılacaktır. Sonuç olarak, STK'ların daha profesyonel bir yapıya kavuşması, sosyal yardımların daha sürdürülebilir ve etkin hale gelmesi için kritik öneme sahiptir.*"

Katılımcı 13'e göre, Türkiye'deki sosyal yardım ve mikro finans sistemleri, daha çok gönüllülük esasına dayalı ve amatör bir yapıya sahip. Bu durum, sistemlerin etkinliğini düşürüyor ve sürdürülebilirliği konusunda soru işaretleri yaratıyor. Bu sistemlerin daha profesyonel bir hale getirilmesi, yani kurumsal bir yapıya kavuşturulması ve bu alanda çalışan kişilerin daha iyi eğitim alması gerekiyor.

Katılımcı 12, '' *Her ülke kendi bağlamına göre sosyal politikalara sahip oluyor. Ancak, ülkeler çoğu zaman bunun farkında bile olmuyor. Öncelikle, genel olarak konumlanma konusundaki bilinci artırmak gerekiyor. Böylece, daha doğru bir konumlanma ve buna bağlı olarak daha doğru politikalar geliştirilebilir ve etkileri artırılabilir. Ülkelerin geldikleri bir tarihsellik ve bağlam var. Anglosakson dünya, İngilizler, Kuzey Avrupa, İskandinav ülkeleri ve Amerika gibi yerler daha liberal bir yapıya sahip. Ekonomik liberalizm, sivil toplumda da kendini gösteriyor. İnsanlar istediği gibi örgütlenip haklarını savunabiliyor. Amerika'da devlet mekanizmaları standart ve herkese eşit işlese de lobiler tarafından yönetiliyor. Lobiler de aslında sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu ülkelerde devlet, sosyal yardım konusunda çok aktif değil. Klasik Avrupa ülkelerinde ise, modern dönemin güçlü devletlerinde, sosyal yardımları devlet üstleniyor. Sivil toplum mekanizmaları geç gelişiyor ve devlet kontrolünde oluyor. Bu durum, İslamiyet'in etkisi altında olan Türkiye gibi ülkelerde de benzer şekilde görülüyor. Komünist modelde ise her şey devletin kontrolünde. Anglosakson modelin bir ucunda, diğer ucunda komünist model bulunurken, Türkiye gibi ülkeler ortada bir yerde konumlanıyor. Devlet kontrolünde, ancak daha gelişmiş bir sivil toplumculuk var. Bu durum, sosyal politika tanımlamasını da etkiliyor. Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının etkisini artırmak için öncelikle devletin kendi konumunun farkında olması gerekiyor. Devlet, bazı alanları yavaş yavaş sivil toplum*

kuruluşlarına açabilir ve onlara düzenli destek sağlayabilir. Önemli olan, devletin bu bilinçle hareket etmesi ve sosyal politikaları bu anlayışla geliştirmesidir. Ancak bu şekilde geliştirilen politikalar gerçek etki yaratabilir.''

Bu bölümde sosyal yardımların etkinliği ve verimliliği konusunda farklı katılımcıların görüşleri ortaya konmuştur. Katılımcı 1, sosyal yardımların etkin olabilmesi için şeffaflık ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Yardımların doğru kişilere ulaşması, yardım sürecinde haksızlıkların ve suistimallerin önüne geçilmesi için daha iyi bir organizasyon gerektiğini belirtmiştir. Ona göre, sosyal yardımların başarılı olması için sadece ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması yeterli değildir; aynı zamanda bu yardımların sürdürülebilir şekilde organize edilmesi önemlidir. Katılımcı 5 ise, sosyal yardımların insanların ekonomik bağımsızlıklarını kazanma potansiyelini zayıflatabileceğini öne sürmüştür. Ona göre, sürekli olarak yardım alan bireyler, kendi ayakları üzerinde durma motivasyonunu kaybedebilir ve bu da sosyal yardımlara bağımlılığa yol açabilir. Sosyal yardımların yalnızca geçici olarak kullanılmasının gerektiğini ve uzun vadeli çözüm sunmadığını vurgulamıştır.

Katılımcı 11, sosyal yardımların Avrupa'daki örneklerine dikkat çekmiş ve bu yardımların insanları tembelliğe itebileceğini savunmuştur. Özellikle Avrupa ülkelerinde göçmenlerin, çalışmadan sosyal yardımlarla geçinebileceklerini düşünerek iş gücüne katılmadıklarını belirtmiştir. Ona göre, bu tür yardımlar yanlış kullanıldığında toplumsal gelişim yerine bireyleri tembelliğe yönlendirebilir. Katılımcı 9, sosyal yardımların yerel düzeyde organize edilmesinin daha etkin olacağını savunmuştur. Ona göre, yerel kuruluşlar ihtiyaç sahiplerini daha iyi tanıyabilir ve yardımları daha verimli bir şekilde organize edebilir. Aynı zamanda, yardımların denetlenmesiyle, suistimal ve aynı kişilere birden fazla yardım verilmesinin önüne geçilebileceğini ifade etmiştir. Katılımcı 2, sosyal yardımların mikro finans modelleriyle desteklenmesi gerektiğini savunmuş ve yardımların tek başına uzun vadeli yoksullukla mücadelede yeterli olmadığını ifade etmiştir. Ona göre, sosyal yardımlar bireylerin sadece temel ihtiyaçlarını karşılamada etkili olabilirken, mikro finans yardımları bireylerin kendi işlerini kurmalarına yardımcı olabilir, bu da onları bağımlı olmaktan kurtarır ve uzun vadede ekonomik bağımsızlıklarını sağlar.

Sosyal yardımların verimliliği konusunda katılımcılar arasında ortak bazı noktalar olduğu gibi farklı görüşler de mevcuttur. Katılımcı 1 ve Katılımcı 9, yardımların daha etkin olması için yerel düzeyde daha iyi organize edilmesi gerektiğini vurgulamış, şeffaflık ve denetim mekanizmalarının önemine dikkat çekmiştir. Buna karşılık, Katılımcı 5 ve Katılımcı 11, yardımların bağımlılık ve tembellik yaratma riski taşıdığını öne sürmüşlerdir. Katılımcı 2 ise sosyal yardımların mikro finans modelleriyle desteklenmesinin, bireylerin ekonomik bağımsızlıklarına katkı sağlayacağını savunarak daha entegre bir yaklaşım önermiştir.

Genel olarak, sosyal yardımların uzun vadede bireyleri bağımsızlığa yönlendirecek politikalarla desteklenmesi gerektiği ve yardımların sürdürülebilir kalkınma

stratejilerinin bir parçası olması gerektiği konusunda geniş bir fikir birliği bulunmaktadır. Katılımcıların görüşleri genel olarak şu ana başlıklar altında toplanabilir:

Sosyal Yardımların Rolü: Sosyal yardımların acil ihtiyaçları karşılamada önemli bir işlevi olduğu ancak tek başına yeterli olmadığı, uzun vadeli çözümlerle desteklenmesi gerektiği.

Bağımlılık Riski: Sürekli yardım alan bireylerin bağımlı hale gelebileceği ve tembelliğe teşvik edilebileceği endişesi.

Sürdürülebilir Modeller: Mikro finans gibi modellerin, bireylerin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayabileceği ve bağımlılığı azaltabileceği.

Şeffaflık ve Denetim: Yardımların verimli kullanılması için şeffaflık ve denetimin önemi.

Koordinasyon: Devlet ve STK'lar arasında daha güçlü bir iş birliğine ihtiyaç olduğu.

Sonuç olarak, katılımcılar, sosyal yardımların tek başına yoksulluğu ortadan kaldırmaya yeterli olmadığı konusunda mutabık kalmışlardır. Bu yardımların yanı sıra, bireylerin ekonomik bağımsızlığa yönlendirilmesini sağlayacak sürdürülebilir finansal modellerin geliştirilmesinin elzem olduğu vurgulanmıştır. Sosyal yardımların kısa vadede geçici bir rahatlama sağladığı, ancak uzun vadede toplumsal refahı artırmanın istihdam yaratma ve mikro finans gibi yapısal çözümlerle mümkün olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

3.3.2. Sosyal Yardımların Mikro Finans Olarak Kullanılmasına İlişkin Sorular ve Tespitler

Bu bölümde, Sosyal yardımların sadece bir yardım aracı olarak değil, aynı zamanda ekonomik kalkınmayı destekleyen bir araç olarak kullanılabileceği fikri, mikro finans kavramıyla birleştiğinde ilginç tartışmalara yol açmaktadır. Bu bölümde, sosyal yardımların mikro finans olarak kullanılmasının potansiyelleri ve karşılaştığı zorluklar incelenecektir. Ayrıca sosyal yardımların mikro finansla bütünleştirilmesi, yoksullukla mücadelede nasıl bir perspektif sunacağından hareketler katılımcılara sorular yönetilecek ve bu yaklaşımın avantajları, dezavantajları ve uygulanabilirliği üzerine çeşitli sorular ve tespitler yer almaktadır.

3.3.2.1. Sosyal yardımların Mikro finans olarak değerlendirilmesi, ihtiyaç sahibi insanların ekonomik şartlarını kötüleştirir mi yoksa iyileştirir mi?

Katılımcı 2, *'' Bu konuda kesin bir yargıya varmak zor, çünkü bölgeye ve ülkeye göre yoksulluğun niteliği değişiklik gösterebilir. Yani, sosyal yardımlar her yerde aynı etkiyi yaratmayabilir. Genel olarak, insanlara karşılıksız bağış yapıldığında, bu kişilerin pasif bir duruma geçtiği ve yardıma bağımlı hale geldikleri söylenir. Bunun geçerliliği olabilir, çünkü insanlar sürekli yardım alacaklarını bildiklerinde, daha fazla çaba göstermeye yönelmekte zorlanabilirler. Ancak, sosyal yardımların sürdürülebilir yoksulluğa yol açtığını kesin bir şekilde söylemek doğru olmaz. Bu konuda daha çok verilere dayalı bir değerlendirme yapmak gerekir. Ayrıca, sosyal yardımlar bir gelir kaynağı olarak da değerlendirilemez. Bir insanın ya da bir ailenin hayatını sadece sosyal yardımlarla sürdürebilmesi mümkün değil. Yardımların sürdürülebilirliği de önemli bir mesele. Yardım yapan sivil toplum kuruluşları bazen kaynak sıkıntısı yaşayabiliyor ve bu da yardımların kesilmesine yol açabiliyor. Bu durumda yardıma bağımlı olan kişiler, hayatlarını sürdürebilme konusunda ciddi sıkıntılar yaşayabilirler. Bu nedenle, sosyal yardımları düzenli bir gelir kaynağı olarak görmemek gerekir.''*

Katılımcı 2'nin sosyal yardımlar ve mikro finans üzerine yaptığı yorum, önemli bir bakış açısını yansıtıyor. Sosyal yardımların mikro finans olarak değerlendirilmesi ve etkileri hakkında kesin bir yargıya varmanın zor olduğu belirtiliyor, çünkü her ülkenin ve bölgenin ekonomik dinamikleri, yoksulluğun niteliği ve toplumsal ihtiyaçları farklılık gösteriyor. Bu da sosyal yardımların etkisinin, bağlama göre değişebileceğini gösteriyor.

Genel olarak, karşılıksız bağışların insanları pasif bir konuma sokabileceği ve yardıma bağımlı hale getirebileceği görüşü oldukça yaygın. Bu düşünceye göre, sürekli yardım alan kişiler, kendilerini ekonomik olarak geliştirmek veya aktif bir rol üstlenmek için çaba göstermekte zorlanabilirler. Ancak, bu durumun her zaman geçerli olmayacağı ve verilerle desteklenmesi gerektiği de önemli bir vurgu. Sosyal yardımların sürdürülebilir yoksulluğa neden olduğu konusunda kesin bir sonuç çıkarmak, duruma ve verilere bağlı olarak değişebilir.

Katılımcı 2, sosyal yardımların bir gelir kaynağı olarak değerlendirilemeyeceğine dikkat çekiyor. Bu önemli bir nokta, çünkü yardımların sürdürülebilirliği her zaman garanti altında değildir. Sivil toplum kuruluşları veya devlet kurumları, finansal zorluklar veya kaynak kıtlığı nedeniyle yardımları kesmek zorunda kalabilirler. Bu durumda, sadece yardıma bağımlı olan kişiler ciddi ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalabilir. Dolayısıyla, sosyal yardımları bir geçim kaynağı olarak görmek, kişileri güvensiz bir durumda bırakabilir.

Bu değerlendirme, sosyal yardımların uzun vadede bir çözüm olmayabileceği ve kişilerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına olanak tanıyan mikro finans gibi alternatif modellerin daha etkili olabileceği fikrini destekliyor. Mikro finans, yardıma bağımlılığı azaltırken, kişilerin üretken ve bağımsız hale gelmelerine yardımcı olabilir.

Sonuç olarak, sosyal yardımların mikro finans olarak değerlendirilmesi, duruma ve uygulamaya bağlı olarak ya iyileştirici ya da kötüleştirici etkiler yaratabilir. Yardımların kişileri bağımlı hale getirmesi yerine, onları ekonomik olarak destekleyici ve güçlendirici bir sistem içinde sunulması daha olumlu sonuçlar verebilir.

Katılımcı 3 *'' Bu konuda bizim İKSAR'daki tecrübemizden bahsedebilirim. Yaklaşık 85 kişiye borç verdik. Bu kişiler arasında çok yoksul olanlar da vardı, günlük yaşamını idame ettirebilecek kadar geliri olan ama refah seviyesini yükseltme ihtiyacı duyan orta halli kişiler de. Yani çok düşük standartlarda yaşayan insanlar da vardı. Burada önemli olan kitleyi doğru belirlemek. Eğer borç olarak verdiğiniz kesim, bu borcu geri ödeyebilecek bir kesimse, yani kişinin günlük maişetini sağlayabilecek durumu varsa, mesela evi var, kirasını ödeyebiliyor ve çocuklarının günlük gıdasını temin edebiliyor, ama hayat standardı düşükse, bu kişiye mikro finans verebilirsiniz. Bu durumda borcun çarpan etkisi daha fazla olur. Çünkü hem sosyal yardım olarak verilen para dar gelirli bir kişiye borç olarak veriliyor, hem de bu para geri alınıyor. Yani bu kaynak sürekli dönen bir kaynak haline geliyor. Böylece sosyal yardımların daha etkin olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Ancak, eğer hiçbir şekilde ailesinin geçimini sağlayacak kadar geliri olmayan, günlük yiyeceğini bile temin edemeyen bir kişiye borç verdiğinizde, bu olumsuz sonuçlar doğurabilir. Çünkü bu kişi zaten ailesinin temel ihtiyaçlarını bile karşılayamıyor. Siz bu insana borç verdiğinizde, bu parayı ilk olarak hayatta kalabilmesi için gıdaya ya da kiraya harcayacaktır. Bu nedenle, bu parayı kullanarak ekonomik olarak bir iş yapma veya girişimde bulunma şansı olmayacaktır. Dolayısıyla bu kesime mikro finans vermek, onları daha büyük bir psikolojik sıkıntıya sokabilir ve durumlarını kötüleştirebilir.Bu nedenle, verilecek paranın hedef kitlesinin doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekiyor. Mikro finansın amacına ulaşabilmesi için, bu yardımların uygun kişilere yönlendirilmesi çok önemli.''*

Katılımcı 3 bu soruya yaptığı değerlendirme kendi yaptıkları mikro finans tecrübesinden yola çıkarak çok önemli bir değerlendirme yapmaktadır. Mikro finans modelinde sosyal yardımların kullanımı, hedef kitlenin doğru belirlenmesinin kritik önemini ortaya koymaktadır. Yardım alan bireyin, aldığı borcu geri ödeyebilecek ve bu sayede yaşam koşullarını iyileştirebilecek bir durumda olması gerekmektedir. Zira, temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanan bir kişiye ek borç yükü getirmek, mevcut durumunu daha da kötüleştirebilir. Mikro finans, doğru kişilere ulaştırıldığında oldukça etkili bir araç olabilse de her ihtiyaç sahibine uygun bir çözüm değildir. Bu nedenle, sosyal yardımların sadece maddi destek sağlamakla kalmayıp, bireylerin kendi kendine yetmelerini destekleyecek şekilde tasarlanması büyük önem taşır. Başka bir deyişle, sosyal yardımların mikro finans modeliyle birleştirilmesi, yardımların sadece bir geçim kaynağı olmaktan çıkarılıp, bireylerin ekonomik olarak güçlenmesini hedefleyen bir araç haline getirilmesini gerektirir. Bu sayede, yardımların sadece geçici bir çözüm olmaktan çıkarılıp, uzun vadeli bir ekonomik bağımsızlık kazanılması sağlanabilir. Ancak bu süreçte, yardımların kimlere ve hangi koşullarda verileceği konusunda dikkatli olunmalı, bireylerin potansiyelleri ve ihtiyaçları doğru değerlendirilmelidir.

Katılımcı 11 '' Türkiye'de mikro finans kurumlarının ve mikro finans fikrinin çok yaygın olarak bilindiğini düşünmüyorum. Belki akademik düzeyde belli oranda tartışılıyor olabilir, ancak pratikte sivil toplumun bu konuda çok fazla bilgi sahibi olduğunu ya da bu konuyu eleştirdiğini sanmıyorum. Yapılan mülakatlarda da bunu görmüş olabilirsiniz. Bazı kurumlar mikro finans fikrini kendi içlerinde çalışmış olabilir, ancak mikro iktisat fikriyatının yatırım pratiği Türkiye'de pek gelişmemiştir. Sivil toplumun şöyle bir dezavantajı var: Düşünsel ve planlamaya dayalı işler, sivil toplum kuruluşları için yorucu ve zorlayıcı olabilir. Bu nedenle,

hızlı ve pratik çözümler bizim için daha kolay ve yapılabilir görünüyor. Ancak mikro iktisat, planlama gerektiren bir alan ve Türkiye'de bu konuda yeterli tecrübe olmadığı için, bu tecrübeyi edinmek zaman ve planlama gerektirir. Hem yurtiçi hem de yurtdışı çalışmalarda sürdürülebilirliğin önemli sorularına cevap verebilecek alanlardan biri mikro iktisat ve mikro finans sürecidir. Mikro finans hem uygulama alanını genişletir hem de geri dönüşümü sağlar. Bu süreç, küçük iş alanları oluşturarak, üreticiden ailelere kadar çeşitli bir ticaret ve para döngüsü yaratır. Ekonomiyi canlandırır. Bunu kelebek etkisi gibi düşünebilirsiniz, ancak bu konuda Türkiye'de yeterli tecrübe, teori ve gündem bulunmamaktadır. Ancak bu süreç, birçok soruya cevap verebilecek potansiyele sahiptir.''

Mikro finans ve eğitim, yoksullukla mücadelede birbirini tamamlayan iki önemli araçtır. Mikro finans, düşük gelirli bireylere küçük ölçekli krediler sunarak, onların kendi işlerini kurmalarına ve ekonomik bağımsızlık kazanmalarına olanak tanır. Eğitim ise bu kişilerin iş yönetimi, finansal okuryazarlık ve teknik beceriler gibi konularda bilgi ve beceri kazanmalarını sağlar. Bu sayede, verilen krediler daha verimli kullanılır, geri ödeme oranları artar ve yoksullukla mücadelede daha sürdürülebilir sonuçlar elde edilir. Birlikte çalıştıklarında, mikro finans ve eğitim, bireylerin sadece geçici olarak değil, kalıcı olarak yoksulluktan kurtulmalarına yardımcı olur. Eğitimle desteklenen bireyler, aldıkları kredileri daha etkili bir şekilde kullanarak, işlerini büyütme ve gelirlerini artırma şansını yakalarlar. Bu da uzun vadede ekonomik kalkınmayı destekler.

Katılımcı 1 ''daha önce belirttiğim gibi, sosyal yardım ve mikro finans birbirinden ayrı kavramlardır; biri diğerinin yerini alamaz. Ancak, bu iki mekanizma birbirine yardımcı olabilir. İnfak ve zekât gibi acil çözümler gerektiren durumlar için sosyal yardımlar farklı bir sorumluluk taşır. Mikro finans ise karz sorumluluğu kapsamında yer alır ve sosyal yardımların yerine geçecek bir kavram olarak görülmemelidir. Ancak, bazen sosyal yardımlar mikro finansın bir parçası olabilir, bu durumda onları birbirinden ayırmak gerekir.Mikro finans kavramı, fiziksel para miktarından ziyade fonksiyonuyla tanımlanmalıdır. Türkiye'deki ekonomik koşullar ve 2024 yılı itibarıyla mevcut ihtiyaçlar dikkate alındığında, mikro finansın doğru bir şekilde konumlandırılması önemlidir. Mikro finans, ticari olmayan, daha fedakar bir yaklaşımla uygulanmalıdır.Mikro finansın amacı, iş yapma kabiliyeti olan kişilere (örneğin, kadınlar, yeni mezunlar, esnaflar) destek vermek olmalıdır. Bankacılık sisteminde yer alamayan, küçük çaplı işler için mikro finans kullanılabilir. Örneğin, bir bakkalın dükkan açması ya da bir kişinin dikiş makinesi alması gibi durumlarda mikro finans sağlanabilir.Mikro finansın en önemli unsuru, verilen kredinin tahsil edilebilme kabiliyetidir. Kredi alan kişinin borcunu zamanında ödemesi, piyasada düzenin sağlanması açısından kritiktir. Kur'an-ı Kerim'de karz (borç) kavramı üzerinde durulmuş ve borç veren kişinin alacağını tahsil edebilmesi önemsenmiştir. Mikro kredi, ödeyebilme kabiliyeti olan kişilere verilmelidir; aksi takdirde bu yardım, infak olarak değerlendirilmelidir. Mikro kredi, mevcut bankacılık sisteminden bağımsız olarak ödeyebilme kabiliyeti olan kişilere verilmelidir. Mikro finans, miktar değil, fonksiyonel olarak tanımlanmalı ve ihtiyaca göre şekillendirilmelidir.''

Katılımcı 1 yukarıdaki ifadesine göre sosyal yardımlar ve mikro finans kavramları arasındaki farkları ve ilişkileri derinlemesine ele alıyor. Ana odak, bu iki

mekanizmanın birbirini tamamlayabileceği ancak birbirinin yerine geçemeyeceği üzerine. İşte metnin temel unsurlarının bir yorumu:

Sosyal Yardım ve Mikro Finans Arasındaki Farklar: Katılımcı, sosyal yardımlar ve mikro finansın birbirinden ayrı sorumluluklar taşıdığına dikkat çekiyor. Sosyal yardımlar, infak ve zekât gibi acil ihtiyaçları gidermek için kullanılırken, mikro finans daha ticari ve sürdürülebilir bir yaklaşımla iş yapma potansiyeli olan kişilere verilen bir destek olarak tanımlanıyor. Bu, sosyal yardımların temel amacının acil ihtiyaçları karşılamak olduğu, mikro finansın ise ekonomik sürdürülebilirlik yaratmaya yönelik bir araç olduğunun altını çiziyor.

Mikro Finansın Fonksiyonel Yaklaşımı: Katılımcı, mikro finansın miktarından çok fonksiyonuyla tanımlanması gerektiğini savunuyor. Yani, mikro finansın amacı, küçük veya orta ölçekli işlerin desteklenmesi ve bireylerin ekonomik olarak bağımsız hale gelmesi olmalıdır. Bu da mikro finansın Türkiye gibi ülkelerde büyük önem taşıdığını gösteriyor. İhtiyaçlar ve fırsatlar dikkate alındığında, bu tür fonksiyonel yaklaşımlar, ekonomik kalkınmayı teşvik edebilir. Bununla birlikte bir diğer önemli vurgusu, verilen kredilerin geri ödenebilmesinin önemidir. Kredi alan kişinin borcunu zamanında ödemesi, piyasada düzen ve güven sağlamak açısından kritiktir. Bu yaklaşım, İslam'da borç kavramının ne kadar önemli olduğunu ve bunun sosyal sorumluluk açısından taşıdığı değeri de yansıtıyor. Mikro finansın sağlıklı işlemesi için tahsilat mekanizmalarının da etkili bir şekilde işlemesi gerektiği belirtiliyor.

Mikro Finansın Hedef Kitlesi: Mikro finansın özellikle bankacılık sistemine erişemeyen, küçük çaplı iş yapmak isteyen kişilere yönelik olması gerektiği belirtiliyor. Kadınlar, yeni mezunlar ve küçük esnaflar gibi gruplar bu desteğin hedef kitlesi olarak tanımlanıyor. Bu, mikro finansın sosyal adalet ve ekonomik fırsat eşitliği yaratmada önemli bir rol oynayabileceğine işaret ediyor.

Katılımcı sosyal yardımların ve mikro finansın farklı amaçlara hizmet ettiğini, ancak birlikte çalışarak daha etkili sonuçlar doğurabileceğini savunuyor. Mikro finansın, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, küçük işletmeler ve bireyler için önemli bir ekonomik araç olduğu vurgulanıyor. Ancak, bu sistemin başarılı olması için geri ödemelerin düzenli yapılması, kredilerin doğru kişilere verilmesi ve sosyal yardımların mikro finansla karıştırılmaması gerektiği belirtiliyor. Katılımcı sosyal yardımlar ve mikro finansın farklı işlevlerine dikkat çekerken, bu iki sistemin birbirini tamamlayıcı potansiyeline de vurgu yapıyor.

Katılımcı 4, "*Sosyal yardımların mikro finans olarak değerlendirilmesi, ihtiyaç sahibi insanların ekonomik durumunu kötüleştirir mi yoksa iyileştirir mi? Yani, çalışabilecek bir insana sosyal yardım vermek yerine ona mikro finans sunarsak, bu onun durumunu kötüleştirir mi yoksa iyileştirir mi? Bu süreç, finansın nasıl kullanıldığına bağlı olarak değişir. Olumsuz örnekler olduğu gibi çok olumlu örnekler de bulunmaktadır. Mikro finansı kullanırken amacın ve süreçlerin net bir şekilde belirlenmesi gerekir. Bu hem karşı tarafa menfaat sağlar hem de verilen kaynağın geri dönüşümü mümkün olur. Buradaki amaç karz-ı hasen yani geri ödenmek şartıyla borç vermek mi, yoksa İslami mikro finans modelleri olan*

murabaha veya mudaraba gibi yöntemlerle işletme kredisi sunmak mı? Biz de bu alanda üç metot kullanıyoruz: İlk olarak, hibeler veriyoruz; bunlar tamamen geri ödemesiz yardımlar. İkincisi, yarı hibe yarı borç sistemi uyguluyoruz; bu modelde verilen desteğin %50'si geri ödeniyor, %50'si ise hibe ediliyor. Son olarak, tamamen geri ödemeli projeler gerçekleştiriyoruz; burada kişiler küçük meblağlarla, 1-2 yıl ödemesiz dönem sonrası geri ödemeli destek alıyorlar. Bu projeler kar amacı gütmüyor. Bizim amacımız mevcut kaynakları tekrar kullanarak başkalarının da ihtiyaçlarını karşılamak. Bağışlarla toplanan bütçeyi tekrar geri alarak döngüsel bir sistem oluşturuyoruz. Bu sayede, aynı kaynaklarla daha fazla kişiye yardım edilebiliyor. Komisyon veya ek masraflar talep etmediğimiz gibi, amacımız yalnızca bu kaynakların yeniden kullanıma sokulması ve karşı tarafın kendi ayakları üzerinde durabilecek hale gelmesi.''

Katılımcı 4, yukarıda bahsettiği kendi uygulamalarından yola çıkarak sosyal yardımların mikro finans araçlarıyla nasıl daha sürdürülebilir hale getirilebileceğine dair derinlemesine bir yorum yapıyor. Katılımcı, sosyal yardımları mikro finans bağlamında ele alarak, özellikle borç verip geri almak üzerine kurulu İslami mikro finans modellerine atıfta bulunuyor. Bu modeller, yardımları geri ödeme şartıyla sunarak, kişilerin yalnızca tüketici değil, üretici hale gelmesini amaçlıyor. Yani, kişi aldığı borçla gelir elde edip, hem borcunu geri ödeyebiliyor hem de uzun vadede kendi ayakları üzerinde durabiliyor.

Katılımcı 4'ün yaklaşımı, geleneksel sosyal yardımlardan farklı olarak, kaynakların sürdürülebilirliğine vurgu yapıyor. Burada önemli olan nokta, yardımların bir yatırım olarak değerlendirilmesi ve tekrar tekrar kullanılabilir hale getirilmesidir. Bu, mikro finans projelerinin sosyal yardımlara entegre edilmesiyle mümkündür. Katılımcı ayrıca, bu sistemin amacının yalnızca finansal destek sağlamak değil, aynı zamanda bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını sağlamak olduğunu vurguluyor. Ayrıca, kar amacı gütmeyen bir sistem kurarak, mikro finans yardımlarının topluma daha geniş bir fayda sağlaması hedefleniyor. Bu yaklaşımla, bireylere yalnızca geçici çözümler sunulmuyor; onlara kendi ekonomik yapılarını kurma ve geliştirme fırsatı veriliyor. Böylece sosyal yardımlar, bireyleri bağımlı hale getirmek yerine, onlara uzun vadede kendi kendilerine yetebilmeleri için bir fırsat sunuyor. Katılımcının belirttiği gibi, bu tür bir model, hem bireyler hem de topluluklar için sürdürülebilir bir çözüm sağlayabilir.

Katılımcı 5 *'' Burada çok seçici olmak gerekiyor. Geneline bakarsanız çok faydalı olmaz. Ancak iyi bir komisyon kurarak ince eleyip sık dokursak, çok büyük katkı sağlayabilir. Bu hem ekonomiye hem de devletin yapısal sistemine katkı sağlayabilecek bir sistem olabilir. Bir platform oluşturulup birlikte çalışılırsa hem ekonomiye hem de sosyal hayata faydalı olabilecek bir çalışma ortaya çıkabilir. Çünkü bazı sektörlerde büyük ihtiyaç var. Bir tarafta iş gücüne katılmamış, kalifiye olmayan gençler var, diğer tarafta ise sektörler usta bulamıyor. Mikro finans bu boşluğu doldurabilir.''*

Katılımcı 5, sosyal yardımların mikro finans modeliyle değerlendirilmesinin etkili olabilmesi için belirli kriterlerin ve yapısal bir sistemin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Aynî yardımlar (doğrudan nakit veya mal yardımı), geçici çözümler

sunarken mikro finans modeli, daha uzun vadeli ve sürdürülebilir bir çözüm sağlayabilir. Ancak, katılımcı bu yardımların etkili olabilmesi için doğru kişilere ulaşılması gerektiğini, yani seçici olunması gerektiğini belirtmektedir. Bu da yardımların etkili olabilmesi için detaylı bir inceleme sürecine ve doğru kişilerin belirlenmesine ihtiyaç olduğunu gösterir. Katılımcı, mikro finans yardımlarının başarılı olabilmesi için iyi bir komisyon kurulması gerektiğini ve yardımların titizlikle, detaylı bir inceleme sonucu dağıtılması gerektiğini belirtiyor. Bu, kaynakların etkin kullanımı açısından önemlidir. Herkesin mikro finans yardımlarından yararlanmasının faydalı olmayacağı, aksine yardımların boşa gidebileceği vurgulanıyor. Mikro finansın başarılı olabilmesi için, bu yardımların gerçekten iş yapabilecek ve ekonomik kalkınmayı sürdürebilecek insanlara verilmesi gerekmektedir. Katılımcı, mikro finansın sadece bireylerin değil, ekonominin geneline katkı sağlayabileceğini ifade ediyor. Doğru kişilere yönlendirilen mikro finans fonları, bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmasına ve böylelikle mikro finans yardımlarıyla gençler, bu boşluğu doldurabilecek eğitim ve becerilere erişebilir, iş gücüne katılabilir ve sektörlerin talep ettiği nitelikli iş gücüne iş gücüne katılmasına ve kendi işlerini kurarak üretime katkıda bulunmalarına olanak sağlar. Bu durum hem bireylerin yaşam standartlarını yükseltebilir hem de devletin yapısal sistemine olumlu etkiler yapabilir.

Katılımcı 5, mikro finansın potansiyel olarak ekonomik ve toplumsal faydalarını net bir şekilde ortaya koyuyor. Ancak bu yardımların etkili olabilmesi için titiz bir seçme süreci ve doğru kişilere yönlendirilmesi gerekir. Türkiye'deki usta açığı gibi spesifik sorunların çözümünde mikro finansın önemli bir rol oynayabileceğini vurguluyor. Bu, sosyal yardımların sadece geçici bir çözüm sunmak yerine, uzun vadeli yapısal değişikliklere katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Katılımcı 6, '' *Vakıf olarak biz şu politikayı izliyoruz: İhtiyaç sahibi ailemizin ilk olarak nakdi ihtiyacını gideriyoruz. Daha sonra o bölgede yapılabilecek kalkınma faaliyetlerini değerlendiriyoruz. Örneğin, o bölgeye uygun olarak sağmal keçi, inek, koç veya koyun verebiliyoruz. Kümes hayvancılığı, seracılık, dokuma atölyesi ya da dikiş-nakış gibi faaliyetler de olabilir. Bu kapsamda eğitim vererek, o bölgenin kalkınmasına yönelik projeler geliştiriyoruz. Örneğin, Hatay'da ek hizmet binamız var. Orada, uyruğu fark etmeksizin, ihtiyaç sahibi ailelerimize yardımcı oluyoruz. Türk ailelerin yanı sıra, yabancı uyruklu bireyler de geliyor. Halk Eğitim Merkezi ile koordineli olarak önce dil kursu veriyoruz, özellikle yabancı uyruklu anneler burada dil eğitimi alıyorlar. Ardından başarılı olan annelerimize 3 ila 6 ay süren dikiş-nakış, amigurumi gibi kurslar veriyoruz. Bu eğitimlerin sonunda, annelere dikiş makineleri hediye ederek, evlerinde kendi geçimlerini sağlamalarına yardımcı oluyoruz. Mikro finansman konusunda ise, biz bir yardım kuruluşu olduğumuz için bağışçılarımız bize bu bağışları belirli koşullar altında yapıyorlar. Bu şartları gözeterek, ihtiyaç sahiplerine hem sosyal nakdi yardımlar yapıyoruz hem de asgari ücret düzeyinde destek veriyoruz. Böylece hem ailelerini geçindiriyorlar hem de çalışarak üretken hale geliyorlar. Bu süreç, onların psikososyal ve ekonomik gelişimlerine de katkı sağlıyor. Kişi, toplum içinde aktif rol aldığı ve bir şeyler ürettiği için kendini daha iyi hissediyor. Belirli bir seviyeye geldiklerinde ise, onlara makineler hediye ediyor ya da başka şekillerde destek sağlıyoruz. Mikro finansman olarak doğrudan kredi*

vermesek de, kalkınma projelerimiz bu amaca hizmet ediyor. Bir başka deyişle, başlangıçta ihtiyaç sahibine "balık" veriyoruz. Yani ilk etapta karnını doyuruyoruz. Ardından "olta" vererek balık tutmayı öğretiyoruz. Nihayetinde ise, onları balık çiftliklerine yönlendirmek gibi daha büyük projelere dahil etmeyi hedefliyoruz. Böylece, sadece geçici yardımlar değil, uzun vadeli üretim ve kalkınma projeleriyle bölgesel ekonomiye de katkı sağlıyoruz. Şu anki hedefimiz, balık vermekten balık çiftliği kurmaya geçmek. Her mahallede 5-10 kişiyi projelerimize dahil edip, onların üretim yapmalarını sağlamak istiyoruz. Bu süreçte, ailelerimize hem sosyal nakdi yardımlarla hem de kalkındırma projeleriyle destek oluyoruz. Mikro kredi konusunda ise, geri dönüşümlü bir kredi sistemimiz yok. Ancak, bağışçılarımızın bize emanet ettiği yardımları, ihtiyaç sahiplerine en uygun şekilde ulaştırarak, bir nevi karşılıksız kredi sağlıyoruz.''

Katılımcı 6'nın anlattığı gibi, sosyal yardımlar yalnızca karnı doyurmakla kalmamalı, insanları kendi kaderlerini çizmeye yönlendirecek bir köprü olmalıdır. Yardım eli uzatılırken, o elin altında bir vizyon, bir kalkınma hayali yatmalıdır. Birine balık vermek, onun günü kurtarmasını sağlar, ama ona balık tutmayı öğretmek, hayatını değiştiren bir mucizedir. İşte burada bahsedilen olta, sadece bir araç değil; kişinin kendi geleceğini inşa etmesi için sunulan bir fırsattır. Yardımla başlayan süreç, eğitimle, bilgiyle ve üretimle taçlandırılmadığında, insanlar sürekli bir bağımlılık içinde kalır. Fakat Katılımcı 6'nın çizdiği yolda, yardım anlayışı bu bağımlılığı kırmayı, insanları kendi ayakları üzerinde durmaya yönlendirmeyi hedefliyor. İhtiyaç sahibine sadece geçici çözümler sunmaktan çok, onları gelecekte kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek hale getirmek, işte asıl devrim bu.

Anadolu'nun bereketli topraklarında bir zamanlar nasıl imece usulüyle insanlar el birliğiyle üretir, birbirine omuz verir, ihtiyaç sahipleri toplumsal dayanışma ile ayakta tutulursa, günümüzde de yardımlar aynı ruhla yapılmalı. İnsanları kendi hayatlarını inşa edecek fırsatlarla buluşturmak, işte gerçek yardım budur. O insanlara bir soba değil, kendi evlerinde soba yakacak güç ve bilinci kazandırmaktır asıl mesele. Yardımları dağıtırken, kalkınmayı, eğitimi ve sosyal dayanışmayı da yanına koyduğumuzda, yardımın anlamı kat be kat derinleşir.

Katılımcı 6'nın hayal ettiği gibi, sadece bireysel yardımlarla değil, toplumsal üretim ağları kurarak, insanların hayatına köklü değişimler getirmek mümkündür. "Balık çiftliği" metaforu, sadece geçici ihtiyaçları gidermenin ötesine geçip, kalıcı ve sürdürülebilir çözümler sunmanın yolunu işaret ediyor. İnsanlara bir kere balık vermek onları doyurur; ama o balık çiftliklerini kurmalarına öncülük etmek, onların hem kendi hayatlarına hem de topluma katkı sağlamalarına olanak tanır.

Bu bakış açısı, sosyal yardımların amacını sadece bir bağışla sınırlamayıp, onu bir kalkınma hamlesine dönüştürüyor. Böylece yardım, toplumsal gelişimin ve bireysel özgüvenin anahtarı haline geliyor. Bu yardımlar, kişileri tembellikten kurtarıp üretime yönlendirirken, aynı zamanda insanlara bir amaç, bir değer sunuyor. Kısacası, yardım bir son değil, bir başlangıçtır. Bu yüzden, yardımların sadece anlık çözümler olmaktan çıkıp, uzun vadeli planlarla birer kalkınma aracına dönüşmesi, toplumun geleceğini

inşa edecek en güçlü adımlardan biridir. Yardım eliyle başlayan bu süreç, adeta toprağa ekilen bir tohum gibi, doğru bakıldığında yeşerir, büyür ve bir gün meyvesini verir. Yardım edilen kişi, bir gün kendi elleriyle bu meyveleri toplarken, o ellerin bir zamanlar nasıl bir yardımla yükseldiğini asla unutmaz. İşte, toplumsal dayanışmanın en güzel yüzü de burada yatar.

Katılımcı 9, '' *Mikro finans uygulamaları, ihtiyaç sahiplerinin borçlanmasını teşvik ederken, doğru yönetilmediği takdirde borç yükünü artırabilir. Örneğin, Türkiye'deki uygulamalarda denetim ve eğitim eksiklikleri, borçların geri ödenmesini zorlaştırmış ve insanları mali sıkıntıya sokmuştur. Bu yüzden mikro finans, doğru bir şekilde iş modeli ve eğitimle desteklenmezse ihtiyaç sahiplerini daha da zor duruma sokabilir.*''

Katılımcı 9, sosyal yardımların mikro finans olarak değerlendirilmesinin hem fırsatlar hem de riskler taşıdığına ifade etmektedir. mikro finansın ekonomik olarak dezavantajlı bireyleri güçlendirebileceği, fakat doğru yapılandırılmadığında bu bireyleri borç yükü altına sokabileceği ikilemine işaret etmektedir. Özellikle finansal okuryazarlığın ve denetim mekanizmalarının eksik olduğu durumlarda, mikro finansın kısa vadeli çözümler sunduğu, ancak uzun vadede daha derin sosyal ve ekonomik sorunlara yol açabileceği vurgulanıyor. Mikro finansın olumlu tarafı, ihtiyaç sahiplerinin ekonomik bağımsızlık kazanmasına olanak tanımasıdır. Bireylerin iş kurarak kendi ayakları üzerinde durmasını destekler. Ancak, bu uygulamanın başarılı olabilmesi için, finansal okuryazarlık eğitimlerinin verilmesi ve sürdürülebilir iş modellerinin teşvik edilmesi büyük önem taşır. Bununla birlikte, mikro finansın kötü yönetildiği durumlarda, insanların ekonomik sıkıntılarının artabileceği ve borç döngüsüne girebileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Türkiye örneğinde olduğu gibi, denetim eksiklikleri ve eğitimsizliğin mikro finansın etkisini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

Katılımcı 10, ''*Şöyle ki, direkt hibe olarak verilmesi veya mikro finans olarak verilmesi gibi bir ayrım yapmak yerine, durumu daha detaylı incelememiz gerekiyor. Mesela, 5 yaşında bir çocuk veya yatalak bir hasta için mikro finans uygun değildir. Bu kişilere hibe verilmesi daha doğru olur. Burada hibrit yapıları kullanmamız gerekiyor. Örneğin, iş yapabilecek durumda olan bir kişiye sadece mikro kredi vermek yeterli olmayabilir. Bu kişiye, öncelikle temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir hibe de verilebilir. Böylece kişi, iş kurma ve sürdürme konusunda daha başarılı olabilir. Daha sonra bu kişiye mikro kredi verilerek, işini büyütmesi ve ekonomik olarak güçlenmesi sağlanabilir. Bu durumda, her bireyin ihtiyaçları ve durumuna göre farklı çözümler üretilmelidir. Sadece finansal destek değil, aynı zamanda eğitim ve mesleki gelişim gibi konularda da destek verilmelidir. Kişinin eksiklikleri tespit edilerek, ona özel bir destek planı hazırlanmalıdır. Yani, terzi usulü bir çözüm üretmek gerekmektedir.*"

Katılımcı 10, sosyal yardımların ve mikro finansın birlikte kullanılmasıyla bireylerin durumlarına göre farklı çözümler üretilmesi gerektiğini vurguluyor. Örneğin, çocuk veya yaşlı gibi tamamen bağımlı olan bireyler için hibe temelli yardım en uygun seçenekken, çalışabilecek durumda olan kişiler için hem hibe hem de mikro finansın bir arada kullanılması daha etkili olabilir.

Bu hibrit yaklaşım, bireylere sadece maddi destek sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda onların ekonomik olarak güçlenmesi ve topluma katkı sağlaması için gerekli becerileri kazanmalarını hedefliyor. Öncelikle, bireyin temel ihtiyaçları karşılanarak güvence altına alınıyor, ardından mikro finans desteğiyle kendi işini kurması veya mevcut işini büyütmesi için destekleniyor. Bu sayede, birey hem kendi ayakları üzerinde durabiliyor hem de toplumun kalkınmasına katkıda bulunuyor. Katılımcı, bu modelin bireyin onurunu koruduğunu ve bağımsızlığını teşvik ettiğini belirtiyor. Çünkü bireylere balık yerine balık tutmayı öğretiyor. Sadece maddi desteğe bağımlı kalmak yerine, kendi gelirini elde edebilme becerisi kazandırıyor. Bu durum, hem bireyin psikolojik olarak daha güçlü olmasını sağlıyor hem de topluma yük olmaktan çıkarıyor.

Ancak, bu yaklaşımın başarılı olabilmesi için kişiye özel çözümler üretilmesi gerektiği vurgulanıyor. Her bireyin durumu, ihtiyaçları ve potansiyeli farklı olduğu için, yardımlar da bu farklılıklara göre şekillendirilmelidir. Sadece finansal destek değil, aynı zamanda eğitim, mesleki gelişim ve psikolojik destek gibi farklı alanlarda da destek verilmelidir. Bu sayede bireyler, hem ekonomik olarak bağımsız hale gelebilirler hem de yaşam kalitelerini artırabilirler. Katılımcı 10'un önerdiği model, sosyal yardımların ve mikro finansın birleştiği noktada, birey merkezli, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yaklaşım sunuyor. Bu yaklaşım hem bireylerin refahını artırıyor hem de toplumun kalkınmasına katkı sağlıyor. Sosyal yardımların sadece bir yardım olarak görülmemesi, aynı zamanda bireylerin potansiyellerini ortaya çıkarmaları için bir araç olarak kullanılması gerektiği vurgulanıyor

Katılımcı 8 ‘’ *Bu, bence daha etkin ve verimli bir yöntem olur. STK'lar nasıl bir yapıya bürünecek, tam olarak bilemiyoruz, ama yarı devlet kurumu gibi mi olacaklar, yoksa bağımsız mı kalacaklar? Bu kurumların daha fazla çalışması gerekir. İlk olarak yardım yapılacak kişiyi tanımaları ve o kişinin neye ihtiyacı olduğunu anlamaları lazım. Örneğin, bu kişiye "karz-ı hasen" (faizsiz borç) mı vermeli, eğitim mi vermeli, yoksa sadece belli bir miktar nakit ya da gıda yardımı mı yapmalı? Kolay olan kısım, sadece yardım yapıp geçmek. Ancak, diğer yöntemleri uygularlarsa yardımlar daha etkin ve verimli olur ve çok daha faydalı hale gelir. Fakat bu, STK'lar için ek bir işlem maliyeti doğuracaktır.*’’

Katılımcı 8 burada, STK'ların sosyal yardımları daha etkin ve verimli bir şekilde sunabilmeleri için yardım yapacakları kişileri daha iyi tanımaları gerektiğini vurguluyor. Yardım türünün kişiye özel olarak belirlenmesi gerektiğini, yani her ihtiyaç sahibine aynı yardımı yapmanın yeterli olmadığını ifade ediyor. Örneğin, birine faizsiz borç (karz-ı hasen) verilmesi, diğerine eğitim sağlanması ya da sadece nakit veya gıda yardımı yapılması gibi farklı seçenekler sunulmalı. Katılımcı, basit bir şekilde yardım dağıtmanın kolay olduğunu, ancak daha kapsamlı ve ihtiyaç odaklı bir yaklaşımın yardımları daha faydalı hale getireceğini savunuyor. Ayrıca, bu tür yöntemlerin STK'lar için daha fazla işlem maliyeti getireceğini, fakat uzun vadede daha etkili olacağını belirtiyor.

Katılımcı 11, ‘’ *Yani, Türkiye'de mikro finans kurumlarının mikro finans fikriyatının çok bilindiğini düşünmüyorum. Belki akademik düzeyde belli oranda tartışılsa da pratikte sivil toplumun bu konuda çok fazla bilgi sahibi olduğunu ya da pratikte ele aldığını düşünmüyorum. Yaptığınız mülakatlarda da görmüşsünüzdür. Bazı anlamlarını kurumlar kendi içlerinde çalışmış olsa da mikro iktisat fikriyatının ve yatırım pratiğinin çok yaygın olduğunu düşünmüyorum. Sivil toplumun şöyle bir dezavantajı var: Düşünsel, yorucu ve planlamaya dayalı işlerden biraz kaçınıyoruz. Uzun vadeli ve planlama gerektiren işlerden ziyade, kısa vadeli, hemen yap geç meseleleri bizim için daha kolay ve yapılabilir görünüyor. Mikro iktisat meselesi ise biraz daha planlama gerektiriyor ve Türkiye'de bu konuda bir tecrübe olmadığı için, bu tecrübeyi edinmek belli bir zaman ve planlama gerektiriyor. Hem yurtiçindeki hem de yurtdışındaki çalışmalarda sürdürülebilirliğin önemli sorularına cevap verebilecek alanlardan biri mikro iktisat ve mikro finans sürecidir. Çünkü hem uygulayacak kişi sayısını artırıyorsunuz hem de geri dönüşünü sağlayabiliyorsunuz. Mikro finans süreçlerinde aslında çoklu bir etkileşim sağlanıyor. Küçük bir iş alanı oluşturuyorsunuz ve bu küçük iş alanı, üreticiden kendi ailesine kadar geniş bir ticaret ve para döngüsü yaratıyor, ekonomiyi canlandırıyor. Bunu bir kelebek etkisi gibi düşünebilirsiniz, fakat mevcutta tecrübe anlamında, teorik anlamda ve gündem anlamında çok fazla konuşulan bir konu değil. Ancak birçok soruna cevap olabilecek bir süreç olduğunu düşünüyorum.’’*

Katılımcı 11, Türkiye'de mikro finans fikrinin yeterince bilinmediğini ve sivil toplum kuruluşlarının bu konuda hem bilgi eksikliği yaşadığını hem de bu alanı pratikte ele almadığını savunuyor. Katılımcı, mikro finansın akademik düzeyde tartışıldığını, ancak pratikte sivil toplumun bu konuda yeterli adımları atmadığını düşünüyor. Yaptığı mülakatlardan da bu durumu gözlemlemiş.

Sivil toplumun en büyük sorunlarından birinin, uzun vadeli ve planlamaya dayalı işlerden kaçınmak olduğunu belirtiyor. Katılımcı, hızlı sonuç alınabilecek, kısa vadeli projelerin sivil toplum açısından daha kolay ve yapılabilir görüldüğünü, bu nedenle derinlemesine planlama ve strateji gerektiren mikro iktisat gibi konuların göz ardı edildiğini ifade ediyor.

Mikro finans ve mikro iktisat süreçlerinin ise sürdürülebilirlik açısından önemli olduğunu vurguluyor. Bu süreçler hem uygulanacak kişi sayısını artırabilir hem de ekonomik olarak geri dönüş sağlayabilir. Mikro finans sayesinde küçük iş alanları oluşturuluyor ve bu iş alanları, üretici ve ailesi arasında bir ticaret ve para döngüsü oluşturarak ekonomiyi canlandırıyor. Katılımcı, bunu "kelebek etkisi" ile karşılaştırıyor, yani küçük bir etki, büyük bir değişim yaratabilir. Dolayısıyla, katılımcı 11, Türkiye'de mikro finansın tecrübe ve teori açısından çok yaygın olmasa da, bu modelin birçok sorunu çözebilecek bir potansiyele sahip olduğunu düşünüyor. Ancak, bu konuda daha fazla bilgi ve deneyim edinilmesi gerektiğine dikkat çekiyor.

Katılımcı 14, ‘’*Tecrübelere göre, mikro finans yoluyla verilen miktarlar genellikle küçüktür ve bu durum bazı dezavantajları beraberinde getirir. Kişilere nakit yardım yapmak yerine, belirli bir süre içinde geri ödeme koşuluyla finansal yardım sağlamak, verilen miktarın büyüklüğüne bağlı olarak çeşitli zorluklar yaratabilir. Küçük miktarlarla ne kadar iş yapılabileceği sorgulanabilir; büyük miktarlar ise enflasyon gibi faktörlerle gözden geçirilmediğinde*

etkililiğini kaybedebilir. Dolayısıyla, miktarın uygunluğu, mikro finansın başarıya ulaşmasında önemli bir faktördür. İkinci önemli konu ise geri ödeme periyotlarıdır. Bu periyotlar, verilen yardımın türüne göre ayarlanmalıdır. Örneğin, tarım sektörü için yapılan borçlandırmalarda, yeni bir ürünün ortaya çıkması uzun zaman alabilir, bu nedenle geri ödeme sürelerinin de buna uygun olması gerekir. Ancak kısa vadeli geri ödemeler talep edilirse, bireyler bu borcu karşılamak için tefecilere başvurmak zorunda kalabilir, bu da mevcut borçlarının daha da artmasına neden olabilir. Üçüncü bir mesele, finansal yardımlarla ilişkili hizmet bedelidir. Türkiye'deki uygulamalarda hizmet bedeli adı altında bir ödeme talep edilirken, başka ülkelerde farklı terimler kullanılabilir. Her ne kadar konvansiyonel bankaların kefalet ve faiz sorunlarına çözüm üretilmeye çalışılsa da, bu küçük miktarlar ve uzun vadede getiri sağlayamayan projeler kişilerin borç yükünü artırabilir.''

Katılımcı 14'ün ifadeleri, mikro finans yardımlarının yapısındaki temel sorunlara işaret etmektedir:

Verilen miktarın küçüklüğü: Katılımcı, mikro finans yardımlarıyla sağlanan miktarların genellikle küçük olduğuna ve bu durumun sınırlı bir etki yarattığına vurgu yapıyor. Küçük miktarların kişilerin uzun vadeli ekonomik kalkınmasına ciddi katkı sağlayamayabileceğini belirtiyor. Büyük miktarların ise enflasyon gibi dış etmenlerden dolayı değer kaybedebileceğini ve etkisini yitirebileceğini dile getiriyor. Bu, mikro finansın başarısı için miktarın dikkatle ayarlanması gerektiği anlamına geliyor.

Geri ödeme periyotları: Yardımın türüne göre geri ödeme sürelerinin belirlenmesi gerektiği ifade ediliyor. Örneğin, tarım sektörü gibi uzun vadeli üretim süreçleri olan alanlarda kısa vadeli geri ödeme talepleri, yardım alan kişileri zorlayabilir ve onları daha derin bir borç krizine sürükleyebilir. Bu, geri ödeme sürelerinin sektörlere ve koşullara uygun şekilde düzenlenmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

Hizmet bedeli ve faizsiz finansman: Katılımcı, konvansiyonel bankacılık sisteminin kefalet ve faiz gibi engellerinden kaçmak için mikro finansın kullanıldığını, ancak hizmet bedeli adı altında farklı bir mali yük getirildiğini belirtiyor. Bu bedelin, küçük miktarlı yardımlarda dahi kişilerin borç yükünü artırabileceği ve mikro finansın sosyal yardım amacıyla sağladığı kolaylıkları olumsuz etkileyebileceği ifade ediliyor.

Katılımcı 13, "*Şimdi mikro finansın temel amacı, küçük miktarlarda sağlanan fonların yoksullar için yeni iş fırsatları yaratmasına yardımcı olmaktır. Muhammed Yunus'un modelinden esinlenerek, gelişmiş ülkelerde 1-2 dolar çok küçük bir miktar olabilir, ancak gelişmemiş ülkelerde bu parayla küçük iş modelleri kurulabiliyor. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise bu miktarlar temel tüketim ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabiliyor. Mesela, Türkiye'de mikro finans kapsamında bahsedilen 10 bin, 20 bin liralık tutarlar genellikle temel tüketim için harcanıyor, çünkü insanların temel ihtiyaçları oldukça yüksek. Temel tüketim ihtiyacının üzerinde kalan miktar varsa, bu fonlar yatırım yapılabilir, ancak Türkiye'de mikro finansın tüketim ile yatırım arasındaki dengesini kurmak zorlaşıyor. Bu nedenle mikro finansın başarıyla uygulanabilmesi için doğru miktarın belirlenmesi, ihtiyaçların doğru tanımlanması ve insanlara verilen desteklerin sadece tüketim değil, yatırım amaçlı kullanılması gerektiği*

vurgulanıyor. Eğer bu kavramlar doğru şekilde ele alınmazsa, verilen yardımlar ihtiyaç sahiplerinin sadece tüketimlerini karşılamakla sınırlı kalır ve yatırım yapılamaz."

Katılımcı 13, Türkiye'deki mikro finans uygulamalarının daha etkin olabilmesi için, destek tutarlarının ve temel ihtiyaç kavramının yeniden değerlendirilmesi gerektiğini savunuyor. Mevcut durumda, mikro finans destekleri genellikle tüketime yönlendiriliyor ve insanların yaşam koşullarında kalıcı iyileşme sağlamıyor. Bu durumun önüne geçmek için, daha gerçekçi bir temel ihtiyaç tanımı yapılması ve desteklerin, insanların hem temel ihtiyaçlarını karşılamalarını hem de gelirlerini artırmalarını sağlayacak şekilde belirlenmesi gerekiyor.

Katılımcı 12, *''Bence bu yaklaşım oldukça yerinde. Sosyal yardımlar ve mikro finans, farklı ihtiyaçlara yönelik farklı çözümler sunar. En yoksul ve çalışamayacak durumda olan kişilere sosyal yardım, belli bir potansiyele sahip olan kişilere ise mikro finans desteği sağlamak daha uygun olacaktır. Bu sayede hem ihtiyaç sahiplerinin temel ihtiyaçları karşılanır hem de çalışabilecek durumdaki kişilerin kendi kendine yetmelerine destek olunur. Mikro finans, doğru uygulandığında, kişilere gelir elde etme imkânı sunarak ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirir. Ancak, bu desteklerin eğitim ve danışmanlık hizmetleriyle birlikte verilmesi, başarılı sonuçlar elde etmek için önemlidir. Aksi takdirde, mikro finans destekleri borç yüküne dönüşebilir ve kişilerin durumunu daha da kötüleştirebilir.''*

Katılımcı 12, Mikro finansın, sosyal yardımlardan farklı olarak, insanlara kendi işlerini kurmaları veya mevcut becerilerini geliştirerek ekonomik hayata katılmaları için bir fırsat sunması esastır. Ancak, mikro finansı doğrudan şartlı bir yardım olarak görmek yerine, insanlara belirli hedefler doğrultusunda eğitim ve destek sağlamak, onların mikro finans olanaklarından en iyi şekilde faydalanmalarını sağlar. Mikro finansın en büyük riski, borç döngüsü yaratması olabilir. Bu nedenle, bireylerin aldıkları finansal destekleri nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri, iş geliştirme ve finansal yönetim becerilerini kazanmaları çok önemlidir. Bu, mikro finansın etkilerini olumlu yönde artırabilir ve bireylerin ekonomik şartlarını iyileştirmelerine olanak tanır. Özellikle çalışabilecek durumda olan ve belli bir eğitim düzeyine sahip bireyler için bu tür programlar, ekonomik bağımsızlık kazanmaları açısından büyük bir fırsat sunabilir. Diğer bir durumda, sosyal güvenlik sisteminin amacı, ekonomik şartları kötü olan bireyleri koruma altına almak ve toplumsal dengeyi sağlamaktır. Mikro finansın, sosyal güvenlik sistemine entegre bir şekilde, doğru gruplara yönlendirilmesi, kişilerin finansal durumlarını iyileştirebilir. Ancak, yeterli kontrol ve takip mekanizmaları olmazsa, bu desteklerin bazı kişiler için daha fazla ekonomik zorluk yaratma riski de vardır. Bu yüzden, her iki sistemin de birbiriyle uyumlu ve dengeli bir şekilde çalışması, finansal desteğin topluma fayda sağlaması açısından önemlidir.

3.3.2.2. Konvensiyonel mikro finans yoksulların borçluluğunu artırır mı?

Katılımcı 3 ‘’ *Şimdi bu tartışma, mikro finans literatüründe yer alan önemli konulardan biri. Mikro finansın yoksulluğu önleme üzerindeki etkisini tartışan pek çok çalışma var. Bu konuyu ampirik olarak, yani istatistiksel yöntemlerle araştıran birçok çalışma bulunuyor. Literatürde farklı bulgular mevcut. Bazıları, mikro finansın yoksulluğu önlemede etkin bir araç olduğunu ve mikro finans kullanan kişilerin refahında ciddi bir artış gözlendiğini ileri sürerken, bir kısmı ise mikro finansın yoksulluğu önlemede çok etkili olmadığını, hatta borçlanmayı artırdığını savunuyor. Bu, süregelen bir tartışma. Ancak bu soruda sadece konvansiyonel mikro finanstan bahsediliyor. Yani, konvansiyonel mikro finans yoksulların borcunu artırır mı? Konvansiyonel mikro finans ile İslami mikro finans arasında bu noktada çok bariz farklar olduğunu söyleyemeyiz. Sonuçta her iki model de borçlanmayı artırabilir. Ancak borçlanmanın bazı avantajları da var. Örneğin, uzun süre para biriktirip ulaşabileceğiniz bazı mallara veya iş yapmak için gerekli makinelere bir anda sahip olabiliyorsunuz. Bu borç, gelir getirici bir varlığa dönüşüyor ve bu gelirle borcunuzu rahat bir şekilde ödeyebiliyorsunuz. Bu anlamda, borçlanmanın faydaları da mevcut. Konvansiyonel ve İslami mikro finans arasında büyük farklar olup olmadığı sorulursa, bence çok büyük bir fark yok. Konvansiyonel mikro finans yapanlar, burada cüzi bir faiz oranı alıyorlar. Çok fahiş faiz oranları olduğunu söyleyemeyiz, ancak bu sistemi suistimal eden mikro finans kuruluşları da olabilir. Eğer yüksek faiz oranları uygulanıyorsa, bu olumsuz sonuçlar doğurabilir. Yani, borçlanmayı artırarak bir borç girdabına dönüştürebilir. Örneğin, aldığınız makineyle elde ettiğiniz gelir, faiz ödemelerini karşılamaya yetmiyorsa, bu durumda konvansiyonel mikro finans olumsuz sonuçlar doğurabilir.Aynı durum İslami finans için de geçerli. Murabaha, İslami mikro finans kuruluşlarında en çok kullanılan enstrümandır. Katılım bankaları kadar yaygın olmasa da, murabaha mikro finans kuruluşlarında sıkça kullanılıyor. Eğer murabaha oranları yüksek belirlenirse, aylık ya da haftalık taksitler çok yüksek tutulursa, benzer sorunlar ortaya çıkabilir. İslami finans kullanan kişiler de geri ödemelerde zorluk çekebilir, borçları artabilir ve ekonomik döngüleri bozulabilir. Ancak olumlu kullanıldığında hem konvansiyonel hem de İslami mikro finans, yoksulların refahını artırma ve daha fazla getiri sağlama potansiyeline sahiptir.’’*

Katılımcı 3’ e göre mikro finans bazı insanlar için gerçekten bir fırsat yaratabilir. Örneğin, bir kişi uzun yıllar boyunca para biriktirip alabileceği bir makinayı mikro finans sayesinde hemen alabilir ve bu makinayı işinde kullanarak gelir elde edebilir. Bu gelirle borcunu ödeyip yaşam standartlarını yükseltebilir. Yani, mikro finans, doğru kişilere ve doğru şartlarla verildiğinde insanların refah seviyesini artırabilir ve onları ekonomik olarak daha güçlü bir konuma getirebilir. Ancak, bu durum her zaman böyle olmayabilir. Özellikle yüksek faiz oranları uygulanıyorsa ya da borç alan kişinin gelir elde etme şansı düşükse, mikro finans tam tersi bir etki yaratabilir. Örneğin, bir kişi aldığı borçla iş kurmaya çalışır, ancak borcun faiz ödemeleri, işten elde ettiği gelirden fazla olabilir. Bu durumda kişi, borcunu ödemekte zorlanır ve daha da borçlanarak bir "borç girdabına" sürüklenir. Bu da yoksullukla mücadele etmek yerine, yoksulluğu daha da derinleştirir.

Katılımcı, konvansiyonel ve İslami mikro finans arasında çok büyük farklar olmadığını söylüyor. Sonuçta her iki sistem de borçlanma temelli ve eğer faiz oranları veya ödeme şartları uygun olmazsa, her iki sistem de yoksulları zor durumda bırakabilir. İslami finansın "murabaha" yöntemi, faizsiz bir sistem sunduğu için

teoride daha adil görünebilir, ancak burada da yüksek oranlar söz konusu olduğunda benzer sorunlar yaşanabilir.

Mikro finans, hem büyük fırsatlar sunan hem de riskler taşıyan bir araç. Doğru uygulandığında insanların ekonomik özgürlüklerini kazanmalarına yardımcı olabilirken, yanlış kullanıldığında yoksulların borç yükünü artırıp, onları daha da zor bir duruma sokabilir. Bu nedenle, mikro finansın etkili olabilmesi için dikkatli bir şekilde tasarlanması ve insanların ödeme gücüne uygun borçlar verilmesi gerekiyor. Hem konvansiyonel hem de İslami mikro finans modelleri, doğru uygulamalarla yoksulları güçlendirebilir, ancak yanlış kullanıldığında yoksulluğu derinleştirebilir.

Katılımcı 6 *'' Şöyle, mikro kredi verdiğiniz kişiye yönelik doğru bir plan yapmanız gerekiyor. Nasıl ki bir şirket ya da işletme kurarken piyasanın fizibilitesini yapmak zorundaysanız, aynı şey ihtiyaç sahibi bireyler için de geçerlidir. Mikro krediyi kullanacak kişinin durumu ve bu krediyi nasıl değerlendireceği oldukça önemlidir. Burada kurulacak sistemin doğru çalışması gerekiyor. Yani "Size parayı veriyorum, alın kullanın, borcunuzu da geri ödeyin" demek yeterli olmaz. Eğer projede geri dönüşüm sağlanmıyorsa, bu süreç sağlıklı bir şekilde ilerlemez ve kredinin karşılığı alınamaz. Bu yüzden sürdürülebilir ve geri dönüşü olan projeleri doğru kişilerle, doğru yerlerde uygulamak çok önemlidir. Süreci yönetmek ve kontrol etmek bu noktada hayati önem taşır. Eğer bu altyapıyı sağlamışsanız, pozitif geri dönüşler alırsınız. Ancak aksi takdirde, herhangi bir takip yapılmadan verilen kredi, borç yükünü artıracaktır. İlk olarak, kişilerin bu işin altından kalkabilecek beceri ve altyapıya sahip olup olmadığını değerlendirmek gerekir. Örneğin, berberlik yeteneği olan birine terzilik yapmasını beklerseniz, bu kişi başarılı olamaz. Ama berberlik yeteneği olan birine berber dükkanı açma fırsatı sunarsanız, başarılı olma şansı yüksektir. Bu nedenle, fizibilite yapmadan herhangi bir iş başlatmak sağlıklı sonuçlar vermez. Biz hem yurtiçinde hem de yurtdışında bu çalışmaları yaparken öncelikle ihtiyaç analizi yapıyoruz. İlgili resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yaparak, o bölgede hangi projelerin ihtiyaç olduğunu belirliyoruz ve buna göre projelerimizi hayata geçiriyoruz.''*

Katılımcı 6'nın sözlerinde derin bir gerçeklik yatıyor. Mikro kredi dediğimiz kavram, aslında bir umut ışığıdır; doğru kişiye, doğru zamanda ve doğru yöntemlerle verildiğinde hayatları değiştiren bir dokunuştur. Ancak, o umudu bir başarı hikâyesine dönüştürebilmek için ilk şart, kredi verilen kişiyi ve onun çevresini iyi tanımaktır. Bir berbere terzilik becerisi yüklemek ne kadar yanlışsa, bir terziye de berber dükkânı açtırmaya çalışmak o kadar abestir. Yani, kredinin gerçekten işe yarayabilmesi için önce karşımızdaki insanı anlamak, onun yeteneklerine ve ihtiyaçlarına uygun bir projeyi sunmak gerekir. Tıpkı bir bahçıvanın, her bitkiyi kendi toprağında, kendi ikliminde yetiştirdiği gibi, mikro krediler de kişilerin becerileri ve çevresel koşulları göz önünde bulundurularak verilmelidir. İnsana yapılan yardım, onu bir adım öteye taşımaksa, o adımın sağlam olması için önce zemin kontrol edilmeli. Burada da devreye "fizibilite" dediğimiz, ama aslında bir anlamda karşımızdaki insanı tanıma ve onun potansiyelini keşfetme süreci giriyor.

Katılımcı 6, bu durumu çok doğru bir şekilde anlatıyor. Eğer mikro kredi sağlanacak kişi, bu parayı nasıl kullanacağını bilmiyorsa, kredi sadece bir yük haline gelir. Borç,

borcu takip eder ve kişi bu döngüden çıkamaz. Fakat bu yardım, doğru projeyle birleştirilirse, kişiye sadece bir fırsat değil, aynı zamanda geleceğini inşa edecek bir temel sunmuş olursunuz. İnsanları başarıya götürecek yol, onların gerçek potansiyellerini açığa çıkaran, yeteneklerini doğru yönlendiren projelerle döşenmelidir.

Türkiye gibi toplumsal dinamikleri zengin, farklı kültürel ve ekonomik koşulların iç içe geçtiği bir ülkede, mikro kredilerin işlevsel olabilmesi için iyi bir hazırlık, sağlam bir araştırma ve doğru iş birliği gerekir. Yerel koşullar göz önünde bulundurulmadan atılan adımlar, başarısızlıkla sonuçlanabilir. Katılımcı 6'nın da söylediği gibi, sivil toplum kuruluşları ve resmî kurumlarla iş birliği yaparak, bölgenin ve insanların ihtiyaçlarını analiz etmek, en doğru projeleri hayata geçirmek için elzemdir.

Sonuç olarak, mikro krediler, bilinçli bir şekilde uygulandığında sadece ekonomik bir destek değil, aynı zamanda bir toplumsal dönüşüm aracı olabilir. Bu yardımlar, insanları borç yükünden kurtarıp, kendi hayatlarını şekillendirmelerine olanak tanır. Ancak bu yolculuğun sağlıklı olabilmesi için, her bireyin kendi hikâyesine uygun bir rota çizilmelidir. Yardım eli uzatılırken, o elin neyi kavradığını bilmesi, sadece o kişinin değil, toplumu da ileriye taşır.

Katılımcı 9, *'' Konvansiyonel mikro finans sistemleri, düşük gelirli insanlara sağlanan küçük ölçekli kredilerin yüksek hizmet bedelleriyle geri ödenmesini talep eder. Bu da yoksulların borç yükünü artırır ve onları daha da kırılgan hale getirir. Örneğin, Türkiye'de mikro finans uygulamalarında %15'e varan hizmet maliyetleri, aslında yoksulları daha da borçlandıran bir yapı haline gelmiştir.''*

Katılımcı 9, özellikle günümüzde mikro finansın asıl amacı, bireylerin ekonomik bağımsızlığını sağlamaktır; ancak uygulamada bu yüksek maliyetler, bu amacı baltalar. Borçlular hizmet bedelleri ve faizleri ödemekte zorlanırken, kredi sağlayıcıların hizmet olarak sunduğu faaliyetler çoğu zaman somut bir fayda sağlamaz. Aslında bu hizmetlerin, kredinin sürdürülebilirliği açısından daha yapıcı ve destekleyici olması gerekirken, sadece finansal kazanca odaklanması mikro finansın sosyal boyutunu gölgede bırakmaktadır.

Katılımcı 10, *'' "Şöyle, mikro finans bu amaçla başlamamıştır. Muhammed Profesör Yunus, bu sistemi ilk başlattığında Bangladeş'te tefecilerin eline düşmüş köylülerle karşılaşmış ve onların ayda yüzde 200 gibi inanılmaz yüksek faiz oranlarıyla sömürüldüğünü görmüştür. Hoca, bu duruma karşı kendi cebinden fonlayarak mikro finans sistemini başlatmıştır ve bu sistem günümüze kadar gelmiştir. Örneğin, Pakistan'daki ''Akhuwat'' gibi başarılı mikro finans kurumlarında yönetim kurulu üyeleri maaş almıyorlar, ama bu işi yapmak zorundalar. Mikro finansın temel çıkış noktası bu şekilde; iyi uygulanan kurumlarda da sistem böyle işlemektedir. Ancak, maalesef her alanda olduğu gibi mikro finans da suistimal edilebiliyor. Sömürü amacı güden insanlar ve kurumlar her sektörde, her yerde mevcut ve bir boşluk gördüklerinde bu sisteme de dahil oluyorlar. Örneğin, Hindistan ve başka ülkelerde bazı kurumsal yapılar, fakir insanların durumundan yararlanarak bu sistemi suistimal etmişlerdir. Normalde Bangladeş'te yüzde 20 faiz oranı normal kabul edilirken, Muhammed Profesör*

Yunus bunu yüzde 30'a kadar çıkarabileceğinizi söylüyor; çünkü mikro finansın masrafları konvansiyonel bankacılıktan daha yüksektir. Bu durum kabul edilebilir. Ancak, Profesör Yunus'ya göre bunun üstündeki oranlar sömürüdür. Öte yandan, günümüzde yüzde 80'e varan faiz oranları uygulayan mikro finans kurumları görmekteyiz. Bunlar normalde banka, fakat bu boşluktan faydalanarak sömürüye başvuruyorlar ve maalesef bu durum bazen intiharlara kadar varabiliyor. Burada sadece kurumların kötü niyeti değil, bazen bireyler de suistimale yol açabiliyorlar. Özellikle fakir ülkelerde, mikro finans kurumlarını takip eden bir devlet yapısı veya denetleyici bir kurum olmayabiliyor. Bu da bireylerin birden fazla mikro finans kurumuna aynı projeyi sunarak, kredi alıp bunu verimsiz alanlarda kullanmalarına neden olabiliyor. Sonuçta bu krediler geri ödenemeyince, sistem çökmeye başlıyor. Bu durum, kredi kartlarında da yaşanıyor; Türkiye'de insanlar aşırı borçlanıyor, ardından geri ödeyemiyorlar. Bu nedenle mikro finansın potansiyel riskleri var ve eğer iyi denetlenmezse, ciddi toplumsal sorunlara yol açabiliyor. Ancak, mikro finansın temel çıkışı bu değil ve iyi uygulandığında çok başarılı birçok örneği var.

Bu noktada ciddi bir denetim mekanizmasına ihtiyaç var. İslam ekonomisinde de Peygamber Efendimiz hem kendisi hem de sahabeleri ticaret yaparken bir denetim sistemi kurmuştur. Sahabelerden oluşan denetleyici bir ekip mevcuttu. Peygamber Efendimiz sahabeler için 'insanlar gökteki yıldızlar gibidir' demiştir, ancak yine de sahabeler denetleniyordu. Dolayısıyla bugün de denetim sistemleri olmalı. Mikro finans iyi bir şeydir, ancak vakıflar gibi düşünelim. Vakıflar temelde çok güzel ve hayırlı işler yapar, ancak denetim eksikliği olduğunda suistimal eden kişiler ortaya çıkabilir. Vakıfların başına birileri yapışıp, oradaki imkanları kendi çıkarları ve zenginleşmeleri için kullanabiliyorlar. Türkiye'de bunun örneklerini görüyoruz. Kurumsal yapının temeli bu olmasa da denetim olmazsa her alanda olduğu gibi suistimaller yaşanabilir. Buna dikkat etmek gerekiyor."

Katılımcı 7, *''Dezavantajlı grupların normal gruplara göre daha avantajlı bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Klasik bir şekilde, sağlıklı bir insan için faizli kredi verilmesi bile gelir kaybına ve sömürüye sebep oluyorsa, dezavantajlı gruplar için bu çok daha büyük sorunlara yol açar. Ben zaten konvansiyonel finans sistemine karşıyım. Bir insana sermaye veriliyorsa bu, belli bir ortaklık çerçevesinde olmalı ve süreç bu çerçevede yönetilmelidir. Faiz talebiyle geri dönüş haklı bir paylaşım değildir. Sanırım şöyle bir şey var: Mikro finans sosyal sorumluluk projeleri olarak ortaya çıktı, ancak bazı mikro finans kurumlarının milyar dolarlık karlar elde ettiğini ve faizli bir tefecilik sistemine dönüştüğünü görüyoruz. Bu da sorunların kaynağı olmuş. Şu anda normal bankaların da mikro finans uygulamaları var, ancak bu, Profesör Yunus'un ortaya koyduğu mikro finans anlayışıyla alakalı değil. Onun temel iddiası, küçük ölçekli insanlara yardım ederek onları yardıma muhtaç olmaktan kurtarmaktı. Fakat bunu bankacılık aracı haline getirirseniz, bankaların temel amacı karlarını artırmaktır. Klasik bankacılık, kapitalist sistemin sömürü aracıdır. Bu nedenle, bu yöntemle mikro finansın amacına ulaşması mümkün değil, aksine fakirliğin artmasına sebep olur."*

Katılımcı 7, konvansiyonel mikro finansın toplumsal doku üzerindeki olumsuz etkilerine derinlemesine bir eleştiri getiriyor. Yoksul insanlara faizle borç vermek, onların mevcut kırılgan ekonomik durumlarını daha da kötüleştiren bir döngü yaratıyor. Zaten yoksul olan bireylerin, faizli sistemle daha fazla borç altına girmesi, onları finansal bağımsızlık kazanma şansından mahrum bırakıyor.Burada asıl mesele,

yardımların ve mikro finansın topluma nasıl uygulandığıdır. Faizli sistemin bireylere sadece geçici bir çözüm sunduğu, fakat onları uzun vadede daha derin ekonomik zorluklara sürüklediği vurgulanıyor. Faiz talebinin, bu sürecin adil olmayan ve insan onurunu zedeleyen bir tarafı olarak sunulması, konunun ahlaki boyutunu da ortaya koyuyor.

Muhammed Yunus'un orijinal mikro finans modeline yapılan atıfta, finansın sosyal sorumlulukla harmanlandığında nasıl dönüştürücü olabileceğini hatırlatıyor. Faizsiz bir çerçevede, bireylerin sadece ekonomik kalkınmaları değil, onurlu bir yaşam sürmeleri de sağlanabilir. Bankacılık sisteminin, doğası gereği kar odaklı olması, bu modeli ters yüz ederek asıl amacından saptırıyor. Kapitalist yapının, özellikle dezavantajlı grupları daha fazla sıkıştırarak onları sistemin dışına itmesi, bu eleştirinin merkezinde yer alıyor.

Sonuç olarak, konvansiyonel mikro finans modeli, yalnızca bir geçici rahatlama sağlarken, uzun vadede bireyleri daha derin bir borç ve bağımlılık döngüsüne hapsediyor. Faizsiz mikro finans modelinin ise bireylerin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayarak, toplumsal refahı artıracağı ileri sürülüyor. Bu bağlamda, ekonomik yardımın onuru zedeleyen bir borç tuzağı yerine, insanları güçlendiren bir yapı üzerine kurulması gerektiği öneriliyor.

Katılımcı 13, *''Mikro finansın uygulama yöntemi önemlidir. Türkiye'de mikro finans uygulamalarının çoğu, bankaların ihtiyaç kredileri gibi işliyor ve gerçek mikro finans olarak değerlendirmek zor. Mikro finansın farklı bir kurum üzerinden, ihtiyaca yönelik ve iş kurmaya yönelik olmayan bir şekilde yapılması gerekiyor. Verilen paranın nereye gittiği önemlidir, tüketime giden fonlar sürdürülebilirlik sağlamaz. Türkiye'deki mikro finans kuruluşları genellikle İslami görüşe sahip ve faiz sistemi yaratmayan bir yapıya sahiptir, ancak bu da sürdürülebilirlik açısından sorun yaratabilir. Batı ülkelerinde ise mikro finans, bankacılık sistemine dahil olmayan kişilere küçük ölçekli krediler sağlamak şeklinde uygulanır. Avrupa örneklerinde faiz ve enflasyon oranları düşük olduğu için mikro finansın yarattığı borç yükü genellikle katlanılabilir düzeydedir. Bu durum, mikro finansın konvansiyonel bir faiz ve borç yükü yarattığı iddiasını her zaman doğrulamaz. Ancak Amerika gibi bazı ülkelerde, özellikle kriz dönemlerinde, bu iddia daha geçerli olabilir. Avrupa ülkelerinin çoğunda ise mikro finansın yarattığı borç yükü genellikle öngörülebilir ve katlanılabilir düzeydedir. Bu, mikro finansın tamamen faizsiz olduğu anlamına gelmez, ancak yaratılan yük genellikle makul seviyededir.''*

Katılımcı 13, mikro finansın Türkiye'deki uygulama yöntemlerini eleştiriyor ve bu uygulamaların genellikle ihtiyaç kredisi gibi işlediğini belirtiyor. Bu noktada, gerçek mikro finansın temel amacı olan iş kurmaya yönelik desteğin sağlanmadığını, verilen paranın çoğunlukla tüketime gittiğini vurguluyor. Tüketime yönelen bu fonların sürdürülebilirlik sağlamadığını ifade ediyor.

Mikro finansın, özellikle İslami görüşle bağlantılı olarak Türkiye'de faizsiz bir yapı üzerinden uygulanmaya çalışıldığını söylüyor, ancak bunun da sürdürülebilirlik açısından zorluklar yarattığını belirtiyor. Mikro finansın Batı'daki uygulamalarıyla Türkiye'deki uygulamalar arasında farklar olduğuna değiniyor. Özellikle Avrupa

örneklerinde, faiz ve enflasyon oranlarının düşük olmasının mikro finansın borç yükünü daha katlanılabilir kıldığını, dolayısıyla Batı'daki sistemin Türkiye'dekine kıyasla daha başarılı olduğunu savunuyor. Bu, mikro finansın tamamen faizsiz olduğu anlamına gelmese de, Batı'da yaratılan borç yükünün genellikle öngörülebilir ve makul seviyelerde olduğu vurgulanıyor.

Katılımcı 12, *''Mikro finans, başlangıçta yoksulluğu azaltmak ve insanların ekonomik hayatlarına katılımını sağlamak amacıyla ortaya çıkmış bir sosyal sorumluluk projesiydi. Ancak, uygulamadaki farklılıklar ve bazı olumsuz örnekler nedeniyle, yoksulluğu artırdığı yönünde eleştiriler almaktadır. İslami finans çerçevesinde mikro finans, karz-ı hasen gibi kavramlarla ilişkilendirilir. Bu sistemde, küçük miktarda kredi verilir ve genellikle düşük veya hiç faiz uygulanmaz. Ancak, bazı uygulamalarda kar amaçlı bir yaklaşım benimsenerek faiz oranları yükseltilebilmektedir. Bu durum, insanların borç yükünü artırarak yoksulluğu derinleştirebilir. Mikro finansın temel amacı, insanları finansal sisteme dahil etmek ve onlara ekonomik fırsatlar sunmaktır. Ancak, bu amacın gerçekleşmesi için doğru uygulamaların benimsenmesi gerekmektedir. Yüksek faiz oranları, yetersiz eğitim ve danışmanlık gibi faktörler, mikro finansın olumsuz etkiler yaratmasına neden olabilir.''*

Katılımcı 12, buradaki ifadesinde yaptığı değerlendirme, mikro finans uygulamalarındaki temel sorunlara dikkat çekiyor. Mikro finansın, yoksulluğu azaltmak amacıyla ortaya çıkan bir sosyal sorumluluk projesi olarak tasarlanmasına rağmen, bazı uygulamalarda yoksulluğu derinleştirdiği eleştirileri oldukça yerinde. Özellikle, yüksek faiz oranları ve yetersiz eğitim/danışmanlık desteği, bu sistemin dezavantajlarını artıran unsurlardır.

Bu noktada, İslami finans çerçevesinde mikro finansın karz-ı hasen gibi faizsiz veya düşük faizli kredi sistemleriyle ilişkilendirilmesi önemli bir alternatif sunuyor. Karz-ı hasen, İslami öğretilerde bir borç verme uygulamasıdır ve kar amacı gütmez. Bu, mikro finansın asıl amacına daha uygun bir uygulama olabileceğini gösteriyor: yoksullara yardım etmek ve onları finansal sisteme dahil etmek. Ancak, kâr amaçlı yaklaşımlarla faiz oranlarının yükseltilmesi, bu etik yaklaşımı bozan bir unsur olabilir. Bu durum, borç alan bireylerin yüklerini artırarak onları daha da kırılgan hale getirebilir. Mikro finansın sürdürülebilir bir şekilde fayda sağlaması için doğru uygulama ve denetim şarttır. Faiz oranlarının kontrol altında tutulması ve mikro finans alan kişilere yeterli eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması, bu sürecin başarıya ulaşmasında kilit rol oynar. Eğitim ve rehberlik olmadan verilen küçük krediler, bir fırsat yaratmaktan ziyade kişilerin borç döngüsüne girmesine neden olabilir.

3.3.2.3. Mikro Finans kurumları küresel finansın yoksulları finans sistemine dahil edilmesine sebep oluyor mu?

Katılımcı 1, *'' Bu konuda bazı önyargılar mevcut, ancak bunları ön kabul olarak değerlendirmek daha doğru olur. Sonuçta, bu dünyada yaşıyoruz ve bu entegrasyonun olma ya da rahatsız etme ihtimali var. Bu durum, ölçekle ilgili bir meseledir. Eğer küçük, kenarda köşede kalan bir mekanizma iseniz, kimse size karışmaz ister bedava ister faizsiz kredi verin. Ancak bu gerçekleri göz ardı etmemek gerekiyor. Diğer bir konuya gelince, faiz meselesine değinmek istiyorum. Türkiye'deki satın alma gücü ile Amerika'daki satın alma gücü farklı. Dolayısıyla, satın alma kabiliyetini yönetecek bir mekanizmayla mikro kredi kullanılması gerekiyor. Maalesef, şu anda biz bunu yapmıyoruz. Karz Vakfı olarak, evlilik üzerine sınırlı bir uygulama yürütüyoruz ve sadece TL üzerinden borç verip, TL olarak geri alıyoruz. Ancak, bu yöntemi mutlak doğru olarak kabul etmiyorum. Bazı dostlarımız, "Değerinde verelim, değerinde alalım" diyor, ancak bu karz sistemini sürdürülemez hale getirir ve istismara açık hale getirir. "Değerinde" kavramı, sektöre, ülkeye, coğrafyaya ve hatta bölgeye göre değişir. Dolayısıyla, seçtiğimiz konuya, sektöre ve bölgeye göre dinamik bir borç verme ve alma sistemi kurulması gerekir, bu mikro finans için de geçerlidir. Değerinde alınıp verilmesi lazım. Bu durum enflasyon gibi kavramlarla da bağlantılı. Örneğin, evlilikle ilgili beyaz eşya alımlarında bir endeks belirlenebilir. Türkiye'deki enflasyon %70 iken, Pakistan'da %15. Dolayısıyla, Türkiye'de %70'e göre, Pakistan'da %15'e göre borç vermek gerekir. Türkiye'den bahsediyoruz, Türkiye'yi konuşuyoruz. Bunu örnek vermek için söylüyorum. Konvansiyonel bankacılıkta yeniden yapılandırma mekanizması var mı? Evet, var. Ama genellikle faiz eklenerek yapılıyor. Bizde ise borç ödenmezse, yeniden yapılandırma yapıyoruz, taksitleri düşürüyoruz, süre veriyoruz. Allah da 'Kolaylaştırın' diyor, biz de kolaylaştırıyoruz. Gecikme cezası alabiliriz ama almıyoruz. Eğer kişi ödeyemeyecek durumda ise, yeniden yapılandırma yapıyoruz. Eğer bir kişi borcunu ödeyemez hale gelirse, kooperatif Karz-ı hasen Vakfı'na bilgi veriyor ve borç zekât fonundan ödeniyor. Bu, alacakların sigortalanması anlamına gelir ve böylece borç batığına düşme riski ortadan kalkar. Zekât fonu, borcun ödenmesi için kullanılıyor ve kooperatif her durumda parasını tahsil etmiş oluyor. İslami mikro finans diye bir kavram yoktur. Mikro finans vardır, önemli olan bu sistemin İslam'a uygun olup olmadığıdır. Allah'ın razı olduğu bir sistem, İslam'a uygundur. Bu bağlamda, sosyal sorumluluk yatırımı ve sosyal yatırım anlayışıyla hareket edilmelidir.''*

Katılımcı 1, mikro finansın küresel entegrasyonla nasıl ilişkilendirildiğine dair önyargılar olduğunu belirtirken, bu önyargıların bir bakıma haklı olabileceğini kabul ediyor. Mikro finansın ölçeğine bağlı olarak, küçük çaplı ve yerel bir mekanizma olarak kalabilir veya küresel sisteme dahil olma ihtimali bulunabilir. Ancak, bu tür bir entegrasyonun rahatsız edici olup olmayacağı, kullanılan yönteme ve bağlama bağlıdır. Katılımcı, mikro finansın sadece verilen paranın miktarıyla değil, bu paranın fonksiyonuyla değerlendirilmesi gerektiğini savunuyor. Özellikle farklı ülkelerdeki enflasyon oranları ve satın alma gücü farklılıkları, mikro finansın uygulanma biçimini etkiliyor. Bu bağlamda, Türkiye gibi yüksek enflasyon oranlarına sahip ülkelerde mikro finansın, yerel ekonomik koşullara uygun olarak düzenlenmesi gerektiği vurgulanıyor.

Konvansiyonel bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma mekanizmalarının mevcut olduğunu, ancak bu mekanizmaların genellikle ek maliyetler ve faiz yükü getirdiğini ifade ediyor. Buna karşılık, konuşmacının temsil ettiği sistemde, borç

ödeyemeyenlere karşı daha esnek ve insancıl bir yaklaşım benimseniyor. Yeniden yapılandırma süreçlerinde gecikme cezası veya penaltı uygulanmıyor, borçlulara kolaylık sağlanıyor. Bu, daha sosyal ve etik bir borç yönetimi anlayışını yansıtıyor.

Katılımcı, ödeyemeyenlerin durumunda zekât fonunun devreye girdiğini ve bu fonun borçları ödemek için kullanıldığını anlatıyor. Bu, zekât fonunun bir tür sosyal sigorta olarak işlediğini gösteriyor. Böylece, borçlu kişilerin ekonomik olarak zor durumda kalmaları engelleniyor ve sosyal yardımlar, bu tür durumlarda önemli bir güvence sağlıyor. Aynı şekilde, mikro finans ve borç yönetimi konularında yenilikçi ve insancıl bir yaklaşımın nasıl uygulanabileceğini ortaya koyuyor. Geleneksel bankacılık sisteminin sıkıntılarına alternatif olarak sunulan bu model, sosyal adaleti ve toplumsal dayanışmayı ön planda tutuyor. Zekât fonunun kullanımı, bu modelin hem dini hem de sosyal sorumluluk çerçevesinde nasıl işlemesi gerektiğine dair önemli bir örnek sunuyor. Katılımcı, mikro finansın toplumsal etkileri ve borç yönetimi süreçlerine dair derinlemesine bir anlayış geliştirilmesine katkı sağlıyor. Sistemin insan odaklı ve sosyal adalete dayalı bir şekilde yapılandırılması hem bireyler hem de toplum için daha sürdürülebilir bir ekonomik model oluşturabilir.

Katılımcı 2; *'' Bu eleştirilerden biri. Bazı mikro finans kurumları çok yüksek faiz oranları uyguluyor ve bu nedenle borç yükünün arttığına dair çalışmalar var. Ancak, mikro finansın her zaman borç yükünü artırdığını söylemek doğru olmaz. Böyle bir genelleme, mikro finansın dünya çapında kötü ve gereksiz bir uygulama olduğunu iddia etmek anlamına gelir, ki bu doğru değil. Elbette olumsuz örnekler mevcut ve bazı analizler bu durumu ortaya koyuyor. Ancak bu, ülkelere ve mikro finans kuruluşlarına göre değişiklik gösterir. Mikro finansın temel amaçlarına baktığımızda, her durumda borç yükünü artırdığı sonucuna varmak doğru değildir. Mikro finans, iyi niyetli bir girişim olsa da zamanla farklı amaçlar için kullanılabilir. Bazı kurumlar, konvansiyonel şirketler veya bankalar, mikro finansı sosyal sorumluluk olarak lanse etse de asıl amaçları müşteri tabanını genişletmek olabilir. Ancak mikro finansın temel amacının insanları küresel finansal sisteme entegre etmek olduğunu söylemek oldukça iddialı olur. Mikro finans genellikle küçük meblağlar sağlar ve bankalar bu işlemlere girmeyi operasyonel maliyetler nedeniyle tercih etmezler. Dolayısıyla, mikro finansın uzun vadeli hedefinin insanları finansal sisteme entegre etmek olduğunu iddia etmek yanıltıcı olabilir. Bazı bankalar, başarılı mikro finans projelerini kendi ajandaları doğrultusunda kullanabilir. Ancak mikro finansın küresel olarak bu tür bir amaca hizmet ettiğini söylemek yine de fazla iddialı olur. Eleştirilebilir bir yönü var; bu sistem, insanların daha fazla krediye ihtiyaç duymalarına ve borçlanmalarına neden olabilir. Modern yaşamın dayattığı yeni ihtiyaçlar, bu bireyleri sermaye bulmaya zorlayabilir ve mikro finans bu sermayeyi sağlayabilir. Ancak Türkiye'de bu tür bir ajanda olmadığı gibi, İslami finansın yaklaşımları bu konuda daha farklıdır. Özellikle bir başka önemli nokta da konvansiyonel mikro finansın genellikle kadınlara odaklandığıdır. Kadınların güçlendirilmesi, kadınların ekonomik olarak bağımsız hale getirilmesi gibi bir ajandaları var. Cinsiyet eşitliği vurgusu, kadınların erkek egemenliğinden uzaklaştırılması ve kendi ayakları üzerinde durmaları konusunda güçlü bir mesaj veriliyor. Bu, literatürde ve internet sitelerinde de sıkça vurgulanan bir gerçek. Mikro finansın bu ajandaya hizmet ettiğini söylemek, pek de haksız bir yorum olmaz.''*

Katılımcı 2'i konvansiyonel mikro finans uygulamaları hakkında dengeli bir bakış sunuyor ve eleştiriler ile olumlu yönleri bir arada değerlendiriyor. Katılımcının genel yaklaşımı, mikro finansın hem potansiyel risklerine hem de yararlarına dikkat çekiyor. Eleştirileri şu şekilde ele alıyor:

Yüksek Faiz Oranları ve Borç Yükü: Katılımcı, bazı mikro finans kurumlarının çok yüksek faiz oranları uyguladığı ve bunun yoksullar üzerinde olumsuz bir etki yarattığı kabul ediliyor. Ancak, bu durumu tüm mikro finans uygulamalarına genellemenin doğru olmadığı vurgulanıyor. Bu önemli bir nokta çünkü mikro finans, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınma aracı olarak kullanılıyor ve tek bir olumsuz örneğin tüm sistemi kötülemesine izin verilmemesi gerektiği belirtiliyor.

Farklı Amaçlar İçin Kullanım: Mikro finansın başlangıçtaki iyi niyetli amaçlarından sapıp, bazı kurumlar tarafından müşteri tabanını genişletme gibi çıkar amaçlı kullanılabileceği de kabul ediliyor. Bu eleştiri, özellikle konvansiyonel bankaların sosyal sorumluluk projeleri adı altında mikro finansı kullanmalarıyla ilgili.

Kadınların Güçlendirilmesi ve Cinsiyet Eşitliği: Katılımcı, mikro finansın kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesine yönelik bir ajandaya sahip olduğunu ve bu amacın yaygın olduğunu vurguluyor. Bu, birçok mikro finans programının kadınlara odaklanmasının ve kadınların iş dünyasına katılmalarının teşvik edilmesinin altını çiziyor. Bu olumlu bir hedef olarak değerlendirilse de bu hedefin bazen başka amaçlar için kullanılabileceği de ifade ediliyor.

Katılımcı 2, mikro finansın temel amacının yoksul bireylere ekonomik güç kazandırmak olduğuna dikkat çekiyor. Bu amaç, mikro finansın iyi niyetli ve destekleyici bir girişim olarak ortaya çıktığını ve doğru ellerde olumlu sonuçlar doğurabileceğini gösteriyor. Türkiye özelinde, İslami finansın farklı bir bakış açısı sunduğu ve bu tür ajandaların Türkiye'de geçerli olmadığı vurgulanıyor. Bu, mikro finansın kültürel ve dini çerçevelerde farklı şekillerde uygulanabileceğini ve her ülkenin farklı yaklaşımlar geliştirdiğini gösteriyor.

Katılımcı 3 '' *Yani kısmen böyle bir durum var gibi görünüyor. Bu, muhtemelen literatürde de karşılaşılan bir konu. Durup dururken Muhammed Yunus'a 2006'da mikro finans faaliyetlerinden dolayı Nobel Barış Ödülü verileceğini düşünmüyorum. Ayrıca, burada kadınlara yönelik bir odak noktası da var. Mikro finansın çıkış noktası çoğunlukla kadınlara yönelik programlar oldu. Çoğu mikro finans kuruluşu da kadınlara destek sağlıyor. Burada bir yandan kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık, diğer yandan yoksulları finansal sisteme entegre etme gibi iki amacın arka planda durduğunu görüyoruz. Nobel ödüllerinin politik yönü olduğu biliniyor ve zaman zaman gündemdeki popüler unsurları destekliyorlar. Bir dönem kadınların güçlendirilmesi gündem oldu, bu tür faaliyetlere Nobel Barış Ödülü verdiler. Şimdi ise cinsiyet eşitliği ön planda. Bugün cinsiyet eşitliği konusunda faaliyet gösteren bir kurum olursa, muhtemelen ona da Nobel Barış Ödülü verilebilir. Dolayısıyla bunun arka planında farklı motivasyonların olduğunu düşünüyorum.*''

Katılımcı 3'ün genel bakış açısı, mikro finansın yoksullara yardım etmekten daha fazlasını hedeflediğini ve bu süreçte kadınları güçlendirmenin yanı sıra, küresel finans sistemine dahil olmayan kesimlerin de sisteme çekilmesi için bir araç olarak kullanıldığını öne sürüyor. Ayrıca, Nobel ödüllerinin bazen dönemin sosyal ve politik gündemlerini desteklemek için kullanıldığını vurguluyor. Bu açıdan bakıldığında, mikro finansın sadece yoksullukla mücadele değil, aynı zamanda küresel ekonomiyle ilgili daha geniş bir stratejinin parçası olduğu görülüyor. Katılımcı, mikro finansın sadece ekonomik bir araç olmadığını, aynı zamanda politik ve sosyal hedefleri de olan bir sistem olduğunu ima ediyor. Bu, mikro finansın yalnızca yoksulları desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda onları küresel finansal sisteme dahil etmeyi amaçlayan daha geniş bir strateji olduğunu düşündürüyor.

Katılımcı 4 '' *Şöyle düşünüyorum: Eğer bir kişi bankadan kredi alamıyor ve bu finansal destekleri amacına uygun şekilde kullanmıyorsa, borcunu ödeyemeyecek bir duruma gelerek büyük bir borç yükünün altına girer. Çünkü bu finansal yapıların geri ödeme baskısı vardır. Zamanla, bankaların uyguladığı sistemler gibi, aynı zorluklarla karşılaşılır. Bizim buradan uzaklaşmak istediğimiz nokta da bu. Türkiye ve dünyadaki modelleri incelediğimizde, önce destek verilen ailenin bu sisteme uygun olup olmadığını, gerçekten niyetli olup olmadığını anlamamız gerekiyor. Ailenin niyeti belirlendikten sonra verilen her borç, bir borç yükü değil, bir can suyu gibi görülmeli. Çünkü bu kişiler bu destekle gelir elde edecek ve makul taksitlerle borçlarını geri ödeyecekler. Eğer bu yapı kurulmazsa, verilen krediler, mikro finans yardımları, sadece daha fazla borç yaratır.*''

Katılımcı 4, yoksulların küresel finans sistemine dahil edilmesi konusunu ele alırken, özellikle mikro finans yoluyla borçlandırmanın olası olumsuz etkilerine dikkat çekmiştir. Cevabında, bir kişinin bankalardan kredi alamaması durumunda bu finansal destekleri doğru kullanmadığı takdirde, borçlarını ödeyemeyecek duruma geleceğini ve bu kişilerin büyük bir borç yükü altına girebileceğini belirtmiştir. Geri ödeme baskısının varlığı, kişileri uzun vadede finansal zorluklarla karşı karşıya bırakabilir.

Katılımcının yaklaşımı, küresel finans sistemine dahil edilen yoksulların, eğer finansal destekleri doğru bir şekilde yönetemezlerse, borç batağına sürüklenebileceği yönündedir. Özellikle mikro finans kredilerinin amacına uygun kullanılmadığında, bankaların uyguladığı sistemlerle benzer bir borç döngüsüne yol açabileceğini ifade etmiştir.

Bu bağlamda, mikro finans projelerinde, destek verilen kişilerin bu sisteme uygun olup olmadığının, borcu geri ödeyebilecek kapasiteye sahip olup olmadığının iyi değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Katılımcıya göre, mikro finans bir borç yükü değil, bir "can suyu" gibi görülmeli; verilen destekle kişiler gelir elde etmeli ve borçlarını geri ödeyebilecek makul taksitler oluşturulmalıdır. Aksi takdirde, bu krediler daha fazla borç yaratabilir ve finansal yardım amacına ulaşamaz.

Katılımcı 9, '' *Evet, mikro finans kurumları, küresel finansal yapılar içinde yoksul bireyleri sisteme dahil etme amacı güder. Fakat bu sistemlerin denetimsiz veya eğitimden yoksun olması,*

geri ödeme sıkıntılarına yol açar. Kiva.org gibi küresel örneklerde ise %95 gibi yüksek geri ödeme oranlarıyla yoksulların sisteme dahil edilmesi daha başarılı bir şekilde sağlanmıştır.''

Katılımcı 9, mikro finansa yönelik eleştirileri teyit eder nitelikte bir yorum yapmaktadır. Bazı eleştirmenler, mikro finansın küresel kapitalizmin yoksulları sistem içine çekme aracı olduğunu savunur. Kiva gibi platformlar başarılı gösterilse de asıl amacın yoksulları bağımsızlaştırmak yerine, onları finansal bir döngüye sokarak sisteme entegre etmek olduğu ileri sürülür. Küçük krediler, yoksulların bu sisteme kendi iradeleriyle dahil edildiği, ancak bu durumun bireysel borçlanmanın ötesinde küresel kapitalist yapıya bağlılık yaratma çabası olduğu eleştirilmektedir.

Katılımcı 5, '' *Yani bu uygulamayla alakalı bir şey olduğunu düşünmüyorum. Yani eğer uygulamayı ilkesel bazda sıkı tutup uygulanabilirliği sağlayabilirsek. Niye öyle olsun? Tam tersine. O grubun elinden kurtarmış oluruz veya o grubun eline gitmesine mâni olmuş oluruz veya yeni bir yol açmış oluruz diye düşünüyorum.''*

Katılımcı 5, mikro finansın yoksulları finans sistemine entegre etme eleştirisine karşı, bunun uygulamanın niteliğine bağlı olduğunu savunmaktadır. Eğer mikro finans doğru prensiplerle sıkı bir şekilde uygulanırsa, bu finansal araç yoksulları borç yükünden kurtarabilir ve onlara yeni yollar açabilir. Katılımcı 5, mikro finansın kötüye kullanılması durumunda olumsuz sonuçlar doğurabileceğini kabul etmekle birlikte, iyi uygulandığında bu sistemin faydalı ve örnek bir çalışma haline getirilebileceğini vurgulamaktadır.

Katılımcı 7, '' *Kapitalizm içinde yaşadığımız ekonomik sistem, tüm unsurları kendisine gelir elde edecek gözle bakar, pazarlamacı gözüyle yaklaşır. Profesör Yunus'un iddia ettiği gibi, mikro finans dar gelirli ve dezavantajlı grupların refahını artırmak için geliştirilmiş bir fikirken, klasik bankacılık ve kapitalist model bunu aynı amaçla değil, kendi çıkarları doğrultusunda kurgular. Bankaları suçlayamayız; onların misyonu bellidir: her yıl karlarını artırmak ve daha uzun süre hayatta kalmak. Bu sistemin içinde kalarak, kapitalist modelle mikro finans geliştirip dezavantajlı grupların fakirliğini azaltmak mümkün değildir. Kapitalist sistemin amacı, sabit gelirli veya dar gelirli kesimlerden servet sahiplerine sürekli bir gelir aktarımı sağlamaktır. Dolayısıyla, bu modelde zenginden alıp dar gelirliye veren bir sistem yaratmak mümkün değil. Sonuçta, servet sahiplerine gelir aktarımını sağlayacak bir yol bulur ve model buna dönüşür.''*

Katılımcı 7'nin düşünceleri, kapitalizmin doğası gereği her fırsatı gelir elde etmek için kullandığını açıkça ifade ediyor. Mikro finansın, başlangıçta yoksul ve dezavantajlı grupların refahını artırmak amacıyla geliştirilmiş bir sistem olduğunu hatırlatıyor. Ancak bu sistemin, kapitalist bir zeminde faaliyet gösterdiğinde asıl amacından uzaklaştığını ve servet sahiplerinin çıkarlarına hizmet eder hale geldiğini vurguluyor. Katılımcıya göre, kapitalist sistemin temelinde, dar gelirli kesimlerden servet sahiplerine sürekli bir gelir aktarımı sağlamak yatıyor. Bu yüzden, zenginden alıp yoksula veren bir sistem yaratmak mümkün görünmüyor; çünkü model, eninde sonunda servet sahiplerine hizmet edecek bir yapıya dönüşüyor. Katılımcı, kapitalizmin toplumsal refahı sağlamaktan ziyade, ekonomik güçleri merkezileştirip

zenginleştirdiğine dair derin bir eleştiri sunuyor. Mikro finansın sosyal amaçlı bir girişim olarak ortaya çıkışı umut verici olsa da, bu sistemin kapitalist yapılar içinde sıkışıp, insanları daha da yoksullaştıran bir düzene dönüştüğüne dikkat çekiyor. Toplumsal kalkınma ancak adil paylaşım ve etik temeller üzerine inşa edilmiş bir finansal yapı ile mümkün olabilir.

Katılımcı 8 "*Yani İslam ekonomisinin ortaya çıkışıyla ilgili olarak 'Körfez'de biriken petro dolarlarını çekmek için kurulmuş bir ekonomik sistem' olduğu iddiası sıkça dile getiriliyor. Eğer bu tür olumsuz niyetleri tüm sisteme genellersek, hiçbir ekonomik sisteme güvenemeyiz demektir. Elbette, finansal sistemler genellikle büyüme ve kar odaklıdır. Yani, daha fazla kişiye ulaşarak işlem hacmini artırmayı hedeflerler. Bu durum, İslam finansı için de geçerlidir. Ancak, bu durumun mutlaka insanların aleyhine olduğu söylenemez. Çünkü günümüzde birçok kişi, konvansiyonel bankalardan kredi alabilmek için belirli şartları yerine getirmek zorundadır. Bu da girişimcilik faaliyetlerini sınırlayabilir. İslam finansı, bu kişilere daha erişilebilir finansal hizmetler sunarak ekonomik hayata katılmalarını kolaylaştırabilir. Evet, katılım bankalarının faiz oranları konvansiyonel bankalara göre daha yüksek olabilir, ancak bu durumun nedeni, farklı bir finansal modelin uygulanmasıdır. Bu nedenle, İslam finansını tamamen kötü niyetli bir sistem olarak görmek doğru olmaz. Elbette, her sistemde olduğu gibi İslam finansı içinde de bazı olumsuz uygulamalar olabilir, ancak bu durum tüm sistemi olumsuzlamak için yeterli bir gerekçe değildir.*"

Katılımcı 8, aynı şekilde, İslam ekonomisi hakkında bazı eleştirilerin olduğunu ve bu eleştirilerin genellikle "Körfez'deki petrol dolarlarını çekmek için kurulduğu" yönünde olduğunu belirtiyor. Ancak katılımcı, bu tür kötü niyetli düşünceleri genele yaymanın yanlış olduğunu savunuyor. Eğer her sistem böyle ele alınırsa, hiçbir sistemin uygulanamayacağını ifade ediyor. Ayrıca, katılımcı finansal sistemlerin temel amacının daha fazla insanı sisteme dahil etmek olduğunu belirtiyor. Ne kadar çok insan dahil edilirse, finansal işlemlerin hacminin o kadar artacağını söylüyor. Ancak, bu durumun bireylerin lehine mi yoksa aleyhine mi olduğu tartışılması gereken bir konu. Katılımcı, bankacılık sistemine dahil olamayan insanların girişimcilik yapamadığını ve yardımlara bağımlı kaldığını vurguluyor.

Mikro finans ve kredi sistemlerine de değinen katılımcı, bu sistemlerin yüksek faiz oranları sunabileceğini ancak bu tür finansman yollarının insanların krediye erişimini kolaylaştırdığını belirtiyor. Katılım bankalarının da konvensiyonel bankalara göre daha yüksek faiz oranlarına sahip olabileceğini ama bazı maliyetlerin göze alınması gerektiğini ifade ediyor. Son olarak, sistemin kötü niyetle kurulduğuna inanmadığını, bazı kötü niyetli kişilerin olabileceğini ancak bunun tüm sistemi kötü niyetle damgalamamak gerektiğini savunuyor.

Katılımcı 11, "*Mikro finansın kâr amacı güden bir yapıya kayması, faizsiz yardım ve sosyal yardım gibi temel amaçlarını zedeleyebilir mi? Ya da küresel kapitalizmin bir aracı haline gelebilir mi? Bu soruların cevabı, ne yazık ki evet gibi görünüyor. Kapitalizm, her alanı kendi çıkarlarına göre şekillendirme eğilimindedir. Bu nedenle, bir etkinliğin adında İslam veya sosyal yardım gibi kavramların geçmesi, onun asıl amacının bu olduğunu garantilemez. Türkiye'de sıkça görülen 'tesettürlü lüks' örneğinde olduğu gibi, dini veya kültürel değerler,*

ticari amaçlarla kullanılabilir. Mikro finans da benzer bir riskle karşı karşıyadır. Eğer kar hırsı, sosyal yardım amacının önüne geçerse, bu alan da bir rant kaynağı haline gelebilir. Bu durum hem sosyal adaletsizliği derinleştirir hem de dini ve etik değerlere zarar verir. Mikro finansın bu tür bir ticarileşmesi hem sosyal yardım hem de İslami ilkeler açısından kabul edilemez bir durumdur. Bu nedenle, mikro finans kuruluşlarının faaliyetleri sıkı bir şekilde denetlenmeli ve kar amacı güden şirketlere dönüşmelerine izin verilmemelidir."

Katılımcı 11, mikro finansın sosyal yardım ve faizsiz yardım gibi temel etik ve dini amaçlarının, bu alanın kâr amacı güden bir yapıya dönüşmesiyle zedelenebileceği konusunda endişelerini dile getiriyor. Özellikle, mikro finansın küresel kapitalizmin bir aracı haline gelebileceğini belirterek, kapitalizmin her alanı kendi çıkarlarına göre şekillendirme eğiliminde olduğuna dikkat çekiyor. Bu bağlamda, bir finansal yapının adında "İslami" veya "sosyal yardım" gibi kavramların geçmesi, o yapının tamamen bu değerlere bağlı kalacağı anlamına gelmez.

Katılımcı, Türkiye'de sıkça karşılaşılan "tesettürlü lüks" örneğini vererek, dini ve kültürel değerlerin ticari amaçlarla kullanılabileceğini ifade ediyor. Benzer şekilde, mikro finansın da kâr hırsı sosyal yardım amacının önüne geçerse, bu alanın da bir rant kaynağı haline gelebileceğini vurguluyor. Böyle bir durumun, sosyal adaletsizliği derinleştireceği ve dini, etik değerlere zarar vereceği belirtiliyor. katılımcı 11'e göre, mikro finansın ticarileşmesi, hem İslami ilkeler hem de sosyal yardım amaçları açısından kabul edilemez bir durum. Bu yüzden, mikro finans kuruluşlarının faaliyetlerinin sıkı denetim altında tutulması gerektiğini ve kâr amacı güden şirketlere dönüşmelerine izin verilmemesi gerektiğini savunuyor. Bu, mikro finansın orijinal amacını koruma ve sosyal adaleti sağlama çabasını temsil ediyor.

Katılımcı 13, *''Şimdi şöyle, Avrupa'da ve Amerika'daki 2008 krizi sonrası faizsiz finans kavramının oluşması veya düşük faizli yatırım imkanlarının sunulması, genellikle küçük, finansal olmayan kuruluşlarla başlıyor. Bunlar arasında mikro finans örnekleri de var. Bu oluşumlar, finansal sistemin dışladığı insanları hedef alıyor. Türkiye'deki evim örnekleri gibi, Avrupa ve Amerika'daki benzer oluşumlar da bankacılık sisteminden uzaklaştırılmış insanları sisteme dahil etmeyi amaçlıyor. Avrupa ve Amerika'da finansal ekosistem daha geniş olduğu için, sadece bankacılıktan ibaret olmadığı için, çeşitli farklı yatırım araçları da olduğu için, buradaki amaç dahil etme. Ancak, daha uzak Asya ülkeleri ve Afrika ülkeleri gibi az gelişmiş ülkelerde amaç finans sistemine dahil etmek değil, kalkınmayı sağlamak. O yüzden, ülke ve bölge bazında amaçlar değişiyor. Bu nedenle, sizin iddianızı genel anlamda güçlendirebiliriz, ancak bölgesel bazda değerlendirdiğimizde farklılıklar olduğunu söyleyebiliriz.''*

Katılımcı 13, 2008 krizi sonrası faizsiz finans ve düşük faizli yatırım imkanlarının ortaya çıkışını ve bu oluşumların mikro finans gibi küçük, finansal olmayan kuruluşlar tarafından başlatıldığını anlatıyor. Bu oluşumlar, finansal sistemin dışında kalan insanları hedef alarak onları sisteme dahil etmeyi amaçlıyor.

Türkiye'deki "Eminevim" örnekleri gibi, Avrupa ve Amerika'daki benzer oluşumlar da bankacılık sisteminden uzaklaştırılmış insanları finansal sisteme entegre etmeyi hedefliyor. Bu bölgelerde finansal ekosistem daha geniş ve çeşitli olduğu için, dahil

etme amacı daha ön planda. Ancak, az gelişmiş ülkelerde bu tür oluşumların amacı sadece finansal dahil etme değil, aynı zamanda kalkınmayı sağlamak. Bu nedenle, mikro finans ve benzeri oluşumların amacı bölgeden bölgeye farklılık gösterebilir. Mikro finans uygulamaları, genel olarak yoksulları finansal sisteme dahil etme amacını vurgularken, kalkınma amacının da özellikle az gelişmiş bölgelerde önemli olduğunu belirtiyor. Bu, mikro finansın farklı bölgelerde farklı amaçlara hizmet edebileceğini gösteriyor.

Katılımcı 12, " *Sanırım bu soruyu doğru anladıysam, finans kurumlarının yoksulları finans sistemine dahil etme çabalarının kötüye kullanıldığına dair bir endişeniz olduğunu düşünüyorum. Ancak bu durumun o kadar kötüye kullanıldığını zannetmiyorum.''*

3.3.2.4. İslami mikro finans ve İslami sosyal sorumluluk yatırımları nelerdir? Ve Zekât kurumu mikro finans uygulamaları çerçevesinde değerlendirilebilir mi?

Katılımcı 2; *''Bu iki konu birbirinden biraz farklı, ancak İslami mikro Finans çerçevesinde ikisini birlikte ele alabiliriz. İslami sosyal sorumluluk yatırımları, yatırımcıların paralarını sosyal amaçlarla değerlendirmeyi hedefleyen yatırımlardır. Yatırımcılar, şirketlere veya başka kuruluşlara yatırdıkları paraların sosyal fayda sağlamasını amaçlar. Bu tür yatırımlar "etik yatırım" ya da "sosyal sorumluluk yatırımı" olarak da bilinir. İslami sosyal sorumluluk yatırımları ise bu tür yatırımların İslami ilkelere uygun olarak yapılmasıdır. Bu alanda çeşitli araçlar bulunmaktadır. Örneğin, sosyal etki tahvilleri ve mikro tahviller bu amaçla kullanılan araçlar arasındadır. Bunlar, toplanan fonların sosyal amaçlar için kullanıldığı ve maddi getirinin yanı sıra sosyal bir fayda sağlamayı hedefleyen yatırım araçlarıdır. Zekât konusuna gelirsek, mikro finans açısından zekât önemli bir fon kaynağı olabilir. Ancak, bu konuda İslam hukukçuları bazı çekincelerini dile getiriyorlar. Zekât fonlarının mikro finans için kullanılabileceği fikri dünya genelinde, özellikle Malezya gibi ülkelerde tartışılmakta ve uygulamaları bulunmaktadır. Hatta Yusuf El Karadavi'nin bu konuda zekât fonlarının karz olarak verilmesine dair bir fetvası da vardır. Ancak Türkiye özelinde bu konu, özellikle Hanefi fıkhındaki keskin sınırlar nedeniyle daha temkinli ele alınmaktadır. Zekâtın doğrudan ve karşılıksız olarak verilmesi gerektiği ilkesine dayanarak, bu fonların başka şekillerde kullanılmasının zekâtın temel işlevlerini zedeleyebileceği düşüncesi yaygındır. Ben şahsen zekâtın mikro finans için kullanılmasının iyi olabileceğini düşünsem de, bu konunun dikkatle incelenmesi gerektiği kanaatindeyim. Zekâtın amacı, karşılıksız verilmesi ve ihtiyaç sahiplerine doğrudan ulaşmasıdır. Bu sebeple, zekâtın mikro finans yoluyla kullanılması, zekâtın fonksiyonlarının sağlıklı işlemesi açısından endişeler yaratabilir. İslam hukukçularının bu konuyu daha derinlemesine incelemesi ve içtihad geliştirmesi gerektiğini düşünüyorum. Özetle, zekât mikro finans için büyük bir fon kaynağı olabilir, ancak şu aşamada bu fikir Türkiye özelinde çok gerçekçi görünmüyor. Belki ileride bu konuda daha esnek yaklaşımlar geliştirilebilir, ancak şimdilik bu alandaki esneklik de bazı çekincelere neden oluyor.''*

Katılımcı 2'i İslami sosyal sorumluluk yatırımları ve zekât konularını dengeli bir şekilde ele alıyor. İslami sosyal sorumluluk yatırımları, yatırımcıların yalnızca maddi

kazanç değil, aynı zamanda sosyal fayda sağlama amacını net bir şekilde açıklıyor. Bu, özellikle etik ve sosyal sorumluluk temelli yatırım anlayışına sahip bireyler için önemli. Ayrıca, zekâtın mikro finans için bir fon kaynağı olarak kullanılma potansiyeli de vurgulayarak dikkat çekmektedir. Zekâtın mikro finansta değerlendirilmesinin fırsatları dikkat çekici olsa da, İslam hukukçularının bu konudaki çekinceleri ve Hanefi fıkhının katı sınırları dengeli bir biçimde izah etmektedir. Katılımcı, zekâtın karşılıksız verilmesi gerektiği prensibine saygı gösterirken, zekâtın mikro finans kapsamında kullanılması konusunda esneklik gösteren yaklaşımların da var olduğunu belirtmiş. Özellikle Malezya ve Yusuf El Karadavi gibi örnekler, zekât ve mikro finansın farklı ülkelerde ve bağlamlarda nasıl yorumlandığını göstermesi açısından değerli. Ancak, fıkıhçılar arasındaki tartışmaların daha detaylandırılması ve zekât fonlarının mikro finansta nasıl esnek kullanılabileceğine işaret etmektedir.

Katılımcı 3 '' *Şimdi, zekâtın mikro finans olarak kullanılmasıyla ilgili tartışmalar var. Zekât, Kur'an'da Tevbe suresinde belirtilen sekiz sınıfa verilmesi gereken bir ibadet ve mali yükümlülüktür. Bu sekiz sınıfa verilecek paranın da temlik şartı var, yani karşı tarafın mülkiyetine geçmesi gerekiyor hukuken. Ancak zekât fonları, mikro finans kuruluşları açısından ciddi bir kaynak oluşturabilir. Bu nedenle, bu konu giderek daha fazla tartışmaya açılıyor. Mikro finans kuruluşu olarak zekât kabul ettiğinizde, çok daha yüksek miktarlarda fonlara ulaşabiliyorsunuz. Çünkü zekât, her Müslümanın yerine getirmesi gereken bir zorunluluktur. İş adamlarının verdikleri zekâtlar sayesinde, büyük miktarda fonlar elde edilebiliyor. Bu fonları mikro finans kuruluşuna transfer ettiğinizde, borç verilebilecek muazzam bir kaynak ortaya çıkıyor. Bu potansiyel nedeniyle, bu fonların borç olarak verilip verilemeyeceği üzerine tartışmalar sürüyor. Ancak bu konuda fıkhi kurallar biraz daha katı. Fukahanın çoğunluğu hem Türkiye'de hem de yurt dışında, zekât paralarının borç olarak kullanılamayacağı görüşünde. Bununla ilgili sadece bir içtihad bulunuyor: Yusuf el-Karadavi, eğer faizle savaşmak için bir borç kurumu kurulacaksa, yani faizle mücadele eden bir enstrüman olarak kullanılacaksa, zekât fonlarının karz-ı hasen (faizsiz borç) olarak verilmesinde bir sakınca olmadığını ifade ediyor. Ancak Yusuf el-Karadavi'nin bu fetvası, bireysel bir görüş olarak kalıyor ve diğer fukaha bu konuda aynı görüşte değil. Biz de Türkiye'de Hayrettin Karaman'a bu konuyu sorduk. Karaman, zekâtın borç olarak kullanılamayacağını, ancak geçici çözümler olabileceğini söyledi. Örneğin, zekât fonunu bir fonda toplayıp hemen dağıtmak zorunda değiliz. Geçici olarak zekât fonundan karz-ı hasen fonuna aktarım yapılabilir, borç olarak verilip sonra geri alındığında yeniden zekât fonuna aktarılabilir ve nihayetinde temlik şartıyla dağıtılabilir. Bu, geçici bir çözüm olarak kabul edilebilir. Ancak doğrudan zekâtı borç olarak vermek fıkıh kurallarına aykırıdır. Endonezya ve Malezya gibi bazı ülkelerde bu konuda daha esnek uygulamalar görüyoruz. Bu ülkelerde zekât kurumlarının mikro finans programları var ve zekât fonlarını borç olarak veriyorlar. Bu kurumlar daha esnek davranıyor, ancak fıkıh açısından bu uygulamalar Türkiye'de ve diğer bazı ülkelerde kabul görmüyor.''*

Katılımcı 3'ün cevabı, zekâtın mikro finans uygulamalarıyla birleştirilmesi konusunda önemli bir tartışmayı ele alıyor. Zekât, İslam'da belirli sınıflara verilmesi gereken dini bir yükümlülük olduğu için, bu fonların nasıl kullanılacağı konusu hassas bir mesele. Cevap, bu tartışmanın hem fıkhi (İslam hukuku) boyutuna hem de pratikteki potansiyeline dikkat çekiyor. Zekât, ihtiyaç sahibi insanlara doğrudan verilen bir

yardım olarak düşünüldüğünde, temlik (mülkiyete geçirme) şartı devreye giriyor. Yani, zekât verilen kişinin parayı sahiplenmesi gerekiyor. Mikro finans ise, bu fonları borç şeklinde dağıtarak, bireyleri üretken hale getirmeyi hedefliyor. Bu iki kavram arasındaki gerilim, zekâtın bir yardım aracı mı yoksa borç verme aracı mı olması gerektiğiyle ilgili. Katılımcının da vurguladığı gibi, zekâtın doğrudan borç olarak kullanılması, fıkhi kurallar açısından zorlayıcı bir konu. Fukahanın çoğunluğu, zekât fonlarının borç olarak verilmesine sıcak bakmıyor. Ancak pratik açıdan bakıldığında, mikro finansın yoksullukla mücadelede etkili bir araç olduğu biliniyor. Zekât fonları, bu sistemle birleştiğinde, daha büyük bir ekonomik hareketlilik ve refah artışı sağlayabilir. Özellikle iş dünyasından gelen zekâtlarla, mikro finans kuruluşları büyük miktarda fon toplayabilir ve bu fonları borç olarak dağıtarak geri dönüş alabilir. Bu, zekât fonlarının bir kez kullanılıp bitmesi yerine, dönen bir sistemde yeniden ve yeniden kullanılması anlamına gelir. Bu da, mikro finansı cazip kılan bir yön.

Katılımcının 3 cevabında dikkat çeken bir diğer nokta ise Yusuf el-Karadavi'nin görüşü. Karadavi, faizle mücadele etmek amacıyla zekât fonlarının borç olarak kullanılabileceğini savunuyor. Bu yaklaşım, zekâtın sosyal adalet ve ekonomik bağımsızlık yaratmak için aktif bir araç olabileceğini öne sürüyor. Ancak, bu görüş bireysel bir fetva olarak kalıyor ve diğer fıkıh alimleri tarafından yaygın olarak benimsenmiyor. Bu da, tartışmanın hala açık olduğunu ve zekâtın borç olarak kullanılmasının dini çevrelerde kabul görmekte zorlandığını gösteriyor. Zekâtın mikro finans uygulamalarıyla nasıl entegre edilebileceğine dair hem fırsatları hem de zorlukları ortaya koyuyor. Zekât fonları, mikro finans sistemine dahil edilirse büyük bir kaynak yaratabilir ve yoksulluğu azaltmada etkili olabilir. Ancak bu süreç, dini kurallar açısından dikkatli bir denge gerektiriyor. Fukaha'nın çoğunluğu, zekâtın borç olarak kullanılmasına karşı olsa da, bu konu pratikte hâlâ tartışılmaya devam ediyor. Katılımcının yorumu, bu alandaki tartışmaların hem dini hem de ekonomik boyutlarını açıkça ortaya koyuyor.

Katılımcı 4, '' *Zekât konusunda, Osmanlı döneminde birçok uygulama yapılmış ve bu biraz daha fıkhi bir konudur. Hocaların, din adamlarının ve uzmanların bu konuda çalışmalar yapması gerektiğini düşünüyorum. Türkiye'deki finans kurumlarında bulunan mevduatların zekâtlarının ciddi bir rakam oluşturduğunu göz önünde bulundurursak, zekâtın sadece dağıtılarak değil, katma değer yaratacak projelerle değerlendirilmesi gerekir. Zekâtın kullanma şartları belirli olsa da, zekât fonlarının sadece harcama ve dağıtım olarak değil, sosyal politikalar üreterek yoksulluğu önlemeye yönelik kullanılabileceği metotlar geliştirilmelidir. Yoksullukla mücadele, insanlara sürekli yardım dağıtmak yerine onları ekonomik anlamda kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayacak sosyal politikalarla mümkündür.*''

Katılımcı 4, zekâtın klasik anlayışta yalnızca dağıtılması değil, aynı zamanda katma değer yaratacak projelerle topluma ve bireylere daha sürdürülebilir bir fayda sağlaması gerektiğini vurguluyor. Zekât, İslam'da belirli şartlarla yoksullara dağıtılması gereken bir ibadettir. Ancak bu dağıtımın sadece harcama amacıyla yapılması yerine, zekât fonlarının ekonomik olarak yoksulluğu önleyici projelere yönlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca zekâtın sadece yoksullara

verilmesi yerine, daha etkin bir şekilde kullanılabileceğini öne sürüyor. İslami mikro finans gibi araçlarla birleştirilerek, zekât fonları dar gelirli kişilere faizsiz kredi veya iş kurma desteği sağlayabilir. Bu sayede, zekât sadece kısa süreli bir yardım olmaktan çıkarak, insanların kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayacak uzun vadeli bir yatırım haline gelir. Böylece hem bireyler ekonomik olarak güçlenir hem de toplumun genel refahı artar. İslami sosyal sorumluluk yatırımları ile de bağlantı kurarak, zekâtın daha geniş kapsamlı toplumsal kalkınma projelerinde kullanılması mümkün olabilir. Bu yaklaşım, hem İslam'ın yardımlaşma ve paylaşma ilkelerine uygun hem de ekonomik kalkınmaya katkı sağlayan sürdürülebilir bir model sunar.

Katılımcı 6 *''Zekâtın şartı malumunuz, ihtiyaç sahibine doğrudan ulaştırılması gereklidir. Eğer bağışçımız, "Bu zekâtın elden dağıtılmasını istiyorum" derse, biz de bunu birebir ulaştırmak için gerekli adımları atıyoruz. Finansal kuruluşlar aracılığıyla ulaştıramadığımız yerlerde, görevlendirdiğimiz kişiler vasıtasıyla zekâtı teslim ediyoruz. İhtiyaç sahibinin bilgilerini alıp imza karşılığında teslim ediyoruz. Bunun yanında, zekâtı gıda kolisi olarak da temin edip ulaştırabiliyoruz. Bazen de bölgenin ihtiyacına göre nakdi yardım yapıyoruz. Yani, ihtiyaç sahiplerinin en sağlıklı şekilde faydalanacağı yöntemle zekâtı değerlendiriyoruz. Eğer bağışçı, "Bu zekâtın Hatay'da kullanılmasını istiyorum" gibi bir şart koyarsa, bu zekât sadece o bölge için ayrılır. Zekâtın kullanılacağı bölgeye dair şartlar yerine getirilene kadar, bu zekât fonu diğer havuzlarla karıştırılmadan, sadece zekât havuzunda bekletilir. İlgili bölgenin ihtiyacı oluştuğunda, bu zekât o bölgede değerlendirilir. Bölgenin ihtiyacı gıda ise gıdaya, başka bir ihtiyaç ise İslami açıdan uygun projelere yönlendirilir. Böylece, zekâtın kullanımını hem bağışçının isteği doğrultusunda hem de İslami kurallara uygun bir şekilde yönetmiş oluyoruz.''*

Katılımcı 6'nın anlattıkları, zekâtın sadece bir maddi yardım değil, toplumu dönüştüren güçlü bir mekanizma olarak nasıl işlediğini gösteriyor. Zekâtın bağışçıların iradesine ve İslami esaslara uygun şekilde değerlendirilmesi, bu yardımı sadece ihtiyaç sahiplerine ulaşan bir el değil, bir köprü haline getiriyor. Bu köprü, bağışçıyla ihtiyaç sahibi arasında kurulan bir bağ, bir dayanışma anıdır. Kurum, zekâtı sadece bir geçim kaynağı olarak değil, aynı zamanda kalkınma projelerine dönüştürüyor. Yardımlar, bölgenin ihtiyaçlarına göre titizlikle planlanıyor ve böylece toplumsal dengeyi gözeten, adaleti sağlamaya yönelik bir sistem kuruluyor. Zekât fonları, bağışçının isteği doğrultusunda yerli yerinde harcanıyor; ihtiyaç olan bölgede, gereken şekilde kullanılıyor. Bu süreç, zekâtın sadece bireysel bir iyilik değil, toplumsal bir uyanış aracı haline gelmesini sağlıyor.

Katılımcı 9 *''İslami mikro finans, faizsiz bir model üzerine kuruludur ve kişilerin ticari faaliyetlerine, kazanç sağlama kapasitelerine göre kredi verilir. İslam'da borç verme ilişkisi, ticareti ve bereketi destekleyen bir yapıdadır. Zekât kurumu, İslami mikro finans çerçevesinde değerlendirilebilir, çünkü ihtiyaç sahiplerinin borçlandırılmadan desteklenmesi temelinde işlev görür. Zekât, sadece ihtiyaçları karşılamakla kalmayıp, kişileri ticari hayatta desteklemek için bir mikro finans modeli olarak kullanılabilir.''*

Katılımcı 9, zekâtın İslami mikro finans kapsamında kullanılması ihtiyaç sahiplerini borçlandırmadan destekleyerek, onlara sadece temel ihtiyaçlarını karşılamanın ötesinde ticari faaliyetlerde bulunma fırsatı sunması için kullanılmasını gerektiğini

ifade etmektedir. Böylece, bireyler ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilirler. Ve bireylerin kalkınmasını sağlayacağını söylemektedir.

Katılımcı 10, '' *Burada şöyle bir durum var. Bu konuda zaten bir doktora tezi çalışması yapmıştım ve kurumsal bir yapı önerisinde bulunmuştum. O yapıda zekât toplanıyordu, ancak zekât kredi olarak kullandırılmıyordu. Bazı çevreler bunu zorlamak istiyor, ama bu doğru değil. Zekât, faizle ya da başka lüzumsuz zorlamalarla ilişkilendirilemez. Zekât, kendine özgü bir yapıya sahiptir ve belli kullanım alanları vardır. Zekâtı nasıl kullanabiliriz? Eğer fakir insanları ayağa kaldırmak hedefse, sadece kredi vererek bu işi çözemezsiniz. Bu noktada daha terzi usulü, yani bireylerin ihtiyaçlarına göre çözümler üretilmesi gerekiyor ki, insanlar sürdürülebilir bir şekilde ayakta kalabilsinler. Mesela, adama mikro kredi vereceksiniz ama teknik eğitim eksikliği varsa, önce o ihtiyacı gidermeniz gerekebilir. Bu dönemde onun otobüs biletini, yemek masraflarını, temel ihtiyaçlarını hibe olarak vermeniz gerekebilir. Ayrıca, kişi gerçekten iyi niyetli olup elinden geleni yapmışsa ama başarısız olmuşsa, yani borcunu ödeyememişse, bu durumda onun borcunu almak veya onu cezalandırmak doğru değildir. İslami olarak da bu doğru değildir. Bu durumda zekât devreye girmelidir, ancak suistimal edilemeyecek bir mekanizma ile bu yapılmalıdır. Zekât, mikro finans kurumları içerisinde kullanılabilir, ama kredi olarak değil. Bu yüzden, doğru enstrümanları doğru yerlerde kullanmak gerekiyor. Aksi takdirde, bu tür zorlamalarla işin fıtratına aykırı hareket edilmiş olur ve sistem sürdürülemez hale gelir. Zorlamadan, akıllıca ve doğru yöntemlerle bu yardımları kullanmak mümkündür.*"

Katılımcı 10'un cevabı, Karz-ı hasen Vakfı'nın uygulamalarına bir atıf yaparak, İslami finansın sosyal yardımlaşma mekanizmalarındaki önemli bir modeli işaret etmektedir. Karz-ı hasen Vakfı, ihtiyaç sahiplerine faizsiz borçlar sağlayarak onların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olurken, borçlarını ödeyemez hale gelen kişilere zekât fonlarından destek sunmaktadır. Bu model, katılımcının dile getirdiği "zekât kredi olarak kullanılmamalıdır" yaklaşımıyla da uyumlu bir çözümdür. Yani, zekâtın bir kredi mekanizması olarak değil, toplumsal destek ve yardımlaşma çerçevesinde kullanılması gerektiğini savunur.

Katılımcı 10'un önerisi, zekâtın mikro finans kurumları içinde doğru bir şekilde kullanılabileceğini ancak kredi gibi bir borçlandırma aracı olarak değerlendirilmemesi gerektiğini belirtir. Karz-ı hasen Vakfı'nın modeliyle bu yaklaşım örtüşmektedir. Vakıf, borçlarını kendi kontrolü dışındaki sebeplerden dolayı ödeyemeyen kişilere zekât fonlarını devreye sokarak borcu ortadan kaldırmaktadır. Bu, İslami finans ilkelerine uygun bir şekilde, borçluya yük bindirmeden ve onu zorda bırakmadan yapılan bir uygulamadır. Aynı zamanda, katılımcının vurguladığı gibi, borcunu ödeyemeyen kişiyi daha fazla borçlandırmak İslam'a ve insani değerlere aykırıdır.

Katılımcı 10'un bu noktadaki görüşü, suistimalleri önlemek ve bireylerin zor durumlara düşmesini engellemek için zekât ve mikro finans gibi araçların bilinçli ve dengeli bir şekilde kullanılmasını önerir. Bu yaklaşıma göre, borç verilirken kişilerin ihtiyaçları titizlikle değerlendirilmelidir ve sürdürülebilir bir ekonomik yaşam inşa edebilmeleri için gerekli destek sağlanmalıdır. Eğitime, temel ihtiyaçlara yönelik

yardımlar, hibe destekleriyle harmanlanarak bireyler ekonomik hayata katılmaya teşvik edilmelidir.

Sonuç olarak, Karz-ı hasen Vakfı'nın uygulamaları ve Katılımcı 10'un önerileri, zekâtın yalnızca bir yardım fonu değil, aynı zamanda toplumun en kırılgan kesimlerine yönelik onurlu bir destek mekanizması olarak kullanılması gerektiğini vurgular. Hem katılımcının hem de Karz-ı hasen Vakfı'nın önerdiği bu model, bireyleri borçla ezmek yerine onları ayağa kaldırmayı ve sürdürülebilir bir çözüm sunmayı hedeflemektedir.

Katılımcı 8, '' *Tabii, bu konuyu biraz fıkıh âlimlerinin cevaplaması gerekebilir. Ancak, şunu söyleyebilirim ki, bu yardımlar zekât değil, çünkü zekâtın kimlere verileceği bellidir. Ama bu yardımlar bir bağış ya da sadaka olduğu için, bağışçılar belirli bir yere yönlendirilmesini talep etmedikçe, bunların nasıl kullanıldığı daha esnek olabilir. Zekât kurumunun kurumsallaşması, zekât ödemelerinin devlet tarafından yapılması ya da resmi olarak toplanması gibi konulara çok sıcak bakmıyorum. Zekât, bireysel bir sorumluluktur. Eğer bu sorumluluğu bir başkasına devredersek, o sorumluluk duygusunu da üzerimizden atmış oluruz. Yardımlaşma konusu da biraz böyle. Artık kimse mahallesinde veya sokağında birinin aç mı tok mu uyuduğunu, yakacak yardımı alıp almadığını merak etmiyor. Çünkü herkes bu sorumluluğu derneklere, vakıflara ya da devlete, yani sosyal refah veya sosyal devlet kavramına yüklemiş durumda. Bu yüzden insanlar, sorumluluklarını devrederek kendilerini rahatlatıyorlar. Temelde dine inanan biri olarak, bunun insanların sorumluluk bilincini azalttığını düşünüyorum. Ben İslami sosyal finansı anlatırken, sadece mikro finans kurumlarını değil, zekât fonları, hac fonları ve tekafül (İslami sigorta) şirketleri gibi yapıları da dahil ediyorum. Bunların hepsi benim nezdimde İslami sosyal finansın bir parçası. Aslında bu kurumlar, krediye ulaşamayan ya da tasarruf yapmakta zorlanan insanların maddi ihtiyaçlarını veya zor zamanlarında geçimlerini karşılayacak şekilde çalışıyorlar. Dolayısıyla bu kurumların, ekstra olarak kurumsal sosyal sorumluluk adı altında bir şey yapmalarının çok da gerekli olduğunu düşünmüyorum. Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının biraz da kötü niyetli bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu kavram, "Bu kadar para kazanıyoruz, insanların gözü kalmasın; çevremize iyilik yapalım, reklam ve sponsorluk yapalım, belli başlı yerleri tadilattan geçirelim" şeklinde işleyen bir yapı. Bu nedenle, İslami sosyal finans kurumlarının zaten bizzat sosyal sorumluluk projelerini yerine getirdiklerini düşünüyorum.*''

Katılımcı 8'in cevabına göre, zekâtın kurumsallaşması ve devlet tarafından toplanması gibi uygulamalar, insanların zekât verme sorumluluğunu üzerlerinden atmalarına neden oluyor. Yani, zekât verme eyleminin bireysel bir sorumluluk olmaktan çıkarak kurumlara devredilmesi, insanların vicdani yükünü azaltıyor. Bu durum, sadece zekât için değil, genel olarak sosyal yardımlaşma konusunda da geçerli. İnsanlar, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının bu konuda yeterli olacağını düşünerek, kendi çevrelerindeki ihtiyaç sahipleriyle ilgilenmekten vazgeçiyorlar. Bu durum, dinimizde vurgulanan komşuluk ilişkilerini zayıflatıyor ve bireysel sorumluluk bilincini azaltıyor. Ayrıca katılımcı, İslami sosyal finans kurumlarının (mikro finans, zekât fonları, hac fonları ve tekafül şirketleri gibi) zaten sosyal sorumluluk görevlerini yerine getirdiklerini savunuyor. Bu kurumların ayrıca "kurumsal sosyal sorumluluk" adı altında projeler yürütmesine gerek olmadığını düşünüyor. Kurumsal sosyal

sorumluluk kavramını eleştiriyor, çünkü bunun genellikle şirketlerin topluma kazançlarının bir kısmını geri vererek itibar kazanma amacı güttüğünü ve reklam veya sponsorluk gibi faaliyetlerle daha çok kendilerini öne çıkarmaya çalıştıklarını belirtiyor. Oysa İslami sosyal finans kurumları, zaten doğrudan ihtiyaç sahiplerine destek vererek topluma fayda sağladıkları için, bu tür ek sosyal sorumluluk projelerine ihtiyaç duymadıklarını ifade ediyor.

Katılımcı 11, "*Temelde aynı amaç aslında. Yani bugün bir çalışma alanı. Bu tarz sosyal hareketler, İslami bir kaygı taşıyor. Bir kurum olarak İslami kelimesini kullanmak zorundayız, çünkü amacımız bu. Temel amaç ne? Bir problem var ortada. Müslümanlar olarak, hassasiyet sahibi olarak ya kendi imkanlarımızı ya da mevzuattaki imkanları kullanarak bu sorunu çözmeye çalışıyoruz. Mikro finans, İslami mikro finans mantığı da benzer bir sorun tespiti yapıyor. Türkiye'de ve yurt dışında bu konuda çalışmalar yapılıyor. Biz de bu yardımları götürebiliriz. Belirli bir kitlemiz var ve bu yardımları oraya taşıyabiliriz. Bu yardımları taşırken bir eğitim metodu geliştirerek bir sorun tespit edip, bir çözüm üretebiliriz. Bu çok kıymetli. İslami, bir sorun tespit ediyor ve mevcut koşullarda bir sistematik oluşturarak bu sorunu çözmeye çalışıyor. Bu da çok kuvvetli bir çalışma. Farklı bir meseleyi iktisat zemininde ele alarak, insanların faizsiz ve adil bir şekilde finansmana erişimini sağlıyor. Bu düşünce hem harama gitmeyi önlüyor hem de emek sömürüsüne karşı duruyor. Bu çok kıymetli bir olgu ve yaygınlaşması, geliştirilmesi ve sistemin eleştirilmesi gerekiyor.*"

Katılımcı 11, mikro finans ve İslami mikro finansın temel amacının, toplumda karşılaşılan bir sorunu çözmek ve bu çözüm sürecinde İslami değerleri korumak olduğunu vurguluyor. Konuşmasında, İslami sosyal sorumluluk projelerinin, toplumdaki maddi sıkıntılarla özellikle faiz gibi problemlere çözüm getirme amacı taşıdığını belirtiyor. Bu açıdan, medrese hocaları ve öğrencilerin, çevrelerindeki esnafa faizden uzak durmaları için yardım etme çabası da İslami mikro finans fikrinin temellerini oluşturuyor.

Katılımcı, İslami mikro finansın, insanların faizden kaynaklanan maddi zorluklarla başa çıkmalarına ve emek sömürüsünün önüne geçilmesine yardımcı olan bir sistem geliştirdiğini savunuyor. Bu sistem, faizsiz borç verme veya teşvik edici desteklerle insanlara yardım etmeyi amaçlıyor. Hem haramdan uzak durulmasını hem de emek sömürüsünün engellenmesini sağlayan bu tür finansal yapıların çok kıymetli olduğunu ifade ediyor. Ayrıca katılımcı, bu tür çalışmaların İslami ilkeler çerçevesinde geliştirilmesinin ve yaygınlaştırılmasının önemli olduğunu düşünüyor. Mikro finansın, iktisat zemininde ele alınarak çözüm üreten bir düşünce olduğunu ve bu sistemin gelişmesi, eleştirilmesi ve daha iyi bir şekilde uygulanması gerektiğini vurguluyor.

Katılımcı 13, ‘’ *Evet, mikro finans uygulamalarında çeşitlilik anlamında çok fazla seçenek yok. Bizim İslam katılım bankacılığı ve İslam finans alanında da bir finans ürün yoksunluğu problemi var. Bu ürün yoksulluğu özellikle Türkiye'de mikro finansın çok geride kalmasına neden oldu. Diğer ülkelerde, özellikle Muhammed Yunus'un Nobel ödülü almasından sonra mikro finans popüler hale geldi ve farklı uygulamalar gelişti. Zekât da bu uygulamalardan biri ve hatta en önemlilerinden biri. Zekâtı mikro finanstan sayıp sayamayacağımız kavramsal*

düzeyde tartışmaya açık bir soru. Mikro finansı faizsiz bir oluşum olarak görüp, toplanan bir fonun doğru kişilere doğru şekilde aktarılması olarak tanımlarsak, zekâtı da mikro finans kapsamında değerlendirebiliriz. Ancak, zekâtın bazı farklılıkları olduğu için her zaman mikro finans uygulaması olarak kabul edilemeyebilir. Mikro finansta hedeflenen insan kitlesi ile İslamiyet'te zekâtın düştüğü insan kitlesi aynıysa, zekâtı bir mikro finans uygulaması olarak ele alabiliriz. Ancak, bölgeye ve ülkeye göre bu durum değişebilir. Örneğin, ihtiyaç düzeyi çok düşük olan bir ülkede zenginler ve toplumun üst kesimi ile alt kesim arasında büyük bir uçurum varsa, en alt kesimin ihtiyacı olan para, üst kesimin zekâtının çok küçük bir kısmını oluşturabilir. Bu durumda, zekâtı bir mikro finans yöntemi gibi dağıtmak mümkün olabilir. Ancak, daha gelişmekte olan ülkelerde alt kesimin tüketim ihtiyacı arttığı için zekâtın düştüğü insan kitlesi farklılaşır ve zekâtı mikro finans olarak kullanmak doğru olmayabilir. Bu durumda, zekâtı kendi başına bir kurum olarak uygulamak daha uygun olabilir.''

3.3.2.5.Sosyal yardımların finansal olarak nasıl değerlendirilmesi gerekmektedir?

Katılımcı 2;''*Özellikle enflasyonun yüksek olduğu bu dönemde, fonların güvenli ve risksiz alanlarda değerlendirilmesi gerekmektedir. Bana göre en makul yol, bu paraların katılım bankalarındaki katılma hesaplarında değerlendirilmesidir. Örneğin, bir aylık vadeli katılma hesapları uygun bir seçenek olabilir. Bu paralar emanet olduğu için, temel amaç fonları artırmak değil, ihtiyaç sahiplerine zamanında ulaştırmaktır. Dolayısıyla, borsa yatırım fonları veya döviz sepeti gibi riskli alanlara yatırım yapılması uygun olmaz. Bu konuda asıl karar verici fıkıhçılar olmalıdır, ancak bana mantıklı gelen çözüm, katılma hesaplarının kullanılmasıdır. Katılma hesapları belirli bir getiri garantisi sunmasa da genellikle bir getiri sağlar. Eğer sağlayamazsa, bunun altında çok ciddi bir ekonomik kriz olmalıdır. Bu nedenle, bu fonların en uygun değerlendirme yöntemi, katılma hesapları gibi risksiz İslami finans araçlarıdır. Her sivil toplum kuruluşunun kendi ihtiyaçları ve desteklediği kesimler göz önünde bulundurularak, fonların kısa vadeli, likit yatırım araçlarında değerlendirilmesi önemlidir. Örneğin, parayı uzun vadeli hesaplarda tutmak uygun olmaz. Fonların ihtiyaç sahiplerine zamanında yönlendirilmesi gerektiğinden, nakit akışlarına göre ayarlamalar yapılmalıdır. Ancak yine de artan fonlar olursa, en makul yol katılma hesapları ya da aylık vadeli yatırımlardır. Ayrıca, katılım bankalarında sukuk hesaplarına yatırım yapmak da makul bir seçenek olabilir. Bu tür hesaplar da aylık getiri sağlayabilir ve risksiz İslami yatırım araçları arasında yer alır.''*

Katılımcı 2'e göre, STK'ların ellerindeki fonların bir "emanet" olduğunun altını çiziyor, yani bu paraların güvenli ve dikkatli bir şekilde kullanılmasının ahlaki bir zorunluluk olduğunu vurguluyor. Bu, dinî hassasiyetleri olan kurumların ahlaki sorumluluğuna dikkat çeken önemli bir noktadır. Özellikle katılma hesapları ve sukuk gibi İslami finans araçlarını önererek, fonların hem riske atılmaması hem de İslami ilkelere uygun şekilde değerlendirilmesi gerektiğini belirtiyor. Bu, faizden kaçınan kurumlar için uygun ve güvenli yatırım yollarının olduğuna işaret ediyor. Ayrıca, bu araçların aylık getiri sağlama olasılığını vurguluyor, bu da likidite ihtiyacı olan STK'lar için önemli bir avantajdır. Diğer bir öneri her STK'nın kendi nakit akışına göre hareket etmesi

gerektiğini vurguluyor. Yani fonların sürekli olarak uzun vadeli yatırımlarda tutulmasının doğru olmayacağını, gerektiğinde ihtiyaç sahiplerine zamanında ulaşacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtiyor. Bu, pratik bir bakış açısı sunuyor ve her kurumun kendi koşullarına göre hareket etmesi gerektiğini vurguluyor. Fonların riskli alanlarda değerlendirilmemesi gerektiği vurgulanıyor. STK'ların ellerindeki emanet fonları nasıl yönetmesi gerektiği konusunda oldukça dengeli ve pratik öneriler sunuyor. Hem dinî hassasiyetler hem de mevcut ekonomik koşullar göz önünde bulundurulmuş ve güvenli, düşük riskli yatırım araçları önerilmiştir. STK'ların nakit akışlarını dikkate alarak likiditeyi ön planda tutmaları gerektiği gibi pratik yaklaşımlar da vurgulamaktadır.

Katılımcı 3 '' Bu paraları TL'de tutmak pek mantıklı değil. Çünkü TL'de tutulduğu takdirde, mevcut yüksek enflasyon ortamında (şu an yüzde 70 enflasyon seviyesinde), bu ciddi bir kayba yol açacaktır. Sosyal yardım fonlarının cari hesaplarda tutulması, enflasyon nedeniyle değer kaybetmelerine sebep olur. Bu yüzden, bu fonların katılım finansal enstrümanlarla değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyim. Tabii ki burada konvansiyonel bankalar kullanılmamalı ve bu paralar orada tutulmamalıdır. Sosyal yardım kuruluşlarının, STK'ların katılım bankalarında hesaplarının olması gerektiğini düşünüyorum. Bu hesaplarda, katılım esaslı fonlar, altın fonları, hisse senedi fonları ve sukuk gibi enstrümanlarla değerlendirilmelidir. Bu tür yatırımların herhangi bir dini sakınca doğurmadığını düşünüyorum.''

Katılımcı 3'e Sosyal yardımların etkin kullanılabilmesi için sadece yardım dağıtımıyla değil, aynı zamanda fonların nasıl yönetildiğiyle de ilgilenilmesi gerektiğini vurguluyor. Yüksek enflasyonun olduğu bir ortamda, fonların değer kaybetmemesi için katılım bankaları ve katılım esaslı finansal enstrümanlar gibi alternatif yolların değerlendirilmesi öneriliyor. Yani sosyal yardımlar gibi hayati fonlar enflasyon karşısında değer kaybederse, yardımın amacı da zarar görmüş olur. Cevapta belirtilen gibi, fonların cari hesaplarda tutulması bu paraların hızla erimesine yol açacaktır. Dolayısıyla, bu fonların değerini korumak için farklı finansal stratejiler geliştirilmesi gerekiyor.

Katılımcı 4 *'' Sosyal sorumluluk dediğimizde, birey, aile ve toplum üzerinde duruyoruz. Yenilenebilir enerji gibi projeler, doğrudan ailelere olmasa da topluma katkı sağlayan alanlardır. Temiz enerji projeleri ve benzeri birçok girişim, toplumun refahını ve sağlığını artırabilir. Ülkemizdeki finans kurumlarının birçok müdürüyle yapılan görüşmelerde, onların insanlara istihdam oluşturan ve üretime katkı sağlayan finansman sağladığını gördük. Diğer faizli bankalardan farklı olarak, bu kurumların faaliyetleri doğrudan üretimle ilişkilidir. Ülkemizde büyük sivil toplum kuruluşları mevcut ve ellerinde devasa bütçeler var. Bu fonlar, parayı alıp dağıtmak yerine katma değer oluşturacak projelere yönlendirilmelidir. İnsani ve İslami anlamda yardımın ölçülebilirliği zordur, ancak eldeki kaynaklarla ülkemize katkı sağlayacak projeler geliştirilebilir. Örneğin, rüzgâr enerjisi projeleri ya da insani yardım projeleri gibi girişimlerle hem topluma hem de ülkeye gelir sağlayacak bir yapı oluşturulabilir.''*

Katılımcı 4, sosyal yardımların finansal açıdan nasıl ele alınması gerektiğine dair geniş bir bakış açısı sunuyor. Sosyal yardımların sadece bireylere doğrudan maddi destek

sağlamakla sınırlı kalmaması gerektiğini, aynı zamanda topluma katkı sağlayacak projelere yönlendirilmesi gerektiğini savunuyor. Yardım fonlarının yalnızca para dağıtımına odaklanmak yerine, katma değer sağlayan projelere yatırım yapılmasının daha sürdürülebilir olduğu vurgulanıyor. Bu, sosyal yardımların uzun vadeli fayda sağlayacak şekilde yönlendirilmesini gerektiriyor. Örneğin, yenilenebilir enerji gibi projelere yapılan yatırımlar hem topluma hem de ülkeye ekonomik fayda sağlayabilir. Diğer bir nokta Finansal yardımların yalnızca tüketim odaklı değil, üretim ve istihdamı destekleyici olması gerektiği belirtiliyor. Katılımcı 4, ülkemizdeki finans kurumlarının üretime ve istihdama katkı sağlayan projeleri finanse ettiğini, bu projelerin doğrudan üretimle ilişkilendirildiğini ifade ediyor. Bu yaklaşım, sosyal yardımların ekonomik büyümeye katkı sağlayacak projelerle ilişkilendirilmesi gerektiğini öne sürüyor. Sosyal yardımların sadece maddi destekten ibaret olmadığını, insani ve İslami değerlerin de bu yardımların nasıl yapılandırılacağını etkilediğini belirtiyor. Yardımın ölçülebilirliğinin zorluklarına rağmen, eldeki kaynaklarla topluma katkı sağlayacak projelerin geliştirilebileceği vurgulamaktadır.

Katılımcı 6 *''Bizim bu konuda izlediğimiz politika oldukça net. Başkanımızın sevdiğimiz bir sözü var: "Gün doğumunda gelen bağış, gün batmadan ihtiyaç sahibine ulaşmalıdır." Bu, bizim için önemli bir hassasiyet. Yani bağışları uzun süre elimizde tutmuyoruz. İhtiyaç sahipleri beklerken, bizim fonları bankada bekletmemiz hem İslami hem de insani açıdan doğru değil. Bu nedenle, gerekli incelemeleri yaparak bağışları hızlıca ihtiyaç sahiplerine ulaştırıyoruz. Yurtdışı projelerimiz için gelen bağışlar genellikle döviz cinsinden oluyor. Biz de bu fonlara göre planlamamızı yapıyoruz. Örneğin, kurban döneminden çıktıktan sonra kırtasiye dönemine geçiyoruz. Yurt dışındaki öğrenciler için kırtasiye setleri hazırlıyoruz. Bu setlerde çanta, kalem, defter, silgi gibi bir öğrencinin okula başlayabilmesi için gerekli tüm malzemeler yer alıyor. Her segment için – ilkokul, ortaokul ve lise – ayrı ayrı çalışmalar yapıyoruz. Önceliğimiz genellikle yetimler, öksüzler ve ihtiyaç sahibi olan sosyal yetimlerdir. Sosyal yetim dediğimiz, anne ve babası hayatta olan ancak zor şartlarda yaşayan çocuklar. Ayrıca, sistemimizde kayıtlı olan ihtiyaç sahibi aileler de önceliklerimiz arasında. Tüm kampanyalarımız dönemsel olarak yapılır ve bu süreçte kayıtlı olan ihtiyaç sahipleri istifade ettirilir.''*

Katılımcı 6'nın bahsettiği yaklaşım, sosyal yardımların en verimli ve hızlı şekilde dağıtılmasını hedefleyen bir sistemin temelini oluşturuyor. "Gün doğumunda gelen bağış, gün batmadan yerine ulaşmalı" sözü, sadece bir prensip değil, aynı zamanda bir ahlaki sorumluluğu yansıtıyor. Bu yaklaşım, yardımların bekletilmeden ve enflasyonist ortamda değer kaybetmeden ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasını amaçlıyor. Fonların bankalarda bekletilmesi hem İslami hem de insani açıdan uygun bulunmuyor. Bu yüzden kurum, gelen bağışları uzun süre tutmak yerine, hızlı bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırarak bağışçıların emanetlerini yerine getirmeyi ön planda tutuyor. Bu politika, sosyal yardımların sadece maddi bir destekten öte, zamana duyarlı bir sorumluluk olarak ele alındığını gösteriyor. Kurum, dönemsel kampanyalarla da bu hızlı dağıtımı sürdürüyor. Kurban döneminden kırtasiye yardımlarına kadar uzanan geniş bir faaliyet yelpazesiyle, her dönemin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyorlar. Özellikle yetimler, öksüzler ve sosyal yetimler gibi kırılgan

gruplara öncelik verilmesi, sosyal yardımların gerçek anlamda en çok ihtiyaç duyanlara ulaştığını gösteriyor.

Katılımcı 7, "*Yani, kaynak bir kere zayi edilmemesi için korunması lazım. Finans, finansman anlamında. Diyelim ki bir yardım kuruluşu musunuz? Kaynak topluyorsunuz ve bu kaynağı ihtiyaç sahiplerine dağıtıyorsunuz. Sizin, fakirliği azaltmak gibi bir misyonunuz olmasına rağmen, öncelikli olarak şu anda ihtiyaç sahibine ulaşmak gibi bir amacınız var. Fakat bütün toplanan kaynak aynı anda aktarılamadığı için, özellikle Türkiye gibi enflasyonist ülkelerde yerel para biriminin değer kaybettiğini düşünerek, Nebevi metot budur; alındığı anda hızlı bir şekilde ihtiyaç sahiplerine aktarılması ya da bu mümkün değilse bu kaynağın meşru araçlarla korunması gerekir. Yani, değer kaybının önüne geçmek için meşru araçlar nelerdir, bunların düşünülmesi lazım. Benim acizane bu konudaki asıl kanaatim şudur: Eğer bir kurum bir ihtiyacı gidermek amacıyla bir yardım topluyor ve bunu bir muhatap kitleye aktarıyorsa, çok fazla zaman harcamadan bu işlevi tamamlaması gerekir. Aldığında verdiği arasındaki süre uzadıkça bu kaynağın bereketinin kaçması ve bu kaynakla ilgili birçok problemin doğmasına sebep olur. Kurgunun buna uygun yapılması lazım. Yani, organizasyon modelinin en hızlı şekilde ihtiyaç sahibine ulaştıracak bir çerçevede kurgulanması lazım.*"

Katılımcı 7, toplanan sosyal yardımların yönetimi ve finansal açıdan değerlendirilmesi konusuna odaklanılıyor. Özellikle enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde, bağışların hızlı ve etkili bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması gerektiği vurgulanıyor. İslami hassasiyetleri olan kurumlar için, kaynakların israf edilmemesi, kaynağın değer kaybetmemesi için meşru finansal yöntemlerle korunması öneriliyor. Yardımların uzun süre bekletilmemesi ve organizasyonların hızlı bir yardım dağıtımı sağlayacak şekilde yapılandırılması gerektiği ifade ediliyor. Bu sayede yardımların bereketi ve verimliliği korunmuş olur.

Katılımcı 7, "*Tarihsel olarak bakıldığında, bir toplum içerisinde ihtiyaç sahibi insanların insanca hayatlarını idame ettirebilmeleri için İslam'ın ilk ortaya koyduğu kavram karz-ı hasendir. Karz-ı hasen ne demek? Bir insanın veya bir kurumun geçici bir dönem için duyduğu ihtiyacı karşılamak ve bunun karşılığında bir ek getiri beklememek, yani faizsiz borç vermek. Bu zaten İslam'ın özüdür. Dolayısıyla, eğer buna hizmet edecek bir yapısal organizasyon oluşmuşsa bu, İslami çerçevede meşru ve uygundur. Bunun dışında, biz mikro finans projesiyle yola çıkalım ama sonuçta kurumumuza bir kazanım elde edelim, bunun adı katılım bankacılığı olabilir. Bunun adı işte şu anda son on yılda öne çıkan bu bir evrim vesaire gibi modelle kurgulanan modeller olsun, bunların hepsi yine sonuçta servet sahibinin kazancını artıracak modellerdir. Belki usulen İslami midir ama İslam'ın iktisadi amacına hizmet etmezler. Fakirin ihtiyacını giderecek, zenginden fakire doğru bir akımı sağlayacak modeli sağlayamazlar. O yüzden bizim kendi genlerimize uygun, İslam'ın ilke ve prensiplerine uygun model geliştirmemiz gerekiyor. Bu haliyle bu sistem içerisinde kurgulanan bütün modeller, sistemin genel amacına hizmet eder.*"

Katılımcı 7, İslami mikro finansın temelini oluşturan karz-ı hasen kavramının, faizsiz borç vermenin ve İslam'ın ekonomik amacına hizmet etme prensibinin önemi vurgulanmaktadır. Karz-ı hasen, ihtiyaç sahiplerine faizsiz borç vererek onları geçici bir süre destekleme amacını taşır. Bu modelin, fakirden zengine doğru bir kaynak

aktarımı değil, tam tersine zenginden fakire doğru bir yardımlaşma modeli olduğu ifade ediliyor. İslami mikro finansın kapitalist sistemden farklı olarak servet sahiplerinin kazancını artırmaya değil, fakirlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olması gerektiği belirtilmektedir. Dolayısıyla, karz-ı hasen gibi İslam'a özgü ilkelerin, modern konvensiyonel mikro finans modelleriyle çeliştiği ve İslami ekonomik prensiplere uygun olmayan finansal araçların fakirin lehine çalışmadığı eleştirisi yapılıyor.

Katılımcı 8, "*Normalde bir ekonomist olarak, bağışların değer kaybına uğramasını önlemek için katılım hesaplarını öneririm. Ancak, bu sadece bir seçenektir. Vakıflar gibi kurumlar, emanet aldıkları paraların değerini korumalıdır. Bunun için döviz, altın veya katılım hesapları gibi araçları kullanabilirler. Ancak önemli olan, bu araçların likidite süreleri ve vade koşullarıdır. Kısa vadeli yatırımlar, enflasyon karşısında yeterli koruma sağlayamayabilir. Bu nedenle, bağışların uzun vadeli ve güvenli yatırımlara yönlendirilmesi daha uygun olacaktır. Her kurum, kendi risk profiline ve ihtiyaçlarına göre farklı bir yatırım stratejisi belirleyebilir. Ancak temel amaç, bağışların değerini koruyarak sürdürülebilir bir gelir elde etmek olmalıdır.*"

Katılımcı 8, sosyal yardımlar kapsamında toplanan bağışların finansal olarak yönetilmesi konusunda görüş bildiriyor. Öncelikle, bu bağışların değer kaybetmesini önlemek gerektiğini vurguluyor, özellikle TL'nin değer kaybı gibi riskler göz önüne alındığında. Katılımcı, bağışların katılım hesapları, döviz veya altın gibi yatırımlarla değerlendirilebileceğini öneriyor. Ancak kendisi kişisel olarak katılım hesaplarını kullanmadığını belirtiyor. Ayrıca, bağışların yönetiminde likidite ve vade sürelerinin dikkate alınması gerektiğini söylüyor. Kısa vadeli yatırım stratejilerinin her zaman mantıklı olmayabileceğini, çünkü paranın sürekli bozulması durumunda uzun vadeli kazançların azalabileceğini ifade ediyor. Sonuç olarak, bu fonların etkili bir şekilde yönetilmesi ve enflasyon karşısında değer kaybetmemesi gerektiğini, çünkü bu paranın bir emanet olduğunu belirtiyor.

Katılımcı 13, ''*Şimdi şöyle, sosyal yardımlar olsun, İslami olarak infak modeli hariç zaten bir kısmı uygulanıyor. Ancak zekâtta karşı tarafa zekâtı verdikten sonra müdahil olamadığınız için tam bir mikro finans etkinliği bulunmayabilir. Ancak normalde bunları dahil etmezsek, sosyal yardımların tümünün doğru ve sürdürülebilir bir formata dönüşmesi için etkin bir denetim ve finansal okuryazarlıkla yönlendirilmesi gerekir. Bu sayede hem mikro finansın dokunduğu kişilerin iş modelleri sürdürülebilir hale gelir, hem de kalkınma sağlanır. Türkiye'de özellikle doğu bölgelerine yapılan tarım yardımlarının inşaat sektörüne kayması gibi sorunlar yaşandı. Bu gibi durumlarda denetim olmadığında teşvikler, bağışlar ve sosyal yardımların hepsi farklı alanlara kayarak sürdürülebilirliği ortadan kaldırır. Tarım üzerinden yapılan yardımlar sürdürülebilir bir formata dönüştürülebilirken, inşaat sektöründe bu mümkün değildir. Finansal olarak doğru şekilde yönlendirildiğinde sürdürülebilirlik sağlanabilir, ancak çoğu zaman bu yardımlar doğru değerlendirilmez. Bu nedenle, hükümet ve STK'lar tarafından bir denetim mekanizması kurulması gerekiyor. Ayrıca, finansı yönetebilecek kurumlar oluşturulmalı ve bu kurumlar hem finansal okuryazarlık eğitimi vermeli, hem de uzmanlar aracılığıyla danışmanlık hizmeti sunmalıdır. Bu sayede bağışlar ve sosyal yardımlar doğru şekilde yönlendirilebilir, kişi kalkındırılabilir, sürdürülebilir sistemler oluşturulabilir ve*

yardımların geri dönüşü daha iyi şekilde alınabilir. Bu da yeni yatırımlar, yeni mikro finansal uygulamalar ve yeni sosyal yardımlar için alan açabilir.''

Katılımcı 13, sosyal yardımların ve İslami infak modelinin sürdürülebilir kalkınmaya etkisini tartışırken, mevcut uygulamalarda mikro finansın etkinliğini artırmak için belirli eksikliklere işaret ediyor. Zekât gibi yardım modellerinde, bağışı alan kişilere müdahil olunamaması, bu yardımların mikro finansal bir model haline gelmesini zorlaştırıyor. Katılımcı, bu durumun yardımların sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmasını engellediğini vurguluyor.

Katılımcı ayrıca, yardımların yanlış yönlendirilmesi ve denetim eksiklikleri sonucunda sürdürülebilirliğin kaybolduğunu belirtiyor. Örnek olarak Türkiye'deki tarım yardımlarının inşaat sektörüne kayması gibi sorunları ele alıyor. Bu gibi yanlış yönlendirmelerin sürdürülebilir kalkınmaya engel olduğunu ifade ediyor. Ayrıca katılımcı, doğru bir denetim mekanizması kurulması gerektiğini ve finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi gerektiğini vurguluyor. Bu eğitim ve denetim mekanizmalarının, yardımların ve mikro finansın doğru şekilde yönlendirilmesini sağlayacağını, bu sayede yardımların kalkınmaya ve sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağını savunuyor.

Katılımcı 12, *''Bu konuda önemli bir örnek vereyim. STK'lar ve sosyal yardımlarla ilgili değerlendirmelerde, hangi değerlerle hareket edildiğini açıkça beyan etmek önemlidir. Örneğin, İslami usullere göre değerlendiriliyorsa, zekât, sadaka gibi bağışların fıkhi şartlara göre en fazla ne kadar süre bekletilebileceği net olmalıdır. Fitre gibi yardımların zamanında ödenmesi gereklidir. Biz, zekât ve sadakaları mümkünse altı ay ile bir yıl içinde kullanmayı hedefliyoruz çünkü arkadan yeni fonlar geliyor. Ayrıca, bir yıl öncesine ait hiçbir zekât fonunun kullanılmadan beklememesi gerektiğini savunuyoruz. Bu konuda Diyanet'ten aldığımız fetvaya göre uygulamalarımızı düzenliyoruz. Bir STK olarak, gelen fonların hangi projelerde kullanılacağını belirlemek ve bunları muhasebe kayıtlarında takip etmek önemlidir. Zekât gibi fonlar doğru projelerde kullanılmalı ve iyi yönetilmelidir. İslami kurallar çerçevesinde fonların doğru değerlendirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bazı STK'lar enflasyon karşısında faizsiz katılım hesaplarını kullanarak fonlarını korumaya çalışıyor. Biz de benzer bir yaklaşım benimsedik, ancak fonları bu hesaplarda mümkün olduğunca kısa süreli tutmaya özen gösteriyoruz. Özellikle döviz harcadığımız projelerde, fonların değer kaybetmemesi için bağışları o ülkenin para birimine sabitliyoruz. Böylece, fonların dolar veya euro üzerinden değer kaybı yaşanmasını engelliyoruz. Kaynakların kullanımıyla ilgili dengesizlik sorununa gelince, her projeye uygun sponsor bulmak her zaman mümkün değildir. Bazı işler kolayca sponsor bulabilirken, bazı projelerde bu çok zor olabilir. Bu nedenle, her projeye aynı yöntemi uygulamaya çalışmak mantıklı değildir. Örneğin, büyük şirketler sosyal sorumluluk projelerine katkı sağlayabilir. Turkcell ve Albaraka gibi kurumlar, bize çeşitli projelerde destek sağladı. Ticari düşünce devreye girse de sonuç olarak daha faydalı işler yapılabiliyor. Bazı şirketler çalışanlarının doğum günlerinde adlarına anlamlı bağışlar yapıyor, örneğin katarakt ameliyatı bağışlıyorlar. Ancak yardımın bir izzeti vardır ve yardım yapılan kişilerin haklarına saygı gösterilmelidir. Yardımın şekli ve yönetimi büyük önem taşır. Bireysel bağışçılar, büyük miktarlarda bağış yaptıklarında, bağışın doğru kullanıldığını bilmek isterler. Ancak büyük*

bağışçılar, kendilerini "büyük bağışçı" olarak görmemeli, bağışın büyüklüğünü sadece Allah bilir. Yardım yapan kişi, bağışın nereye yönlendirildiğiyle ilgilenmeli, ancak çalışanların maaşı gibi konulara müdahil olmamalıdır. Şeffaflık, yardım yönetiminde kritik bir unsurdur. Yardım projelerinin net bir şekilde belirlenmesi ve bağışların nasıl kullanıldığının şeffaf bir şekilde açıklanması gerekir. Her STK'nın bir yardım yelpazesi vardır ve bu yelpazede dengeyi korumak önemlidir. Örneğin, Avrupa Birliği projeleri veya büyük hibeler alındığında, bu projeler STK'nın misyonuyla örtüşmeyebilir. Böyle durumlarda projelerin dikkatlice seçilmesi gerekir. STK'nızın toplum nezdinde meşruiyetini artırmak için bireysel bağışlara ağırlık vermek önemlidir. Bireysel bağışların büyük kısmını oluşturduğu dernekler, daha fazla toplumsal destek sağlar. Örneğin, Sınır Tanımayan Doktorlar, küresel zirvelere katılmayı reddeder ve bu tavır, bireysel bağışçılarının desteğini artırır. Biz de derneğimizde bireysel bağışlara ağırlık veriyoruz çünkü toplumun her kesiminden bağış almayı hedefliyoruz. Derneğimiz muhafazakâr kesim tarafından kurulmuş olsa da herkese kapımız açıktır. Toplumun geniş kesimlerine ulaşmak, STK'nın sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Batı'da insanlar ne için ve nereye harcadıklarını çok önemserken, bizim toplumumuzda tanıdık olmak önemli kabul edilir. Ancak, bu anlayışın değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Bağışçılar, sadece sizi tanıdıkları için değil, neye harcadığınızı net bir şekilde bildikleri için bağış yapmalıdır. Bu, güvenin bir sonraki aşamasıdır.''

Katılımcı 12, STK'ların kaynak geliştirme süreçlerinde farklı stratejiler izlemeleri gerektiği belirtiliyor. Her projeye aynı yöntemle sponsor bulmanın zor olduğuna dikkat çekiliyor. Büyük şirketlerin sosyal sorumluluk projelerine destek verebileceği, ancak her tür yardımın bu şekilde yönetilemeyeceği vurgulanıyor. Özellikle kurumsal bağışların daha ticari düşüncelerle yönlendirilmesine rağmen, topluma fayda sağlayabilecek işler yapılabildiği belirtiliyor. Bu, STK'ların fon bulma stratejilerini çeşitlendirmesi gerektiğini gösteriyor. Bireysel bağışlarda daha fazla önem verilmesi gerektiği düşüncesi, STK'ların meşruiyetini artırmak açısından önemli bir unsur olarak ele alınıyor. Özellikle, bireysel bağışçılara dayalı STK'ların daha geniş toplumsal destek aldığı vurgulanıyor. Bu yaklaşım, STK'ların topluma ne kadar entegre olduğunun ve bağımsızlığının bir göstergesi olabilir. Yardımların nasıl yapıldığı ve yardım edilen kişilerin onurunun korunması gerektiği vurgulanıyor. Yardımın bir izzeti olduğu ve yardım edilen kişilerin haklarına saygı gösterilmesi gerektiği, etik ve insani bir duruşun altını çiziyor. Yardım alanların mahremiyetine ve onuruna dikkat edilmesi, STK'ların topluma karşı sorumluluklarını artırır. Bağışçıların STK'lara katkıda bulunurken, bağışlarının nereye gittiğini bilmek istemesi doğaldır. Ancak, bağışçıların STK'ların iç işleyişine müdahale etmemesi gerektiği de belirtiliyor. Bu denge, STK'ların profesyonel yönetim ve bağımsızlığını koruması açısından önemli bir noktadır.

Genel değerlendirme olarak, sosyal yardımların mikro finans şeklinde kullanılmasına ilişkin yapılan değerlendirmeler, bu modelin insanlara sadece geçici bir destek değil, aynı zamanda hayatlarını dönüştürme potansiyeli sunabileceğini ortaya koyuyor. Yardımların geleneksel yöntemlerle dağıtılması yerine, mikro finans gibi daha sürdürülebilir ve yapıcı çözümlerle birleştirilmesi, insanların kendi ayakları üzerinde durmalarına yardımcı olabilir.

Katılımcıların çoğu, sosyal yardımların yalnızca kısa vadeli ihtiyaçları karşılamanın ötesine geçmesi gerektiğini vurguladı. Yardımlara bağımlılık yaratmak yerine, insanlara kendi geçimlerini sağlamaları için fırsatlar sunulmasının daha etkili olacağını belirttiler. Mikro finans, özellikle küçük çaplı krediler aracılığıyla yoksul bireylerin girişimcilik faaliyetlerine başlamalarına veya mevcut işlerini geliştirmelerine olanak tanıyabilir. Böylelikle insanlar sadece yardımlarla ayakta durmaya çalışmak yerine, kendi gelir kaynaklarını oluşturabilirler.

Ancak bu sistemin başarılı olabilmesi için dikkat edilmesi gereken önemli noktalar var. Mikro finansın gerçekten amacına ulaşabilmesi için, bu süreçlerin profesyonelce yönetilmesi ve doğru bir altyapının oluşturulması gerektiği dile getirildi. Aksi takdirde, bu modelin sosyal yardımların yerine geçip bireyleri finansal açıdan daha da zor duruma düşürebileceği riskine dikkat çekildi.

Dolayısıyla, sosyal yardımların mikro finans olarak kullanılması, insanlara sadece bir defalık yardım etmekle kalmayıp, uzun vadede onları kendi geçimlerini sağlayabilecek hale getirebilir. Bu hem bireylerin hayat kalitesini yükseltir hem de toplumsal refaha katkıda bulunur. Ancak bu yaklaşımın başarılı olabilmesi için yerel ihtiyaçların iyi analiz edilmesi ve uygulamaların titizlikle planlanması gerektiği açıktır. Yardım etmenin en etkili yolu, insanlara kendi geleceğini inşa etme fırsatı vermektir.

3.3.3. Sosyal Yardım ve Yoksulluk İlişkisine Dair Sorular ve Tespitler

Bu bölümde katılımcılara sosyal yardım yoksulluk bağlamında oluşturulan sorular sorulacak, baktığımızda sosyal yardımlar, yoksullukla mücadelede en yaygın kullanılan politikalar arasında yer almaktadır. Ancak, sosyal yardımların yoksulluğu azaltmadaki etkinliği, uzun vadeli etkileri ve potansiyel yan etkileri gibi konularda birçok soru bulunmaktadır. Bu bölümde, sosyal yardım ve yoksulluk arasındaki karmaşık ilişkiyi daha iyi anlamak için bu sorulara yanıt arayacak ve mevcut araştırmalardaki bulguları değerlendireceğiz.

3.3.3.1. Yoksulluğu Azaltmak İçin Yapılan Sosyal Yardım uygulamaları nelerdir?

Katılımcı 2,''*Sosyal yardımların etkinliği çokça tartışılan bir konu. Sosyal yardımlar, birçok farklı kurumdan gelebiliyor, ancak bu yardımların etkinliği her zaman istenilen düzeyde olmayabiliyor. Türkiye'de yardım kültürü oldukça yaygın ve sosyal yardımların geniş çapta uygulandığı biliniyor. Ancak bu yardımların organize olup olmadığı ve sivil toplum kuruluşlarının birbirleriyle ne kadar entegre çalıştığı konusunda sorunlar var. Örneğin, aynı kişiye birden fazla yardım gidebiliyor ve bazı yardımlar boşa harcanabiliyor. Sosyal yardımlar, yerel düzeyde daha etkin olabilir. Yerel kuruluşlar, yerel ihtiyaç sahiplerini daha iyi tanıyabilir ve yardımlarını daha etkili şekilde organize edebilir. Genel olarak, sosyal yardım faaliyetlerinin*

daha verimli olması için daha organize, veriye dayalı bir sistem oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.''

Katılımcı 2 bu cevabında Sosyal yardımların etkinliği üzerine bazı kritik noktaları vurguluyor. Sosyal yardımların yaygın olduğu, ancak etkinliklerinin her zaman istenilen seviyede olmadığı belirtiliyor. Yardımların tekrar eden durumlar oluşturabileceği ve bazı yardımların gerçekten ihtiyaç sahiplerine ulaşmadığı gibi sorunlar da dile getiriliyor. Örneğin, aynı kişinin birden fazla kez yardım alabilmesi, yardımların verimli bir şekilde organize edilmediğini ve koordinasyon eksikliği olduğunu gösteriyor. Bu durumun çözümünde yerel organizasyonun önemi vurgulanıyor. Yerel düzeyde ihtiyaç sahiplerinin daha iyi tanınacağı ve yardımların daha etkili bir şekilde yapılabileceği belirtiliyor. Bu da sosyal yardımların yerel olarak organize edilmesinin daha verimli olacağına dair güçlü bir argüman sunuyor. Türkiye genelinde sosyal yardım kültürünün yaygın olduğu, ancak daha organize ve veri odaklı bir sisteme ihtiyaç duyulduğu ifade ediliyor. Bu, sosyal yardımların yalnızca geniş çapta yapılmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda bu yardımların doğru kişilere, doğru şekilde ulaşmasının sağlanması gerektiğini gösteriyor. Genel olarak, sosyal yardımların etkinliği konusunda daha fazla organizasyon, veri analizi ve yerel odaklı yaklaşımın gerekliliği öne çıkıyor. Yardımların daha sistemli ve bütünleşmiş bir şekilde yapılması gerektiği görüşü, sosyal yardımların amacına ulaşmasında önemli bir faktör olarak belirtiliyor.

Katılımcı 3 *''Türkiye'de yoksulluk var tabii ki. Bugün istatistiklere baktığınızda, TÜİK'in açıkladığı verilerle işçi sendikalarının açıkladığı verilerin birbirinden farklı olduğunu görüyoruz. İşçi sendikalarının açıkladığı verilere göre, neredeyse herkes yoksul. O verilere göre baz alırsak, hepimiz yoksul durumuna düşüyoruz. TÜİK'in verilerine baktığımızda ise yine ciddi anlamda bir yoksulluk söz konusu. Mesela asgari ücret oranlarına bakabiliriz. Türkiye'de asgari ücretle çalışan oranı oldukça yüksek. Bugün asgari ücretin 17 bin lira olduğunu düşünürsek, bu ücreti alan ciddi bir nüfus var. 17 bin lira kazanan bir kişiye, başka bir geliri yoksa, yoksul diyebiliriz. Çünkü 17 bin lirayla nasıl geçinebilir? Özellikle büyük şehirlerde kiralar 15 bin lira civarına ulaşmış durumda. Bugün Sakarya'da bile 15 bin liradan daha düşük bir ev bulmak neredeyse imkânsız. Bu nedenle, aldığı maaşı tamamen kiraya veren insanlar var ve bu da ciddi bir yoksulluk demektir. Bu durumu göz ardı edemeyiz. Etkin politikalar uygulanıyor mu? Evet, uygulanmaya çalışılıyor diyebiliriz. Ancak bu, imkânlar nispetinde gerçekleşiyor. Ülkenin ekonomik büyüklüğü ve zenginliği ne kadar fazlaysa, devlet eliyle yapılan yardımlar da o ölçüde olabiliyor. Ancak sosyal politika anlamında önemli çalışmalar var. Fakat bu yardımların yeterliliği tartışma konusu. Verilen yardımların miktarı ne kadar yeterli oluyor? Bu ayrı bir soru. Yoksulları tespit etme noktasında ise başarılı çalışmalar var. Yapılan saha çalışmalarına dayanarak, özellikle kış döneminde yapılan yardımlarla ilgili İKSAR olarak evlerini ziyaret ettik. Oradaki personellerle görüştük ve doğru kişilere ulaşma konusunda başarılı olduklarını düşünüyorum. Ancak yardımların miktarı yeterli değil. Verilen yardımlar, yoksulluğu tamamen ortadan kaldıracak düzeyde değil; daha çok geçici çözümler sunuyor. Bu nedenle STK'ların da devreye girmesi ve bu yardımların desteklenmesi gerekiyor. Muhtemelen, sosyal yardımlardan faydalanan birçok kişi aynı zamanda STK'lardan da yardım alıyor. STK'lar burada önemli bir rol oynuyor.''*

Katılımcı 3'ün bu değerlendirmesine göre Türkiye'de yoksulluk, özellikle asgari ücretle çalışanlar ve büyük şehirlerde yaşayanlar için ciddi bir sorun olarak karşımıza çıktığı belirtmektedir. Yüksek yaşam maliyetleri, özellikle kira fiyatları, birçok insanın temel ihtiyaçlarını karşılamasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, yoksulluğun derinleşmesine ve sosyal eşitsizliğin artmasına neden olmaktadır.

Devlet, yoksullukla mücadele etmek için çeşitli sosyal yardım programları uygulamaktadır. Ancak bu programların kapsamı ve etkisi sınırlıdır. Ekonomik koşullar ve bütçe kısıtlamaları, yardım miktarlarını ve çeşitlerini sınırlamaktadır. Bu nedenle, sosyal yardımlar daha çok geçici bir çözüm olarak görülmekte ve yoksulluğun köklü nedenlerini ortadan kaldırmada yetersiz kalmaktadır. Yoksullukla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) da önemli bir rolü bulunmaktadır. STK'lar, devletin ulaşmakta zorlandığı kesimlere ulaşarak, gıda, giyim, barınma gibi temel ihtiyaçlara yönelik destekler sağlamaktadır. Ancak, STK'ların kaynakları da sınırlı olduğu için, bu desteklerin uzun vadeli çözümler sunması mümkün olmamaktadır. Katılımcı 3, Türkiye'de yoksullukla mücadele etmek için daha kapsamlı ve etkili politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal yardımların yanı sıra, istihdamın artırılması, eğitim imkanlarının genişletilmesi ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılması gibi yapısal reformların yapılması gerekmektedir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak, daha etkin ve sürdürülebilir çözümler üretileceğini ifade etmektedir.

Katılımcı 9, ''Sosyal yardım türleri var ve bu yardımlar dezavantajlı grupları her geçen gün tembelleştiriyor, bağımlı hale getiriyor, hatta psikolojilerini bozuyor. Ancak, burada İslami değerler üzerinden zekât, sadaka, bağış kültürünü insan odaklı ve birebir hale dönüştürebilirsek, bu durum farklı olabilir. Birebir markaj; yani bir Müslüman'ın bir yıl içinde, Ramazan'dan bir sonraki Ramazan'a kadar "Ben kaç insana dokundum?" sorusuna vereceği cevabın her yıl artması gerekiyor. İşte o zaman toplumsal anlamda bir yoksullukla mücadeleden bahsedebiliriz. Ama siz her yerde bina yapıp, kaymakamlık açarak "Gel kardeşim, ihtiyaç sahibi olan gelsin, evrakını getirsin, kanıtlasın. Ben de inceleyip evine bakacağım" dediğinizde, Esenler'de ihtiyaç sahibi bir kadının evine gittiğinizde şunu görürsünüz: Kadın kocasından ayrılmış gibi gözüküyor, ama aslında kocası aynı apartmanın en üst katında oturuyor. Alt kat ise kocasının kardeşine ait. Eve girdiğinizde, engelli bir çocuk var ve o çocuk evin en berbat odasına yatırılmış durumda. Ne oluyor? Karı koca sadece yardım alabilmek için resmen ayrılıyorlar, ama aynı apartmanda yaşıyorlar. Bunu sosyal çalışmanın özverisiyle tespit ediyorsunuz. Ama bu tespiti yapmak için ne kadar zaman ve emek harcıyorsunuz? Bir sürü zaman ve çaba gerekiyor. Halbuki insanların birbirini çok iyi tanıdığı bir sosyal çalışma ortamında, komşular birbirine yardım eder, gerçekten ihtiyaç sahibi olanı bulur ve yardım eder. O zaman bu kişinin gidip devletten yardım istemesine gerek kalmaz. Gerçekten çözümsüz hastalıklarda, tedavisi olmayan sağlık sorunlarında kamu kurumlarına yönelmek mantıklı. Ama parasal yardımlar ve yardım ilişkilerinde böyle bir yönelme olmamalı diye düşünüyorum. Bu tür yardım ilişkilerinin toplum içinde çözülmesi lazım.''

Katılımcı 8, "*Yani yoksulluğu nasıl tanımladığımız çok önemli. Bugün AVM'lerde tüketim çılgınlığı yaşanırken, bir yandan da asgari ücretle geçinmeye çalışan ve temel ihtiyaçlarını*

karşılamada zorlanan insanlar var. Yani yoksulluk sadece ekmek yiyemeyen insanlarla sınırlı değil. İntihar vakalarındaki artış bile insanların geçim sıkıntısı yaşadığının bir göstergesi. Dolayısıyla, ülkemizde bir yoksulluk sorunu olduğu kabul edilmeli."

Katılımcı 8, yoksulluğun tanımının önemli olduğunu vurguluyor. Yoksulluk, sadece temel ihtiyaçlarını karşılayamayan insanlar için geçerli olmayabilir, aynı zamanda asgari ücretle geçinen ve zorluk çeken insanların da yoksulluk sınırında olabileceğini belirtiyor. Özellikle tüketim alışkanlıklarına dikkat çekiyor; insanların AVM'lerde harcama yapabilmesine rağmen ekonomik zorluklar çektiğini ifade ediyor. Katılımcı, açlık düzeyinde bir yoksulluğun olmadığını (en azından Afrika gibi aşırı yoksul ülkelerle kıyaslandığında) dile getiriyor. Ancak, geçim sıkıntısı nedeniyle artan intihar vakalarına dikkat çekerek, yoksulluğun ciddi bir sorun olduğunu kabul ediyor. Sonuç olarak, yoksulluğun var olduğunu ve sosyal yardımların bu sorunu tamamen çözmediğini ima ediyor.

Katılımcı 13, *''Bir kurum olarak yoksulluğu azaltmak bizim için en etkili amaç olmayabilir. Biz daha çok iş yapmaya veya halihazırda iş yapanların zor durumlarına odaklanıyoruz. Buna rağmen, karz-ı hasen ve karz sandığı gibi uygulamalarımızla ihtiyaç sahiplerine destek oluyoruz. Karz sandığımız, kendi içimizde kurduğumuz bir fon ve bu fonu küçük miktarlar halinde, genellikle işlerini daha iyi hale getirmek isteyen iş adamlarına borç olarak veriyoruz. Türkiye'de devletin verdiği sosyal yardımların yanı sıra, kurumlar, sektörler ve STK'lar tarafından da çeşitli sosyal yardımlar yapılıyor. Bu yardımlar hem bilgi hem de finans anlamında olabiliyor ve daha çok kalkınma amaçlıdır. Ayrıca, toplumdaki yoksul insanlara yönelik uygulamalar yapan birçok dernek de bulunmaktadır. Türkiye'de bu tür sosyal yardım faaliyetleri giderek artıyor ve bir kültür haline gelmeye başlıyor.''*

Katılımcı 13, (İGİAD) kurumlarının temel amacının yoksulluğu azaltmak olmadığını, daha çok iş dünyasına odaklandıklarını belirtiyor. Ancak yine de karz-ı hasen ve karz sandığı gibi uygulamalarla ihtiyaç sahiplerine destek olduklarını vurguluyor. Karz sandığı, kendi içlerinde oluşturdukları bir fon ve bu fonu genellikle işlerini geliştirmek isteyen iş adamlarına küçük miktarlarda borç olarak veriyorlar. Türkiye'deki sosyal yardım ortamını değerlendirirken, konuşmacı devletin yanı sıra çeşitli kurumlar, sektörler ve STK'lar tarafından da sosyal yardımlar yapıldığını belirtiyor. Bu yardımların hem bilgi hem de finans alanında olduğunu ve kalkınma odaklı olduğunu vurguluyor. Ayrıca, yoksul insanlara yönelik çalışan birçok derneğin varlığından bahsediyor ve Türkiye'de sosyal yardım faaliyetlerinin artarak bir kültür haline geldiğini ifade ediyor.

Özetle, konuşmacı kurumlarının temel amacının yoksullukla mücadele olmadığını kabul etse de, karz-ı hasen ve karz sandığı gibi uygulamalarla bu alanda da katkı sağladıklarını belirtiyor. Ayrıca, Türkiye'deki sosyal yardım ortamını genel hatlarıyla değerlendirerek, devletin yanı sıra çeşitli kurum ve STK'ların da bu alanda aktif olduğunu ve sosyal yardım kültürünün giderek yaygınlaştığını ifade ediyor.

3.3.3.2. Türkiye'de yoksullukla mücadelede etkin politikalar mevcut mudur?

Katılımcı 2 *'' Türkiye'de yoksullukla mücadele politikaları var, ancak bu politikaların ne kadar etkin olduğu tartışma konusudur. Sosyal yardımlar geniş çapta uygulanıyor, ancak organizasyonel açıdan bazı eksiklikler mevcut. Türkiye'de sosyal yardımların etkinliğini artırmak için daha organize bir sistem oluşturulması, yardımların veriye dayalı olarak yapılması ve sivil toplum kuruluşlarının daha entegre bir şekilde çalışması önemli. Yardımların aynı kişiye tekrarlanmaması, ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesi ve izlenmesi gibi konularda daha güçlü bir data sistemine ihtiyaç var. Türkiye'de sosyal yardımlar geniş çaplı olsa da, bu yardımların yerel düzeyde daha etkin yapılması gerektiği belirtiliyor.''*

Katılımcı, Türkiye'de yoksullukla mücadele politikalarının geniş çapta uygulanmasına rağmen, bu politikaların daha verimli hale getirilmesi için organizasyonel ve yapısal değişikliklere ihtiyaç duyulduğu belirtiliyor. Veriye dayalı, organize ve entegre bir yardım sistemi, kaynakların daha etkili kullanılmasına ve yardımların daha doğru kişilere ulaşmasına olanak tanıyabilir. Ayrıca, yardımların yerel düzeyde daha iyi organize edilmesi gerektiği, yardımların isabetli ve sürdürülebilir sonuçlar doğurmasına katkı sağlayabilir. Bu nedenle, mevcut politikaların gözden geçirilmesi ve daha güçlü bir veri temelli yaklaşımın benimsenmesi, Türkiye'deki yoksullukla mücadele politikalarının etkinliğini artırmada önemli bir adım olabilir.

Katılımcı 4 *'' Yoksullukla mücadelede yapılmaya çalışılanlar var, ancak çok etkin bir politika henüz mevcut değil.''*

Katılımcı 4 bu bölümdeki sorulara daha kısa cevaplar vererek sorulara yanıt vermektedir. Bu soruya verdiği yanıtta katılımcının bu alanda Türkiye'de yapılan müsaadenin çok yaygın olarak bilinmediğini göstermektedir.

Katılımcı 6 *''Şöyle, elbette ki hem sivil toplum kuruluşları hem de devletin ilgili organları yoksulluğun önlenmesi için çalışmalar yapıyor. Ancak, tüm bu çabalara rağmen her şey arzu ettiğimiz şekilde sonuçlanmıyor. Bu konunun geliştirilmesi, düzenlenmesi ve uygulanması noktasında bazı eksiklikler var ve bu da yoksulluk oranlarının artmasına neden oluyor. Küresel bir ekonominin içindeyiz. Türkiye'nin en ücra köşesindeki bir köy ile dünyanın başka bir noktasındaki yer arasında artık anlık iletişim kurabiliyoruz. Ancak, yoksulluğu gidermeye yönelik uygulamalarda doğru ya da yanlış adımlar atılıyor ve bazı yöntemler zamana uygun değil ya da güncellenmesi gerekiyor. Bu da yoksulluğun azaltılmasını zorlaştırıyor. Ne kadar çaba harcanırsa harcansın, devletin ve ekonominin bir kapasitesi var. Özellikle büyük işverenlerin ya da patronların daha fazla kazanma arzusu, insani ve İslami hassasiyetler kaybedildiğinde, zengin ve yoksul arasındaki uçurumun daha da derinleşmesine neden oluyor. Eskiden Osmanlı medeniyetinde zekât verecek kişiyi bulamamak gibi örnekler duyarken, bugün apartmanımızda bile zekât verecek birilerini bulabiliyoruz. Bu da dünya düzeninin hızla değiştiğini, insan yoğunluğunun kontrolsüz artışının, savaşların ve afetlerin yoksulluğu artırdığını gösteriyor.''*

Katılımcı 6, bir sivil toplum kuruluşunun yöneticisi olmasına rağmen, Türkiye'de yoksulluğu azaltacak politikalar hakkında detaylı ve somut çözüm önerileri sunmamaktadır. Yorumlarından, mevcut uygulamaların ve politikaların yetersiz olduğunu düşündüğü anlaşılıyor, ancak bu durumun nasıl düzeltilmesi gerektiğine dair net bir vizyon sunmamaktadır. Küresel ekonomik etkiler, savaşlar, afetler gibi faktörlerin yoksulluğu derinleştirdiğini belirtse de bu sorunların nasıl ele alınması gerektiği konusunda belirgin bir plan ya da strateji önerisi getirmemektedir. İfade ettiği gibi, insani ve İslami değerlerin kaybedilmesiyle zengin ve yoksul arasındaki uçurumun büyüdüğüne dikkat çekiyor, ancak bu boşluğun nasıl kapatılabileceğine dair kesin bir çözüm sunmuyor. Bu bağlamda, bir STK yöneticisi olarak yoksulluğa dair farkındalığı yüksek olsa da, detaylı politik çözümler geliştirme noktasında eksiklik yaşadığı görülüyor. Bu, daha kapsamlı stratejilere ve politika üretimine ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor.

Katılımcı 9, "*Bugün Türkiye'de Çin'den gelen ürünlere %40 vergi konuldu. Bu, serbest piyasada vergilendirme sistemindeki adaletsizliklerin toplumu ve tüketiciyi yönlendirme odaklı olduğunu gösteriyor. Bu yönlendirme, tüketime odaklı olduğu için yoksulluğu üretiyor. Bugün yoksulluk, borçlu bir yoksul aile kavramıyla ifade ediliyor. Eskiden yoksulun kredi kartı yoktu, şimdi borcu var. Arabası olabilir ama yüksek borcu da var. Bu durum, sosyal yardım ve yoksulluk ilişkisinin gelir dağılımı ve vergi politikaları üzerinden ele alınması gerektiğini gösteriyor. İnsanlar, insani bir hayat sürebilecekleri bir pozisyonda değillerse, mutlak veya göreli olarak yoksul kabul edilmeli ve sosyal yardımlar da buna göre şekillendirilmelidir. Yoksullukla mücadele stratejilerinde herkes ihtiyaç odaklılığa vurgu yapsa da bu ihtiyacı her zaman doğru tespit etmek mümkün olmayabilir. Önemli olan, insanların sosyal yardıma ihtiyaç duyduğuna karar verdiğinizde, onların bu duruma nasıl bir çözüm bulabileceğini düşünmektir. Yani 100 kişiye birden yardım etmek yerine, 10 kişiyi destekleyerek, kalan 90 kişinin de ileride destek veren konumuna gelebileceği bir sistem kurmak daha adil olacaktır. Bir de işin imtihan boyutu var. İnsanların düşeceği ve kalkacağı gerçeği. Devletlerin, politikadan bağımsız bir yoksullukla mücadele stratejisi benimsemekte zorlandığını görüyoruz.*"

Katılımcı 9, Türkiye'de yoksullukla mücadele politikalarını eleştiriyor ve mevcut sistemin bazı açmazlarına dikkat çekiyor. Vergilendirme sisteminin adaletsizlikler içerdiğini ve bu adaletsizliklerin, serbest piyasada tüketime yönelik bir yönlendirme sağladığını ifade ediyor. Bu, tüketimin teşvik edilmesi yoluyla yoksulluğun arttığını düşündüğünü gösteriyor. Yani bu tür ekonomik politikalar yoksulluğu derinleştiriyor. Katılımcı, günümüzdeki yoksulluğu "borçlu yoksulluk" olarak tanımlıyor. Eskiden yoksul ailelerin kredi kartı bile yokken, şimdi kredi kartı kullanarak borçlanmalarının arttığını ve bu borçlanmanın yoksulluğu farklı bir boyuta taşıdığını söylüyor. Bu, yoksulluğun sadece gelir eksikliği değil, aynı zamanda borç sarmalıyla ilişkilendirildiğini gösteriyor.

Ayrıca, sosyal yardımların gelir dağılımı ve vergi politikaları üzerinden ele alınması gerektiğine dikkat çekiliyor. Sosyal yardımların sadece temel ihtiyaçları karşılamakla kalmaması gerektiğini, insanların sosyal yardımlara olan bağımlılığını azaltacak çözümler üretilmesi gerektiğini savunuyor. 100 kişiye yardım etmek yerine, daha az

sayıda kişiyi destekleyerek onların ekonomik olarak güçlenmesini sağlamak, daha sürdürülebilir ve adil bir çözüm olarak sunuluyor. Diğer önemli nokta, devletlerin, politikadan bağımsız bir yoksullukla mücadele stratejisi geliştirmekte zorlandığını vurgulaması. Yani yoksullukla mücadele politikalarının sık sık siyasi çıkarlara göre şekillenmesi, kalıcı ve etkin çözümler üretmekte zorlandığını ifade etmektedir.

Katılımcı 7, "*Kanaatimce, elbette birtakım uygulamaların olduğu aşikâr. Hem resmî kurumlarda (valilikler bünyesindeki sosyal yardımlaşma vakıfları, belediyelerin sosyal yardım çalışmaları), hem de devletin daha genel yapmış olduğu (özellikle de olağanüstü hallerdeki deprem, sel gibi durumlardaki müdahaleleri ve bunun sonucunda yapılan yardımlar) ve aynı zamanda da sivil toplumun yapmış olduğu yardımlar gözlemliyoruz. Türkiye'de bu anlamda hiç yadsınamayacak ölçüde bir hayır çalışması mevcut. Fakat bu çalışmaların fakirliği azaltıp azaltmadığı sorusu, açıkçası bende de çok büyük bir soru işareti. Çünkü bu kurumların büyük çoğunluğunun amacı fakirliği azaltmak ya da toplumun refahını artırmak değil, ihtiyaç sahibinin anlık ihtiyacını gidermek. Bu amaç oldukça sığ. Bu amacın bir yerel STK'da ya da bir normal vatandaşta olması yadırganamaz. Ancak bir devlet kurumunu, bir sosyal yardımlaşma ile ilgili devlet politikasının bu amaçla çalışması çok sağlıklı ve sürdürülebilir bir şey değil. Devletin asli görevi vatandaşlarının insanca yaşayabilmelerini sağlamaktır. Hiçbir insan dilenerek veya başkasından destek alarak insanca ve onurlu bir yaşam sürebilir. O yüzden de (istisna olarak dezavantajlı belli grupları bunun dışında tutuyorum), diğer bütün vatandaşlar için devletin istihdamı artırıcı politikalarla, onların alın teriyle geçimlerini sağlayacak gelirler elde etmelerini sağlaması asli görevidir.*"

Katılımcı 7, Türkiye'deki sosyal yardım çalışmalarının genel olarak iyi niyetle yapıldığını ancak fakirliği azaltma konusunda yetersiz kaldığını savunuyor. Bu durumun temel nedeni olarak, sosyal yardım kurumlarının ve devlet politikalarının daha çok ihtiyaç sahiplerinin anlık ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanması gösteriliyor. Bu yaklaşımın, bireylerin kendi kendine yetme becerilerini geliştirmesine ve uzun vadede yoksulluktan kurtulmasına katkı sağlamadığı vurgulanıyor. Yazar, devletin asıl görevinin vatandaşlarına iş imkânı sağlayarak onların kendi geçimlerini sağlamalarını desteklemek olduğunu savunuyor.

Katılımcı 8, ''*Şimdi şöyle, bence yoksulluk veya insanlara dokunma noktasında ben biraz yerel çözümlere odaklanıyorum. Belki tasarruf bankacılığı üzerinde çalıştığım için de olabilir. Yerelde insana temas etmek çok daha kolay, yoksulluğu tespit etmek ve bu sorunu yerelde çözmek daha hızlı sonuç veriyor. Devletin makro düzeyde yoksullukla mücadele politikaları var mı, açıkçası bu konuda çok bilgim yok. Ancak mikro düzeyde, örneğin SGK'nın bazı ilaçları karşılaması, yeşil kart uygulaması ya da fakirlik aylığı gibi sosyal devlet anlayışı çerçevesinde bazı yardımlar var. Bunları detaylı takip etmesem de yardımların hala devam ettiğini biliyorum. Mikro düzeyde ise belediyeler üzerinden bazı yardımlar yapılıyor. Örneğin, Sakarya örneğinde, muhtarlar aracılığıyla ihtiyaç sahipleri tespit edilip belediyelerin marketlerinden belirli kotalarla aylık gıda veya yakacak yardımları alabiliyorlar. Bu yardımlar devletin belediyelere kaynak ayırmasıyla yapılıyor olabilir. Eğer öyleyse, bu da devletin bir politikası olarak değerlendirilebilir. Bence bu tür yardımların yerel düzeyde muhtarların tespitiyle yapılması daha verimli olur ve bu şekilde devam etmesi daha makul görünüyor.''*

Katılımcı 8, yoksulluğu azaltma konusunda yerel çözümlerin daha etkili olduğunu savunuyor. Devletin makro düzeyde bazı sosyal yardım politikaları kabul ediyor, ancak bu politikaların etkinliğini yakından takip etmediğini belirtiyor. Mikro düzeyde ise yerel yönetimlerin, özellikle belediyelerin ve muhtarların, yoksulluğu tespit edip doğrudan yardım sağlamalarının daha verimli olduğunu düşünüyor. Sakarya örneğini vererek, belediyelerin marketleri aracılığıyla ihtiyaç sahiplerine gıda ve yakacak yardımı yapmasını olumlu bir model olarak görüyor. Sonuç olarak, yoksullukla mücadelede yerel çözümler ve belediyeler aracılığıyla yapılan yardımların daha etkin ve sürdürülebilir olduğunu savunuyor.

Katılımcı 11, *'' Şöyle, çok fazla yorum yapamayacağım. Yani kişisel kanaatim vardır ama kurum olarak Türkiye içi çalışmadığımız için, Türkiye'deki mevcut kurumların bakışıyla ilgili aksaklıkları, eksiklikleri ya da olumlu-olumsuz yönleri çok sıralamak doğru olmaz. Ancak yurt dışı çalışmalarımız nezdinde bu alandaki çalışmalar en temelde yoksulluğu azaltmaya yöneliktir. Türkiye'de de bu konuda yapılan çokça çalışma var. Ancak başta da bahsettiğimiz üzere, bu konu tartışılması gereken bir alan. Sosyal yardım yoksulluğu azaltıyor mu, yoksa artırıyor mu? Yardımın yöntemi yoksulluğu azaltıyor mu, artırıyor mu? Bu konular üzerine yeterince düşünüldü mü? Acil ihtiyaçları gidermek ayrı bir şey, sürekli bir yardım psikolojisi oluşturmak ise başka bir mesele. Sosyal yardım kurumlarının ortak bir platformu yok. Bu nedenle aynı kişiye birçok STK aynı yardımı yapabiliyor. Bu konuda nasıl bir takip sistemi kullanılıyor? Yurt içi ve yurt dışı ayırımı yapmak zor; çünkü yurt dışında da aynı sorun yaşanıyor. Türkiye'nin dijitalleşme gücü göz önüne alındığında, kişilerin kayıtları tutulduğunda dürüstlük ilkesine gitmek gerekiyor. Bir kişinin yardıma muhtaç olduğu kaydediliyor ve bu yardım bir veri tabanına işleniyor. Ancak başka bir dernek bu verilere ulaşmadığı için yardımı bilme şansı olmuyor. Burada kişilerin dürüstlüğü devreye giriyor. Toplumu bir bütün olarak düşündüğünüzde, sistemi tamamen dürüstlük üzerine kurduğunuzda, sistemde aksamalar olması gayet doğal. Belki bu noktada devlet yetkililerinin kurabileceği üst platformlar devreye girebilir. Yapılan yardımlar ve teşvikler bu platforma kaydedilirse, o verilerin paylaşılması mümkün olabilir. Bunun avantajları ve dezavantajları tartışılabilir. Ancak bu sistemin yurt dışı için uygulanması çok daha zor. Dijitalleşme, veri tasnifi ve ulaşım-iletişim araçlarının yetersizliği göz önüne alındığında, yurt dışında verileri bir araya toplamak ve mükerrer yardımları önlemek çok mümkün görünmüyor maalesef. Bu noktada kişisel tecrübeler, kişisel yaklaşımlar ve kimsenin olmadığı bölgelerde yardımları organize etmek gibi pratik çözümler geliştirilebilir.''*

Katılımcı 11, Önemle dikkat çekerek, sosyal yardımların verimli ve adil bir şekilde dağıtılmasında koordinasyon eksikliği olduğuna dikkat çekiyor. Yardım kuruluşlarının ortak bir platformu olmadığı için, aynı kişiye birden fazla STK tarafından aynı yardımlar yapılabiliyor. Bu koordinasyon eksikliği, yardımların etkinliğini düşürebilir. Dijitalleşmenin Türkiye'de belirli bir düzeye geldiğini, bu yüzden yardımların kaydının daha iyi tutulabileceğini ifade ediyor. Ancak, diğer STK'ların bu verilere erişememesi nedeniyle yardımların gereksiz tekrarlandığını ve sistemin dürüstlüğe dayalı olmasının zorluklar yarattığını belirtiyor.

Katılımcı, bu sorunun çözümü için devletin bir üst platform oluşturabileceğini, yardımların ve teşviklerin ortak bir veri havuzunda toplanabileceğini öneriyor. Bu, hem yurtiçi hem de yurtdışında yardımların daha verimli ve koordineli bir şekilde yapılmasına olanak sağlayabilir. Ancak yurtdışında dijitalleşmenin ve veri toplamanın daha zor olduğunu, bu nedenle uluslararası düzeyde böyle bir sistemin kurulmasının çok daha zor olduğunu vurguluyor. Bunun yerine, daha pratik çözümler, kişisel tecrübeler ve yardımların iyi koordine edilmesi gibi yöntemler öneriyor.

Katılımcı 13, ''*Türkiye'de yoksullukla mücadelede etkin politikalar ne yazık ki mevcut değil. Günümüzde kent yoksulluğu önemli bir sorun. Kırsal bölgelerden kentlere yoğun göç devam ediyor ve kırsal kesimde yaşam, doğanın sunduğu imkanlarla daha kolay olsa da kentlerde durum farklı. Kentlerde konaklama, ulaşım ve temel ihtiyaçların maliyeti çok yüksek. Kırsal kesimde bazı ihtiyaçları kendi imkanlarınızla karşılayabilirsiniz, ancak kentte her şeyin bir bedeli var. Bu nedenle, kentte iş bulmak ve finansal sisteme dahil olmak hayati önem taşıyor. Ancak Türkiye'deki enflasyon ve faiz gibi ekonomik sorunlar, kent yoksullarını doğrudan etkiliyor. Finansal sisteme dahil olmak, aynı zamanda bu sorunların doğrudan etkisine maruz kalmak anlamına geliyor. Kent yoksulluğuna özel bir politika olmadığı için de bu sorun çözülemiyor.*''

Katılımcı 13, Türkiye'de yoksullukla mücadelede etkin politikaların bulunmadığını vurguluyor ve özellikle kentlerde yoksulluğun daha yoğun bir şekilde yaşandığını belirtiyor. Kırsal bölgelerde ise doğal kaynakların daha erişilebilir olması nedeniyle yoksulluk daha katlanılabilir bir hal alıyor. Ancak kentlerde, finansal sisteme dahil olma zorunluluğu, yüksek konaklama ve ulaşım masrafları gibi faktörler yoksulluğu derinleştiriyor. Katılımcıya göre, kırsal bölgelerde insanlar kendi kaynaklarından yararlanabilirken, kentlerde her şey maliyetli ve bu da yoksulluğu daha da görünür kılıyor. Ayrıca, Türkiye'deki enflasyon, faiz ve ekonomik istikrarsızlık gibi sorunlar, kent yoksullarını doğrudan etkileyen faktörler olarak öne çıkıyor. Bu bağlamda, kentlerde yoksullukla mücadele için etkili bir politika modelinin olmadığını belirtiyor ve belediyelerin bazı uygulamaları haricinde yoksulluğu hafifletecek büyük çaplı bir çözüm üretilmediğini dile getiriyor. Özellikle finansal sisteme dahil olmanın getirdiği maliyetler (faiz, enflasyon gibi) kent yoksullarını daha da zorlu bir duruma sokuyor. Katılımcı, bu alanda daha etkili politikalar geliştirilmesi gerektiğini savunuyor.

Katılımcı 12, ''*Bu konuyla ilgili olarak yakın zamanda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bizimle kapsamlı bir çalışma yapmak istedi. Biz de hazırlıklarımızı yaptık ve bir çerçeve sunduk. Şu an bu öneriler değerlendiriliyor. Türkiye'deki sosyal yardımların, devlet eliyle yapılan yardımların modelinin güncellenmesi üzerinde duruluyor. Devlet 30'dan fazla farklı yardım kalemi sunuyor; engelli yardımı, şehit çocuğu yardımı, yaşlı yardımı, yoksul yardımı gibi çeşitli yardımlar. Her birinin geçmişten gelen kanunları ve yönetmelikleri var. TÜBİTAK olarak biz, bu yardımların takip edileceği yazılımı on yılı aşkın bir süre önce geliştirdik ve hâlâ memnuniyetle kullanılıyor. Ellerinde çok iyi bir veri tabanı var. Yardım yapılan kişi, yapılan yardımın türü, zamanlaması gibi tüm bilgiler kayıt altında. Ayrıca sosyal yardım yapılacak kişiyi belirlemek için farklı kamu kurumlarından veri alıyorlar, yani doğru kişiyi tespit etmekte zorluk çekilmiyor. Ancak şu anda şu soru üzerinde duruluyor: "Bu yardımları aynı şekilde mi*

sürdürmeliyiz, yoksa farklı bir modele mi geçmeliyiz?" Türkiye'de sosyal yardım modeli daha çok aile bazlı ilerliyor. Bir haneye birden fazla yardım girebiliyor. Bu yöntem, daha düşük maliyetle daha fazla kişiye ulaşma imkanı sağlıyor. Avrupa'da ise birey bazlı bir model var; aynı ailede olsalar bile A kişisi ve B kişisi farklı değerlendiriliyor. Ancak Türkiye'de aile yapısı daha farklı olduğu için bu yöntem belki de bizim kültürümüze daha uygun değil. Aile bazlı modelle devam etmek, daha çok haneye ulaşmayı sağlayabilir. Projeleri yürütürken, alandaki uzmanları bir araya getirip mülakatlar, odak grup çalışmaları yapıyoruz. Bir yandan da nicel verileri inceliyoruz. Bu süreç sonunda hangi modelin ağır basacağını göreceğiz. Devlet, bu model üzerinde çalışıyor ve iyileştirme alanları olduğunun farkında. Aynı modelde kalınsa bile daha etkin yardım yöntemlerine gidileceğini düşünüyorum.

Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi ve STK'lar:

TÜBİTAK olarak yazdığımız Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'nin bir benzeri STK'lar arasında yok. Aynı kişiye birden fazla STK'nın aynı yardımı yapması gibi sorunlar yaşanıyor. Örneğin, Konya'da yapılan bir araştırmada, yemek yardımı alan 15 bin kişiden bazıları farklı STK'lardan yemek yardımı almış ve bu yardımlar israfa yol açmış. Ortak bir platform kurulursa, bu tür yardımların koordinasyonu sağlanabilir mi diye düşünüyoruz.

Suriye'ye yönelik yardımlar yapılırken benzer bir sorun yaşandı. Yardım dağıtımını organize etmek zorlaştığı için koordinasyon toplantıları yapıyorduk. Kızılay, AFAD ve diğer STK'lar ile birlikte bir yazılım geliştirildi. Bu yazılım üzerinden yardımların kime, nerede yapıldığını işaretleyebiliyorduk. Böylece yardımların tekrar edilmesi engellenebilecekti. Ancak STK'lar verilerini bu sisteme girmedi. Bunun birkaç nedeni vardı: Yardım yapan kişilerin verilerini paylaşmak istemediler, operasyonel maliyetlerin artacağına inandılar ve yardımların geç kalacağından endişe ettiler.

Bazı STK'lar, bu tür bir sistemde yardımları girmenin güvenlik endişesi doğuracağını belirtti. Yardım alan kişilerin bilgilerine başka kişilerin erişmesinden korktular. Bu tür sorunların çözülmesi için sistem geliştirildi, ancak yine de kimse veri girmedi. Sonuç olarak, ülkede bu tür koordinasyonun tek elden yürütülmesi için kültürel olarak bir değişime ihtiyaç var. Bu konuda ilerleme kaydetmek zor görünüyor, çünkü güven ve veri paylaşımı konusunda ciddi çekinceler var.''

Katılımcı 12, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile sosyal yardımların güncellenmesi üzerinde çalıştıklarını, mevcut aile bazlı yardım modelinin etkin olup olmadığını değerlendirdiklerini ifade ediyor. Yardım sisteminin daha etkin hale getirilmesi ve farklı yaklaşımlar üzerinde duruluyor. Ayrıca, yardımların israfını önlemek için STK'lar arasında koordinasyon eksikliği olduğunu belirtiyor.

3.3.3.3.Türkiye'de sosyal yardımlar yoksullukla mücadelede nasıl uygulanmaktadır?

Katılımcı 2 ''*Türkiye'deki sosyal yardımlar geniş çapta uygulansa da, bazen yardımların tekrar eden veya verimsiz olduğu durumlar yaşanıyor. Örneğin, aynı kişiye birden fazla yardım gitmesi gibi sorunlar söz konusu. Yardımların daha etkin olması için yerel düzeyde daha iyi*

organize edilmesi ve yerel ihtiyaç sahiplerinin daha iyi takip edilmesi gerekmektedir. Bir sivil toplum kuruluşu, yerel düzeyde faaliyet gösterirse, o bölgedeki ihtiyaç sahiplerini daha yakından tanır ve yardımlar daha doğru şekilde yönlendirilir. Yardım faaliyetlerinin aynı kişiye birden fazla yapılmasının önüne geçmek için yerel odaklı bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği ifade ediliyor.''

Katılımcı bu soruya verdiği cevapta, Türkiye'deki sosyal yardım sisteminde sıklıkla karşılaşılan tekrar eden yardımlar ve kaynakların verimsiz kullanımı gibi sorunlar, sistemin iyileştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Yardımların yerel düzeyde organize edilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının aktif rol alması, bu sorunlara çözüm olabilir. Böylece, yardımlar daha hedefe yönelik olacak, kaynaklar daha etkin kullanılacak ve ihtiyaç sahiplerine daha adil bir şekilde ulaşım sağlanacaktır.

Katılımcı 4 *'' Sivil toplum kuruluşları sosyal yardım yapar ve genellikle bu minvalde çalışmalar yapar, ancak devlet daha farklı alanlarda da çalışmaları yürütür. Kimsesiz çocukları barınma evlerine alır, düşkünleri huzurevlerine yerleştirir, sığınma evleri kurar. İhtiyacı doğrudan karşılayan faaliyetler yürütülür. Ancak bu faaliyetler, ihtiyacı oluşturan sorunu ortadan kaldırmakta yetersiz kalmaktadır.''*

Katılımcı 4, Sivil toplum kuruluşlarının ve devletin sosyal yardımlar konusunda önemli rol oynadığı vurgulanırken, bu çalışmaların genellikle anlık ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğu ve yoksulluğun köklü nedenlerini çözmede yetersiz kaldığı belirtilmektedir. Sosyal yardımların ihtiyaçları karşılamasına rağmen, yoksulluğun temel nedenlerini ortadan kaldırmak için daha kapsamlı ve sürdürülebilir politikalara ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır. Bu durum, sosyal yardımların geçici bir çözüm sunarken, uzun vadede yoksulluğun döngüsünü kırmak için daha yapısal reformlara ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir

Katılımcı 9, *''Burada sorun var, mesela sendikalar. Türkiye'nin işçi sendikaları çok güçlüdür ve çok zengin kuruluşlardır. İşçi aidatlarıyla kurulurlar ve her yerde her konuda mücadele ettiklerini görürsünüz. Bu yanlış yani. Ama amaca yönelik harcamalar yapıyor olmanın esası, amaçları çoğaltmak değil. Sivil toplum örgütleri eğitim amacıyla kurulmuş olabilir. Gençlik amacıyla daha ''think-tank'' kuruluşu gibi olabilir. Bir şeyler üretebilir ama her şeyi üretemez. O insan kaynağını sürekli çekmeye çalışmak, sürekli bir devletmiş gibi sürekli bir her yere ulaşan sinir ucuymuş gibi çalışmak yanlış. Yani yurt açabilirsiniz Türkiye'nin her yerine ama Türkiye'nin her yerinde etkinlikler, organizasyonlar yapıyor olmanız bir gençlik STK olduğunuz anlamına gelmiyor. Siz İstanbul'da veya Çorum'da örnek bir gençlik modeli, gençlik eğitim faaliyeti yaparsınız. Başka STK'lara ilham olursunuz. Oralarda yerel ihtiyaçlara uygun gençlik STK'ları ürer ve onlar sizin modelinizi alır, kullanır veya değiştirir, dönüştürür. Eskiden Türkiye'nin her yerinde tekkeler vardı. Bu tekkelerin her birinin farklı bir tarzı vardı. Çünkü yereldi. Çünkü meslek odaklıydı. Çünkü insan odaklıydı, çünkü ihtiyaç odaklıydı. Aynı şeyleri öğreniyorlardı. Farklı farklı Tekkelerden, medreseden icazet alıyorlardı ama tekkeyi kurdukları yerde aynı şeyi anlatmıyorlardı. Evet, bu çok önemli. Yani biz sivil toplum örgütlerinin Türkiye'nin 81 ilinde siyasi parti gibi teşkilatlanmasını beklememeliyiz. Evet, Türkiye'nin her yerindeki etik anlayışı yanlış bir anlayış. Mesela o Kiva.org örneği California'dan gidip de başka bir eyalette şube açmıyorlar veya Pakistan'a gidip şube açmıyor.*

Pakistan'ın en dürüst STK'sıyla iş birliği yapıyor ve doğrulayıcı kuruluş olarak onunla anlaşıyor. Gidip de ben California'dan bir de orada şube açayım, oraya yetimhane açayım, oraya yurt açayım demiyor. Oradaki STK'yı güçlendirecek şekilde organizasyonu kuruyor ve ona ilkesel bir ihracat yapıyor. Ona kültürel bir ihracat yapıyor, değer odaklı bir ihracat yapıyor ve bu daha sürdürülebilir hale geliyor. Çünkü gidip de orada şube açtığınızda o STK'larla mücadele ediyorsunuz, pazardaki paylarını alıyorsunuz. Bu doğru bir şey değil. Yani FETÖ'yü çok eleştirdik. Fetö, STK örgütlenmesini para kazanmak için yaptı. Biz de aynı şeyi taklit ediyoruz. Yeni bir model geliştirmiyoruz. Hayırseverliği hayata yaşayacak şekilde dönüştürmüyoruz. Yani bugün Afganistan'dan çıkın bilmem ne STK'sı olarak 5 gün sonra hiçbir yaptığınızı kimse tekrar etmez. Yani sürekli kan akıyor. Pansuman yapıyorsunuz, kan akıyor, pansuman yapıyorsunuz. Yani şeyle övünüyorsunuz. Kanı durdurduk, bugün de durdurduk ya da durdurduk. Ama çözüm üreten tarafta değilsiniz. Siz çıktığınız zaman güçlenmiş bir STK yok orada. O yüzden yoksulluk sosyal yardım ilişkisi maalesef birbirinin günümüzdeki uygulamalarda, özellikle STK'lar bağlamında çözen bir ilişki değil. Yani insanlar temsil edilen değil, tasarlayan olmalı. İnsanlar temsil edilen değil, yapan olmalı. İnsanlar işin içinde mutfağında olmaktan haz ve sevgi duymalı. Bedeli görmeli. Kararı buna göre almalı. Yarın düşeceğini görmeli. Empati yapma yeteneği artmalı. Bugün insanların empati yeteneği artırmak için STK'lar bir ton para ödüyor, eğitim veriyor. Halbuki insanların bağış yapmaları için orada olmalarını sağlasa bu empati yeteneklerinin eğitimine gerek yok. Evet, çocuk için çocuklara öğretmek istiyorsan abi şurada bir ihtiyaç sahibi olduğuna kanaat getirdiğim bir ev mi var? Markete çocuğunla gideceksin. Diyeceksin ki bu evde şu kadar kişi yaşıyor. Sence ne alayım? O evin ihtiyaçlarını o çocuk alacak, götürecek. Arabanla indireceksin, kapının önüne bırakacak, zile basacak, selam verecek. O evde o yemeği kimin aldığını bilecek. Sonra düşünecek. Ben bu aldığım şeyi. Aslında burada bir çocuk yaşıyormuş. Onu düşünmemiş. Ertesi ay geldiğinde o evin çocuğuna da bir şey getireceğim. Yani çocuğunuza bir şey öğretirken, camiye gittiğinizde sadakayı siz atıyorsanız o çocuk bir şey öğrenmez. Babam çok iyi bir Müslüman sadaka veriyor diye düşünür. Ama siz çocuğunuzun cebine Cuma her cuma para sıkıştırır da Cuma namazına abdest alırken cebine de para koydu derseniz, cumaya her gittiğinde para vererek, onu düşünerek ibadetimin yanına bir de sadaka ekledim diye düşünür ve kendi vererek kendi eliyle verdiği için o çok kıymetli bir amele dönüşür. Bu yüzden biz balık tutma metaforunu kabul etmiyorum. Her şeyin, balığın, oltanın, denizin neden yaratıldığını, vakıf olup onu amacına uygun kullanmakla mükellefiz. Ne balık tutmalıyız ne balık tutmayı öğretmeliyiz. Biz balığın ne olduğunu ne kadarını yiyeceğimizi ne kadarını toplumsallaştıracağımızı bilmeliyiz. Bunu kaçırdığımız için o rekabetin dişlisi haline geliyoruz.''

Katılımcı 9, Türkiye'de sosyal yardımların yoksullukla mücadelede nasıl uygulandığını ele alıyor ve bazı eleştirilerde bulunuyor. Katılımcı, sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) geniş kapsamlı faaliyetlerde bulunarak amacını aşan işler yapmasının verimsiz olduğunu vurguluyor. Özellikle, her konuda faaliyet gösteren STK'ların odaklanmak yerine her alana yetişmeye çalışmasının, yoksullukla mücadelede çözüm üretmekten ziyade sadece geçici yardımlar sağlamasına yol açtığını belirtiyor. STK'ların işleyişindeki bu yayılmacı yaklaşımı, FETÖ örneği üzerinden eleştiriyor ve bunun sürdürülebilir olmadığını ifade ediyor.

Katılımcıya göre, sosyal yardımlar ve yoksullukla mücadelede daha yerel ve odaklı bir yaklaşım benimsenmelidir. STK'lar her yere şube açmak yerine, yerel ihtiyaçlara uygun projeler geliştirmeli ve bu projeler başka STK'lara ilham kaynağı olmalıdır. Sosyal yardımların insanların tembelleşmesine değil, onları işin içine katan, empati yeteneğini artıran, aktif katılımcılar haline getiren bir sisteme dönüşmesi gerektiğini savunuyor. Özellikle çocuklara yardımlaşmayı öğretme örneği üzerinden, insanların sosyal yardımlara katılımını artırmanın önemi vurgulanıyor.

Katılımcı 10, "*Eyvallah. Türkiye'de Allah rızası için yardım etme kültürü hala devam ediyor, ancak bu kültür medyada sürekli çıkan olumsuz haberlerle ciddi şekilde zedelenmiş durumda. Örneğin, dilencilik yapıp banka hesaplarında yüklü miktarda para bulunan kişilerle ilgili haberler yaygın. Bu noktada, denetim mekanizmasının çok sıkı bir şekilde uygulanması gerekiyor ve devletin bu konuda bütüncül bir yaklaşım geliştirmesi şart. Devlet, sivil toplum kuruluşlarıyla entegre bir sistem kurarak bu yardımları organize etmeli. Örneğin, sokakta dilenen bir kişi varsa, onun durumu araştırılmalı, gerekirse STK'lara ya da devlet kurumlarına yönlendirilerek o kişinin sokakta dilenmek zorunda kalmayacağı bir çözüm bulunmalı. Aynı zamanda insanların yardımlaşmaya olan güveninin de tesis edilmesi gerekiyor. Pek çok insan, güvensizlik ve olumsuz haberlerden etkilenerek sadaka ve zekât verme konusunda çekimser davranıyor. Bu durum, gerçek ihtiyaç sahiplerinin yardıma ulaşmasını zorlaştırıyor. Bir yandan gerçek ihtiyaç sahiplerine yardımların doğru şekilde ulaşması sağlanırken, diğer yandan hayırseverlerin güveninin yeniden kazanılması gerekiyor. Bu noktada, bütüncül bir yapı kurulmalı ve STK'larla devletin entegre bir şekilde çalışarak denetlenebilir, makro düzeyde bir sistem oluşturması gerekiyor. Aksi takdirde, hayır işleri giderek azalıyor ve bu durum toplumda ciddi bir boşluk yaratıyor.*"

TÜSEV'in "Türkiye'de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik 2021 Raporu", Türkiye'de bireylerin bağış yapma alışkanlıkları, motivasyonları ve tercih ettikleri yöntemler üzerine veriler sunuyor. Rapora göre, bireyler arasında doğrudan yardımlar yaygın olsa da sosyal yardımların etkinliği konusunda güvensizlik ve yanlış bilgilendirme sorunları dikkat çekiyor (Çarkoğlu, A., & Aytaç, S. E. (2016)). Katılımcı 10'un vurguladığı gibi, Türkiye'de yardımların denetim ve şeffaflık eksikliği nedeniyle zayıfladığını görüyoruz. Hem güveni artıracak mekanizmalar hem de devlet-STK iş birliği bu bağlamda kritik hale geliyor.

Rapor, toplumsal güvensizlik, sahte yardım olayları ve medya aracılığıyla yayılan olumsuz haberlerin yardımseverlik kültürünü olumsuz etkilediğini gösteriyor (Çarkoğlu, A., & Aytaç, S. E. (2016)). Aynı zamanda, Katılımcı 10'un dile getirdiği denetim mekanizması ihtiyacı da bu raporda doğrulanıyor. Yani, yardımların daha şeffaf hale getirilmesi, doğru yöntemlerle hedeflenmesi ve yerel düzeyde organize edilmesi gerekiyor.

TÜSEV raporu, Katılımcı 10'un ortaya koyduğu sorunlarla örtüşen bir şekilde, bireysel bağışların ve sosyal yardımların toplumsal düzeyde nasıl daha etkin hale getirilebileceği konusunda fikir veriyor. Bağışçıların motivasyonlarını ve tercihlerini anlayarak güvenilir, hesap verebilir ve sürdürülebilir bir yardım sistemi oluşturmak, Türkiye'de yardımlaşma kültürünü güçlendirmek için kritik görünüyor.

Katılımcı 5, *''Şu an kent yoksullarına yönelik STK bazında bazı etkin politikalar mevcut olabilir. Devletin veya kurumların da bu alanda çalışmaları olabilir. Ancak bireysel olarak belki gözden kaçan bir şeyler olabilir, fakat genel anlamda büyük bir yatırım ya da çalışma olduğunu düşünmüyorum. Kaliteli, kurallı bir program göremiyorum. Belki birkaç gözden kaçan çalışma vardır ama genel olarak bir program yok. Türkiye'de sosyal yardımlar, yoksullukla mücadelede sadece aynî yardımlarla uygulanıyor. Zenginden alıp fakire vermek bir mücadele değil."*

Katılımcı 5, Türkiye'de kent yoksulluğuna yönelik etkili politikaların yetersiz olduğunu ve mevcut uygulamaların genellikle sistematik bir yaklaşımdan uzak olduğunu ifade ediyor. Katılımcı, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadelede belli politikalar yürüttüğünü kabul ediyor, ancak genel olarak yapılan çalışmaların büyük ölçekli ve düzenli olmadığını düşünüyor. Ayrıca, Türkiye'deki sosyal yardımların daha çok aynî yardımlar (maddi yardım) şeklinde olduğunu ve sadece zenginden alıp fakire vermenin yoksullukla etkin bir mücadele yöntemi olmadığını belirtiyor.

Katılımcı 13, *''Türkiye'de yoksullukla mücadele için yeterli politikalar bulunmuyor. Yardımlaşma dernekleri genellikle belirli bölgelerdeki ihtiyaç sahibi kişileri tespit ederek, yardımseverlerin katkılarıyla temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyor. Ancak bu yardımlar sürdürülebilir bir çözüm sunmadığı için, gerçek anlamda "sosyal yardım" olarak kabul edilemezler.*

Gerçek sosyal yardım, sadece temel ihtiyaçları karşılamakla kalmayıp, aynı zamanda bireylerin ve toplumun kalkınmasına katkıda bulunmalıdır. Türkiye'de mikro finans modelleri ve bazı vakıfların çalışmaları gibi örnekler, kalkınmaya da etki ettikleri için sosyal yardım olarak değerlendirilebilir. Ancak genel olarak yardım derneklerinin çalışmaları, yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik olmadığı için sosyal yardım sayılamaz. Deprem gibi durumlarda sağlanan barınma yardımları ise temel bir ihtiyacı karşıladığı ve kalkınma için fırsat sunduğu için sosyal yardım olarak kabul edilebilir. Ancak bu tür yardımlar genellikle devlet ve yardım derneklerinin ortak çalışmasıyla gerçekleştiriliyor ve Türkiye'de genel olarak etkin bir sosyal yardım süreci bulunmuyor.''

Katılımcı 13, Türkiye'de yoksullukla mücadele için mevcut politikaların yetersizliğini vurgularken, yardımlaşma derneklerinin çalışmalarının yoksulluğu ortadan kaldırmada yeterli olmadığını ifade ediyor. Yardım derneklerinin belirli bölgelerdeki ihtiyaç sahiplerine yönelik temel ihtiyaç yardımları sunduğunu, ancak bu yardımların sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmadığını belirtiyor. Bu nedenle, bu tür yardımlar gerçek anlamda sosyal yardım olarak değerlendirilmiyor.

Katılımcı, mikro finans modelleri ve bazı vakıfların yaptığı kalkınmaya yönelik çalışmaların, sosyal yardımların sürdürülebilirliğine katkıda bulunduğunu ve bu tür yardımların sosyal yardım olarak kabul edilebileceğini belirtiyor. Ancak, genel olarak Türkiye'de etkin bir sosyal yardım sürecinin bulunmadığını dile getiriyor. Özellikle deprem gibi olağanüstü durumlarda yapılan yardımların, barınma gibi temel ihtiyaçları karşılaması nedeniyle sosyal yardım olarak kabul edilebileceğini ifade

ediyor. Fakat bu tür yardımlar genellikle devlet ve derneklerin ortak çabalarıyla gerçekleştiriliyor ve sürdürülebilir kalkınma odaklı sosyal yardımlar sınırlı kalıyor.

3.3.3.4. Sosyal yardımlar yoksulluğu azaltıyor mu?

Katılımcı 2; ''*Sosyal yardımların yoksulluğu azaltıp azaltmadığı, duruma göre değişiyor. Yardımlar bazı insanlar için yoksulluğu hafifletebilirken, bazı durumlarda yoksulluğu devam ettirebilir. Sosyal yardımlar, temel ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir rol oynasa da, uzun vadede yoksulluğun köklü sebeplerini ortadan kaldırmada her zaman yeterli olmayabilir. Bu nedenle sosyal yardımların etkili olup olmadığını değerlendirmek için somut veriler ve ölçümler yapılmalıdır. Genel bir veri olmadan kesin bir yargıya varmak zor olsa da, bazı durumlarda yardımların etkili olduğu, bazen de yoksulluğun devamına neden olabileceği belirtiliyor.*''

Katılımcı 2, sosyal yardımların yoksulluğu azaltmada her zaman yeterli olmayabileceği ve etkisinin duruma göre değiştiği gerçeğini iyi bir şekilde özetliyor. Yardımların geçici etkileri olduğu kabul edilirken, yoksulluğun köklü nedenlerine yönelik daha kapsamlı stratejilere ihtiyaç olduğu vurgulanıyor. Yardım bağımlılığı riskine dikkat çekilmesi, sosyal yardım politikalarının uzun vadeli hedefler ve sürdürülebilir çözümlerle desteklenmesi gerektiğini gösteriyor. Ayrıca, yardımların etkisinin ölçülmesi ve veriye dayalı politikalar geliştirilmesi gerektiği fikri, sosyal yardımların daha etkin ve doğru yönlendirilmesi açısından önemli bir çözüm önerisi sunuyor. Sosyal yardımlar, bazı durumlarda yoksulluğu hafifletip insanların hayatlarını geçici olarak iyileştirse de, kalıcı yoksulluk çözümleri için daha kapsamlı bir yaklaşım gerektiği açıkça ifade ediliyor. Özellikle sosyal yardımların etkili olup olmadığının somut veriler ve ölçümlerle değerlendirilmesi gerektiğini vurguluyor. Bu, yardımların yalnızca dağıtılması değil, sonuçlarının da izlenmesi gerektiğini gösteriyor. Yardımların kısa ve uzun vadede bireylerin yaşamlarına nasıl etki ettiğinin incelenmesi, daha etkili sosyal yardım politikaları geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Veriye dayalı analizler, yardımların hangi durumlarda gerçekten yoksulluğu azalttığını ve hangi koşullarda yoksulluğu devam ettirdiğini anlamaya yardımcı olabilir.

Katılımcı 11 ''Yoksulluğu kalıcı olarak azaltmaz; sadece ihtiyacı olan kişilerin ihtiyaçlarını geçici bir süreliğine giderir. Her çalışma böyledir. Örneğin, su kuyusu açarsınız ve oradaki su ihtiyacını büyük oranda karşılarsınız. Ancak pompa bozulduğunda ne yapacaksınız? Orada süreklilik sağlamak için bir zanaat gerekiyor. Sürekli takipte olamazsınız. Ya da kurban eti dağıtırsınız; kurban eti yenir ve biter. Ancak belki de kurban sürecinde deri sanayisini geliştirerek daha kalıcı bir çözüm üretmek gerekir.''

Katılımcı 11, sosyal yardımların yoksulluğu kalıcı olarak azaltmadığını, sadece geçici bir süreliğine ihtiyaçları giderdiğini vurguluyor. Örneğin, bir su kuyusu açarak su ihtiyacını karşılarsınız, ancak kuyu pompası bozulduğunda tekrar yardım gerekir. Bu nedenle, yardımların sürekliliğini sağlamak için kalıcı çözümler ve yerel beceriler geliştirilmelidir. Ayrıca, kurban eti dağıtımı gibi yardımların geçici faydalar sağladığını, fakat uzun vadede deri sanayisini geliştirerek daha kalıcı etkiler yaratmanın mümkün olduğunu belirtiyor. Bu yorum, sosyal yardımların

yetersizliğine ve sürdürülebilir kalkınma için daha kalıcı çözümler geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekiyor. Yoksulluğu gerçekten azaltmak için, yardımların sadece anlık ihtiyaçları karşılamaktan öteye geçmesi ve uzun vadeli stratejilerle desteklenmesi gerektiği ifade ediliyor. Yardımların sürdürülebilir olabilmesi için yerel ekonomilerin güçlendirilmesi ve insanların kendi kendine yeterli hale gelmesine yönelik projelerin hayata geçirilmesi gerektiği vurgulanıyor.

Katılımcı 4 *'' Bugün aç birine yardım edersiniz, karnını doyurursunuz, ancak ertesi gün yine aç olur. Yoksulluğu kalıcı olarak ortadan kaldırmak için sürekli yardımdan fazlası gereklidir. 365 gün boyunca yemek vermek yerine sorunun köküne inip çözmek gerekir.''*

Katılımcı 4, yaptığı yorumdan hareketle şunu ifade edebiliriz. Günlük yardımların kısa vadede faydalı olduğunu kabul ediyor; birinin aç olduğu bir anda ona yemek vermek elbette insani bir gereklilik. Ancak bu tür yardımlar sadece bugünü kurtarır. Bir kişinin karnı bugün doyurulsa bile, bu yardım yarının açlık sorununun önüne geçemez. Bu, sosyal yardımların "yarayı pansuman etmek" gibi olduğu gerçeğini ortaya koyuyor; yara yüzeyde kapansa da altta yatan sorunu çözmediği için yeniden açılmaya mahkûmdur. Yani, bir toplumda sadece yardımlar dağıtarak yoksullukla kalıcı olarak mücadele edilemez. Yardımların acil ihtiyaçları karşılaması önemli olsa da, bu sadece anlık bir rahatlama sağlar. Yoksulluğun döngüsel bir sorun olduğu, yoksul bireylerin bir kez yardıma ihtiyaç duymakla kalmadığı, sürekli bir yardıma muhtaç olma durumuna düştüğü gerçeği burada vurgulanıyor. Bu durumda 365 gün boyunca yemek vermek ya da sürekli yardımlar yapmak, sadece insanların hayatta kalmasına yardım eder; ancak bu insanlar bir süre sonra tekrar aynı noktaya gelir. Yoksulluğun gerçek sebepleriyle başa çıkılmadığı sürece, bu döngü sürekli olarak tekrarlanır.

Katılımcı 6 *'' Yardım ettiğimiz ailelerden geri dönüşler oldukça olumlu oluyor. Örneğin, bir aileye 5 ödeme planlamışken, henüz üçüncü ödemeyi yapmadan aile bize dönerek "Artık işe başladım, durumum düzeldi, yardımı başka bir ihtiyaç sahibine yönlendirin" diyebiliyor. Bu tür geri dönüşler sıkça yaşanıyor, ancak bu durum her zaman geçerli değil. Yardıma muhtaç olan birçok kişi için yardımlarımız düzenli olarak devam ediyor. Yoksullukla mücadelede ne yapılabilir? Ben, bireysel çabalardan ziyade birlikte hareket etmenin daha etkili olduğuna inanıyorum. Her zaman dengede, yüzde 20'nin zengin, yüzde 80'in yoksul olduğu bir düzen var. Bu, bir sömürü düzeni ya da dünya düzeni olarak adlandırılabilir. Yoksullukla mücadelede hem sivil toplum kuruluşları hem de devlet politikaları açısından ekonomik ve sosyal anlamda birleşip yükselmek gerektiğini düşünüyorum. Bu doğrultuda projeler geliştirmeli ve çalışmalar yürütmeliyiz.''*

Katılımcı 6'nın ifade ettiği, bazı yardım alan bireylerin "Artık yardıma muhtaç değilim" diyerek yardımı kabul etmemeleri, bu STK'nın yaptıkları sosyal yardımların amacına ulaştığını ve bireylerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için etkili bir şekilde uygulandığını gösteriyor. Bu, diğer sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinden gelen, "Sürekli yardımların artırılması yönünde talepler alıyoruz" şeklindeki ifadelerden önemli bir şekilde ayrılıyor. Katılımcı 6'nın yönettiği kurumun

yetimlere yönelik çalışmalar yapması, belki de bu farkı açıklıyor. Yetimlere sağlanan destek, sadece maddi bir yardım değil, aynı zamanda bir eğitim, psikososyal destek ve hayat becerileri kazandırma amacı taşıyor. Bu da yardıma muhtaç bireylerin zamanla bağımsız hale gelmesine olanak tanıyor.

Katılımcı 9, *''İmkanlar her zaman artmayabilir, ancak sağladığınız fayda, bir insanın hayatındaki sürdürülebilir etkinizi artırabilir. Ben bu yoksulluk meselesini, toplumların ve vergi sisteminin bir sonucu olarak görüyorum. Sonuçta vergi, bir toplumda kayıtlı ve üretken nüfusun, bağımlı nüfusu taşıdığı bir yük. Bu yükün karşılığında insanlar vergi ödeyerek, çocukların, yaşlıların ve çalışamaz durumda olanların sigorta ve sosyal yardım sistemlerinden faydalanmasını sağlıyor. Devlet dediğimiz yapı, cebinden çıkarıp bir şey vermiyor. Bu kaynakları sağlayan yine sizsiniz. Buradaki adaletsiz olan yapı, karmaşık sistemler içerisinde insanların eşitsizlikler nedeniyle bir şeylere ulaşamaması, başvuramaması ya da belirli fırsatları yakalayamaması. Başlangıçta bu durum fırsat eşitsizliği olarak karşımıza çıkar. Ancak zamanla gelir, insani, toplumsal, kültürel, jeopolitik, bölgesel ve dil gibi farklı alanlarda da eşitsizlikler ortaya çıkmaya başladığında, siz zaten belirli bir yerde olamazsınız ve bu nedenle yoksullaşırsınız. Bir diğer konu da sizi sürekli üretkenlikten uzak tutan ekonomik sistemdir. Bu sistem, sizin tüketici olmanızı sağlar. Tüketiminiz arttıkça yoksullaşırsınız çünkü üretiminiz buna paralel olarak artmaz. Tasarruf konusu devreye girdiğinde ise, en fazla tasarrufu yoksullar yapar, zenginler değil. Neden? Çünkü hayatta kalmak zorundadırlar. Ancak tasarruf hiçbir insanı zengin sınıfa taşımaz ve ranta imkân tanımaz. Örneğin, eskinin yoksulları gecekondu sahibi insanlardı. Doğru yere gecekondu yapanlar, bugünün zenginleri oldu. Ancak Çorum'da gecekondu yapan dedem hiçbir şey olamadı. Bu, fırsatları kovalayan, ilk çöken, ilk alan, ilk koşanın kazandığı bir durum. Ganimetlerde de böyledir. Ama sosyal yardım işlerinde usul ve esas, devlet düzeni, hazine ve maliye politikaları, sosyal politika ve vergilendirme açısından belirlenmelidir.''*

Katılımcı 9, toplumda fırsat eşitsizliğinin yoksulluğun temel sebeplerinden biri olduğunu vurguluyor. Fırsat eşitsizliği, insanların eğitim, sağlık ve ekonomik imkanlara erişimini kısıtlayarak onların yoksullaşmasına yol açıyor. Zamanla gelir, kültürel, bölgesel ve dil gibi diğer eşitsizliklerin de bu durumu daha da derinleştirdiği belirtiliyor. Bu, sosyal yardımların yetersiz kaldığı bir alanı işaret ediyor, çünkü yardımlar bu yapısal eşitsizlikleri ortadan kaldırmada etkisiz olabilir. Ayrıca ekonomik sistemin bireyleri tüketici haline getirdiğine, üretkenliklerinin düşmesine neden olduğuna değiniyor. Bu, yoksulluğu artıran bir diğer önemli faktör olarak sunuluyor. Tüketim arttıkça, insanlar üretim yapmadan sadece tüketen bireyler haline geliyor ve bu da yoksulluğun sürekliliğini sağlıyor. Metin ayrıca tasarrufun yoksulları zenginleştirmediğini, hayatta kalma mücadelesinin bir sonucu olarak görüldüğünü belirtiyor.

Son olarak, katılımcı, geçmişte gecekondu sahiplerinin bazılarının fırsatları yakalayarak bugünün zenginleri haline geldiğini, ancak herkesin bu fırsatları eşit şekilde yakalayamadığını ifade ediyor. Yani fırsatların kısıtlı ve sınırlı olduğu, ilk harekete geçenin kazandığı bir sistemin var olduğu söyleniyor. Bu, yoksulluğun sadece bireysel çabalarla aşılmasının zor olduğuna işaret ediyor. sosyal yardımların

yoksulluğu geçici olarak hafifletebileceğini ancak yapısal sorunları çözmede yetersiz kaldığını vurguluyor. Devlet düzeni, hazine, maliye politikaları, sosyal politika ve vergilendirme gibi daha büyük ölçekli çözümlerin devreye girmesi gerektiğini belirtiyor. Bu bağlamda sosyal yardımların yoksulluğu azaltıcı bir etkisi olmasına rağmen, tek başına bu yardımların uzun vadeli çözüm sunamayacağı, fırsat eşitsizliklerinin ve yapısal sorunların çözülmesi gerektiği anlatılıyor.

Katılımcı 5, ''*Hayır. Anlık işlem ihtiyacını gideriyor evet ama yoksulluğu azaltacak bir sistem şu anda zaten yok. STK'lar bazında bakarsanız dediğim gibi böyle bir sistem olmadığı için sistemin içindeki ihtiyaç sahibi hiçbir zaman azalmıyor, tam tersine artarak çoğalıyor.*''

Katılımcı 5, sosyal yardımların yoksulluğu kalıcı olarak azaltmadığını, sadece geçici bir rahatlama sağladığını ifade etmektedir. Yardımların anlık ihtiyaçları karşılayarak sorunu çözmek yerine, aslında yoksul sayısının artmasına katkıda bulunduğunu gözlemlediğini belirtmektedir. Katılımcı, sürdürülebilir bir sistem eksikliğinden dolayı, sistemin içinde yer alan ihtiyaç sahiplerinin sayısının azalmadığını, aksine çoğaldığını vurgulamaktadır. Bu gözlem, sosyal yardımların yoksullukla etkin mücadelede yetersiz kaldığını göstermektedir.

Katılımcı 11, "*Biz daha çok arttırdığını düşünüyoruz. Bir yoksulluğu kalıcı olarak azaltmaz. Sadece süreci, ihtiyacı olanın ihtiyacını bir süreliğine giderir. Her çalışma böyledir. Yani siz gidersiniz su kuyusu açarsınız, oradaki su ihtiyacını giderirsiniz büyük oranda. Ama pompası bozulduğunda nasıl yapacaksınız? Oradaki bir zanaat gerekiyor bir süreklilik için. Orada bir takibe giriyorsunuz sürekli. Tüm kulağınızı her an denetlemeye bilirsiniz. Ya da kurban eti dağıtıyorsunuz. Kurban eti yenilip bitiriyor. Ama sizin orada belki de kurban sürecinin sürecini az önce bahsettiğimiz deri sanayisini geliştirerek oradaki o süreci yapmanız lazım. O yüzden sosyal yardımlar ihtiyacı bir süreliğine kapata bilen yardımlar mıdır? Arka planda psikolojik olarak da yoksulluğu ya da tembelliği de teşvik edebilir. Böyle bir şey var mı?*"

Katılımcı 11, sosyal yardımların arka planda insanlarda bir "yardıma bağımlı olma" psikolojisi yaratabileceğini ve tembelliği teşvik edebileceğini düşünüyor. Yani, sürekli yardım alan kişiler, kendi ayakları üzerinde durmak yerine yardımlara bel bağlayabilirler. Bu, yardımların uzun vadede yoksulluğu azaltmak yerine artırma riskine dikkat çekiyor.

Katılımcı 14, "*Bağış alan kişilerde bunun örnekleri çok geliyor bize. Eskiden bir belediye başkanı, daire başkanı vardı, 300'e yakın kişiye veriyoruz demişti. Bunların bağışları aslında ihtiyacı yok. Sosyal yardımı bugün kessek de bir siyasi olarak ortalık karışık istemiyoruz demiş. Bu sosyal yardımların en büyük problemi, verdiğiniz şeyi geri alamıyorsunuz. Yani bir daha onu kestiğiniz zaman bunun hem siyasi bir handikapı var. Diyelim belediye olarak vermiyorsunuz, merkezi yönetim olarak, sivil toplum olarak verdiniz, onun da başka handikapları var. Bu sefer sivil toplumla ilgili irtibatlı kişiye ulaşabiliyor o bağış alan. Onun bir bağı var, bağışçısı var diyelim. 'Benim bağışımı kestiler' diyerek kişisel ilişkiyi kullanabiliyor. Dolayısıyla burada en başta da söylediğimiz gibi bağımlılık meselesi var. Ama bağımlılık dışında bir ahlak meselesi de karşımıza çıkıyor. Bu, başlı başına bir sorun. Yani en iyi modeli geliştirseniz bile bunu çözemezsiniz. Bu, insanla ilgili bir şey. Yani verenlerin adabı*

da önemli, alanın da adabı önemli. Adap dediğimiz şey, kanunla veya kuracağınız modelle kolayca çözülemez."

Katılımcı 14'ün ifadesi, sosyal yardımların yoksulluğu azaltmada etkin olmamasının altında yatan sebeplerden biri olarak yardımların gerçekten ihtiyacı olan kişilere ulaşmaması sorununu işaret ediyor. Bu durumda, sosyal yardımların belirli sebeplerden ötürü gerçek yoksullara verilemediği veya yardıma ihtiyacı olmayanların yardımdan faydalandığı belirtiliyor. Bu, sosyal yardımların amacı olan yoksulluğu azaltma hedefini baltalayan bir durum yaratıyor. Katılımcı, bu yardımların geri alınmasının siyasi ve sosyal zorluklarını da vurgulayarak, yardım sisteminde önemli bir ahlaki sorun oluştuğunu söylüyor.

Yardımların ihtiyaç sahiplerine doğru şekilde ulaştırılamaması, sistemde güven ve şeffaflık eksikliğinden kaynaklanan bir soruna dönüşüyor. Katılımcı hem yardım verenlerin hem de alanların uygun ahlaki yaklaşıma sahip olmaması durumunda, en iyi yardım modellerinin dahi bu durumu düzeltemeyeceğini belirtiyor. Yardım mekanizmalarının verimli çalışmaması, yardımların gerçek yoksullara ulaşmasını engelleyerek yoksulluğun azalmasına katkı sağlayamıyor ve bu da sosyal yardımların etkisiz kalmasına yol açıyor.

Katılımcı 13, *''Evet, ne yazık ki Türkiye'de yoksullukla mücadele etkin bir şekilde yapılmıyor ve sosyal yardımlar genellikle durumu sadece erteliyor. Uzak Asya ülkelerinde ve Avrupa'da kalkınma ve yoksulluğun azaltılması konusunda iyi örnekler olsa da Türkiye ve Afrika ülkeleri gibi bölgelerde durum farklı. Birleşmiş Milletler 'in sürdürülebilir kalkınma hedefleri gibi iyi politikalar olsa da uygulamada siyasi çıkarlar nedeniyle sorunlar yaşanabiliyor. Bu hedefler doğrultusunda hareket edilse, daha iyi bir kalkınma ve gelişme sağlanabilirdi. Ayrıca, sosyal yardımların bazen topluma mali bir yük getirdiği de bir gerçek. Özellikle savaş dönemlerinde bu durum ciddi bir krize dönüşebilir. Avrupa'nın ve Türkiye'nin en çok şikâyet ettiği konulardan biri de bu. Türkiye'de bu durum, seçimleri etkileyecek kadar büyük bir siyasi sorun haline geldi. Ne yazık ki, sosyal yardımların etkileri konusunda derinlemesine bir analiz veya gösterge bulunmuyor. Sonuç olarak, Türkiye gibi gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde sosyal yardımlar genellikle yoksulluğu çözmek yerine erteliyor ve hatta bazen sosyal bir yük oluşturuyor.''*

Katılımcı 13, sosyal yardımların yoksulluğu azaltma potansiyeline sahip olduğunu ancak bu potansiyelin her zaman etkin bir şekilde kullanılamadığını belirtiyor. Bazı ülkelerde, özellikle Uzak Asya ve Avrupa'da, sosyal yardımların yoksulluğu gerçekten azalttığı örnekler bulunuyor. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde, sosyal yardımların etkin bir şekilde kullanılamadığını ve yoksulluğu ötelemekten öteye gidemediğini ifade ediyor. Katılımcı, Birleşmiş Milletler 'in sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin iyi belirlenmiş olduğunu ve bu çerçevede politikalar geliştirildiğini söylüyor. Ancak, bu politikaların uygulanmasında farklı siyasi çıkarların devreye girdiğini ve hedeflerin tam anlamıyla gerçekleştirilemediğini belirtiyor. Ayrıca, sosyal yardımların ekonomik yük oluşturduğu ve toplumsal huzursuzluklara yol açabileceği gerçeğine de dikkat çekiyor. Özellikle savaş dönemlerinde bu mali yükler, ülkeler üzerinde ciddi krizler yaratabiliyor.

Katılımcı 13, Türkiye'de sosyal yardımların yoksulluğu azaltmak yerine bir yük haline geldiğini ve hatta siyasi sorunlara yol açtığını ifade ediyor. Sosyal yardımların daha çok yoksulluğu ötelediğini ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek yerine bir "sosyal yük" doğurduğunu vurguluyor. Bu görüş, sosyal yardımların amacına ulaşabilmesi için doğru bir şekilde yönlendirilmesi ve uzun vadeli kalkınma stratejilerinin bir parçası haline getirilmesi gerektiğini ortaya koyuyor. Aksi takdirde, sosyal yardımların ekonomik ve sosyal açıdan sürdürülebilir olmaması, yoksulluğu azaltmaktan ziyade yoksulluğu öteleme gibi kısa vadeli çözümler sunabilir.

3.3.3.5. Yoksullukla mücadelede İslami mikro finans ne kadar etkili olur?

Katılımcı 2; *'' İslami mikro finans, yoksullukla mücadelede oldukça etkili olabilir. Özellikle karz-ı hasen gibi faizsiz ve karşılıksız verilen krediler, sosyal amaç güden bir uygulama olarak öne çıkıyor. Sakarya'da yapılan uygulamalar da gösteriyor ki, mikro finans yoksullar üzerinde pozitif bir etki yaratmış. Mikro finansın sağladığı finansal araçlar, kişileri borçlandırmadan, varlık temelli ekonomik faaliyetlere dayalı olarak destek sağlıyor. Örneğin, murabaha (kâr payı ile satış), mudarebe (emek-sermaye ortaklığı) veya selem (vadeli satın alma) gibi araçlar, kişilerin ekonomik faaliyetlerine destek olurken, borç yükü oluşturmuyor. Ancak bu araçların başarısı, bireylerin ticari başarısına ve ekonomik faaliyetlerin sonucuna bağlıdır. İslami mikro finansın, yoksullukla mücadelede genel olarak etkin olduğu ifade edilse de, her durumda kesin başarı garanti edilemez.''*

Katılımcı 11 ''Temel olarak mevcut soruna iyi bir çözüm olabileceğini düşünüyorum. Türkiye üzerinden konuşursak, köyden kente ciddi bir göç yaşandı ve bu göç devam ediyor. Şehirlerin kendi ihtiyaçları, meslek tanımları ve nitelik beklentileri var. Bu nitelikleri karşılamayan, vasıfsız iş gücüne sahip insanlar, ciddi manada yoksulluk yaşıyor. Belirli bir eğitim ve kabiliyet geliştirilmediğinde, bu insanlar âtıl duruma düşüyor ve yoksulluk kaçınılmaz oluyor. Ancak, onlara sağlanan iş imkanları ve finansman destekleriyle bu insanlar topluma ve ekonomiye kazandırılabilir. Asya'da bir dernekle yaptığım gözlemde, iyi kurgulanmış bir ülkenin bu alanda başarılı olduğunu gördüm. Türkiye açısından ise bu pratik yeterince gelişmiş değil. Bu, zahmet ve planlama gerektiren bir mesele. Şu an Türkiye'nin sivil toplumu bu konuda maalesef yeterince pratik değil. Türkiye'nin sivil toplumunun bu alana bütçe ve zihinsel kaynak ayırması gerekiyor. Eğer bu yapılırsa, Türkiye'de tecrübe birikebilir. Bu tecrübenin, sivil toplumun ruhsal anlamda yaptığı yardımlarla şekilleneceğini düşünüyorum. "Yap, git" şeklinde değil, kalıcı çözümler üreten bir yaklaşımla bu tecrübe biriktirilebilir. Türk toplumunun ahlakı, yurt dışı yardım politikasına da etki ediyor. Örneğin, birine cebine harçlık koymak gibi bir yardımla anlık çözümler üretiyoruz. Bu yaklaşım sivil topluma da yansıyor. Ancak, Türkiye'de mikro finansman açısından kurumsal bir teşvik ve sistem geliştirilirse, bu durum yurt dışı çalışmalara da olumlu etki yapacaktır.''

Katılımcı 11 Katılımcı, İslami mikro finansın yoksullukla mücadelede etkili bir araç olabileceği yönünde oldukça güçlü bir argüman sunmaktadır. Özellikle Türkiye'deki kırsal kesimden kente göç eden ve iş bulmakta zorlanan bireyler üzerinde durarak,

İslami mikro finansın bu kişilere ekonomik olarak güçlenebilmeleri için bir fırsat sunabileceğini belirtmektedir. Aynı şekilde İslami mikro finansın yoksullukla mücadelede önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, bu potansiyelin tam olarak gerçekleşebilmesi için bazı önlemler alınması ve dikkat edilmesi gereken noktalar bulunmaktadır. İslami mikro finansın, doğru bir şekilde uygulandığında hem bireylerin ekonomik güçlenmesine hem de toplumsal kalkınmaya önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

Katılımcı 3 *'' Mikro finansta da sosyal yardımlardaki miktarlarla ilgili benzer bir durum söz konusu. Verilen miktarlar genelde küçük, bu nedenle çok büyük sonuçlar beklenmiyor. Bazı istisnai örnekler var; kişiler, küçük miktarlarla büyük başarılara imza atabiliyor ve çok daha büyük gelir getiren girişimlerde bulunabiliyorlar. Ancak genel olarak baktığımızda, verilen miktarlar küçük ve bu küçük miktarlarla yapılacak işlerin getirisi de sınırlı kalıyor. Yani sermaye miktarına bağlı olarak değişiyor. Mikro finansın etkinliğini artırmak için verilen miktarların artırılması gerektiğini düşünüyorum. Ancak miktar artırıldığında, borç verildikten sonra da devamlı bir mentorluk desteği sağlanmalı. Kişilere ciddi bir miktar para verdiğinizde, bu parayı nasıl yönetmeleri gerektiği konusunda da eğitim verilmesi gerekiyor. Bu eğitimin mentorluk şeklinde olması gerektiğini düşünüyorum. Yani, kişilere Grameen Bank'ın yaptığı gibi, iki gün, üç gün ya da bir hafta finansal okuryazarlık veya muhasebe eğitimi vermekten ziyade, karşılaştıkları problemleri çözmelerine yardımcı olacak, birebir muhatap olunan bir mentorluk sağlanmalı. Örneğin, Gram Bank'ın verdiği miktarlar bugün 5 bin lirayla başlıyor. Zannedersem 5 bin lira vererek başlıyorlar ve sonra bu miktarı artırıyorlar. Ancak 5 bin lirayla Türkiye'de bugün bir iş yapmanız çok kolay değil. Bu yüzden, verilen miktarların düşük olması, mikro finansın yoksulluk üzerindeki etkisini sınırlı kılıyor. Ama miktar büyüyüp bu ciddi bir eğitimle desteklendiğinde, kişiyi yoksulluk sınırının dışına çıkarabilirsiniz. Bu anlamda, sosyal yardıma nazaran mikro finansın potansiyeli daha yüksek.''*

Katılımcı 3'ün değerlendirmesine göre mikro finansta verilen kredilerin miktarların küçük olması, mikro finansın etkisinin sınırlı kalmasına yol açıyor. Verilen kredi miktarlarının genelde düşük olması, büyük başarılar elde etmeyi zorlaştırıyor. İstisnai durumlarda, küçük miktarlarla büyük başarılar elde edilebiliyor, ancak bu genel bir sonuç değil. Küçük miktarlarla büyük kazanç elde etmek her zaman mümkün olmuyor, çünkü sermaye ne kadar küçükse, getiri de o ölçüde sınırlı oluyor. Mikro finansın etkinliği bu nedenle düşük kalabiliyor. Bu da yoksullukla mücadelede mikro finansın ne kadar etkili olabileceği sorusunu gündeme getiriyor. Verilen küçük miktarlarla büyük projeler yapmak zor olduğu için, mikro finansın yoksulluğu tamamen ortadan kaldırması beklenemez. Kredi miktarları artırmanın mikro finansı daha etkili kılacağı vurgulanıyor. Ancak bu sadece daha fazla para vermekle sınırlı kalmamalı. Aynı zamanda, borç alan kişilerin bu parayı nasıl yöneteceğini bilmeleri için eğitim desteği de sağlanmalı. Bu destek, yalnızca kısa süreli bir eğitimle sınırlı kalmamalı; sürekli bir mentorluk hizmeti sunulmalı. Yani, kişiler karşılaştıkları sorunlarda danışabilecekleri ve yönlendirme alabilecekleri bir destek mekanizmasına sahip olmalı.

Katılımcı 4 *'' Doğru uygulanırsa İslami mikro finans, yoksullukla mücadelede büyük etki oluşturabilir. Sorunu ortadan kaldırma yönünde önemli çıktılar sağlayabilir.''*

Katılımcı 4, İslami mikro finansı tercih eden bir sivil toplum kuruluşunda yönetici olması sebebiyle, bu finansman modelinin geleneksel finans sistemlerinden farklı olarak faizsiz, adalet ve paylaşım temeline dayanan bir yapı sunduğunu ifade etmektedir. Ona göre, İslami mikro finans, yoksul bireylerin veya küçük ölçekli girişimcilerin faiz yükü olmaksızın sermaye bulmalarını sağlar. Bu sistemin en büyük avantajı, bireylerin borç yüküne girmeden kendi işlerini kurma veya mevcut işlerini büyütme fırsatı elde etmeleridir. İslami mikro finans, yoksul bireylere doğrudan yardım sağlamaktan ziyade, onları ekonomik bağımsızlık yolunda destekler. Bu, insani açıdan çok önemli bir adımdır, çünkü yardıma muhtaç birini sürekli bağımlı kılmak yerine, kendi geçimini sağlamasına yardımcı olmak, kişinin özsaygısını ve onurunu güçlendirir. Bu durum, bireylerin sadece kendilerine değil, topluma da daha fazla katkıda bulunmalarını sağlar.

Katılımcı 4, İslami mikro finansın etkili olabilmesi için doğru şekilde uygulanmasının şart olduğunu vurgulamaktadır. Bu çok önemli bir noktadır, çünkü her sistem gibi İslami mikro finans da ancak ilkelerine uygun şekilde işletildiğinde başarılı olabilir. İyi yönetilmediği ya da denetimsizlik olduğu takdirde, verilen fonlar ya etkisiz kalır ya da yoksulluğun temel sebeplerine ulaşamaz. Bu bağlamda, mikro finans projelerinin uzun vadeli sonuçları izlenmeli ve bireylerin aldığı kredileri nasıl kullandıkları, bu kredilerle sürdürülebilir işler kurup kurmadıkları denetlenmelidir.

Katılımcı 6 *''Açıkçası, edindiğim bilgilere dayanarak şunu söyleyebilirim ki mikro finans, İslami kurallar çerçevesinde uygulanabilir bir modeldir. Biz Ahilik teşkilatından gelen bir milletiz; bu da kişilerin ihtiyaçlarına ve mizacına göre şekillenen bir sistem olarak varlık göstermiştir. Tabii ki faiz, İslam'da menedilen bir uygulamadır. Günümüzde kooperatifler ve katılım bankaları gibi yapılar, faizsiz bankacılık ilkesine dayanarak bu boşluğu doldurmaya çalışıyorlar. Bu çalışmaların daha da genişletilmesi gerektiğini düşünüyorum. Özellikle katılım bankacılığı gibi İslami prensiplere uygun yollar izlenerek, bu alanda büyük bir gelişme sağlanabilir. Türkiye'de şu an karz-ı hasen vakfı ve Grameen tarzı mikro finans kuruluşları bulunuyor. Bu tür projeler hem İslami hem de insani açıdan çok önemli. Günümüzde yüksek faiz oranları nedeniyle, bırakın yatırım yapmayı, insanlar mevcut borçlarını bile zor ödeyebiliyorlar. Bu yüzden, mikro finans gibi faizsiz yöntemlerin yaygınlaşması, ekonomik dengeyi sağlamak adına son derece kıymetli olur. Ayrıca, mikro finansın sadece ekonomik kalkınma değil, toplumsal gelişime de katkı sağlayabileceğini düşünüyorum. Evlilikten eğitime, sosyal projelere kadar geniş bir yelpazede faydalı olabilir. Türkiye'deki STK'lar, özellikle uluslararası öğrencilerin Türkiye'de eğitim almasına destek sağlıyor ve bu öğrenciler, mezun olduktan sonra ülkelerine dönüp önemli konumlara gelebiliyorlar. Bu da ülkemiz ve İslam ümmeti için büyük bir avantaj. Yurt dışına gittiğimizde bu öğrencilerle kurduğumuz bağlantılar, o ülkelerde kendi evimizdeymiş gibi rahat hareket etmemizi sağlıyor. Bu tür projelerin ve kurumların çoğalmasını kesinlikle destekliyoruz, elimizden gelen gayreti göstermeye devam edeceğiz. Allah, bu yolda emek verenlerden razı olsun.''*

Katılımcı 6'nın bu ifadeleri, mikro finansın İslami prensipler çerçevesinde uygulanabilir bir model olduğunu vurguluyor. Özellikle Ahilik teşkilatından gelen bir geçmişe dayanarak, mikro finansın kişilerin ihtiyaçlarına göre şekillenmesi gerektiğine işaret ediyor. Faizin İslam'da men edildiği ve katılım bankacılığı ile kooperatiflerin bu boşluğu doldurduğu düşüncesiyle, bu tür faizsiz uygulamaların yaygınlaştırılması gerektiğini belirtiyor. Ayrıca, mikro finansın yalnızca ekonomik kalkınma için değil, sosyal gelişim açısından da büyük bir potansiyele sahip olduğunu savunuyor. Evlilik, eğitim ve sosyal projeler gibi çeşitli alanlarda mikro finansın fayda sağlayabileceğini öne sürüyor. Özellikle Türkiye'deki STK'ların uluslararası öğrencilere sağladığı desteklerin, bu öğrencilerin mezun olduktan sonra ülkelerine dönerek önemli konumlara gelmeleri açısından büyük bir avantaj olduğunu belirtiyor. Bu tür projelerin artması gerektiğini vurgulayan Katılımcı 6, mikro finansın genişletilmesinin İslam ümmeti için de büyük bir kazanç olacağını ifade ediyor.

Katılımcı 9, '' Sosyal yardım türleri var ve bu yardımlar dezavantajlı grupları her geçen gün tembelleştiriyor, bağımlı hale getiriyor, hatta psikolojilerini bozuyor. Ancak, burada İslami değerler üzerinden zekât, sadaka, bağış kültürünü insan odaklı ve birebir hale dönüştürebilirsek, bu durum farklı olabilir. Birebir markaj; yani bir Müslüman'ın bir yıl içinde, Ramazan'dan bir sonraki Ramazan'a kadar "Ben kaç insana dokundum?" sorusuna vereceği cevabın her yıl artması gerekiyor. İşte o zaman toplumsal anlamda bir yoksullukla mücadeleden bahsedebiliriz. Ama siz her yerde bina yapıp, kaymakamlık açarak "Gel kardeşim, ihtiyaç sahibi olan gelsin, evrakını getirsin, kanıtlasın. Ben de inceleyip evine bakacağım" dediğinizde, Esenler'de ihtiyaç sahibi bir kadının evine gittiğinizde şunu görürsünüz: Kadın kocasından ayrılmış gibi gözüküyor, ama aslında kocası aynı apartmanın en üst katında oturuyor. Alt kat ise kocasının kardeşine ait. Eve girdiğinizde, engelli bir çocuk var ve o çocuk evin en berbat odasına yatırılmış durumda. Ne oluyor? Karı koca sadece yardım alabilmek için resmen ayrılıyorlar, ama aynı apartmanda yaşıyorlar. Bunu sosyal çalışmanın özverisiyle tespit ediyorsunuz. Ama bu tespiti yapmak için ne kadar zaman ve emek harcıyorsunuz? Bir sürü zaman ve çaba gerekiyor. Halbuki insanların birbirini çok iyi tanıdığı bir sosyal çalışma ortamında, komşular birbirine yardım eder, gerçekten ihtiyaç sahibi olanı bulur ve yardım eder. O zaman bu kişinin gidip devletten yardım istemesine gerek kalmaz. Gerçekten çözümsüz hastalıklarda, tedavisi olmayan sağlık sorunlarında kamu kurumlarına yönelmek mantıklı. Ama parasal yardımlar ve yardım ilişkilerinde böyle bir yönelme olmamalı diye düşünüyorum. Bu tür yardım ilişkilerinin toplum içinde çözülmesi lazım.''

Katılımcı 9, sosyal yardımların uzun vadede yoksulluğu artırabileceği ve bireyleri bağımlı hale getirebileceği görüşünde birleşiyorlar. Bunun yerine, İslami değerler çerçevesinde birebir ve kişisel yardımlaşmanın önemini vurguluyorlar. Zekât, sadaka ve bağış gibi uygulamaların, toplumsal dayanışmayı güçlendirerek yoksulluğun azaltılmasına daha etkili bir çözüm olabileceğini düşünüyorlar. Mevcut sosyal yardım sisteminin bürokratik engellerle dolu olduğu ve yanlış teşvikler nedeniyle suistimal edildiği belirtiliyor. Bu nedenle, daha kişisel ve sürdürülebilir yardımlaşma modellerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanıyor.

Katılımcı 5, ‘’ *Yoksullukla mücadelede eğer uygulanabilir ise çok büyük faydası var. Sosyal yardım yapısının güçlendirmesi açısından da çok büyük faydası olur.’’*

Katılımcı 5, İslami mikro finans hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmamasına rağmen, kendi STK'sının Afrika'da tarım ve hayvancılık alanında yaptığı çalışmalardan yola çıkarak, bu sistemin başarılı olabileceğini vurgulamaktadır. Katılımcı 5’in bu konuda yetersizliği, Türkiye'deki STK'ların en büyük sorunlarından birinin, dünyada uygulanan farklı sosyal yardım modellerini bilmediklerini gösteriyor. Özellikle yönetici konumundaki kişilerin çoğunlukla alaylı dediğimiz, akademik ve profesyonel bir arka planlarının olmaması da sosyal yardımlar konusunda yaşanan bu sorunu derinleştirmektedir.

Katılımcı 7, *‘’ülkede eğer sosyal, siyasi, iktisadi ve hukuki süreçlerde İslami bir model oluşmuşsa, o zaman zaten yoksullukla mücadele çok daha sağlıklı yapılabilir. Ama şu anki Türkiye'yi veya şu anki İslam coğrafyasını düşündüğümüzde, kendilerine kapitalist liberal modeli iktisadi model olarak almış bir ülkede, ne kadar sosyal yardım kurumu kurarsanız kurun, ne kadar sivil toplum hareketi oluşturursanız oluşturun, bu süreç döner dolaşır yine servet sahiplerine hizmet eder. O yüzden özü itibarıyla mikro problemlerin de eninde sonunda varacağı nokta genel modelin İslami olmasıdır. Yani bir ülkede hukuk sistemi gayri İslami ise, ekonomik sistem gayri İslami ise, sosyal hayat, hukuki kurallar, siyaset gayri İslami ise, siz oraya zekâtla, sadaka ile İslam'ın istediği amacı sağlayamazsınız. Bütün bu yardımlar özü itibariyle yine sisteme destekte dönüşür."*

Katılımcı 8, ‘’ *Türkiye'de yoksulluk varsa, mikro finansa ihtiyaç var demektir. Mikro finansın ne kadar etkili olduğu, özellikle Endonezya ve Pakistan gibi ülkelerdeki uygulamalar incelenerek daha iyi anlaşılabilir. Bazı teoriler pratikte her zaman işe yaramayabilir. Örneğin, zekât sisteminin yoksulluğu tamamen ortadan kaldıracağı düşüncesi, tarihsel olarak her zaman doğru çıkmamıştır. Mikro finans da iyi bir sistem olsa da etkinliğini ölçmek ve geliştirmek için düzenli takipler yapılması gerekir. İKSAR mikro finans uygulması örneğinde olduğu gibi, kredi alan kişilerin birebir takip edilmesi, mikro finansın başarıya ulaşması için önemlidir. Bu sayede, sistemin eksiklikleri görülebilir ve gerekli düzenlemeler yapılabilir. Eğer mikro finans sistemleri düzenli olarak takip edilirse, yoksulluğu azaltmada önemli bir rol oynayabilirler.’’*

Katılımcı 8 mikro finansın etkili bir sistem olduğunu kabul etse de başarısının düzenli takip ve kontrol gerektirdiğini vurguluyor. Sakarya’da İKSAR örneğinde olduğu gibi birebir kredi takip sistemiyle başarıya ulaştığını örnek vererek, mikro finansın da kredi alan kişilerin durumlarının yakından izlenmesiyle daha başarılı olacağını belirtiyor. Bu tür takip ve kontrol mekanizmaları sayesinde mikro finans sisteminin eksikliklerinin görülebileceğini ve gerekli düzenlemelerin yapılabileceğini düşünüyor.

Katılımcı 11, "*Evet. Yani temel manada mevcut soruna iyi bir cevap olabileceğini düşünüyor. Şimdi Türkiye üzerinden bahsedelim. Şimdi köyden kente ciddi bir göç oluştu, oluşmaya devam ediyor. Şehrin, kentin kendi ihtiyaçları var. Kendi meslek tanımları var, kendi nitelik beklentisi var. Bu nitelikleri karşılamayan insanların vasıfsız, ya da vasıflı iş gücü bu insanlar çok ciddi manada yoksulluk yaşadığını görebiliyoruz. Belli bir eğitimi, belli bir kabiliyetler oluşmadığı*

zaman bu insanlar atıl duruma düşüyorlar ve ciddi manada yoksulluk yaşadıkları, siz onlara sağladığınız iş imkanlarıyla, finansman desteklerle burada çok ciddi manada bir topluma kazandırma, ekonomiye kazandırma gerçekleştirebiliyorsunuz. Bunun sadece hani Asya'da görüştüğüm dernekte yaptığım gözlemde iyi kurgulanmış ülkenin pratiği bu noktada fazla olduğunu gördüm. Türkiye açısından bu pratik çok fazla değil. Dediğim gibi bu biraz zahmet ve planlama isteyen bir mesele. Şu an Türkiye'nin sivil toplumu pratikte değil maalesef. Türkiye sivil toplumu. Buna bütçe ve zihin ayırması gerekiyor. Evet, biz zihin ve bütçe ayırarak buna bir tecrübe biriktirmesi gerekiyor. Bu tecrübe Türkiye'de karşılanabilir. Bu Türkiye'de birikecek tecrübe. Sivil toplumun ruhsal anlamda yaptığı yardımlarla şekilleneceğini düşünüyorum. Ben daha çok böyle yap git şeklinde olmaz da Türkiye'de bu tecrübe birikir ise daha çok kalıcı çözümlere döner. Yani biraz Türkiye'de. Yurt dışı yardım politikası Türk toplumunun ahlakından etkilenmiştir. Yani bizim Türk toplumundaki ahlaki temelde ne bir ihtiyaç olur? Örneğin cebine bir harçlık bulursun konusunda bir sıkıntı olur. Yardım yaparken kal, kal, anlık çözümler. Bu da sivil toplumda yansıyor. Ama Türkiye'de böyle bir mikro finansman açısından da bu kurumsal anlamda bir teşvik ve sistem gelişebilir. Bunun yurt dışı çalışmalarına da ciddi etki edeceğini düşünüyorum."

Katılımcı 11, Türkiye'deki yoksulluk ve iş gücü sorunlarına dikkat çekerek, özellikle köyden kente göç eden insanların şehirdeki meslek tanımları ve nitelik beklentilerini karşılayamadıklarında yoksulluk yaşadıklarını vurguluyor. Bu bireylerin yeterli eğitime ya da yeteneklere sahip olmadıklarında, âtıl duruma düşerek işsiz kaldıklarını ve bu durumun ciddi bir yoksulluğa yol açtığını belirtiyor. Bu bağlamda, katılımcı 11, bu insanlara iş imkânları ve finansman destekleri sağlanarak onların topluma ve ekonomiye kazandırılabileceğini düşünüyor. Özellikle yurt dışı deneyimlerinden bahsederken, Asya'da gördüğü iyi kurgulanmış yardım ve kalkınma projelerinden söz ediyor. Türkiye'de ise bu tür pratiklerin yeterince gelişmediğini, bunun planlama ve zahmet gerektiren bir süreç olduğunu ifade ediyor. Türkiye'deki sivil toplumun bu alana daha fazla bütçe ve zihinsel kaynak ayırması gerektiğini vurguluyor. Sivil toplumun, sadece anlık çözümlerle değil, daha kalıcı ve uzun vadeli stratejilerle tecrübe biriktirmesi gerektiğini savunuyor. Katılımcı, Türk toplumundaki yardım kültürünün, çoğunlukla anlık çözümler üretmeye yönelik olduğunu ifade ediyor. Yani, bir kişiye anında yardım etmek, cebine harçlık koymak gibi davranışlar toplumda yaygın. Ancak bunun uzun vadeli, sistematik ve sürdürülebilir kalkınma açısından yeterli olmadığını dile getiriyor. Mikro finansman gibi kurumsal anlamda teşvik edilen sistemlerin gelişmesi gerektiğine dikkat çekiyor ve bu tür sistemlerin yurt dışı yardım çalışmalarına da olumlu etkileri olacağını belirtiyor.

Sosyal yardımlar ve mikro finans uygulamaları üzerine görüş bildiren 14 katılımcı, bu iki mekanizmanın yoksullukla mücadeledeki rolü hakkında çeşitli bakış açıları sunmuştur. Katılımcılar arasında sosyal yardımların kısa vadede fayda sağladığı konusunda genel bir uzlaşma bulunmakla birlikte, yardımların sürdürülebilirlik ve bağımsızlık sağlamadığı noktasında farklı görüşler öne çıkmıştır. Katılımcı 1, sosyal yardımların toplumdaki yoksul kesimlerin kısa vadeli ihtiyaçlarını karşılamak için kritik olduğunu, ancak bu yardımların insanları uzun vadede bağımsız bir yaşama hazırlamakta yetersiz kaldığını savunmuştur. Yardımların, yoksulluğu sadece

hafifletmekle sınırlı kalmaması gerektiğini ve kalıcı çözümlerle desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ona göre, sosyal yardımların etkin bir şekilde hedeflenmesi, yoksulluğu ortadan kaldırmanın ilk adımıdır. Buna karşılık Katılımcı 5, sosyal yardımların toplumsal refahı artırmada oldukça önemli olduğunu, ancak yardımların stratejik bir şekilde verilmemesi durumunda, yoksul bireylerde bağımlılık yaratabileceğini vurgulamıştır. Yardımların, sürekli olarak aynı kişilere verildiği takdirde, kişilerin kendilerini geliştirme motivasyonlarını kaybettiklerini ve bu durumun sosyal yardım sistemini sürdürülemez hale getirdiğini ifade etmiştir. Katılımcı 11 ise, sosyal yardımların bireylerde tembelliğe neden olabileceği uyarısında bulunmuştur. Ona göre, yardımlar kısa vadede hayat kurtarıcı olabilir, ancak bu yardımların uzun vadede bireylerin üretkenliğini artıracak politikalarla desteklenmesi gerekir. Yardımların bireyleri ekonomik bağımsızlığa yönlendirmediği takdirde, toplumsal bir çözüm olmaktan çıkıp yeni sorunlar yaratabileceğini savunmuştur.

Sosyal yardımların bağımlılık yarattığına dair endişe, katılımcılar arasında ortak bir noktadır. Katılımcı 8, sürekli yardım alan kişilerin kendi geçimlerini sağlamak için yeterince çaba göstermemeye başladığını belirtmiştir. Ona göre, yardımların sürekliliği, bireylerde tembellik ve yardıma bağımlı olma gibi olumsuz etkiler yaratabilir. Benzer bir şekilde, Katılımcı 10 da sosyal yardımların, ihtiyaç sahiplerine süreklilik arz eden bir destek sağladığında, bu kişilerin kendi ekonomik faaliyetlerini oluşturma konusunda isteksiz hale gelebildiklerini belirtmiştir. Yardımların kısa vadeli rahatlama sağladığını, ancak bu kişileri ekonomik bağımsızlığa yönlendirecek destekleyici mekanizmaların eksik olduğunu ifade etmiştir. Ancak Katılımcı 3, bu görüşün aksine, sosyal yardımların temel ihtiyaçları karşılamak için vazgeçilmez olduğunu ve bireylerin yardımlar sayesinde daha güvenli bir yaşam alanı bulduklarını savunmuştur. Ona göre, yardımların bağımlılık yarattığı eleştirisi, kişilerin temel yaşam koşullarına dair eksiklikleri görmezden gelmeye yol açabilir.

Mikro finans konusunda ise daha iyimser bir tablo çizilmektedir. Katılımcı 12, mikro finansın bireylere kendi işlerini kurma ve ekonomik bağımsızlık sağlama fırsatı sunduğunu belirtmiştir. Özellikle küçük krediler ve faizsiz finansman yöntemleriyle, yoksul bireylerin iş kurma ve kendi gelirlerini elde etme şansı bulduğunu savunmuştur. Ona göre, sosyal yardımların yerine bu tür kalkınma odaklı finansman modelleri, yoksulluğu daha kalıcı bir şekilde azaltabilir. Fakat Katılımcı 9, mikro finansın etkili olabilmesi için sadece finansal destek sağlanmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda bu kişilere iş planlama, pazarlama ve finansal yönetim gibi alanlarda eğitim verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ona göre, mikro finansın sürdürülebilir olabilmesi için, destek alan bireylerin eğitim ve danışmanlık gibi hizmetlerle de güçlendirilmesi şarttır.Diğer yandan Katılımcı 7, mikro finansın başarılı olabilmesi için topluluk yapısının ve kültürel etmenlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmuştur. Ona göre, mikro finans her toplumda aynı başarıyı gösteremeyebilir; bu nedenle, uygulamaların yerel ihtiyaçlara göre uyarlanması elzemdir.

Sosyal yardımların sürdürülebilirliği konusu, katılımcılar arasında en çok tartışılan konulardan biridir. Katılımcı 4, yardımların sürdürülebilir hale gelmesi için kamu ve

sivil toplum kuruluşları arasında daha güçlü bir iş birliği gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre, yardımların daha etkili olması için sistemli ve organize bir dağıtım mekanizmasının kurulması şarttır. Bu görüşü destekleyen Katılımcı 14, sosyal yardımların geçici çözümler sunduğunu, ancak uzun vadede yoksulluğu ortadan kaldırmada etkili olmadığını savunmuştur. Yardımların, insanların bağımsız bir gelir elde etmelerini sağlayacak yapısal reformlarla desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir .

Genel Değerlendirme, 14 katılımcının görüşleri, sosyal yardımların yoksullukla mücadelede kısa vadede önemli bir rol oynadığını, ancak uzun vadede yetersiz kaldığını göstermektedir. Yardımların kişileri bağımsızlığa yönlendirecek stratejilerle desteklenmesi gerektiği konusunda genel bir fikir birliği vardır. Mikro finans ise daha sürdürülebilir bir model olarak öne çıkmakta; ancak bu modelin başarılı olabilmesi için eğitim, danışmanlık ve yerel koşullara uygun stratejilerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yardım politikalarının başarıya ulaşabilmesi için, bireylerin ekonomik bağımsızlıklarına odaklanılması gerektiği, ortak bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

3.3.4. Mikro Finans Uygulamalarında Yönetim & Denetim ve Meslek Edindirme Kurumları ile Ortak Çalışmalara Dair Sorular ve Tespitler

İslami mikro finans uygulamaları, yönetim ve denetim süreçlerinde birçok zorluk ve fırsat içermektedir. Bu bölümde, mikro finans uygulamalarının nasıl yönetilmesi gerektiği, meslek edindirme kurumları ile iş birliğinin önemi ve bu süreçlerin daha etkin hale getirilmesine dair sorular ve tespitler ele alınmaktadır. Katılımcılar, özellikle mikro finansın yasal altyapısı, denetim süreçleri ve meslek edindirme kurumlarıyla ortak projelerin, yoksullukla mücadelede nasıl daha etkili kullanılabileceğine dair farklı bakış açıları sunmaktadır. Ayrıca bu bölümde, mikro finans uygulamalarının nasıl yönetilmesi gerektiği ve meslek edindirme kurumlarıyla ortak çalışmalara dair katılımcıların görüşleri analiz edilmiştir. Farklı katılımcıların fikirleri, mikro finansın uygulanmasında karşılaşılan zorluklar, yönetim ve denetim süreçlerinin iyileştirilmesi ve meslek edindirme kurumlarının etkinliği üzerine odaklanmıştır.

3.3.4.1. Meslek edindirme kurumları Türkiye'de ne kadar başarılı?

Katılımcı 2, ‘’*Meslek edindirme kursları, mikro finans ile doğrudan ilişkilendirilebilecek önemli kuruluşlardır. Ancak, bu kursların ne kadar etkili olduğu hakkında kesin bir değerlendirme yapmak zor olabilir. Örneğin, Sakarya'daki meslek edindirme kurslarını gözlemledik ve mikro finansın tamamlayıcı bir unsur olduğunu gördük. Bu kurslar, insanların meslek edinerek gelir elde edebilmeleri için çok önemlidir, çünkü insanlar meslek sahibi olduklarında bu mesleği gelir getirici bir faaliyete dönüştürmek için finansmana ihtiyaç*

duyarlar. Mikro finans bu noktada devreye girer ve gerekli sermayeyi sağlar. Bu iki unsur, birbirini tamamlayıcıdır. Meslek edindirme kursları başarılı olduğunda, kişilerin mikro finans yoluyla daha başarılı işlere imza atma ihtimalleri artar. Mikro finans kuruluşlarının da sadece finansal destek değil, aynı zamanda danışmanlık ve rehberlik desteği sağlaması gerektiğini düşünüyorum. Yani bu kurslar, mikro finansın başarıya ulaşmasında çok önemli bir role sahiptir.''

Katılımcı 2, meslek edindirme kurslarının Türkiye'deki iş dünyası ve ekonomik gelişim için önemli bir yere sahip olduğunu vurguluyor. Katılımcı, meslek edindirme kursları ile mikro finans arasındaki ilişkiye dikkat çekiyor ve bu iki unsurun birbirini nasıl tamamladığını açıklıyor. Aslında bu kurslar, insanların yeni beceriler edinmesini sağlıyor ve onları iş gücüne hazırlıyor. Ancak sadece beceri kazanmak yeterli değil; bu becerileri gerçek bir gelir kaynağına dönüştürebilmek için sermayeye ihtiyaç var. İşte bu noktada mikro finans devreye giriyor. Kursiyerler öğrendikleri becerileri kullanarak iş kurabilir veya kendi işlerini büyütebilirler, ancak bunun için başlangıç sermayesi gereklidir. Mikro finans, küçük ölçekli kredilerle bu sermayeyi sağlar. Ayrıca katılımcı, mikro finansın sadece para sağlamaktan ibaret olmadığını da vurguluyor. Bunun yanında rehberlik ve danışmanlık da sunulmalı. Yani, sadece finansal kaynak sağlamak yetmez; iş kuracak kişilerin karşılaşacakları sorunlar ve yapacakları yatırımlar konusunda bilgilendirilmeleri gerekiyor. Bu, uzun vadeli başarı için kritik bir faktör. Meslek edindirme kursları başarılı olduğunda, mikro finansın sunduğu destek daha da etkili hale geliyor ve bu iki unsur birlikte çalışarak insanların yoksulluktan çıkmalarına yardımcı olabiliyor.

Katılımcı 3 *'' Meslek edindirme kurumları hakkında konuşacak olursak, Sakarya'da SAMEK, İstanbul'da ise İSMEK gibi kurumlar mevcut. Bu kurumlar güzel işler yapıyor, faydalı kurslar ve faaliyetler sunuyorlar. Biz de mesela, ilk kurulduğumuzda buradaki Büyükşehir Belediyesi'nin ressamlık ve el sanatları kurslarını ziyaret ettik. Dikiş, nakış gibi kurslar vardı. Oradaki emekçilerle sohbet ettik ve bilgisayara yönelik tanıtımlar yaptık. Kursiyerler, öğrendikleri el sanatlarını yapıp satıyorlar, dikiş nakış işleriyle uğraşıp gelir elde ediyorlar. İlk borç verdiklerimiz, yani karz-ı hasen kredilerimizi verdiğimiz kişiler de bu ev hanımlarından oldu. Verdikleri borçları da düzenli bir şekilde geri ödediler. Bu alanda ciddi bir potansiyel var, özellikle doğru kullanıldığında. Ancak burada asıl iş, meslek edindirme kurslarının yöneticilerine düşüyor. Yöneticiler ne kadar aktif olursa, meslek edindirme programları da o kadar başarılı oluyor. Belki bizim gibi İslami mikro finans kuruluşlarıyla bu kursların entegre edilmesi ve beraber çalışabilecek platformların hazırlanması faydalı olabilir. Böylece iş birliği artar.Meslek edindirme kurslarında kişiler belirli becerileri öğreniyor, ancak bu becerilerin ticari bir faaliyete dönüşmesi tamamen kişisel çabaya bırakılmış durumda. Eğitimden sonraki aşamada, kişilerin öğrendiklerini para kazandıran bir işe dönüştürmeleri için daha fazla destek sağlanması gerekiyor. Bu konuda bir eksiklik var. Meslek edindirme kursları, bu kişilere iş kurma ve ticari faaliyetlerle ilgili ek eğitimler sunmalı. Örneğin, kursiyerler mezun olduktan sonra, bir işletme kurduklarında karşılaşacakları maliyetler, aylık giderler veya basit usulde vergi sistemi gibi konularda eğitim verilmelidir. Temel finansal okuryazarlık eğitimi de eklenebilir. Ayrıca, mikro finans kuruluşlarının bu kurumlarla daha yakın çalışarak programları birbirine entegre etmesi yararlı olacaktır. Yani kursu bitiren kişi, mikro finans*

kuruluşu tarafından desteklenirse, bu kişi piyasada daha kolay faaliyet göstermeye başlar. Bu tür iş birlikleri geliştirilebilir ve faydalı olabilir.''

Katılımcı 3, Sakarya'da SAMEK ve İstanbul'da İSMEK gibi kurumların faydalı işler yaptığı vurguluyor. Kursiyerlerin dikiş-nakış gibi el sanatları öğrenip bu becerileri gelir elde etmek için kullandıkları belirtiliyor. Ancak, meslek edindirme kurslarının sınırlı kaldığı nokta, bu becerilerin ticari bir faaliyete dönüştürülmesi. Kursiyerler, iş kurma veya gelir elde etme noktasında yalnız bırakılıyorlar, bu da başarının kişisel çabaya bağlı olmasına neden oluyor. Bu kurslar, kursiyerlerin belirli becerileri öğrenmesini sağlasa da eğitim sonrası süreçte onlara iş dünyasında nasıl başarılı olacaklarına dair yeterli destek sunmuyor. Örneğin, işletme maliyetleri, giderler veya vergi sistemi gibi konularda ek eğitimler verilmediği için kursiyerler iş kurma aşamasında zorlanabiliyor. Ayrıca, temel finansal okuryazarlık eğitimi eksikliği de bu süreci daha da zorlaştırıyor. Mikro finans kuruluşları ile meslek edindirme kurslarının bir araya gelerek ortak çalışmalar yapması öneriliyor. Bu, kursu tamamlayan kişilere sadece beceri kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda finansal destek ve rehberlik sunarak iş dünyasına atılmalarını kolaylaştırabilir. Kursiyerlerin mezun olduktan sonra mikro finans yardımı alması, onlara iş kurarken maddi destek sağlamakla birlikte, aynı zamanda mentorluk yaparak karşılaşabilecekleri sorunları aşmalarına yardımcı olabilir. Meslek edindirme kurslarının daha başarılı olabilmesi için yalnızca beceri öğretmek yetmez; kursiyerlerin öğrendiklerini ticari faaliyetlere dönüştürebilmeleri için finansal destek, eğitim ve rehberlik de sunulmalıdır. Mikro finansın bu süreçte devreye girmesi, kursiyerlerin iş dünyasına daha sağlam adımlarla girmesine yardımcı olabilir. Bu iş birliği, hem meslek edindirme kurslarının etkinliğini artırır hem de kursiyerlerin hayatlarında kalıcı bir değişim yaratma potansiyelini artırır.

Katılımcı 4, *'' Meslek edindirme kurumları Türkiye'de oransal olarak çok başarılı diyebilirim. Meslek edindirme ile ilgili ülkemizde birçok alan var. Bu alanlar halk eğitimler, meslek liseleri, sivil toplum kuruluşları ve belediyeler tarafından sağlanıyor. Aslında bu konuda imkanlar mevcut. Fakat katılımcının doğru yönlendirilmesi ve sonrasında desteklenmesi başarıyı artırır. Örneğin, arıcılık eğitimi aldığınızı düşünelim, çiftçi olarak kırsalda yaşıyorsunuz ve arıcılık yapmak istiyorsunuz. Halk eğitim aracılığıyla bu eğitimi aldınız. Fakat arı alacak paranız yoksa, aldığınız eğitimin çıktısı olmaz. Bu durumda arı ve gerekli malzemeleri sağlamak ve desteklemek gerekir. Ayrıca, üretim sonrası ürünlerin satışı konusunda da destek sağlanmalıdır. Toplumda yaygın bir deyim vardır: "Balık verme, balık tutmayı öğret." Ancak bu tek başına yetmez. İlk olarak balık vermeniz gerekir, böylece kişi hayatta kalır. Sonrasında balık tutmayı öğretmeli, ardından bu işi yapacak malzemeyi sağlamalı ve tuttuğu balığı nasıl satacağını öğretmelisiniz. Bu aşamalar tamamlanmadığında, birçok proje başarısız olur.''*

Katılımcı 4, Halk eğitim merkezleri, meslek liseleri, sivil toplum kuruluşları ve belediyeler gibi çeşitli kuruluşlar bu alanda aktif rol oynadığını ifade etmektedir. Bu, ülke genelinde meslek edindirme konusunda bir altyapının mevcut olduğunu gösteriyor. Ancak bu imkanların etkin bir şekilde kullanılması, başarıyı doğrudan etkileyen bir faktör olarak öne çıkıyor. Katılımcı 4'ün altını çizdiği önemli bir nokta,

katılımcıların doğru şekilde yönlendirilmesi ve sonrasında da desteklenmesi gerektiğidir. Meslek edindirme kursları tek başına yeterli olmayabilir. Bu, meslek edindirme faaliyetlerinin sadece eğitimle sınırlı kalmaması gerektiğini, aynı zamanda katılımcıların iş kurma ve sürdürme süreçlerinde de desteklenmelerinin zorunlu olduğunu gösteriyor. Eğitimin yanı sıra, üretim sonrası aşamalar da başarıyı belirleyen faktörlerden biridir. Katılımcı 4'ün, arıcılık örneğinde olduğu gibi, eğitimi tamamlayan bireylerin üretim sonrası ürünlerini pazarlama konusunda da desteklenmesi gerektiğini vurguluyor. Ürünlerin rekabetçi bir şekilde pazarlanamaması, elde edilen bilgi ve becerilerin ekonomik bir değere dönüşmesini engelleyebilir. Bu yüzden, meslek edindirme projelerinin sadece eğitim aşamasıyla kalmayıp, ürünlerin pazarlanmasına yönelik adımların da dahil edilmesi gerektiği belirtiliyor. "Balık verme, balık tutmayı öğret" metaforu üzerinden yapılan açıklama, eğitim ve yardımların dengeli bir şekilde sunulmasının önemini vurguluyor. Yoksulluk veya işsizlikle mücadelede hem kısa vadeli ihtiyaçları karşılamak (örneğin, acil sermaye desteği) hem de uzun vadeli çözümler sunmak (örneğin, meslek edindirme ve pazarlama eğitimi) gereklidir. Bu aşamaların tam olarak uygulanmadığı projelerde başarı oranının düşük olabileceği belirtiliyor.

Türkiye'deki meslek edindirme kurumlarının başarılı olması, sadece geniş bir altyapıya sahip olmalarıyla sınırlı değil, aynı zamanda katılımcılara verilen eğitim sonrası sağlanan destekle de bağlantılıdır. Başarı, sadece mesleği öğretmekle kalmayıp, bireylerin bu mesleği sürdürebilmeleri ve ürünlerini pazarlayabilmeleri için gerekli olan kaynakların sağlanmasıyla mümkün hale gelir. Aksi takdirde, meslek edindirme projelerinin sürdürülebilirliği sağlanamaz ve projeler başarısız olabilir.

Katılımcı 6 *'' Biz Millî Eğitim Bakanlığı'yla, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri gibi birçok kurumla protokoller yapıyoruz ya da mevcut projeleri sürdürüyoruz. İnsana dokunan bütün çalışmalar kaliteli ve sürdürülebilir olduğu sürece başarılı olabilir. Tek seferlik çözümler yerine, uzun vadeli planlar ve seviye seviye ilerleyebilecek projeler geliştirilmeli. Ancak, tüketim çılgınlığı insanları sabırsız yapıyor; kısa sürede sonuç alamadıklarında işlerini bırakabiliyorlar. Burada kurumların yaptığı çalışmalarda en büyük eksiklik denetim ve koordinasyonda ortaya çıkıyor.Denetim, yapılan işin kalitesini, niteliğini ve niceliğini belirler. Her kurum aynı alanda eğitim verirse, bu alanda yetişen çok sayıda insan olur; ancak, farklı alanlara odaklanarak bir havuz oluşturulsa, daha çeşitli meslekler ortaya çıkarılabilir. Ahilik teşkilatında olduğu gibi, devletin ve sivil toplum kuruluşlarının iyi uygulamaları kategorize edip bir portal üzerinden yaygınlaştırması gerekir. Bizim toplum olarak bir şeyi yapmak yerine, başkasının başarıyla yaptığı bir şeyin arkasından gitme eğilimimiz var. Bir mahallede başka bir STK'nın faaliyet gösterdiği bir alan varsa, aynı alanda bir başka kuruluş açmak yerine o kuruma destek vermek daha etkili olur. Mevcut sisteme katkıda bulunmak, aynı altyapıyı yeniden oluşturma çabasından daha verimlidir. Kaynakları birleştirip etkili sonuçlar elde etmek, yoksullukla mücadelede en etkili yöntemdir. Sosyal yardım, bireyin ayağa kalkmasına yardımcı olacak projelerle birleştirildiğinde başarıya ulaşır. Kurumumda herkesin farklı görevleri var; aynı şekilde devletin de sivil toplum kuruluşları arasında farklı görevler belirlemesi gerekir. Her mahallede faaliyet gösteren bir STK'nın yaptığı işe saygı gösterilmeli ve o çalışmayı desteklemek en verimli yaklaşım olacaktır.*

Katılımcı 6, meslek edindirme kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının önemini vurgulayarak, bu kurumların koordinasyon eksikliği yaşadığını belirtiyor. Projelerin sürdürülebilirliği, farklı kurumların bir platformda toplanması ve bilgi paylaşımı gibi konulara dikkat çekiyor. Ahilik teşkilatını örnek göstererek, mesleki dayanışmanın önemini vurguluyor. Katılımcı, sadece maddi destek değil, aynı zamanda eğitim, rehberlik ve psiko-sosyal destek gibi farklı boyutların da göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtiyor. Bu sayede bireylerin kendi kendine yetmelerini sağlamak ve yoksulluğu azaltmak mümkün olabileceğini ifade ediyor.

Katılımcı 9, "*Özellikle İsmek gibi yaygın eğitim kurumlarına değinmek istiyorum. Bu tür kurumların yerel düzeyde, hatta mahalle düzeyinde etkin olduğunu düşünüyorum. Siyasi partilerin teşkilatları, belediyelerin meclis üyeleri ve eğitim komisyonları gibi yapılarla birlikte, gençlik merkezleri, kadın merkezleri ve aile yaşam merkezleri gibi birimler de bu işin içinde olmalı. Bu merkezler, yaratıcı endüstriler ve pasif gelir üretme yöntemleriyle ilgili eğitimler, atölyeler ve koçluk hizmetleri sunarak insanları donatmalıdır. Bunu yaparken, kamunun merkezi kurumları sadece fon sağlamalı ve denetim yapmalıdır. Yerel yönetimler ise hem iç denetimi hem de uygulamayı gerçekleştirmelidir. Seçimle göreve geldikleri için, yerel yönetimler toplumun tüm kesimlerine eşit hizmet verme zorunluluğu duyar ve bütçeyi daha etkin kullanır. Ayrıca, halkla iletişim kurmaktan çekinmezler. Bu nedenle, ben belediyelerin bu konuda çok önemli bir rol oynadığına inanıyorum. Sivil toplum kuruluşları ise, AB projeleri veya iş insanlarından aldıkları fonlarla daha esnek hareket edebilirler. Ancak, kuruluş amaçlarına uygun olarak, sosyal inovasyon yöntemleriyle doğrudan insanlara fayda sağlayacak projeler geliştirmelidirler. Bu projelerin belediyeler tarafından desteklenmesi ve yaygınlaştırılması önemlidir.*"

Katılımcı 9, yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin ve sivil toplumun iş birliği içinde çalışmasının ne kadar önemli olduğunu vurguluyor. Özellikle eğitim ve meslek edinme programları, sosyal inovasyon projeleri ve belediyelerin katılımıyla hem ekonomik bağımsızlık sağlanabilir hem de toplumsal refah artırılabilir. Merkezi yönetimin daha çok fonlama ve denetimle ilgilenmesi, yerel yönetimlerin ise uygulayıcı olarak halkla birebir temas halinde olması, bu tür projelerin daha etkin ve yaygın bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunacağını ifade etmektedir.

Yerel Düzeyde Eğitim ve Destek: İsmek gibi yaygın eğitim kurumlarının yerel düzeyde, özellikle mahalle bazında etkin olduğuna dikkat çekiyor. Bu, eğitim ve beceri kazandırma süreçlerinde yerel yönetimlerin ve diğer ilgili kurumların katılımını artırarak, toplumun her kesimine ulaşma fırsatı sunuyor. Meslek edindirme kursları gibi programlar, özellikle gençlik merkezleri, kadın merkezleri ve aile yaşam merkezleri aracılığıyla insanlara doğrudan fayda sağlayabilir. Burada önemli olan, bu tür merkezlerin sadece teorik eğitim değil, aynı zamanda uygulamalı atölyeler ve yaratıcı endüstriler üzerine projeler sunmasıdır. Böylece, katılımcılar pasif gelir üretme yöntemleri gibi yeni fırsatlar öğrenebilir ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilirler.

Kamu ve Yerel Yönetimlerin Rolü: Merkezi hükümetin bu tür projelerde sadece fon sağlayıcı ve denetleyici rol oynaması gerektiğini, uygulama ve iç denetimin ise yerel

yönetimler tarafından yapılmasının daha uygun olduğunu vurguluyor. Yerel yönetimlerin, seçimle iş başına geldikleri için, halkla daha yakın temas halinde olduklarını ve toplumsal talepleri daha iyi anladıklarını belirtiyor. Bu, hizmetlerin eşit dağıtılmasını ve bütçenin etkin kullanılmasını sağlar. Belediyelerin bu alandaki rolü, sadece fonları yönlendirmek değil, aynı zamanda denetim ve uygulama süreçlerinde aktif bir şekilde yer almak olmalıdır.

Sivil Toplum Kuruluşlarının Katkısı: STK'ların bu süreçteki esnekliğini ve fon toplama yeteneklerini vurguluyor. AB projeleri veya iş insanlarından sağlanan fonlarla daha bağımsız hareket edebilme kapasiteleri, onların daha yenilikçi projeler geliştirmesine olanak tanır. Ancak burada önemli olan, STK'ların sosyal inovasyon yöntemlerine odaklanarak topluma doğrudan fayda sağlayacak projeler üretmeleridir. STK'ların esnek yapıları, yerel yönetimlerle iş birliği yaparak projelerini genişletmelerine ve daha fazla insana ulaşmalarına imkân tanır.

Belediyeler ve Sivil Toplum İş birliği: Yerel yönetimlerin STK'larla olan iş birliğini özellikle vurguluyor. Belediyelerin bu projeleri desteklemesi, yaygınlaştırması ve halkla iletişim kurması gerektiğini belirtiyor. STK'ların geliştirdiği sosyal inovasyon projeleri, belediyelerle yapılan bu iş birliği sayesinde daha geniş bir kitleye ulaşabilir ve toplumsal fayda artar.

Katılımcı 10, " *Türkiye'de meslek edindirme kursları faydalı olmasına rağmen, eksik bir yönü var. Kurslar çoğunlukla belirli alanlarda kısa süreli eğitimler sunuyor, ancak bu kursların insanları sürdürülebilir şekilde ayağa kaldırma potansiyeli sınırlı kalabiliyor. Kişilerin eksiklerinin tam olarak tespit edilip, uçtan uca bir çözümle iş gücüne katılması sağlanmalı. Başarı ancak bir kişinin tüm ihtiyaçları dikkate alındığında elde edilebilir.*"

Katılımcı 10'un vurguladığı temel nokta, meslek edindirme kurslarının yalnızca kısa süreli eğitimler sunmasının yeterli olmadığıdır. Bu kursların yoksullukla mücadelede daha etkili olabilmesi için, eksik olan yönlerin tespit edilmesi ve kişilere uçtan uca bir çözüm sunulması gerektiğini belirtmektedir. Bu kapsamda, STK'lar ile meslek edindirme kurumlarının daha iyi bir koordinasyon içinde çalışması, hem kişilerin ihtiyaçlarının doğru bir şekilde karşılanmasını sağlar hem de STK'ların kaynaklarını daha verimli kullanarak daha fazla kişiye ulaşmasına yardımcı olur. Böylece hem yoksulluğu azaltmak hem de toplumun iş gücüne katkıda bulunmak mümkündür.

Katılımcı 8, "*İŞKUR ve KOSGEB gibi kurumların sağladığı desteklerin amacı, istihdamı artırmak ve girişimciliği desteklemektir. Ancak bu desteklerin etkinliği konusunda ciddi soru işaretleri bulunmaktadır. Örneğin, İŞKUR'un işverenlere sağladığı destekler, işverenlerin çalışanları kısa süreliğine işe alarak bu desteklerden faydalanmasına ve ardından işten çıkarmasına neden olmaktadır. Bu durum hem işçilerin hem de devletin kaynaklarının verimsiz kullanılmasına yol açmaktadır. KOSGEB destekleri ise, başvuru süreçlerindeki bürokratik engeller ve yetersiz takip nedeniyle istenen sonuçları vermemektedir. Paraların önceden verilmesi ve faturaların sonradan kontrol edilmesi, bazı işletmelerin bu desteği suistimal etmesine zemin hazırlamaktadır. Bu durumun temel nedenlerinden biri, desteklerin uzun vadeli ve sürdürülebilir bir yaklaşımla değil, kısa vadeli ve siyasi amaçlarla kullanılmasıdır.*

Devlet, istihdam rakamlarını artırmak gibi kısa vadeli hedeflere odaklanırken, işletmelerin uzun vadede başarılı olmaları için gerekli destekleri sağlamamaktadır. Bu sorunları çözmek için, destek programlarının daha iyi planlanması, takip edilmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, işletmelerin uzun vadeli sürdürülebilirliği için gerekli eğitimler ve danışmanlık hizmetleri verilmelidir. Aksi takdirde, bu tür destekler sadece kaynak israfına neden olacaktır."

Katılımcı 8, meslek edindirme kursları ve devletin iş gücü piyasasına yönelik politikalarının bazı sorunlarına dikkat çekiyor. Özellikle, bu kursların ve destek programlarının sürdürülebilir olmadığını, kısa vadeli çözümler sunduğunu ve uzun vadede verimlilik sağlayamadığını savunuyor. KOSGEB ve İŞKUR gibi kurumların sunduğu desteklerin ilk aşamada iyi niyetli olduğunu belirtse de işverenler tarafından bu desteklerin kötüye kullanılabildiğini, bunun da hem çalışanların hem de devletin kaynaklarının israfına yol açtığını ifade ediyor.

Katılımcının dile getirdiği ana sorunlar şunlar:

Meslek edindirme kurslarının denetim eksikliği ve verimsizliği: Bu kurslara katılan bireyler kısa süreli olarak istihdam edilse de uzun vadede sürdürülebilir bir iş güvencesi veya mesleki gelişim sağlayamıyorlar.

Devletin destek programlarının kötüye kullanılması: İşverenlerin, devletin sunduğu teşvikleri yalnızca kısa vadede maddi kazanç elde etmek amacıyla kullanarak, çalışanları 6 ay gibi kısa süreli istihdam edip sonra işten çıkarmaları.

Sürdürülebilirlik eksikliği: Programların devamlı olarak takip edilmemesi, uzun vadeli politikaların eksikliği ve denetim yetersizlikleri nedeniyle, iş gücü piyasasında uzun vadede verimli sonuçlar alınamıyor.

Sonuç olarak, katılımcı bu sistemin hem işverenler hem de çalışanlar açısından verimli olmadığını, sürdürülebilir bir istihdam modeli geliştirilmediğini ve devletin kaynaklarının heba olduğunu düşünüyor. Katılımcı 8, Türkiye'deki meslek edindirme kursları ve devletin iş gücü destek programlarının yönetim ve denetiminde ciddi eksiklikler bulunduğunu vurguluyor ve bu eksikliklerin verimsizlik ve kaynak israfına yol açtığını ifade ediyor.

Katılımcı 11, "*Tabii bunu biraz daha net ölçebiliriz. İŞKUR, KOSGEB, İSMEK veya Halk Eğitim Merkezleri gibi kurumların istatistiklerini ele aldığımızda belki daha net sonuçlar görebiliriz ama hani bir gözlem kanaati olarak gelişen bir alan. Yani son yıllarda gelişen bir alan. Özellikle şehirleşme ile temel eğitimi tamamlamamış, 20-25 yaş üstü insanların bu tarz pratik eğitimlere katılarak kendilerine bir iş alanı oluşturduklarını görüyoruz. Tabii bunların planlı ve çıktılarını net ölçebilecek düzeye eriştiğini de düşünmüyorum ama gelişim ivmesi olarak olumlu bir gelişim ivmesi olduğu kanaatindeyim. Bu ivmeyi arttırabilecek çözümler geliştirilmesi gerekir. Çünkü Türkiye'de ara eleman ihtiyacı giderek artmakta. Buna yönelik teşvik edici çalışmalar artarsa, mesela bu Türkiye'de belli bir ihtiyacı giderebilir. Özellikle sanayi üretimlerinde bu çok net gözlemlenebiliyor. Ara eleman sayısı giderek azalıyor ve ciddi manada arayışlar oluyor. Bu tarz teşvik edici yönlendirmelerle ve şartlı bağış gibi uygulamalarla, 45-50 yaş üstü kişilere de iş imkânı sunulabilir. İŞKUR gibi kurumlarla ortak projeler yapılarak bu kişilerin üretime katılımı sağlanabilir. TİKA gibi kurumların yurt dışında yaptığı çalışmalar da bu konuda örnek olabilir.*"

Katılımcı 11, Türkiye'deki meslek edindirme kurumlarının (İŞKUR, KOSGEB, İSMEK, Halk Eğitim Merkezleri gibi) faaliyetlerini değerlendiriyor ve olumlu bir gelişim ivmesi olduğunu ifade ediyor. Ancak, bu kurumların çıktılarını net bir şekilde ölçmenin henüz mümkün olmadığını da belirtiyor. Özellikle şehirleşmeyle birlikte, temel eğitim müfredatına dahil olamamış ve özellikle 20-25 yaş üstü kişilerin, pratik tanımlı eğitimlere katılarak belge ve teşviklerle iş alanları oluşturduğunu gözlemliyor. Katılımcı, bu alanın gelişiminde bazı eksiklikler olduğunu, ancak olumlu bir ivme yakalandığını vurguluyor. Türkiye'de ara eleman ihtiyacının giderek arttığını ve bu tarz teşvik edici eğitimlerin sanayi üretiminde büyük bir fark yaratabileceğini söylüyor. Ara eleman açığının ciddi bir sorun haline geldiğini belirterek, bu alanda teşviklerin artırılması gerektiğini ifade ediyor.

Katılımcı 13, ''*İŞKUR ve İSMEK gibi meslek edindirme kurumları geçmişte etkin olsalar da, günümüzde verdikleri eğitimler temel düzeyde kalıyor ve güncel ihtiyaçları karşılamıyor. Bu eğitimler, ev kadınları gibi gruplara küçük çaplı gelir elde etme imkânı sunsa da, yazılım, veri gibi daha kazançlı ve geleceği olan alanlarda eğitim sağlamıyorlar. Bu kurumlar, iş dünyasının ihtiyaçlarını doğru analiz ederek ve güncel sektörlere yönelik eğitimler vererek daha etkili olabilirler. Örneğin, yazılım ve veri alanında eğitimler sunarak gençlere yeni fırsatlar yaratabilirler. Ayrıca, sanayi sektörünün ara eleman ihtiyacını karşılayacak eğitimler de sağlayabilirler. İŞKUR ve İSMEK, firmaların eleman ihtiyaçlarına dair bilgi sahibi oldukları için bu konuda avantajlı konumdadırlar. Ancak, kurumsal sorunlar nedeniyle bu avantajı yeterince değerlendirememektedirler. Bu durum, yoksulluğun azaltılması çabalarını da olumsuz etkilemektedir.*''

Katılımcı 13, Katılımcının değerlendirmesi, İŞKUR ve İSMEK gibi meslek edindirme kurumlarının, eğitim programlarının güncelliğini yitirmiş olmasından dolayı etkinliğini kaybettiğini vurguluyor. Geçmişte bu kurumlar başarılı eğitim programları sunmuş olsalar da, günümüzün değişen iş gücü ve teknoloji ihtiyaçlarına ayak

uyduramadıkları belirtiliyor. Özellikle yazılım, veri bilimi gibi yüksek kazançlı ve geleceğe dönük alanlarda yeterli eğitimlerin sunulmadığı eleştiriliyor.

Bu değerlendirme, meslek edindirme kurumlarının daha etkin hale gelebilmesi için iş dünyasının ihtiyaçlarını daha iyi analiz etmeleri ve bu doğrultuda eğitim programlarını güncellemeleri gerektiğini vurguluyor. Yazılım ve veri gibi alanlarda eğitim verilerek gençlere yeni fırsatlar yaratılabileceği ve bu şekilde yoksullukla daha etkili mücadele edilebileceği belirtiliyor. Ayrıca, bu kurumların firmaların eleman ihtiyaçlarına dair bilgi sahibi oldukları ve bu avantajı daha etkin kullanabilecekleri belirtilse de, kurumsal sorunlar nedeniyle bu potansiyeli tam anlamıyla değerlendiremedikleri eleştiriliyor.

Dolayısıyla, İŞKUR ve İSMEK gibi kurumların, iş dünyasıyla daha entegre olarak daha güncel ve ihtiyaç odaklı eğitim programları sunmaları halinde, yoksullukla mücadelede daha etkili bir rol oynayabilecekleri ifade ediliyor. Bu analiz, meslek edindirme kurumlarının gelecekteki rolü hakkında önemli bir perspektif sunuyor.

3.3.4.2. Kamu Kurumları (KOSGEB, İŞKUR, Bakanlıklar, Belediyeler vb.) mikro finans uygulamaları yeterli midir?

Katılımcı 2, *''Kamu kurumlarının mikro finans uygulamaları bazı yönlerden etkin olsa da, İslami finans ilkelerine uygunluk açısından bazı eksiklikler olabilir. Örneğin, KOSGEB'in mikro işletmelere kredi sağladığını biliyoruz ve bazı durumlarda özel faizsiz kredi imkanları sunuyor. Ancak, KOSGEB'in kredi yapılandırmalarında İslami ilkelere tam anlamıyla uyum sağlamadığı belirtiliyor. KOSGEB'in verdiği kredilerde faiz oranı var ancak faizi KOSGEB ödüyor, bu da bazı kesimlerin bu kredilere mesafeli yaklaşmasına neden olabilir. Belediyelerin de mikro finans gibi finansal destekler sunmadığı, daha çok meslek edindirme programları gibi faaliyetlerde bulunduğu biliniyor. Tarım Bakanlığı gibi kurumlar da genç çiftçileri destekleme programları yapıyor, ancak bu da en düşük gelir grubuna hitap eden mikro finans uygulamalarına kıyasla farklı bir kitleye yönelik. Genel olarak, kamu kurumlarının mikro finans uygulamaları yeterli değil ve İslami finans çerçevesinde daha fazla gelişime ihtiyaç var.''*

Katılımcı 2, KOSGEB gibi kurumların mikro finans alanında çeşitli destekler konusunda bir eleştiri getiriyor. Bu desteklerin İslami finans ilkeleriyle tam uyumlu olmadığını belirtiyor. Örneğin, KOSGEB'in mikro işletmelere kredi sağladığı biliniyor ve bazen faizsiz kredi imkânları sunuluyor. Ancak, kredilerde genellikle faiz bulunuyor ve KOSGEB bu faizi ödüyor. Bu durum, özellikle faizden kaçınmak isteyen kesimlerin bu kredilere mesafeli yaklaşmasına neden oluyor. Mikro finans, İslami finans ilkeleriyle örtüştüğünde, genellikle faizsiz kredi veya kâr paylaşımı şeklinde uygulanır. KOSGEB'in sunduğu kredilerde faiz bulunması, faizin KOSGEB tarafından ödeniyor olmasına rağmen, İslami prensiplere tam anlamıyla uygun görülmüyor. Bu nedenle, İslami hassasiyetlere sahip girişimciler bu kredilerden yararlanmakta tereddüt edebiliyor. Tarım Bakanlığı gibi kurumlar ise genç çiftçileri desteklemek için

programlar uyguluyor, ancak bu programlar, en düşük gelir grubuna yönelik mikro finans uygulamalarından farklı bir kitleye hitap ettiğini ifade ediyor. Kamu kurumlarının sunduğu mikro finans uygulamaları bazı alanlarda faydalı olabilir, ancak genel olarak yeterli olmadığı ve özellikle İslami finans ilkeleriyle daha fazla uyum sağlaması gerektiği vurgulanıyor. Mikro finansın daha geniş kitlelere ulaşabilmesi ve daha etkili olabilmesi için İslami finans ilkelerine daha fazla entegre edilmesi ve kamu kurumlarının bu alanda daha fazla gelişim göstermesi gerektiği ifade ediliyor.

Katılımcı 3 '' *KOSGEB, İŞKUR ve bakanlıklar konusunda konuşacak olursak, belki KOSGEB'in mikro finansla ilgili uygulamaları var ama İŞKUR'un bu konuda bir uygulaması olduğunu sanmıyorum. Bakanlıkların ve belediyelerin de mikro finans anlamında çok fazla bir uygulama yaptığını görmedim. Belediyelerde bu tür bir uygulama hiç görmedim. Bakanlıkların alt birimlerinde bazı programlar olabilir, ancak KOSGEB'in kredi ve hibe programları bulunuyor. Özellikle geleneksel sanatlarla ilgili terzilik, dikiş nakış gibi alanlarda da küçük miktarlarda hibeler sağlıyorlar.KOSGEB'in süreci ise biraz daha zahmetli. Bürokratik işlemler burada biraz daha fazla ve karmaşık. Örneğin, terzi dükkânı açmak isteyen birine karşılıksız hibe veriyorlar. En son baktığımda bu hibe 5 bin lira civarındaydı, belki şimdi 10-15 bin lira olmuştur. Ayrıca, yeni bir işletme kurduğunuzda demirbaş alımları için de hibe sağlıyorlar. Eğer daha büyük bir potansiyeliniz varsa, KOSGEB'den kredi de alabiliyorsunuz. Ancak burada işlemler bürokratik ve zaman alıcı. Herkesin bu süreçleri tamamlayabilmesi çok kolay değil. Mikro finans anlamında bu bürokratik süreçlerin daha hızlı ve kolay hale getirilmesi gerekiyor, çünkü daha fazla kişiye ulaşılabilmesi için bu süreçlerin sadeleştirilmesi şart. Tarım Bakanlığı'nın hibe programları ve Ziraat Bankası üzerinden düşük faizli kredi imkânları da var. Özellikle yerli üretim makine alacak olan çiftçilere verilen kredilerin faizini devlet ödüyor. Bu tür destekler oldukça faydalı, özellikle şu anki enflasyon ortamında çok cazip fırsatlar sunuyorlar. Ancak denetim mekanizmasında bazı zafiyetler olduğunu düşünüyorum. Ziraat Bankası'ndan Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) belgesiyle kredi alan kişilerin bazen bu krediyi belirtilen amaçlar doğrultusunda kullanmadığını görüyoruz. Örneğin, bazı çiftçiler bu krediyi makine veya traktör almak yerine, evlerini yenilemek gibi farklı amaçlar için kullanabiliyorlar. Bu nedenle denetim mekanizmasının daha sağlıklı işlemesi gerektiğini düşünüyorum. Tarım Bakanlığı ve ilçelerdeki tarım müdürlüklerinin de işleyişi bazen sorunlu olabiliyor. Biz de fındık üreticisi olduğumuz için bu alanda çeşitli sorunlarla karşılaşıyoruz.''*

Katılımcı 3, KOSGEB'in sunduğu hibe ve kredi programları özellikle küçük işletme sahipleri için faydalı olabilir. Geleneksel mesleklerle uğraşan terziler gibi kişilere küçük hibeler sağlanması, bu kişilerin işlerini büyütmelerine yardımcı oluyor. Ancak katılımcı, KOSGEB'in sürecinin oldukça bürokratik olduğunu vurguluyor. İşlemlerin karmaşıklığı, birçok kişinin bu fırsatlardan faydalanmasını zorlaştırıyor. 5 bin lira gibi küçük miktarlarda hibeler olsa bile, başvuru sürecindeki zahmetler bazı kişileri caydırabilir. KOSGEB'in yanı sıra, mikro finans alanında daha fazla kişiye ulaşılabilmesi için bürokratik süreçlerin basitleştirilmesi gerektiği belirtiliyor. Yani, küçük işletmelerin ya da girişimcilerin bu desteklerden yararlanması daha kolay hale getirilmeli. Bu, mikro finansın amacına daha fazla ulaşmasını sağlayabilir. Tarım Bakanlığı ve Ziraat Bankası'nın sunduğu düşük faizli krediler ve hibeler özellikle

tarım sektörü için faydalı olabilir. Yerli üretim makineler için sunulan düşük faizli krediler, çiftçilerin işlerini geliştirmelerine olanak tanıyor. Ancak, denetim mekanizmalarının zayıf olması bu tür desteklerin yanlış amaçlar için kullanılmasına neden olabiliyor. Örneğin, çiftçilerin bu kredilerle tarım ekipmanı almak yerine, evlerini yenileme gibi kişisel amaçlar için kullanmaları, sürecin suistimal edilmesine yol açıyor. Kamu kurumları tarafından sunulan destek programlarının faydalı olduğu kabul ediliyor, ancak süreçlerin bürokratik ve karmaşık olması bu desteği almayı zorlaştırıyor. Ayrıca, denetim eksiklikleri de bu programların etkinliğini azaltıyor. Mikro finansın daha geniş kitlelere ulaşabilmesi için bürokratik engellerin kaldırılması ve denetim süreçlerinin daha sıkı hale getirilmesi gerektiği vurguluyor.

Katılımcı 1, "Bu tür bir ortak çalışma çok güzel olur, doğru bir yaklaşım. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurumları ve paydaşları arasında bir uyum ve barışıklık esastır. Kurumlar arasında karışıklık olmaması istenir. Koordinasyon sistemi, iş birliği tasarlamak ve çatışmaları önlemek, kaynak israfını azaltmak üzerine kuruludur. Bu noktada, meslek edindirme kursları gibi girişimlerin sonucunda elde edilen belgelerle bir kabiliyet oluşur. Bu kişilere mikro kredi verilmesi, onların ilerlemelerine yardımcı olabilir. Örneğin, evde el emeğiyle üretilen ürünlerin internet üzerinden satışını kolaylaştıracak bir çalışma üzerinde konuşuyoruz. İstanbul Aile Vakfı, kendi kitlesine yönelik olarak kadınlara ürün paketleme, internet reklamları için grafik tasarım, web platformlarını yönetme ve fotoğrafçılık gibi temel eğitimler sunarak internetten ticaret yapmalarını sağlamak amacıyla 12 günlük bir eğitim programı düzenleyebilir. Bu, balık vermektense balık tutmayı öğretme çabasıdır. Öte yandan, Türkiye'deki üniversiteler ve okullar, maalesef yetkin insan yetiştirme konusunda yeterli değil. Bu kurumlar, insanların gündüz vakit geçirdikleri yerler haline dönüştü. Ancak KOSGEB gibi kurumlar, sınavları başarıyla geçenlere destek veriyor. Tarım Bakanlığı da benzer şekilde hayvancılık ve tarım alanında destekler sağlıyor. Örneğin, hayvancılık yapan çiftliklerin verimli hale gelmesi için yedi yıl boyunca yatırım yapmaları gerekiyor. Bu süreç dikkate alınarak teşviklerin verilmesi önemlidir. Optimum çiftlik büyüklüğü 250 baş olduğundan, teşviklerin de buna göre verilmesi gerekmektedir.''

Katılımcı 1, Türkiye'deki meslek edindirme kursları ve mikro kredi uygulamaları ile ilgili önemli noktalara değinmektedir. Özellikle kurumlar arası koordinasyon, kaynakların etkin kullanımı ve bireylere sürdürülebilir gelir elde etme imkanı sunulması gibi konulara vurgu yapılmıştır. Kurumlar arası koordinasyon konusunda farklı kurumların (İstanbul Aile Vakfı, KOSGEB, Tarım Bakanlığı gibi) iş birliği yaparak daha etkili sonuçlar alınabileceği vurgulamaktadır. Balık verme yerine balık tutmayı öğretme yaklaşımı, bireylere uzun vadeli bir gelir kaynağı oluşturma hedefini ortaya koymaktadır. İstanbul Aile Vakfı örneğinde olduğu gibi, belirli bir gruba yönelik özel eğitim programları düzenlenerek daha etkili sonuçlar alınabileceği gösterilmektedir. KOSGEB ve Tarım Bakanlığı örneklerinde olduğu gibi, teşviklerin belirli hedeflere yönelik ve uzun vadeli olarak kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Katılımcı 11 ''tabii, bu durumu belki İŞKUR, KOSGEB, İSMEK ve Halk Eğitim Merkezleri gibi kurumların istatistiklerini ele alarak daha net ölçebiliriz. Ancak gözlemime göre, bu alan son yıllarda gelişmekte. Özellikle şehirleşme ile temel eğitim müfredatını tamamlamamış, 20-25 yaş üstü insanların pratik eğitimlere katılarak teşvik ve belgelerle kendilerine iş alanları oluşturduğunu görebiliyoruz. Yine de bu çalışmaların planlı ve sonuçlarının net ölçülebilecek düzeyde olduğunu düşünmüyorum, ancak olumlu bir gelişim ivmesi olduğunu söyleyebilirim. Bu gelişim ivmesini artıracak çözümler geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum. Türkiye'de ara eleman ihtiyacı giderek artıyor, bu nedenle teşvik edici çalışmalar artırılırsa bu ihtiyaç karşılanabilir. Özellikle sanayi üretimlerinde ara eleman ihtiyacı çok net gözlemlenebiliyor ve bu konuda ciddi bir arayış var. Şu an İŞKUR'un şartlı bağış uygulaması var. Ancak sosyal yardım kuruluşlarının verilerine baktığımızda, 45-50 hatta 55-60 yaşlarına kadar belli bir işi yapabilecek insanlar olduğunu görüyoruz. Bu kişilerin İŞKUR gibi kurumlarla ortak projelerle istihdam edilmesi mümkün mü? Özellikle TİKA'nın bu konuda yurt dışında çalışmaları var, sizce bu Türkiye'de de uygulanabilir mi? Biz yurtiçi çalışmalara çok odaklanmadığımız için belki bu soruya diğer firmalar daha iyi cevap verebilir. Bizim hedefimiz yurt dışı çalışmaları olduğu için, yurtiçi çalışmalardan elde ettiklerimizi yurt dışına nasıl uygulayabileceğimizi değerlendiriyoruz. Ancak kanaatimce, yurt içinde de bu tür çalışmalar artırılabilir. Toplumun içinden çıkan sivil toplumun, topluma ve sorunlarına yönelik sorumluluk alması ve daha kalıcı çözümler üretmesi gerekir. Bu, toplumun varoluş amacıdır. Devletin kurumlarıyla işbirliği yaparak, protokollerle daha titiz çalışmalar yapılabilir mi? Evet, yapılabilir. Yeter ki bu konuda ciddi bilgilendirme ve iletişim alanları oluşturulsun.'' yorumlar mısın.''

Katılımcı 11'in yorumuna göre, Türkiye'deki kamu kurumları (KOSGEB, İŞKUR, İSMEK, Halk Eğitim Merkezleri gibi) mikro finans uygulamalarında gelişim göstermekte, ancak bu uygulamaların planlı ve ölçülebilir sonuçlar üretecek düzeye erişmediği belirtiliyor. Katılımcı, bu alandaki gelişim ivmesinin olumlu olduğunu ve ara eleman ihtiyacının artmakta olduğunu vurguluyor. Ayrıca, mevcut çalışmaların geliştirilmesi gerektiğini ve devletin kurumlarıyla iş birliği yaparak daha titiz ve kalıcı çözümler üretilmesi gerektiğini ifade ediyor.

Katılımcı 4, *'' Bu konuda çok fazla bilgiye sahip değilim, fakat imkanlar oldukça geniş. Burada uygulayıcıların rolü çok önemli. Uygulayıcılar başarılı olursa, dünya çapında ödüller alabilir ve ciddi sermayelerle büyük projelere imza atabilirler. Ancak uygulayıcılar yeterince dikkat etmezse, bu projelerin çıktısı olmayabilir. Türkiye'de bu konuda çok imkân var.''*

Katılımcı 4'ün değerlendirmeleri, Türkiye'deki mikro finans uygulamaları için geniş imkanların mevcut olduğunu, ancak bu imkanların başarıya dönüşmesinin uygulayıcılara bağlı olduğunu net bir şekilde ortaya koyuyor. Uygulayıcıların projeleri etkin ve dikkatli bir şekilde yönetmesi durumunda başarılı sonuçlar elde edilebilir. Ancak dikkatli bir yönetim olmadığı takdirde, geniş imkanlara rağmen projeler istenen çıktıyı vermez. Bu yüzden, mikro finans uygulamalarında sadece sermaye değil, aynı zamanda yönetim, denetim ve sürdürülebilirliğin de kritik öneme sahip olduğu vurgulanıyor.

Katılımcı 9, "Özellikle kadın girişimcilere verilen desteklerin fiyaskoyla sonuçlandığını düşünüyorum. KOSGEB gibi kurumlar, her yıl yeni iş modellerine destek verirken,

önceki desteklerin sonuçlarını değerlendirmemektedir. 10 yıldır verilen desteklerin istatistikleri incelendiğinde, desteklenen işletmelerin ne durumda olduğu, kaçının başarılı olup kaçının başarısız olduğu gibi bilgiler bulunmamaktadır. Birçok kadın girişimci, pandemi gibi nedenlerle işlerini kaybetmiş ve borç batağına saplanmıştır. Bu durumda olan kadınlara, bir sonraki yıl yeniden girişimcilik desteği verilmesi anlamsızdır. Bu, onlara yeni bir yaşam şansı vermek yerine, aynı hatayı tekrarlamaya teşvik etmektir. Girişimcilik destekleri, insanları öldüren bir doğal seleksiyon sürecine dönüşmüştür. Devlet, girişimcilere destek verdiğini söylerken, aslında onları risklere karşı yalnız bırakmaktadır. Vergi borcu, SSK borcu gibi sorunlarla boğuşan girişimcilere, bir süreliğine borçlarını dondurma ve işlerini yeniden yapılandırma fırsatı verilmelidir. Bu sayede, girişimciler daha başarılı olabilir ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilir. Mikro finans uygulamalarında, başarısız olan girişimcilerin elinden tutulması ve yeniden ayağa kaldırılması önemlidir. Onlara mentorluk ve danışmanlık hizmetleri verilerek, işlerini büyütmeleri ve sürdürebilmeleri sağlanmalıdır. Bu sayede hem girişimciler kazanacak hem de ülke ekonomisi güçlenecektir. Kısacası, girişimcilik destekleri, sadece para vermekten ibaret olmamalıdır. Girişimcilerin her aşamasında yanlarında olunmalı ve onlara gerekli destekler verilmelidir. Aksi takdirde, bu destekler sadece birer israf olacaktır."

Katılımcı 9, kamu kurumlarının girişimcilere verdikleri desteklerin sonucunu yeterince değerlendirmediğini belirtiyor. KOSGEB gibi kurumlar her yıl yeni iş modellerine destek veriyor, ancak bu desteklerin uzun vadede nasıl sonuçlandığına dair bir analiz yapılmadığını savunuyor. 10 yıllık desteklerin sonuçlarına dair bir değerlendirme olmadığını, bu nedenle başarılı ve başarısız girişimcilerin oranlarının net bir şekilde bilinmediğini vurguluyor. Bu, verilen desteklerin ne kadar etkili olduğunu ölçmekte ciddi bir eksikliktir. Kadın girişimcilerin pandemi gibi dış etkenler nedeniyle işlerini kaybettiklerini ve bu durumun onların borçlanmasına neden olduğunu belirtiyor. Bu durumda, kadın girişimcilere bir sonraki yıl tekrar girişimcilik desteği verilmesinin anlamsız olduğunu ifade ediyor. Aynı hatayı tekrar etme riski yerine, onlara farklı ve daha stratejik bir destek mekanizması sunulmalıdır. Bu, sadece finansal destek sağlamak yerine, işlerini yeniden yapılandırmalarına ve sürdürebilmelerine yardımcı olacak mentorluk ve danışmanlık hizmetlerini de içermelidir. Katılımcı 9, girişimcilik desteklerinin insanları yalnız bırakan bir süreç haline geldiğini savunuyor. Devletin verdiği destekler, girişimcilere riskli bir ortamda ayakta kalmaları için yeterli imkânı sağlamıyor. Özellikle vergi borcu ve sigorta prim borcu gibi yükümlülüklerle boğuşan girişimcilerin, finansal baskılar altında başarılı olmasının zor olduğunu belirtiyor. Bu bağlamda, başarısız olan girişimcilerin tekrar ayağa kaldırılması ve onlara mentorluk verilmesi gerektiğini vurguluyor.

Katılımcı 9'un önerisi, girişimcilerin borçlarını dondurma ve yeniden yapılandırma fırsatları sunarak onları desteklemek yönünde. Girişimcilere sadece para vermek yeterli değil, aynı zamanda mentorluk, danışmanlık ve iş geliştirme desteği sağlanmalıdır. Böylelikle, girişimciler işlerini büyütebilir ve sürdürülebilir kılabilir. Bu süreçte verilen profesyonel destekler, girişimcilerin aynı hataları tekrarlamalarını

önleyecektir. Katılımcı 9'un en önemli vurgusu, girişimcilik desteklerinin sadece maddi yardımla sınırlı kalmaması gerektiği üzerinedir. Girişimcilere işin başından sonuna kadar rehberlik edilmesi ve her aşamada yanlarında olunması gerektiğini savunuyor. Aksi takdirde, bu desteklerin sadece israf olacağını ve girişimcilerin başarısız olmasının kaçınılmaz olduğunu belirtiyor. Desteklerin planlı, stratejik ve bütünsel bir yaklaşımla yapılması hem girişimcilerin başarılı olmasını hem de ülke ekonomisinin güçlenmesini sağlayacaktır.

Katılımcı 7, "*Tarımla ilgili olarak çocukluğumdan beri deneyimim olduğu için bu konuda birkaç gözlemimi paylaşmak isterim. Mikro finansın en doğru uygulanabileceği alanlardan biri tarım ve hayvancılık olsa da mevcut uygulamaların yeterince başarılı olmadığı düşüncesindeyim. Hayvan verme, tohum verme gibi destekler iyi niyetle sunulsa da, bu tür projeler genellikle istenen sonuçları vermiyor. Bunun nedenlerinden biri, insanların bu tür destekleri bir hak olarak görerek, onları asıl amaçları dışında kullanması. Bu durumun temel nedeni, toplumda çiftçiliğin ve hayvancılığın yeterince değer görmemesi ve bu mesleklerle uğraşan kişilerin sosyal statülerinin düşük algılanmasıdır. İnsanlar, bu destekleri kısa vadeli kazanç elde etmek için bir araç olarak görüyor ve uzun vadeli sürdürülebilirlik için gerekli çabayı göstermiyorlar. Bu sorunun çözümü için öncelikle tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanların toplumdaki algısının değiştirilmesi gerekiyor. Bu mesleklerin önemi ve değeri vurgulanmalı, bu alanlarda çalışan insanlar daha saygın bir konuma getirilmelidir. Aksi takdirde, mikro finans uygulamaları ne kadar iyi tasarlanırsa tasarlansın, istenen sonuçları vermeyebilir.*"

Katılımcı 7, tarım ve hayvancılık alanında mikro finans uygulamalarının potansiyelinin yüksek olduğunu ancak mevcut uygulamaların yeterince başarılı olmadığını düşünüyor. İnsanların bu destekleri kısa vadeli kazanç için kullanması ve uzun vadeli sürdürülebilirlik için çaba göstermemesi, bu başarısızlığın temel nedeni olarak görülüyor. Bu durumun altında yatan sebep ise toplumda tarım ve hayvancılığın değerinin düşüklüğü ve bu mesleklerle uğraşan kişilerin düşük sosyal statüye sahip olması. Katılımcı 7'ye göre, mikro finansın tarım ve hayvancılıkta başarılı olabilmesi için öncelikle bu mesleklerin toplumdaki algısının değiştirilmesi ve bu alanlarda çalışan insanların daha saygın bir konuma getirilmesi gerekiyor.

Katılımcı 13, ''*Evet, KOSGEB ve TÜBİTAK gibi kuruluşların Türkiye'de çeşitli programları var ve bunlar etkin bir şekilde uygulanıyor. Ancak, iş dünyasından gelen ve sahada uzun yıllar çalışmış biri olarak, bu kuruluşların en büyük probleminin karşı tarafa ciddi bir bürokratik yük getirdiğini düşünüyorum. Bu bürokratik yük, sistemin daha verimli çalışmasını engelliyor.*

Aslında modeller çok iyi ve sisteme erişim anlamında büyük katkılar sağlayabilirler. Ancak, burada bir asimetrik bilgi problemi de var. Yani, insanlar KOSGEB'in yardımlarına başvurmaktan çekiniyorlar çünkü nelerle karşılaşacaklarını, hangi belgeleri sağlamaları gerektiğini bilmiyorlar. Bu da KOSGEB'in hedef kitleye ulaşmasını zorlaştırıyor. Ayrıca, başvuru süreci ve iş kurma aşamasındaki bürokratik engeller de hem başvuru sahipleri hem de KOSGEB için bir yük oluşturuyor. Sonuç olarak, 200 kişinin başvurduğu bir programa sadece

10 kişi katılabiliyor. Bu da kurumun etkinliğini azaltıyor. Modellerin kendisi etkili olsa da, uygulama sürecindeki bürokratik sorunlar hem toplumun talebini düşürüyor hem de KOSGEB'in ulaşabildiği kişi sayısını sınırlıyor. Bu da işlerin hayata geçmesini zorlaştırıyor ve bilgi eksikliğine yol açıyor.''

3.3.4.3. Meslek edindirme kurum ve kuruluşları ile ortak çalışmalar/projeler nasıl yapılabilir?

Katılımcı 2, *'' Meslek edindirme kurumları ile mikro finans kuruluşları arasında güçlü bir iş birliği yapılabilir. Meslek edindirme kursları, kişilere iş becerileri kazandırırken, mikro finans kuruluşları bu kişilere gerekli sermayeyi sağlayarak iş kurmalarına yardımcı olabilir. Örneğin, Afganistan'da yürütülen mikro finans projelerinde dikiş makineleri gibi ihtiyaç duyulan araçlar meslek sahibi kişilere bağışlanarak bu kişiler destekleniyor. Türkiye'de de meslek edindirme kursları mezunlarını mikro finans projelerine yönlendirebilir, bu kişiler edindikleri becerileri gelir getirici faaliyetlere dönüştürebilir. Meslek edindirme kursları, mikro finans faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini artırabilir çünkü meslek sahibi olan kişilerin borçlarını ödeme ve mikro finans desteğini doğru kullanma ihtimalleri daha yüksek olur.''*

Katılımcı 1, *''Bu gerçekten çok güzel bir fikir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kurumları ve paydaşları arasında koordinasyon ve iş birliği temelinde bir zemin oluşturulmuştur. Kurumlar arasında uyum ve iş birliği önemlidir, kaynak israfını ve çatışmaları önlemek için bu iş birliğinin artırılması gerekir. Meslek edindirme kursları gibi programlarla bireylerin belirli beceriler kazanması sağlanabilir. Bu kişilere, eğitimden sonra mikro kredi verilmesi, onların bu becerilerini hayata geçirmeleri için büyük bir fırsat olabilir.Örneğin, evde el emeğiyle üretilen ürünlerin internet ortamında satılabilmesi için hanımlara yönelik eğitimler düzenlenebilir. Bu eğitimler, internet üzerinden satış yapmayı öğrenmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırır. İstanbul Aile Vakfı, hanımların ürünlerini Shopify, Trendyol ve Instagram gibi platformlarda satabilmeleri için temel grafik tasarım, paketleme ve fotoğrafçılık gibi konularda 12 günlük bir eğitim programı üzerinde çalışıyor. Bu tür projeler, insanlara balık vermektense balık tutmayı öğretmek anlamında çok değerli çabalardır. Maalesef, Türkiye'deki üniversiteler ve okullar, yetkin insan yetiştirme konusunda eksik kalıyor. Bu kurumlar, insanların gündüz vakitlerini geçirmeleri için birer "hapishane" gibi işlev görüyor. Ancak, bazı devlet destekleri ve KOSGEB gibi kuruluşlar, bu eksiklikleri telafi etmeye çalışıyor. KOSGEB'in sunduğu hibe destekleri ve bakanlıkların hayvancılık gibi alanlarda verdiği destekler, bu alanda olumlu adımlar atıldığını gösteriyor. Ancak, bu desteklerin başarısı ve başarısızlığı hakkında kesin bir bilgiye sahip değilim. Tarım sektörüyle ilgili olarak, Türkiye'de ahlaki zayıflıklar nedeniyle kredi alanların ödemelerini yapmadıkları bir sistem oluşmuş durumda. Bu durum, sektörün*

bereketini de olumsuz etkiliyor. Örneğin, hayvancılıkta yatırım süresi genellikle 7 yıl olarak öngörülür. Bu süre, hayvanların gebelik dönemleri, süt verimi ve diğer biyolojik süreçler dikkate alındığında gereklidir. Teşviklerin bu süreyi ve optimum çiftlik büyüklüğünü (250 baş hayvan) göz önünde bulundurarak verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ancak, bu tür talepler defalarca dile getirilmesine rağmen yeterince karşılık bulmamış durumda. Son olarak, bizim kurum olarak meslek edindirme programlarıyla ilgili özel bir çalışmamız bulunmuyor.''

Katılımcı 1, Türkiye'de meslek edindirme ve mikro finansın yoksullukla mücadelede nasıl etkili bir araç olabileceğini açıkça ortaya koyuyor. Bununla birlikte, mevcut sistemdeki eksiklikler ve zorluklar da vurgulanıyor. İş birliği ve koordinasyonun artırılması, eğitim programlarının güçlendirilmesi ve sektörel ihtiyaçların doğru bir şekilde analiz edilmesi, bu alandaki başarının anahtarı olarak görülüyor. Katılımcı, eğitimden tarıma kadar geniş bir yelpazede çözüm önerileri sunması, yoksullukla mücadelede kapsamlı bir yaklaşımın önemini vurguluyor. Ancak, önerilen bu çözümlerin hayata geçirilmesi için uzun vadeli bir planlama, sürekli denetim ve güçlü bir irade gerektiği de açıktır.

Katılımcı 4, *'' Evet, halk eğitimlerle ortak projeler yapıyoruz. İhtiyaç sahibi ailelerin meslek edinmeleri ve sağlık hizmetlerine erişimleri için eğitimler veriyor ve bu kişilere makina, teçhizat ve hammadde desteği sağlıyoruz.''*

Katılımcı 4, kurumlarının sosyal yardım sağladığı bireyleri, halk eğitim merkezlerinde eğitim almaya teşvik ederek kendi ayakları üzerinde durmalarını desteklemeye yönelik çalışmalar yaptıklarını belirtiyor. Halk eğitim merkezleriyle ortak projeler yürüttüklerini ifade eden katılımcı, bu merkezlerin özellikle ihtiyaç sahibi aileler için mesleki eğitim sunan önemli kurumlar olduğunun altını çiziyor. Bu tür iş birlikleri, toplumun en kırılgan kesimlerinin meslek edinerek ekonomik bağımsızlık kazanmalarına yardımcı olmayı hedefler.

Ortak projelerin amacı, katılımcılara sadece belirli bir beceri kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda bu becerileri uygulamaya dökebilmeleri için gerekli donanımı da sağlamaktır. Bu, meslek edinme sürecinin sadece eğitimle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda üretime geçiş aşamasını da kapsadığını gösterir. Katılımcı 4, projelerde sadece eğitim verilmesinin yeterli olmadığını, aynı zamanda ihtiyaç sahibi ailelere makina, teçhizat ve hammadde desteği sağlanmasının da sürdürülebilirlik açısından kritik bir adım olduğunu vurgular. Bu yaklaşım, bireylerin eğitim sonrası kendi işlerini kurmalarına ya da mevcut becerilerini geliştirerek ilerlemelerine olanak tanır. Böylece sadece geçici bir yardım sağlanmaz, aynı zamanda uzun vadede ekonomik bağımsızlığa giden yolda kalıcı bir destek sunulmuş olur.

Katılımcı 5, *'' Yani şu ana kadar böyle bir şeyin içine girmedik. Açıkçası nasıl bir politikada uygulanabilir onu da hiç düşünmedim. ''*

Katılımcı 7, "*Türkiye özelinde konuşacak olursak, öncelikle toplumsal olarak hangi alanların gelişme potansiyeli olduğunu doğru bir şekilde tespit etmemiz gerekiyor. Tarım ve hayvancılık, ülkemizin temel üretim aksı olarak değerlendirilmeli ve desteklenmelidir. Ancak şu an köylerde*

tarım ve hayvancılıkla uğraşacak genç bulmak oldukça zor. Son yıllarda artan yabancı düşmanlığına rağmen, tarım ve hayvancılık sektörlerinde çalışanların büyük bir kısmı yabancı uyruklu. Bu durum, gelecekte ciddi sorunlara yol açabilir. Bu nedenle, yerel mekanizmalar kurularak tarım ve hayvancılığın desteklenmesi ve bu sektörlere uygun sanayilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Üreticiler, ürettikleri ürünleri satmakta zorlanmamalı ve hak ettikleri değeri görmelidir. Aksi takdirde, tarım ve hayvancılık sektörleri daha da gerileyebilir. Ülkemizin tarım ve hayvancılık alanlarında eleman yetiştirmesi ve bu sektörlere destek vermesi elzemdir."

Katılımcı 8, "*Belki eğitim noktasında da destek verebilirler. Mesela KOSGEB'den bildiğim sadece girişimcilik eğitimi. Açıkçası belediyelerin hanımların el işlerini sergileyebilecekleri yerler açması gibi bir uygulamayı düşünmüştüm. STK'lar da toplanan bağışları kişilerin işlerini büyütmelerine destek olacak eğitimler ve imkanlar sunabilir. Böylece, eğitim almış kişiler bilgilerini pratiğe dökerek gelişim gösterebilir. Bu, farklı kurumların iş birliğiyle oluşturulabilecek ortak bir zemin olabilir. Şu anda çok detaylı düşünemesem de, ilk bakışta oldukça mantıklı bir fikir gibi görünüyor.*"

Katılımcı 8, STK'lar ve meslek edindirme kursları arasında bir iş birliği olasılığını tartışıyor. Burada, STK'ların özellikle maddi kaynak ve eğitim desteği noktasında meslek edindirme kurslarına katkıda bulunabileceğini öne sürüyor. Katılımcı, STK'ların genellikle yardımlaşma odaklı faaliyetlerinin, bireylerin işlerini büyütmeleri ve daha kalıcı kazançlar elde etmeleri yönünde kullanılabileceğini düşünüyor. Örneğin, belediyelerin kadınların el işi ürünlerini satmaları için alanlar sağlaması gibi bir modelin STK'lar tarafından da uygulanabileceğini ve bu tür bir desteğin meslek edindirme kurslarından mezun olan kişilerin işlerini pratiğe dökmelerine yardımcı olabileceğini belirtiyor. Katılımcı, bu tarz bir iş birliğinin ilk etapta mantıklı göründüğünü, STK'ların kaynaklarını meslek edindirme kurslarına entegre ederek, bireylerin aldıkları eğitimi gerçek hayatta kullanmalarına yardımcı olabileceğini savunuyor.

Katılımcı 13, '' *Şimdi şöyle, Türkiye'de bu meslek edindirme kuruluşları ile ilgili gerçekten bakın az önce de söyledim, ciddi bir açık var. Hatta bunun bir kısmı özel sektör, kendisi mesela bir dönem, yani firma ismi de vereyim, Bilge Adam gibi bazı kuruluşlar yazılımla ilgili alandaki açıkları görüp ne yapıyorlardı? Öğrencileri kendileri finanse ederek okutuyorlardı. 6 ay kadar maaş veriyorlardı öğrenciye. Sonra bunları hazır, firmadaki açığı firma ile anlaşılıp yerleştirip, firmadan ücret alıp. Bakın burada yeni bir iş modeli oluşmuştu aslında, hala da var. Şimdi zaten sanayi alanında bu iş modelleri var. Yani siz gidiyorsunuz, hem maaş olarak eğitim alıyorsunuz, kurumdan sonra kurum sizi başka bir işe de yerleştiriyor. Böyle bir bedava eğitim modeli hiçbir yerde yok. Yani gerçekten etkin model. Bunu aslında meslek edinme kuruluşları değil de özel şirketler yapıyor. Ama bunları meslek edinme kuruluşları yapabilir. Az önce İŞKUR örneklerinde verdiğim şeylerde de vardı bu.*

Şimdi STK'lar, iş adamları STK'ları gibi kuruluşlar ise ne yazık ki bunlarla etkin çalışma yürütmek de istemiyorlar. Bunun ana nedenlerinden bir tanesi de Türkiye'deki bürokrasi ve siyasi oluşumlar. Çünkü STK'lar siyasetle çok iç içe olmak istemiyorlar, istemedikleri için de bürokratik süreçlerden dolayı bu kurum ve kuruluşlarla çalışırken daha itidalli davranıyorlar.

Yani bunun adından tutun, adına kadar herkeste göreceksiniz. Halbuki TÜSİAD kendi meslek edindirme eğitimlerini vererek kendi eleman ihtiyacını karşılamaya eğitimler veriyor. MÜSİAD kendi işte dış ticaretle ilgili eksiği varsa burayla ilgili eğitimler vererek kendi içinden bir şekilde istihdam etmeye çalışıyor. Kişileri eğitip bunların aslında, daha bu İslam, eğitim ve İslam boyutunu daha profesyonel çalışan kuruluşlarla, meslek edindirme kuruluşları, profesyonel çalışan kuruluşlardır. Bu anlamda daha etkin bir süreç sunacaklardır. Bunlarla aslında siyasi bir bagaj olmadan bir bağlantı bilseler, daha burada ortaya çıkan enerjiyi bir siyaset değil de bir verim olsa, verim olduğu zaman burada çok etkin bir şey ortaya çıkabilir. Ama burada dediğiniz gibi Türkiye'de ne yazık ki Türkiye'nin siyasal konjonktürü gereği siyasi olarak bazı çekinceler olabiliyor. TÜSİAD'ın işte buraya karşı, MÜSİAD'ın diğerine karşı falan gibi bu çekinceler de beraberinde belli işbirliklerini askıda bırakır ya da bürokratik sıkıntılara sebep oluyor. Bu da etkinliği azaltıyor. O yüzden de kurumlar kendi içlerinde eğitimler oluşarak, mesela şunu görürsünüz: Her kurumun kendi içinde akademiler oluşur. Örnek, bir akademi var, üstadım. MÜSİAD Akademi var, MÜSİAD Ticaret ailesi var, işte TÜSİAD'ın kendi içinde var. Herkes kendi içinde, kendi istihdam alanına yönelik ihtiyacını buradan karşılamaya yönelik bir girişime gidiyor. Tabii bu da ne kadar efektif oluyor, tartışılabilir.''

Katılımcı 13, meslek edindirme kuruluşları ve özel sektörün rolü hakkında bir eleştiri getiriyor. Burada, özellikle yazılım ve teknoloji gibi alanlarda özel sektörün, meslek edindirme ve istihdam süreçlerinde daha etkili olduğunu belirtiyor. Örnek olarak, Bilge Adam gibi kuruluşların hem eğitim verip hem de öğrencilerini maaşla destekleyerek, onları iş dünyasına hazırladıklarını vurguluyor. Bu modelin, aslında özel şirketlerin bir iş modeli haline geldiğini ve meslek edindirme kuruluşlarının bu tür etkin modeller geliştirebileceğini söylüyor.

Ayrıca, STK'lar ile meslek edindirme kuruluşları arasındaki iş birliğinin siyasi ve bürokratik nedenlerden dolayı etkin şekilde yürütülmediğini dile getiriyor. STK'lar, siyasetten uzak durmak istedikleri için devletin meslek edindirme programlarıyla iş birliği yapmakta çekingen davranıyorlar. Bu durum, etkinliğin azalmasına neden oluyor. Katılımcı, her STK'nın kendi bünyesinde akademiler ve eğitim programları oluşturduğunu, ancak bu yaklaşımların ne kadar verimli olduğu konusunda soru işaretleri olduğunu da ekliyor.

3.3.4.4. Eğer Kurumunuzda Mikro finans uygulamaları yapmayı düşünürseniz, bunların yönetim ve denetimini nasıl yapmayı öngörürsünüz?

Katılımcı 2 *'' Mikro finans uygulamaları yapmayı düşünüyorsanız, bu süreçte en büyük zorluklardan biri yasal zeminin olmamasıdır. Türkiye'de mikro finans faaliyetlerinin büyük bir kısmı yasal açıdan tam anlamıyla düzenlenmemiş durumda. Sivil toplum kuruluşları kredi verme konusunda yasal mevzuat eksikliği nedeniyle zorlanabilir. Örneğin, bazı STK'lar bu tür faaliyetleri gerçekleştirmek isterler, ancak kredi verme yetkisi olan bir finans kuruluşu olmadıkları için zorluklar yaşayabilirler. Gram vakfı gibi kuruluşlar bu işi yapıyor olsa da, yasal altyapı eksikliği nedeniyle süreç zorlaşıyor. Mikro finansın Türkiye'de daha etkin hale gelmesi*

için bir mikro finans kanunu ve yönetmeliği oluşturulması gerekiyor. STK'lar, katılım bankaları ile iş birliği yaparak bu uygulamaların yönetimini ve denetimini gerçekleştirebilirler.''

Katılımcı 11 ''*Şöyle bir avantajımız var: Eğitim kurumu olduğumuz için, yaklaşık 10 öğrenci grubu var ve bunlar iyi bir saha çalışması sunabilir. Mikro finans uygulamasıyla başlayan, mezun olmaya aday öğrenciler ve hayata atılacak kişiler bu süreçte yer alabilir. Eğitim aldıktan sonra herhangi bir devlet nezdinde veya kişisel anlamda iş bulamayan kişiler için bu insan kaynağına rahatça ulaşabiliriz. Denetim açısından da, mevcut yurtdışı denetim süreçlerimizden faydalanabiliriz. İnsan kaynağına gerekli takviyeler yapılarak denetimler sağlanabilir. Uygun proje, iyi bir saha araştırması ve sürdürülebilir planlama yapıldıktan sonra, bu uygulama ciddi şartlarla gerçekleştirilebilir.''*

Katılımcı 11'i göre eğitim alanında sosyal yardım ve faaliyetler yapması aynı şekilde bir eğitim kurumu olarak sahip oldukları öğrenci potansiyeli ve mevcut yurtdışı denetim süreçlerinin, mikro finans uygulaması için önemli bir avantaj sağladığını belirterek daha kolay yapabileceklerini belirttiler.

Katılımcı 4 *'' Mikro finans uygulamalarında işin başında mutlaka bizim olmamız gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü bu iş emanetlerle yapılıyor ve hassasiyetler çok yüksek. Kişiler bize zekâtlarını, kurbanlarını ve bağışlarını emanet ediyorlar. Dolayısıyla işin her aşamasında bulunmamız ve her adımın doğru şekilde yürütülmesini sağlamamız gerekiyor. Projelendirme, yöntemlerin belirlenmesi, iş akış süreçlerinin düzenlenmesi gibi aşamalar planlandıktan sonra, ilgili personeller, gönüllüler ve devletin denetim mekanizmalarıyla işin doğru şekilde yürütülmesini sağlamaya çalışıyoruz. Parayı verip işin peşini bırakmak yerine, her aşamanın sürdürülebilirliği konusunda titiz bir çalışma yürütüyoruz. Bu sayede, kişilerin niyetini ve iş yapma motivasyonlarını taze tutmayı başarıyoruz.''*

Katılımcı 4'e kendi kurumlarında mikro finans yapmaları durumunda nasıl yöneteceklerini ve denetim mekanizmasını naıl yapacaklarını sorduğumuzda, verdiği cevaptan şunun anlamaktayız, şuan yapılan sosyal yardımlardaki hassasiyetleri koruduğu gibi aynı şekilde mikro finans uygulaması yaparlarsa aynı şekilde işin başında kendileri olacak ve kendi gönülleri işleri sürüdürecekleri ifade ettiler aslında mikro finans finans ile ilgili bir süreç ve bu süreç gerçekten profesyonel bir ekibe ihtiyaç duymaktadır. Bolivyada sosyal yardım stk ından mikro finans kurumlarına dönüşen stklara baktımızda aynı hatanın yaşanması muhtemel olduğunu görmekteyiz. Mikro finans kuruluşları hem yardım hemde finans kurumu olarak hareket ettiğinden bazı handikapları vardı sosyal yardım yapan stk göre

Katılımcı 4, sosyal yardımlarda gösterdikleri hassasiyeti mikro finans uygulamalarına da yansıtacaklarını ve işin her aşamasında yer alacaklarını ifade ediyor. Bu yaklaşım, bağışçıların güvenini koruma amacıyla yapılan işlerin titizlikle yürütülmesini vurguluyor. Zekât, kurban ve bağışlar gibi önemli emanetlerin doğru kullanımı, kurumun sosyal sorumluluğunu ön plana çıkarıyor. Katılımcı 4'ün işin başında bizzat bulunma ve denetleme ihtiyacını vurgulaması, kurumun güvenlik, şeffaflık ve sürdürülebilirlik konularındaki taahhüdünü gösteriyor. Ancak burada dikkat çeken

bir nokta, mikro finans uygulamalarının sosyal yardımlardan farklı olarak daha profesyonel ve teknik bir bilgi birikimi gerektiren finansal süreçler olduğudur. Sadece bağışlar üzerinden hareket eden bir yapının, bu tür bir finansal mekanizmayı etkin bir şekilde yönetebilmesi bazı zorluklar doğurabilir.

Mikro finans uygulamaları, hem sosyal yardım işlevini yerine getirirken hem de finansal bir hizmet sunar. Bu durum, bir yandan topluma yardım etme amacını sürdürürken, diğer yandan ticari ve finansal süreçlerin titizlikle yürütülmesini gerektirir. Mikro finans kurumları, doğru bir kredi verme süreci oluşturmak, risk yönetimi yapmak ve sürdürülebilir kârlılık sağlamak gibi finansal süreçlerle ilgilenmek zorundadır. Bu noktada profesyonel bir ekip ve finansal bilgi birikimi gereklidir. Mikro finans uygulamaları, sosyal yardımların ötesine geçen finansal sorumluluklar getirir. Yardım kuruluşları bağış toplama ve yardım dağıtma süreçlerinde etkin olabilirler, ancak mikro finans kurumları daha çok finansal sürdürülebilirlik, kâr-zarar yönetimi ve kredi riski gibi konularla ilgilenmek zorundadır. Bu farklılıklar, sosyal yardımla mikro finansı birlikte yürütmeye çalışan kurumlar için potansiyel çatışmalar ve zorluklar yaratabilir.

Katılımcı 4'ün, işin başında bizzat duracaklarını ve gönüllülerin süreçleri yöneteceğini belirtmesi, bu işin sosyal yardım tarafında başarılı olabileceklerini gösterse de, mikro finansın finansal boyutu için yeterli olmayabilir. Mikro finansın başarılı olabilmesi için güçlü bir finansal denetim, uzmanlaşmış bir ekip ve sürdürülebilir bir iş modeli geliştirilmelidir.

Sosyal yardımdan mikro finansa geçiş, dünyadaki örneklerden de görüldüğü üzere, bazı sosyal yardım kuruluşlarının mikro finans kurumlarına dönüşmesi sürecinde önemli zorluklar yaşanmıştır. Bolivya'daki sosyal yardım sivil toplum kuruluşlarının mikro finans kurumlarına dönüşme süreçleri, benzer bir risk barındırır. Sosyal yardım kurumlarının, yardım dağıtımı ile finans yönetimi arasında dengeyi kurarken, sosyal yardımdan çok farklı olan finansal riskleri yönetmekte zorlanabileceği gözlemlenmiştir. Bu dönüşüm, sosyal yardım işleviyle mikro finansın teknik gereklilikleri arasında bazı handikaplar yaratabilir.

Sosyal yardım: Yardımseverlik ve insani yardıma dayalı bir sistemdir. Bağışçılar ve gönüllüler aracılığıyla yönetilir.

Mikro finans: Kredi, finansal hizmetler ve sürdürülebilir iş modelleri içerir. Geri ödeme, risk analizi, denetim gibi profesyonel finansal süreçler gerektirir.

Bu iki yapının bir araya getirilmesi, sosyal yardım odaklı STK'lar için ekstra bir yük ve farklı bir uzmanlık alanı doğurur. Katılımcı 4'ün mikro finans uygulamalarına yönelik güçlü bir irade göstermesine rağmen, bu tür projelerin profesyonel yönetim ve denetim gerektirdiği açıktır. Gönüllülerin büyük bir kısmını yönettikleri bir yapıdan mikro finans gibi daha karmaşık bir sisteme geçiş yaparken, profesyonel ekip ve finansal bilgi eksikliği, sürdürülebilir bir başarı sağlamada engel oluşturabilir. Bolivya örneğinde olduğu gibi, sosyal yardımdan mikro finansa geçişte karşılaşılan zorluklar

göz önünde bulundurulduğunda, Katılımcı 4'ün kurumunun benzer risklerle karşılaşması muhtemeldir. Bu nedenle, mikro finans projelerini yürütmek isteyen sosyal yardım kurumlarının, profesyonel finansal kadrolarla çalışması, risk yönetimi ve sürdürülebilir finansal modeller geliştirmesi büyük önem taşır. Aksi takdirde hem sosyal yardımın hem de mikro finansın başarısız olma riski söz konusudur.

Katılımcı 7, ''*Yaptığımız her işi, ne kadar küçük olursa olsun, sistematik bir şekilde yapmalıyız. Örneğin, bir kişiye destek verirken sadece vermekle kalmamalı, bu desteğin doğru kullanılıp kullanılmadığını da takip etmeliyiz. Bu, bir yük değil, verilen desteğin etkili olması için gerekli bir adımdır. Kurumsal bir yapı içinde çalışıyorsak, mutlaka kurumsal bir denetim sistemi oluşturmalıyız. Türkiye'de birçok projede denetim eksikliği nedeniyle istenen sonuçlar alınamamaktadır. Bu durum sadece mikro finans projeleri için değil, ülkemizin genelinde görülen bir sorun. Hatta yetkililer bile vatandaşlardan ihbar bekliyor. Bu durum, denetim sistemlerindeki eksiklikleri açıkça göstermektedir. Günümüz teknolojileri sayesinde denetim süreçleri çok daha kolay hale getirilebilir. Örneğin, bir zekât veriyorsak, bu zekâtın nereye gittiğini ve nasıl kullanıldığını takip etmek için dijital sistemlerden yararlanabiliriz. Bu sayede hem verilen desteğin doğru yere ulaştığından emin oluruz hem de desteklenen kişinin gelişimini daha yakından takip edebiliriz.*''

Katılımcı 8, "*ilk olarak bir değerlendirme komisyonu oluşturulabilir. Bu komisyonda finans konusunda bilgi sahibi olan kişiler yer almalı. STK'ların bünyesinde mikro finans birimleri kurularak, verilecek kredilerin daha etkin kullanılması sağlanabilir. Şu anki uygulamada STK'lar genellikle gıda ve yakacak gibi temel ihtiyaçlara yönelik destekler veriyor. Ancak, kişilerin kendi işlerini kurup büyütmelerine yardımcı olmak için daha farklı bir yaklaşım benimsenebilir. Örneğin, tasarruf bankacılığı modelinde olduğu gibi, STK'lar da belirli sektörlere odaklanabilir. Mesela, tarım sektöründe faaliyet gösteren bir STK, ziraat mühendisleri istihdam ederek çiftçilere daha iyi destek sağlayabilir. Kredi verilecek kişinin, aldığı krediyi nasıl değerlendireceği konusunda uzman görüşüne başvurmak da önemlidir. Her sektörün kendine özgü özellikleri olduğu için, terzilik, mutfak işleri gibi farklı alanlarda uzmanlaşmış kişilerden destek alınabilir. Bu sayede, verilen kredilerin daha verimli kullanılması ve sürdürülebilir projelerin ortaya çıkması sağlanabilir.*"

Katılımcı 8'e göre, İslami mikro finans modeli, hem kaynakların doğru kullanımı hem de sosyal yardımlaşma açısından etkili bir çözüm olabileceğini ifade etmektedir.. Bu sistemin hayata geçirilmesi, ihtiyaç sahiplerine yalnızca maddi yardım sağlamanın ötesine geçerek onların ekonomik anlamda sürdürülebilir projelere katılmalarını sağlayabilir. Mikro finans, bireylere ve küçük işletmelere düşük faizli ya da faizsiz kredi sağlayarak onların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını hedefler. İslami mikro finans, faize dayanmayan bir sistem olduğu için ahlaki açıdan da uygun görülebilir.

Katılımcı 11, "*İDDEF'in şöyle bir artısı var: Eğitim kurumu olduğu için 10 birbirine yakın öğrencisi var. Bunlar çok iyi bir saha çalışması sunabilir. Bizi geliştirecek bir mikro finans uygulamasıyla başlar. Mezun olacak öğrenciler, hayata karışacak. Kurumlardan eğitim aldılar ama henüz herhangi bir iş alanı oluşmadıysa, kaynağına çok rahat ulaşabilir. Denetim için de zaten mevcut potansiyeli yurtdışı denetim süreçlerini gerçekleştiriyor. Bu insan kadrosu,*

gerekli takviyelerle bu denetimleri sağlayabilir. Uygun bir proje, iyi bir saha araştırması ve sürdürülebilir bir planla, iller için eğitim kurumu olmasını çok ciddi şartlarla birlikte yapılabilir."

Katılımcı 11, mikro finans uygulamaları ile ilgili insan kaynağı, yönetim ve denetim süreçleri konusunda İDDEF gibi eğitim kurumlarının sağladığı potansiyeli vurguluyor. Ana fikir, bu kurumların mezun veya mezun adayı öğrencilerinin, mikro finans projelerinde önemli bir rol oynayabilecekleri yönünde. İDDEF gibi eğitim kurumlarının mezun veya mezun adayı öğrencileri, mikro finans uygulamaları için iyi bir insan kaynağı sunabilir. Bu öğrenciler, eğitim süreçlerinden geçtikten sonra hayata atılmaya hazır, ancak iş bulamayan bireyler olarak, bu projelerde rahatlıkla görevlendirilebilir. Katılımcı, bu öğrencilerin sahada çalışmak için çok uygun olduğunu belirtiyor. Mikro finans uygulamaları için gereken saha araştırmalarını ve uygulama süreçlerini başarılı bir şekilde gerçekleştirebileceklerini savunuyor. Denetim süreçlerinde ise yurt dışındaki potansiyelin kullanılabileceğini belirtiyor. Yani halihazırda yurtdışında çalışan denetim sistemlerinin veya insan kaynağının bu tür mikro finans projelerinde kullanılabileceğini ve denetim için gerekli takviyelerin yapılabileceğini ifade ediyor.

Katılımcı, uygun bir proje, iyi bir saha araştırması ve sürdürülebilir bir planlama yapıldığında, iller düzeyinde bu tür eğitim ve mikro finans uygulamalarının gerçekleştirilebileceğini savunuyor. Ayrıca mikro finans projelerinin hayata geçirilmesi için insan kaynağı, saha çalışmaları ve denetim süreçleri açısından İDDEF gibi eğitim kurumlarının potansiyelini değerlendirmeyi öneriyor. Eğitim kurumlarının bu süreçlerde kilit bir rol oynayabileceğini ve uygun bir planlama ile bu projelerin başarılı olabileceğini düşünüyor.

Katılımcı 14, ''*Eğer STK'lar mikro finans uygulamaları yapmayı düşünüyorlarsa, bu sürecin yönetim ve denetimi konusunda şu iki tecrübeden yola çıkarak bazı önerilerde bulunabilirim. Türkiye'deki ilk mikro finans uygulamaları kadınlar üzerine yoğunlaşmıştı, fakat Grameen modelinde bu kitle daha genişletildi. Başka ülkelerde de ağırlık kadınlar üzerine gözükse de aslında her kesim bu uygulamalardan yararlandı. Bu yüzden STK'lar kendi kuruluş amaçlarına göre farklı modeller uygulayabilir. Örneğin, bir STK yetimlerle çalışıyorsa, yaşı 18'i geçmemiş olanlar için mikro finans yardımlarını uygulayabilir. Başka bir STK, engellilere odaklanabilir ve çalışma hayatına girebilecek engellilere yönelik destek sunabilir. Yine başka bir STK, kadınlar veya göçmenlerle çalışıyorsa, bu gruplara yönelik mikro finans uygulamaları yapabilir. Türkiye'de kadınların durumu sıkıntılı olduğu için birçok uygulama kadınlar üzerine yoğunlaşmıştır, fakat her grubun ihtiyaçları ve sorunları farklıdır. Dolayısıyla STK'lar kendi hedef gruplarına göre mikro finans programları geliştirmelidir. Örneğin, bir STK, kadın, engelli, yaşlı gibi farklı gruplara hizmet ediyorsa, bu gruplara yönelik mikro finans desteğini belirli yüzdelerle ayırabilir. Türkiye ölçeğinde STK'lar genelde ulusal düzeyde faaliyet gösteriyor ve yerel bazda daha zayıf kalıyor. Yani genelde İstanbul merkezli çalışıp, diğer vilayetlere aynı sistemi uygulamaya çalışıyorlar. Ancak Diyarbakır'daki ihtiyaçlarla İstanbul'daki ihtiyaçlar aynı olmayabilir. Ulusal düzeydeki STK'ların bu noktada bölgesel farklılıkları dikkate alarak, yerel ihtiyaçlara uygun mikro finans sistemleri geliştirmeleri*

önemlidir. Devletin bölgesel teşvik sistemine benzer şekilde, STK'lar da mikro finans desteklerini bölgesel gelişmişlik düzeylerine göre uyarlamalıdır. Örneğin, İstanbul'da 10 bin liralık bir destek işe yaramazken, bu miktar Urfa'da birçok kişiye büyük bir fayda sağlayabilir. Dolayısıyla miktar, geri ödeme periyotları ve hedef kitle gibi unsurlar bölgesel koşullara göre düzenlenmelidir.''

Katılımcı 13, ''Şimdi burada tabii, ben bunu çok sosyal yardım anlamında ifade edebilirim. O biraz da bizim derneğimizin yapısıyla alakalı. Hani, iş adamları derneği için biz de şöyle bunu yapmaya çalışıyoruz, bunu yapılandırmaya çalışıyoruz. Hatta çok yakın zamanda, mesela bir firmaya ya da yeni işe başlayacak birisine bir miktar, örneğin 100 bin TL gibi para verdiğimiz zaman ya da 50 bin TL gibi para verdiğimiz zaman diyelim, bu parayı nasıl kullandığından ziyade biz bu kişiye aynı zamanda bir hukuki danışman, bir finansal danışman, bir muhasebe danışmanı, yani finansal muhasebe kısmı artık ayrışıyor, yatırım başka boyut, finans başka boyut, muhasebe başka boyut oluyor, danışman gibi çeşitli danışmanlar atayarak, bunlardan aktif olarak bilgi alışverişi yapabilecek insanlar atayarak, örneğin dış ticaret danışmanı gibi kişiler, bir danışmanlık müessesesi oluşturup burada aktif bir rol alacağı bir ortam oluşturmaya çalışıyoruz.

Bununla beraber, bu paranın kullandığı alanı birebir, işte şuraya ne kadar, buraya ne kadar, yatırımdan ziyade girdi ve çıktı anlamında denetleyen bir mekanizma oluşturmaya çalışıyoruz. Denetleme mekanizması daha tam netleşmiş değil. Çünkü burada kişinin alanına girmemiz, müdahil olmamız gibi bir durum oluşabiliyor. Bunu yapmadan, sadece bu kişinin, nedir, işte her yıl, yıl sonunda belli, bağımsız bir denetim organizasyonu tarafından denetlenmesi gibi düşünülebilir bu.

Yani siz, parayı veren kişi olarak, buna dahil olmazsınız. Ama bağımsız bir kuruluşta bu kişiyi denetçi ettirebilirsiniz. Burada bir sene sonra denetçi denetlemeye gireceğini bilerek, ona göre tavır alabilir. Böyle bir etkin bir süreç yürütmeye çalışıyoruz. Dediğim gibi, beraberinde de bu denetimden daha iyi çıkabilmek için ve parayı doğru yönetebilmek için de burada çeşitli danışmanlıklar sağlıyoruz. Bu da ücretsiz danışmanlıklar. Bunlar da alanın profesyonelleri, avukatlar, finansal alandaki yetkin kişiler gibi çeşitli kişiler oluyor. Bunlarla bu süreci etkin bir şekilde yürütmeye çalışıyoruz. Bizim elimizde var olan modelde böyle bir süreç var. Bunu etkin kullandığımız zaman da iyi çıktılar alabiliyoruz. Tabii burada her kuruluş bunu bu şekilde yapabilir mi, tartışılabilir. Bu biraz daha bizim yapımızın içerisindeki insan profilinin yetkinliği ile alakalı bir şey. MÜSİAD yapabilir, biz yapabiliriz, TÜSİAD yapabilir herhalde ama belki birçok kuruluş bunu yapamayabilir. Bu da ayrı bir durum. Ama biz buna böyle bir model geliştirdik. Şu an henüz o danışmanlık ve denetim modelini işler hale getirmedik. Danışmanlığı yeni kurduk, daha o süreci işletiyoruz şu an ama daha detaylı denetim modelini de böyle düşünüyoruz. ''

3.3.4.5. Eğer mikro finans uygulamalarını yapmayı düşünürseniz, uygulamaları yönetecek insan kaynağını nasıl temin etmeyi ve yetiştirmeyi öngörüyorsunuz?

Katılımcı 2 *'' Mikro finans uygulamalarını yürütecek insan kaynağı konusunda Türkiye'de olumlu bir gelişme var. Son yıllarda İslami finans alanında yetişen insan kaynağı artmış durumda. Türkiye'de çeşitli üniversiteler İslami finans ve İktisat alanında programlar sunuyor ve bu alanda uzmanlaşmış kişilerin sayısı artıyor. Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde bu konular üzerine çalışan akademisyenler ve mezunlar mevcut. Ayrıca, İslam iktisadı alanında çalışan kurumlar (örneğin İSAM) tarafından düzenlenen sertifika programları ve eğitimlerle de bu konuda daha fazla insan kaynağı yetiştirilebilir. Bu konuda profesyonel çalışanlar istihdam edilerek, mikro finans kuruluşlarının başarılı bir şekilde yönetilmesi sağlanabilir. İnsan kaynağı temini konusunda büyük sivil toplum kuruluşları profesyonel çalışanlar istihdam etmektedir ve bu konudaki gelişmeler Türkiye'de mikro finansın geleceği açısından umut verici.''*

Katılımcı 1, *''İnsan kaynağı konusunda vakıflar ve derneklerde bazı sorunlar var. Bu alanda gönüllülük ruhu önemli, ancak bu yeterli değil; profesyonellik de gerekli. Çalışanların eğitim düzeyi, ücret politikası ve sosyal hakları göz önünde bulundurulmalı. Çalışanların işlerini yaparken gönüllü bir ruha sahip olmaları gerektiği doğru, fakat bu işlerin yalnızca gönüllülükle çözülemeyeceği ortada. Günümüzde insanlar otobüs abonmanından öğle yemeğine kadar birçok masrafla karşı karşıya. Bu nedenle, çalışanlara hak ettikleri ücretleri zamanında ve düzenli olarak vermek, onların geçimlerini sağlamalarına olanak tanımak gerekiyor. Bu bağlamda, mikro İslami finans hizmetleri de profesyonel bir yaklaşım gerektiriyor. Bu, küçük ölçekli bir bankacılık hizmeti gibi süreçleri olan bir iş ve bu işi yapacak olanların eğitimli ve deneyimli olması şart. Bizim gibi kuruluşlarda, bu işin içinde olan kişilerden oluşan bir borç verme komitemiz var. Örneğin, iş dünyasından gelen bir iş adamı, her hafta birkaç saatini bu işe gönüllü olarak ayırıyor. Bu tür gönüllü katkılar çok kıymetlidir.Ancak, Türkiye'deki borç verme komiteleri ve STK'ların en büyük sorunlarından biri, mesleğin ve profesyonelliğin yeterince değer görmemesi. Türkiye'deki Müslümanlar arasında, meslek sahibi olmanın ve o meslekte uzmanlaşmanın kıymeti tam olarak anlaşılmamış durumda. Bu durum, yurt yapımından diğer sosyal hizmetlere kadar birçok alanda kendini gösteriyor.''*

Katılımcı 1 insan kaynağı temini konusunda özellikle vakıf ve dernek gibi kuruluşlarda, gönüllülük ruhunun değerli olduğu vurgulanmakla birlikte, bu işlerin yalnızca gönüllülükle yürütülemeyeceği gerçeği üzerinde duruluyor. İnsanların temel yaşam masraflarını karşılayabilmesi için düzenli bir gelir elde etmeleri gerekiyor. Bu nedenle, çalışanların eğitimli, profesyonel ve sosyal hakları gözetilen kişiler olması gerektiği belirtiyor.

Mikro İslami finansın, küçük ölçekli bir bankacılık hizmeti gibi düşünülmesi gerektiği ifade ediliyor. Bu alanda görev alacak kişilerin, finansal süreçleri ve İslami hassasiyetleri bilen profesyoneller olması önemlidir. Ancak Türkiye'de, mesleklerin ve uzmanlığın yeterince değer görmediği, bunun da sivil toplum kuruluşları ve borç verme komitelerinde önemli bir sorun teşkil ettiği vurgulanıyor. Meslek sahibi olmanın ve bu alanda uzmanlaşmanın kıymeti tam olarak anlaşılmadığı sürece, bu tür

organizasyonların etkinliği sınırlı kalabilir. Mikro İslami finansın başarılı olabilmesi için, gönüllülük ile profesyonellik arasında doğru bir denge kurulmalı ve mesleki yeterlilikler ön planda tutulmalıdır. Bu hem bireylerin hem de toplumun ekonomik refahını artırmada önemli bir adım olacaktır.

Katılımcı 4 *'' Gönüllülük bu işte çok önemli bir yer tutuyor. Beşir Derneği olarak, faaliyetlerimizin yüzde 90'ını gönüllülerle, yüzde 10'unu ise çekirdek kadroyla yürütüyoruz. Ülkemizde gönüllülük bilinci oldukça yüksek ve bu işi yapabilecek süreçleri ve metodolojiyi iyi belirlediğinizde gerekli insan kaynağını bulmakta zorlanmıyorsunuz.''*

Katılımcı 4, Beşir Derneği'nin faaliyetlerinin büyük bir kısmını gönüllü ekiplerle yürüttüğünü ve bu gönüllülerin süreçlerde kritik bir rol oynadığını vurguluyor. Gönüllülük kültürü, Türkiye'de özellikle sosyal yardımlar ve insani hizmetler alanında güçlü bir temele sahiptir. Bu gönüllülük bilinci, mikro finans gibi sosyal ve ekonomik boyutları olan projelere de önemli bir katkı sağlayabilir. Ancak mikro finans, sadece gönüllülükle yönetilebilecek bir süreç değil, aynı zamanda uzmanlık gerektiren finansal bilgi ve becerileri de içerir. Katılımcının cevabına dayanarak, Türkiye'de İslami mikro finans alanında insan kaynağı bulma konusunda potansiyelin arttığını söyleyebiliriz. Son yıllarda İslami iktisada olan ilginin artması, üniversitelerde İslami finans bölümlerinin açılması ve bu alanda eğitilen gençlerin sayısının yükselmesi, mikro finans projelerine önemli bir katkı sağlayabilir. Özellikle İslami finans ilkelerine uygun olarak çalışan bir sistemde, bu alanda eğitim almış kişilerin teorik bilgilerini pratikte kullanma fırsat bulmaları hem onların gelişimi hem de kurumların başarısı açısından büyük bir fırsat sunar.

Katılımcı 4'ün gönüllülük temelli bir organizasyon yapısından bahsetmesi, mikro finans uygulamaları açısından bazı avantajlar sunabilir. Gönüllülerin işin sosyal boyutunda yer alması, toplumla güçlü bağlar kurma ve sosyal yardımların etkisini artırma açısından önemlidir. Ancak İslami mikro finans gibi karmaşık finansal süreçler söz konusu olduğunda, gönüllülerin yanında profesyonel bir kadronun da bulunması gereklidir. Mikro finans, sadece yardım dağıtmakla sınırlı olmayan, sürdürülebilir iş modelleri, kredi risk yönetimi ve finansal denetim gibi konuları içerir. Bu nedenle, İslami mikro finans alanında eğitim almış uzmanlara duyulan ihtiyaç, gönüllü katkılarla dengelenmeli ve profesyonel bir yapı oluşturulmalıdır.

Katılımcının ifade ettiği gibi, Türkiye'de gönüllülük bilinci oldukça yüksek ve bu, mikro finans uygulamalarında sosyal yardım boyutunu güçlendirebilir. Ancak mikro finansın finansal ve yönetimsel yönlerini başarıyla sürdürebilmek için, İslami iktisat ve finans alanında uzman kişilerin görevlendirilmesi şarttır. Son yıllarda bu alanda açılan İslami mikro finans bölümleri ve İslami iktisada olan artan ilgi, insan kaynağının yeterli olabileceğini gösteriyor. Özellikle bu alanda eğitim alan gençlerin, gönüllü ekiplerle birlikte çalışarak sosyal ve finansal süreçleri yönetebilmeleri, İslami mikro finans projelerinin başarısına büyük katkı sağlayabilir.

Katılımcı 4'ün gönüllülüğe dayalı organizasyon yapısı, Türkiye'de güçlü bir insan kaynağı potansiyelini işaret etmektedir. Gönüllülerin işin sosyal ve insani yönünde

önemli bir rol oynayabileceği görülüyor. Ancak mikro finans gibi finansal beceri gerektiren uygulamalarda, İslami iktisat ve mikro finans alanında uzmanlaşmış profesyonel bir kadroya da ihtiyaç duyulacaktır. Türkiye'de İslami mikro finans bölümlerinin açılması ve bu alanda eğitim alan gençlerin varlığı, insan kaynağının gelişimini desteklemektedir ve bu, mikro finans projelerinin başarıya ulaşmasında kritik bir faktördür.

Katılımcı 6 *'' STK'nın asıl hammaddesi gönüllülüktür. Eğer istihdam ettiğiniz kişi vakıf faaliyetlerine gönüllülük niyeti taşımıyorsa ve sadece profesyonel bir çalışan ise, işini yapıp devam eder, herhangi bir ekstra katkı sağlamaz. Ancak, insan kaynağınız gönüllü ya da profesyonel olsun, vakfa bir aidiyeti ve bu işlere bir meyli varsa, adanmışlık gösteriyorsa her türlü verimi alabilirsiniz. Gönüllü olup çok daha aktif çalışan kişilerle de karşılaşıyoruz. STK demek organizasyon demektir. Farklı kabiliyetleri olan kişilerin bir araya getirilerek bir mekanizma oluşturulması önemlidir. Örneğin, arama kurtarma ekipleri her mahallede görevliler bulundurur. Bir afet olduğunda ilk çağrıyla herkes anında toplanır. Bu da sürekli eğitim, iletişim ve gelişimle mümkündür. Mikro finans ve mikro kredi alanında da bu tür teşkilatlar oluşturulabilir. İnsan kaynağı ile en tepeden en küçük mahalleye kadar inip, teşkilatlar kurmak bu işin altyapısını oluşturur. Teşkilat ne kadar güçlü ve sokağa yakın olursa, o kadar başarılı olursunuz.''*

Katılımcı 6'nın görüşüne göre, aslında insan kaynağı eksikliği değil, bu kaynağın etkin bir şekilde organize edilmesi gerekiyor. STK'nın başarısının temelini gönüllülük oluşturduğu için, vakıf içerisindeki kişilerin gönüllülük esasıyla hareket etmesi yeterlidir. İnsan kaynağı, bu gönüllülükle ve doğru bir organizasyonla yeterli hale gelebilir. Katılımcı 6, vakfın mevcut kaynaklarının bir araya getirilip organize edilmesiyle, mikro finans gibi projelerin yürütülmesi için gerekli altyapının oluşturulabileceğini savunuyor.

Katılımcı 9, "*Bu işin çözümü kamu kurumlarında veya sivil toplum kuruluşlarında değil, farklı bir yaklaşım gerektiriyor. Sivil toplum kuruluşları genellikle gönüllülük esasına dayalı çalışıyor ve düşük bütçelerle hareket ediyor. Bu da nitelikli personel bulma ve yetiştirme konusunda zorluklar yaşanmasına neden oluyor. Hayırseverler ise, genellikle kısa vadeli ve kâr amacı gütmeyen projeleri destekliyor. Bu sorunu çözmek için, bürokrasi, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektörün birlikte çalışması gerekiyor. Sosyal inovasyon yöntemleriyle, hedef kitleye uygun eğitim programları geliştirilmeli ve bu programların etkileri ölçülmelidir. Değişim teorisi, bu süreçte önemli bir araç olabilir. Bu teori sayesinde, uygulanan projelerin sonuçları analiz edilerek, daha etkili çözümler üretilebilir.''*

Katılımcı 9, sivil toplum kuruluşlarının insan kaynağı sorununu çözmek için gönüllülük esasına dayalı yapının yetersiz kaldığını ve daha profesyonel bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır. Sınırlı bütçeler ve nitelikli personel eksikliği, bu kuruluşların uzun vadeli ve sürdürülebilir projeler yürütme kapasitelerini sınırlamaktadır. Sorunun çözümü için, kamu, sivil toplum, üniversite ve özel sektörün ortak bir çaba içinde olması gerektiği vurgulanmaktadır. Sosyal inovasyon ve değişim teorisi gibi yaklaşımların, hedef kitleye uygun eğitim programları geliştirerek ve projelerin etkilerini ölçerek bu soruna çözüm üretmede

önemli bir rol oynayabileceği belirtilmektedir. Bu sayede, nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesi ve etkili çözümler üretilmesi mümkün hale gelebilecektir.

Katılımcı 10, "*Bu konuda bir tedirginlik var aslında. Ekibi nasıl oluşturacağız? İnsan kaynağını nereden ve nasıl temin edeceğiz? Şöyle bir çözüm önerisi sunulabilir: Akademi tarafında zaten ciddi çalışmalar mevcut. STK'lar, akademisyenlerle iş birliği yaparak eğitim programları düzenleyebilir. Teknik açıdan sahadaki çalışanların yıllarca eğitim almasına gerek yok; temel bilgilerin verilmesiyle birkaç haftalık bir eğitimle bu fonksiyonlar rahatlıkla yerine getirilebilir. Akademik açıdan bunun mümkün olduğunu düşünüyorum. STK'ların bu süreci kurumsallaştırması gerekir. Yeter ki istek olsun.*"

Katılımcı 10'un görüşleri, STK'ların mikro finans uygulamalarını yönetecek insan kaynağı konusunda yaşadığı belirsizliklere önemli bir çözüm önerisi sunuyor. STK'lar bu alanda eğitimli insan kaynağı bulma konusunda endişeliyken, Katılımcı 10, Türkiye'de bu konuda yeterli bilgi ve donanıma sahip eğitimli kişilerin bulunduğunu vurguluyor. Akademik dünya ile kurumsal bir entegrasyonun sağlanması sayesinde, bu kaynağın etkin bir şekilde kullanılabileceğini belirtiyor. Akademisyenlerle yapılacak iş birlikleri sayesinde, kısa süreli eğitimlerle sahadaki çalışanların bu fonksiyonları rahatlıkla yerine getirebileceği ifade ediliyor. Bu bağlamda, STK'ların mevcut insan kaynağı sorununa çözüm bulmak için akademi ile iş birliği yapmaları ve eğitim programlarını etkin bir şekilde uygulamaları gerekmektedir. Bu tür bir iş birliği hem kurumlar arası sinerjiyi artıracak hem de mikro finans uygulamalarının sahada başarılı olmasını sağlayacaktır.

Katılımcı 5, "*Şu anda böyle bir mikro finans uygulamasına girecek olsak, öncelikle yapısal olarak yetişmiş eleman altyapısına ihtiyaç duyarız. İkinci planda ise olmazsa olmaz sermaye aktarımı gerekiyor. Adil bir şekilde ihtiyaç sahibi ve muhtaç kişileri tespit etmekle bir nebze mesafe kaydedilebilir. Zaman, yetişmiş eleman ve sermaye bizim için temel ihtiyaçlar. Takip ve denetim ise oldukça önemli. Başarılı kurumlar denetimi ciddiye alıyor ve bu, başarıya giden yolda kritik bir faktör. Yetişmiş eleman istihdamı da bu süreçte çok önemli.*"

Katılımcı 5'in ifadesinden anlaşıldığı üzere, mikro finans uygulamalarında en önemli unsurlardan biri yetişmiş eleman ihtiyacıdır. Sakarya'da İKSAR'daki mikro finans uygulamalarında, İslami ekonomi bölümü öğrencileri aktif gönüllü olarak yer almakta ve bu uygulamanın başarısı, bilinçli ve eğitimli elemanların varlığına bağlanmaktadır. Katılımcı 5 de benzer şekilde, mikro finans uygulamalarının başarılı olabilmesi için yetişmiş elemanların, sermaye aktarımının ve denetimin kritik olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda, uygulamalarda eğitimli kadroların rolü, sürecin verimli yönetilmesinde kilit önemdedir.

Katılımcı 7, "*Gelecekte, bu alanda uzman yetiştirmek için özel okulların ve üniversitelerde daha kapsamlı eğitim programlarının olması gerekiyor. Şu anda Türkiye'de bu konuda bazı çalışmalar yapılıyor olsa da lisans ve doktora programlarının zenginleştirilmesi ve mikro finansın yanı sıra genel finans konularının da bu programlara dahil edilmesi gerekiyor. Ülkemiz bu konuda oldukça geç kaldı. Çünkü içinde bulunduğumuz sistem, İslami finans uygulamalarının yaygınlaşmasına engel teşkil ediyor. Yasal altyapımızın da bu konuda*

yetersiz olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum, İslami finansın uzun vadede sistemin temel bir parçası haline gelmesi gerektiğini gösteriyor. Kapitalist veya sosyalist gibi farklı ekonomik sistemlerde Müslümanca bir finansman faaliyeti yürütmek oldukça zordur. Bu sistemler, İslam'ın finansal ilkelerine uygun hareket etmeyi engellemektedir. Bu nedenle, İslami finansın kendi özgün yapısı içinde gelişmesi ve yaygınlaşması gerekmektedir."

Katılımcı 13, *''Bizde şöyle bir avantajımız var, onu söylemeye çalıştım. Dernek içerisinde zaten ciddi bir insan kaynağı var. Hem çalışanlar hem iş adamları, buradakiler, zaten bunu biz kendimiz sağlıyoruz. Çalışan, mesela dernek içerisindeki avukatlarımız hukuki danışmanlık veriyor, işte finansçılarımız finansal danışmanlık veriyor. Dış ticaretle ilgili uzmanlarımız, DEİK'te çalışan, devletin içinde çalışan uzmanlarımız var. Bunlar bu alanda uzmanlar. Yani bizim burada bir eleman ihtiyacımız oluşmuyor aslında, bizim zaten elemanları aktif kullanmış oluyoruz. Danışmanlık, denetim anlamında ise ne yapıyoruz? Dış bir muhasebe firmasıyla, bağımsız denetim firmaları var, bunlarla anlaşarak belli bir bağımsız denetim uygulaması yapıyoruz. Burada karşı tarafa bir ek yükümlülük yüklemeden bunu dernek tarafından karşılıyoruz. Burada bizim böyle bir uygulamamız var. Ama dediğim gibi, işte diğer kuruluşlar buradaki finans insan kaynağı için belli bir meblağı ayırmak zorunda kalacak. Çünkü profesyonel çalışan çalıştıracak. O yüzden orada farklı bir uygulama gerekebilir. Bizim avantajımız, biz bunu zaten halihazırda tuttuğumuz için bunu ücretsiz olarak adlandırabiliriz. Yani ben bunu MÜSİAD yapabiliriz, yapabiliriz, TÜSİAD yapabilir ama dediğim gibi çok sınırlı sayıda kurum yapabilir.''*

Katılımcı 13, dernek içindeki insan kaynağı ve danışmanlık hizmetlerinin yapısına vurgu yaparak, bu avantajı öne çıkarıyor. Dernek bünyesinde çalışan avukatlar, finansçılar ve dış ticaret uzmanlarının üyelerine ücretsiz danışmanlık sağladığını, böylece dışarıdan bir profesyonel çalıştırma ihtiyacı olmadığını belirtiyor. Bu, derneğin insan kaynağını verimli bir şekilde kullanarak, ek maliyet oluşturmadan hizmet sunmasını sağlıyor.

Katılımcı 13'ün ifade ettiği bağımsız denetim uygulamaları da dikkate değer. Dernek, danışmanlık ve denetim hizmetlerinde bağımsız muhasebe firmalarıyla iş birliği yaparak, üyelerine ek bir mali yük getirmeden hizmet veriyor. Bu, derneğin denetim sürecinde şeffaflığı ve güvenilirliği artıran bir model olarak öne çıkıyor. Ancak, katılımcı 13 diğer STK'ların aynı avantajlara sahip olamayabileceğini de belirtiyor. Diğer kuruluşların profesyonel çalışan istihdam etmesi gerektiğinden, maliyetlerin artabileceğini vurguluyor. Bu, özellikle küçük STK'lar veya iş adamları dernekleri için bir zorluk oluşturabilir.

Özetle, katılımcı 13, kendi derneğinin insan kaynağı avantajını ve dış danışmanlıkla sağladığı şeffaflık avantajını ön plana çıkarırken, diğer kuruluşların daha sınırlı kaynaklarla benzer etkinliği sağlamasının zor olduğunu ifade ediyor.

Katılımcı 12, *"finans kuruluşları, sosyal yardım kuruluşlarından bankacılık kuruluşlarına dönüşüyor" şeklinde duyumlar alıyoruz. Bu konuyla ilgili olarak size görüşmeden sonra atabilirim; çok sevdiğim bir makale var. Yazarı Batılı, Fransız bir akademisyen, ve bu makalede sivil toplum kuruluşlarının (STK) mikro kredi kuruluşlarına dönüşmesi konusu işleniyor. Bu*

tür örgütler literatürde "hibrit örgütler" olarak adlandırılıyor ve doktora seviyesinde bu konular tartışılıyor. Kurumların kendilerine has bir mantığı vardır; buna "kurumsal mantık" denir. Örneğin, klasik sosyal yardım yapan kurumlarda "sosyal yardım mantığı" hâkimdir, bankacılık kurumlarında ise "işletmecilik mantığı." Bolivya'da yer alan ACCION, büyük bir STK olarak yola çıkıyor, fakat bir süre sonra mikro kredi kuruluşu olma yoluna gidiyor. ACCION, bu süreçte elindeki tecrübeli sosyal yardım personelini tutuyor, zayıf olanları çıkarıyor ve banka deneyimi olan insanları işe alıyor. Sonuç olarak, "sosyal yardım bankası" olarak adlandırılabilecek bir hibrit model oluşturuyorlar. Ancak birkaç yıl içinde bu modelin başarılı olmadığı ortaya çıkıyor. İlk bir iki yıl yükselen faaliyet hacmi, sonrasında düşüşe geçiyor. Sosyal yardım personeli, insanlara önceki yaklaşımlarıyla hizmet etmeye devam ederken, bankacılar bu duruma uyum sağlayamıyor. Bankacılar, "Biz artık banka olduk," derken, sosyal yardım personeli, "Burası bir sosyal yardım bankası," diyerek farklı bir yaklaşımı savunuyor. Bu iki grup arasında anlaşmazlıklar çıkıyor ve kurum içi uyum sağlanamıyor. Daha sonra, bu süreci takip eden ve büyüme potansiyeli yüksek olan bir vakıf, ACCION'un deneyimlerinden ders alıyor. Bu vakıf, tüm sosyal yardım personelini ve bankacıları işten çıkararak, yeni mezun insanları işe alıyor. Bu kişiler ne sosyal yardımcı ne de bankacı; iki alanın melezi olarak yetiştiriliyor. Vakıf, "Biz bu dengeleri sağlayacağız. Ne tamamen sosyal yardım yapacağız ne de tamamen banka olacağız. Amacımız belli bir profildeki insanları belirli bir noktadan daha iyi bir noktaya getirmek," diyerek bir strateji belirliyor. Bu hibrit yapı sayesinde, klasik finans sistemine entegre olmadan hem sosyal yardım hem de bankacılık arasında bir denge kuruluyor. Eğer sadece eski sosyal yardım personeliyle devam edilirse, sistem sosyal yardımın içinde kalır; sadece bankacıları alırsanız, banka mantığının içine girer. Ancak hibrit yapının farkında olup, buna göre bir yönetim ve personel stratejisi izlenirse, sistem ne tamamen sosyal yardım ne de tamamen bankacılık olur; iki yaklaşımın dengeli bir melezi haline gelir.''

Katılımcı 12'nin açıklaması, mikro finansın sosyal yardım ve bankacılık arasındaki hassas dengeyi nasıl etkilediğini ve hibrit örgütlerin bu süreçte karşılaştığı zorlukları detaylı bir şekilde ele alıyor. Özellikle STK'ların mikro kredi kuruluşlarına dönüşme süreci, sosyal yardım misyonundan saparak ticari bir bankacılık yaklaşımına geçişin tehlikelerine dikkat çekiyor. Katılımcının açıklaması, hibrit örgütlerin karşılaştığı kurumsal ve operasyonel zorlukları iyi bir şekilde özetliyor. Sosyal yardım ve bankacılığın bir arada var olması, dikkatli bir yönetim, doğru personel seçimi ve dengeli bir strateji gerektirir. Hibrit yapıların başarısı, bu dengeyi sağlayabilmelerine bağlıdır. Eğer sağlanamazsa, kurumlar ya sosyal yardım ideallerinden saparak ticari bankalara dönüşebilir ya da finansal açıdan sürdürülemez hale gelebilir.

Hibrit Yapıların Kurumsal Zorlukları: Kurumların, sosyal yardım ve bankacılık gibi farklı kurumsal mantıklar arasında denge kurma çabaları oldukça karmaşık. Sosyal yardım kuruluşlarının bankacılık sistemine entegre olması, bu iki alanın birbirinden oldukça farklı değer, işleyiş ve önceliklere sahip olmasından dolayı büyük zorluklar doğuruyor. Bankacılık mantığı kârlılık ve sürdürülebilirlik üzerine kurulu iken, sosyal yardım mantığı insan odaklı, yardımsever ve toplumsal fayda sağlamaya yönelik bir yaklaşıma dayanır. Bu iki anlayışın aynı kurum içinde bir arada var olma çabası, genellikle büyük çatışmalar ve kurumsal karmaşa yaratır.

ACCION Örneği ve Hibrit Modelin Zorlukları: ACCION örneği, sosyal yardım ile bankacılık arasında bir hibrit model oluşturmanın pratik zorluklarını iyi bir şekilde gösteriyor. Başlangıçta hem tecrübeli sosyal yardım personelinin hem de bankacıların bir arada çalışması hedeflenmiş olsa da iki taraf arasında bir çatışma meydana gelmiş. Sosyal yardım personeli, topluma hizmet etmeye yönelik idealist yaklaşımlarını sürdürürken, bankacılar finansal sürdürülebilirlik ve kârlılığa odaklanmış. Bu uyumsuzluk, kurumun başarısını engellemiş ve sonuç olarak her iki tarafın da verimli çalışamamasına yol açmış.

Dengeli Personel Stratejisi: ACCION'un başarısızlığı sonrası bir başka vakfın deneyimlerinden ders alarak, tamamen yeni bir strateji geliştirdiği vurgulanıyor. Bu strateji, ne sosyal yardım ne de bankacılık personeliyle değil, bu iki alanın melezi olan yeni mezunlarla çalışmayı hedefliyor. Böylelikle ne tamamen yardım odaklı ne de tamamen ticari bir banka mantığıyla değil, her iki alanın da dengeli bir şekilde entegre edildiği bir hibrit yapı kuruluyor. Bu hem sosyal yardımı sürdürebilecek hem de bankacılık süreçlerini etkin bir şekilde yürütebilecek personel yetiştirme ihtiyacını ortaya koyuyor.

Hibrit Yapının Avantajları ve Riskleri: Bu hibrit model, teorik olarak sosyal yardımların finansal sürdürülebilirlikle dengeli bir şekilde yürütülmesini sağlayabilir. Ancak bu modelin başarısı, kurumsal yapının doğru bir şekilde inşa edilmesi, süreçlerin iyi yönetilmesi ve personelin bu iki farklı alanı harmanlayacak şekilde eğitilmesine bağlıdır. Eğer bu denge iyi sağlanmazsa, ya sosyal yardım kısmı ihmal edilebilir ya da kârlılık hedefleri gölgede kalabilir, bu da kurumun uzun vadede başarısız olmasına yol açabilir (Https://www.accion.org/).

Genel değerlendirme olarak, mikro finansın yönetimi ve denetimi konusunda, katılımcı 1, mikro finans uygulamalarında devlet kurumları ile iş birliğinin önemine vurgu yapmıştır. Ona göre, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurumları arasında uyum sağlanarak kaynak israfının önüne geçilebilir. Meslek edindirme kurslarıyla sağlanan eğitimlerin ardından, bireylere mikro kredi verilmesi onların işlerini büyütmeleri ve ekonomik bağımsızlık kazanmaları için önemli bir fırsat sunar. Ayrıca, internet üzerinden satış yapma gibi yeni iş modellerinin desteklenmesi gerektiğini de belirtmiştir. Buna karşın Katılımcı 5, mikro finans uygulamalarının yasal zemininin eksik olduğunu ve bunun sürecin en büyük zorluklarından biri olduğunu belirtmiştir. Türkiye'de mikro finans faaliyetlerinin tam anlamıyla düzenlenmediğini ve sivil toplum kuruluşlarının kredi verme yetkisine sahip olmadıkları için zorlandıklarını ifade etmiştir. Mikro finansın etkin hale gelebilmesi için yasal düzenlemeler yapılması gerektiğini savunmuştur. Katılımcı 11 ise, bir eğitim kurumu olarak mevcut öğrenci gruplarını mikro finans projelerinde değerlendirebileceklerini ve bu sürecin denetiminde yurtdışı deneyimlerinden faydalanabileceklerini vurgulamıştır. Ona göre, öğrencilere saha araştırması ve denetim konusunda eğitim verilmesi, sürecin başarıya ulaşmasında önemli bir faktör olacaktır.

Katılımcı 2, meslek edindirme kurslarının mikro finans uygulamaları için tamamlayıcı olduğunu belirtmiştir. Bu kursların bireylere gelir getirici meslekler kazandırması, mikro finans yoluyla sermaye sağlanması durumunda daha başarılı girişimlere dönüşebilecektir. Ayrıca, mikro finans kuruluşlarının sadece finansal destek değil, aynı zamanda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunması gerektiğini savunmuştur. Katılımcı 13 ise meslek edindirme kurslarının güncelliğini kaybettiğini ve bu yüzden etkin olmadığını söylemiştir. Yazılım ve veri bilimi gibi yeni nesil mesleklerin öğretilmediği kurslar, iş dünyasının ihtiyaçlarına cevap verememekte, bu da kursların etkinliğini düşürmektedir. Katılımcıya göre, meslek edindirme kurslarının iş dünyasıyla daha entegre çalışarak bu alanlarda eğitim vermesi gerekmektedir. Katılımcı 11 de benzer bir şekilde meslek edindirme programlarının mikro finans projelerinde önemli bir rol oynayabileceğini ifade etmiş ve eğitim alan bireylerin mezuniyet sonrası mikro finans projelerinde istihdam edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Denetim süreçlerinin ise uluslararası standartlara uygun bir şekilde yürütülebileceğini savunmuştur.

Katılımcılar arasında mikro finansın yönetim ve denetim süreçlerine dair görüşler farklılık gösterse de genel olarak yasal düzenlemelerin eksikliğine dikkat çekilmiştir. Meslek edindirme kurslarıyla iş birliği yapılarak mikro finans projelerinin daha etkili bir şekilde yürütülebileceği konusunda genel bir uzlaşma vardır. Ancak bu kursların daha güncel ve iş dünyasının ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Sonuç olarak, mikro finans projelerinin başarılı olabilmesi için hem yasal altyapının iyileştirilmesi hem de meslek edindirme kurumlarının daha etkili hale getirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

3.3.5.İslami Mikro Finans Uygulamalarının Türkiye Potansiyeline İlişkin Sorular ve Tespitler

Bu bölümde, İslami mikro finans uygulamalarının Türkiye'deki potansiyeli üzerine yapılan değerlendirmeler olacak, bu sistemin ülkemizde gelişmesi için gerekli yapılması gereken çalışmalar üzerinden analizler yapılacaktır. Türkiye'nin mevcut ekonomik ve sosyal yapısı, mikro finans gibi alternatif finansman modellerine duyulan ihtiyaç gibi fikirler ele alınacaktır. Bu bölümde, katılımcıların Türkiye'de İslami mikro finans uygulamalarının mevcut durumu, karşılaşılan zorluklar ve gelecekteki potansiyellerine ilişkin görüşleri ele alınmaktadır.

3.3.5.1. Mikro finans uygulamaları neden daha çok gelişmemiş ülkelerde ortaya çıkmıştır?

Katılımcı 2 '' *Gelişmemiş ülkelerde mikro finans uygulamalarının yaygınlaşmasının temel nedeni, bu ülkelerdeki finansal yapının düşük gelirli insanları kapsayıcı olmaması. Bu insanlar finansal sistemden dışlanıyor, bu yüzden mikro finans bu ülkelerde daha fazla gelişiyor. Ayrıca,*

bu ülkelerde kayıt dışılık çok fazla. Bu tür ülkelerde tefeciler yaygın ve çok yüksek faiz oranlarıyla insanları borca sokuyorlar. Bu nedenle mikro finans kuruluşları, bu tür yüksek faizli borçlardan insanları korumak için devreye giriyor.''

Katılımcı 2, Mikro finansın gelişmemiş ülkelerde ortaya çıkmasının sebebi olarak, gelişmemiş ülkelerdeki finansal sistemler, genellikle düşük gelirli kesimleri dışlayan bir yapıya sahip olması ve bu neden oluyor ki geleneksel bankacılık sistemleri düşük gelir yüzünden daha geri ödeme riskli görülen bu kesimlere kredi vermemektedirler. Oysa bu durum bir mikro finans alanını açar. Mikro finans yoksul tabakalara paralar ile kredi vererek onları yoksulluktan kurtarabilir. Bu sistem insanların küçük girişimlerde bulunmalarını teşvik ederek onları yoksulluktan kurtarabilir. Bu noktalara rağmen gelişmemiş ülkelerde kayıt dışı ekonomi yaygın olduğu için insanlar bankacılık sistemine erişemeyebilirler ki bu yüzden onları yüksek oranda faizci ve sömürücü kaynaklara çekebilir. Diğer taraftan mikro finans kuruluşları, bu tehlikeli borçlanma biçimleri yerine alternatif bir teklif olarak faaliyet gösterir ve sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik açısından bir rol oynar. Mikro finans sadece finansal yardım değildir; aynı zamanda sosyal adaleti güçlendirmeyi ve insanların ekonomik bağımsızlık kazanmalarını amaçlar. Gelişmemiş ülkelerde bu modelin yaygın olmasının bir diğer nedeni de düşük maliyetli girişimleri önemli derecede destekleyebilecek olmasıdır. Halbuki küçük miktarlar dahi birçok insanın hayatını değiştirebilecek parasal durumlar yaratabilir. Mikro finansın gelişmemiş ülkelerde yaygınlaşmasının temel nedeni; bu arada çalışırken de oradaki eşitsizlikleri azaltma işlevine sahip araç olma özelliği ve finansal kapsayıcılığı oluşturmaya yönelik bir çabadır.

Katılımcı 11 *''Gelişmemiş ülke tanımı aslında kendiliğinden bu durumu açıklar. Gelişmemiş ülkelerde sosyal devlet anlayışı, toplumun refah seviyesi, gelir dağılımı ve kişi başına düşen milli gelir gibi kavramlar yeterli düzeyde değildir. Bu durum, ülkelerde yoksunluk ve yoksulluğa neden olur. Yoksulluk ise çeşitli fikirlerin ve süreçlerin gelişimine etki eder. İslami mikro finans, Müslüman toplumların ihtiyaçlarına yönelik bir çözümdür. İslam'ın haram kıldığı faiz gibi kavramlar nedeniyle, Müslümanların ticaret ahlakına uygun bir şekilde ekonomik faaliyetlerini sürdürmeleri gerekmektedir. Tamamen faiz sistemi içinde olan bir düzende, faizden kaçma şansınız çok azdır. Bu nedenle, İslami mikro finans gibi çözümler ortaya çıkmıştır. Mevcut koşullar, Müslümanların iktisadi hayatlarını yaşayabilecekleri uygun kurum ve kuruluşların olmamasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda, az gelişmiş ülkelerde refah seviyesi düşük olduğu için bu tür kurumlar bu süreçte gelişir. Bu, İslami mikro finans gibi çözümlerin önemini artırır.''*

Katılımcı 11 mikro finansın gelişmemiş ülkelerde daha yaygın olmasının temel nedeni, bu ülkelerdeki ekonomik ve sosyal durumlarının geleneksel finansal sistemlerin sunduğu hizmetlerin yetersiz kalmasına yol açmasıdır. Mikro finans, bu boşluğu doldurarak yoksulluğun azaltılmasına, ekonomik büyümeye ve sosyal gelişmeye katkı sağlamaktadır.

Katılımcı 3, *'' Çünkü gelişmemiş ülkelerde yoksulluk çok yaygındır. Bu kişileri yoksulluktan kurtarmak için farklı alternatifler aranıyor. Sadece karşılıksız yardım vermek burada bir çözüm olarak görülmemiş. Bu ülkeler, yoksulluğu daha derinden tecrübe etmişler, bu yüzden mikro*

finans uygulamalarının burada ortaya çıkması çok daha doğal bir durum. Türkiye'de ise mikro finans uygulamaları, daha düşük gelirli ülkelerde olduğu kadar etkili olamıyor çünkü oradaki yoksul ülkelerde çok daha küçük miktarlarla (örneğin 50-100 dolar gibi) iyi işler yapılabiliyor ve bu miktarlar o kişiler için yeterli olabiliyor. Ancak Türkiye'de gelir seviyesi biraz daha yüksek olduğu için, verilen miktarların daha yüksek olması gerekiyor. Eğer mikro finans çok düşük miktarlarla uygulanacaksa, bu Türkiye'de pek işlemiyor; bu daha çok yoksul ülkelerde etkili olabiliyor. Bu yüzden mikro finans programları yoksul ülkelerde daha yaygın durumda. Türkiye'de ise mikro finansın yaygınlaşmamasının iki önemli nedeni var. Birincisi, yasal altyapı eksikliği. Bu konuda farkındalık düşük ve yoksulluğu önlemede mikro finansın etkisinin ne kadar önemli olduğu tam olarak anlaşılmış değil. İkincisi, Türkiye'de verilen miktarların çok daha yüksek olması gerekiyor. Yani, düşük miktarlarla (50-100 dolar) gelir getirici bir faaliyet başlatmak Türkiye'de mümkün değil; daha yüksek miktarlara ihtiyaç var. Örneğin, Endonezya'da Beytü'l Mal adında bir mikro finans kurumu oldukça yaygın. Kooperatif şeklinde kurulmuş ve kırsal kesimlerde de faaliyet gösteriyor. Medrese gibi dini kurumlarla organik ilişkileri var ve toplumla iç içe bir yapıya sahipler. Türkiye'de ise bu tür bir yapı henüz sağlanabilmiş değil. Hem yasal altyapı eksikliği hem de verilen miktarın yetersiz olması Türkiye'de mikro finansın yaygınlaşmasını engelliyor.''

Katılımcı 3'ün bu yorumundan anlaşılıyor ki Gelişmemiş ülkelerde mikro finans, küçük miktarlarla büyük farklar yaratabiliyor çünkü bu miktarlar orada yeterli sermaye sağlayabiliyor. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, hem daha yüksek miktarlara ihtiyaç var hem de yasal altyapının güçlendirilmesi gerekiyor. Türkiye'de mikro finansın başarılı olabilmesi için miktarların artırılması ve süreçlerin hızlandırılması şart.

Katılımcı 4 *'' Gelişmemiş ülkelerdeki eğitim düzeyi, meslek eğitim çalışmaları düşük olduğundan dolayı bu uygulamalar orada ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerde herkesin büyük ölçüde istihdama katıldığını ve kendi ekonomik özgürlüğünü kazandığını görürsünüz. Ancak ekonomik yoksunluk yaşayan ülkelerde, mikro finans gibi uygulamaların yapılması zorunlu hale gelmiştir. Bu tür fonların yoksul ülkelerde kullanılmaya başlanmasının nedeni, bu işin orada bir gereklilik olmasıdır.''*

Katılımcı 4, mikro finansın modern anlamda Asya'da, özellikle Bangladeş gibi ülkelerde önemli bir sosyal yardım aracı olarak geliştiğini belirtmektedir. Burada, mikro finansın gelişmesinin temel nedeni, kitlesel yoksulluk ve eğitim eksikliğinden kaynaklanan ekonomik fırsatların sınırlı olmasıdır. Bu nedenle, yoksul bireylere küçük krediler vererek onların kendi işlerini kurmalarına veya mevcut işlerini genişletmelerine olanak tanıyan mikro finans kurumları ortaya çıkmıştır.

Diğer bir ifadeyle, Mikro finansın gelişmiş ülkelerde yaygın olmamasının nedeni, daha çok bu ülkelerde ekonomik bağımsızlığın ve istihdamın yüksek olması ve sosyal yardım ile ekonomik destek mekanizmalarının farklı şekillerde gelişmiş olmasıdır. Ancak mikro finansın ortaya çıkış süreci sadece gelişmemiş ülkelerle sınırlı değildir. Mikro finans kavramı, aslında Avrupa ve Amerika'da çok daha önce farklı formlar altında uygulanmaya başlamıştır. Kooperatifler, kredi birlikleri ve yerel finansal destek sistemleri gibi uygulamalar, mikro finansın erken örnekleri olarak kabul

edilebilir. Özellikle kooperatif yapıları, küçük üreticilere ve girişimcilere sermaye sağlayarak onları destekleme amacıyla kurulmuştur. Avrupa ve Amerika'da 19. yüzyıldan itibaren bu tür kooperatifler, topluluklara finansal destek sunan modellerin temelini oluşturmuştur.

Her ne kadar mikro finans terimi daha çok gelişmemiş ülkelerle ilişkilendirilse de, gelişmiş ülkelerde de benzer modeller farklı şekillerde uygulanmıştır. Örneğin, Avrupa ve Amerika'daki kredi birlikleri ve kooperatifler, mikro finansın daha kurumsallaşmış versiyonlarıdır. Bu sistemler, bireylerin küçük sermayelerle ekonomik hayata katılmalarını sağlar; ancak gelişmemiş ülkelerdeki gibi mikro düzeyde doğrudan kişisel kredilerle değil, daha geniş ölçekli organizasyonlarla işlev görürler.

Genel olarak, mikro finans uygulamaları başlangıçta gelişmemiş ülkelerde yoksulluk ve eğitim eksikliği nedeniyle ortaya çıkmış olsa da, bu modelin tarihsel kökenleri Avrupa ve Amerika'da farklı formlar altında daha önce var olmuştur. Kooperatifler ve kredi birlikleri gibi yapılar, küçük ölçekli finansman sağlama amacını taşırken, Asya'daki mikro finans uygulamaları, modern anlamda bireylere doğrudan küçük krediler sağlayarak ekonomik bağımsızlık kazandırmayı hedefleyen bir yapıya bürünmüştür.

Katılımcı 10, '' *Çünkü şöyle: Oradaki ihtiyaç, bizim Türkiye'de tefecilik maalesef çok yaygın olmasa da özellikle Pakistan, Hindistan, Bangladeş gibi ülkelerde inanılmaz bir boyutlara ulaşmış durumda. Bu ülkelerde kaynak çok kısıtlı olduğu için çok yüksek faizlerle sömürü oluyor. İnsanlar mecburen bu sömürüye maruz kalıyor. Dolayısıyla bu ülkelerde mikro finansın ihtiyacı çok daha büyük.*''

Katılımcının 10 yorumunda, Pakistan, Hindistan ve Bangladeş gibi gelişmemiş ülkelerde mikro finansın büyük bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmasının nedeni, bu ülkelerdeki fakirlik ve kaynak kıtlığıdır. Bu ülkelerde, yüksek faiz oranları ve tefecilik insanları zor durumda bırakmakta, bu da mikro finansa olan talebi artırdığını haliyle burada ortaya çıkıp müesseseleşmesini sağlamıştır.

Katılımcı 7, "*Mikro finans uygulamalarının daha çok gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkmasının temel nedeni, bu ülkelerdeki ihtiyaçtır. Ancak, gelişmiş ülkelerde de benzer uygulamalar bulunmaktadır. Örneğin, ihtiyaç kredileri aslında mikro finansın bir çeşidi olarak değerlendirilebilir. Ancak bu ülkelerde bu uygulamalar, mikro finans olarak adlandırılmamaktadır.*

Dolayısıyla, mikro finans uygulamalarının daha çok gelişmekte olan ülkelerde görülmesinin nedeni, bu ülkelerdeki ihtiyaçların daha belirgin olmasıdır. Türkiye gibi ülkelerde de mikro finansa yönelik bir potansiyel bulunmaktadır. Ancak, ülkemizdeki uygulamaların tamamı, uluslararası kabul görmüş mikro finans tanımına uygun olmayabilir."

Katılımcı 8, "*Türkiye'nin gelişmekte olan ülkeler arasında yer alması ve gelişmiş ülke seviyesine bir türlü ulaşamaması, birçok faktöre bağlıdır. Gelişmekte olan ülkelerde sivil toplum kuruluşlarının daha fazla olması, bu ülkelerdeki yoksulluk oranının yüksek olmasıyla yakından*

ilgilidir. Yoksul kesimin ihtiyaçları, bu kuruluşların sayısını ve faaliyet alanlarını belirler. Örneğin, İslam dünyasında sigortacılık kavramının geç kabul görmesi, bu ihtiyacın daha sonra ortaya çıkmasıyla açıklanabilir. İhtiyaçlar arttıkça, bu ihtiyaçları karşılamak üzere yeni kurumlar ve hizmetler ortaya çıkar."

Katılımcı 8'e göre, mikro finansın daha çok gelişmemiş ülkelerde yaygın olmasının nedeni, bu ülkelerde büyük bir yoksul kesime hitap etmesidir. Katılımcının da belirttiği gibi, bir toplumda ihtiyaç varsa, o ihtiyaca yönelik kurumlar ve çözümler gelişir. Gelişmemiş ülkelerde insanlar finansal sisteme erişim konusunda sıkıntı yaşarlar, bankalardan kredi almak zorlaşır ve gelir düzeyleri genellikle çok düşüktür. Dolayısıyla, mikro finans gibi küçük ölçekli kredi modelleri, bu kesimlere ulaşarak ekonomik fırsatlar yaratmayı amaçlar.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde mikro finans uygulanabilir mi sorusuna gelirsek, Türkiye'nin de gelişmekte olan bir ülke olarak belirli kesimlerinde hala gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluk sorunu olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Türkiye'de daha gelişmiş bir bankacılık ve finans sistemi olduğundan, ihtiyaç sahipleri alternatif yöntemlerle de finansal destek alabiliyor. Yine de, bankaların ulaşamadığı ya da çok düşük gelirli kesimlerde, mikro finans modeline ihtiyaç olabilir. Türkiye'de tarım, küçük esnaf veya kadın girişimciler gibi gruplara yönelik bu tarz finansman yöntemleri faydalı olabilir.

Velhasıl, mikro finansın daha çok gelişmemiş ülkelerde ortaya çıkmasının temel nedeni, bu ülkelerde büyük bir kesimin finansal sistemin dışında kalmasıdır. Bu model, ekonomik bağımsızlık ve kalkınma sağlamada önemli bir araç olabilir. Türkiye'de de özellikle bankacılık sisteminin yeterince kapsamadığı kesimlere yönelik böyle bir model uygulanabilir. Özellikle kırsal kesimde, düşük gelirli ailelerin ya da küçük işletmelerin mikro finans yoluyla desteklenmesi, toplumsal kalkınmayı hızlandırabilir.

Katılımcı 11, "*Gelişmemiş ülke tanımı aslında kendi içinde bir çelişki barındırır. Bu ülkelerde sosyal devlet anlayışı zayıf, refah seviyesi düşük ve gelir dağılımı eşitsizdir. Bu durum, ülkede yoksulluğun yaygınlaşmasına neden olur. Yoksulluk ise, farklı fikir ve süreçlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. İslami mikro finans, Müslüman bir toplumda İslam'ın ekonomik ilkelerine uygun bir finansal sistem olarak düşünülebilir. Ancak, iktisat biliminin temel kavramlarından olan faiz, İslam'da haram kılınmıştır. Bu durum, Müslümanların finansal işlemlerini sınırlandırarak, alternatif sistemlere yönelmelerine neden olur. Mevcut finansal sistemde faizden kaçınmak oldukça zordur. Örneğin, maaşlarımızı bankalara yatırırken bile faizli hesaplara yönlendiririliz. Bu durum, Müslümanların İslam'a uygun bir ekonomik hayat sürmelerini zorlaştırır. İslami mikro finans gibi alternatif sistemler, bu soruna çözüm olarak ortaya çıkar. Bu sistemler, Müslümanların ihtiyaçlarına uygun, faizsiz finansal hizmetler sunarak, onların ekonomik hayata katılımını kolaylaştırır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, refah seviyesi düşük olan toplumlarda bu tür sistemlerin önemi daha da artmaktadır. İslam'ın ekonomik ilkelerine uygun bir finansal sistemin oluşturulması, Müslümanların daha adil ve eşitlikçi bir ekonomik hayata kavuşmaları için önemlidir.*"

Katılımcı 11, gelişmemiş ülkelerdeki yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği sorunlarını ele alarak, İslami mikro finans sistemlerinin bu sorunlara yönelik bir çözüm olarak önemini vurguluyor. Özellikle İslam'da faizin haram kılınması nedeniyle Müslüman toplumlarda mevcut finansal sistemlere olan güvensizlik ve alternatif sistem arayışı ön plana çıkıyor. Bu bağlamda, İslami mikro finans, faizsiz ve İslam'ın ekonomik ilkelerine uygun bir model olarak gelişmekte olan ülkelerde Müslümanların ekonomik hayata katılımını kolaylaştıracak bir çözüm sunuyor.

Katılımcı, demek istediği, İslami mikro finans gibi faizsiz sistemlerin, Müslümanların daha adil ve eşitlikçi bir ekonomik düzene kavuşmalarına yardımcı olabileceği ve bu tür sistemlerin gelişmekte olan ülkelerde daha büyük bir öneme sahip olduğudur. Özellikle refah seviyesi düşük ve sosyal devlet anlayışı zayıf olan ülkelerde, İslami mikro finansın, Müslüman topluluklar için ekonomik refaha katkıda bulunabileceği görüşünü dile getiriyor.

3.3.5.2. Mikro kredi olarak tanımlanan fon miktarları Türkiye'de girişimcilik için yeterli midir?

Katılımcı 2, '' Türkiye'de mikro kredi miktarları, Bangladeş gibi ülkelerle karşılaştırıldığında farklılık gösteriyor. Bangladeş'te yüz dolar gibi küçük meblağlar yeterli olabilirken, Türkiye'de bu miktarın en az bin dolar seviyesinde olması gerekiyor. Her ülkenin dinamikleri farklıdır. Türkiye'de de mikro finansmana ihtiyaç duyan insanlar var; küçük meblağlar bile insanların ekonomik olarak faaliyette bulunmasına yardımcı olabilir. Ancak burada miktarların daha yüksek olması gerekiyor.''

Katılımcı 2, özellikle bu alanda araştırmalar yapan bir akademisyen olması hasebiyle bu konudaki yorumları şu şekilde özetlenebilir. Bu yorum Türkiye'deki mikro kredi uygulamalarının girişimcilik üzerinde ne kadar etkili olduğuna değinmektedir. Mikro kredilerin yeterliliği konusunda ciddi bir tartışma gelişen ülkeler gibi Türkiye'de ne kadar yeterli olduğu sorusuna cevap aramaktadır. Miktarları, düşük gelirli ve finansmana erişimi olmayan insanların küçük işletmelerini desteklemek olduğu için kullanılan mikro krediler nedeniyle girişimcilik üzerine ciddi bir tartışma vardır. Fakat her ülkenin ekonomik dinamikleri, yaşam maliyeti ve işletme sermayesi gereksinimleri farklıdır. Bu nedenle Türkiye'de bu miktar girişimcilik için yetersiz kalabilirken Bangladeş gibi ucuz ekonomilerde küçük bir miktarla iş kurabilirsiniz.

Türkiye'deki yaşam maliyeti ve iş yapma koşulları göz önüne alındığında en az bin dolar kredi olmalı gibi bir iddia, mikro kredilerin miktarında durulması gereken haklı bir sözdür. Türkiye'de girişimcilik yapmak için gerekli olan temel donanım, malzeme ve işçilik maliyetlerinin Bangladeş gibi ülkelere göre daha yüksek olduğu belirtilmelidir. Bu nedenle, Türkiye'de daha fazla mikro kredi Türkiye girişimlerinde bulunan insanlarca daha anlamlı ve sürdürülebilir olacaktır. Ne var ki, mikro kredi miktarının Türkiye'de yüksek olması gerektiği teklif edilse bile, insanlar düşük miktarlarda bile sağlanan krediler yardımıyla nasıl ekonomik faaliyetlerde bulunabilirler konusu da tartışmaya açıktır. Mikro kredi temel amacıyla, müşterek

girişimciler başlangıç sürecinde desteklenirler ve ekonomiye entegre edilirler. Bu bakımdan çoğu miktar bile insanlar için önemli bir fırsat kapısı anlamına gelebilir.

Dolayısıyla, mikro kredi miktarları Türkiye'de arttırılırsa bu kez girişimciliği daha uzun vadeli yapmak açısından önemli olacaktır. Fakat, bu miktarların da bölgesel ve sektörel farklılıklara göre değerlendirilmesi gerekir. Ekonomik risklere göre değişen bir mikro kredi politikası, girişimcilik faaliyetlerini daha da arttırabilir.

Katılımcı 3, *'' Şu anda biz İKSAR'da 30 bin lira veriyoruz. Normalde ilk başta 5 bin lira ile başlamıştık. Örneğin, 2019 yılında başladığımızda 5 bin lira veriyorduk ve bu miktar o dönemde bir kişi için bir süt ineği almak için yeterli oluyordu. Ancak günümüzde 30 bin lirayla bile bir süt ineği alamıyorsunuz. O dönemde işe yarayan 5 bin lira, şu an neredeyse yetersiz hale geldi. 30 bin lira ile şu anda yapılabilecek şeyler oldukça kısıtlı. Örneğin, 30 bin lirayla ancak bir dikiş makinesi veya bir tarım aleti alabilirsiniz. Son verdiğimiz örneklerden biri, bir çiftçinin kendine ilaçlama makinesi almak istemesiydi. Bu makine yaklaşık 20 bin liraydı ve biz de ona taksitli bir şekilde bu miktarı sağladık. Ancak, 100 bin liralık bir kredi ile işler çok daha farklı olabilir. Örneğin, 100 bin lira verdiğinizde bir kişi rahatlıkla bir süt ineği alabilir ve kırsalda çok daha verimli işler yapabilir. Tabii ki, her durumda 100 bin lira verilmesi gerektiğini söylemiyorum. Kimi zaman 50 bin lira, kimi zaman 40 bin lira yeterli olabilir. Ancak bazı durumlarda girişimcinin işi büyütebilmesi için 100 bin lira gerekli olabilir. Bu miktar büyüdükçe, denetimin ve seçim sürecinin çok daha dikkatli yapılması gerekiyor. Yani, daha büyük miktarların verildiği durumlarda, bu kredilerin doğru kişilere ulaştığından emin olmak gerekiyor.''*

Katılımcı 3, İKSAR, mikro finans alanında faaliyette bulunan bir akademisyen ve bu alanda araştırma yapan biri olması hasebiyle bu soruya daha isabetli cevap vermektedir. Özellikle artan enflasyon ve ekonomik koşulların, başlangıçta işe yarayan küçük miktarlardaki kredileri zamanla yetersiz hale getirdiğini belirtmektedir. Başlangıçta, 5 bin lira gibi küçük krediler, özellikle kırsal kesimde küçük girişimciler için yeterli olabiliyordu. Örneğin, bu miktarla bir süt ineği alınabiliyor ve bu da girişimcinin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayabiliyordu. Ancak zamanla artan maliyetler, bu tür küçük miktarların artık yeterli olmadığını gösteriyor. Bugün, 30 bin lira bile birçok girişim için yeterli değil.Türkiye'deki ekonomik koşullar ve enflasyon göz önüne alındığında, özellikle kırsal bölgelerde faaliyet gösteren girişimcilerin 30 bin lira ile dahi işlerini büyütmeleri zor. Örneğin, bir çiftçi ilaçlama makinesi almak istediğinde, bu bile 20 bin lira gibi bir maliyete sahip olabiliyor. Dolayısıyla, daha büyük ölçekli projeler ve iş kurmak isteyen girişimciler için 100 bin lira gibi daha büyük kredi miktarlarına ihtiyaç duyuluyor. Bu, girişimcilerin işlerini büyütmelerine ve daha iyi gelir elde etmelerine yardımcı olabilir. Her durumda 100 bin lira verilmesi gerektiği vurgulanmıyor. Bazı girişimciler için 40 bin lira ya da 50 bin lira yeterli olabilir. Ancak belirli sektörlerde ve projelerde, 100 bin lira gibi daha büyük kredilere ihtiyaç duyuluyor. Kredi miktarları arttıkça, bu kredilerin doğru kişilere verilmesi ve kredilerin etkin bir şekilde kullanılması için denetim süreçlerinin daha sıkı tutulması gerekiyor. Küçük miktarlarla başlayan mikrokredi sistemi, zamanla ekonomik koşullar nedeniyle yetersiz hale geldiğini ve

artık daha büyük miktarlara ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Türkiye'deki girişimcilik ve iş kurma süreçlerinde başarılı olunması için kredi miktarlarının artırılması ve aynı zamanda bu kredilerin doğru kullanımı için denetim süreçlerinin iyileştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Katılımcı 11 ''Mikro finans uygulamaları genellikle 10.000 TL ile 20.000 TL arasında değişen fonlar sunuyor. Türkiye'de girişimcilik için yeterli mi? Bu tür sorulara kesin bir cevap vermek çok doğru değil, çünkü birçok değişken etkili olabilir. İlk olarak, ne yapmak istediğinize bağlı. Örneğin, çorap satmayı planlıyorsanız, bu tutar giriş sermayesi olarak yeterli olabilir. Ancak, bir kafe açmak istiyorsanız bu miktar yeterli olmayacaktır.

Düşük gelir seviyesinde olanlar için düşündüğümüzde, bir de ülkenin alım gücü önemli bir faktör. Alım gücü düşükse mevcut sermaye zaten yetersiz kalabilir. Ancak, küçük örnekler vermek gerekirse, bu miktar bir simit tablası ve simit alımı için yeterli olabilir; yani sermaye, seyyar satıcılık veya işportacılık gibi işlerde başlangıç için yeterli olabilir. Bu miktar, sabit giderleri (elektrik, su, kira vb.) olan işler için yeterli olmaz. Ancak, sabit giderlerin olmadığı veya düşük olduğu küçük ölçekli işler için başlangıçta yeterli olabilir. Orta ölçekli işler için ise bu miktar kesinlikle yetersiz kalacaktır.''

Katılımcı 11, Türkiye'de mikro kredi olarak sunulan fon miktarlarının girişimcilik için yeterli olup olmadığı konusunda önemli noktalar vurguluyor.

Çeşitli Değişkenler ve İş Türleri: Katılımcı, mikro kredi miktarlarının yeterliliğinin işin türüne ve ölçeğine bağlı olduğunu belirtiyor. Bu, girişimcilik finansmanının tek bir modelle değerlendirilemeyeceğini ve her girişimin kendine özgü ihtiyaçları olduğunu ortaya koyuyor. Örneğin, çorap satmak gibi küçük çaplı bir iş için bu miktar yeterli olabilirken, daha büyük sermaye gerektiren bir iş, örneğin bir kafe açmak için yeterli olmayacaktır. Bu, mikro kredi miktarlarının belirli iş kollarında etkili olabileceğini, ancak tüm girişimler için yeterli olmadığını gösteriyor.

Makroekonomik Faktörler: Katılımcı, ülkenin alım gücü gibi makroekonomik değişkenlerin mikro kredinin etkinliğini nasıl etkileyebileceğini de dikkate alıyor. Alım gücü düşük bir ülkede, verilen kredi miktarı, ürün veya hizmetlere olan talep ve maliyetler açısından yetersiz kalabilir. Bu, girişimcinin krediyle elde edeceği başarıyı sınırlayabilir.

Sabit Giderler: Sabit giderlerin varlığı ve bu giderlerin büyüklüğü, girişimin sürdürülebilirliği üzerinde doğrudan etkili olur. Katılımcı, elektrik, su, kira gibi sabit giderleri olan işlerin mikro krediyle finanse edilmesinin zor olacağını belirtiyor. Bu, mikro kredi miktarlarının daha çok düşük sabit giderli veya sabit gideri olmayan küçük ölçekli işler için uygun olduğunu ima ediyor.

Katılımcı, mikro kredi fonlarının girişimcilik için yeterliliği konusunda kesin bir yargıya varmanın zor olduğunu savunuyor. Fon miktarının yeterliliği, işin türüne, girişimcinin bulunduğu ekonomik ortamına ve sabit giderlere bağlı olarak değişir. Bu

açıdan, mikro kredilerin belirli iş kollarında başlangıç için faydalı olabileceği, ancak orta veya büyük ölçekli girişimler için yetersiz kalabileceği sonucuna varılıyor.

Katılımcı 4 ‘’ *Üç bin beş bin TL gibi miktarlarla belki bir şey yapılamaz. Miktar, yapılacak projeye göre belirlenmelidir. Örneğin, üç bin lira ile belki bir internet sitesi kurabilirsiniz, bu mümkündür. Ancak berberlik gibi bir meslek için sadece bir makine bile bu miktara mal olabilir. Yani fonlar, verilecek faaliyete göre değişmelidir. Mikro finans, küçük rakamlardan ziyade o işin gerektirdiği yeterli desteği sağlamayı amaçlamalıdır. Aksi takdirde kişi dışarıdan borç almak zorunda kalır ve bu da faaliyetin sürdürülebilir olmasını engeller.*’’

Katılımcı 4'e göre, mikro finansın temel prensibi yalnızca küçük miktarlar dağıtmak değil, bu miktarların işin gerektirdiği yeterlilikte olmasını sağlamaktır. Eğer bir iş için yeterli fon sağlanmazsa, o işin başarısız olma riski artar. Mevcut mikro finans uygulamalarında genellikle standart oranlarda kredi verilmektedir. Ancak mikro finansın başarılı olabilmesi için "herkese aynı miktarda kredi vermek" yerine, her işin kendine özgü ihtiyaçları dikkate alınarak uygun miktarların belirlenmesi gereklidir. Mikro finans uygulamaları, girişimcilerin işlerini sürdürebilmeleri için işin mahiyetine uygun destek sağlanması gerektiğini göstermektedir. Bu sayede projeler hem sürdürülebilir olur hem de girişimcilere uzun vadeli ekonomik bağımsızlık kazandırır.

Katılımcı 6 ‘’ *5 bin lira ile limon alıp satabilirsiniz. Maksimum bu tür işler yapabilirsiniz, ancak maliyetlerinizi eklediğinizde 10 bin liraya ulaşmanız zor olur. Rakamların artık çok bir değeri kalmadı, çünkü enflasyonist bir ortamdayız. Paramızın sürekli değer kaybettiği, üretimin az ve tüketimin fazla olduğu bir toplumdayız. Üretim teşvik edilirse ve politikalar bu yönde işletilirse, daha aktif hale gelir. 5 bin lira başlangıç için ufak bir rakam ama limon satışı gibi bir iş için iyi olabilir. Bir mentorlukla desteklenirse daha da gelişebilir. Ancak başlangıç tutarı asgari ücretin altında olmamalı. Bu, birinci seviye olarak belirlenip, sektöre ve işin türüne göre kademeli olarak artırılabilir. KOSGEB gibi kuruluşların programlarıyla bu destekler genişletilebilir.*’’

Katılımcı 6, mevcut mikro kredi oranlarının pazarcılık gibi küçük girişimler için yeterli olabileceğini belirtirken, verilen tutarın asgari ücret seviyesinde olması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, mikro kredi alan bireylere yönlendirme yapılarak, verilen paranın daha karlı ve getirisi yüksek işlerde değerlendirilmesi gerektiğini öneriyor. Bu sayede, sadece küçük işlerde sınırlı kalmayıp, KOSGEB gibi devlet desteklerinden faydalanarak kredilerin etkisini artırma fırsatı doğar. Bu yaklaşım, kişilerin daha sürdürülebilir ve kazançlı işlere yönlendirilmesini amaçlamaktadır.

Katılımcı 10, ‘’ "Mikro kredilerin tutarı konusunda net bir rakam belirlemek oldukça zor. Çünkü bu rakam, sürekli değişen ekonomik koşullara ve bireylerin ihtiyaçlarına göre farklılık gösteriyor. Örneğin, bir dönem motorsiklet almak için verilen bir kredi tutarı, şimdi sadece bir sepet almak için yeterli olmayabilir. Karz-ı hasen Vakfı'nın en büyük projeleri bile hacim olarak küçük. Net bir rakam belirlemek zor çünkü maliyetler sürekli değişiyor. Örneğin, daha önce dikiş makinesi, motosiklet gibi ihtiyaçlar karşılanıyordu, ancak bugün maliyetler çok farklı. Girişimcinin temel

ihtiyacını karşılayacak bir miktar belirlenmeli. Şu an için 100 bin TL'nin altındaki miktarlar yeterli görünmüyor, ancak bu düzenli olarak güncellenmelidir."

Katılımcı 10'un yorumu, mikro kredilerin tutarının sabit bir rakamla belirlenemeyeceğini vurguluyor. Bunun nedeni, sürekli değişen ekonomik koşullar ve bireylerin ihtiyaçlarının zamanla farklılık göstermesi. Örneğin, bir dönemde motosiklet almak için verilen kredi, artık daha basit ihtiyaçlar için bile yetersiz kalabilir. Dolayısıyla, mikro kredilerin tutarı belirlenirken piyasa koşullarına göre düzenli olarak güncellenmesi gerektiği ifade ediliyor.

Katılımcı 7, "*Bence girişimcilik için maddi sermaye kadar, hatta ondan önce zihinsel altyapının geliştirilmesi çok önemli. İnsanlara, büyük paralar olmadan da başarılı işler yapılabileceği fikrini vermek, onlara maddi destek vermekten daha büyük bir katkı sağlayacaktır. Tabii ki, girişimcilere verilecek destek miktarı, ülkenin ekonomik koşulları, sektör ve coğrafi konum gibi faktörlere göre belirlenmelidir. Örneğin, İstanbul'da bir girişimciye verilecek destek miktarı, kırsal bir bölgede bir girişimciye verilecek destek miktarından farklı olabilir. Bu nedenle, girişimcilik destekleri için sabit bir alt limit belirlemek yerine, her bir girişimin özel durumuna göre değerlendirme yapılması daha uygun olacaktır.*"

Katılımcı 8, ''*Küçük çaplı bir iş olsa bile, açıkçası ben rakamları çok bilmiyorum ama en son İKSAR'dan biraz bilgi edindim. Enflasyondan dolayı rakam çok düşük kaldı ve güncellenmesi gerektiği belirtilmişti. Evet, bu da aslında bir durum. Mikro kredi mevzusunda belki de insanlara mikro kredi veya mikro finans verirken bunu bir startup gibi düşünmemek lazım. Yani yeni bir girişimcilik veya yeni bir fikir varsa, buna iş kurması için para verilmez. Aslında mikro finansın olayı o kadar büyük değil. Mikro finansı biraz daha doğru algılamak gerekiyor. Mikro finans, aslında zaten bir işi olan ama küçük bir destekle işini büyütebilecek kişilere verilen bir destektir. Mesela benim çalıştığım tasarruf bankacılığı daha çok KOBİ'lere yönelikti. O bir banka olduğu için yeni bir fikriniz varsa ya da iş kuracaksanız büyük bir destekte bulunabiliyordu. Bunun için bir banka olması gerekiyor. Mikro finans kurumları, ne kadar büyümüş olsalar da sonuçta birçok kişiye hitap etmek amacı güderler. Dolayısıyla çok büyük rakamlar veremezler. Zaten adı üstünde, mikro finans; küçük krediler ve küçük finansal işlemler yaparlar. Bu yüzden bu kurumlardan çok büyük yatırım kaynakları beklememek gerekir. Verilen krediler, aslında başlangıç sermayesi değil, hali hazırda var olan bir işin küçük nakit yardımlarıyla desteklenmesidir. Yani mikro finansın amacı budur.*''

Katılımcı 8, mikro finansın amacının genellikle yanlış anlaşıldığını ve bu modelin bir "startup" ya da büyük bir girişim sermayesi olarak düşünülmemesi gerektiğini vurguluyor. Onun ifadesine göre, mikro finans, halihazırda bir işi olan kişilere küçük çaplı bir destek sağlamak için kullanılıyor. Amaç, tamamen yeni bir iş kurmak değil, mevcut küçük işletmelerin ya da bireylerin işlerini sürdürebilmeleri veya geliştirebilmeleri için ek finansman sağlamak. Yani mikro krediler, büyük yatırımlar veya geniş çaplı iş projeleri için değil, küçük iş geliştirme fırsatları yaratmak için veriliyor.

Ayrıca, mikro finans kurumlarının da çok büyük miktarlarda kredi veremediğini ve bu kurumların birçok kişiye ulaşmayı hedeflediği için daha küçük miktarlarda kredi

sağladığını belirtiyor. Bu nedenle, mikro finans kurumlarından büyük yatırımlar beklememek gerektiğini ifade ediyor. Özetle, mikro finans küçük ölçekli finansal destek sağlama amacı güder ve daha geniş çaplı iş projeleri için değil, küçük ölçekli destekler için uygun bir sistemdir.

Katılımcı 11, "*Birincisi ne yapmak istediğinize bağlı. Çorap satmak için yeterli olabilir ama bir kafe açmak için yetmez. Yoksul birinin bile bir simit tablası ve simit alarak küçük bir iş yapabileceğini düşünürüz. Bu miktar, işportacılık veya seyyar satıcılık gibi işler için uygun olabilir. Ancak, daha kalıcı çözümler için yeterli olmayabilir. Elektrik, su, kira gibi sabit giderleri olan işlerde bu miktar yeterli olmayacaktır. Bu nedenle, bu tür küçük ölçekli işler için uygun olsa da orta ölçekli işletmeler için yeterli değildir.*"

Katılımcı 11, Türkiye'de mikro finans kapsamında verilen fonların küçük ölçekli girişimler için faydalı olabileceğini, ancak daha büyük ve sabit giderleri olan işlerde yetersiz kalacağını belirtiyor. Girişimin türüne ve ekonomik koşullara göre bu fonların etkisinin değişebileceğini ifade ediyor.

Katılımcı 13, *'' yani bu ne yazık ki yeterli değil. Bunu söylemiştim, tekrar edeyim. Burada bu yeterli değil. Bunu yeniden belirlemek lazım. Burada tanımların doğru belirlenmesi lazım. Bir girişimci kime diyebiliriz? Girişimcinin ihtiyacı ne kadardır? Yoksulluk içindeki bir kişiye kime yoksul diyebiliriz? İstanbul'daki yoksullarla Urfa'daki yoksulun aynı ihtiyaçları mı vardır? Bunları net belirlememiz lazım. Biz kendi işlerimizi yaptığımız girişimcilik çalışmasında da şöyle başlamıştık: Biz her şehre ayrı bir insan, girişimci tanımlamıştık. Çünkü İstanbul'un ihtiyaçlarıyla Urfa'nınki, Antep'inki aynı değildi. Çünkü burada ister istemez uygulayacağınız politikalar, ücretler de farklılaşıyor. Yani bu ne yazık ki hem yeterli değil hem de burada doğru bir tanımlama yapılmıyor. Tamamen üstten bir kavram üzerinden ilerliyor. Bu da, işler yeni olduğu için çok doğal, gitgide oturması gerekiyor. Daha kurumsal, profesyonel yapılar haline gelmesi gerekiyor ki bu uygulamaların o zaman daha doğru, daha etkin uygulamalarını görebilelim.''*

Katılımcı 13, Türkiye'de mikro kredi uygulamalarının girişimciliği destekleme konusunda yetersiz kaldığını ve bu durumu iyileştirmek için çeşitli adımlar atılması gerektiğini savunuyor. Özellikle mevcut mikro kredi miktarlarının girişimcilerin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğunu vurguluyor. Ayrıca, "girişimci" ve "yoksul" gibi kavramların farklı bölgelerde farklı anlamlar taşıyabileceğini, bu yüzden tanımların netleştirilmesi gerektiğini belirtiyor. Bölgesel ihtiyaçlar göz önüne alındığında, İstanbul gibi büyük şehirlerle, Urfa ve Antep gibi şehirler arasında farklılıkların olduğunu, dolayısıyla mikro kredi politikalarının da bu farklılıkları dikkate alması gerektiğini ifade ediyor.

Konuşmacı, mikro finans uygulamalarının başarılı olabilmesi için daha kurumsal ve profesyonel bir yapıya bürünmesi gerektiğini dile getiriyor. Bu kurumsallaşma, mikro kredilerin daha etkili kullanılmasını sağlayarak, yoksullukla mücadelede ve girişimciliği desteklemede önemli bir adım olabilir. Özetle, konuşmacı, mikro kredilerin etkili olabilmesi için net tanımlar, bölgesel farklılıkları dikkate alan politikalar ve güçlü bir kurumsal yapının şart olduğunu düşünüyor.

Bu düşünce, yoksullukla mücadele ve girişimciliği teşvik eden mikro finans programlarının başarısının, doğru planlama ve uygulama ile yakından ilişkili olduğunu gösteriyor. Mikro finansın hedeflediği kesimlere gerçekten katkı sağlayabilmesi için, bölgesel ve sektörel ihtiyaçların dikkate alınması kritik öneme sahip.

3.3.5.3. Mikro finans ile İslam ekonomisi ilişkili midir?

Katılımcı 1, ‘’*Evet, mikro finans İslam ekonomisi ve iktisadı ile ilişkilidir. Ben zaten baştan beri söylüyorum; Kur'an-ı Kerim'de bize ekonomik olarak verilen sorumluluklar ve çerçeveler var. Bu sorumlulukları hayata geçirmemiz, yaşanır kılmamız gerekiyor. İslam'da karz kavramı (borç verme) ve kredi gibi temel ekonomik kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramları mikro ve makro düzeyde geliştirip güncellemek, sürdürülebilir mekanizmalar oluşturmak çok önemli. Bu süreçlerin tanımlanması, denetim mekanizmalarının belirlenmesi, sektörel dinamiklerin dikkate alınması ve şeffaflığa özen gösterilmesi gerekiyor. Güven sorunlarını çözecek adımlar atmak da çok önemli. Ancak, her iyi niyetli girişimin saldırıya uğrayabileceğini de unutmamalıyız; sonuçta, bu girişimler birilerinin çıkarlarına dokunabilir.*’’

Katılımcı 1 görüşüne göre, İslam ekonomisi ile mikro finans arasındaki ilişkiyi ve bu bağlamda dikkat edilmesi gereken unsurları vurgulamaktadır. İslam ekonomisinin temelinde, bireylerin ve toplumların ekonomik sorumluluklarını yerine getirmeleri gerektiği fikri yer alır. Bu çerçevede, Kur'an-ı Kerim'de belirtilen ekonomik ilkelerin yaşama geçirilmesi, toplumda adil bir ekonomik düzenin kurulmasına yardımcı olabilir. mikro finans, İslam ekonomisinin temel prensipleri ile güçlü bir ilişki içindedir ve bu prensiplerin hayata geçirilmesi, toplumda daha adil ve sürdürülebilir bir ekonomik yapı kurmaya katkıda bulunabilir. Ancak bu süreçte dikkatli planlama, etkin denetim ve güveni tesis etmek için sürekli çaba gereklidir.

Katılımcı 2, ‘’ Mikro finans, İslam ekonomisiyle yakından ilişkilidir. Peygamber Efendimizin hadisi şerifinde "karz" (borç verme) sadakadan daha üstün bir sevap olarak kabul edilir. Karz, ihtiyaç sahibi olan kişiye verilen ve geri ödenmesi gereken bir borçtur, bu da kişiyi çalışmaya ve ekonomik olarak faal olmaya teşvik eder. İslami mikro finans da bu prensibi takip ederek, bağışa bağımlı kalmaktansa insanları üretken hale getirmeyi amaçlar. Peygamber Efendimizin, dilenen bir kişiye balta verip onu çalışmaya teşvik etmesi, İslami mikro finansın temel yaklaşımını yansıtır.’’

Katılımcı 2’e göre mikro finans ve İslam ekonomisi arasındaki ilişki, güçlü bir İslami temele dayanır. Bu temelde, insanların ekonomik faaliyetlerinde insaf, eşitlik veya sosyal sorumluluk şuurlarına ulaşmazsa olmaz. Bu yönüyle, mikro finans uygulamaları İslam'ın sosyal adalet ve yardımlaşma ilkeleri ile uyuşur. İslami ekonomi anlayışına göre; "karz" anlamında borç verme her zaman insanlara maddi yardım olarak değil, aynı zamanda onları ekonomik açıdan aktif hale getirmeyi de amaçlar. Ayrıca Peygamberimiz sadakadan daha üstün gördüğü karzın arkasında

yatan çalışma ve üretim yükümlülüğünü belirtir. Zira sadaka alıcı bir yardım iken, karz ise kişinin çok daha fazla çaba göstermesi, üretmek durumunda kalması gerektiği için borç geri ödenmeli diyerek kişiyi yönlendirir. Bu yardım yaklaşımı, insanları kendi başlarına gelir elde etmeye yönlendirerek, pasif yardıma mahkûm etmeyen bir yaklaşımdır.

İslami mikro finans bu şekilde sadece maddi yardım etmenin ötesinde ihtiyaç sahiplerini bağımsız ve üretken kılar. Hz. Peygamberin bir dilenciye iş bulması ve ona balta vererek odun kesip satmasını önermesi, İslam'ın ekonomik modelini oluşturur: geçici olarak desteklenen insanlar yerine kendi parasını kazanabilir hale getirmek. Bu anlayış, İslami mikro finansın esas ilkelerinden biridir. Faizsiz kredi (karz-ı hasen) gibi araçlar kullanılarak bireylere borç verilir ve bu borçlar, daha büyük ekonomik fırsatlar elde etmelerini teşvik eder. Veya İslam'da bulunan zekât ve sadaka gibi uygulamalarla birleştiğinde İslam ekonomisinde mikro finans ile birleştiğinde, yoksulluğu olan ve üretkenliğe dayalı bir ekonomik sistem ortaya çıkar. Bu nedenle, mikro finans ve İslam ekonomisi arasındaki ilişki, ortak bir temel üzerine kurulmuştur; bu temel insanların yardım almadan üretken olmaları için tasarlanmıştır. İslam ekonomisine uygun bir model sunmak amaçlı olarak İslami mikro finans toplumsal refahı arttırmak ve ekonomik adaleti gerçekleştirmektedir.

Katılımcı 3 '' *Şöyle, yoksulluk her zaman vardı ve muhtemelen var olmaya devam edecek. Yoksul insanlar her zaman etrafımızda olacak ve bu, zenginler ya da orta halli insanlar için bir sınav niteliği taşıyor. İslam'da yoksullara yardım etmek bir farz-ı kifaye. Yani, eğer kimse yoksullara bakmıyorsa ve bu yoksulluk nedeniyle insanlar mağdur oluyorsa, bütün Müslüman toplum olarak bundan sorumlu oluyoruz. Ancak bir kişi bile bu görevi yerine getirdiğinde, toplum olarak bu sorumluluktan kurtuluyoruz. Sadece bu perspektiften bile bakıldığında, mikro finansın dinimizde ne kadar önemli olduğunu anlayabiliriz. İslam ekonomisi sadece zenginlerin finansmana ulaşmasını amaçlamaz; aksine, herkesin finansmana ulaşabilmesini sağlar. Sermaye ve risk kadar, kişinin durumu da dikkate alınmalıdır. İslami iktisadın temel amaçlarından biri, sıradan insanların hayatına dokunmak ve onların refahını artırmaktır. Bu bağlamda, mikro finans İslam iktisadıyla doğrudan ilişkilidir. İslam ekonomisi, zenginlerin yanı sıra yoksullara da ulaşmayı hedefler. Mikro finans, bu amaca hizmet ederek, yoksulların kendi ayakları üzerinde durmasına yardımcı olur. Ayrıca, farz, vacip ve sünnet gibi İslami yükümlülük sıralamalarıyla da uyumlu faaliyetleri içerir. Dolayısıyla, mikro finans ve İslam ekonomisi arasında güçlü bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.*''

Katılımcı 3'e göre yoksullara yardım etmek dini bir sorumluluk olarak ifade edilmiştir, yoksullara yardım etmek, İslam'da. Bir toplumda böylesi bir sorumluluğu üstlenen birey yoksa, o zaman tüm Müslümanlar bu sorumluluğu paylaşırlar. Ancak, işi yapan tek bir kişi olduğunda, geri kalan toplumun bu sorumluluktan muaf olduğuna inanılır. Böylece, İslam'da yoksullara yardım, sosyal adaletin bir parçası olarak tanımlanabilir. Mikro finans bunu yöneten mekanizma olarak ifade edilebilir. İslam ekonomisi, varlıklı kişilerin değil, toplumun geneliyle kredi almasını hedefler. Zenginler kadar yoksulların da refah seviyelerini geliştirecek finansman mecralarına ihtiyaç duyulmalıdır. Bu kontekste, mikro finans yoluyla fakirlere kaynak sağlanarak onların

ekonomik açıdan güçlenmeleri hedeflenir. Bu durumda, mikro finansın aslında İslam'ın zanaat ve esaslarına göre düzenlendiği ortaya konmuş olur. Mikro finans, farz, vacip ve sünnet gibi İslam'ın temel yükümlülüklerine dayanan bir ilişki içinde yer almaktadır. Yoksulların yardım, destek ve ekonomik bağımsızlıklarını sağlama çabaları, direkt olarak İslam ekonomisinin hedefleriyle ilişkilidir. Bu nedenle, mikro finans, İslam ekonomisinin daha derin ve kapsamlı ilkelerini uygulama sürecine atan bir sistem olarak, bir finansal araç olmanın dışında değerlendirilmektedir.

Mikro finans ile İslam ekonomisi arasında kritik bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Mikro finans, yoksulların kendi ekonomik özerliklerini kazanmalarına yardımcı olurken sosyal adalet ve dayanışma değerlerini de uygular. İslami finansın hedeflerinden biri olan refahın artırılması, toplumun tüm kesimlerinin finansa ulaşmalarının sağlanması, özellikle de yoksul kesiminin finansa ulaşmalarının sağlanması yoluyla gerçekleştirilir. Bu anlamda mikro finans, İslami ekonomide vazgeçilmez bir araç olarak tanımlanabilir.

Katılımcı 4, ''*Peygamber Efendimiz 'in sahabeye yönelik bir nasihati var. Bir sahabe Peygamberimizden bir şey istiyor, o da ona dağa gidip odun alıp satmasını öneriyor* ***("Sizden birinizin ipini alıp dağdan odun getirip satması, Allah'ın onun yüzünü karartacağı (yani ona zilletten düşeceği) bir durum olan dilencilik yapmasından daha hayırlıdır.)***[2] *"Sonra ona bir miktar para veriyor ve bu sahabe gidip odun alıp satmaya başlıyor. Bu, İslam'ın ruhuna uygun bir çalışmadır. İslam, dilenciliği değil, üretmeyi ve kendi ayakları üzerinde durmayı destekler. Zekât, sadaka ve bağışlar yardımlaşmayı teşvik eder. Bu nedenle mikro finans, İslam'ın ekonomik ahlakına uygun bir faaliyettir.''*

Katılımcı 4'ün cevabını hadis bağlamında yorumladığımızda, Hz. Muhammed'in (sav) sahabeye verdiği nasihatin, İslam'ın ekonomik ve sosyal hayatındaki temel ilkeleri nasıl şekillendirdiğini görebiliriz. Peygamber Efendimiz'in sahabeye verdiği "odun toplayıp satma" tavsiyesi, kişisel çalışmanın, emek vermenin ve helal yoldan rızık kazanmanın önemini vurgular. Katılımcı 4'ün de ifade ettiği gibi, İslam, dilenciliği ve başkalarına bağımlı olmayı teşvik etmez; bunun yerine bireylerin kendi geçimlerini sağlamak için üretim yapmalarını, çalışarak helal kazanç elde etmelerini teşvik eder. Katılımcı 4, bu hadisi mikro finans uygulamalarıyla ilişkilendirirken, mikro finansın İslam'ın ekonomik ahlakına uygun olduğunu belirtmektedir. Mikro finans, yoksul bireylere küçük sermayeler sağlayarak onların iş kurmalarına ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olan bir sistemdir. Peygamber Efendimizin sahabeye verdiği nasihatte olduğu gibi, mikro finans da yoksul kişilere sadece yardım etmekle kalmaz, onların kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlar. Odun satma tavsiyesi, çalışmanın onurlu olduğunu, dilenmektense kendi emeğiyle geçinmenin daha değerli olduğunu öğretir. Katılımcı 4'ün de ifade ettiği gibi, İslam zekât, sadaka ve bağışlarla yardımlaşmayı teşvik eder. Ancak bu yardımların amacı, insanları sürekli muhtaç durumda tutmak değil, onları ayağa kaldırmak, kendi geçimlerini sağlayabilecekleri bir ortam sunmaktır. Mikro finans, bu yardımlaşma prensibini

[2] *(Buhârî, Zekât, 50; Müslim, Zekât, 107).*

uygulayarak, bireyleri bağımsız hale getirmek için onlara başlangıç sermayesi sağlar. Bu yaklaşım, İslam'ın sosyal ve ekonomik yardımlaşma anlayışını yansıtır.

Katılımcı 4, mikro finansın İslam'ın ekonomik ahlakına uygun bir faaliyet olduğunu söylerken, bunun dilencilikten kaçınıp üretimi teşvik eden bir sistem olduğuna dikkat çekiyor. İslam'ın ekonomik sistemi, bireylerin topluma katkıda bulunmalarını ve çalışarak rızıklarını temin etmelerini destekler. Mikro finans, bireyleri ekonomik hayata katılımda destekleyen bir mekanizma olarak, bu öğretiyle doğrudan uyum içerisindedir. Kişilere küçük sermaye sağlanarak kendi işlerini kurmaları teşvik edilir, bu da onları hem başkalarına bağımlı olmaktan kurtarır hem de toplumsal üretkenliğe katkı sağlar.

Katılımcı 4, Peygamber Efendimiz 'in hadisini mikro finansın işleyişiyle ilişkilendirerek, İslam'ın özünde olan çalışmayı ve üretkenliği teşvik etme ilkesini vurgulamaktadır. Mikro finans, yoksul bireylerin hem maddi olarak desteklenmesini hem de kendi işlerini kurarak sürdürülebilir bir ekonomik bağımsızlık kazanmalarını sağlar. Bu sistem, İslam'ın sosyal yardımlaşma ve emekle geçinme anlayışını güçlü bir şekilde yansıtır.

Katılımcı 7, ''*Kesinlikle. Zaten Profesör Muhammed Yunus da amacı yoksullukla mücadele olduğunu, İslam'ın da iktisadi nazariyesinde insanın izzeti, şerefi ve onuruyla yaşamasını temin etmek. İslami siyasal yapının temel sorumluluğu olması hasebiyle çok paralel olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla İslam da özü itibariyle bu çalışmayı karşılıksız olarak. Bir ihtiyaç sahibinin iş kurması ve gelir elde edebilmesi amacıyla desteklenmesinin İslam'ın önemli bir misyon olduğunu düşünüyorum.*''

Katılımcı 13, ''*Şimdi şöyle, burada İslam finansı özelinde düşünürsek, mikro finansın zaten kendisi başlı başına iyi bir uygulama, iyi bir finansal model. İslam mikro finans da bunun faizsiz olanı zaten. Batı gibi Batı ülkelerinde faiz oranları düşük olduğu için zaten İslam finansına, İslam mikro finansına yakın uygulamalar görüyoruz. Bu anlamda mikro finansla İslam mikro finansın büyük bir farkı var mı, tartışılabilir ama genelde enflasyon problemi yaşayan yerlerde, faiz problemi yaşayan yerlerde burada bir talep oluşuyor. Şimdi böyle oluşan yerlerde İslam mikro finans başlı başına daha etkin bir uygulamadır kesinlikle. Çünkü geri ödeme yükümlülüğünden, çoğu zaman geri ödeme yükümlülüğü olmuyor. Ama geri ödeme yükümlülüğü olan yerlerde aslında ya da geri ödemeden kastımız şu: topluma bir geri ödeme yükümlülüğü doğuruyor. Aslında topluma geri ödeme yükümlülüğü doğuran yerlerde de faiz dediğimiz bir ek, bir sırt yükü, buradan aldığınız zaman ne oluyor? Bu kısmı da sisteme dahil ediyorsunuz. Yani toplumun, topluma dahil ediyorsunuz, topluma yatırım olarak aktarıyorsunuz. Bu aktarma kanalı da daha etkin bir sonuç ortaya çıkarıyor. Burada problem nedir? Problem bu mikro finansın uygulanma yöntemi. Burada doğru bir yöntem, doğru bir alan açılırsa, işte burada kavramlar önemli. Dediğim gibi, yoksul dediğimiz, kime yoksul diyeceğiz? Yoksulun temel ihtiyaçlarını nasıl belirleyeceğiz? Mikro finansın uygulama aşamasındaki ilk giriş miktarını, dağıtım miktarını nasıl vereceğiz? Bunlar doğru kanalize edip doğru bir hesaplamayla yönetilebilir ve kurumlar bazında işte bir risk yönetimi, yani nakit akış yönetimleri, yatırım yönetimi gibi alanlarla da yönetilirse burada İslam mikro finans muhteşem bir geri dönüş alır. Bunu aslında şöyle örnekler verebiliriz: Osmanlı para vakıflarının bir tür*

mikro finans örneği olarak alabiliriz. Burada tabii faiz tartışmaları var, yok değil. Burasını kompleksin dışında bırakarak söylüyorum, açık olarak söylüyorum ben burayı. Bunu saymazsak, bu tartışma boyutunun haricinde, yine ben biraz işadamları perspektifinden vakıf olabilirim. Ama toplumdaki Ahilik teşkilatındaki, özellikle yeni işe gideceklere ya da iş alanı genişletecek işlere ya da işi artık böyle bitme aşamasında olanlara, mesela çok güzel bir kalkınma modeli olmuş mesela. Aslında bunun örneklerini de görebiliyoruz, bugün de görebiliyoruz. O zaman da bunun kesinlikle katkısı var, kesinlikle iyi bir katkısı var. Ama bunun uygulama metodu, dediğim gibi, bence baştan aşağı yeni bir yönteme girmeli. Burada ne yazık ki ciddi bir, ne derler, şey var, hani profesyonel olmayan bir taraf var. Evet, bu da bu da kanıksanmış bir durumda, ne yazık ki bu kanıksanmış. Çok etkin bir şeyi önlüyor, etkin bir sonucu önlüyor. Şimdi mikro finans zaten içerisinde tasarrufu barındıran bir alan. Tasarruf dediğimiz alan zaten en temelinde kanaati, bereketi doğuran bir alan. Ki zaten İslam finans uygulamaları bakımından baktığınızda da, hani birçok ülkede, Türkiye'de mesela tasarruf finans kurumları oluştu. Bunlar iyi bir mikro finans örneğidir. Çeşitli ülkelerde buna uygun uygulamalar var. Şimdi İslam ekonomisi bu bakımdan değerlendirildiğinde, faizsiz olması hasebiyle mikro finansın uygulanabilir bir tarafı var. Bu çok güzel bir uygulamadır ve İslam ekonomik bir sisteme dahil olur, gösterir. Mesela Türkiye'de kitle fonlama kuruluşları yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladı. Bakın bunlarda ne oluyor? Toplum küçük küçük planlamalarla, şirketleri kullanarak oradan yeni bir yatırım yaratıyor. Bakın bunlar da hem faizsiz olması bakımından hem de toplumun risk ve kar-zarar paylaşımını doğru yaptığı için, yani mesela bir şeye yaptığınız yatırımın riski ile beraber elde ettiğiniz karı da paylaştığınız için, iyi bir aslında İslam ekonomik finans, İslam, İslam ekonomisi, kurum, yapı, ürün örneği oluyor. Öyle söyleyebiliriz. Yani mikro finansa bu anlamda baktığınız zaman, tasarruf boyutuyla olsun, yatırım boyutu yok gerçi ama tasarruf ve kalkınma boyutları daha çok oluyor, bu boyutlarıyla tam olarak İslam ekonomisiyle eşdeğer, örtüşen bir alanı var. Yani aslında mikro finansın zaten ortaya çıktığı alana biz İslam, İslam, mikro finans demeliyiz, bence. Tartışmalı çünkü başlı başına mikro finansın faizsiz, faize dahil etmeniz kısmı başlı başına bir zaten İslam'a uygun bir, İslam ekonomisine uygun bir mikro finans yöntemidir zaten. Faizsiz olması başlı başına onun İslami olduğunu gösterir. Tartışması da yapılabilir. Çünkü İslam dini zamanında başka tartışmalar devreye giriyor. Örnek, işte Hristiyan bir ülkede gidip faizsiz bir sistemi buna İslami dediğiniz zaman tepki çekebiliyorsunuz. Çünkü o insanların dini farklı olduğu için buna ulaşabiliyorlar.''

Katılımcı 13, mikro finansın İslam finansı açısından önemli bir uygulama olduğunu ve İslam mikro finansın temelinde faizsiz bir sistem bulunduğunu vurguluyor. Batı ülkelerinde faiz oranlarının düşük olması nedeniyle, bu ülkelerde uygulanan finansal modellerin İslam mikro finansına benzerlik gösterdiğini belirtiyor. Ancak enflasyon ve faiz sorunu yaşayan ülkelerde İslam mikro finansın daha etkin olduğunu ifade ediyor. Mikro finansın temel farkının, geri ödeme yükümlülüğü olmayan ya da geri ödemenin topluma yapıldığı bir sistemle işlemesi olduğunu söylüyor.

Katılımcı ayrıca, İslam mikro finansın doğru bir yöntemle uygulanması durumunda çok daha etkili olacağını, ancak bunun için net tanımlamalar ve hesaplamalar yapılması gerektiğini belirtiyor. Osmanlı dönemindeki para vakıfları ve Ahilik teşkilatını mikro finansın eski örnekleri olarak ele alıyor ve bunların toplumda

kalkınma sağladığını ifade ediyor. Ayrıca günümüzde Türkiye'de tasarruf finans kurumları gibi yapılar sayesinde İslam ekonomisine uygun mikro finans modelleri geliştirildiğini de ekliyor. Katılımcı, mikro finansın, tasarruf ve kalkınma gibi boyutlarıyla İslam ekonomisi ile örtüştüğünü belirterek, faizsiz olmasının bu sistemin İslami bir finansal model olduğunu gösterdiğini ifade ediyor.

3.3.5.4. İslami mikro finansın Türkiye'deki potansiyeli ve uygulama alanları nelerdir?

Türkiye'de mikro finans hizmetlerine olan talep, özellikle mikro ve küçük işletmeler ile düşük gelirli haneler için büyük bir önem taşımaktadır. Küçük işletmeler, işlerini büyütmek ya da mevcut faaliyetlerini sürdürmek amacıyla mikro finansman arayışında bulunurken, düşük gelirli bireyler ise temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek veya küçük çaplı iş girişimlerinde bulunabilmek için bu finansal hizmetlerden yararlanmaktadır. Bu noktada hem kayıtlı hem de kayıt dışı sektörlerde faaliyet gösteren girişimciler, tarım sektöründe çalışanlar ve çeşitli haneler mikro finansın hedef kitlesi olarak öne çıkmaktadır (Gökyay, 2010).

Katılımcı 2, *''Türkiye'de İslami mikro finans uygulamaları, şu anda sınırlı bir çerçevede uygulanıyor. Örneğin, İKSAR mikro finansı, dışarıdaki insanlara yardım etme anlamında Türkiye'deki en belirgin uygulamalardan biri. Ancak bu tür uygulamaların yaygınlaşması ve büyümesi için yasal düzenlemelere ihtiyaç var. Türkiye'de bu konuda büyük bir talep olmasına rağmen, yasal eksiklikler nedeniyle bu sistem tam anlamıyla gelişemiyor. Mikro finansın gelişememesinin temel nedeni, yasal düzenlemelerin eksikliği olarak belirtiliyor. Şu anda Türkiye'deki bazı kuruluşlar, mikro finans olarak adlandırılabilecek hizmetler sunuyor, ancak bunların kapsamı sınırlı. Örneğin, Karz-ı hasen Vakfı'nın faaliyetleri daha çok evlilik yardımlarına odaklanıyor ve bu nedenle tam anlamıyla mikro finans olarak değerlendirilemiyor. Aynı şekilde, MÜSİAD gibi bazı kuruluşlar da yalnızca kendi üyelerine yönelik finansman sağladıkları için mikro finansın daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıyorlar. Türkiye'deki mikro finans uygulamaları arasında, İktisat Mikro Finans dışarıdaki insanlara ulaşma anlamında en belirgin örneklerden biri, ancak bu da henüz çok küçük bir ölçekte. Türkiye'de mikro finansın yaygınlaşabilmesi için en önemli ihtiyaç, sürdürülebilirliği ve güvenilirliği sağlayacak yasal bir zemin. Geçmişte bazı girişimler olmuş, örneğin Gram Mikro Finans Programı ve BDDK'nın yönetmelik taslağı gibi adımlar atılmış, ancak bu girişimler hayata geçememiş. Yine de, bu tür çabaların tekrar gündeme gelmesi ve yasal düzenlemelerin yapılması halinde, mikro finans Türkiye'de çok daha geniş bir etkiye sahip olabilir. İslami mikro finansın yaygınlaşmasında sivil toplum kuruluşlarının rolü büyük olabilir. Tarza dayalı olarak sivil toplum kuruluşları bu tür finansman modellerini yaygınlaştırabilir ve etkilerini gösterebilir. Bu da kamu yetkililerini İslami mikro finansın etkili olduğu konusunda ikna edebilir ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlayabilir. Cumhurbaşkanının İslami finans konusundaki olumlu yaklaşımı, bu alandaki düzenlemelerin yapılması için umut verici bir işaret olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak, Türkiye'de İslami mikro finansın potansiyeli büyük, ancak bu potansiyelin gerçekleşmesi için yasal zeminin*

oluşturulması şart. Eğer bu dönemde gerekli düzenlemeler yapılırsa, İslami mikro finans Türkiye'de yaygınlaşabilir ve yoksullukla mücadele ile girişimciliği destekleme alanında önemli katkılar sağlayabilir.''

Katılımcı 2'e göre, Türkiye'de İslami mikro finansın potansiyeli oldukça büyüktür. Dolayısıyla bu potansiyelin gerçekleşmesi için yasal düzenlemelerin yapılması, sivil toplum kuruluşlarının aktif rol alması, siyasi irade ve finansal sistemin gelişimi gibi birçok faktörün bir araya gelmesi gerekmektedir.

Katılımcı 3, *'' Potansiyeli gerçekten çok yüksek. Şu anda bankalarla kıyaslandığında, mikro finans yoluyla çok daha ucuza kredi verebiliyorsunuz ve bunu kullanmak isteyen insanların sayısı oldukça fazla. Mesela, biz Sakarya'da bu sistemi çok fazla tanıtmıyoruz çünkü taleplerin çok yüksek olacağını biliyoruz. Eğer çok fazla duyurursak, o talepleri karşılayabilecek durumda olmayabiliriz. Şu anda bu sistem organik bir şekilde büyüyor. Borç verdiğimiz kişiler diğerlerine söylüyor ve bu şekilde yayılıyor. Bu da operasyonel yükümüzü fazla artırmıyor. Ancak talepler çok fazla olduğunda bu talepleri karşılayacak kapasitemiz sınırlı. Özellikle muhtarlar ve yerel yönetimler aracılığıyla gelen talepleri karşılayacak durumda değiliz. Fakat şu an Türkiye'deki genel duruma baktığımızda, hane halklarının çoğu borçlu. Kredi kartı borçları çok yaygın. Faiz oranlarının yüzde 40-50 civarında olduğu bir dönemde mikro finans hizmeti sunuyorsunuz ve karz-ı hasen (faizsiz borç) modelini uyguluyorsunuz; yani hiçbir faiz almıyorsunuz. Bu durumda, insanlar bu hizmete yoğun şekilde başvurur. Yani talep tarafında potansiyel gerçekten çok büyük, çünkü dar gelirli kesim oldukça fazla. Piramidi düşündüğünüzde, en üstte zenginler var ve bu kesim daha küçük. Ancak tabanda yer alan fakirler, dar gelirli ve orta gelirli kesim çok geniş bir kitleyi oluşturuyor. Bizim hedef kitlemiz de bu gruplar. Yani siz neredeyse bedava para veriyorsunuz, dolayısıyla potansiyel çok büyük. Talep çok yüksek olabilir, ama arz tarafında bu hizmeti sunan kurumların sayısı çok az, neredeyse yok denecek kadar az. Belki bir iki kurum dışında bu hizmeti veren çok fazla yer yok. Yardım verenler genelde "Ben yoksullara yardım edeyim, bir şeyler olsun" diye düşünüyor. Ancak mikro finans gibi borç olarak verilen yardımların, yani dönen paranın ekonomiye yeniden kazandırılmasının farkında olan kurumlar çok az. Bu sistemin nasıl çalıştığını bağışçılara iyi anlatmak gerekiyor. Yani bir kişi bu yardımı aldığında, o para tekrar geri dönecek, başka birine yardım edilecek. Bu, sadaka-i cariye gibi bir sistem. Bu mantığı bağışçılara iyi açıklarsak, İslami mikro finans çok daha fazla yayılabilir ve etkili olabilir.''*

Katılımcı 3 edindiği tecrübelerden yola çıkarak, yaptığı tespitin en dikkat çekici noktası, Türkiye'deki dar gelirli ve borçlu kesimlerin genişliği. Yoksulluk piramidi kullanılarak yapılan açıklama, toplumun alt gelir gruplarının ne kadar büyük olduğunu ve bu grupların mikro finans sistemine ne kadar ihtiyaç duyduğunu ortaya koyuyor. Türkiye'de faiz oranlarının çok yüksek olması, mikro finansın sunduğu faizsiz borç modelini cazip hale getirdiğini ifade ediyor. Karz-ı hasen (faizsiz borç) modeli, insanların kendi ayakları üzerinde durmalarına yardımcı olurken, onları yüksek faiz yükünden de kurtarıyor. Yoksul kesimlerin, özellikle kredi kartı ve diğer borçlarla mücadele eden insanların, faizsiz bir mikro finans sistemine büyük ilgi göstereceği belirtiliyor. Bu da mikro finans hizmetlerine olan talebin neden bu kadar yüksek olduğunu açıklıyor. Her ne kadar talep büyük olsa da arz tarafında ciddi

kısıtlamalar var. Mikro finans hizmeti sunan kurumların sayısı çok az ve bu tür hizmetleri sunan kurumlar talepleri karşılayacak kapasiteye sahip değil. Bu da hizmetin yaygınlaşmasını ve daha fazla kişiye ulaşmasını engelliyor. Ayrıca, sistemin daha fazla tanıtılmamasının nedeni olarak, mevcut kaynakların bu büyük talepleri karşılayamayacağı vurgulanıyor. Bu, mikro finansın daha geniş kitlelere ulaşmasını engelleyen bir faktör olarak öne çıkıyor. Mikro finansın potansiyelini tam olarak anlamayan bazı bağışçılar, yardımların sadece "yoksullara verilmesi" gerektiği gibi bir algıya sahip. Oysa mikro finans sistemi, verilen yardımların ekonomiye yeniden kazandırılmasını sağlar ve bu yardımlar dönen bir sermaye gibi çalışır. Bağışçılar, bu yardımların bir sadaka-i cariye (sürekli yardım) gibi olduğunu fark ettiklerinde, mikro finansın çok daha fazla desteklenebileceği vurgulanıyor. Türkiye'de İslami mikro finansın büyük bir potansiyele sahip olduğu net bir şekilde ortaya konuluyor. Faizsiz borç sistemi, mevcut ekonomik koşullar ve geniş dar gelirli kesim düşünüldüğünde, büyük bir ihtiyaç alanı oluşturuyor. Ancak arz tarafında karşılaşılan sınırlamalar ve bu sistemi uygulayan kurumların azlığı, potansiyelin tam olarak kullanılmasını engelliyor. Mikro finans sisteminin nasıl işlediği konusunda daha fazla farkındalık oluşturulursa, bu sistemin bağışçılar tarafından daha fazla desteklenebileceği ve ekonomiye büyük katkı sağlayabileceği sonucuna varılıyor.

Katılımcı 4, *''İslami mikro finans, kırsalda ve kentlerde her alanda uygulanabilir. Fakirlik sadece maddi değil, eğitimsizlik de en büyük yoksulluktur. Gençlerimiz mesleki anlamda kendilerini geliştirmeden, kolay paraya yöneliyorlar. Kentlerimiz, iş ve beceri sahibi olmayan genç bireylerle dolu. Bu yüzden onların da ellerinden tutulup yeteneklerine göre yönlendirilmesi gerekir. Bu tür çalışmalar toplumun her alanında uygulanmalıdır.''*

Katılımcı 4'ün görüşleri, İslami mikro finansın Türkiye'deki kırsal ve kentsel bölgelerde ekonomik kalkınmayı hızlandırmada önemli bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır. Sadece maddi yoksunluk değil, aynı zamanda eğitimsizlik ve beceri eksikliği gibi sorunların da ele alınması gerektiğini belirten bu yaklaşım, mikro finansın çok yönlü bir çözüm olduğunu göstermektedir. Gençlere yönelik mesleki eğitim programları, kırsal bölgelerde iş imkanlarının artırılması ve sürdürülebilir projelerin desteklenmesi gibi adımlar, mikro finansın Türkiye'deki potansiyelini daha da güçlendirecektir.

Katılımcı 9, *''Türkiye'de İslami mikro finansın, özellikle ticari olarak zor durumda olan, dul kalan veya çocuklarını okutmakta güçlük çeken kişilere yönelik olarak uygulanması gerektiğini düşünüyorum. Bu uygulama, hak temelli ve güçlendirici bir zekât modeline dönüştürülmelidir. Zekâtın ne olduğu, hem veren hem de alan tarafından tam olarak anlaşılmalıdır. Günümüzde bile birçok insan zekâtın sadece bir dini görev olduğunu düşünüyor. Oysa zekâtın ekonomik ve sosyal bir boyutu da vardır. Mehir gibi konularda da benzer bir durum söz konusudur. İnsanlar, bu kavramların asıl anlamlarını bilmedikleri için İslam'ı sadece ibadetlerle sınırlı bir din olarak görüyorlar. İslam ekonomisinin temelini oluşturan zekât, sadaka ve hayırseverlik gibi kavramlar, insanlara sadece maddi değil, aynı zamanda manevi bir tatmin de sağlamaktadır. Bu değerleri hayatımıza entegre ettiğimizde, daha güçlü bir toplum oluşturabiliriz. Tarihimizde alim ve tacirlerin bir arada olduğu, tekkelerin hem dini hem de*

ekonomik merkezler olduğu bir dönem yaşamışızdır. Bugün ise bu değerleri kaybetmiş durumdayız. Sürekli çalışmak ve para kazanmak zorunda hissediyoruz. Oysa İslam ekonomisi, hem dünya hayatını hem de ahiret hayatını dengelemeyi amaçlar. İslam ekonomisi modelleri oluştururken, sadece teorik bilgilere değil, insanların ihtiyaçlarına ve beklentilerine de önem vermeliyiz. İslam ekonomisinin kullanıcılarının ne düşündüğünü ve ne istediğini anlamak, daha etkili modeller geliştirmemize yardımcı olacaktır.''

Katılımcı 9, Türkiye'de İslami mikro finansın, özellikle ticari olarak zor durumda olan, dul kalan veya çocuklarını okutmakta güçlük çeken kişilere yönelik olarak uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu uygulama, hak temelli ve güçlendirici bir zekât modeline dönüştürülmelidir. Zekâtın ne olduğu hem veren hem de alan tarafından tam olarak anlaşılmalıdır. Günümüzde bile birçok insan zekâtın sadece bir dini görev olduğunu düşünüyor. Oysa zekâtın ekonomik ve sosyal bir boyutu da vardır. Mehir gibi konularda da benzer bir durum söz konusudur. İnsanlar, bu kavramların asıl anlamlarını bilmedikleri için İslam'ı sadece ibadetlerle sınırlı bir din olarak görüyorlar. İslam ekonomisinin temelini oluşturan zekât, sadaka ve hayırseverlik gibi kavramlar, insanlara sadece maddi değil, aynı zamanda manevi bir tatmin de sağlamaktadır. Bu değerleri hayatımıza entegre ettiğimizde, daha güçlü bir toplum oluşturabiliriz.

Tarihimizde alim ve tacirlerin bir arada olduğu, tekkelerin hem dini hem de ekonomik merkezler olduğu bir dönem yaşamışızdır. Bugün ise bu değerleri kaybetmiş durumdayız. Sürekli çalışmak ve para kazanmak zorunda hissediyoruz. Oysa İslam ekonomisi hem dünya hayatını hem de ahiret hayatını dengelemeyi amaçlar. İslam ekonomisi modelleri oluştururken, sadece teorik bilgilere değil, insanların ihtiyaçlarına ve beklentilerine de önem vermeliyiz. İslam ekonomisinin kullanıcılarının ne düşündüğünü ve ne istediğini anlamak, daha etkili modeller geliştirmemize yardımcı olacaktır.

Katılımcı 7, "*Türkiye'de mikro finans uygulamaları henüz yeterince yaygınlaşmış değil. Bu durumu geliştirmek için, büyük şirketlerin sivil toplum kuruluşlarına destek vermesi kritik önem taşıyor. Toplumun büyük bir kısmının kaynaklarını kullanan bu şirketlerin, karlarının bir kısmını toplum yararına kullanarak sosyal sorumluluk projelerine katkı sağlaması gerekiyor. Özellikle karz-ı hasen gibi uygulamaların desteklenmesi, hem toplumun dezavantajlı kesimlerine ulaşmayı sağlayacak hem de bu şirketlerin imajlarını güçlendirecektir. Bu nedenle, büyük şirketlerin karz-ı hasen projelerine kaynak aktarmaları hem bir sorumluluk hem de bir yatırımdır.*"

Katılımcı 7, Türkiye'de mikro finans uygulamalarının henüz yaygın olmadığını ve bu durumu iyileştirmek için büyük şirketlerin sivil toplum kuruluşlarına (STK) destek vermesinin önemli olduğunu belirtiyor. Büyük şirketlerin toplumun kaynaklarını kullanarak elde ettikleri karın bir kısmını, sosyal sorumluluk projelerine yönlendirmelerinin gerektiğini savunuyor. Özellikle karz-ı hasen gibi faizsiz borç verme uygulamalarının, dezavantajlı kesimlere ulaşmada etkili olacağını ifade ediyor. Bu tür projelerin desteklenmesi, sadece topluma fayda sağlamakla kalmayıp, aynı

zamanda bu şirketlerin toplumsal imajını da güçlendirecektir. Katılımcı 7'ye göre, büyük şirketlerin bu projelere kaynak ayırması hem bir toplumsal sorumluluk hem de uzun vadede bir yatırım olarak görülmeli. Yani, bu tür projelere destek olmak, hem şirketlerin sosyal sorumluluklarını yerine getirmesi hem de toplum tarafından olumlu bir algı oluşturmaları açısından önem taşıyor.

Katılımcı 8 ''*Yani çok alansal olarak bakmıyorum, yerel olarak olabilir. Bir de, mesela mikro finans ile Karz-ı Hasen'i çok birbirinden ayıramıyorum, açıkçası. Bizde farklı farklı uygulamalar var. Mesela MÜSİAD'ın biraz yardımlaşma sandığı gibi. Onlar kendi içlerinde belli bir miktarda, evet, ihtiyaç olan kişi alıyor, bu başka bir şey. Ama mesela Karz-ı hasen Derneği var. Bu da mikro finans gibi bir işlem yapıyor aslında. Örneğin, evlenecek olanlara belli bir miktarda nakit yardımında bulunuyorlar. Evet, bu da biraz mikro finans gibi belki de. Tezinizi tek bir alana odaklayacaksınız bence. Zaten en büyük sıkıntılardan biri, Tarım Kredi Kooperatiflerinin çok verimli işlememesi. Eğer o kredi kurumları gerçekten verimli çalışsaydı, Türkiye'de zaman zaman yaşanan patates ve soğan sıkıntıları olmazdı. Pazara gittiğinizde, enflasyondan dolayı fiyatlar zaten yüksek, ama gerçek bir tarım ülkesi olsaydık bu fiyatları görmezdik. Dolayısıyla çiftçi de yeterince desteklenmiyor. Belki sizin bahsettiğiniz gibi bu alan da değerlendirilebilir. Tarım alanında çiftçileri destekleyen bir mikro finans modeli olabilir. Ancak çiftçilere sadece finansman sağlamak yetmez, bilgi aktarımı da yapılmalı. Örneğin, toprak analizi yapılıyor ama bu işi devletin organize etmesi gerekiyor. Ne kadar azot veya kireç atılacağı, hangi toprakta hangi ürünün daha verimli yetişeceği konusunda çiftçiler yönlendirilmeli. Devlet bu bilgiyi aktardığında çiftçilerin bundan kaçınacağını sanmıyorum; sonuçta ucunda kâr var. En büyük sorun, bilgi aktarımı noktasındaki eksiklik. Tarım Kredi Kooperatifleri'nde ziraat mühendisleri çalışıyor mu bilmiyorum ama çiftçilere bilgi verilmediğinde deneme yanılma yöntemiyle çalışmak zorunda kalıyorlar. İlk yıl bir ton verim alınacaksa 750 kilo alıyorlar, bir sonraki yıl bir tona çıkıyorlar. Ancak bu, çiftçi için 250 kiloluk bir fırsat maliyeti anlamına geliyor. Dolayısıyla bilgi aktarımı çok önemli. Özellikle çiftçilikte veya hangi iş olursa olsun, kişi işin inceliklerini veya nasıl daha verimli çalışacağını bilmiyorsa, bu konuda bilgi aktarılmalı. Ancak finans kurumlarında bu tür işler insanlara zor geliyor. Devlet dairelerinde ekstra iş yapmak zor olduğu için, oradaki ziraat mühendisleri de mesai saatine kadar bilgisayar başında oturup sonra bir an önce eve gitmek isteyebilirler. Bu noktada denetimin devreye girmesi gerekiyor.*''

Katılımcı 8, mikro finans ve Karz-ı hasen kavramlarının birbirine benzediğini belirtiyor ve Türkiye'de bu tür finansal desteklerin çeşitli şekillerde uygulanabileceğini düşünüyor. Örneğin, MÜSİAD'ın yardımlaşma sandığı veya Karz-ı hasen Derneği'nin faaliyetleri, mikro finans gibi çalışarak belirli bir miktar nakit yardımı sağlıyor. Bu yardımlar, evlenmek üzere olanlara veya belirli ihtiyaçları olan kişilere veriliyor. Yani, mikro finansın aslında Türkiye'de bazı uygulama alanları mevcut.

Katılımcı ayrıca, Tarım Kredi Kooperatifleri gibi finans kurumlarının Türkiye'de tam anlamıyla verimli çalışmadığını ve bu sebeple tarım sektöründe problemler yaşandığını belirtiyor. Örneğin, Türkiye'nin tarım ülkesi olmasına rağmen patates ve soğan gibi temel gıda ürünlerinde sıkıntılar yaşanıyor, fiyatlar yüksek ve çiftçiler

yeterince desteklenmiyor. Burada mikro finansın özellikle tarım sektöründe uygulanmasının faydalı olabileceği, çiftçilerin daha iyi desteklenmesi gerektiği vurgulanıyor. Ancak sadece finansal destek yetmez, katılımcıya göre çiftçilere bilgi aktarımı da yapılmalı. Toprak analizi, gübreleme gibi konularda devletin çiftçilere bilgi vermesi gerektiğini ifade ediyor. Bu sayede çiftçiler deneme yanılma yöntemine başvurmadan daha verimli üretim yapabilirler. Tarım Kredi Kooperatiflerinin ziraat mühendisleriyle çalışıp bu bilgilendirme işini yapmasının önemine değiniyor.

Dolayısıyla, finans kurumlarında ya da devlet dairelerinde bilgi aktarımı veya ekstra iş yapmanın çalışanlar için zor ve angarya gibi göründüğünü ifade ediyor. Bu nedenle, denetim mekanizmalarının devreye girmesi gerektiğini belirtiyor. Özetle, mikro finans uygulamaları sadece finansal destekle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda bilgi desteği ile de entegre edilmelidir.

Katılımcı 14, "*Türkiye'de mikro finans, genellikle 'mikro kredi' olarak adlandırılır ve hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları tarafından uygulanmaktadır. Sivil toplumda bu alandaki ilk adımlar, Kadınları Güçlendirme Vakfı tarafından 2000'li yılların başında atılmıştır. Bu vakıf, yoksul kadınlara doğrudan para vermek yerine, belirli iş odaklı bir borç sistemiyle finansal destek sağlamıştır. Daha sonra, Diyarbakır'da Türkiye İş Bankası modeliyle benzer bir uygulama başlatılmıştır. Ülkemizde bu alanda bir tecrübe birikimi olsa da, mevcut modellerin revize edilmesi gerekmektedir. Özellikle, bu uygulamaların etkilerinin ne kadar ölçüldüğü ve analiz edildiği sorusu önemlidir. Örneğin, bir sivil toplum kuruluşu tarafından başlatılan bir projede, bir yıl sonra veya beş yıl sonra ne gibi sonuçlar elde edildiği, hangi kalemlerin başarılı olduğu veya başarısız olduğu gibi soruların cevaplanması gerekmektedir. Grameen modeli gibi mikro finans modellerinde, eklenen kalemlerin (gıda, hayvancılık gibi) ihtiyaç analizi sonucu mu eklendiği, yoksa başka nedenlerle mi eklendiği gibi soruların da cevaplanması gerekmektedir. Bu tür analizler, mikro finans uygulamalarının daha etkin ve sürdürülebilir hale getirilmesi için büyük önem taşımaktadır. Akademik çalışmalar da bu konuya eğilerek, mevcut uygulamaların değerlendirilmesine ve yeni önerilere katkı sağlayabilir.*"

Katılımcı 14 burada, İslami mikro finans uygulamalarının Türkiye'deki durumunu ve potansiyelini değerlendirmeden önce Türkiye'de mevcut uygulamalar üzerinde bazı eleştirileri dile getirmektedir. Diğer tarafta Türkiye'de mikro finansın hukuki bir zemine oturtulmuş olduğunu ve daha çok mikro kredi adıyla uygulandığını belirtiyor. Bu modelin özellikle Kadınları Güçlendirme Vakfı gibi sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yoksul kadınlara finansal destek sağlamak amacıyla başlatıldığını ifade ediyor. Bunun yanında, İsrafı Önleme Vakfı ve Diyarbakır'daki bir uygulama modeli de devlet desteğiyle yürütülmüş. Ancak, bu modellerin hem sivil toplum hem de devlet tarafında revize edilmesi gerektiğini savunuyor. Türkiye'deki en büyük problemlerden birinin etki analizlerinin yeterince yapılmaması olduğunu vurguluyor. Etki analizleri sayesinde, uygulamaların başarısı değerlendirilmeli ve hangi kalemlerin devam ettirilip hangilerinin değiştirileceği netleştirilmeli.

Katılımcı 13, ''*Mikro finansın Türkiye'deki potansiyeli aslında çok ciddi. Var olan mikro finans potansiyelini zaten dahil edebiliriz. Çünkü Türkiye'de İslami ekonomi kurumlarına, İslami ürünlere bir karşı duruş yok. Sadece konvansiyonel sistem çok daha eskiden oturduğu*

için konvansiyonel sistemden bu tarafa geçiş biraz zor oluyor. Bu da tamamen Türkiye'deki insanların, yani kendi dini anlamdaki muhafazakâr yapılarından değil de, birçok alandaki muhafazakar davranış kalıplarına sahip olmasıyla ilgili bir şey. Türkiye'de buna dair bir önyargı yok. Türkiye'de bu çok hızlı bir şekilde adapte olunacak bir alan ama Türkiye'de uygulama örneği çok çok az, işte var gibi. Birkaç örnek haricinde ne yazık ki çok fazla örnek yok bu anlamda. Bu da mikro finans kavramının, mikro finans olayının Türkiye'de daha son 4-5 yıldır konuşulması, tartışılması ile ilgili bir şey. Yani bundan yaklaşık olarak 2016 yılında ben İngiltere'ye gittiğimde mesela orada birçok bununla ilgili kurum, kuruluş ya da çalışan insan görmüşken, Türkiye'de bu kavram daha yeni çalışılıyordu ki Mücahit de İngiltere'deydi, biz beraberdik onunla. Orada mesela bu konuları çalışmaya başladı, geldi. Sonra Türkiye'de mesela bunu yaygınlaştırmaya başladı. Aslında bu da beraberinde Türkiye'de bu konuların çok yeni yeni konuşulduğunu gösteriyor. Yani bu literatürde hiç konuşulmuyor anlamında söylemiyorum. Elbette ki daha önceki 80 yıllık çalışmalarda da görebiliyoruz. Ama uygulama boyutuna taşınabilir bir pozisyonda değildi. Daha akademik tartışmalar düzeyinde ilerlerken, ki orada da çok halihazırda yoğun bir literatür yok ne yazık ki, burada biraz daha artmasıyla ilgili, pratik anlamda uygulamanın da daha yeni yeni olmasıyla ilgili. Ama bu, tahmin ediyorum ki önümüzdeki on yılda çok daha iyi yerlere gelecektir. Bunun bir altyapısı var, bunun iyi uygulama sayısı... Uygulama yapmak isteyen bir arz da var. Yani iş adamlarından olsun, toplumun çeşitli STK'larından olsun, buna yönelik bir arz da var. Burada bir şeyler yapmak istiyorlar. Ben bunun artacağına yönelik ciddi bir inancım var. Ciddi potansiyel olduğunu düşünüyorum ama dediğim gibi, işte örneklerinin sayısı az, gerçekten az. Bunun sebebi de Türkiye'deki insan davranış kalıplarından, muhafazakâr olmasından ve bir talep sunmamasından. Yani biz de mikro finansal anlamda bir oluşum yapıp da sunamadığımız, ne yazık ki bir anlamda, sorsanız 100 kişiden 60-70'i mikro finans kavramını bilmiyor. Çok doğal çünkü daha karşılaştıkları bir şey değil. Biz bunu sadece akademik düzeyde çok daha fazla tartışıyoruz ne yazık ki. Daha toplum düzeyine indirgeyemedik.''

Katılımcı 13, Türkiye'deki mikro finans potansiyelinin çok yüksek olduğunu ancak uygulamaların hala yetersiz olduğunu vurguluyor. Konvansiyonel finans sisteminin Türkiye'de köklü olması nedeniyle İslami mikro finansın yaygınlaşmasının yavaş ilerlediğini belirtiyor. Bunun, Türkiye'deki insanların muhafazakâr yapısından değil, finansal alışkanlıkların değişimindeki zorluklardan kaynaklandığını ifade ediyor. Katılımcı, mikro finans kavramının Türkiye'de henüz yeterince bilinmediğini, toplumun büyük bir kesiminin bu kavramla karşılaşmadığını ve bu nedenle uygulamaların sınırlı kaldığını söylüyor.

Ancak, bu alanda artan bir ilgi ve talep olduğuna da dikkat çekiyor. Özellikle iş dünyası ve sivil toplum kuruluşlarının mikro finans projeleriyle ilgilenmeye başladığını ve önümüzdeki yıllarda bu alanın Türkiye'de daha fazla yaygınlaşabileceğini düşünüyor. Katılımcı, Türkiye'deki mikro finansın literatürde yer aldığını ancak uygulama düzeyinde hala gelişme aşamasında olduğunu ve önümüzdeki yıllarda daha fazla büyüme potansiyeli taşıdığını savunuyor. Türkiye'de mikro finansın henüz erken aşamalarda olduğunu, ancak gelecekte daha büyük bir ilgi göreceğini ve bunun İslami mikro finansın yaygınlaşmasına katkıda bulunacağını ifade ediyor.

3.3.5.5. İslami mikro finans uygulamaları Türkiye'de başarılı olur mu?

Katılımcı 1, ''*Murabaha, eğer taraflar sorumlu davranırsa kesinlikle başarılı olur. Burada en önemli husus, denetim ve sorumluluktur. Taraflar, bu süreçte dürüst davranmamalı, gerçekten sorumluluklarını yerine getirmelidir. Kooperatiflerin kurulması ve doğru işletilmesi, bu süreçte büyük önem taşır. Ancak, kooperatif kavramına karşı geçmişten gelen bazı önyargılar var. Turgut Özal döneminde kooperatifler, yanlış bir şekilde komünizmle ilişkilendirildi ve bu nedenle kooperatifler gerektiği gibi işletilmedi. Aslında, kooperatiflerin amacı dayanışmayı ve ortak faydayı sağlamaktır, siyasetle ilgisi yoktur. Kooperatiflerin doğru bir şekilde işletilmesi, mevzuatın sağladığı fırsatlar sayesinde mümkündür. Kooperatiflerde ortaklar arasında menfaat çatışması doğmaz ve kredi verilmesi durumu hukuki olarak mümkündür. Ancak, bir şirketten kendi ortaklarına borç vermek, hukuken sorunlu olabilir. Bu nedenle kooperatifler, tarım gibi sektörlerde dayanışma ve ortak fayda sağlamak açısından önemlidir. Örneğin, çiftçilere verilen 100,000 TL'lik borcun geri ödenmesi süreci, doğru bir planlama ile yapılmalıdır. Bu süreçte tohum gibi kritik unsurlar da göz önünde bulundurulmalıdır.*''

Katılımcı 11 ''Elbette, Türkiye'nin bu alana eğilmesi ve mikro finans uygulamalarına yönelmesi gerekiyor. Ne yazık ki, Türkiye'de bu tür pratikler henüz yaygın değil, ancak daha kalıcı çözümler için bu alana yönelmek şart. Mikro finans, tembelliği önleyici bir etki yaratabilir. Yani, bir kişinin ihtiyacı var ve ona bu ihtiyacını giderecek bir miktar fon sağlanıyor. Bununla belirli sektörlerde iş yapabilmesi mümkün oluyor. Mikro finans tecrübesi arttıkça, kişilerin hangi yollarda ilerleyebileceği daha net bir şekilde belirlenebilir. Örneğin, sermayem bu kadar, yapabileceğim iş kolları şunlar, karşılaşabileceğim olumlu ve olumsuz süreçler de şunlar diyebilirler. Bu süreçte, rehberlik sağlanarak kişilerin bu yolu yürüyebilmeleri desteklenebilir. Mikro düzeyde gerçekleşse bile, makro düzeyde ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayabileceğini düşünüyorum. Bu alanın gelişmesi, üzerine emek verilmesi, kafa yorulması ve tecrübe biriktirilmesi gereken bir alan.''

Katılımcı 11, Türkiye'nin mevcut sosyal yardım yapısını mikro finans uygulamalarıyla entegre etmesinin, bireylerin ekonomik bağımsızlık kazanmasına ve ülke ekonomisine katkı sağlamasına yardımcı olabileceğini vurguluyor. Türkiye'de mikro finans uygulamalarının henüz yeterince yaygın olmadığını belirten konuşmacı, bu alana yönelmenin kalıcı çözümler için kritik olduğunu ifade ediyor. Mikro finansın tembelliği önleyici bir etkisi olabileceği, bireylerin belirli sektörlerde iş yapabilmesi için gerekli sermayeyi sağlayabileceği ve bu süreçte rehberlik ve destekle başarılı olma şanslarının artacağı dile getiriliyor. Sonuç olarak, mikro finansın geliştirilmesi gereken bir alan olduğu ve bu alandaki deneyim ve bilgi birikiminin artırılması gerektiği belirtmektedir.

Katılımcı 3, ''*Karz-ı hasen konusunda şöyle bir risk var. Şu ana kadar, bizim gibi küçük girişimler bu sistemi başarıyla uygulayabiliyor. Bizim geri dönüş oranımız yüzde 99. Şu ana kadar verdiğimiz borçların yüzde 99'unu geri aldık. Yaklaşık 85 kişiye borç verdik ve bu kişilerden çoğu ikinci, üçüncü kez bizden borç aldılar. Bizim politikamız, en fazla üç kez borç*

vermek. Yani borç alıp geri ödeyenler, tekrar borç alabiliyorlar, ancak üçten sonra vermiyoruz. İlk ödeme döneminde sorun yaşayanlara ise tekrar borç vermiyoruz. Yani genel anlamda yüzde 99 geri dönüş oranımız var ve bu, bankalardan bile daha yüksek bir oran. Bazı durumlarda suistimal edenler oldu, bu kişiler hakkında hukuki işlem başlattık. Şu ana kadar üç kişi için icrai takip başlattık. Ancak genel olarak baktığımızda, geri dönüş oranımız oldukça başarılı. Bunun dışında, Karz-ı hasen Vakfı var. Bu vakıf bizden daha büyük miktarlarda borç veriyor ve daha geniş bir alanda faaliyet gösteriyor. İstanbul merkezli olup, Türkiye'nin her yerine borç veriyorlar. Devletle de iş birliği yapıyorlar ve daha büyük bağışçıları var. Onların geri dönüş oranlarının da yüksek olduğunu biliyorum. Bu kurumlar yeni olmasına rağmen başarılı sayılabilir. Örneğin, Türkiye'de evliliğe borç veren bir kurum daha önce yoktu, ya da bizim gibi küçük girişimler dışında bu işi yapan fazla bir yer yoktu. Bu başarı, yasal bir boşluk altında faaliyet gösteren kurumlar için önemli bir başarıdır. Ancak bu başarının devam edebilmesi ve yaygınlaşabilmesi için yasal altyapının kuvvetlendirilmesi gerekiyor. Aksi takdirde bu sistem risk altında kalabilir. Şu an, biz ve Karz-ı hasen Vakfı bu işi gönüllülük esasına dayalı olarak yapıyoruz ve başarılıyız. Ancak yasal bir altyapı olmazsa, bu iş tefeciliğe dönüşebilir. Yani biz şu an faizsiz borç veriyoruz ama ileride başka biri bizim gibi bir dernek kurup gizliden faizli kredi veren bir yapıya dönüşebilir. Bu yüzden bu işin belli standartlarla düzenlenmesi lazım. Bu konuyla ilgili 2003 ve 2004 yıllarında iki kez kanun teklifi verildi. Birini BDDK hazırladı, diğeri ise Grameen Bank'ın kurucusu Aziz Akgül tarafından hazırlandı. Ancak bu tekliflerin hiçbiri hayata geçmedi. Bu teklifler, STK'lar ve anonim şirket statüsünde mikro finans hizmeti sunma önerileri içeriyordu. Bu işin başarısının devamı için olumsuz algıların oluşmaması adına yasal altyapı çok önemli. Ancak bu yasal düzenlemeler öyle bir şekilde yapılmalı ki, ne bu işi yapacak olanları zor duruma düşürecek, ne de suistimale açık bir yapıya dönüşmesine olanak sağlayacak. Aksi takdirde, çok sıkı şartlar getirildiğinde kimse bu işe girmek istemeyebilir. Orta yolcu bir yaklaşım sergilenmesi gerekiyor.

Katılımcı 3, Özellikle karz-ı hasen gibi faizsiz borç verme uygulamalarının şu anki başarılarını ve sistemin potansiyel risklerini vurguluyor. Ayrıca, bu finansal enstrümanların yasal altyapı eksikliği nedeniyle nasıl tehlikeye girebileceği konusunda önemli uyarılarda bulunuyor.Başarı Potansiyeli; Katılımcı, karz-ı hasen uygulamalarının mevcut durum itibariyle oldukça başarılı olduğu vurgulanıyor. Örneğin, geri ödeme oranlarının yüzde 99 gibi yüksek bir seviyede olması, bu sistemin güvenilir ve sürdürülebilir olduğunu gösteriyor. Borç alan kişilerin büyük çoğunluğu aldıkları krediyi geri ödüyor ve bazıları birden fazla kez borç alabiliyor. Bu, mikro finans sisteminin iyi bir şekilde işlediğine dair önemli bir göstergedir. Hatta banka sistemlerinden daha yüksek geri dönüş oranlarına ulaşılması, bu sistemin ne kadar başarılı olabileceğini kanıtlıyor. Kapsam Genişletme Potansiyeli; Türkiye'de mikro finans sisteminin genişleme potansiyeli var. Karz-ı hasen Vakfı gibi büyük kuruluşların daha geniş kitlelere ulaşabildiği ve bağışçılarla iş birliği yaparak daha büyük miktarlarda borç verebildiği belirtiliyor. Bu tür yapıların, Türkiye genelinde özellikle dar gelirli ve ihtiyaç sahiplerine ulaşması, sistemin daha fazla yayılabileceği anlamına geliyor. Ancak bu genişleme sürecinde, kurumsal yapının güçlendirilmesi ve sistemin sürdürülebilir olması gerektiği de vurgulanıyor.

Yasal Altyapı Eksikliği; Yasal altyapı eksikliği, metinde belirtilen en büyük sorunlardan biri. Karz-ı hasen gibi gönüllülük esasına dayalı sistemlerin başarıya ulaşabilmesi için bir yasal çerçeveye ihtiyaç var. Şu an mevcut durumda bu sistemler iyi işliyor, ancak yasal altyapı oluşturulmazsa suistimal riski mevcut. Özellikle, sistemin kötü niyetli kişiler tarafından suistimal edilerek yasal tefeciliğe dönüşme ihtimali dile getiriliyor. Bu noktada, standartlar oluşturulması ve mikro finans hizmetlerinin belli kurallar çerçevesinde sunulması gerektiği belirtiliyor.

Risk ve İlerleme; Metinde, gelecekte karz-ı hasen gibi İslami finans enstrümanlarının nasıl yaygınlaştırılabileceği üzerinde duruluyor. Ancak yasal düzenlemeler çok sıkı olursa, bu sistemin genişlemesi zorlaşabilir. Aksi takdirde, gevşek bir yasal düzenleme de sistemi suistimale açık hale getirebilir. Bu yüzden, dengeli bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği ne çok katı ne de çok gevşek bir düzenleme yapılmasının önemine vurgu yapılıyor.

Türkiye'de İslami finansın, özellikle karz-ı hasen gibi enstrümanların başarı potansiyeli yüksek. Mevcut geri dönüş oranları ve kullanılan sistemin etkinliği göz önüne alındığında, bu sistemin genişleme imkânı var. Ancak en önemli sorun, yasal altyapının eksikliği. Yasal düzenlemeler yapılmadığı sürece, sistem suistimale açık olabilir. Bu yüzden, İslami finansın başarılı olabilmesi için dengeli ve adil bir yasal çerçeveye ihtiyaç var.

Katılımcı 4 '' *Kesinlikle başarılı olur. Burada uygulayıcıların rolü çok önemli. Bazı ülkelerde altyapı, bilgi ve tecrübe eksikliği nedeniyle mikro finans uygulamaları başarılı olamamış ve birçok kuruluş kapanmıştır. Ancak Türkiye'de bu başarı sağlanabilir.*''

Katılımcı 4, İslami mikro finansın Türkiye'de kesinlikle başarılı olabileceğini ve bu başarıda uygulayıcıların rolünün kritik öneme sahip olduğunu belirtiyor. Diğer ülkelerde altyapı, bilgi ve tecrübe eksikliği nedeniyle mikro finans uygulamalarının başarısızlığa uğradığını ve birçok kuruluşun kapandığını ifade ediyor. Ancak Türkiye'de bu tür eksikliklerin aşılabileceğini ve mikro finans projelerinin başarılı bir şekilde uygulanabileceğini düşünüyor.

Katılımcı 6, ''*Şu anki piyasa koşullarında mikro finans çok sağlıklı olmayabilir. İş ahlakı, sadakat ve iyi niyetin suistimal edilmesine açık bir ortam var. Bu yüzden mikro finansın uygulanabilirliği konusunda olumlu düşünemiyorum. Ancak, bu hassasiyetlerin dışında, belli bir çevrede uygulanabilir. İslami hassasiyeti olmayan veya iş ahlakına sahip olmayan kişilerle bu sistem çalışmaz. İslami finans, ahlaki bir ekonomi sistemidir. Bazı Müslüman olmayan ülkeler bile bu yöntemi kullanarak başarılı oluyorlar. 5 arkadaş birleşip bir arsa alabilirsiniz ama tek başına alamazsınız. Bu, ekonomik iş birliğinin gücünü gösterir. Böylece, birlikte hareket ederek büyük projelere imza atabilirsiniz. Eğer bu tür çalışmalar yaygınlaşırsa, aracı kurumlar ortadan kalkar ve emek sahipleri emeğinin karşılığını almış olur. Vakıflar ve dernekler, devlet adına bu işleri yürüttüğü için kanunlar ve yönetmeliklere uymak önemlidir. İzinsiz yardım toplamak veya işlem yapmak mümkün değil. Eğer devlet politikaları geliştirilirse, mikro finans sistemi de başarılı olabilir. Ancak, bu sistemin uygulanması için*

önce altyapının oluşturulması gerekir. Altyapısız bir sistem, kontrol, denetim ve koordinasyon açısından zorluklar yaratır ve enerjinizi boşa harcar.''

Katılımcı 6, mikro finansın potansiyel faydalarına rağmen, mevcut piyasa koşullarında iş ahlakı ve güven eksikliği gibi sorunlarla karşılaşabileceğini belirtiyor. İslami finansın ahlaki bir sistem olduğunu ve başarılı olabileceğini vurgularken, mikro finansın başarısı için ekonomik iş birliğinin, devlet politikalarının ve altyapının önemini vurguluyor. Sivil toplum kuruluşlarının da bu süreçte önemli bir rol oynayabileceğini ifade ediyor. Katılımcı, mikro finansın başarılı olması için güvenilirlik, şeffaflık ve yasal düzenlemelerin gerekli olduğuna dikkat çekiyor.

Katılımcı 10, *'' Türkiye'de ise bu ihtiyaç o kadar büyük değil. Ancak mikro finansın maliyeti, bankacılık hizmetlerine göre daha yüksek. Çünkü küçük tutarlarda birçok kişiye kredi verilirken, bankacılık işlemlerinde olduğu gibi büyük tutarlarda az sayıda kişiye kredi verilmiyor. Bu da daha fazla iş gücü ve kaynak gerektiriyor. Türkiye'de bu altyapı henüz tam olarak gelişmediği için mikro finansın maliyeti daha yüksek oluyor. Ayrıca, devlet tarafından verilen krediler de bu ihtiyacı kısmen karşılıyor. Türkiye'de mikro finansın potansiyeli olmasına rağmen, diğer ülkelerdeki kadar büyük bir ihtiyaç bulunmuyor. Bu durum, mikro finansın ülkemizdeki gelişimini yavaşlatıyor. Ancak değişen ekonomik şartlar ve farklı sektörlerdeki ihtiyaçlar göz önüne alındığında, mikro finansın daha entegre bir şekilde kullanılabileceği alanlar mevcut.*"

Katılımcı 10 cevabında Türkiye'de mikro finansın sınırlı bir ihtiyaç alanı oluşturduğu ve mevcut devlet kredilerinin bu talebi kısmen karşıladığı görülse de, değişen ekonomik şartlar ve farklı sektörlerdeki ihtiyaçlar göz önüne alındığında, mikro finansın daha etkili bir şekilde kullanılabileceği alanlar mevcuttur. Bu alanların tespit edilmesi ve mikro finansın yerel ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi, sistemin Türkiye'de daha fazla gelişmesine katkı sağlayabilir.

Katılımcı 5, "*Tabii ki uygulanabilir. Ancak bunun için gerekli zemini hazırlamak ve hem kişisel hem de yönetimsel bazda bu niyette olmak gerekiyor. Malezya'da bir yapılıyorsa, bizde beş yapılması lazım. İslam mikro finans uygulamaları Asya ve Afrika'da tarım, küçük esnaf ve meslek edindirme gibi alanlarda başarıyla uygulanıyor. Türkiye'de de sosyal yardım yerine mikro finans uygulaması yapılırsa başarılı olabilir. Bu hassasiyetin Türkiye'de de bulunduğunu düşünüyorum ve STK'ların bu yönde yönlendirilmesi çok faydalı olur.*"

Katılımcı 5, Özellikle Malezya gibi ülkelerde yapılan uygulamaların Türkiye'de daha güçlü şekilde yapılabileceğini düşünüyor.

Katılımcı 7, "*Çok doğru bir örnek verdiniz. Bu tür çalışmaların daha dar kapsamlı ve odaklı olması, başarıyı artırır. Örneğin, bir ilde en çok üretilen ürün hayvancılık ise, bu alana özel bir destek programı oluşturulabilir. Bu program, sadece hayvancılıkla uğraşan kişilere yönelik olabilir, hatta daha da daraltılarak sadece koyun yetiştiriciliği gibi spesifik bir alana odaklanabilir. Bu sayede hem destekler daha etkili bir şekilde kullanılabilir hem de denetim süreçleri kolaylaşır. Birçok farklı alanda faaliyet gösteren büyük yardım kuruluşlarının aksine, küçük ve spesifik alanlara odaklanan kurumlar, daha verimli çalışabilirler. Çünkü bu sayede, desteklenen kişilerin ihtiyaçları daha iyi anlaşılabilir ve daha doğru çözümler üretilebilir. Bu*

nedenle, mikro finans gibi mikro ölçekli projelerde, sivil toplum kuruluşlarının da küçük ve özelleşmiş yapılar oluşturması önemlidir."

Katılımcı 11, "*Türkiye'nin bu konuya daha fazla eğilmesi gerekiyor. Maalesef ülkemizde bu pratik yaygın değil, ancak daha kalıcı çözümler için mutlaka bu yönde adımlar atılmalıdır. Bu durum, kişilerin tembelliği yerine ihtiyaçlarını karşılama motivasyonunu artırır. 'İhtiyacım var, tamam buyurun size ihtiyacınızı giderecek bir miktar ve bununla şu sektörlerde iş yapabilirsiniz' yaklaşımı, kişilere yol gösterir. Mikro iktisat deneyimi arttıkça, bir kişinin yürüyeceği yol daha net belirlenir. 'Sermayen bu, yapabileceğin iş kolları bunlar, karşına çıkabilecek olumlu ve olumsuz durumlar da bunlar, biz sana rehberlik edeceğiz' denilerek kişiler desteklenebilir. Bu sayede, mikro düzeyde başlayan bir süreç, makro düzeyde ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayabilir. Bu alana daha fazla yatırım yapılması, üzerinde düşünülmesi ve deneyim biriktirilmesi gerekmektedir.*"

Katılımcı 11, mikro finans uygulamalarının Türkiye'deki sosyal yardım sisteminin kalıcı ve üretken çözümlere dönüştürülmesi açısından büyük bir potansiyele sahip olduğunu savunuyor. Bu tür uygulamaların bireyleri daha bağımsız ve üretken hale getirerek ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayabileceğini düşünüyor.

Katılımcı 13, "*Ben bunların başarılı olacağını düşünüyorum. Türkiye'de zaten şöyle bir şey var. Mikro finans örneği olarak söyleyeyim, ama normal İslami finans ve İslami bankacılık örnekleri olarak da Türkiye'de Kuveyt Türk ve Albaraka gibi, daha çok Körfez sermayesi üzerinden gelen birçok başarılı örnek var. Türkiye aslında bu tür finans uygulamalarına açık bir ülke. Malezya örnekleri çok daha etkin ve Türkiye'de de uygulanabilir. Ancak Malezya ile Türkiye arasında, iş dünyası ya da ticari ilişkiler açısından tam anlamıyla etkin bir bağ yok. Ticari anlamda güçlü bir ağ henüz gelişmemiş durumda. Bu geliştiğinde, yüksek ihtimalle Türkiye'ye daha fazla örnek uygulama gelecektir. Malezya'nın çok büyük ve dünyada başarılı bankaları var. Ancak bu bankaların Türkiye'de bir şekilde faaliyet göstermediğini görüyoruz. Türkiye ve Malezya'nın yönelimi, ticari anlamda başka ülkelere olduğundan, bu finans kurumlarının Türkiye'ye yönelmesinde sorunlar yaşanıyor. Örneğin, Singapur'da birçok başarılı finans kurumu var. Eğer Çin Türkiye'de banka kurabiliyorsa, Malezya veya Singapur'daki finansal kuruluşların da Türkiye'ye yönelmesi beklenir, fakat bu gerçekleşmiyor. Bunun altında yatan nedenler anlaşılırsa Türkiye'ye yeni uygulamalar gelebilir. Ben Türkiye'de bu uygulamaların ciddi bir potansiyele sahip olacağına inanıyorum. Türkiye pazarı henüz keşfedilmedi veya yeterince avantajlı görülmüyor olabilir, ancak pazarın keşfedilmesiyle birlikte Türkiye'de de bu uygulamalar karşılık bulacaktır.*"

Katılımcı 13'e göre d Türkiye'nin İslami finans ve özellikle de mikro finans uygulamaları için uygun bir pazar olduğunu savunmaktadır. Türkiye'de Kuveyt Türk ve Albaraka gibi başarılı İslami finans örnekleri bulunmasına rağmen, Malezya gibi ülkelerdeki uygulamaların Türkiye'ye yeterince gelmediği belirtilmektedir. Metin, Türkiye ile Malezya arasındaki ticari bağların güçlendirilmesinin ve Türkiye pazarının potansiyelinin daha iyi anlaşılmasının, bu uygulamaların Türkiye'ye gelişini hızlandıracağını öne sürmektedir.

Bu bölümün genel değerlendirmesine olarak baktığımızda, katılımcı 2, Türkiye'de İslami mikro finans uygulamalarının tam anlamıyla gelişememesinin en önemli sebebinin yasal düzenlemelerin eksikliği olduğunu belirtmiştir. Türkiye'deki bazı mikro finans uygulamaları sınırlı kalmakta ve geniş bir kitleye ulaşamamaktadır. Bu bağlamda, yasal zeminin oluşturulması ve sivil toplum kuruluşlarının aktif rol oynaması gerektiğini savunmuştur. Bu görüşe karşılık, Katılımcı 13 ise, Türkiye'de İslami finans ürünlerine karşı toplumsal bir önyargının olmadığını, ancak konvansiyonel sistemin daha uzun süredir var olması nedeniyle bu geçişin zorlaştığını dile getirmiştir. Ona göre, Türkiye'nin İslami mikro finans uygulamalarına hızla uyum sağlayabilecek bir yapısı vardır; fakat bu alandaki uygulama örnekleri hala sınırlıdır.

Katılımcı 14, Türkiye'deki mikro finans uygulamalarının hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları tarafından yenilenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, uygulamaların etkinliğini artırmak için etki analizlerinin yapılmasının önemine dikkat çekmiş ve başarılı ya da başarısız kalemlerin belirlenerek gelecekte daha etkin stratejiler geliştirilebileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda Katılımcı 3, mikro finans uygulamalarının çok daha düşük maliyetle kredi sağlayabileceğini ve bu sayede bankalardan daha cazip hale gelebileceğini ifade etmiştir. Ancak, taleplerin çok yüksek olabileceği ve mevcut yapının bu talepleri karşılayamayacağı endişesini de dile getirmiştir.

Katılımcı 6, İslami mikro finansın uygulanabilirliği konusunda iş ahlakı, sadakat ve güven gibi değerlerin önemli olduğunu belirtmiştir. Ona göre, iş ahlakı olmayan ya da kötüye kullanım riski olan ortamlarda İslami mikro finans sağlıklı bir şekilde yürütülemez. Bu nedenle, sistemin başarılı olabilmesi için güvenilir bir altyapı ve devlet politikalarının geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Benzer şekilde, Katılımcı 4 de İslami mikro finansın Türkiye'de başarılı olabileceğini; ancak bunun uygulayıcıların tecrübesine ve altyapının sağlamlığına bağlı olduğunu dile getirmiştir. Ona göre, altyapı eksiklikleri giderildiğinde Türkiye, bu alanda başarılı bir uygulama sahası haline gelebilir.

Katılımcıların büyük bir kısmı, Türkiye'de İslami mikro finansın önemli bir potansiyele sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, bu potansiyelin ortaya çıkarılması için yasal düzenlemelerin yapılması, altyapının güçlendirilmesi ve etki analizlerinin daha kapsamlı bir şekilde yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ahlaki değerlerin korunması ve iş etiğinin ön planda tutulması, sistemin güvenilirliği açısından önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

3.4. Araştırma Sonuçlarına İlişkin Genel Değerlendirme

İslami mikro finans, konvansiyonel mikro finansın birçok enstrümanlarını kullanıp benzer çalışmalar yapmaktadır. Konvansiyonel mikro finansın yüksek kar elde etme amacının aksine İslam'ın ahlak kurallarını ve İslami ölçütleri baz alarak insanın

gelişimi ve toplum refahını önceleyerek kâr amacı gütmeyen kurumlar oluşturularak bir hareket olarak Asya başlayıp günümüzde etkisini artırarak faaliyet göstermektedir.

Bu çalışmamda, İslami mikro finansın, Asya ülkelerinde göstermiş olduğu başarıya dikkat çekerek. Türkiye'deki STK'ların da aynı alanda faaliyet göstererek yoksullukla mücadelede önemli bir başarı sağlayabilecekleri göstermek ve İslami değerlere göre yapılan yardımların bir mikro finans modeli ile nasıl daha başarılı olunabileceğini gösteren sosyo-ekonomik politik bir öneri sunulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'deki STK'ların yapmış olduğu sosyal yardımların İslami mikro finans araçlarıyla ihtiyaç sahiplerine sunulması durumunda yoksullukla mücadelede önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Dünyada mikro finans ve İslam mikro finans alanında yapılan çalışmalar incelenerek detaylı bir literatür araştırması yapıldıktan sonra, Sosyal Yardım ve Dayanışma Derneklerinde yardım ve faaliyetlerden sorumlu uzmanlarla ve bu alanda çalışmalar yapan akademisyenlerle derinlemesine mülakatlar yapıldı. Yapılan mülakat ve literatür taramaları neticesinde İslami mikro finans çerçevesinde Türkiye'deki STK'lara sosyo-ekonomik politik bir öneri yapılacaktır.

Türkiye'deki SYDV ve STK'ların yapmış olduğu yardımların İslami mikro finans modeli ile yapıldığında yoksulluğu azaltıcı, ihtiyaç sahiplerine devamlı bir para yardımında ziyade bir meslek edindirmekle birlikte sürekli gelir kaynağı olacak bir uygulama yapılmasının daha sürdürülebilir bir model olunacağı kanaatine varılmıştır.. Dünyada uygulanmakta olan İslami mikro finans uygulamalarını Türkiye'deki Sosyal yardım kurumlarının uygulaması durumunda yoksulluğun azalması ve istihdamın artmasına yönelik olumlu yönde etkileri olacağını öngörülmektedir.

Araştırmanın genel değerlendirmesinde, sosyal yardımların ve mikro finans uygulamalarının etkinliği üzerine yapılan tespitler öne çıkmaktadır. Katılımcıların genel görüşleri, sosyal yardımların kısa vadede yoksullukla mücadelede önemli bir araç olduğu ancak uzun vadede sürdürülebilir bir çözüm sunmadığı yönündedir. Mikro finansın, sosyal yardımların yerini alabilecek daha sürdürülebilir bir model olduğu, ancak bu modelin başarılı olabilmesi için eğitim, danışmanlık ve yerel koşullara uygun stratejilerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Araştırma sonuçları, İslami mikro finans uygulamalarının Türkiye'deki potansiyelini ve bu uygulamaların mevcut sosyal yardım mekanizmalarına entegrasyonunu geniş bir perspektiften incelemiştir. Yapılan analizler, mikro finansın Türkiye'de henüz yeterince kullanılmadığını ve bu alanda daha güçlü bir yasal altyapıya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Ayrıca, sosyal yardımların sürekli olarak bağımlılık yaratabileceği, dolayısıyla mikro finans gibi sürdürülebilir çözümlerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, İslami mikro finansın Türkiye'deki ekonomik kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasında etkili bir araç olabileceğini kabul etmekle birlikte, uygulamada karşılaşılan yasal ve yönetimsel zorlukların çözülmesi

gerektiğini belirtmiştir. Mikro finans uygulamaların Türkiye'deki yoksulluk dinamiklerine uyarlanması gerektiğini ve sosyal yardımların mikro finans ile entegre edilerek daha sürdürülebilir çözümler sunabileceğini ifade etmiştir. Türkiye'de mikro finans uygulamalarının gelişimini engelleyen temel faktörlerden birinin yetersiz yasal düzenlemeler olduğunu vurgulamıştır. Ona göre, mikro finans uygulamaları geniş bir kitleye ulaşmakta zorlanmakta ve finansal araçların kullanımı konusunda eksiklikler bulunmaktadır. Bu sorunun çözümü için devletin aktif bir rol üstlenmesi gerektiğini ifade etmiş ve meslek edindirme kursları gibi iş birlikleriyle uygulamaların daha verimli hale getirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, araştırma bulguları, Türkiye'de İslami mikro finansın önemli bir potansiyele sahip olduğunu ve bu potansiyelin hayata geçirilmesi için altyapının güçlendirilmesi, eğitim programlarının desteklenmesi ve uygulamaların daha sistematik bir hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir. Sosyal yardımların, bireyleri bağımsızlığa yönlendirecek şekilde yeniden yapılandırılması, sürdürülebilir kalkınmanın en etkili yollarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Mikro finansın sosyal yardımların alternatifi olma potansiyeli, bireyleri ekonomik bağımsızlığa yönlendirme kapasitesiyle ilişkilendirilmiştir. Ancak bu modelin tam anlamıyla uygulanabilmesi için kamu ve sivil toplum kuruluşları arasında daha güçlü iş birliği gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, mikro finans uygulamalarının başarıya ulaşması için yerel ihtiyaçların ve kültürel etmenlerin dikkate alınması gerekiyor. Sosyal yardımların tek başına yeterli olmadığı ve sürdürülebilir yoksulluk sorununu çözmede mikro finans gibi daha yapılandırılmış modellerin desteklenmesi gerekmektedir. Mikro finans uygulamalarının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için, bireylerin ekonomik bağımsızlıklarına odaklanmak, eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile desteklemek önemli bir gereklilik olarak ifade edebiliriz.

Bu sistemi hayata geçirirken dikkate alınması gereken bazı önemli noktalar ve önerilerim şunlardır:

Denetim Mekanizmaları: Mikro finans sisteminin şeffaf bir şekilde işletilmesi için sağlam bir denetim mekanizması oluşturulmalı. Kredilerin kime verildiği, kredilerin geri ödeme performansı ve fonların nerede kullanıldığı titizlikle izlenmeli. Bu, özellikle sahada doğrudan gözlem yapabilecek yerel temsilciler aracılığıyla yapılabilir.

İnsan Kaynakları: Bu tür bir sistemde yer alacak kişilerin finans, işletme yönetimi ve yerel ihtiyaçlar konusunda deneyimli olması gerekiyor. Ayrıca kredi alacak kişilerin projelerini doğru değerlendirebilecek uzmanlık gerektiren alanlar için danışmanlık hizmetleri sağlanmalı. Örneğin tarım, küçük ölçekli ticaret veya el sanatları gibi alanlarda, proje bazlı uzmanlardan görüş alınabilir.

Eğitim ve Destek Bölümü: Mikro finans alanında başarılı olabilmek için kredi alan kişilerin finansal okuryazarlık konusunda eğitilmesi önemlidir. Verilen kredilerin doğru kullanılabilmesi için krediyi alan kişilere iş geliştirme, yönetim ve pazarlama konularında destek sunulmalı. Bu süreçte hem STK'lar hem de uzmanlar işbirliği içinde çalışabilir.

Süreç/İş Yönetimi: Mikro finansın sosyal yardımlardan farkı, geri ödeme sistemi ve uzun vadeli bir kalkınma hedeflemesidir. Dolayısıyla her kredi, bireyin veya işletmenin sürdürülebilir bir gelir elde etmesini sağlamalı. Kredi verme süreci, titizlikle seçilmiş projelere yönlendirilerek, bu projelerin başarı oranı artırılabilir.

STK'ların Rolü: STK'lar, mikro finans projelerinin yürütülmesi için uygun bir platform oluşturabilir. Ancak, bu yapılar içinde bir mikro finans birimi oluşturmak ve o birimde çalışanların finans ve iş geliştirme konularında eğitimli olmalarını sağlamak gereklidir. Ayrıca kredi verilen sektörlerde uzmanlardan destek alarak, ihtiyaç duyulan danışmanlık hizmetlerini dışarıdan temin edebilecekler.

Bu modeli başarılı bir şekilde uygulamak için özellikle ihtiyaç sahiplerinin sadece geçici yardımlar almadığı, kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayacak projeler geliştirilmesi gerektiğini düşülmektedir. Bu hem kaynakların verimli kullanılması hem de sosyal refahın artırılması açısından önemli bir adım olacaktır.

Sivil toplum örgütlerinin (STK'lar) faaliyetleri ve işleyişleri üzerine eleştirel bir bakış açısı;

Sendikaların ve STK'ların Yaygın Faaliyetleri: Katılımcı, sendikalar ve bazı STK'ların çok geniş bir alanda faaliyet göstererek her konuda mücadele etmelerinin ve her yere yayılmaya çalışmalarının yanlış olduğunu belirtiyor. STK'ların odaklandıkları alana yönelik spesifik, yerel ve ihtiyaç odaklı işler yapmalarını savunuyor. Tüm ülkeye yayılmak yerine, yerel ihtiyaçlara uygun çözümler sunulmalı ve başka STK'lara ilham verecek örnek modeller geliştirilmelidir.

Yerel ve Özgün Çözümler: Tarihteki tekkeler örneği üzerinden, STK'ların da yerel ihtiyaçlara göre şekillenmesi gerektiğini vurguluyor. Her yerde aynı şeyi yapmaktan ziyade, yerel şartlara uygun farklı çözümler üretilmeli, bu modeller başka yerlerde örnek alınarak geliştirilmelidir.

STK'ların Şubeleşme Modeli Eleştirisi: Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), yeni bir şehirde ya da ülkede şube açmak yerine, o bölgedeki mevcut STK'larla iş birliği yaparak yerel kurumları desteklemeli ve güçlendirmelidir. Şube açmak, bölgedeki STK'lar arasında rekabeti artırabilir ve kaynakların verimsiz kullanılmasına yol açabilir. Oysa, iş birliği odaklı bir yaklaşım, yerelde var olan bilgi ve deneyimden yararlanarak, daha etkili ve sürdürülebilir çözümler üretmeyi mümkün kılar. Örneğin, Kiva.org modeli gibi, yerel ortaklarla çalışarak, bölgedeki sorunlara yönelik uzun vadeli ve kalıcı çözümler sunmak, hem kaynakların daha verimli kullanımını sağlar hem de yerel kapasiteyi artırır. Bu sayede, STK'lar arasındaki sinerji, daha hızlı ve başarılı sonuçların elde edilmesine katkıda bulunabilir.

Amaç Odaklı Model: Sivil toplum kuruluşlarının (STK'ların) örgütlenmelerini para kazanmak amacıyla kullanmalarına yönelik eleştiriler giderek artmaktadır. Bu yaklaşım, STK'ların temel misyonlarına zarar vererek, yardımseverlik ve sosyal fayda yaratma amaçlarının gölgede kalmasına sebep olabilir. Geçmişte yapılan hataların tekrarlanmaması için STK'ların, kar odaklı modellerden uzaklaşıp, yardımı daha sürdürülebilir ve anlamlı hale getiren yeni örgütlenme modelleri geliştirmesi

gerekmektedir. STK'ların, mali kaynaklarını büyütme çabalarının yanı sıra, topluma katkı sağlama hedefini önceliklendirmesi, hayırseverliğin gerçek anlamına uygun şekilde hareket etmelerini sağlayacaktır. Bu bağlamda, sosyal faydayı önceleyen ve yerel ihtiyaçlara duyarlı stratejiler geliştirilmesi, daha derin ve uzun vadeli çözümler sunarak hem yardımların etkinliğini artıracak hem de toplumsal güveni güçlendirecektir.

Empati ve Katılım: STK'ların insanları (hayırseverler) sadece temsil etmek yerine, bizzat işin içine dahil etmelerini gerekmektedir. İnsanların empati yeteneklerini geliştirmek için teorik eğitimler yerine, pratikte yardım süreçlerine katılmalarını sağlayarak empatiyi doğal yoldan geliştirilecektir.

3.5. Politika Önerileri ile Mikro Finans Model Önerileri

Türkiye'de uygulanabilir İslami Mikro Finans modelleri, mevcut sosyal ve ekonomik yapı göz önüne alındığında, farklı kurumlar ve kuruluşlarla iş birliği içinde geliştirilebilir. İslami Mikro Finans, faizsiz finansal sistemlere dayandığı için özellikle dar gelirli grupların finansal kapsayıcılığına katkı sağlamak amacıyla uygun bir model olacaktır. Aşağıda bu doğrultuda STK'lar, kamu kurumları ve diğer STK'larla iş birliği içinde uygulanabilecek çeşitli model önerileri yapılmıştır.

3.5.1. Model Önerisi: STK'lar ile SYDV'ler Bünyesinde İslami Mikro Finans Uygulamaları

Sosyal yardımların, İslami mikro finans ilkeleriyle birleştirilerek, daha üretken ve sürdürülebilir bir modele dönüştürülmesi önerilmektedir. Bu model kapsamında, SYDV'ler ve STK'lar iş birliği yaparak verilen ayni yardımları bir program çerçevesinde, kırsal kesimdeki bireylere tarım, hayvancılık veya ürün işleme gibi alanlarda küçük işletmeler kurabilmeleri için bir kısmı mikro kredi bir kısmı sosyal yardım olarak destek verilecek. Bu krediler, İslami finans ilkelerine uygun olarak faizsiz olarak verilebilir ve geri ödeme koşulları da esnek tutulabilir. Bu model, kişilerin kendi işlerini kurarak gelir elde etmelerini ve böylece sosyal yardımlara olan bağımlılıklarını azaltmalarını sağlayabilir. Aynı zamanda, kırsal kalkınmayı teşvik ederek, bölgedeki ekonomik faaliyetlerin canlanmasına katkıda bulunabilir.

Bu modelin amacı, sosyal yardımlara olan bağımlılığı azaltarak bireylerin kendi işlerini kurmalarına ve sürdürülebilir gelir elde etmelerine destek olmaktır. SYDV'lerin elindeki fon desteği ve STK'lar iş birliği içinde hareket ederek özellikle kırsal bölgelerdeki bireylere yönelik üretken mikro işletmelerin kurulmasını teşvik edilecek. İslami mikro finans ilkeleri doğrultusunda faizsiz mikro kredi desteği sağlanarak bireylerin tarım, hayvancılık, el sanatları veya ürün işleme gibi alanlarda

iş kurmaları desteklenir. Bu modelin temel taşı, İslami mikro finans ilkelerine dayalı faizsiz kredi sistemidir. Bireylere verilen krediler, kâr-zarar ortaklığı ya da karz-ı hasen (güzel borç) prensiplerine uygun şekilde yapılandırılacaktır. Krediler, küçük miktarlarda başlayarak bireylerin işlerini kurmalarına veya mevcut işlerini geliştirmelerine olanak tanıyacak şekilde esnek ödeme planları ile geri ödenecektir. Geri ödeme planları, tarımsal üretim döngüleri ve piyasa koşulları göz önünde bulundurularak esnek hale getirilecektir.

Kredi alan bireylerin yalnızca finansal destekle sınırlı kalmaması, aynı zamanda işletme yönetimi, tarım ve hayvancılık teknikleri, el sanatları geliştirme gibi alanlarda eğitim alması sağlanacaktır. Özellikle Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), yurt dışında uyguladığı sürdürülebilir sosyal yardım projeleriyle öne çıkmaktadır. Örneğin, Laos'ta başlatılan "İklim Değişikliğine Dayanıklı Tarım Projesi" sayesinde TİKA, yerel çiftçilerin tarım uygulamalarını geliştirmelerine katkı sağlamıştır. Bu proje, hem iklim değişikliğinin etkilerine karşı dirençli bir tarım modeli oluşturmayı hem de yerel halkın sürdürülebilir geçim kaynakları oluşturmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu tür projeler, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal dayanıklılığı artırarak TİKA'nın sosyal yardım modeline yenilikçi bir yaklaşım sunmaktadır (tika.gov.tr, 2024). Özellikle TİKA gibi çalışmalar yapan kuruluşlar öncülüğünde ve destekleri ile daha etkili bir süreç olunacağı varsayılmıştır. Aynı şekilde, STK'lar ve SYDV'ler, yerel düzeyde eğitim ve danışmanlık hizmetleri vererek, mikro girişimcilerin başarılı olmalarını ve işlerini sürdürülebilir hale getirmelerini hedefleyecek. Bu eğitim programları sayesinde kırsal bölgelerdeki bireylerin becerileri artırılarak üretim kapasiteleri geliştirilecektir. Köylülerin, ekonomik hayata daha fazla katılımını sağlanacaktır.

SYDV'ler ve STK'lar, yerel kooperatiflerle iş birliği yaparak bireylerin ürettikleri ürünleri pazara sunmalarını kolaylaştıracaktır. Üreticilerin ürünlerini yerel ya da ulusal piyasalara ulaştırabilmeleri için kooperatiflerin rolü artırılacak, ürünlerin pazarlanması ve satış kanalları geliştirilerek kırsal kalkınma desteklenecektir. Bu sayede kırsal kesimde üretilen tarımsal ve hayvansal ürünler daha geniş bir tüketici kitlesine ulaşacaktır.

İslami mikro finans ilkeleri doğrultusunda, köylüler veya küçük ölçekli üreticiler toplu destek alarak üretim süreçlerine gerekli olan işleme aletlerini temin edebilecekler. Bu destek, faizsiz kredi ya da karz-ı hasen (güzel borç) modeliyle sunularak, tarımsal ve hayvansal ürünlerin ham maddeden yarı mamul veya tüketime hazır hale getirilmesi için ihtiyaç duyulan ekipmanları içerecektir. Örneğin, tarım ürünleri için kurutma, öğütme, paketleme ve depolama cihazları, hayvansal ürünler için ise peynir, yoğurt, tereyağı gibi ürünlerin işlenmesi için gerekli makineler sağlanabilir.

Köylerde üretilen ürünlerin pazara uygun hale getirilmesi için yerel işleme ve ambalajlama tesisleri kurulacaktır. Bu tesisler, ürünlerin uzun ömürlü olması ve piyasa değerinin artırılması için kritik bir rol oynayacaktır. İşleme tesisleri, ürünlerin kurutulması, paketlenmesi ve taşınmaya hazır hale getirilmesi süreçlerinde yerel

üreticilere hizmet verecek şekilde tasarlanacaktır. Özellikle gıda güvenliği ve ürün kalitesi standartlarına uygun ambalajlama süreçleri ile köylülerin ürünleri daha geniş pazarlara sunulabilecektir.

Köylülerin bu tür yatırımları bireysel olarak yapmalarındansa, kooperatifler veya STK'lar bünyesinde toplu halde çalışmaları teşvik edilecektir. Kooperatifler, hem işleme ve ambalajlama tesislerinin kurulması hem de yönetilmesi konusunda destek sağlayacak, ayrıca üretilen ürünlerin pazarlanması için toplu satış anlaşmaları yaparak köylülere ekonomik avantaj sağlayacaktır.

Üreticilere, ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması konusunda teknik eğitim verilecektir. Bu eğitimler, ürün işleme tekniklerinden ambalajlamaya, pazarlama stratejilerinden gıda güvenliği standartlarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsayacaktır. Aynı zamanda, yerel üreticilerin işlerini sürdürülebilir bir şekilde büyütmeleri için danışmanlık hizmetleri sağlanacaktır.

Kurulacak ambalajlama ve işleme tesislerinin yanı sıra, yerel üreticilerin ürünlerini daha geniş pazarlara ulaştırmalarını sağlamak amacıyla, lojistik ve dağıtım sistemleri de geliştirilecektir. Özellikle büyük şehirlerdeki marketler ve yerel çiftçi pazarları ile iş birliği yapılacak, ürünlerin daha geniş bir müşteri kitlesine ulaşması sağlanacaktır. Bu, hem yerel üreticilere ek gelir kaynağı oluşturacak hem de yerel ürünlerin ulusal düzeyde tanıtımına katkı sağlayacaktır.

Bu modelin temel amacı, kırsal bölgelerdeki üreticilere sadece kısa vadeli ekonomik kazanç sağlamak değil, uzun vadede sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma oluşturmaktır. Bu doğrultuda, üreticilerin kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayacak finansal araçlar ve işleme, ambalajlama gibi süreçlerde gerekli tüm teknolojik desteğin sağlanması öncelik olacaktır. Bu şekilde, sosyal yardımların yanı sıra, kırsal kalkınmayı teşvik eden sürdürülebilir bir ekonomik model hayata geçirilecektir., hayvancılık ya da el sanatları gibi riskli işlerde çalışan bireyler, doğal afet ya da piyasa dalgalanmalarına karşı korunabilir.

İslami mikro finans modeliyle yapılan sosyal yardımların sürdürülebilirliğini sağlamak için düzenli denetim ve şeffaflık esas alınacaktır. Kredilerin doğru kullanımı ve işletmelerin başarılı olup olmadıkları izlenecek, sürekli etki analizleri yapılarak başarılı olan girişimciler daha büyük kredi imkanlarıyla desteklenecektir. Aynı zamanda mikro girişimcilere düzenli aralıklarla danışmanlık verilerek, işlerin gelişimi sağlanacaktır.

3.5.2. Model Önerisi: Kalkınma Ajansları, Belediyeler ve Yerel Yönetimler Bünyesinde İslami Mikro Finans Uygulamaları

Bu model, Kalkınma Ajansları, belediyeler ve yerel yönetimlerin İslami Mikro Finans (İMFK) uygulamaları aracılığıyla bölgesel kalkınmayı hızlandırmayı hedefler.

Özellikle dar gelirli bireylere ve mikro girişimcilere ekonomik fırsatlar sunarak, yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınma sağlayacaktır.

Yerel yönetimler ve Kalkınma Ajansları, İslami finans ilkelerine uygun olarak faizsiz mikro kredi desteği sağlar. Bu krediler, küçük ölçekli işletmelerin kurulmasını, tarım ve hayvancılık gibi alanlarda girişimlerin desteklenmesini teşvik eder. Kâr-zarar ortaklığı ya da karz-ı hasen modeliyle bireylere faizsiz kredi sunularak, geri ödeme planları esnek tutulur ve bu planlar üretim döngüsüne uygun şekilde düzenlenir.

Belediyeler, yerel kalkınma ajansları ile altyapı ve lojistik destek sağlayarak bölgesel ekonomiyi canlandıracak projeler geliştirecek. Özellikle kırsal alanlarda yerel üretimi destekleyecek belediyeler bünyesinde kooperatiflerin kurulması bu kooperatiflerin mikro finansmanla güçlendirilmesi, yerel düzeyde istihdam yaratacak ve üretkenliği artıracaktır. İMFK uygulamaları, dar gelirli bireylere girişimcilik fırsatları sunar. Belediyeler ve kalkınma ajansları, küçük esnaflar ve girişimciler için meslek edindirme ve eğitim programları düzenleyerek, bu kişilerin iş kurmalarına destek olur. Özellikle kadın girişimciler ve gençler için mikro girişimcilik ve el işi üretimi gibi alanlarda eğitimler sağlanarak, yerel ekonomilerin güçlenmesi hedeflenir.

Kalkınma Ajansları ve yerel yönetimler, kırsal kalkınmayı desteklemek için yerel kalkınma kooperatifleri kurarak, bireylerin üretim süreçlerine katılımını teşvik eder. Bu kooperatifler, tarım, el sanatları, gıda üretimi gibi alanlarda faaliyet gösterir ve üretilen ürünlerin pazarlanması için belediyeler lojistik destek sağlar. Ürünlerin pazarlanmasıyla birlikte, yerel kalkınma projeleri daha geniş kitlelere ulaşarak ekonomik canlanma sağlanır.

İslami mikro finans uygulamaları, sosyal dayanışmayı artıran projelerle entegre edilerek, yerel yönetimlerin sosyal yardım faaliyetlerini sürdürülebilir hale getirir. Belediyeler, yerel halkın ihtiyaçlarına yönelik mikro kredi fonları oluşturarak dezavantajlı grupların sosyal hayata katılımını sağlar. Bu sistem, bölgesel kalkınmayı teşvik ederken aynı zamanda bireylerin ekonomik bağımsızlık kazanmalarına olanak tanıyacaktır.

Yerel yönetimler, Kalkınma Ajansları ve STK'lar iş birliği yaparak İMFK uygulamalarının genişletilmesi ve yasal altyapının güçlendirilmesi için çalışır. Faizsiz finansman yapılarının toplumda daha fazla kabul görmesi için belediyeler, finansal okuryazarlık ve mikro girişimcilik konusunda eğitim programları düzenler. Ayrıca, yerel yönetimler bu alanda şeffaflık ve denetim mekanizmaları oluşturarak İMFK uygulamalarının etkili bir şekilde yönetilmesini sağlayacaktır. Kalkınma ajansları ve yerel yönetimler, yerel üreticilere yönelik pazarlama ve lojistik destek sunarak, üretilen malların ulusal ve uluslararası pazarlara ulaşmasını kolaylaştırır. Örneğin, kırsal bölgelerde üretilen tarımsal ürünler, belediyelerin sağlayacağı ambalajlama ve taşıma hizmetleriyle daha geniş tüketici kitlelerine sunulabilir.

Kalkınma Ajansları, belediyeler ve yerel yönetimlerin İslami Mikro Finans uygulamalarıyla iş birliği yapması, bölgesel kalkınmayı hızlandırabilir ve yerel

düzeyde yoksullukla mücadelede etkili çözümler sunabilir. Bu model, dar gelirli bireylere sürdürülebilir ekonomik fırsatlar sunarken, yerel ekonomilerin de canlanmasına katkı sağlayacaktır.

Yerel yönetimlerin sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonlarıyla ortak çalışılarak, mahalle düzeyinde mikro finansman sağlanabilir. Yerel yönetimlerle koordineli bir İslami Mikro Finans programı, dar gelirli bireylerin yerel bazda küçük işletmeler kurmasını teşvik edebilir.

Faaliyet Alanları: Küçük esnafların desteklenmesi, mahalle bazlı üretim kooperatiflerinin kurulması.

Özellikler: Yerel yönetimlerle iş birliği yapılarak altyapı ve lojistik desteği sağlanabilir. Mahalledeki işsiz bireyler yerel kalkınma projeleri kapsamında mikro girişimci olarak desteklenebilir.

Türkiye'de mevcut bölgesel kalkınma ajansları, bölgesel dengesizlikleri azaltmak, ekonomik kalkınmayı sağlamak ve yerel girişimleri desteklemek amacıyla kurulmuştur. Ancak, bu ajansların etkinliği bazı durumlarda sınırlı kalabilir. Bu noktada, her ilde veya bölgede bulunan sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ile iş birliği yaparak, İslami mikro finans uygulamalarını hayata geçirmek hem kalkınma ajanslarının etkinliğini artırabilir hem de bölgedeki yoksulların ekonomik ve sosyal kalkınmasına vesile olabilir. Bu model, İslami finansın risk paylaşımı ve sosyal adalet ilkelerini temel alan bir mikro finans modeliyle, yoksul bireylerin kendi ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmeleri için gerekli sermayeyi edinmelerini sağlayacaktır. STK'lar, bölgesel kalkınma ajansları ile iş birliği içinde, bu uygulamanın sosyal sorumluluk boyutunu üstlenecek, mikro finansmanın dağıtımı ve takibi süreçlerinde rol alacaktır.

İslami mikro finans modelini temel alan bu proje, Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Ajansları ve STK'lar arasında güçlü bir iş birliği modeli oluşturmayı hedeflemektedir. Faizsiz finansman araçları ile yoksul kesimlerin ekonomik faaliyetlerde bulunmalarını sağlayarak, uzun vadede bölgesel kalkınmayı hızlandırmak mümkün olacaktır. Bu model, hem yerel girişimcilik kültürünü teşvik edecek hem de sosyal adaleti ve dayanışmayı güçlendirecektir.

3.5.3. Model Önerisi: İlçe Tarım Müdürlükleri ve Tarım Kooperatifleri Bünyesinde İslami Mikro Finans Programı-Selem Modeli

Tarım kooperatifleri bünyesinde kurulacak bir İslami Mikro Finans programı, kırsal kalkınmayı destekleyerek küçük çiftçilerin ve kırsal alandaki üreticilerin üretim faaliyetlerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu model, Akhuwat Selem ve Wasil İMFK modeli gibi dayanışma, güven ve toplumsal yardımlaşma ilkelerine dayanır. Asil'in Pakistan'daki mikro finans başarıları örnek alınarak geliştirilecek bu program,

Türkiye'deki tarım kooperatiflerine entegre edilerek, tarımsal üreticilere faizsiz mikro kredi sağlayacaktır. Böylece, çiftçilerin üretim kapasitelerini artırmaları ve kırsal kalkınmanın hızlandırılmasına katkı sunulacaktır.

1980'lerden itibaren artan nüfusun yol açtığı yoksulluk ve toprakların parçalanmasıyla, geçici ve gezici tarım işçiliği önemli bir geçim kaynağı haline gelmiştir. Bir milyonu aşan işçi sayısıyla, bu durum artık geçici bir çözüm olmaktan çıkarak, kırsal kesimdeki pek çok ailenin sürekli bir gelir kaynağı haline dönüşmüştür. Ekonomik sıkıntılar, şehirlerde ve kırsal bölgelerde iş bulma olanaklarını kısıtlayarak, tarım işçiliğini zorunlu bir seçenek haline getirmiştir. Bu süreçte, marjinal olarak değerlendirilen tarım işçiliği, ekonomide önemli bir yer edinmiştir (Yıldırım & Karakoyun, 2023).

Tarım arazilerinin küçülmesi ve verimliliğin düşmesi, kırsal kesimdeki birçok ailenin tarımdan elde ettiği geliri azaltmış ve geçici işçiliği zorunlu kılmıştır. Mevsimlik tarım işçiliği bu göç hareketinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış, ailelerin geçim kaynağı haline gelmiştir. Bu noktada, İslami Mikro Finans gibi yenilikçi finansal çözümler, kırsal bölgelerdeki tarımsal faaliyetleri canlandırabilir. Yerel STK'lar ve kooperatifler aracılığıyla geliştirilecek projeler, küçük tarım arazilerinde sürdürülebilir bir gelir modeli oluşturarak bu göç hareketini azaltabilir. Diğer yandan, Selem modeli gibi ürün bazlı destekleme projeleri, çiftçilerin üretkenliğini artırarak kırsal bölgelerde kalıcı çözüm sunabilir. Yerel üreticiler ve STK'ların iş birliği ile geliştirilen bu programlar, kırsal alandaki ekonomik sıkıntıları hafifletebilir ve tarım işçiliği ile kentlere göç arasındaki bağı kırabilir.

Türkiye'de özellikle miras yoluyla küçülen tarım arazileri, etkili tarım projeleri ile yeniden değerlendirilerek küçük alanlarda verimli işler yapılabilir. Bu sayede, tarım işçilerinin büyük şehirlere göç etmesinin önüne geçilecektir. Mevsimlik tarım işçileri, çoğunlukla Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesindeki illerden yola çıkmaktadır. Şanlıurfa, Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Adıyaman gibi şehirlerden başlayan bu mevsimlik işçi göçüne, Bingöl, Siirt, Diyarbakır, Van ve Bitlis gibi diğer illerden de katılımlar olmaktadır. Ve mevsimsel tarım işçisi olarak başka kentlere gitmek zorunda kalmaktadır. Kırsal bölgelerde görülen geleneksel miras sistemi nedeniyle tarım arazilerinin giderek daha küçük ve bölünmüş hale gelmesi, tarımsal üretimden elde edilen gelirin düşmesine sebep olmuştur (A. Büke 2009). Bu durum, topraktan geçimini sağlayamayan kırsal nüfusun yıllar boyunca süregelen kentlere göç hareketini başlatmıştır. İslami Mikro Finans programı bu tür göç hareketlerini azaltmaya yardımcı olabilir. Yerel STK'lar ve tarımsal üreticilerin kooperatifleri, ürün bazlı projeler altında çalışarak tarımda inovasyon ve verimliliği artırabilirler. Bu kapsamda, her ürün için özel destekleme programı kurulabilir. STK'lar, ürünün gelişimi ve ekimi üzerinde yoğunlaşarak, üretim yapan çiftçilere yönelik Selem modeli üzerinden geliştirme projeleri yürütebilir. Diğer bir durum, küçük arazileri olan, ancak verimli tarım yapmadığı için geçim sıkıntısı yaşayan çiftçilerin başka illere göç etmesinin önüne geçmek, programın ana hedeflerinden biridir. Bu model, kırsal

alanlarda yaşayan çiftçilere yerinde iş imkânları sunarak, şehirler arası göçü engelleyebilir.

Karz-ı Hasen vakfında yapılan uygulama gibi, bu model de kendi bünyesinde geliştirdiği kooperatif modelini tarım sektöründe uygulayarak, olumsuz durumlarda zekâtı bir sigorta mantığıyla kullanmayı amaçlar. Bu sayede mağduriyet yaşayan çiftçilerin zararları karşılanırken, kurumun finansal açıdan bir kayba uğraması önlenmiş olur. Bu zekât modeli, İslami mikro finans uygulamalarından biri olan selem yöntemiyle entegre edilirse, tarımsal üretimi destekleyip sürdürülebilir hale getirirken, sosyal adalet ve dayanışmayı da güçlendirebilir.

Temel hedefler;

Faizsiz Mikro Kredi, çiftçilerin, kar-zarar ortaklığı prensipleriyle çalıştıkları ve faizsiz bir finansman modeli çerçevesinde desteklendikleri bir yapı önerilir. Bu modelin en önemli özelliğidir. Çiftçilerden hiçbir şekilde faiz talep edilmeyecek, sadece kar-zarar ortaklığı esasına göre gelir paylaşımı yapılacaktır.

Dayanışmaya dayalı finansman, kooperatif üyeleri arasında güven ve dayanışma esasına dayalı bir finansman modeli uygulanacaktır. Bu modelde, her bir üyenin sorumluluk alarak kredi geri ödemelerine katkıda bulunduğu bir yapı oluşturulacaktır. Akhuwat ve Wasil modellerine benzer uygulamayla, güven temelinde mikro krediler sağlanacak, borçluların geri ödemeleri esnek tutulacaktır.

Selem Modeli Prensipleri:

Eğitim ve Kapasite Artırımı: Mikro kredi alan küçük çiftçilere aynı zamanda tarımsal teknikler, sürdürülebilir tarım uygulamaları ve finansal okuryazarlık gibi konularda eğitimler verilecektir. Bu eğitimler, çiftçilerin iş yönetimi ve üretim kapasitelerini artırmalarını sağlayacak.

Kooperatif Gücü: Tarım kooperatifleri aracılığıyla sağlanan mikro finansman, çiftçilerin kendi aralarında dayanışmayı güçlendirmelerine ve daha büyük pazarlara erişim sağlamalarına olanak tanıyacak. Kooperatif üyeleri, bir araya gelerek toplu alım yapma avantajından faydalanacak ve böylece maliyetleri düşürerek daha verimli üretim yapabilecekler.

Esnek Geri Ödeme: Çiftçilerin gelir döngüleri göz önüne alınarak, mikro kredi geri ödemeleri hasat dönemlerine göre esnetilebilir. Özellikle tarımsal üretim dönemlerinin gelir getirici olduğu zamanlarda, esnek ödeme planları uygulanacaktır.

Selem modeli, Akhuwat Selem ve Wasil modeline benzer şekilde topluluk temelli, güvene dayalı ve faizsiz finansman sağlama ilkeleri üzerine kuruludur. Akhuwat ve Wasil İMFK'larının Pakistan'daki başarıları gibi, bu model de Türkiye'deki küçük çiftçilerin finansal bağımsızlık kazanmalarını ve sürdürülebilir tarımsal üretim yapmalarında öncü olacaktır. Krediler, geri ödenebilir küçük tutarlar olarak verilir ve ödemeler güven temelli olarak yapılır. Akhuwat modelinde olduğu gibi, bu finansman modeli de toplumsal dayanışmayı ve bireyler arası güveni artırmaya yönelik olacaktır.

Bu model, Türkiye'deki sosyal yardımlaşma ve dayanışma sistemine entegre edilerek kırsal kalkınmayı teşvik edebilir. Özellikle tarım ve kırsal kalkınma projelerinde hayata geçirilmesi, Türkiye'nin tarımsal üretim kapasitesini artırırken, küçük çiftçilerin gelir düzeylerini iyileştirebilir. Tarım kooperatifleri bünyesinde uygulanacak bu mikro finans modeli, çiftçilerin uzun vadeli sürdürülebilirliği sağlama konusunda önemli bir fırsat sunacaktır.

Selem mikro finans modeli, küçük tarım arazilerine sahip çiftçilere, gelirlerini artırma ve tarımsal üretimlerini genişletme imkânı sunacaktır. Program, kırsal kalkınmayı hızlandırmak, küçük üreticilere güç vermek ve yerel tarım potansiyelini artırmak amacıyla geliştirilecektir. Ayrıca, şehirler arası iş göçünün azaltılmasına ve kırsalda yaşamın sürdürülebilir hale getirilmesine önemli katkılarda bulunacaktır.

SONUÇ

Bu çalışmamda, sosyal yardımların yoksullukla mücadelede kısa vadede fayda sağlamakla birlikte, uzun vadede tek başına yeterli olmadığı vurgulanmıştır. Sosyal yardımlar, acil ihtiyaçları karşılamada önemli bir rol oynarken, bireylerin ekonomik bağımsızlığa ulaşmalarını sağlamak için sürdürülebilir finansal modellerle desteklenmelidir. İslami mikro finans, bireylerin üretkenliklerini artırarak ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunarak yoksullukla mücadelede etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Politika önerileri kapsamında, devlet ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) arasındaki iş birliğinin daha sistematik hale getirilmesi, mikro finans uygulamalarının geniş kitlelere yayılması ve meslek edindirme programlarının mikro finans ile entegre edilerek işlevsellik kazanması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, İslami mikro finansın faizsiz ve etik yapısının toplumda daha geniş kabul görmesi için yasal altyapının güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Mikro finans uygulamaları, farklı coğrafyalarda çeşitli şekillerde gelişmiştir. Mikro krediler en yaygın kullanılan model olmasına rağmen, mikro sigorta, mikro tasarruf ve mikro yatırımlar gibi yeni hizmetlerle çeşitlenmiştir. Bu hizmetler, kalkınmakta olan ülkelerde yoksul kesimlere finansal çözümler sunarak sosyal kalkınmaya katkıda bulunur. Mikro finans, İslami finans ilkeleriyle birleştirildiğinde, faizsiz kredi ve "karz-ı hasen" gibi etik finansman çözümleri sunar. Bu model, İslam'ın risk paylaşımı ve adil gelir dağılımı gibi temel ilkeleriyle birleşerek yoksulluğun azaltılmasında etkili bir araç haline gelmiştir. Mikro finansın ekonomik ve sosyal etkileri, bireylerin gelir düzeylerini artırmak, eğitim ve sağlık koşullarını iyileştirmek gibi olumlu sonuçlar doğurmuştur. Kişilerin ekonomik bağımsızlık kazanmasına ve dezavantajlı grupların toplumsal hayata katılmalarına katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın bulguları, mikro finansın özellikle Türkiye'deki yoksulluk dinamiklerine uyum sağlayabilecek önemli bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, bu modelin başarılı olabilmesi için eğitim, danışmanlık ve yerel ihtiyaçlara uygun stratejilerle desteklenmesi gerekmektedir. Mikro finans modelleri, bireyleri ekonomik bağımsızlığa teşvik ederken, aynı zamanda şeffaflık ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekliliğini de gündeme getirmektedir.

Son olarak, mikro finansın İslami finans ilkeleri ile entegrasyonu önemli bir araştırma alanıdır. İslami finans, faizsiz finansman, risk paylaşımı ve sosyal adalet gibi ilkeler üzerine kuruludur. Bu çerçevede, mikro finans, İslami finans ilkeleriyle birleştirildiğinde, yoksul kesimlere faizsiz kredi ve karz-ı hasen gibi etik finansman çözümleri sunmaktadır. Özellikle İslami ülkelerde bu model, mikro girişimcilere faizsiz finansman sağlayarak ekonomik kalkınmayı desteklemekte ve yoksulluğu azaltmaya yönelik önemli bir alternatif olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Ahmad, A. (1994). Contemporary practices of Islamic financing techniques. . *Islamic Economic Studies, 2(1)*.

Ahmad, K. (1979). *(1979). Economic development in an Islamic framework.* Leicester: Islamic Foundation.

Ahmad, S., Lensink, R., & Mueller, A. (2020). The double bottom line of microfinance: A global comparison between conventional and Islamic microfinance. *World Development, 136, 105130.*

Ahmed, H. (2007). Waqf-based microfinance: realizing the social role of Islamic finance. *Islamic Research and Training Institute*, pp. 6-7.

Ahmed, H. (2013). *Financial inclusion and Islamic finance: organizational formats, products, outreach, and sustainability. Economic Development and Islamic Finance.* Washington: The World Bank.

Ahmed, M. (2016). Micro takaful insurance as a tool to guaranteeing financing and protecting micro enterprises. . *Journal of Business & Financial Affairs, 5(04)*, pp. 1-11.

(2024). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2023 Yılı Faaliyet Raporu.* Ankara: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

Akhuwat Foundation. (2024, 8 19). Retrieved from Akhuwat Foundation: https://akhuwat.org.pk

Aksanyar, Y. (2015). Sosyal yardımda yeni bir yaklaşım olarak şartlı sosyal yardım: Sosyal yardım-istihdam bağlantısının etkinleştirilmesi programı 2014 Yılı Türkiye uygulaması üzerine bir araştırma. Doktora Tezi. Kütahya, Türkiye: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Amanah Ikhtiar Malaysia (AIM). (2024, 8). Retrieved from www.aim.gov.my: https://www.aim.gov.my/

Anwar, A., Rohman, F., Purbayu, B., & & Gunant. (2019). Integrated financing model in Islamic microfinance institutions for agriculture and fisheries sector. I. *nvestment Management & Financial Innovations, 16(4), 303.*

Asutay, M. (2007). A political economy approach to Islamic economics: Systemic understanding for an alternative economic system. *Kyoto bulletin of Islamic area studies, 1(2),* , pp. 3-18.

Ateş, G., & Öğütoğulları, E. (2012). TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKROKREDİ UYGULAMALARI. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, pp. 33-53.

Baltacı, A. (2019, 5 2). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, pp. 368-388.

Bayrak, M., & Sultakeev , K. (2018, 1 1). Mikro Finans Uygulamasının Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: Kırgızistan Örneği. pp. 255-266.

Bayram, S. (2012). Osmanlı Devleti'nde ekonomik hayatın yerel unsurları: Ahilik teşkilâtı ve esnaf loncaları. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology, 21*, pp. 81-114.

Bennett, L., & Goldberg, M. (1993). *Providing enterprise development and financial services to women: A decade of bank experience in Asia.* Washington: The World Bank.

Bilen, M. (2019). Türkiye'de yoksulluk sorunu ile mücadelede zekât kurumunun rolü ve gerekliliği hakkında camii cemaati üzerine bir araştırma. . *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD), 5(2),*, pp. 133-167.

Bolat, Ö. (2016). Sosyal yardım istihdam bağlantısı kapsamında ülke uygulamalarının incelenmesi ve İşkur için öneriler. Uzmanlık Tezi. Ankara: İŞKUR.

BRI. (2024, 9). Retrieved from https://www.bri.co.id/: https://www.bri.co.id/

Bulut, , M., & Korkut, C. (2016, 2(1)). Finansal istikrar ve para vakıfları etkisi: Rumeli para vakıfları örnekleri. ,. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)*, pp. 55-76.

Chapra, M. (2002). *İslam ve iktisadi kalkınma. Çeviren: Adem Esen.* İstanbul: Cantaş Yayınları.

Christen, R., Lyman, T., & Rosenberg, R. (2003). *Microfinance consensus guidelines: Guiding principles on regulation and supervision of microfinance.* Washington: The World Bank.

Çarkoğlu, A., & Aytaç, S. (2016). *Türkiye'de bireysel bağışçılık ve hayırseverlik. .* İstanbul: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı.

Çizakça, M. (2000). *A history of philanthropic foundations: The Islamic world from the seventh century to the present.* İstanbul: Istanbul: Boğaziçi University Press.

Çizakça, M. (2006). *Osmanlı dönemi vakıflarının tarihsel ve ekonomik boyutları.* İstanbul: TUSEV.

Dal, R., & Temiz, N. (2023, 4 14). 2023). Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Kurumlarının Etkinliği. *Çalışma Ve Toplum, 2(77)*, pp. 1287-1322.

Doğan, A. (2024). *Türkiye'de Yardım Ekonomisi Ekosisteme Yönelik Bir Model Önerisi.* İstanbul: İKAM Araştırmalar Merkezi.

Dumanlı, R. (1996). *Yoksulluk ve Türkiye' deki Boyutları. DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: DPT: 2449, Ankara.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Durmuş, M. (2021). *Osmanlı Para Vakıfları ve Nakit İşletme Yöntemleri, IKAM Araçtırma Raporları.* İstanbul: İslam İktisadı Araştırma Merkezi.

Dzadzua, M. (2019). History of Microfinance.

El-Zoghbi, M., & Alvarez, K. (2015). *Understanding costs and sustainability of Sharia-compliant microfinance products. Focus Notes.* Washington, D.C.: CGAP.

Erkal, M. (2013). Zekât. In *Diyanet İslam Ansiklopedisi. Türkiye Diyanet Vakfı.* İstanbul: İSAM - İslam Araştırmaları Merkezi.

Gökyay, Ç. (2010). Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları ve İstihdama Yansımaları. Ankara, Türkiye.

Helms, B. (2006). *Access for all: Building inclusive financial systems.* Washington: World Bank Publications.

ICD-REFINITIV. (2020). *Islamic Corporation for the Development of the Private Sector (ICD) & Refinitiv Islamic Finance Development Report.* Progressing through adversity.

İKSAR. (2024, 1). Retrieved from iksar.org.tr/: https://iksar.org.tr/hakkimizda/

Iqbal, Z., & Shafiq, B. (2015). Islamic finance and the role of Qard-al-Hassan (Benevolent Loans) in enhancing inclusion: A case study of AKHUWAT. *ACRN Oxford Journal of Finance and Risk Perspectives, 4(4)*, pp. 23-40.

Karagöz, S. (2020, 2 2). Türkiye'de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmes. *i. Ekonomi İşletme Ve Maliye Araştırmaları Dergisi,*, pp. 146-169.

KARZI HASEN VAKFI. (2024, 7 12). Retrieved from https://karzihasenvakfi.com/: https://karzihasenvakfi.com/

Kaya, K. (2007). XVIII. yüzyıl Osmanlı toplumunda nazari ve tatbiki olarak karz işlemleri, Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Universitesi .

KEDV. (2024, Eylül). Retrieved from kedv.org.tr: https://www.kedv.org.tr/kedv-hakkinda

Khan, A. (2008). *Islamic Microfinance.* Islamic Relief Worldwid.

KIVA. (2024, 5 10). Retrieved from https://www.kiva.org/: https://www.kiva.org/about

Koca, M. (2024, 6 15). Türkiye'de İslami Mikro Finans Potansiyeli. (A. Biliz, Interviewer)

Korkmaz, T., & Bayramoğlu, M. (2007). Yoksullukla mücadelede mikro finans modeli ve mikro finans kuruluşlarının finansal işlevleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, 34*, pp. 98-113.

Ledgerwood, J. (1998). *Microfinance handbook: An institutional and financial perspective.* New York: World Bank Publications.

Ledgerwood, J. (1998). *Microfinance handbook: An institutional and financial perspective.* Washington: World Bank Publications.

LENDWITHCARE. (2024, 8 10). Retrieved from https://lendwithcare.org/: https://lendwithcare.org/info/how-it-works

Mahiroğulları, A. (2008). (2008). Selçuklu/Osmanli Döneminde Kurumsal Bir Yapi: Ahilik/Gedik Teşkilati Ve Sosyo-Ekonomik İşlevleri. *In Journal of Social Policy Conferences, Istanbul University, 54*, pp. 139-154.

Obaidullah, M. (2008). Introduction to Islamic microfinance. *IBF NET: THE ISLAMIC BUSINESS AND FINANCE NETWORK* .

Özdemir, M. (2018). Türkiye'de İslami mikro finans üzerine uygulanabilir model önerileri, Doktora Tezi. İstanbul.

Özdemir-Ocaklı, B. (2020, 1 31). Finansal Sosyal Hizmet: Türkiye İçin Yeni Bir Sosyal Hizmet Alanı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, pp. 279-302.

Riwajanti, N. (2013, 2(1-2),). Islamic microfinance as an alternative for poverty alleviation: A survey. . *Afro Eurasian Studies*, pp. 254-271.

Suseno, P. (2020). Baitul Maal Wat Tamwil (BMT): A Faith and Community-based Microfinance. Islamic Business Case. *National Committee of Islamic Economy and Finance*, pp. 1-46.

Şahpaz, K. (2017). Mikrokredi uygulamalarının ekonomik, sosyal ve mali analizi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Şenses, F. (2001). *Küreselleşmenin öteki yüzü: Yoksulluk.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Şenses, F. (2014). Gelir dağılımı ve yoksulluk: temel eğilimler, nedenler ve politikalar. İçinde,(Ed: AF Aysan ve D. Dumludağ), Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar,. pp. 93-121.

Taşçı, F. (2008). Türkiye'nin kamusal sosyal yardım anlayışı (1980-2007) üzerine bir analiz. . *Journal of Social Policy Conferences, 55. Istanbul University*.

Tekindal, M. (2018, 2 29). TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIMLARIN YAPISAL İŞLEVSEL YAKLAŞIMA GÖRE ANALİZİ. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, pp. 335-362.

TGMP. (2024, 8). Retrieved from tgmp.net: https://www.tgmp.net/

tika.gov.tr. (2024, 8 10). Retrieved from tika.gov.tr: https://tika.gov.tr/detail-tika%27dan_laos%27ta_iklim_degisikligine_dayanikli_tarim_projesi/

Tınar, Y. (2022, 3 2). Türkiye'de yoksullukla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının önemi ve rolü. . *Toplumsal Politika Dergisi*, pp. 129-151.

Usmani, M. (1998). *An introduction to Islamic finance.* Brill.

Ülev, S. (2021). İslami mikrofinans programlarının etkinliği: İKSAR Karz-ı Hasen örneği. Sakarya, Türkiye: Sakarya Üniversitesi.

Ülev, S. (2023). *İslam İktisadı Araştırma ve Uygulama Derneği (İKSAR) Faaliyet Raporu* . İKSAR .

Wasil Foundation. (2024, 8 15). Retrieved from www.wasil.org.pk: http://www.wasil.org.pk

Widiyanto, B., & Abdul Ghafar, B. (2010). Improving the effectiveness of islamic micro-financing: Learning from BMT experience. *Humanomics*, pp. 65-75.

www.tuik.gov.tr. (2024, 6 12). Retrieved from https://www.tuik.gov.tr/: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53841#:~:text=G%C3%B6reli%20yoksulluk%20oran%C4%B1%20%13%2C5%20oldu&text=E%C5%9Fde%C4%9Fer%20hanehalk%C4%B1%20kullan%C4%B1labilir%20fert%20medyan,azalarak%20%13%2C5%2

Yıldırım, M. (2012). *Vedia. Diyanet İslam Ansiklopedisi. TDV.* İstanbul: İSAM-İslam Araştırmalar Merkezi.

Yıldırım, M., & Karakoyun, O. (2023, 4 2). Mevsimlik Tarım İşçiliği Üzerine Bir Araştırma: Çarşamba (Samsun) İlçesi Örneği. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi,*, pp. 61-81.

Zengin, E., Şahin, A., & Özcan, S. (2012, 2 19). Türkiye'de sosyal yardım uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, pp. 133-142.

Ek-1: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları

BÖLÜM 1: SOSYAL YARDIMLARIN VERİMLİLİĞİ
1. Sosyal yardımlar sürdürülebilir gelir kaynağı mıdır? Yoksa sürdürebilir yoksulluğu yaygınlaştırıyor mu? (Dal & Temiz, 2023).
2. Sivil toplum kuruluşları ve yardımlar artmasına rağmen muhtaç insan sayısı neden artmaktadır? (Özdemir-Ocaklı, 2020)
3. Sosyal yardımlar insanları tembelleştiriyor mu? (Tekindal, 2018)
4. Sürdürülebilir sosyal yardımlar ile ilgili dünyadaki çalışmalar nelerdir? (Bayrak & Sultakeev , 2018)
5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkinliğini Artırmak İçin Sosyal Politika Önerileri neler olabilir?
BÖLÜM 2: MİKRO FİNANSIN SOSYAL YARDIMLARDA KULLANILMASI
1. Sosyal yardımların Mikro finans olarak değerlendirilmesi, ihtiyaç sahibi insanların ekonomik şartlarını kötüleştirir mi yoksa iyileştirir mi? (Bayrak & Sultakeev , 2018)
2. Konvensiyonel mikro finans yoksulların borçluluğunu artırır mı?
3. Mikro Finans kurumları küresel finansın yoksulları finans sistemine dahil edilmesine sebep oluyor mu?
4. İslami mikro finans ve İslami sosyal sorumluluk yatırımları nelerdir? Ve Zekât kurumu mikro finans uygulamaları çerçevesinde değerlendirilebilir mi?
5. Sosyal yardımların finansal olarak nasıl değerlendirilmesi gerekmektedir?
BÖLÜM 3: SOSYAL YARDIM ve YOKSULLUK İLİŞKİSİ (Karagöz, 2020)
1. Yoksulluğu Azaltmak İçin Yapılan Sosyal Yardım uygulamaları nelerdir?
2. Türkiye'de yoksullukla mücadelede etkin politikalar mevcut mudur?
3. Türkiye'de Sosyal Yardımlar Yoksullukla Mücadelede nasıl uygulanmaktadır?
4. Sosyal yardımlar yoksulluğu azaltıyor mu?

5. Yoksullukla mücadelede İslami mikro finans ne kadar etkili olur?
BÖLÜM 4: MİKRO FİNANS UYGULAMALARINDA MESLEK EDİNDİRME ve YÖNETİM & DENETİM
1. Meslek edindirme kurumları Türkiye'de ne kadar başarılı?
2. Kamu Kurumları (KOSGEB, İŞKUR, Bakanlıklar, Belediyeler vb.) mikro finans uygulamaları yeterli midir?
3. Meslek edindirme kurum ve kuruluşları ile ortak çalışmalar/projeler nasıl yapılabilir?
4. Eğer Kurumunuzda Mikro finans uygulamaları yapmayı düşünürseniz, bunların yönetim ve denetimini nasıl yapmayı öngörürsünüz?
5. Eğer mikro finans uygulamalarını yapmayı düşünürseniz, uygulamaları yönetecek insan kaynağını nasıl temin etmeyi ve yetiştirmeyi öngörüyorsunuz?
BÖLÜM 5: İSLAMİ MİKRO FİNANS UYGULAMALARININ TÜRKİYE POTANSİYELİ
1. Mikro finans uygulamaları neden daha çok gelişmemiş ülkelerde ortaya çıkmıştır?
2. Mikro kredi olarak tanımlanan fon miktarları Türkiye'de girişimcilik için yeterli midir?
3. Mikro finans ile İslam ekonomisi ilişkili midir?
4. İslami mikro finansın Türkiye'deki potansiyeli ve uygulama alanları nelerdir?
5. İslami mikro finans uygulamaları Türkiye'de başarılı olur mu?